

O serie în care Editura Sf. Nectarie își propune să ofere versiunea românească, însoțită uneori și de textul original, a lucrărilor reprezentative pentru spiritualitatea siriacă și, de asemenea, studii și monografii științifice, care introduc cititorul în universul istoric, teologic și duhovnicesc al creștinismului sirian.

SFÂNTUL ISAAC SIRUL
CUVINTE ASCETICE

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

Cuvintele I - XXX

EDIȚIE BILINGVA

TEXT CRITIC GREC STABILIT DE

MARCEL PIRARD

Université de Louvain

INTRODUCERE, TRADUCERE, NOTE ȘI COMENTARII

IEROMONAH AGAPIE CORBU

SF. NECTARIE

Editura *Sfântul Nectarie* și traducătorul mulțumesc

PREACUVIOSULUI PĂRINTE NATANAIL

Egumenul Sfintei Mănăstiri Ivron

din Sfântul Munte Athos

pentru permisiunea și binecuvântarea

editării textului critic grecesc.

© pentru ediția de față Editura Sf. Nectarie, 2022

© pentru prezenta traducere Ierom. Agapie Corbu

Lector și corector: Aida Teodorescu

Concepție grafică: Baroque Books & Arts®

Imaginea copertei: Sfântul Isaac Sirul - miniatură

pe pergament din piele de capră

de Răzvan Bădescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ISAAC SIRUL, sfânt

Cuvinte ascetice : cuvintele I - XXX / Sfântul Isaac Sirul ;

trad., introd., note și comentarii: Ieromonah Agapie Corbu ;

text critic grec stabilit de Marcel Pirard. - Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-8840-20-8

I. Agapie Corbu Ieromonah (trad. ; pref. ; note)

II. Pirard, Marcel (text)

PROLOG LA EDIȚIA ROMÂNEASCĂ

al editorului textului grec

„Ia cartea și mănânc-o!“ *Apoc. 10. 8-9*

„Isaac de Ninive, dascălul eliberării minții
încă înainte de Secolul Luminilor și de timpurile moderne.“

Jean Akiki

„Un servitor bătrân, pe nume Grigori, citea mineiele,
îi plăcea foarte mult cartea lui Iov și a găsit undeva o carte cu cuvintele și
omiliile de Dumnezeu purtătorului Părintelui nostru Isaac Sirul.
Le-a citit cu răbdare ani în șir, fără să înțeleagă aproape nimic, dar poate
că tocmai de aceea prețuia și iubea atât de mult tocmai această carte.“

Feodor Dostoievski, *Frații Karamazov* III, 2

Valoarea duhovnicească a scrierilor Avvei Isaac i-a impresionat pe monahii Mănăstirii Stavronikita din Sfântul Munte Athos încă din anul 1968, dar dificultățile pe care le ridica ediția lui Nichifor Theotokis (1770) și reeditarea ei de către Ioachim Spetsieris (1895) constituiau piedici serioase în înțelegerea textului Sfântului Isaac. Din anul 1970, monahii au început o lucrare de restaurare a textului, ajungându-se, cu ajutorul lui Dumnezeu, la ediția critică a Sfintei Mănăstiri Ivron din 2012.

Ieromonahul Agapie Corbu, starețul Schitului Bunavestire din localitatea Almaș, Arad, a fost și el entuziasmat și înrobit de duhovnicia și bogăția harului Avvei Isaac. Astfel, din anul 2015, a început traducerea în românește a textului Sfântului Isaac după ediția critică a Sfintei Mănăstiri Ivron. În ciuda numeroaselor dificultăți, astăzi dispunem de această bogăție duhovnicească și în limba română. Părintele Agapie a apreciat atât de mult ediția critică încât a hotărât să păstreze textul grecesc și aparatul critic alături de traducerea românească. Astfel, avem în mâini această ediție bilingvă, greacă și română.

Nu pot decât să exprim adâncă mea prețuire față de mult iubitul ieromonah Agapie, precum și admirația față de această lucrare uimitoare din toate punctele de vedere, atât ca act de traducere, cât și ca eveniment editorial.

Arhimandritul Vasile, fostul stareț al Sfintei Mănăstiri Iviron, se referă la Avva Isaac la fiecare întâlnire a noastră, atât în trecut, cât și astăzi. El a fost și inițiatorul, și cel care a insuflat realizarea ediției critice a textului grecesc al *Cuvintelor ascetice*, alcătuită între anii 2000 și 2012. În *Prologul* său la ediția critică a *Cuvintelor ascetice* (Iviron, 2012), printre altele, sublinia și aceasta: „Avva Isaac este atât de mare și de adevărat încât îți cinstește neputința, îți deschide inima lui. Te umple de mângâiere și putere. Ești uimit de bogăția harului care se revarsă, de ascuțimea privirii lui Isaac și de mărimea iubirii sale de oameni. Te face să simți prezent harul Împărăției. În cele în care poți să formulezi o părere pentru că le știi și le trăiești, simți că el este un cunoscător cu desăvârșire sincer, incapabil să spună și cea mai mică minciună.“

S-ar putea ca, în scrierile Avvei Isaac, folosirea unor cuvinte precum „monah“ sau „pustie“ să conducă la concluzia că el se adresează exclusiv monahilor și pustnicilor. Cu toate acestea, spune Părintele Vasile, „fiecare trebuie să facă o traducere, deoarece scena vieții lui este pustia lăuntrică [...]. Misiunea noastră este să ne îngropăm ca o sămânță în pământul cel bun al Bisericii și să aducem roade. Aceasta se întâmplă cu monahii, aceasta se întâmplă și cu cei căsătoriți.“

Un pustnic egiptean contemporan, Mattai el-Meskin (Matei cel Sărac), a spus: „Când citim astfel de texte cu rațiunea, de sus, mintea cercetează înțelesurile potrivit propriei noastre concepții. Dar când le citim așezându-ne pe noi mai jos, atunci nu citim doar cuvinte și tâlcuiri, ci înțelegem puterea cuvântului și descoperim viața care purcede din cuvinte.“

Ieromonahul român Andrei Scrima (1925-2000), duhovnicul Mănăstirii Sfântul Gheorghe din Deir el-Harf, Liban, se referea adesea la Avva Isaac: „O carte vie care, dacă știm să o deschidem, ne conduce neîncetat mai departe, mai sus. Revarsă în noi o altă viață care se leagă cu a noastră [...]

În fața acestei cărți dificile putem lua, desigur, hotărârea să o închidem. Putem însă să stăruim, să pătrundem mai adânc în litera ei sau în înțelesul aparent întunecat, așa încât să descoperim lumina care se ascunde în literă. Nu este un mormânt («aici odihnește cutare»), ci un trup – un trup care devine cuvânt, care devine un trup grăitor. O astfel de carte nu o citim noi, ci ea ne citește pe noi. Nu este un text vechi. S-a spus pe bună dreptate că Dostoievski este înaintea noastră și ne așteaptă. Cu atât mai mult același lucru se poate spune și despre dascălul lui, Avva Isaac.“

Având acum în mâini această ediție critică însoțită de traducerea în românește, nu putem decât să exprimăm nemărginita noastră recunoștință față de Părintele Agapie și iubiții săi frați întru Hristos pentru reușita acestei ediții atât de frumoase și de elegante. Aș repeta acum ceea ce profesorul Sebastian Brock spunea despre ediția greacă a Sfintei Mănăstiri Iviron: „Este vorba de o lucrare pentru totdeauna“ pentru cultura românească.

Acum „să tacă toată gura și toată lumea... și cugetul, această pasăre grabnic-zburătoare și nerușinată [...] pentru că de față este Stăpânul casei“.

Marcel Pirard

INTRODUCTION

STUDIUM INTRODUCTIV

The first part of the study is devoted to a general introduction of the subject and to a brief survey of the literature on the subject. The second part is devoted to a detailed study of the subject, and the third part to a summary of the results and conclusions.

The first part of the study is devoted to a general introduction of the subject and to a brief survey of the literature on the subject. The second part is devoted to a detailed study of the subject, and the third part to a summary of the results and conclusions.

The first part of the study is devoted to a general introduction of the subject and to a brief survey of the literature on the subject. The second part is devoted to a detailed study of the subject, and the third part to a summary of the results and conclusions.

The first part of the study is devoted to a general introduction of the subject and to a brief survey of the literature on the subject. The second part is devoted to a detailed study of the subject, and the third part to a summary of the results and conclusions.

PARTEA ISTORICĂ

În 1389 era copiată în Marea Lavră a Sfântului Atanasie din Muntele Athos o mai veche traducere slavonă a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac, realizată în Sfântul Munte și legată acum într-un codex care, pe a doua sa pagină, cuprindea o miniatură cu dimensiunile de 16,5 x 9 cm a Sfântului Isaac, fiind prima sa icoană cunoscută până în prezent¹. Miniatura s-a bucurat de apreciere și atenție, așa că a devenit repede un izvod iconografic pentru numeroase alte reprezentări ale Sfântului în spațiul slavo-bizantin.

Dincolo de importanța acestei vechi traduceri provenite din mediul athonit, un interes deosebit prezintă tocmai pictarea și promovarea icoanei Sfântului Isaac, prin care era marcată într-un mod neinstituțional, dar cu o autoritate identică, încheierea unui lung proces de receptare, asimilare și valorificare a scrierilor lui Isaac în spațiul Bisericii bizantine și totodată de recunoaștere a sa ca sfânt al Bisericii.

Traducerea în greacă veche a *Părții I* a scrierilor Sfântului Isaac a fost evenimentul care a stat la baza acestui proces care a durat câteva secole, rolul hotărâtor revenindu-le marilor autori duhovnicești bizantini, sinaiți, constantinopolitani și aghioriți, la loc de frunte aflându-se scriitorii isihaști ai secolelor XIII-XIV, care l-au citit, asimilat și folosit pe Isaac, neprecupețind nicio laudă la adresa lui. Astfel, includerea în rândul sfinților a lui Isaac, episcop și pustnic al îndepărtatei Biserici Siro-Orientale, se

¹ Cf. Попова, *The Image*, pp. 223-225.

datorează celei mai exigente tagme a Bisericii Ortodoxe: monahii, mai cu seamă cei din Athon. Sensibilitatea lor dogmatică, simţul sfinţeniei şi identitatea experienţei mistice i-au făcut să recunoască în Isaac „tăl-măcitorul credincios şi sigur“ al vieţii duhovniceşti² şi un dascăl „dumnezeiesc“ al liniştirii³, autorii filocalici greci citându-l de zeci şi zeci de ori, simpla invocare a numelui său conferind autoritate unei afirmaţii sau învăţăături.

Dar, pentru a înţelege mai bine parcursul pe care l-a urmat această canonizare inedită, invităm cititorul să facă mai întâi cunoştinţă cu:

1. BISERICA SFÂNTULUI ISAAC: ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

a) O Biserică apostolică

Biserica în care Sfântul Isaac s-a născut, a fost botezat şi educat, în care s-a călugărit şi s-a format duhovniceşte, pe care a slujit-o o vreme ca episcop, al cărei pustnic şi dascăl duhovnicesc faimos a devenit şi în care a adormit în Domnul este de origine apostolică, străbătând o istorie furtunoasă până astăzi, când poartă denumirea oficială de „Biserica Asiriană Apostolică a Răsăritului“. De-a lungul timpului, ea a mai primit şi alte denumiri, precum „Biserica Răsăritului“, „Biserica Asiriană a Răsăritului“, „Biserica Persană“, cea mai nepotrivită denumire fiind, cum vom vedea îndată, „Biserica Nestoriană“. În cursul studiului introduc-tiv şi al notelor vom folosi denumirea încetăţenită astăzi în studiile de siriacică: „Biserica Siro-Orientală“. Ea este puţin cunoscută în afara cercurilor de specialişti atât din cauza dimensiunii sale reduse, cuprin-zând aproximativ 400 000 de credincioşi răspândiţi în comunităţi din întreaga lume, cât şi a precarităţii unei viziuni vetuste asupra istoriei bisericesti, care, aşa cum e predată în şcoli, este centrată aproape exclusiv

² GRIGORIE PALAMA, *Despre sfânta lumină* 15.

³ CALIST ŞI IGNATIE, *Metoda* 47.

pe spaţiul mediteraneeano-european, generând şi întreţinând o imagine distorsionată asupra trecutului.

b) Începuturile creştinismului siriac

Această Biserică s-a aflat, geografic vorbind, pe teritoriul ocupat succesiv de mai multe imperii păgâne: part (247 î. Hr.–224 d. Hr.), sasanid (224-637), arab (637-1258), mongol (sec. XIII-XIV), otoman (sec. XV-XIX). Apariţia comunităţilor creştine din Mesopotamia secolului I s-a datorat, potrivit tradiţiei, lucrării de evanghelizare desfăşurate de apostolii Toma, Addai, Aggai şi Mari, Eusebiu de Cezareea identificându-l pe Addai cu Tadeu. Există o serie de istorisiri legate de venirea apostolului Toma în India şi de trimiterea lui Addai şi Mari la Edessa, unde Addai l-a vindecat şi l-a convertit pe regele Abgar al V-lea. Pentru istorici, toate aceste informaţii au însă nevoie de o confirmare documentară certă, începuturile creştinismului în Imperiul Part rămânând încă învăluite în lumina dulce, dar neclară a povestirilor evlavioase consemnate în documente relativ târzii, cel mai vechi fiind textul apocrif *Doctrina lui Addai* (420).

Biserica Siro-Orientală şi-a afirmat sinodal independenţa în anul 424, când s-a decis ca Mitropolitul de Seleucia-Ctesifon să fie primatul ei. Această hotărâre confirmă decizii sinodale anterioare, cum e cea din anul 280, când mitropolitul Bar Aggai a fost hirotonit Episcop de Seleucia-Ctesifon, unde urma să reprezinte şi interesele creştinilor înaintea autorităţilor imperiale parte, precum şi hotărârea unui sinod din anul 315, care a recunoscut întâietatea episcopului din capitală. Tronul patriarhal va rămâne aici până când catolicosul Henanişo al II-lea (773-780) îl mută în Bagdad, noua capitală a imperiului arab. Prin urmare, anul 424 marchează doar ruperea legăturilor de dependenţă faţă de orice instanţă bisericească din Imperiul Bizantin, hotărârea trebuind situată în contextul încercării generale a creştinilor din Persia de a-şi exprima fidelitatea faţă de Imperiul Sasanid, a cărui conducere îi suspecta mereu de trădare în favoarea creştinilor din Apus. Această autocefalie nu a fost considerată de celelalte Biserici din Apus drept o schismă şi, cu atât mai puţin, o cădere în erezie.

c) *Schisme și polarizări în lumea bizantină*

Secolul al V-lea a adus, în lumea romano-bizantină, cunoscutele frământări hristologice care au condus la Sinoadele III, IV și V Ecumenice. La aceste sinoade Biserica Siro-Orientală nu a putut fi prezentă, fiind închisă între granițele Imperiului Sasanid și aflându-se sub prigoana declanșată de Bahram al V-lea (420-438) și devenită continuă sub Yazdegerd al II-lea (438-457), durând apoi, cu mici întreruperi, până în 490. Reluarea ostilităților cu bizantinii în timpul lui Chosroes I (531-579) a dus la reizbucnirea prigoanei anticreștine.

Prigoana politică și bisericească la care au fost supuși monofiziții în Imperiul Bizantin a provocat un val de emigrare a acestora în Mesopotamia sasanidă, generând o situație de conflict, mai întâi teologic, apoi și social, cu Biserica Siro-Orientală, considerată de monofiziți drept „nestoriană”, adică la polul hristologic opus monofizismului. Sinodul de la Calcedon, prin tomosul său, redactat la Roma, din care fuseseră eliminate elementele care i-ar fi deranjat pe legații romani, dar care ar fi satisfăcut exigențele răsăritenilor, a sfârșit prin a fi respins în bloc de către monofiziți⁴. În timpul lui Iustinian, hotărârea Sinodului constantinopolitan din 536, în care s-a încercat o împăcare cu monofiziții, nu numai că a confirmat definitiv Calcedonul, dar a și blocat orice perspectivă de aplanare a schismei monofizite, pe care sângeroasele prigoane ale lui Iustinian au tratat-o ca pe o erezie, determinând-o astfel să se organizeze independent de Bizanț, într-o structură ecleziastică formată în secret de Iacob Baradeul începând cu anul 542. Ultima încercare a lui Iustinian de împăcare cu monofiziții, adepții fanatici ai lui Chiril, s-a consumat în anul 553 cu

⁴ Manuscrisele *Vidobonensis historicus gr 27* (sec. XII, păstrat la Viena) și *Vaticanus gr 831* (sec. XV), copiat după un manuscris de la Mănăstirea Studion, conțin, în definiția de la Calcedon, expresia ἐξ δύο φύσεων alături de formula ἐν δύο φύσεσιν. Inițial, Sinodul a acceptat ambele formule în definiția sa, dar apoi a eliminat-o pe prima, la presiunile legaților papali, Bizanțul având o nevoie acută de alianța sa cu Roma. Interesul politic de moment, insuficiența stăpânire a limbii grecești, simpatiile și antipatiile personale au cenzurat definiția de la Calcedon, făcând-o inacceptabilă pentru chirilieni. Încercând să îndrepte lucrurile, teologii bizantini ulterioari au recunoscut validitatea ambelor expresii concurente, dacă sunt interpretate corect (cf. Anatematismele 7 și 8 de la Sinodul V Ecumenic; cf. TUILLER, *Définition de Calcédoine*, pp. 309-324).

fast, dar fără efectele pozitive urmărite, la Sinodul al V-lea Ecumenic. Din acest moment separația era definitivată, „teologia Constantinopolului fiind de acum exclusiv bizantină și produsul gândirii neocalcedoniene din prima jumătate a secolului al VI-lea, care se opunea atât diofizitismului din Apus, cât și monofiziților severieni”⁵. Compromisul pe care Iustinian îl făcuse pentru recăștigarea monofiziților și unitatea religioasă a imperiului s-a soldat cu două efecte ale căror urmări dezastruoase se resimt până astăzi: crearea Bisericilor neocalcedoniene și inutilele „anateme aruncate asupra întregii tradiții antiohienă”, care împovărează până astăzi orice dialog⁶ și impun o grilă de prejudecăți deformante receptării teologiei din cele două spații extrabizantine.

d) *Schisme și polarizări în lumea siriacă*

În ceea ce-i privește pe siro-orientali, aceștia aderă definitiv la doctrina antiohiană în anul 486, într-un sinod ținut la Seleucia-Ctesifon sub catalicosul Acachie, sinod care a recunoscut hotărârile canonice de la Calcedon, nu și pe cele dogmatice, întrucât traducerea termenilor din greacă în siriacă ridică probleme insolubile. Din cauza prigoanelor crunte pe care împăratul Iustinian le-a stărnit împotriva monofiziților, mulți dintre ei s-au refugiat în Persia, stricând echilibrul religios, și așa precar, dintre creștini și conducătorii păgâni ai Imperiului Sasanid. De acum înainte, pentru monofiziți, siro-orientalii vor fi niște „nestorieni”, fiecare din cele două comunități ecleziastice adoptând o vestimentație și o tonsură a clericilor proprie, pentru a se deosebi între ele. În acest mediu tensionat s-a născut Sfântul Isaac și acestor atitudini de „apărare” violentă și zelotistă a adevărului a trebuit să le dea un răspuns duhovnicesc⁷.

Iacob Baradeul, episcop monofizit hirotonit sub protecția împărătesei Teodora în palatul imperial de la Bizanț, a organizat o Biserică siriacă monofizită independentă de Patriarhia Antiohiei, denumită în continuare „Siro-Occidentală”, având o ierarhie proprie, mănăstiri, școli și

⁵ FRENZ, *Monophysite Movement*, p. 282.

⁶ *Ibidem*, p. 277.

⁷ Omul „zelotist” are „inima spartă, simțurile tulburate și pornirea de a se sfădi pentru a avea dreptate. Cine a gustat adevărul nu se sfădește pentru el” (KG 4, 77).

parohii. Tot el a organizat și Biserica Coptă din Egipt, motiv pentru care acestea sunt cunoscute drept Biserici „iacobite“. De acum înainte, fiecare din cele două Biserici, Siro-Orientală și Siro-Occidentală, va căuta să-l convingă pe Marele Rege că ea reprezintă învățătura creștină autentică și va lupta să câștige pentru sine favoruri sociale. Ca urmare, creștinătatea de limbă siriacă va rămâne dezbinată până în zilele noastre, adăugându-se mai apoi și fărâmițările produse de acțiunile misionarilor catolici, al căror prozelitism a dus, începând cu secolul al XVI-lea, la apariția a nu mai puțin de încă șase Biserici de limbă siriacă⁸: Siro-Catolică, Siro-Malabareză, Caldeeană, Siro-Malankareză, Maronită și Melchito-Catolică, ultimele două recunoscând Calcedonul, spre deosebire de celelalte, care sunt necalcedoniene⁹.

e) Expansiune și misiune

În secolul al VII-lea, arabii musulmani cuceresc Seleucia-Ctesifon, ultimul sasanid, Yazdegerd al III-lea, fiind ucis în 651 la Merv, unde se refugiase. Acum începe dominația arabă, sub care Biserica Siro-Orientală își va atinge, în mod paradoxal, apogeul dezvoltării datorită misiunilor de încreștinare desfășurate în secolele VII-VIII de trimișii acestei Biserici, care a ajuns să aibă credincioși, o ierarhie bisericească și chiar mănăstiri până și în China. Astfel, aria geografică acoperită de Biserica Siro-Orientală este situată în afara Imperiului Bizantin, acoperind Peninsula Arabică,

⁸ De exemplu, în Malabar, misionarismul iezuiților catolici s-a soldat nu numai cu schisme, ci și cu dispariția unor biblioteci întregi conținând texte mistice siro-orientale, cărorora exersații călugări ignațieni le dădeau foc în mod programatic, având ca bază canonică hotărârea Conciliului de la Diamper din iunie 1599. În a treia sesiune a acestui conciliu s-a constatat că dioceza e plină de „cărți siriace conținând numeroase erezii, hule și falsa doctrină eretică nestoriană [...] poruncind în numele sfintei ascultări și sub pedeapsa excomunicării ca nimeni să nu dețină, să nu copieze, să nu citească și să nu asculte citirea cărților următoare...“. Urma o lungă listă de cărți duhovnicești, printre care scrierile lui Isaac Sirul, Dadișo Qatraya, Iosif Hazzaya, vieți de sfinți și multe altele, a căror principală „erezie“ era, de fapt, vederea lui Dumnezeu (CHABOT, *Autodafé*, pp. 615-621; PERCZEL, *Flames of Diamper*, pp. 87-104).

⁹ BRIQUEL-CHATONNET, DEBIÉ, *Le monde syriaque*, pp. 204-216.

Iranul de azi, sudul Turciei, Irakul, Afganistanul, Turkestanul, având prelungiri până în Tibet, China, India și sudul Indiei¹⁰.

f) Nestorianismul – un eres fără adepți

Elementele de natură politică și geografică amintite până acum explică absența Bisericii Siro-Orientale la toate Sinoadele Ecumenice, deși în sinoadele lor din anii 410, 420 și 424 siro-orientalii au adoptat integral hotărârile Sinoadelor I și II Ecumenice. Din cauza acestei absențe, Bisericii Siro-Orientale i s-au atribuit automat și erezii pe care nu le-a profesat, și o denumire inadecvată, aceea de „nestoriană“, inventată în secolul al VI-lea de sirienii monofiziți. Ironia istoriei face ca denumirea de „nestorien“ să fi fost atribuită pentru prima oară orientalilor de către episcopul siro-occidental (monofizit) Filoxen de Mabbug, a cărui epistolă a fost ulterior inclusă în colecția greacă a scrierilor Sfântului Isaac și pusă, desigur, sub numele acestuia din urmă¹¹. Cercetarea științifică este unanimă în a recunoaște caracterul cu totul neadecvat al acestei denumiri, căreia nu îi corespund elemente doctrinare nestoriene nici în textele dogmatice, nici în mărturisirile de credință, nici în hotărârile sinodale ale

¹⁰ JENKINS, *Istoria pierdută*, pp. 18-31.

¹¹ Referitor la această denumire, Marcel Pirard notează în ediția franceză a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac: „Potrivit lui J.S. Assemani, denumirea de «nestorien» ar fi fost creată de Filoxen de Mabbug (autorul *Epistolei* cuprinse în colecția greacă a *Cuvintelor ascetice* isaachiene) la începutul secolului al VI-lea (ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis* III, 2, Roma, 1728, p. LXXVII). Pentru pr. Georges Florovsky, epitetul de «nestoriană» aplicat Bisericii Siro-Orientale «era defăimător, inventat în primul rând de către monofiziți. De fapt, principală autoritate a Bisericii de Răsărit era Teodor de Mopsuestia, și nu Nestorie» (HΘE, vol. 9, 1966, p. 420). La rândul său, episcopul Kallistos Ware consideră această denumire incorectă și greșită în studiul 'Dare we hope for the Salvation of All? Origen, St Gregory of Nyssa and St Isaac the Syrian' din K. WARE, *The Inner Kingdom*, St Vladimir's Seminary Press, 2000, p. 206, n. 22" (M. Pirard în ISAAC LE SYRIEN, *Discours ascétiques*, n. 18, p. 11). Eroarea denumirii de „nestorian“ atribuită siro-orientalilor este demontată și în alte studii: Sebastian BROCK, „Biserica Nestoriană – o etichetă nefericită pentru Biserica Asiriană a Răsăritului“ (în ISAAC II, trad. rom., pp. 447-463); Dana MILLER, „Istoria și teologia Bisericii Răsăritului din Persia până la sfârșitul secolului VII“ (în ISAAC II, trad. rom., pp. 465-536; ICĂ jr., *Sfântul Isaac Sirul* (în ISAAC II, trad. rom., pp. 31-45); BAUM – WINKLER, *Biserica Asiriană*, pp. 41-45; LE COZ, *Istoria*, pp. 10-12; BROCK, *Christology, passim*; SORO, *Église de l'Orient*, pp. 121-139.

Bisericii Asiriene de Răsărit, care respinge până astăzi atât denumirea, cât și doctrina „nestoriană” a celor „două persoane” în Hristos.

La această situație au condus clișeele teologice simplificatoare și pietificate de-a lungul secolelor, care continuă să dezbine și să polarizeze creștinii de azi, cazul Sfântului Isaac, episcop și pustnic siro-oriental inclus în sinaxarele tuturor Bisericilor tradiționale (Ortodoxă, Catolică, unite cu Roma și de limbă siriacă de toate nuanțele hristologice), obligându-ne să recunoaștem că „realitatea contrazice flagrant stereotipiile comode și autosecurizante. Dacă un așa-zis «eretic nestorian» poate avea o învățătură duhovnicească atât de «ortodoxă», aceasta arată că acel «nestorianism» nu era de fapt ceea ce s-a crezut, pentru că acolo unde istoria și dialectica formulelor dogmatice despart, Duhul Sfânt unește și nimic nu are loc în afara unei providențe¹². Fondul problemelor constă, în cele din urmă, în faptul că hristologia Bisericii Siro-Orientale are o terminologie proprie, cu termeni care nu au corespondent în teologia greacă și latină, greu de înțeles de mentalitatea europeană, uneori chiar imposibil de transpus în aceste terminologii europene¹³, dar care afirmă aceeași învățătură hristologică cu Bisericile din spațiul romano-bizantin care acceptă Calcedonul¹⁴.

Concluziile cercetărilor patristice, reflectate și în declarațiile oficiale ale diferitelor sinoade bisericești, precum și în importanta „Mărturisire hristologică comună”, semnată de Patriarhul Bisericii Siro-Orientale Mar Dinkha al IV-lea și Papa Ioan Paul al II-lea la 11 noiembrie 1994, infirmă fără echivoc „nestorianismul” teologiei siro-orientale.

¹² ICĂ jr., *Sfântul Isaac Sirul*, p. 83

¹³ Pentru siro-orientali, în Hristos este o Persoană (*parsopa*), cea a Fiului lui Dumnezeu, două firi (*kyane*), dumnezeiască și omenească, și două *qnome*. Acest din urmă termen este intraductibil și specific teologiei siriene, exprimând natura existentă într-un anumit fel concret sau, în terminologia bizantină neocalcedoniană, *qnome* exprimă firea enipostaziată, asumată de o anumită persoană. Confuzia se datorează traducerii lui *qnome* prin „ipostas”, în sensul lui calcedonian de „persoană”, câtă vreme sensul în siriacă este mai apropiat de „substanță”, sens cu care termenul de „ipostas” era folosit de Părinții Capadocieni (cf. BROCK, *Christology*, pp. 169-173).

¹⁴ Găsim la Sfântul Isaac câteva fragmente care exprimă fără echivoc aceeași învățătură hristologică cu cea de la Calcedon: I, 3, 84-99; 139-152; KG 1, 39.

Se adevăresc astfel intuițiile teologice ale Părintelui Dumitru Stăniloae, care, în ciuda accesului extrem de limitat la sursele occidentale de informare, a observat că multe din textele Sfântului Isaac Sirul sunt „contrare nestorianismului”¹⁵.

2. VIAȚA SFÂNTULUI ISAAC

Informațiile documentare sigure legate de petrecerea pământească a Sfântului Isaac Sirul sunt deconcertant de disproporționate în raport cu înalta prețuire de care el s-a bucurat în toate Bisericile creștine și cu numărul mare de traduceri și copii ale scrierilor sale. Cea mai cuprinzătoare și sigură sursă de informații privitoare la viața Sfântului Isaac este *Cartea curăției*, o culegere de scurte notițe biografice privind monahii vestiți ai Siriei, alcătuită de mitropolitul Ișodenah de Basra între anii 860-870. Iată cuprinsul capitolului 124, dedicat Sfântului Isaac:

Sfântul Mar Isaac, episcop de Ninive, care a demisionat din episcopat și a scris cărți despre viața monahală. A fost hirotonit episcop de Ninive de catolicosul Mar Gheorghe¹⁶ în Mănăstirea Beth Abe¹⁷. După ce a păstorit episcopia de Ninive vreme de

¹⁵ FR 10, pp. 6-7.

¹⁶ Acesta a păstorit Biserica Siro-Orientală între anii 661 și 680.

¹⁷ Mănăstire întemeiată în 586 de Cuviosul Iacob, un ucenic al Avevi Avraam de Kașkar, la 80 de km nord-est de Ninive. Aproximarea de această metropolă justifică hirotonia Sfântului Isaac aici. Mănăstirea a jucat un important rol în viața monahală și teologică a Bisericii Siro-Orientale. Aici patriarhul Ișoyahb al III-lea (650-658) a realizat unificarea tradițiilor liturgice siro-orientale și tot aici a fost compilată, în secolul al VII-lea, importanta lucrare *Raiul Părinților* de către Henanișo – o compilație masivă incluzând *Istoria lausiacă* a lui Paladie, *Istoria monahilor din Egipt* și numeroase apoftegme din *Patericul egiptean* –, lucrare tălcuită de Dadișo Qatraya, un prieten al lui Isaac Sirul (cf. BROCK, „Beth 'Abe, Monastery of”, în *GEDSH*, p. 70).

cinci luni, ca urmaş al episcopului Moise, şi-a dat demisia de la episcopie pentru motivele pe care le cunoaşte Dumnezeu şi s-a dus să locuiască în munte. Scaunul episcopal a rămas văduv un timp, fiind ocupat apoi de Mar Sabrişo, care a demisionat şi el şi a dus o viaţă de pustnic pe timpul catolicosului Henanişo, murind în Mănăstirea Mar Şahin din ţinutul Qardu. Isaac, după ce a părăsit scaunul episcopal de Ninive, s-a retras în muntele Matut, care înconjoară ţinutul Beth Huzaye, şi a locuit în singurătate împreună cu pustnicii care se găseau acolo. Apoi a venit în Mănăstirea lui Rabban Şabur. Era foarte preocupat de studiul cărţilor sfinte, până la măsura în care şi-a pierdut vederea din cauza citirii şi a ascezei. Era un foarte profund cunoscător al tainelor dumnezeieşti şi a scris cărţi despre viaţa dumnezeiască a pustnicilor. A scris trei învăţături care nu au fost acceptate de mai mulţi oameni. Daniel bar Tubanita, episcopul de Beth Garmai, s-a ridicat împotriva lui din cauza unor lucruri pe care le spusese. A părăsit viaţa vremelnică la adânci bătrâneţi, iar trupul lui a fost înmormântat în Mănăstirea Şabur. Pentru că se trăgea din Beth Qatraya, eu cred că împotriva lui s-a stârnit invidia celor din Mesopotamia, la fel ca împotriva lui Iosif Hazzaya, Ioan de Apamea şi Ioan Dalyatha.¹⁸

Pe lângă acest izvor sigur, mai există încă o sursă, de mai mică importanţă, alcătuită la o dată necunoscută într-un mediu siro-occidental. De aici ştim că Isaac era numit „al doilea Didim, pentru că era blând, dulce şi smerit, iar cuvântul său era plin de bunătate“, şi că „a alcătuit cinci volume cunoscute până azi: dulce învăţătură! Iată ce mărturiseşte Mar Yozadaq în scrisoarea scrisă lui Buşir, ucenicul său din Mănăstirea lui Rabban Şabur: «Mulţumesc lui Dumnezeu că te-ai sârguit să-mi trimiţi învăţătura lui Mar Isaac al Ninivei. Ştiu că ţi-ai agonisit cheile Împărăţiei încă din această viaţă, pentru că ai umplut mănăstirea noastră cu învăţătura vieţii; fiindcă ne mărturisim şi noi ucenici ai lui Mar Isaac, episcopul Ninivei.» Aceasta o spune în scrisoarea sa. În acelaşi fel

¹⁸ IŞODENAH DE BASRA, *Cartea curăţiei*, c. 124.

vorbeşte şi episcopul Yohannan: «Cartea lui Mar Isaac îmi e de mare ajutor şi mângâiere.»¹⁹

Un ipotetic motiv al demisiei lui Isaac din episcopat este prezentat într-o istorisire evlavioasă păstrată în arabă. În prima zi după instalarea sa ca episcop de Ninive, Sfântul Isaac ar fi fost vizitat la centrul eparhial de doi credincioşi aflaţi în litigiu: un bogat şi cel căruia îi împrumutase bani, bogatul ameninţând că îşi va da debitorul pe mâna judecătorului dacă mai întârzie cu returnarea împrumutului. La acestea, Sfântul Isaac a răspuns potrivit Scripturilor, care ne învaţă să nu mai aşteptăm să primim înapoi împrumutul şi l-a rugat pe bogat să-i mai acorde măcar o zi datornicului său. Când bogatul i-a răspuns: „Nu-mi vorbi mie despre Evanghelie!“, Sfântul Isaac, rănit în ce avea el mai scump, a spus: „Dacă Evanghelia nu este preţuită aici, la ce bun să mai stai?“ Aşa că a renunţat la episcopat şi „a plecat în Sfânta Mănăstire a Sketisului“²⁰. Acest ultim detaliu contrazice precizările notiţei biografice din *Cartea curăţiei*, fiind, pare-se, încă una dintre completările hagiografice care tind să suplinească cu detalii fictive puţinătatea informaţiilor autentice.

Mai ştim cu siguranţă despre Sfântul Isaac că a avut un frate de sânge, monah şi el, care, potrivit textului anonim editat de Rahmani, nu e altul decât cunoscutul autor monastic „Gabriel Qatraya, exeget al Bisericii“²¹. Lui îi adresează Isaac o epistolă pentru a-i înfăţişa motivele duhovniceşti, de natură ascetică, pentru care nu poate răspunde invitaţiei de a-l vizita (I, 34, titlu).

Zgârcenia informaţiilor documentare obligă la presupuneri. Se poate aproxima astfel că Sfântul Isaac s-a născut la începuturile secolului al VII-lea în Beth Qatraya, în zona Golfului Persic, şi că a copilărit în apropierea mării, imaginile nautice (corăbii, furtuni, cărmaciul, norii care acoperă stelele călăuzitoare, comercianţii care călătoresc pe mare) revenind în valuri în scrierile sale pentru a exprima vizual învăţături duhovniceşti. Anumite detalii din scrierile sale i-au făcut pe unii cercetători

¹⁹ RAHMANI, *Studia Syriaca* I, pp. 32-33.

²⁰ ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis* I, p. 445.

²¹ Cf. BROCK, „Gabriel Qatraya“, în *GEDSH*, p. 171.

să presupună că Isaac s-a făcut monah într-un ținut nu prea apropiat de locurile sale de baștină²².

Se mai poate presupune că Isaac a fost ales episcop la un sinod ținut în anul 676 în insula Darin de catolicosul Gheorghe, cu ocazia vizitei sale de împăcare cu episcopii din Qatar²³. Aceștia se aflau în schismă față de Scaunul de Seleucia-Ctesifon încă din anul 650, iar alegerea lui Isaac, originar din Qatar, sudul Persiei, și hirotonirea lui în Mănăstirea Beth Abe din nord ar fi pecetluit, pare-se, împăcarea bisericească.

Puținătatea informațiilor biografice sigure ne fac să intuim că, în realitate, nu „viața și minunile” Sfântului Isaac i-au răspândit numele în toată creștinătatea, ci scrierile și învățăturile sale, considerate pe drept cuvânt de Sfântul Paisie Aghioritul o recapitulare a întregii patristici. Nu e, astfel, deloc nepotrivit să constatăm că, la scurt timp după adormirea sa, Sfântul Iosif Hazzaya († cca 770-780) îl numește „preaslăvitul sfânt Isaac”²⁴, iar în secolul al X-lea, Ioan bar Kaldun, ucenicul și biograful Sfântului Iosif Busnaya († 979), îi copiază cu râvnă scrierile, socotindu-l „stâlp al Sfintei Biserici și al vieții monahicești”²⁵.

2.1. REPERELE UNEI FORMĂRI INTELECTUALE ȘI DUHOVNICEȘTI

a) Școlile

Între factorii care au contribuit la formarea lui Isaac se numără, în primul rând, școala. În Siria secolului al VII-lea școlile aveau o reputație crescută în rândul creștinilor siro-orientali. Modelul acestor școli

²² Unul dintre Bătrânii cu care s-a sfătuit tânărul Isaac i-a spus: „Pe tine nu te cunoaște nimeni în locul acesta, nici nu îți știe viața” (ISAAC I, 18, 66).

²³ Cf. BROCK, *Syriac Writers*, p. 88.

²⁴ IOSIF HAZZAYA, *Despre rugăciune* 18.

²⁵ IOAN BAR KALDUN, *Viața lui Rabban Iosif Busnaya* 7 (în curs de apariție la Editura Sf. Nectarie).

îl reprezenta Școala Perșilor, întemeiată de Sfântul Efreim († 373) la Nisibe, în cadrul căreia s-a fixat de-a lungul timpului specificul teologiei siro-orientale. În aceste școli se predau Scriptura și exegeza biblică, precum și istorie profană, geografie, astronomie și filozofie, mai cu seamă logică aristotelică. Să reținem că, începând cu secolul al VI-lea, învățătura predată în școlile siriene este tot mai mult impregnată de o mentalitate scolastică, diferită de duhul și de metoda teologiei tradiționale siriene venite pe filiera Sfântului Efreim. Acum apar comentarii care urmăresc o abordare științifică a Scripturii, pornind exclusiv de la scrierile lui Teodor de Mopsuestia, prelucrate în scop didactic. Avem de-a face cu o elenizare suprapusă peste vechea tradiție siriană, astfel încât, la sfârșitul secolului al VI-lea, școlile siriene promovează o adevărată scolastică răsăriteană, cu care vor polemiza, mai fașș sau mai discret, toți autorii monastici siro-orientali. În acest mediu școlar presupunem că s-a format și Sfântul Isaac, dovadă fiind unele referințe ale sale la autori păgâni, precum viața unui filozof idolatru²⁶, *Fiziologul*²⁷, sentințele lui Sextus Empiricus²⁸, Secundus²⁹. Ar fi greșit totuși să supralicităm interesul Sfântului Isaac pentru autorii păgâni și pentru filozofie, lecturile sale din acest domeniu provenind din antologiile școlare³⁰.

b) Autorii filocalici siriene și greci

În scrierile Sfântului Isaac se găsesc citați câțiva autori și pot fi identificate ecouri – mai mult sau mai puțin prelucrate de el – ale altor autori

²⁶ Vorbind despre virtutea stăruinței în încercări, Sfântul Isaac citează un autor păgân, fără să-i dea numele („εἷς [ἐκ τῶν φιλοσόφων τῶν ἁθέων]” I, 47, 48-67). Profesorul Brock îl identifică pe acesta cu filozoful atenian Secundus, care a ales să păstreze tăcerea pe care singur și-a impus-o, deși a fost osândit la moarte pentru aceasta de către împăratul Adrian. Pentru detalii, vezi BROCK, *Secundus*, pp. 94-95.

²⁷ *Fiziologul* este un text didactic scris sau compilat în greacă de către un autor necunoscut din Alexandria între secolele II-IV, în care sunt descrise animale, păsări, plante și chiar pietre, fiecare prezentare fiind însoțită de o anecdotă cu conținut moral. Textul traducerii siriace a fost editat de O.G. TYCHSEN în *Physiologus Syrus*, Rostock, 1795.

²⁸ Sextus este citat de Sfântul Isaac în I, 29, 228-230 și 233-234. Traducerea siriacă a fost editată de P. LAGARDII în *Analecta syriaca*, Leipzig, 1858.

²⁹ BROCK, *Secundus*, pp. 94-100.

³⁰ *Ibidem*.

sirieni și greci. Pe aceștia din urmă i-a cunoscut indiscutabil din traduceri în siriacă existente în acea vreme. Totuși, ceea ce savanții numesc „prelucrări“ sau „influențe“ sunt de fapt voci ale memoriei, filtrate prin experiența duhovnicească a lui Isaac și formulate în stilul său inconfundabil. Scrierile lui sunt, în primul rând, o mărturie a spiritului și a geniului siriac, a ramurii semite a creștinismului, în care Evanghelia, cunoscută din vremuri apostolice, a hrănit o experiență duhovnicească exprimată în categorii teologice semite. Regăsim în gândirea Sfântului Isaac tiparele teologice ale autorilor sirieni anteriori, precum Afraat³¹, Efreim Sirul³², *Cartea treptelor*³³, Narsai³⁴, Ioan de Apamea³⁵, Filoxen de Mabbug³⁶.

Autorii greci folosiți sau chiar citați nominal de Isaac sunt numeroși și diverși: Evagrie Ponticul, Teodor de Mopsuestia, Marcu Ascetul, Avva Isaia, Macarie Egipteanul, Vasile cel Mare, Diodor din Tars, Dionisie Areopagitul. Atunci când unele dintre numele citate de Sfântul Isaac erau puse la index în Bizațul de după Iustinian, copiii le-au înlocuit prudent. Astfel, Evagrie devine Grigorie (I, 19, 229), Marcu (I, 60, 19, 74; 62, 162), Nil (I, 60, 85) sau Ioan (I, 63, 195); Teodor de Mopsuestia devine „Hrisostom“ (I, 36, 36), „un om luminat în cunoștință“ (I, 19, 100)

³¹ Pentru edițiile și traduceri moderne ale *Demonstrațiilor* lui Afraat, vezi *Bibliografia*.

³² Corpusul siriac al Sfântului Efreim a fost editat de Edmund Beck în colecția *CSCO (Scriptores Syri)* între 1955 și 1981. Conform profesorului Brock, „dintre multele lucrări răspândite în greacă sub numele său, doar un mic număr de texte se dovedesc a fi cu adevărat ale lui Efreim“ (Brock, *La priere*, p. 229). Sfântul Isaac îl citează de două ori pe Sfântul Efreim (I, 5, 69 și I, 52, 149), însă trimiterile nu au putut fi identificate în scrierile efermiene editate până acum.

³³ Cunoscută și sub numele de *Liber Graduum*, această scriere anonimă, datată la sfârșitul secolului al IV-lea-începutul secolului al V-lea, conține 30 de omilii duhovnicești care tâlcuiesc poruncile Mântuitorului, arătând cum pot fi ele împlinite de cele două categorii de creștini vizate de autor: cei drepi și cei desăvârșiți.

³⁴ Director al Școlii de la Nisibe, Narsai i-a influențat teologic, chiar și indirect, pe toți autorii siro-orientali de după el prin faptul că a contribuit la statornicirea exegezei și teologiei antiohiene în Biserica Siro-Orientală. Pentru o bibliografie la zi, vezi *Clavis to the Metrical Homilies of Narsai*, (ed.) A.M. BUTTS, K.S. HEAL, S. BROCK, *CSCO* 690 (*Subsidia* 142), Peeters, Louvain, 2021.

³⁵ Despre influența structurală a lui Ioan de Apamea asupra lui Isaac, vezi CHIALÀ, *Isaac*, pp. 146-151.

³⁶ *Vide infra*, ISAAC I, 12, 15 și nota.

sau chiar „Chiril“ (I, 41, 404); Diodor din Tars devine „unul dintre marii filozofi“ (I, 29, 94-95) sau Sfântul Dionisie, episcopul Atenei (I, 21, 69) ș.a.m.d.

2.2. SFÂNTUL ISAAC ȘI „SECOLUL DE AUR“ AL LITERATURII MISTICE SIRO-ORIENTALE

Perioada în care Sfântul Isaac a trăit și a scris se încadrează într-un interval cronologic mai larg, considerat de siriaciști drept „vârsta de aur“ a literaturii mistice siro-orientale. În acest răstimp au scris mai mulți autori duhovnicești aflați într-o evidentă unitate teologică și de viziune duhovnicească, unitate care a făcut să se vorbească despre o adevărată școală duhovnicească siro-orientală. Acești autori aparțin unui interval situat între secolele al VI-lea și al VIII-lea, printre ei numărându-se, în ordine cronologică: Avraam de Kașkar (sec. VI), Sahdona (prima jumătate a sec. VII), Dadișo Qatraya (a doua jumătate a sec. VII), Isaac Sirul, (a doua jumătate a sec. VII), Simon Taybuteh (sec. VII-VIII), Ioan Dalyatha (sec. VII-VIII), Iosif Hazzaya (sec. VIII). Este important să notăm că, într-un interval de timp și de spațiu bine delimitat, a avut loc o înflorire deosebită a scrierilor duhovnicești, fără niciun fel de paralelă în tradiția siro-occidentală. Deși este ilustrată de scrierile unor numeroși autori, această așa-zisă școală duhovnicească se dovedește extrem de coerentă, având specificul „unui corpus omogen, provenind dintr-o ambianță comună“³⁷. În ciuda inferiorității numerice a mănăstirilor siro-orientale față de cele monofizite, în primele s-au scris mult mai multe lucrări ascetice. Un prim focar de iradiere a literaturii duhovnicești îl reprezintă Mănăstirea Raban Șabur, unde au viețuit în ultima parte a vieții Dadișo Qatraya, Sfântul Isaac Sirul și Simon Taybuteh. Un alt centru monahal din care au provenit scrieri ascetice este Mănăstirea Beth Abe, în care Sfântul Isaac a fost hirotonit episcop și care, începând cu anul 650, a servit o vreme drept reședință patriarhală, de această mănăstire fiind

³⁷ CHIALÀ, *Les mystiques syro-orientaux*, pp. 65-66.

legați Ioan Dalyatha și Iosif Hazzaya. Astfel că autorii care alcătuiesc această tradiție provin din diferite centre monastice și au fost formați în duhul reformei lui Avraam de Kaşkar, acordând o atenție deosebită vechilor autori filocalici, mai cu seamă de origine greacă. De aici provine și tendința spre imitarea formelor literare specifice grecești, cum este redactarea textelor sub formă de capete, pe care o regăsim la Isaac Sirul, Simon Taybuteh, Ioan Dalyatha, Iosif Hazzaya, Şubhalmaran³⁸, Ioan bar Penkaye³⁹, Afnimaran⁴⁰ și Beh Işo⁴¹. Toți aceștia au folosit traducerele în siriacă ale Părinților greci, utilizând fiecare într-un fel propriu și moștenirea filocalică siriacă.

Formarea intelectuală a monahilor se bucura de o înaltă prețuire la Marea Mănăstire de la Izla, în a cărei descendență duhovnicească se află toți acești autori, inclusiv Sfântul Isaac. Analizând lista de lecturi pe care Avraam de Kaşkar le dădea spre studiu ucenicilor săi, vedem că ei, înainte de intrarea în mănăstire, trebuiau să urmeze cursurile uneia dintre școlile siriene, unde să se bucure de ceea ce am putea numi astăzi „formație academică”. În mănăstire urma doar formația monastică, în ajutorul căreia venea studiul Sfintei Scripturi și al textelor patristice, mănăstirea refuzând să înlocuiască formarea academică sau să o introducă printre preocupările monahilor. Școala și mănăstirea sunt, în viața sirienilor, complementare și necesare, dar răspund unor căutări diferite și practică metode diferite. Dacă în școli se întâlnește o exegeză scolastică a Scripturilor, în mănăstiri aceasta are o puternică orientare duhovnicească, fiind întemeiată pe scrierile Părinților și autorilor ascetici.

³⁸ Scriitor filocalic și tâlcuitor biblic, mitropolitul de Beth Garmai Şubhalmaran a adormit în jurul anului 620. Dintre scrierile sale s-a editat până acum *Cartea darurilor* (vezi *Bibliografia*).

³⁹ Monah la mănăstirea Mar Ioan din Kamul, iar apoi la mănăstirea Mar Basima, acest Ioan a scris *Cartea negustorului*, din care s-a păstrat doar o selecție de capete „folositoare pentru povățuirea și exersarea gnosticilor și pentru înaintarea în cele duhovnicești” (IOAN BAR PENKAYE, *Capete*, p. 144).

⁴⁰ Pentru detalii, vezi la *Bibliografie*: AFNIMARAN, KG.

⁴¹ *Omiliile* despre viața monahală ale lui Beh Işo reiau și dezvoltă cele mai importante teme tratate de autori anteriori lui, precum Isaac Sirul și Iosif Hazzaya (vezi *Bibliografia*).

De exemplu, Dadişo Qatraya sistematizează aceste orientări exegetice în trei direcții: exegeza istorică, specifică școlilor, exegeza omiletică, proprie păstorilor bisericești din lume, cum au fost Vasile și Ioan Gură de Aur, și o exegeză duhovnicească, specifică pustnicilor⁴². Scrierile Sfântului Isaac, chiar și atunci când nu sunt o tâlcuire explicită a Scripturii, conțin meditații pustnicești la texte biblice și prin aceasta trebuie încadrate în ultimul tip de exegeză din clasificarea lui Dadişo.

În ciuda schimbărilor politice radicale care au avut loc în acest secol de aur al literaturii mistice siro-orientale – căderea Imperiului Sasanid și instaurarea stăpânirii arabe începând cu anul 650 –, contextul politic nu a avut o înrăurire notabilă asupra scrierilor duhovnicești din acest interval de timp. Dimpotrivă, se știe că numeroși „mistici” musulmani din primele generații după ivirea islamului s-au inspirat din scrierile autorilor duhovnicești siro-orientali⁴³.

3. SCRIERILE SFÂNTULUI ISAAC

Vechile notițe biografice amintite dau informații puține și contradictorii privind scrierile Sfântului Isaac. În *Cartea curăției*, Işodenah de Basra spune, la modul general, că Isaac „a scris cărți despre viețuirea dumnezeiască a pustnicilor”⁴⁴. Însemnarea biografică a lui Rahmani precizează că Isaac ar fi scris „cinci tomuri, cunoscute până astăzi”⁴⁵, iar Abdişo de Nisibe pomenește de „șapte tomuri”⁴⁶ și spune că *Partea a V-a* ar fi cuprins învățături respinse de episcopul Daniel bar Tubanita într-o lucrare anume alcătuită, azi pierdută⁴⁷.

⁴² Cf. CHIALĂ, *Les mystiques syro-orientaux*, pp. 74-75.

⁴³ Cf. CHIALĂ, *Ibidem*, p. 76.

⁴⁴ IŞODENAH DE BASRA, *Cartea curăției* 124.

⁴⁵ RAHMANI, *Studia Syriaca* I, pp. 32-33.

⁴⁶ ABDIŞO DE NISIBE, *Scriptorum Ecclesiasticorum Catalogus*, în ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis* III, 1, p. 104.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 174. Scrierea lui Daniel viza învățătura lui Isaac despre mila infinită a lui Dumnezeu și consecința ei eshatologică: restaurarea tuturor.

Această diversitate a numărului de scrieri atribuite lui Isaac se datorează atât variației împărțirii în tomuri, realizată de copişti, cât și transmiterii prin recenzii diferite ale unuia și aceluiași material, fapte care duc la o fluctuație a formei în care au fost transmise textele originale siriace⁴⁸. Astăzi, în funcție de împărțirea în colecții sau părți, scrierile cunoscute ale Sfântului Isaac sunt organizate în cinci părți, existând și texte comune între acestea.

a) *Partea I: Cuvintele ascetice*

Originalul siriac al acestei prime părți ne-a fost transmis în două recenzii: siro-orientală (82 de *Cuvinte*) și siro-occidentală (74 de *Cuvinte*), prima conținând numeroase pasaje și opt omilii suplimentare față de textul occidental. În plus, textul oriental mai menționează și autori greci precum Evagrie, Teodor de Mopsuestia și Diodor din Tars, nume care au fost înlocuite în recenzia occidentală cu al altor autori.

La rândul ei, tradiția siro-occidentală se împarte în două ramuri, siro-iacobită (monofizită) și siro-melchită (calcedoniană), fără ca ele să reprezinte niște recenzii monolitice independente una de cealaltă.

Recenzia siro-orientală a cunoscut o primă editare, necritică, în 1909, de către Paul Bedjan⁴⁹, și care cuprinde 82 de *Cuvinte* și 4 *Epistole*. Recenzia siro-occidentală melchită cuprinde 74 de *Cuvinte* și a stat la baza realizării primelor traduceri ale operelor Sfântului Isaac, la sfârșitul primului mileniu.

b) *Partea a II-a*

Paul Bedjan a publicat, alături de *Cuvintele ascetice ale Părții I*, și câteva extrase din așa-zisa *Parte a II-a* a scrierilor Sfântului Isaac, conținute într-un manuscris din Urmia, pe care nu l-a mai putut însă edita și care s-a pierdut în cursul genocidului siro-armean din anii 1915-1919. Această *Parte a II-a* se credea definitiv pierdută, până în anul 1983,

⁴⁸ Cf. CHIALÀ, *Isaac*, pp. 91-92.

⁴⁹ MAR ISAACUS NINIVITA, *De perfectione religiosa*, (ed.) Paul Bedjan, Paris/Leipzig, 1909; textul a fost reeditat în *The Ascetical Homilies of Mar Isaac of Nineveh*, (ed.) Paul Bedjan, Gorgias Press, 2007.

când profesorul Sebastian Brock de la Oxford a descoperit în Biblioteca Bodleiană a acestei universități un manuscris conținând 41 de *Cuvinte* inedite ale Sfântului Isaac Sirul, *Cuvintele* 16 și 17 reluând *Cuvintele* 54 și 55 din ediția Bedjan, o mențiune specială meritând *Cuvântul* 3, alcătuit la rândul său din 4 centurii, cuprinzând 405 *Capete gnostice* însoțite de scôlîi lămuritoare. *Cuvintele* 4-41 au fost editate critic, cu o traducere engleză, de Sebastian Brock în anul 1995⁵⁰, iar *Capetele gnostice* încă își așteaptă editarea critică, deocamdată circulând doar traduceri moderne (italiană, franceză și neogreacă), după care s-au realizat și alte traduceri în limbi moderne (română). Această *Parte a II-a* a fost repede tradusă în mai multe limbi moderne⁵¹, fiind considerată de savanți o scriere autentică a Sfântului Isaac.

c) *Partea a III-a*

Este cuprinsă într-un singur manuscris din Teheran și a fost editată critic de Sabino Chialà în anul 2011 împreună cu o traducere italiană⁵². Au fost realizate mai multe traduceri în limbi moderne⁵³, autenticitatea isaachiană fiind considerată sigură de specialiști.

⁵⁰ ISAAC OF NINEVEH, *The Second Part. Chapters IV-XLI*, (ed.) S. Brock (CSCO 554-555, Syr. 224-225), Louvain, 1995; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003. *Cuvintele* 1 și 2 au fost traduse de S. Brock după același MS syr e. 7 din Biblioteca Bodleiană în „St Isaac the Syrian: Two Unpublished Texts”, *Sobornost* 19/1 (1997), pp. 7-33.

⁵¹ Pe lângă traducerea românească menționată, mai există traduceri în italiană (Paolo Bettio, 1990²), franceză (André Louf, 2003), greacă (Nestor Kavvadas, 2005-2006), rusă (Ilarion Alfeyev, 2006³) și catalană (parțială – Manuel Nin, 2005).

⁵² ISACCO DI NINIVE, *Terza Collezione* (ed.) S. Chialà (CSCO 637-638; Syr. 246-247), Louvain, 2011; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a III-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.

⁵³ S. Chialà publicase o primă traducere italiană încă din anul 2004 (Ed. Qiqajon, Bose). Traducerea franceză a lui A. Louf a fost publicată în 2009, iar în prezent Marcel Pirard are în lucru traducerea în neogreacă a acestei colecții.

Această diversitate a numărului de scrieri atribuite lui Isaac se datorează atât variației împărțirii în tomuri, realizată de copiiști, cât și transmiterii prin recenzii diferite ale unuia și aceluiași material, fapte care duc la o fluctuație a formei în care au fost transmise textele originale siriace⁴⁸. Astăzi, în funcție de împărțirea în colecții sau părți, scrierile cunoscute ale Sfântului Isaac sunt organizate în cinci părți, existând și texte comune între acestea.

a) *Partea I: Cuvintele ascetice*

Originalul siriac al acestei prime părți ne-a fost transmis în două recenzii: siro-orientală (82 de *Cuvinte*) și siro-occidentală (74 de *Cuvinte*), prima conținând numeroase pasaje și opt omilii suplimentare față de textul occidental. În plus, textul oriental mai menționează și autori greci precum Evagrie, Teodor de Mopsuestia și Diodor din Tars, nume care au fost înlocuite în recenzia occidentală cu al altor autori.

La rândul ei, tradiția siro-occidentală se împarte în două ramuri, siro-iacobită (monofizită) și siro-melchită (calcedoniană), fără ca ele să reprezinte niște recenzii monolitice independente una de cealaltă.

Recenzia siro-orientală a cunoscut o primă editare, necritică, în 1909, de către Paul Bedjan⁴⁹, și care cuprinde 82 de *Cuvinte* și 4 *Epistole*. Recenzia siro-occidentală melchită cuprinde 74 de *Cuvinte* și a stat la baza realizării primelor traduceri ale operelor Sfântului Isaac, la sfârșitul primului mileniu.

b) *Partea a II-a*

Paul Bedjan a publicat, alături de *Cuvintele ascetice* ale *Părții I*, și câteva extrase din așa-zisa *Partea a II-a* a scrierilor Sfântului Isaac, conținute într-un manuscris din Urmia, pe care nu l-a mai putut însă edita și care s-a pierdut în cursul genocidului siro-armean din anii 1915-1919. Această *Partea a II-a* se credea definitiv pierdută, până în anul 1983,

⁴⁸ Cf. CHIALÀ, *Isaac*, pp. 91-92.

⁴⁹ MAR ISAACUS NINIVITA, *De perfectione religiosa*, (ed.) Paul Bedjan, Paris/Leipzig, 1909; textul a fost reeditat în *The Ascetical Homilies of Mar Isaac of Nineveh*, (ed.) Paul Bedjan, Gorgias Press, 2007.

când profesorul Sebastian Brock de la Oxford a descoperit în Biblioteca Bodleiană a acestei universități un manuscris conținând 41 de *Cuvinte* inedite ale Sfântului Isaac Sirul, *Cuvintele* 16 și 17 reluând *Cuvintele* 54 și 55 din ediția Bedjan, o mențiune specială meritând *Cuvântul* 3, alcătuit la rândul său din 4 centurii, cuprinzând 405 *Capete gnostice* însoțite de scôlîi lămuritoare. *Cuvintele* 4-41 au fost editate critic, cu o traducere engleză, de Sebastian Brock în anul 1995⁵⁰, iar *Capetele gnostice* încă își așteaptă editarea critică, deocamdată circulând doar traduceri moderne (italiană, franceză și neogreacă), după care s-au realizat și alte traduceri în limbi moderne (română). Această *Partea a II-a* a fost repede tradusă în mai multe limbi moderne⁵¹, fiind considerată de savanți o scriere autentică a Sfântului Isaac.

c) *Partea a III-a*

Este cuprinsă într-un singur manuscris din Teheran și a fost editată critic de Sabino Chialà în anul 2011 împreună cu o traducere italiană⁵². Au fost realizate mai multe traduceri în limbi moderne⁵³, autenticitatea isaachiană fiind considerată sigură de specialiști.

⁵⁰ ISAAC OF NINEVEH, *The Second Part. Chapters IV-XLI*, (ed.) S. Brock (CSCO 554-555, Syr. 224-225), Louvain, 1995; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003. *Cuvintele* 1 și 2 au fost traduse de S. Brock după același MS syr e. 7 din Biblioteca Bodleiană în „St Isaac the Syrian: Two Unpublished Texts”, *Sobornost* 19/1 (1997), pp. 7-33.

⁵¹ Pe lângă traducerea românească menționată, mai există traduceri în italiană (Paolo Bettiol, 1990²), franceză (André Louf, 2003), greacă (Nestor Kavvadas, 2005-2006), rusă (Ilarion Alfeyev, 2006³) și catalană (parțială – Manuel Nin, 2005).

⁵² ISACCO DI NINIVE, *Terza Collezione* (ed.) S. Chialà (CSCO 637-638; Syr. 246-247), Louvain, 2011; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a III-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.

⁵³ S. Chialà publicase o primă traducere italiană încă din anul 2004 (Ed. Qiqajon, Bose). Traducerea franceză a lui A. Louf a fost publicată în 2009, iar în prezent Marcel Pirard are în lucru traducerea în neogreacă a acestei colecții.

d) *Partea a IV-a*

S-a păstrat doar în traducere garşuni⁵⁴ și a fost editată critic în 2015 de Mario Kozah (Universitatea Americană din Beirut)⁵⁵. Ea conține mai multe *Omilii ascetice*, printre care și șase *Cuvântări alcătuite din capete gnostice*, al căror titlu variază în tradiția manuscrisă. Paternitatea isaachiană a acestei *Părți* este încă discutată. Cele mai vechi manuscrise datează din secolele XIII-XIV și se află în colecția Charfet⁵⁶. Alte manuscrise care cuprind această *Parte* se găsesc în biblioteca Mănăstirii Al Surian din Egipt⁵⁷, la Vatican⁵⁸, în Biblioteca Bodleiană de la Oxford⁵⁹ și în Biblioteca Universității din Cambridge⁶⁰ și în colecția Kaslik⁶¹.

e) *Partea a V-a*

Cuprinde două omilii în siriacă, singurele păstrate dintr-o colecție mai largă și editate critic cu o traducere italiană de Sabino Chialà⁶². Tematica lor teologică susține titlul general *Despre providență*, pe care îl întâlnim și în cataloagele bibliotecilor orientale⁶³. Paternitatea acestor scrieri este încă discutată. Se pare că Daniel bar Tubanita, episcop în Tahal din Beth Garmai, a scris o lucrare împotriva problemelor din

⁵⁴ Garşuni (sau karşuni) sunt scrieri în arabă care folosesc alfabetul siriac. Acest tip de scriere a apărut în secolul al VII-lea, când araba a devenit limba vorbită dominantă în comunitățile creștine de tradiție siriacă (cf. A. MENGOZZI, „Garshuni/Karshuni“, în *GEDSH*, pp. 172-173).

⁵⁵ Vezi *The Fourth Part*, în *An Anthology*. Scurta introducere în care sunt prezentate manuscrisele (pp. 471-477) este urmată de textul critic complet, întocmit pe baza celor mai vechi și mai complete manuscrise (pp. 478-691).

⁵⁶ *Charfet ar. 7/2 și Charfet ar. 7/3*. Cf. *An Anthology*, p. 474, n. 15.

⁵⁷ *Deir al-Suriyân 153*.

⁵⁸ *Vat. sir. 198*.

⁵⁹ *Bodleian Syr. 150*.

⁶⁰ *Cambridge D.d.15.2*. Un alt manuscris care pare să conțină fragmente din *Partea a IV-a* este *Cambridge 3279*.

⁶¹ *Kaslik, OLM 1580*. Acest manuscris pare a fi o copie după *Vat. sir. 198*.

⁶² CHIALÀ, „Due discorsi ritrovati della Quinta parte di Isacco di Ninive?“, în *OCP 79* (2013), pp. 61-112.

⁶³ CHIALÀ, *Isaac*, p. 99, n. 72.

tomul al 5-lea al scrierilor lui Isaac din Ninive, fără să se știe nimic precis despre problemele contestate de el⁶⁴.

3.1. TRADUCERILE SFÂNTULUI ISAAC

Traducerile vechi (până în secolul al XVI-lea) ale Părții I
a) *în greacă*⁶⁵

Este prima traducere a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac, realizată în sec. VIII-IX la Mănăstirea Sfântul Sava din Palestina. Prezentarea detaliată a acestei traduceri poate fi urmărită în capitolul următor, „Istoria versiunii grecești“.

b) *în arabă*

Prima traducere arabă a lui Isaac datează din secolul al IX-lea, fiind realizată după originalul siriac și semnată de Hanun ibn Yuhanna ibn al-Salt. Aceasta cuprinde o serie de 350 de sentințe extrase din toate cele trei părți cunoscute astăzi în siriacă – fiind astfel o mărturie incontestabilă a autenticității lor – și grupate de traducător sub titlul *Trei epistole despre asceză și viața de obște*. Acest florilegiu mai cuprinde și texte din alți autori sirieni, precum Ioan de Apamea, Dadișo Qatraya și Isaac din Antiohia⁶⁶.

O altă traducere, având titlul *Cuvinte ale Sfântului Mar Isaac*, provine din mediul monahal savait sau sinait și datează aproximativ din aceeași epocă cu cea anterioară, cuprinzând 40 de *Cuvinte* complete.

O a treia traducere din siriacă a fost realizată de un anume Ya'qub și este împărțită în patru cărți, a doua și a treia corespunzând aproape în întregime *Părții I*. Această versiune a cunoscut mai multe ediții tipărite în Egipt.⁶⁷

⁶⁴ CHIALÀ, *Isaac*, pp. 83-84. Partea a V-a a fost tradusă în românește de Valentin Vesa (PS Benedict Bistrișeanul) ca anexă la teza sa de doctorat: *Cunoașterea lui Dumnezeu la Sfântul Isaac Sirul*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2013, pp. 324-345.

⁶⁵ *Vide infra* 3.3. *Istoria versiunii grecești*.

⁶⁶ Cf. CHIALÀ, *Arabic Version*, pp. 65-66.

⁶⁷ Mai multe informații despre traduceri arabe în CHIALÀ, *Isaac*, pp. 431-437.

c) în georgiană

Există două vechi traduceri, dintre care prima, atestată de *Codex Sinaiticus georg.* 35 și datând din anul 906, urmează versiunea siro-occidentală a textului siriatic, la fel ca traducerea greacă și arabă⁶⁸, și provine tot din mediul monahal savait; a doua traducere, din greacă, s-a realizat în Sfântul Munte de către Sfântul Eftimie Aghioritul (955-1028), fiul Sfântului Ioan Iviritul, ctitorul Mănăstirii Iviron și cel de-al doilea egumen al ei (1002-1016)⁶⁹.

d) în slavona bisericască

Prima traducere slavonă a fost realizată în secolul al XIV-lea, probabil de unul dintre ucenicii sârbi sau bulgari ai Sfântului Grigorie Sinaitul⁷⁰, care, în răstimpurile petrecute în Palestina și în Sinai, a cunoscut versiunea grecească a *Cuvintelor ascetice* și a înțeles importanța lor pentru viața isihastă. Cel mai vechi manuscris slavon datat cu precizie a fost realizat

⁶⁸ Cf. PATARIDZE, *Discours Ascétiques – tradition géorgienne*, pp. 30-32.

⁶⁹ *Ibidem*, pp. 56-58.

⁷⁰ А. МИНЧЕВА, „Постническите слова на Исак Сирин в Киевския фрагмент от XIII-XIV век“, *Paleobulgarica* 14 (1990), pp. 19-38; А. МИНЧЕВА, „Постническите слова на Исак Сирин между преводите от XIV в.“, în *Преводите през XIV столетие на Балканите. Доклада от международната конференция*, Sofia, 2003, pp. 353-386. Pentru manuscrisele slavone dintre secolele XIV-XVI, vezi С. МАСЛОВ, „Слова постническия Исаака Сирина по рукописи, принадлежащей библиотеке Университета св. Владимира“, în *Университетския известия* 3 (1912), Kiev, pp. I-XLI + 14-28; А.-Е.Н. ТАСИАОС, *The Slavonic Manuscripts of Saint Panteleimon Monastery (Rossikon) on Mount Athos*, Tesalonic/Los Angeles, 1981, pp. 77-79; M. DIETRICH, *Die kirchenslavischen Handschriften der Reden Isaak des Syrers im Historischen Museum in Moskau (14.-16. Jahrhundert)*, lucrare de masterat la Universitatea din Freiburg, 1994; В.М. SCHULER, *Die kirchenslavischen Handschriften der Predigten Isaaks des Syrers vom 14.-16. Jahrhundert in den Bibliotheken von St.-Petersburg*, lucrare de masterat la Universitatea din Freiburg, 1994; М.С. ФЕДОТОВА, „К вопросу о славянском переводе постнических слов Исаака Сирина (по рукописям XIV-начала XVI вв. петербургских собраний)“, în *Труды Отдела Древнерусской Литературы*, 52 (2001), pp. 498-511; Е.Э., ГРАНСТРЕМ, Н.Б. ТИХОМИРОВ, „Сочинения Исаака Сирина в славяно-русской письменности“, în *Вестник церковной истории*, 2007 (15), pp. 134-197; *apud* PIRARD, *Introducere*, pp. 67-68, n. 5.

în 1389 în Lavra Sfântului Atanasie din Muntele Athos, el conținând și prima icoană cunoscută a Sfântului Isaac⁷¹.

Traducerea slavonă cea mai răspândită îi aparține Sfântului Paisie Velickovski, care, după ce a ostenit îndelung încercând să diortosească o mai veche traducere, a retradus el însuși, în 1787, întreaga colecție din greacă. Pe lângă textul lui Theotokis, Sfântul Paisie a mai folosit și un vechi manuscris grecesc adus din Athos, ceea ce a îmbunătățit mult calitatea traducerii, aceasta fiind publicată la Mănăstirea Neamț abia după moartea sa, în 1812, iar apoi republicată la Mănăstirea Optina în 1854 împreună cu comentariile Stareșului Macarie⁷².

e) în latină

Cea mai veche traducere latină a fost realizată în secolul al XIII-lea, fiind tipărită la Barcelona în 1497⁷³ și la Veneția în anul 1506⁷⁴; pe baza acesteia s-au realizat vechile traduceri în italiană⁷⁵, spaniolă⁷⁶, catalană⁷⁷, portugheză⁷⁸ și franceză⁷⁹. Textul latin este cuprins în PG 86, 811-886, cu titlul: *Sancti Isaaci Syri presbyteri Antiocheni, De contemptu mundi liber*⁸⁰.

⁷¹ Cf. POPOVA, *The Image*, p. 223.

⁷² Cf. CHIALĂ, *Isaac*, pp. 444, 448-449.

⁷³ *Liber abbatis Ysach. De ordine anime valde utilis pro viris spiritualibus ad stirpanda vicia et acquirendas virtutes.*

⁷⁴ *Sermones beati Isaac de Syria.*

⁷⁵ Boneto LOCATELLO, *Libro del'Abbate Isaac de Syria de la perfectione*, Veneția, 1500.

⁷⁶ Singurul manuscris cunoscut este datat la sfârșitul secolului al XV-lea, iar textul lui a fost tipărit în 1489. Bernard BOIL, *Ysaac de religione... libro llamado Abbat Ysach*, Zaragoza.

⁷⁷ Cea mai veche mărturie este datată în prima jumătate a secolului al XV-lea.

⁷⁸ Codexul *Alcobaza* 270, f. 14-101 (sec. XV), reprezintă cea mai veche mărturie.

⁷⁹ Cel mai vechi manuscris al acestei traduceri este codexul *Parisinus lat.* 14891, f. 308-*ad finem*, din sec. XIII-XIV.

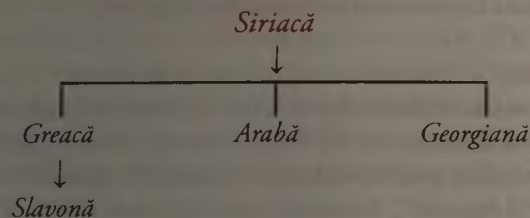
⁸⁰ După cum a observat P. MIQUEL („L'appel à l'expérience chez quelques auteurs de la Philocalie“, în *Irenikon* 40 (1967), p. 367), în *Cuvântul* 25 (PG 854A), care corespunde *Cuvintelor* 14 și 15 din ediția Theotokis, traducătorul în latină, „conștient sau inconștient, [...] a creat o neînțelegere, introducând negația *nondum: Quod comprehendere potest a contemplatione Scripturarum et veracibus orationibus, et nondum ab experientia*“ (textul grec este: καὶ μὴρόν ἄλλο τῆς λείρας – vezi *Cuvântul* 12, 46-47); *apud* PIRARD, *Introducere*, p. 69, n. 8.

f) în etiopiană

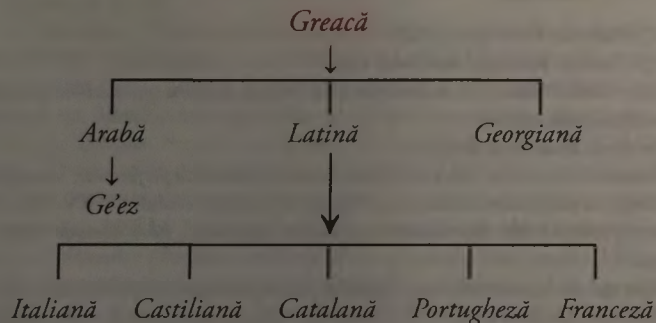
Realizată în secolul al XV-lea după versiunea arabă⁸¹, traducerea lui Isaac în etiopiană constă într-o colecție de 33-35 de *Cuvinte*. Aceasta este inclusă adeseori în trilogia numită *Cartea monahilor*, folosită până azi pentru formarea începătorilor, în care se mai regăsesc și texte din Ioan Dalyatha și Filoxen de Mabbug.

Sinoptic, vechile traduceri pot fi reprezentate schematic astfel:

1. Pentru recenzia lungă

2. Pentru recenzia scurtă

⁸¹ Textul în limba etiopiană veche, numită *ge'ez* și folosită azi doar în cult, a fost editat împreună cu o traducere în amharică, limba actuală, de către K. Wäld KƏFLE (Addis Abeba, 1923). O ediție critică însoțită de o traducere germană a fost realizată de Dawit BERHANU: *Das Mashafa Mar Yeshaq von Ninive. Einleitung, Edition und Übersetzung mit Kommentar*, Dr. Kovač Verlag, Hamburg, 1997 (cf. CHIALÀ, *Isaac*, p. 460).

Traduceri moderne

Pe lângă vechile traduceri, există numeroase traduceri în limbi moderne, realizate fie din greacă, fie din siriacă, fie dintr-o versiune intermediară: în română (1819⁸², 1981⁸³, 1997⁸⁴, 2010⁸⁵), rusă (1821-1849⁸⁶, 1854⁸⁷, 1911⁸⁸), neogreacă (1871⁸⁹, 1991⁹⁰, 2019⁹¹), germană (1874⁹²),

⁸² Reeditată anastatic: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte și învățături*, tălmăcite din limba ellinească de Macarie Ieromonahul, Isaac Shimonahul și Iosif Ieromonahul, Ed. Predania, București, 2010.

⁸³ Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, trad. rom. de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1981. Traducerea a fost reeditată, la fel ca celelalte volume din *Filocalie*, la Ed. Humanitas (2008 și 2017) și la EIBMO (2015).

⁸⁴ Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoiță*, trad. rom. de Zorica Lațcu, Ed. Buna-vestire, Bacău, 1997.

⁸⁵ Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte pentru nevoiță*, trad. rom. (din limba engleză) de Maxim Monahul, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2010.

⁸⁶ Publicată în mai multe numere ale revistei *Christianskoe Čtenie*.

⁸⁷ Apărută sub auspiciile Academiei Teologice de la Moscova, retipărită în 1858 și reeditată în 1893 (cf. CHIALÀ, *Isaac*, p. 451).

⁸⁸ Traducere semnată de Sobolevski și editată la Lavra Sfintei Treimi a Sfântului Serghie, retipărită anastatic la Moscova în 1998 și în 2010. În momentul de față se lucrează la o nouă traducere, care urmează ediția critică a textului grec.

⁸⁹ Tradusă în *katarevusa* de ierodiaconul Calinic de la mănăstirea athonită Pantokrator și tipărită la Atena, reeditată de mai multe ori de Ed. Apostolos Barnabas (1966, 1976 și 1997).

⁹⁰ Traducere în 3 volume de Panagiotis Hristou, în seria Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν din colecția *EΠE* (vol. 8, A-Γ).

⁹¹ Traducere după ediția critică a lui Marcel Pirard, semnată de Iorgos Pinakoulas și de Dimitris Koustougeras și apărută la Ed. En Plo, Atena.

⁹² Gustav BICKELL (ed.), *Ausgewählte Schriften der syrischen Kirchenväter Aphraates, Rabulas und Isaak von Ninive*, Kempten. În această colecție sunt cuprinse doar unele fragmente traduse din siriacă.

franceză (1981⁹³, 2006⁹⁴, 2020⁹⁵), engleză (1921⁹⁶, 1984⁹⁷), italiană (1984⁹⁸, 2018⁹⁹, 2021¹⁰⁰), finlandeză (2005¹⁰¹) și japoneză (1909¹⁰²). Mulțimea traducerilor arată interesul deosebit pe care Sfântul Isaac Sirul continuă să îl stârnească în întreaga lume, fiind de departe cel mai tradus și mai editat autor filocalic.

3. 2. ISTORIA VERSIUNII GRECEȘTI

Întrucât traducerea din acest volum este realizată după ediția critică a versiunii grecești, pe care am confruntat-o cu originalul siro-oriental editat în 1909 de Bedjan, se impun în continuare câteva precizări legate de vechea traducere greacă. Aceste observații stau în spatele multor opțiuni traductologice.

⁹³ ISAAC LE SYRIEN, *Œuvres spirituelles*, traducere de Jacques Turailles, Ed. Desclée de Brouwer, Paris.

⁹⁴ SAINT ISAAC LE SYRIEN, *Discours ascétique selon la version grecque*, traducere de Placide Deseille, Monastère Saint-Antoine-le-Grand și Monastère de Solan, Saint-Laurent-en-Royans și Solan. O a doua ediție, revizuită și completată, a apărut în 2011.

⁹⁵ Ultima traducere a arhimandritului Placide Deseille (ISAAC LE SYRIEN, *Discours ascétiques*, Ed. Cerf, Paris) urmează ediția critică a lui Marcel Pirard, care prefațează cartea și, după adormirea părintelui Placide, revizuieste textele și notele în vederea publicării.

⁹⁶ Traducerea lui A.J. Wensinck, *Mystic Treatises by Isaac of Nineveh* (tipărită la Amsterdam și reeditată în 2011 de Gorgias Press), urmează textul siriac editat de Bedjan.

⁹⁷ Traducere de Dana Miller din greacă și siriacă (*The Ascetical Homilies of Saint Isaac the Syrian*), tipărită la Mănăstirea Schimbării la Față din Boston și reeditată în 2011.

⁹⁸ Traducerea, realizată după textul siriac de către M. Gallo și P. Bettolo (ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici. 1. Lebbrezza della fede*, Città Nuova, Roma) cuprinde *Cuvintele 1-38 din Partea I*.

⁹⁹ Ediție bilingvă (textul grec al ediției critice și traducere): ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici*, traducere de M.B. Artioli, Edizioni Studio Domenicano.

¹⁰⁰ Tradusă de S. Chială după textul siriac editat de Bedjan: ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici. Prima Collezione*, Ed. Qiqajon, Monastero di Bose.

¹⁰¹ Tradusă din siriacă de ieromonahul Serafim Seppälä și publicată la Mănăstirea Noul Valaam: Pyhd IISAK NINIVELDINEN, *Kootut teokset*, Valamon Luostari.

¹⁰² Tradusă de Fuku Horie după versiunea rusă din 1854 și publicată la Tokyo.

a) *Traducerea greacă de la Lavra Sfântului Sava: trăsăturile și transmiterea ei*

Această versiune a *Părții I* din scrierile Sfântului Isaac a fost realizată de către monahii Patrachie și Avramie în Mănăstirea Sfântul Sava din Palestina. Data realizării traducerii este situată între începutul secolului al VIII-lea (*terminus ante quem*) și sfârșitul secolului al IX-lea (*terminus post quem*). Pe lângă corpusul *Cuvintelor* isaachiene, traducerea greacă a inclus și cinci texte ale altor autori sirieni: trei *Omilii* ale Cuviosului Ioan Dalyatha¹⁰³, autor duhovnicesc siro-oriental († cca 780), un tipic monahal pentru începători¹⁰⁴ și o *Epistolă* a lui Filoxen de Mabbug¹⁰⁵, autor siro-occidental († 532), atribuite toate lui Isaac Sirul.

Textul siriac al primei părți a scrierilor Sfântului Isaac a ajuns la noi în trei mari familii de manuscrise, corespunzând, fiecare dintre ele, câte unei familii de Biserici siriace: ramura siro-orientală (Biserica Siro-Orientală), ramura siro-occidentală sau siro-ortodoxă (Biserica Siro-Ortodoxă) și ramura siro-melchită (Biserica Melchită). Dintre aceste trei ramuri, doar textul siro-oriental, cel mai complet și mai aproape de original, se bucură de o ediție tipărită de Paul Bedjan (Paris, 1909), pe baza unor manuscrise care urcă până în secolul al VIII-lea. Manuscrisele ramurii siro-occidentale urcă până în secolul al XIV-lea, iar cele mai vechi manuscrise siro-melchite datează din secolele VIII-IX, cele mai importante fiind manuscrisele *Sinai Syr. 24* (sec. VIII-IX) și *Vatican Syr. 125* (sec. X), provenit din Mănăstirea Sirienilor din deșertul egiptean al Nitriei.

Versiunea greacă de la Sfântul Sava a fost realizată după un text siriac aparținând ramurii siro-melchite a versiunii siro-occidentale. În legătură cu traducătorii *Cuvintelor*, monahii Patrachie și Avramie, nu deținem niciun fel de informații legate de metoda lor de lucru. Se observă o uniformitate terminologică a *Cuvintelor*, a particularităților lexicale grecești, precum și a erorilor de înțelegere a originalului siriac și a echivalențelor

¹⁰³ IOAN DALYATHA, *Omilia 1* (ed. Khayyat) și *Omilia 4* (ed. Colles), care corespund *Cuvintelor* 43, 2 și 80 din ediția Theotokis și *FR 10*, respectiv *Cuvintelor* 1-3 din Anexa prezentei ediții (vol. II).

¹⁰⁴ IOAN DALYATHA, *Ep 18* (ed. Beulay, pp. 106-115), *Cuvântul 7* din ed. Theotokis și *FR 10*, respectiv *Cuvântul 4* din Anexa prezentei ediții.

¹⁰⁵ *Epistola 4* din ed. Theotokis și *FR 10*, respectiv *Cuvântul 5* din Anexa prezentei ediții.

greceşti greşite. Din toate acestea editorul textului critic grecesc a tras concluzia că „limba maternă a traducătorilor a fost un dialect palestinian aramaic şi că, mai târziu, aceştia au învăţat limba cultă aramaică – siriaca – şi greaca. Cert este că traducătorii au scris în greceşte, dar gândeau în categorii semite”¹⁰⁶. Acest caracter hibrid al limbii traducerii greceşti a Sfântului Isaac a făcut ca numeroşi copişti să intervină în text pentru a-l alinia cu regulile sintactice şi stilistice ale elinei clasice. Expresiile siriace, traduse literal în greceşte şi neînţelese de copişti, au fost reinterpretate potrivit cu propria lor inventivitate. De exemplu, expresia siriacă „ruptură de intestine”, care înseamnă „a fi descurajat, abătut”, a fost tradusă literal: ἐκκοπή τῶν ἐντέρων (I, 27, 650), în timp ce copişti, bine intenţionaţi, au corectat expresia în ἐκκοπή τῶν ἐτέρων, „despărţire de prieteni”, deşi în textul siriac este vorba de o simplă „descurajare”. Exemplele de acest fel sunt, din păcate, foarte multe şi de aceea orice traducere din greacă pretinde şi o confruntare nu numai cu cele mai bune manuscrise greceşti din ramura melchită, ci şi cu textul siriac. Metoda tradiţională a celor doi monahi era încetăţenită în epocă, mai ales în traducerile din greacă în siriacă, unde Filoxen de Mabbug a promovat traducerea *verbum e verbo*, cuvânt cu cuvânt, şi nu *sensum de sensu*, potrivit înţelesului, optând pentru o traducere literală care ar garanta cea mai mare apropiere dintre textul de origine şi traducere¹⁰⁷.

Prin urmare, în privinţa limbii vechii versiuni greceşti, Marcel Pirard a arătat că traducerea a fost făcută oarecum mecanic, cuvânt cu cuvânt, ca în oglindă, adeseori expresiile siriace fiind traduse ca atare în greceşte. Astfel, textul grecesc conţine două tipuri de terminologii: una grecească, deja existentă la data realizării traducerii, şi una creată artificial, prin traducerea, de multe ori defectuoasă, a celei siriace, cei doi traducători evitând neologismele şi preferând termenii deja existenţi în greacă, ceea ce a dus la destule neclarităţi ale textului, la o restrângere a vocabularului tehnic folosit de Sfântul Isaac şi la o îngustare a orizontului semantic al termenilor folosiţi în raport cu originalul siriac.¹⁰⁸

¹⁰⁶ PIRARD, *Introducere*, p. 88.

¹⁰⁷ JUCKEL, *La réception des Pères grecs*, pp. 92-93.

¹⁰⁸ Cf. PIRARD, *Critical Edition*, p. 55.

Textul grecesc al *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac Sirul depinde, pe de o parte, la nivel morfologic, sintactic şi lexicologic, de limba textului siriac, iar pe de altă parte, prezintă adaptări ale originalului la greaca vorbită în Palestina secolelor VIII-IX. În Lavra Sfântului Sava din Palestina, unde s-a realizat traducerea, vieţuiau monahi de diferite naţionalităţi, limba liturgică din biserica centrală fiind greaca, în timp ce în paracлизele din jurul mănăstirii slujbele se săvârşeau în diferite limbi¹⁰⁹: greacă, siriacă, georgiană şi arabă.

Textul grec al lui Isaac a servit ca bază pentru traduceri în arabă, georgiană, slavonă, română, precum şi în alte limbi europene moderne. El reflectă în mod fidel textul siro-melchit al primei părţi din opera Sfântului Isaac, fiind considerat chiar o „relectură a marelui mistic al Bisericii Persiei, realizată în duhul Bisericii calcedoniene”¹¹⁰. Această relectură a presupus şi o serie de modificări intenţionate ale textului siriac, cum ar fi omiterea sau schimbarea numelui unor Părinţi căzuţi în dizgraţie în Bizanţ după Sinodul V Ecumenic (Avva Evagrie, Teodor de Mopsuestia).

b) Ediţii ale vechii traducerii greceşti

Traducerea greacă a lui Isaac a văzut pentru prima oară lumina tiparului la Leipzig în anul 1770, fiind editată de către ieromonahul

¹⁰⁹ Limba vorbită între secolele al VI-lea şi al VIII-lea de creştinii din satele Palestinei, dar şi de către locuitorii nevorbitori de greacă din oraşe era „aramaica palestiniană creştină” (S.H. GRIFFITH, „From Aramaic to Arabic: the Languages of the Monasteries of Palestine in the Byzantine and Early Islamic Periods”, în vol. *The Beginnings of Christian Theology in Arabic, Variorum Reprints X*, Routledge, 2002, p. 16), care s-a numit mai apoi „siro-palestiniană” (M. BAR-ASHER, „Le syro-palestinien. Etudes grammaticales”, în *Journal Asiatique* 278, 1988, pp. 27-59) sau „aramaică melchită” (A. DESREUMAUX, „Ephraim in Christian Palestinian Aramaic”, în *Hugoye: Journal of Syriac Studies* 1/2, 1998, p. 1). Este vorba de un dialect care aparţine ramurii occidentale a limbii aramaice, înrudit cu siriaca – limba clasică în care scriau şi citeau creştinii ce aparţineau diferitelor comunităţi religioase” (L. VAN ROMPAY, „Some Preliminary Remarks on the Origins of Classical Syriac as a Standard Language”, în vol. *Semitic and Cushitic Studies*, (ed.) G. Goldenberg, S. Raz, Harrassowitz, Wiesbaden, 1994, p. 72), dar înrudit totodată şi cu limba Sfântului Isaac (*apud* PIRARD, *Introducere*, p. 88, n. 1).

¹¹⁰ P. DESEILLE, *Introducere la ISAAC LE SYRIEN, Discours ascétiques*, p. 23.

Nichifor Theotokis (1731-1800). Realizarea acestei ediții se bazează însă pe un singur manuscris, *Constantinopolitanus Magnae Scholae 37* din secolul al XIV-lea, Theotokis intervenind neinspirat atât în limba greacă a manuscrisului, pe care a înfrumusețat-o adeseori în dauna sensului, cât și în ordinea *Cuvintelor*, pe care le-a reorganizat în mod arbitrar, fără niciun corespondent în vreun alt manuscris grecesc. Această ediție cuprinde și trei *Epistole* ale lui Ioan Dalyatha, în timp ce textul cu titlul de *Epistolă către Simeon Taumaturgul* este o prescurtare a *Epistolei către Patrichie*, scrisă de autorul siro-occidental Filoxen de Mabbug, toate patru fiind atribuite lui Isaac Sirul.

Textul lui Theotokis a fost reeditat în 1895 de ieromonahul Ioachim Spetsieris la Atena, ediție care cuprinde, pe lângă greșelile textului lui Theotokis, peste 500 de greșeli suplimentare¹¹¹, fiind reeditat fără nicio corectură de mai multe ori în secolul XX. Edițiile defectuoase ale lui Theotokis și Spetsieris au fost folosite și de Părintele Stăniloae pentru traducerea sa, publicată în volumul 10 din *Filocalie*.

Din cauza acestei situații dramatice a textului grecesc s-a pus în mod acut problema alcătuirii unei ediții critice a acestuia.

c) *Epopoea ediției critice a textului grecesc*

Apărută în anul 2012 la Editura Mănăstirii Ivron din Muntele Athos, ediția critică a vechii traduceri grecești a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac Sirul este rezultatul unei munci de peste zece ani, depuse de siriacistul, patrologul și filologul belgian Marcel Pirard, fiu duhovnicesc al egumenului Vasile Iviritul.

Adevărat monument filologic și teologic, ediția critică a lui Isaac Sirul în grecește are o preistorie în ale cărei meandre se deslușește lucrarea proniei dumnezeiești. Legătura dintre Marcel Pirard și fostul stareț al Mănăstirii Ivron, arhimandritul Vasile, a început în anii '60 ai secolului trecut, pe când Părintele Vasile studia la Institutul Teologic Ortodox „Sant-Serge” de la Paris, fiind încă laic. Prima discuție despre Isaac Sirul dintre cei doi a avut loc în anul 1969 la mănăstirea athonită Stavronikita, unde Părintele Vasile ajunsese stareț în fruntea unei mici și tinere

obști de monahi cu studii superioare, preocupați de repunerea în lumină a temeiurilor patristice ale vieții monahale prin accesul nemijlocit la surse. În biblioteca Mănăstirii Stavronikita, Părintele Vasile descoperise un manuscris de secol XIV, scris pe pergament, având 303 file cu dimensiunea de 270/190 mm, conținând vechea traducere grecească a *Părții I* din corpusul isaachian¹¹². Până la acea dată aceste scrieri apăruseră doar în edițiile lui Theotokis (1770) și Spetsieris (1895), ediții cu o circulație foarte restrânsă, fiind practic de negăsit, și care în privința textului prezentau foarte multe greșeli. Mai exista o traducere în greaca nouă *katarevusa*, tipărită în 1872 de ierodiaconul athonit Calinic de la Mănăstirea Pantocrator, care intervenise foarte mult în text ori de câte ori acesta prezenta neclarități. Pus în fața necesității de a avea un text cât mai aproape de cel realizat de primii traducători, Avramie și Patrichie, Părintele Vasile a început să caute și alte manuscrise grecești ale acestei prime traduceri, pentru a se lămuri personal asupra sensului paragrafelor obscure. A discutat la mănăstire, în anul 1968, despre acest aspect și cu Marcel Pirard, dar problema a rămas la nivelul unei simple cercetări personale a Părintelui Vasile și a monahilor săi de la Stavronikita. Unul dintre aceștia, ieromonahul Nectarie, a studiat în anii următori întreaga tradiție manuscrisă grecească la care a putut avea acces și, împreună cu alți doi monahi din obște, au compilat un catalog al manuscriselor grecești existente în Athos și în bibliotecile din străinătate.

O nouă etapă în drumul spre actuala ediție critică l-a reprezentat anul de grație 1995, când Marcel Pirard, aflat la Bruxelles, se întâlnea de două ori pe lună, sâmbătă după amiază, după vecernie, cu alți câțiva prieteni ortodocși, aproape 20 la număr, cu care formase un grup de lectură și discuție a textelor filocalice din autori precum Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Grigorie Palama și alții. Pentru fiecare ședință, unul dintre participanți avea sarcina de a pregăti și prezenta un text filocalic, într-o traducere însoțită neapărat și de textul original, după care urmau discuții. Când i-a venit rândul lui Marcel Pirard, el s-a gândit să aleagă un fragment din Sfântul Isaac Sirul, selectat dintr-un volum primit în dar de la Părintele Vasile, care cuprindea ediția lui Spetsieris, reeditată

¹¹¹ PIRARD, *Cuvintele ascetice*, p. 52.

¹¹² Este vorba de manuscrisul *Athous, Stavronikita 40*.

în Grecia în 1981. Ocupându-se de acel fragment pentru a-l prezenta prietenilor săi, Marcel şi-a dat seama de starea dezastruoasă a textului grecesc şi şi-a adus aminte de discuţiile avute la Stavronikita în urmă cu mai bine de un sfert de secol. Prezentarea textului lui Isaac Sirul a stârnit discuţii vii între prietenii adunaţi după vecernie, legate de necesitatea unei ediţii critice a textului grecesc, realizată pe baza celor mai vechi şi mai bune manuscrise, aşa încât să poată exista un punct de plecare sigur pentru orice altă cercetare teologică ulterioară.

Consultându-se cu Părintele Vasile, care din 1990 se găsea ca stareţ la Ivron împreună cu o parte din obştea de la Stavronikita, Marcel Pirard a aflat de catalogul manuscriselor greceşti ale *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac Sirul, întocmit de monahii de la Stavronikita. După un timp de frământări şi de structurare a problematicii legate de textul grec original, Marcel Pirard ia hotărârea finală de a realiza o ediţie critică, primind, odată cu binecuvântarea Părintelui Vasile, şi catalogul manuscriselor isaachiene întocmit la Stavronikita.

Aşa ajungem în anul 2000, an în care savantul belgian începe munca efectivă la ediţia critică, căutând şi cercetând, pe lângă manuscrisele greceşti, şi manuscrise siriace. În acest fel, Marcel Pirard a început prin a defini grupele şi subgrupele de manuscrise, separând tradiţia manuscrisă în două familii, răsăriteană şi apuseană, identificând şi eliminând apoi manuscrisele „contaminate”, reţinându-le pe cele mai vechi şi excluzându-le pe cele care prezentau tendinţe de îmbunătăţire a limbii traducerii prin armonizarea cu greaca clasică. În continuare, textul critic a fost stabilit pe baza manuscriselor al căror text aparţine, prin stil şi formă, unei tradiţii primare şi de încredere în raport cu originalul siriatic. Merită să reţinem amănuntul că editorul a constatat o mare concentrare a manuscriselor athonite în prima jumătate a secolului al XIV-lea, încă un indiciu grăitor privind rolul isihaiştilor bizantini în promovarea scrierilor şi persoanei lui Isaac Sirul¹¹³.

a) Caracteristicile ediţiei Pirard

Rezultatul cercetării critice a manuscriselor l-a condus pe Marcel Pirard la un text „purificat”, dar nu uşor de citit. În alegerea variantei

¹¹³ Cf. PIRARD, *Critical Edition*, pp. 53-54.

corecte dintre diferitele posibilităţi oferite de manuscrisele greceşti, el s-a orientat după originalul siriatic. Absenţa unei ediţii critice a textului siriatic face ca până în prezent unica referinţă disponibilă să fie textul editat de Paul Bedjan (1909), cu toate imperfecţiunile sale, unele semnalate chiar de realizatorul lui. Suntem, prin urmare, în situaţia paradoxală de a confrunta traducerea greacă, realizată după ramura siro-melchită, cu textul siro-oriental din ediţia Bedjan, erorile de transcriere apărute cu ocazia recerii din tradiţia siro-orientală în cea siro-occidentală fiind recenzate, în bună măsură, de către Marcel Pirard în ediţia sa¹¹⁴. Astfel, el a corectat greşelile copiştilor, dar greşelile traducătorilor le-a păstrat în textul grec, marcându-le între asteriscuri şi oferind, la subsol, o traducere corectă într-o greacă similară vechii versiuni. Diferenţele dintre textul grec şi originalul siriatic sunt discutate în aparatul critic siro-grec, prin colaţionare cu alte două vechi traduceri, independente una de alta, în arabă şi georgiană. Numeroase variante care apar în familia manuscrisă siro-occidentală se datorează alterării cuvintelor din versiunea siro-orientală. În acest fel cititorul ediţiei critice are la îndemână textul vechii traducerii greceşti a lui Isaac, purificat de alterările survenite prin copierile succesive de-a lungul secolelor, şi i se oferă totodată, în aparatul critic, corectarea anumitor greşeli de traducere şi completarea anumitor omisiuni.

Pentru situaţiile în care textele siro-oriental şi siro-occidental diferă, doar aşteptata editare critică a textului siriatic va face posibilă stabilirea finală a versiunii corecte. Până atunci, textul siro-oriental, editat de Bedjan, cuprinde tradiţia textuală cea mai vrednică de încredere şi rămâne important pentru versiunea greacă, chiar dacă aceasta din urmă a fost realizată pe baza ramurii siro-melchite a versiunii siro-occidentale.¹¹⁵

¹¹⁴ *Ibidem*, pp. 60-61.

¹¹⁵ *Ibid.*, pp. 56-57.

PARTEA TEOLOGICĂ

TERMINOLOGIA

SFÂNTULUI ISAAC - PURTĂTOARE A ÎNVĂȚĂTURII
SALE DUHOVNICEȘTI

Cititorul stăruitor al lui Isaac se va convinge repede că scrierile sale sunt purtătoarele unor idei și învățături care revin constant, construite cu ajutorul unor termeni tehnici supli, uneori inediți pentru spațiul nostru apusean, pornind de la premise de o simplitate covârșitoare¹, care generează o coerență și o unitate de altă factură decât cea furnizată de un sistem. Se verifică astfel observația, devenită loc comun, că Isaac Sirul este un autor nesistematic și nesistematizabil și că orice încercare de rigidizare a învățaturii într-un sistem îi alterează irecuperabil duhul și îi împușnează perspectivele, ca și cum ar încerca să prezinte o sferă plină în termenii unei linii, generând falsa impresie că Isaac ar fi un scriitor sistematic².

Pentru a evita capcanele unei sistematizări a nesistematizabilului, am hotărât să prezint câțiva dintre termenii cei mai importanți și mai des utilizați de Isaac în sens tehnic, contând pe faptul că studiul terminologiei oricărui autor duhovnicesc este fundamental pentru cunoașterea felului în care își împărtășește ideile și a universului său spiritual, mai ales dacă această cunoaștere nu se va opri la clasificările operate de limbaj.

¹ Cf. CHIALĂ, *Isaac*, p. 155.

² Așa cum arată Dana MILLER că e cazul cu o populară introducere în *Lumea duhovnicească a Sfântului Isaac Sirul*, Miller deplângând metoda „facilă” a alcătuirii artificiale a unui „plan” împănat ulterior de autor cu citate, precum și o serie de afirmații fără susținere în scrierile lui Isaac, căruia îi atribuie, „imprudent”, idei străine (MILLER, recenzii la Hilarion ALFEYEV, *The Spiritual World of Isaac the Syrian*, pp. 122-127).

Ceea ce urmează este un fel de glosar dezvoltat, o suită de mici articole lexicografic-teologice înșirate în ordinea alfabetică a echivalentului românesc ales în prezenta traducere, articole realizate pornind de la termenii siriaci folosiți de Isaac în toate cele trei părți ale operei sale, unanim recunoscute ca autentice.

Termenii aleși pentru prezentare sunt ilustrativi pentru școala filocalică siro-orientală și au uneori înșelătoare zone semantice comune cu termenii mai bine cunoscuți grecești. Diferențierea de terminologie greacă (și implicit modernă, europeană) înseamnă salvarea specificului siriac al textelor și o îmbogățire a posibilităților de exprimare a elementelor vieții duhovnicești. A cunoaște, de exemplu, semnificațiile grecescului $\nu\omicron\delta\varsigma$ sau $\delta\acute{\iota}\alpha\nu\omicron\iota\alpha$ nu înseamnă implicit a cunoaște și semnificațiile termenilor siriaci *re'yana*, *mad'a* sau *hawna*, care doar aparent și convențional le sunt „corespunzători”. Invităm așadar cititorul nu la înregistrarea unei nomenclaturi inedite de termeni, ci la o incursiune pe viu în lumea cuvintelor predilect folosite de Sfântul Isaac pentru a surprinde felul în care sunt realitățile și procesele vieții duhovnicești, altfel spus să afle în ce fel termenii prezenți delimitează modalități ale vieții duhovnicești trăite în complexe procese, acțiuni și stări duhovnicești denumite prin mijlocirea lor.

Pentru înțelegerea specificului glosarului trebuie să avem în vedere unele particularități ale scrisului isaachian. Astfel, Isaac are oroare nu doar de definiții rigide, definitive, care, cum se arată în lingvistica modernă, conțin „ceva învechit sau o înțelegere greșită”³, ci și de blocajul în pseudolimbajul clișeele terminologice în care unii autori se traduc pe ei înșiși din limba autentică, vorbită⁴. Rostirea lui e poetică, muzicală, metaforică, ceea ce generează uneori dificultăți de înțelegere. De exemplu, ca răspuns la cererea și, probabil, la „nevoile” ucenicilor, el le face pogorământul de a formula câteva așa-zise „definiții” insolite, care scapă oricărei stereotipii: curăția cugetului e răpirea întru cele dumnezeiești, patimile sunt mișcări

³ George STEINER, *După Babel. Aspecte ale limbii și traducerii*, trad. V. Negoită și Șt. Avădanei, Ed. Univers, București, 1983, p. 284.

⁴ Josè ORTEGA Y GASSET, *Misère et splendeur de la traduction*, Belles Lettres, Paris, 2013, p. 9.

ale lumii în noi, contemplația este simțirea tainelor dumnezeiești ș.a. Adeseori, dacă urmărești o idee de-a lungul operei lui Isaac, constai că pustnicul sirian are obiceiul să formuleze și să reformuleze aceeași idee în mai multe feluri, să o abordeze din unghiuri diferite și să dea răspunsuri al căror fond coincide în spatele unei evidente (și căutate?) fluidității a exprimării, care, dacă este bine înțeleasă de cititor, îl implică alături de Isaac într-o neobosită reluare și aprofundare a marilor teme duhovnicești. Ca să nu rămânem cu impresia că Isaac ar fi un utilizator al limbii care nu se sinchisește de ce înțeleg ceilalți din spusele lui, cităm o observație fundamentală a marelui lingvist român, Eugeniu Coșeriu, legată de caracterul dinamic și creator al limbajului uman în general, potrivită însă și înțelegerii specificului limbii lui Isaac: „Cuvintele se schimbă continuu, nu numai din punct de vedere fonetic, ci și din punct de vedere semantic. Un cuvânt nu este niciodată același... În fiecare moment se manifestă ceva care a existat deja și ceva care nu a existat niciodată înainte: o inovație în forma cuvântului, în folosirea sa, în sistemul său de asociații. Această schimbare continuă, această năzuință neîntreruptă de creație și de recreație, în care, ca pe niște pânze ondulate cu mii de nuanțe sau ca pe suprafața scânteietoare a mării în bătaia soarelui, în niciun moment nu se poate fixa un sistem static concret, deoarece în fiecare moment sistemul se frânge pentru a se reconstitui și pentru a se frânge din nou în momentele imediat succesive – această schimbare continuă este tocmai ceea ce numim realitatea vie a limbajului.”⁵

Prin urmare, miza înțelegerii textelor lui Isaac e pe măsura stăpânirii jocului terminologiei sale.

Traducătorii din siriacă ai lui Isaac și siriaciștii care l-au studiat îndeaproape au observat că el folosește terminologia foarte bogată a autorilor duhovnicești anteriori ferindu-se să cadă în prizonieratul confortabil al unei schematizări a limbajului. De aici și „fluiditatea considerabilă în utilizarea termenilor tehnici” de către Isaac⁶, aproape fiecare termen având nuanțe prin care întâlnește sfera semantică a altora sau, în contexte diferite, este

⁵ Eugeniu COȘERIU, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Ed. Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2009, pp. 196-197.

⁶ BROCK, *Introduction*, în ISAAC II, p. XVII.

folosit cu sensuri contrare. Termenii lui Isaac creează o rețea vastă și suplă de sensuri filocalice care se întrețes, se cheamă reciproc, se întâlnesc și se susțin în țesătura densă și unitară a tuturor scrierilor sale, iar trimiterile noastre la toate cele trei părți ale scrierilor episcopului pustnic evidențiază firescul și unitatea gândirii sale. Cu ajutorul explicațiilor din glosar, construite pe baza trimiterilor directe la texte, cititorul va putea cunoaște detaliat semnificațiile siriace care l-au făcut pe autorul nostru să aleagă un termen sau altul ca să transmită nuanțe surprinzătoare, imperceptibile în traducere.

Din cele spuse până acum cititorul va putea să înțeleagă de ce, ca traducător în românește al Sfântului Isaac, resimț imperios necesitatea constituirii unui vocabular românesc de termeni isaachieni și de ce un asemenea vocabular trebuie să ia obligatoriu ca referință terminologia siriacă a Sfântului Isaac, întrucât studierea termenilor versiunii grecești este generatoare de confuzii, fiecare termen ascetic siriac având două sau chiar mai multe echivalențe eline. Aceste observații provenite de pe șantierul traducătorului au condus la formarea treptată și fără pretenții definitive a unui atare vocabular isaachian, ai cărui termeni aspiră să respecte o paritate lingvistică rezonabilă, luând în considerare că rigoarea lui Isaac este raportată la semnificatul termenilor, gen de rigoare care îl obligă la o precizie care exclude folosirea sinonimelor cu valoare stilistică sau a circumlocațiilor⁷.

Nutresc convingerea mărturisită că asimilarea treptată a celor câțiva termeni fundamentali care urmează va mijloci duhul filocalicii siro-orientale și va permite cititorului răbdător și statornic al lui Isaac accesul la ritmul teologic intim al textelor sale, cărora li se va putea abandona fără teama eșurării în pseudotării sau pseudoexegeze. Practic vorbind, acest așa-zis glosar poate servi și unui prim nivel de comentariu⁸, considerent pentru care cei mai importanți dintre termenii prezentați în el, pentru a putea fi reperați ușor, au fost redactați în corpul traducerii cu caractere *italice*. Termenii din titlul fiecărui articol sunt cei pe care i-am utilizat în timpul traducerii. În casetă de titlu am menționat termenul original siriac, traducerea lui în greacă, engleză, franceză și italiană, precum și alte echivalențe românești întâlnite în traduceri anterioare.

⁷ LOUF, *Note sur la traduction*, în ISAAC, *Oeuvre sp.* – II, p. 77.

⁸ LOUF, *Introduction*, în ISAAC, *Oeuvre sp.* – II, p. 77.

CONTEMPLAȚIE

Sir.	תְּוִרָה – <i>teoriya</i>
Gr.	θεωρία
Eng.	<i>divine vision, vision, contemplation, theoria</i>
Fr.	<i>contemplation, vision divine</i>
It.	<i>contemplazione</i>

Alte traduceri în românește: *contemplanre, vedere, vedere dumnezeiască, dumnezeiască vedenie*

Termenul fundamental תְּוִרָה (*teoriya*), un calc al vechiului concept filozofic θεωρία, a fost consacrat ca termen tehnic de Aristotel și a intrat în vocabularul teologic siriac odată cu traducerea din greacă.

În ciuda aparențelor, traducerea siriacului *teoriya* în românește ridică exigențe diferite față de echivalarea sa în limbile occidentale întrucât, datorită dublei sale istorii, greacă și latină, *contemplație* are conotații specifice, trecerea de la θεωρία la *contemplatio* fiind însoțită de modificări ale conținutului⁹. Așa cum a observat Dana Miller, unul dintre traducătorii lui Isaac în engleză, în aceste limbi *contemplație* are puternice rezonanțe psihologice, imprimare termenului de Augustin și de teologia îndatorată lui. Această puternică marcă psihologică se regăsește în practicile spirituale apusene de meditare prin folosirea intensă a imaginației, numite chiar „*contemplație*” și atât de specifice creștinismului occidental. Din acest motiv, traducătorul american mărturisește că și-a propus să evite programatic termenul de *contemplație*, redându-l prin *divine vision*¹⁰.

În românește, sintagma „vedere dumnezeiască” a pătruns pe filiera traducerii din engleză a textelor lui Isaac, circulând și varianta arhaic-slavonizată „dumnezeiască vedenie”. Sintagma reprezintă o decizie traducțională care, valabilă poate în contextul spiritual și lingvistic apusean, suferă

de pierderea, prin determinologizare, a sensurilor bogate, complexe, nuanțate și tradiționale pe care *contemplație* le are în contextul teologic și lingvistic răsăritean. În măsura în care vocabularul filocalic românesc aspiră către precizia necesară oricărui text de îndrumare duhovnicească, sintagma „vedere/vedenie dumnezeiască” nu se dovedește satisfăcătoare. La aceste considerații filologice se adaugă și cele teologice, întrucât, pentru Isaac, nu orice *contemplație* este și vedere, și nici orice vedere este și dumnezeiască, termenul *contemplație* fiind utilizat de el cu sensuri mult mai cuprinzătoare și mai diverse decât îngăduie caracterul restrictiv al sintagmei create de Miller pentru spațiul occidental.

Din aceste motive am optat pentru redarea sistematică a lui *theoriya* prin *contemplație*, urmărind investirea lui cu valoarea unui termen tehnic specializat, ale cărui studiere și cunoaștere îl vor iniția pe cititor în una dintre cele mai nuanțate laturi ale învățaturii Sfântului Isaac.

În universul scrierilor isaachiene, termenul de *contemplație* are o întreagă constelație de sensuri, printre care niciodată nu se regăsește cel de „meditație discursivă, rațională, logică”, pe care îl are în terminologia spirituală și mistică apuseană. Pentru Isaac există mai multe grade ale *contemplației*, începând cu o simțire vagă a lucrării dumnezeiești în lăuntru sufletului și culminând cu vederea slavei lui Dumnezeu, astfel încât simțurile duhovnicești sunt implicate în acțiunea *contemplației*, fiecare simț potrivit specificului său (I, 2, 188).

Contemplația este, pentru Isaac, o formă de comuniune cu Dumnezeu în care se crește treptat, pe măsura curățirii de patimi, fiind un proces foarte subțire desfășurat în partea înțelegătoare (I, 2, 109 ș.u.). Înainte de a fi vederea slavei lui Dumnezeu, în care voința omului nu mai este activă, *contemplația* înseamnă și „simțirea tainelor dumnezeiești ascunse în lucrurile spuse în Scripturi” (I, 2, 171). Implicarea simțirii în actul *contemplației* arată complexitatea termenului de care ne ocupăm și multitudinea experiențelor duhovnicești pe care el le acoperă.

Isaac insistă mereu că pentru a urca pe treptele *contemplației*, chiar înainte de stadiile ei incipiente, monahul trebuie să își răstignească trupul prin răbdarea necazurilor și asceza atotcuprinzătoare, care îi tămăduiește „slăbiciunea gândurilor”. Întrucât în iconomia vieții duhovnicești *contemplația* urmează „după tămăduirea sufletului” (I, 2, 131), orice strădanie de a o

⁹ Cf. Frédéric NEF, „Contemplation”, in *Dictionnaire critique de théologie*, p. 325.

¹⁰ Ysabel DE ANDIA respinge opțiunea lui Miller, păstrându-l pe *contemplation* pentru redarea în franceză a termenului (cf. *Hésychia et contemplation*, n. 32, p. 29).

dobândi fără curăţirea de patimi „aduce mânia lui Dumnezeu“, ea fiind mai degrabă o „vedenie“ înşelată a imaginaţiei, nu o lucrare harului. După cum omul este alcătuit din trup şi suflet, tot aşa şi omul care a atins desăvârşirea este alcătuit, după Sfântul Isaac, din făptuire (trupul) şi contemplaţie (sufletul) (I, 2, 161). Starea mai presus de fire, atinsă după curăţie şi despătimire, este denumită de Sfântul Isaac o „mişcare în contemplarea Dumnezeirii celei mai presus de fire“ şi este opusă „mişcării în patimi“, considerată o stare împotriva firii (I, 3, 58). Dacă monahul nu urmează cursul firesc al urcuşului de la făptuire, care curăţă partea irascibilă, la contemplaţie, care curăţă partea înţelegătoare, demonii încearcă şi reuşesc să-l înşele imitând adevărata contemplaţie, în care s-au aflat şi ei înainte de cădere. De aceea orice pas pe calea contemplaţiei are nevoie de lumina discernământului duhurilor (I, 22, 50) şi de convingerea intim asumată că orice formă de contemplaţie, de la cele incipiente până la vederea lui Dumnezeu, este darul exclusiv al harului, nu rezultatul lucrării omeneşti sau al unei puteri naturale a minţii (I, 22, 73).

Sfântul Isaac enumeră mai multe feluri de contemplaţie, cele mai bine definite fiind: a Scripturii (ܟܬܒܘܬܐ ܩܘܕܫܬܐ), naturală secundă, naturală primă, a Treimii, aceasta fiind distinctă de toate celelalte şi cea mai înaltă. Urcând în ierarhia contemplaţiilor, mintea se dezbracă treptat de orice întipărire, pregătindu-se pentru a primi contemplaţia supremă a lui Dumnezeu. Aceasta din urmă nu ţine de puterea naturală a minţii omeneşti, nici de cea a celei îngereşti (I, 22, 73-116), ci urmează uimirii (ܩܘܕܫܐ – *temha*) şi „ne duce dincolo de lumea aceasta“ (II, 1, 43). Până la acest pisc al contemplaţiei există trepte de contemplaţie, unele denumite potrivit terminologiei evagriene: contemplaţie naturală secundă, contemplaţie naturală primă, fără ca terminologia evagriană să acopere toate formele de contemplaţie descrise de Isaac. Punctul lor comun este necesitatea unei minţi goale de gânduri, de concepte, de imagini, de întipăririi, de amintiri, de dorinţe, stare care se dobândeşte treptat „într-o isihie continuă“ (KG 1, 29). Vieţuirea în isihie este prin urmare o „vieţuire contemplativă“ (ܩܘܕܫܐ ܩܘܕܫܐ – *dubara d-teoriya*, II, 12 titlu), în care monahul ajuns pe treapta duhovnicească va fi ridicat la răstimpuri la contemplarea Sfintei Treimi, pregustând vieţuirea de după învierea cea de obşte (II, 12, 1-2). Întreaga vieţuire monahală tinde,

atunci când e bine condusă, spre depăşirea nivelului trupesc al tuturor faptelor ascetice, care sunt plictisitoare şi dezgustătoare atunci când le lipseşte dimensiunea contemplativă (KG, 1, 42).

Printre treptele de început ale contemplaţiei se numără citirea şi meditaţia Scripturii şi a troparelor, care pregătesc mintea pentru adevărata contemplaţie (I, 24, 1-7). În ciuda acestui caracter pregător, Isaac nu ezită să considere tot contemplaţie şi acest tip de citire meditată (I, 44, 93). De aceea, pentru monahul făptuitor, ca de altfel şi pentru cel care a intrat în etapa contemplaţiei naturale, e necesară o permanentă cercetare de sine pentru a vedea dacă în vremea rugăciunilor cite mintea sa are o dispoziţie contemplativă, aceasta presupunând „adevărata isihie“ (I, 40, 2). Pentru a ajunge la îndulcirea lăuntrică prin citirea rugăciunilor, a troparelor sau a Scripturii, mintea trebuie să urmărească înţelesurile duhovniceşti ale cuvintelor Duhului, fără nicio preocupare pentru cantitate. În acest fel cugetul contemplant în timpul meditării măreşile iconomiei dumnezeieşti şi este îmboldit spre o formă mai înaltă de rugăciune, fie doxologică, fie de pocăinţă, ambele născându-se din ceea ce Isaac numeşte contemplaţie a troparelor şi a Scripturii (I, 44, 87-96).

Calea spre treptele mai înalte de contemplaţie, denumite sintetic de Isaac şi „contemplaţie fiinţială“, are ca specific restrângerea graduală până la deplina oprire a lucrării simţurilor trupesti (I, 22, 5 ş.u.), iar contemplaţia devine pentru monah un „al doilea suflet“, alcătuit „în pântecelul *pârţii înţelegătoare*, care primeşte materia sămânţei duhovniceşti“ (I, 2, 169).

Contemplaţia este înrudită cu *descoperirea (gelyana)* şi cu *vederea (hzata)*, ele exprimând aspecte particulare ale legăturii nemijlocite cu aspectul tainic, duhovnicesc al lucrurilor create, al Scripturilor, al fiinţelor inteligibile şi cu Dumnezeu Însuşi. Conţinutul descoperirilor ţine de cinci domenii de contemplare naturală, numite şi „cinci schimbări diferite în creşterea minţii“ (KG 2, 75). Ele sunt: contemplarea purtării de grijă a lui Dumnezeu asupra lumii şi asupra fiinţelor raţionale, contemplarea lucrării Sale creatoare, contemplarea înţelepciunii Lui în cele ce sunt şi, a cincea, „înlemnirea gândului într-o neînţelegere (ܟܘܨܘܬܐ ܩܘܕܫܐ – *la metdarkanuta*)“ (KG 2, 73). În toate aceste contemplaţii ceea ce îndrumă mintea este „o simţire duhovnicească“ (ܩܘܕܫܐ ܩܘܕܫܐ ܩܘܕܫܐ) a cărei intensitate se schimbă „potrivit râvnei sau nepăsării, luminii sau a întunerului care ne

vin de aici" (KG 2, 74). Din textele citate se poate vedea că pentru Isaac contemplația, pe primele ei trepte, implică și voința, și râvna omului de a viețui în mod potrivit, adică are o dimensiune numită de cercetători „catastatică”, fiind întâlnită în cursul stării de minunare (*tehra*). Dar pe treptele ei înalte contemplația este doar o lucrare a harului, o răpire a minții în deplina neînțelegere, o stare considerată „extatică” și numită de Isaac „uimire” (*temba*)¹¹. Așadar, concepția lui Isaac asupra contemplației include atât aspectul catastatic sau evagrian, cât și pe cel extatic sau dionisian, pentru Isaac mintea putând atinge contemplația doar după ce și-a regăsit curăția sau limpezimea originală prin răstignirea sa și răpirea de către Duhul Sfânt. Isaac nu este deci nici evagrian, nici dionisian, ci este... isaachian, chiar dacă unele elemente ale învățurii sale despre contemplație dovedesc anumite legături cu cei doi autori¹².

La înnoirea viitoare, toate formele de contemplație legate de lumea actuală materială vor dispărea odată cu formele acestei lumi (KG 3, 9), astfel încât în lumea viitoare mintea nu va mai avea nevoie de simțurile trupești prin care ea „locuiește” în imaginile și noțiunile acestei lumi, ci se va afla doar în contemplarea lui Dumnezeu (KG 3, 10).

În urma diferitelor contemplații pe care le-au avut, sfinții formulează învățătura ascetică legată de transformările pe care le suferă firea umană în strădania ei de a împlini învățătura lui Hristos din Evanghelie, motiv pentru care Isaac consideră cateheza ascetică drept o „contemplare evanghelică” (KG 1, 5).

După cum există numeroase forme și feluri de contemplare autentică, tot așa există și „contemplații nepotrivite”, în care puterea văzătoare a sufletului este îndreptată spre lucruri care tulbură pacea cugetului, chiar dacă acestea nu sunt întotdeauna și în mod evident păcate (I, 65, 49).

Raportul dintre contemplație și rugăciune, pe de o parte, și viața de faptuire, pe de alta, este același ca legătura dintre sămânță, reprezentată de faptuire, și adunarea snopilor, care corespunde contemplației (I, 19, 56). Până și iubirea desăvârșită se câștigă doar prin contemplație (I, 67, 126), așa încât contemplația duhovnicească este Împărăția cerurilor, care nu constă

¹¹ SCULLY, *Isaac*, p. 95.

¹² Cf. DE ANDIA, *Contemplation*, pp. 47-48.

în fapte ale sufletului, ci este întru totul lucrarea harului. Contemplația nu se poate învața de la altcineva, ci este darul lui Dumnezeu ca răspuns la credința unei inimi curățite în isihie și uitare a lumii acesteia (I, 63, 95-104), astfel încât adevărata contemplație a lui Dumnezeu este „slava minții” (I, 26, 24) și adevărata „virtute duhovnicească” (I, 32, 7).

CUGET

Sir. *ܩܘܨܬܐ* – *re'yana*

Gr. *φρόνημα, διάνοια*

Eng. *mind, thought*

Fr. *pensée, esprit*

It. *pensiero, opinione, riflessione*

Alte traduceri românești: *cugetare, gând, gândire, minte, opinie*

Odată cu termenul *ܩܘܨܬܐ* (*re'yana*), intrăm în partea subtilă a antropologiei Părinților sirieni, ale cărei distincții și denumiri nu își găsesc întotdeauna un corespondent în greacă și, cu atât mai puțin, în latină sau limbile moderne. De aceea și traducătorii au dificultăți în redarea acestora, ezitățile fiind vizibile în multitudinea de echivalențe pentru care s-a optat, niciuna pe deplin satisfăcătoare.

Etimologic, *ܩܘܨܬܐ* (*re'yana*) provine din participiul activ *Pael* al verbului *ܩܘܨܬܐ* (*r'a*), ale cărui sensuri materiale de „a hrăni” (o turmă), „a se ocupa cu ceva” le-au generat pe cele metaforice de „a păstori” (o obște de creștini), „a conduce” (duhovnicește), ceea ce arată că termenul nostru este înțeles ca denumind partea conducătoare a sufletului prin excelență. Dacă analizăm succint și familia lexicală a lui *re'yana*, găsim termeni legați de activitatea de conducere bisericească precum: *ܩܘܨܬܐ* (*ra'ya*), „păstor duhovnicesc” sau „episcop”; *ܩܘܨܬܐ* (*ra'yuta*), „pastorație”, „grijă pastorală”. Dar cel mai important termen înrudit cu *re'yana* este tocmai *ܩܘܨܬܐ* (*tar'ita*), „cugetare”, „doctrină”, „opinie”, „sens”, derivat din participiul *Ethpael* al aceuiași verb *ܩܘܨܬܐ* (*r'a*), care, la această formă, exprimă sensurile de „a gândi”, „a avea o opinie, un scop”, „a fi

preocupat de ceva". Cu acest fundal etimologic siriac, echivalarea aleasă de noi pentru cei doi termeni, *cuget* și *cugetare*, face transparentă și în românește legătura etimologică existentă între cei doi termeni siriaci. Această legătură arată că între *cuget* și *cugetare* există o asemănare, dar mai ales o distincție foarte importantă, fundamentale pentru înțelegerea antropologiei filocalice a Sfântului Isaac.

Re'yana denumește facultatea sufletească a gândirii conștiente și de liberate. Se deosebește de *cugetare* (*tar'ita*) prin faptul că *re'yana* este deja implicată în stadiile incipiente ale lucrării lăuntrice duhovnicești, numită și „osteneala inimii“ (I, 32, 304), mai ales în simțirea lucrării harului, în diferite forme de contemplație – dimensiuni ale experienței duhovnicești inexistente pentru *cugetare*. Prin aceasta înțelegem că *re'yana* are „un rol fundamental în stadiile intermediare ale experienței duhovnicești, înainte ca aceasta să fie transmisă mai departe minții“¹³. În practica vieții de rugăciune *cugetul* este relativ greu de distins de *cugetare* (*tar'ita*), ambele fiind facultăți cunoscătoare ale sufletului care operează cu concepte. Spre deosebire totuși de *cugetare* (*tar'ita*), lucrarea *cugetului* presupune și o conlucrare conștientă și simțită cu harul, condusă de voință și însoțită uneori de diferite forme ale contemplației, Sfântul Isaac considerând *cugetul* drept unul dintre simțurile sufletului (I, 3, 194). Prin urmare, deși cunoașterea dobândită prin activitatea *cugetului* are un caracter rațional și discursiv, totuși ea are și o dimensiune suprarățională, duhovnicească, datorată imboldurilor harului ivite în suflet în timpul citirii și meditării Scripturii sau în vremea rugăciunii, în măsura retragerii sale în inimă din împărăstiere (I, 1, 3; II, 1, 88).

Datorită caracterului său ambivalent, *cugetul* își modifică starea și calitatea potrivit cu modul de viețuire și cu înrăuirile exterioare și lăuntrice la care este supus, precum și în funcție de mediul în care trăiește (I, 1, 76). O viață moleșită, neascetică, prinsă în vârtoarea zarvei lumești, a grijilor, a întâlnirilor cu mulți oameni, a multelor îndeletniciri lasă *cugetul* în starea sa adamică, întunecată, lipsit de lumina Duhului (KG 2, 79). Chiar dacă este întunecat, *cugetul* rămâne în continuare partea conducătoare a omului, dar hotărârile sale stau sub înrăuirea întunericului spiritual al

¹³ A. LOUF, *Introduction*, în ISAAC, *Œuvres sp.* – II, pp. 79, 86.

neștiinței, iar acțiunile decise de *cuget*, chiar dacă în aparență pot apărea „de folos Bisericii“, „frumoase“ și „folositoare“, sunt în realitate omenești, fiind sigur că Dumnezeu nu le va primi în lipsa trăirii lăuntrice a harului (cf. KG 2, 38). Faptul că și un om cu *cugetul* stricat poate face lucruri frumoase în exterior (KG 3, 98) arată încă o dată că, pentru Isaac, criteriul de apreciere a faptelor rămâne măsura duhovnicească a *cugetului*. În ce constă aceasta și cum se poate dobândi?

Transformarea treptată a *cugetului* dintr-unul pământesc și întunecat într-unul duhovnicesc și luminat depinde de o lege adeseori formulată de Sfântul Isaac: starea *cugetului* este pe măsura viețuirii omului și a condițiilor în care trăiește. Ea provine dintr-o observație ascetică universal valabilă, care arată că, atâta timp cât ne aflăm între oameni, avem gânduri omenești, iar când suntem în pustie, avem gândurile pustiei (KG 4, 53). Astfel, „în măsura în care biruim patimile [...] *cugetul* se eliberează de legăturile gândurilor pătimate“ și înlăuntrul nostru strălucește lumina harului (KG 3, 63). Viețuirea în pustie naște un *cuget* pustnicesc, întrucât „cu ce se amestecă trupul, cu aceasta se amestecă și *cugetul*“ (KG 4, 28), una dintre urmările viețuirii în pustie fiind împuținarea gândurilor lumești din *cuget*, pe măsura căreia se deschide înaintea monahului „ușa care duce la bucuria în Domnul“ (KG 4, 49). De aceea Sfântul Isaac acordă o importanță instrumentală ascezei și condițiilor exterioare, prin intermediul căreia el urmărește să acționeze asupra calității duhovnicești a *cugetului*, pentru că „rânduiala din afară poate îndrepta în orice direcție *cugetul* inimii“ (III, 2, 1).

Odată împlinite condițiile exterioare pentru asceză și isihie, monahul ajunge să se concentreze mai cu seamă asupra „făptuirii *cugetului*“ (عاشق في نفسه – *pulhana d-re'yana*, II, 35 titlu), care corespunde făptuirii sufletului (KG 4, 46-47). Pentru aceasta, el trebuie să renunțe la legăturile cu oamenii, să se ostenească și truștește, să dobândească smerenia inimii și tot ceea ce îl face să sporească în creșterea lăuntrică (KG 2, 79). Fără câștigarea făptuirii *cugetului*, monahul rămâne în gânduri pământești și lumești, ceea ce este o rușine înaintea Domnului (III, 3, 17). Pe această cale, una dintre cele mai importante lucrări ascetice, pentru Isaac, este citirea și meditarea Scripturii, care, însoțite de asceză truștească și isihie, fac *cugetul* să simtă treptat lucrarea lăuntrică a harului, până la măsura

în care cugetul poate percepe lumina ascunsă în fiecare verset. În acest moment citirea trebuie oprită, astfel încât cugetul să absoarbă lumina de dincolo de cuvânt și așa să se lumineze (KG 4, 68). Dragostea cugetului pentru cuvintele Scripturii este socotită de Isaac un semn al luminii lăuntrice (II, 6, 3), în timp ce semnul doveditor al întunericii din suflet și al îngroșării cugetului care „nu mai poate să se întâlnească cu lumina” constă în încetarea oricărei simțiri a lucrării cuvintelor Scripturii asupra omului lăuntric (KG 2, 78). Astfel că „osteneala cugetului” (كسالة القلب – *amla d-re'yana*, II, 25 titlu)¹⁴ devine sinonimă cu lucrarea pocăinței harice și curățitoare a ochiului lăuntric, care începe să scruteze tainele proniei și pe cele viitoare (II, 35, 3). În acest fel monahul intră prin „contemplarea cugetului în minunata lucrare a lui Dumnezeu pentru noi” (II, 11, 32). Monahul își săvârșește și canonul de citiri din Psaltire sau din cărțile de slujbă având această deschidere contemplativă, urmărind ca, pe măsura câștigării curăției lăuntrice, cugetul să primească înțelesuri duhovnicești, aceasta fiind de fapt și scopul, împlinirea și rodul canonului (II, 14, 2).

Spre deosebire de curăția inimii, care se câștigă greu și se pierde greu, curăția cugetului se câștigă și se pierde ușor (I, 3, 198-217), pierderea ei fiind urmarea schimbărilor de program, fie a unor influențe care pervertesc cugetul, fie a împrăștierea unor „dispoziții relaxate și prostești” (II, 14, 4), toate venind să confirme legea duhovnicească la care ne-am referit anterior. Chiar dacă este însoțită uneori de manifestări uimitoare ale harului, curăția cugetului este doar partea de început a unui proces mult mai amplu, mai profund și, pe măsură ce se dezvoltă, mai rafinat, proces care antrenează succesiv curățirea celorlalte puteri cunoscătoare ale sufletului (I, 1, 26), *mad'a* (partea înțelegătoare) și *hawna* (mintea), chemate să-și săvârșească lucrarea proprie, care este contemplarea celor cerești și a lui Dumnezeu.

Alături de meditare, rugăciunea este o altă lucrare ascetică pe care Isaac o socotește importantă în calea spre însănătoșirea cugetului. Rugăciunea variată, cu cuvinte multe, este un semn al unui cuget încă neluminat și îmbibat de gânduri și împrăștiere (KG 1, 59), iar

¹⁴ Sintagma apare și la DADIȘO, *Isaia* II, 2; IV, 6; XII, 1; XV, 29; cf. ISAAC II (*The Second Part*), p. 23, n. 2.

mulțimea cererilor din timpul rugăciunii arată că încă monahul este departe de rugăciunea adevărată (III, 4, 1). Astfel, rugăciunea devine oglinda stării cugetului (KG 4, 62), care, pe măsură ce se curăță și se luminează, în aceeași măsură simte nevoia să-și împuțineze cuvintele, până când este înlănțuit de tăcere și, în stare de uimire, contemplă puterile veacului viitor (KG 4, 67-69). Dar, până la câștigarea rugăciunii curate, cugetul are în vreme ce se roagă gânduri, imagini, întipări, deasupra cărora se poate ridica doar primind ajutorul haric al unei descoperiri (*gelyana*) sau al unor imbolduri harice. Partea principală a ascezei celui care se roagă constă în a-și ține cugetul la rugăciune separat de gânduri, de amintiri, de întipări și de imagini, până când va fi ridicat de Duhul Sfânt mai presus de această luptă (KG 3, 14), monahul străduindu-se și el să-și ridice cugetul și să-și ațintească asupra celor viitoare prin nădejde (KG 3, 27-28; III, 1, 16). Pe calea spre un cuget luminat și povățuit de Duhul, lungimea slujbelor și mulțimea cuvintelor rugăciunilor citite trebuie socotite doar rădăcina unui rod pe care monahul trebuie să știe să-l culegă atunci când apare. Isaac avertizează asupra ispitei de-a dreapta care îl poate încerca pe monahul neexperimentat în momentele pârguirii acestui rod, ispită constând în înmulțirea cuvintelor și a cererilor atunci când harul începe să lucreze întru simțire în cuget. Isaac avertizează că în aceste momente, chiar dacă cugetul dorește să facă cereri pentru diferite trebuințe, oricât ar fi ele de curate și nobile (III, 4, 6), monahul trebuie să se adâncească în tăcerea care vine asupra lui și în dulceața ascunsă înlăuntrul cuvintelor și în lumina înțelesurilor (KG 4, 69-70). Stăruirea în lucrarea meditării la Scripturi, orientarea contemplativă a întregii făptuirii a cugetului constituie premisele pentru ca harul să înceapă să lucreze, împărțând cugetului înțelesuri duhovnicești și descoperiri care fac să cadă peste el „contemplarea duhovnicească”, datorită căreia cugetul va rămâne „nemîșcat, ca într-un nor întunecos și dumnezeiesc care îl lovește cu uimire și îl face să tacă” (II, 7, 1). În acest moment, cugetul se adună în el însuși și se cufundă într-o uimire negrăită, care este limanul odihnei, moment care marchează începutul intrării în viețuirea duhovnicească (II, 7, 2). Această adunare a cugetului (كسالة القلب – *kunașa d-re'yana*, KG 4, 92) se realizează treptat, fiind primul

dar făcut pustnicului care vieţuieşte cu trezvie în isihie. Există astfel o adunare parţială a cugetului care se petrece şi în timpul slujbelor citite, şi la rugăciune, din care creşte, ca dintr-o sămânţă, adunarea deplină a cugetului, considerată de Isaac identică cu starea de uimire (KG 4, 94-95). Ajuns în starea de tăcere, cugetul Îl simte pe Dumnezeu şi se sălăşluieşte în inimă (KG 4, 77), această stare corespunzând firii lui Adam de dinainte de cădere.

În ciuda caracterului neplăcut şi apăsător al ispitei duhului akediei, Isaac socoteşte această încercare folositoare pentru sporirea duhovnicească a cugetului şi înduhovnicirea sa (II, 34, 3), întrucât „este cu neputinţă ca binele să vină înainte ca în cuget să se fi pus în mişcare tulburarea unei mari întunecimi şi ispite“ (KG 2, 11). Odată cu akedia, trebuie valorificate pozitiv şi alte atacuri, cum ar fi moleşca, îngreunarea mădularelor, tulburarea şi înceţoşarea cugetului, care, pentru asceţii aflaţi în isihie, „sunt lucrul lui Dumnezeu“. În afară de mândrie, toate acestea vin asupra monahului „doar în scop de luptă“ şi „pot fi socotite drept jertfă curată şi lucru sfânt al lui Dumnezeu, chiar dacă pustnicul e încă slab în faţa lor, dar le rabdă fără a-şi părăsi chilia“ (KG 4, 23). Vedem astfel că Isaac surprinde în mod foarte realist procesul dinamic complex şi viu prin care cugetul, în calea sa spre luminare şi înduhovnicire, trece prin multe stări intermediare, nu toate având trăsăturile duhovniceşti la care ne-am fi aşteptat, pentru că abia după odihna deplină din partea patimilor monahul ajunge „la lumina cugetului şi la pacea gândurilor“ (KG 4, 58). În ultimă instanţă, trăirile harice şi cunoaşterea pe care cugetul o dobândeşte prin ele au un caracter eshatologic şi sunt o scrutare a veacului viitor (I, 4, 36).

Astfel fiind natura cugetului şi exigenţele înalte ale curăţirii lui, Sfântul Isaac este departe de orice compromis când afirmă: „Cei aflaţi în lume şi cei amestecaţi cu cele lumeşti nu-şi pot curăţi cugetul din pricina mulţei cunoaşteri a răutăţii. Iar cei care au putere să se întoarcă la prima curăţie a cugetului sunt puţini“ (I, 3, 228-231).

CUGETARE

Sir. *תְּבוּנָה* – *tar'ita*

Gr. *διάνοια, φρόνημα, νοῦς, καρδία, συνείδησις, ἐνθυμήσεις, ἔννοια*

Engl. *thinking, thought, mind, intelligence*

Fr. *conscience*

It. *conscienza, intelligenza, ragionamento*

Alte traduceri în româneşte: *cuget, conştiinţă, înţelegere, inteligenţă*

Substantivul *תְּבוּנָה* (*tar'ita*) derivă din verbul *תָּבַן* (*r'a*), care are sensurile de „a hrăni, a se ocupa de ceva“ şi, metaforic, de „a conduce, a păstori (credincioşii)“, iar la forma *Ethpael* capătă sensul de „a gândi, a fi preocupat de ceva“. Descinzând dintr-o astfel de sferă semantică, *tar'ita* denumeşte facultatea cognitivă a sufletului legată de operaţiile logice şi discursive prin care omul îşi conduce viaţa, gândurile, acţiunile etc. Ori de câte ori apare în *Cwintele ascetice*, termenul *cugetare* exprimă procesele logice ale cunoaşterii raţionale în legătură atât cu lumea creată, cât şi cu cea duhovnicească, fiind vorba însă de o cunoaştere bazată exclusiv pe imagini şi concepte. Folosindu-şi cugetarea, orice om înzestrat intelectual, fie el nebotezat, poate asimila şi reda informaţii legate de viaţa duhovnicească, dar fără să aibă şi trăirea lor prin Duhul Sfânt.

Fiind locul discursului interior, cugetarea sau raţiunea este şi locul în care se fac simţite patimile sub formă de gânduri, dorinţe, amintiri (I, 29, 28; KG 2, 20), iar influenţele exterioare şi interioare sunt percepute ca împrăştiere (I, 6, 204-206). Pentru a depăşi această împrăştiere, primul pas îl constituie curăţirea cugetării de gânduri pătimase, mai ales prin rugăciuni rostite, psalmodiere şi prin citirea Scripturii (I, 4, 280), pentru a ajunge apoi la o cugetare curată, iar apoi la una duhovnicească (KG 3, 51). Procesul este însă inseparabil de cel al curăţirii cugetului, între cele două puteri cunoscătoare existând o legătură permanentă, dar şi o deosebire asupra căreia am insistat în capitolul anterior.

Deşi reprezintă partea discursivă prin excelenţă, totuşi cugetarea are, potrivit Sfântului Isaac, şi anumite rezonanţe emoţionale, care nu trebuie

confundate cu trăiri harice. Ea simte, dacă e curată, bucurie la pomenirea morţii (I, 4, 96), străpungere (I, 4, 392) şi smerenie (I, 5, 488). Starea generală a cugetării exprimă felul de vieţuire al fiecărui om (I, 6, 360-363; 27, 219), iar mediul în care el vieţuieşte îi formează şi influenţează permanent cugetarea, mai ales prin mijlocirea simţurilor (I, 16, 58-59). Întâlnim, prin urmare, aceeaşi lege duhovnicească despre care am vorbit în capitolul anterior, când am prezentat viaţa cugetului.

Cugetarea este sensibilă la cuvântul Scripturii, care „o încălzeşte” atunci când e citit cu credinţă (I, 6, 313). Tot ce ţine de discurs teologic, filozofic sau de altă natură se rosteşte în cugetare şi, în cazul ideilor legate de Dumnezeu şi de viaţa creştină, reprezintă doar primul pas pe calea apropierii de Dumnezeu (I, 14, 48-55).

În cugetare se întrec şelurile pentru care luptă monahul (KG 1, 29), întenpiile sale bune sau rele (KG 2, 11). Gândurile şi mişcările cugetării trebuie stăpânite prin credinţă, altfel ea rămâne trupească, fiind sinonimă, pentru Sfântul Isaac, cu lumea şi cu vieţuirea trupească (I, 2, 209). Cugetarea începe să se cureţe prin silirea spre pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu (I, 5, 242 ş.u.) şi se desăvârşeşte prin priveghere şi citirea Scripturii, mai ales când acestea sunt unite cu îndepărtarea de vederea lumii, prin evitarea întâlnirilor – atât cu mirenii, cât şi cu călugării delăsători – şi cu celelalte ostenele ascetice. Monahul are nevoie de o permanentă pază a simţurilor pentru a-şi păzi cugetarea de orice fel de tulburare care îi va împiedica lucrarea subţire a rugăciunii, a meditaţiei şi a contemplaţiei, „pentru că dacă simpla amintire a vieţii celor păcătoşi tulbură cugetarea, cu atât mai mult o face vederea şi împreună vieţuire cu ei” (I, 5, 447 ş.u.). Cugetarea lăuntrică la Iisus Hristos prin meditaţie şi rugăciune neîncetată este o dovadă a iubirii şi naşte smerenia (I, 5, 487). Pentru aceasta trebuie evitate orice fel de griji ale vieţii (I, 6, 18) şi cultivarea în cugetare a înstrăinării de întregul mod de a fi al lumii acesteia (I, 6, 63). Sfântul Isaac recomandă monahilor să cultive amintirea virtuţilor şi să evite lupta directă cu gândurile şi cu patimile, deoarece această luptă tulbură cugetarea şi generează multă zarvă lăuntrică (I, 6, 202 ş.u.). Efortul şi orientarea monahului constau în trecerea de la făptuirea exterioară şi trupească, aflată sub conducerea raţională, discursivă, legalistă, superficială şi lipsită de simţ duhovnicesc a cugetării, la făptuirea cugetului, pe care am înfăţişat-o deja detaliat.

Formarea unei cugetări monahale este la început o lucrare discursivă, chiar legalistă şi, dacă nu are o povătuire deschisă spre cele cu adevărat duhovniceşti, care încep însă numai odată cu vieţuirea cugetului, monahal riscă să rămână un „avorton fără suflet” (cf. I, 18, 99). Isaac avertizează ferm egumenii care, „din pricina relaxării lor, a insistenţei lor pe practicile trupeşti sau din invidie” (KG 2, 44), îi împiedică pe monahi de la parcursul firesc spre isihie, cantonându-i în sfera unei cugetări care are doar „înfaşarea adevăratei credinţe, dar tăgăduieşte puterea ei” (2 Tim. 3, 5). În dinamica sinuoasă a formării sale monahale, începătorul trece de la credinţa „din auzireă” catehezei ascetice la cea întemeiată pe trăirea conştiinţei a prezenţei vii a lui Dumnezeu, câştigând „gustul credinţei” (KG 1, 83), ca „o mişcare plină de încredinţare care urcă în partea sa înţelegătoare prin harul lui Dumnezeu” (KG 1, 64). În forma ei incipientă şi „carteziană”, credinţa începătorului e o sămânţă sădită în cugetare, rămânând ca arta povătuitorului să-l ajute să deprindă treptat o nouă perspectivă, pentru a trece apoi la lucrări duhovniceşti în sensul deplin al cuvântului. În acest fel monahul dobândeşte ceea ce Sfântul Isaac numeşte „cugetare bună”, din care se naşte îndrăzneala la rugăciune şi care este temelia oricărei înaintări duhovniceşti ulterioare (I, 30, 24).

FĂPTUIRE

- Sir. *ܥܘܠܡܐ* – *pulhana*
 Gr. *πράξις, ἔργον, γειωργία, λειτουργία*
 Eng. *labour, work, service, practice*
 Fr. *ouvrage, exercice (ascétique), pratique, travail*
 It. *pratica, lavoro, servizio*
 Alte traduceri în româneşte: *dreaptă făptuire, faptă, lucrare, acţiune, lucru, ocupaţie, păzanie, plugărie*

Făptuirea (*ܥܘܠܡܐ* – *pulhana*) denumeşte atât prima etapă a urcusului duhovnicesc, cât şi totalitatea practicilor ascetice monahale, trupeşti şi sufleteşti. *Pulhana* derivă din verbul *ܥܘܠܡܐ* (*plah*), care înseamnă „a cultiva”, „a lucra”, „a sluji”, fiind deosebit semantic şi teologic de doi

termeni apropiați ca sens: *lucrare*, *ʿabda* (ʿabda), redat în greacă prin ἔργον, termen care denumește fapta ascetică realizată în mod concret și precis; respectiv *ostenală*, *ʿamla* (ʿamla), tradus în greacă prin πόνοσ. Față de aceștia doi, *pulhana* are o valoare generală și oarecum abstractă. Uneori, în locul lui *pulhana*, Isaac mai folosește termenul de *liturghie* (ʿabwada – *teșmešta*), prin care Părinții pustiei denumesc lucrarea ascetică săvârșită de monah în chilie, rânduiala sa de rugăciune (cf. I, 27, 227; 54, 6; 55, 127; 66, 23 ș.a.).

Atunci când *pulhana* este folosit pentru a denumi prima etapă a vieții ascetice, el este acoperit doar parțial de grecescul πρῶξις din împărțirea evagriană, întrucât Isaac consideră că există o făptuire specifică fiecărei etape sau viețuirii din urcușul duhovnicesc: una a începătorilor, alta a monahilor din chinovie, alta a pustnicilor, pentru care făptuirea ajunge să fie, în cele din urmă, plânsul duhovnicesc (I, 27, 489), așa încât felul făptuirii fiecărui monah va exprima vârsta sa duhovnicească. Prin urmare, nu trebuie să ne uimească sintagme precum „făptuire trupească“, „făptuire sufletească“, „făptuire duhovnicească“, „făptuirea isihiei“, „făptuirea lui Dumnezeu“ etc., prin care Isaac arată că există o făptuire specifică fiecărei situații din zi și din noapte în care s-ar putea afla monahul. Registrul terminologic poate fi lărgit pentru a cuprinde și făptuirea proprie privegherilor de chilie, cuprinzând meditația, citirea Scripturii, metaniile, rugăciunea inimii etc.; făptuirea tainică a cugetului și a inimii (II, 1, 12); făptuirea duhovnicească a pocăinței, caracterizată prin lacrimile omului lăuntric, vărsate în inimă atunci când înțelege iubirea Tatălui său (KG 1, 77), și așa mai departe. Se poate spune că fiecare tip de făptuire cuprinde un anume fel de osteneți sau lucrări ascetice, așa cum speciile se cuprind în gen și mai ales că implică o înțelegere proprie vârstei duhovnicești a fiecăruia, chiar dacă în exterior acele lucrări ascetice pot părea identice la toți monahii.

Acest din urmă aspect este surprins de scrisul Sfântului Isaac, care insistă că, odată cu înaintarea monahului, făptuirea lui se interiorizează tot mai mult (II, 14, 5), așa încât practicile ascetice învățate și asimilate în etapele duhovnicești de început nu vor fi abandonate nici în etapele superioare, ci vor fi pătrunse tot mai mult de duhul contemplației (II, 22, 4).

Uneori, pentru Sfântul Isaac, termenul de *făptuire* are și înțelesul de experiență duhovnicească, dobândită prin osteneți și lupte ascetice, de cunoaștere opusă celei intelectuale, obținută prin studiu intelectual (I, 1, 191 ș.u.). Alteori, termenul de *făptuire* denumește și întregul parcurs duhovnicesc al monahului, începând de la treapta curățirii până la cea a contemplației. Acest parcurs este denumit „făptuirea Crucii“ (ʿabwada ʿal-ṣalṣib – *pulhaneh d-zaqipa*), cu cele două aspecte ale sale corespunzând trupului și, respectiv, sufletului omului. Primul dintre aspecte este făptuirea propriu-zisă, alcătuită din tot ceea ce se lucrează prin trup (post, priveghere, metanii, citire etc.), iar cel de-al doilea aspect îl constituie contemplația. Dacă prima formă de făptuire curățește partea pătimitoare a sufletului, cea de-a doua curățește partea sa cunoscătoare prin revărsările iubirii dumnezeiești, infuzându-i dorința nesăturată după Dumnezeu (I, 2, 109 ș.u.).

Prin urmare, există o făptuire trupească și o făptuire sufletească, prima fiind insuficientă pentru înaintarea duhovnicească întrucât Dumnezeu Își împărtășește darurile doar celui care are și făptuirea sufletească (I, 4, 12 ș.u.), sau a cugetului (KG 4, 46-47). În acest angajament ascetic orientat spre cunoașterea duhovnicească, monahul trebuie să știe cum să-și îndrepte întreaga făptuire trupească spre osteneala rugăciunii (I, 4, 381). Cu toată importanța fundamentală și absolută a făptuirii, trebuie reținut că Dumnezeu Își împărtășește harul în dar, potrivit cu iubirea pe care monahul I-o poartă, și nu ca o răsplată conformă cu măsura faptelor făptuirii lui (I, 6, 373 ș.u.). În perspectiva atingerii treptelor mai înalte ale vieții duhovnicești, Isaac accentuează necesitatea eliberării omului din starea de rob al trupului, legat cu lanțurile fricii lumești și trupești, semnul că făptuirea lui s-a ridicat deasupra acestei frici fiind smerenia inimii (I, 7, 96).

ÎNȚELESURI

- Sir. ʿabwada – *sukale*
 Gr. νοήματα, κατανοήσεις, έννοιαι, γνώσις, διαγνώσεις, σύνεισις
 Engl. *insight, understanding, sense, meaning*
 Fr. *intuition, intellection*
 It. *intuizione, senso, intendimento, significato profondo, comprensione*

Alte traduceri în românește: *cunoașteri, cunoștințe, dreaptă-socoteală, intuiție, înțelesuri fulgerătoare, înțelegerel/înțelegeri, noime, sens, străfulgerări*

Înțelesurile sunt unul dintre cele mai importante și mai râvnite roade ale meditației (*berga*) și ale reflecției (*renya*), ele apărând în mod fulgerător în cuget. Din acest motiv, termenul siriac *sukale* a mai fost redat, în funcție de context, și prin *înțelesuri fulgerătoare, străfulgerări* apărute independent de voința ascetului, expresie a unui contact nemijlocit între suflet și harul dumnezeiesc, iar când este la singular, prin *înțeles* sau *sens*, deși în textele *Părții I* el este aproape întotdeauna la plural.

Etimologia termenului aduce și ea partea ei de lămurire, ajutându-ne să-i întrevădem mai bine virtuțile semantice mulțumită cărora a fost selectat de autorii siro-orientali. Derivat dintr-un verb „năstrușnic” care are, în funcție de vocalizarea radicalului, sensuri contrare – „a fi prost”, „a acționa greșit, nebunește” (la *Peal*) și, respectiv, „a învăța pe cineva”, „a explica” (la *Pael*) –, substantivul la singular înseamnă „înțelegere”, „inteligentă”, „intelect”, „gând”, „părere”, „sens”, „înțeles”. În literatura filocalică, el s-a restrâns semantic pentru a denumi înțelesurile duhovnicești foarte concentrate primite de monah în timpul meditației sau rugăciunii, împărțășite de har, de ingerul proniei sau de Duhul Sfânt. Acestea îl fac să înțeleagă, într-o clipă de grație, sensul ascuns, duhovnicesc al Scripturii, al actelor Proniei, al Judecății și al lumii viitoare.

Redarea lui *sukale* prin *intuiții* are dezavantajul că atribuie conotații psihologice unui proces duhovnicesc sinergic, în care Dumnezeu își manifestă cu putere prezența și lucrarea în sufletul și în inima monahului. Termenul *intuiție*, așa cum arată etimologia sa latină¹⁵, exprimă acțiunea subiectului privitor, caracterul său activ și dinamic. Faptul că uneori desemnează o formă de cunoaștere care nu recurge la raționament sau, în teologia scolastică, o vedere directă a lui Dumnezeu nu înseamnă că subiectul nu are o

¹⁵ Format din prepoziția *in* și verbul arhaic *tueri, tutus*, cu sensul de „a privi” și, prin urmare, „a păzi” (paznicul privește cu atenție), „a proteja”, de aici *tutor, tutela* (ERNOUT – MEILLET, *Dictionnaire étymologique*, p. 706).

atitudine activă. De aceea este nepotrivit pentru redarea lui *sukale*, care, așa cum vom vedea, denumeste înțelesuri primite în mod pasiv de către suflet.

Din perspectiva conținutului, termenul *sukale* trebuie diferențiat de alți patru termeni apropiați: *renya* (reflecție), *zaw'e* (mișcări, imbolduri), *gelyana* (descoperire) și *teoriya* (contemplație). Diferența între înțelesuri și reflecții este că, în primele, mintea este pasivă, primindu-le de la Duhul Sfânt, în timp ce în reflecție mintea este activă, meditând și cugetând, lucrare în timpul căreia poate primi înțelesuri duhovnicești. Imboldurile se diferențiază de înțelesuri prin lipsa dimensiunii discursive, ele fiind mai apropiate de ceea ce, cu un termen psihologic, numim „emoție”. Descoperirile și contemplațiile sunt, de asemenea, diferite de înțelesuri, față de care sunt mai dezvoltate.

Specificul lui *sukale* ca formă de cunoaștere a realităților duhovnicești constă în faptul că monahul începe de la realitatea materială a cuvântului Scripturii sau al rugăciunii, meditat stăruitor în cuget (*KG* 2, 14) și în mod independent de voința monahului, care primește în cuget înțelesuri concentrate, privitoare la realitățile dumnezeiești, la Dumnezeu, la pronia sau la creația Sa.

Sfântul Isaac consideră că unele înțelesuri duhovnicești țâșnesc și în mod natural din sufletul curățit prin isihie și separare de lume și că de la înțelesuri el este înălțat la Dumnezeu, rămânând înaintea Lui în stare de uimire. Acest fel de înțelesuri sunt, pentru Isaac, apele care izvorăsc din sufletul curat, potrivit cuvântului lui Hristos (I, 3, 4-10).

Înțelesurile venite de la îngeri au un caracter discursiv coagulat în jurul unui cuvânt din Scriptură sau al unei tâlcuiri duhovnicești a acesteia și sunt însoțite de pace, liniște negrăită și stăruitoare, de smerenie, de râvnă, de bucurie, de lacrimi și de dispreț față de deșertăciunile lumesti. Există, pe de altă parte, și înțelesuri insuflate de diavoli care încearcă să imite lucrarea îngerilor, dar înțelesurile provenite de la ei aduc mândrie, părere de sine, slavă deșartă, poftă (cf. II, 18, 21). Înțelesurile venite de la Duhul Sfânt sunt proprii treptei duhovnicești și, prin urmare, lipsite de caracter discursiv. Ele cad pe neașteptate peste sufletul monahului „și îi țin mintea nemișcată” (*KG* 1, 52).

Din perspectiva dinamicii proceselor sufletești, distingem următoarea dezvoltare lăuntrică: monahul începe cu o reflecție sau cu o meditare

la Scriptură, la pronia lui Dumnezeu, la Judecată sau la veacul viitor, prin care îşi pune în mişcare cugetarea şi cugetul. În timpul acestor mişcări voluntare poate primi imbolduri (*zaw'e*) şi înţelesuri care, potrivit cu felul şi cu intensitatea lor, îl pot ridica până în starea de uimire, prin care intră în contemplarea lui Dumnezeu.

Prezentarea termenului este inevitabil schematică, întrucât scrierile Sfântului Isaac prezintă un anumit grad de fluiditate terminologică. Astfel, cititorul va putea constata că termeni şi expresii diferite au, pentru el, acelaşi înţeles. Aşa, de exemplu, expresiile „înţelesuri netrupeşti“ (I, 3, 18-19), „imbolduri netrupeşti“ (I, 2, 219), „gânduri“ (I, 3, 22), „înţelesuri duhovniceşti“ (II, 8, 14) sunt, pentru Sfântul Isaac, sinonime, referindu-se la aceleaşi realităţi. Refuzul lui Isaac de a-şi rigidiza învăţătura într-un sistem se regăseşte şi în refuzul său de a şi-o exprima într-o terminologie lipsită de supleţe. Cu alte cuvinte, ceea ce contează pentru Sfântul Isaac este semnificatul, căruia uneori îi atribuie mai mulţi semnificaţi, unii de natură sintagmatică şi chiar poetică.

ÎNVIERE / ÎNNOIREA VIITOARE

Sir. קָמַתָּא – *qyamtā*; $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$ – *tuqana da-tid*

Gr. *ἀνάστασις, ἀποκατάστασις*

Engl. *resurrection*

Fr. *résurrection*

It. *resurrezione*

Alte traduceri în româneşte: *cea din nou aşezare ce va să fie, orânduirea vieţii de apoi, viitoarea reaşezare*

Învierea cea de obşte şi înnoirea viitoare a întregii creaţii sunt mai degrabă noţiuni teologice decât termeni tehnici, fiind la Sfântul Isaac atât de strâns legate, încât orice referire la unul dintre termeni îl presupune şi pe celălalt.

Dacă pentru *înviere* Sfântul Isaac foloseşte un singur termen, קָמַתָּא (*qyamtā*) – *ἀνάστασις* în greacă –, în schimb, pentru a exprima ideea teologică a *înnoirii viitoare* de după înviere, el foloseşte mai multe sintagme cu acelaşi conţinut ideatic, două fiind mai reprezentative: $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$

תּוּגָנָא (*tuqana da-tid*, literal, „viitoarea construcţie“, tradusă în versiunea greacă prin ἀποκατάστασις) şi $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$ (*tuqana hudata*, literal, „înnoirea construcţiei“). Pe lângă acestea, contextul referinţelor lui Isaac la „lumea cea nouă“, la „lumea de după înviere“ sau la „viaţa de după înviere“ presupune în fundal concepţia sa despre înviere şi despre înnoirea viitoare. În ce constă ea?

Înainte de a o analiza, o scurtă incursiune în etimologia termenilor în cauză va fi relevantă pentru felul în care mentalitatea siriacă concepe şi exprimă aceste idei prin termeni cu care apoi autorii îşi expun şi îşi dezvoltă învăţătura. În expresia $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$ (*tuqana da-tid*), adjectivul תּוּגָנָא (*tida*), derivat din verbul תּוּגַן (*tid*), „a pregăti“, „a fi pregătit“, are sensurile de „pregătit“, „viitor“, iar când este urmat de prepoziţia א (*d*), exprimă ideea de necesitate, de acţiune care trebuie să se petreacă în viitor. Astfel, putem înţelege de ce pluralul său substantivizat, $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$ (*tidata*), are sensul tehnic de „cele viitoare“. Legătura prezentului cu viitorul este aşadar pentru siriieni determinantă, întrucât cele viitoare vor fi aşa cum şi le pregăteşti de acum. Pregătirea din prezent conferă deja o oarecare existenţă, mai mult decât virtuală, celor viitoare, pe care le vei întâlni şi le vei găsi atunci când vine vremea. Construcţia lui *tida* cu un verb imprimă acestuia ideea că acţiunea sa are efecte viitoare, legătura prezent-viitor, particular-universal fiind resimţită atât de strâns de spiritul siriac încât construcţia are şi sensul de „trebuie să...“, „urmează cu necesitate să...“.

La rândul său, substantivul הַדָּתָא (*hudata*) din construcţia $\text{תּוּגָנָא הַדָּתָא}$ (*tuqana hudata*) are sensurile de „înnoire“, „întemeiere“, fiind derivat din verbul הַדָּתָא (*hdāt*), „a înnoi“, „a restaura“, acelaşi din care derivă şi termenul הַדָּתָא (*hdātā*), care denumeşte tocmai cartea Noului Testament. Sintagma אִמְלָא הַדָּתָא (*amla hdāt*) indică, prin urmare, „lumea cea nouă“ de după înviere, aşa cum ne-o vesteşte Noul Testament.

Cu aceste precizări etimologice în minte, analiza textelor Sfântului Isaac ne va dezvălui o viziune asupra celor viitoare foarte cizelată teologic, bine articulată în prezentul vieţii ascetice a monahului. Departate de a fi un punct de teologie speculativă, cele spuse de Sfântul Isaac cu privire la înviere şi înnoirea viitoare sunt întotdeauna legate de prezentul concret al vieţii ascetice a pustnicului şi de posibilităţile de cunoaştere duhovnicească pe care le oferă isihia. Încă din primul *Cuvânt al Părtii I*,

adresându-se începătorilor, Isaac își vedește anvergura eshatologică a învățaturii sale practice sfătuindu-i pe monahi să se ostenească să își adune mintea din împrăștiere „printr-o meditare la înnoirea viitoare” (I, 1, 4). Această meditare include cultivarea unei dorințe după „învierea sufletului”, înțelegând ca „ieșire din starea cea veche ca să se ivească omul nou [...] când Hristos ia chip în noi prin Duhul înțelepciunii și al descoperirii cunoașterii Lui” (I, 27, 383-391). Cultivarea unor asemenea aspirații îl conduce treptat pe monah la experiența a ceea ce Isaac numește „viețuirea de după înviere” (I, 27, 559), descrisă de el ca o stare de neîncetată uimire înaintea lui Dumnezeu și de covârșitoare tăcere grăitoare (II, 8, 6). Sintagma „viețuirea de după înviere” (דבא דבארא קאמא – *dubara d-batar qamta*) este un loc comun în spiritualitatea siro-orientală, întâlnindu-se atât la Ioan de Apamea, maestrul lui Isaac, cât și la Sahdona, contemporanul lui¹⁶. Temelia pe care se construiește o astfel de viețuire este adunarea în sine, postul cu măsură și petrecerea constantă în isihie (I, 29, 31-32) și într-o sărăcie asumată de bunăvoie care creează, prin lipsa celor de trebuință, condiții propice pentru meditația intensă, cu simțire și cu dor, „la viața cea de după înviere” (I, 65, 2). Toate aceste condiții prelabile câștigării stării celei noi se găsesc în viața pustnicească, motiv pentru care Isaac nu ezită să caracterizeze uimirea în Dumnezeu, care ne deschide orizontul lumii celei noi, drept „cunoștință pustnicească” (דבא דבארא קאמא – *ida'ra ihidaita*, BD 304, 20), iar viețuirea care o face posibilă, drept „viețuirea mare ce va să fie” (דבא דבארא קאמא – *dubara raba d-tid*, BD 304, 21). Această din urmă expresie a fost echivalată în greacă după conținutul ei teologic prin formula „viețuirea cea de după înviere” (I, 32, 48), traducătorii de la Lavra Sfântului Sava intuind bine sensul dorit de Isaac.

Asceza care îl conduce treptat pe monah prin etapele trupezască, sufletească și, eventual, duhovnicească nu este însă un mecanism care lucrează automat, ci un instrument pentru realizarea unei legături personale cu Dumnezeu. Iar pentru Isaac, această legătură înseamnă iubire, milă, pace și bucurie în Duhul Sfânt, așa încât numai monahul care

¹⁶ IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* I, 6; 3, 1; 4, 3-6; SAHDONA, *Cartea desăvârșirii* I, 4, 10-11; II, 6, 3 – *apud* CHIALĂ, *Isacco, Prima Coll.*, n. 92, p. 388.

ajunge să trăiască în iubire „poate respira aerul acela al învierii încă de aici” (I, 35, 58-59). Legătura dintre iubire și împlinirea duhovnicească supremă nu este speculație teologică, nici clișeu nou-testamentar, ci apare înscrisă în însăși structura semantică a termenului „iubire”, care în siriacă (ܠܘܒܐ – *huba*) derivă din verbul ܠܘܒ (hab), cu sensurile de „a fi inegal”, „a fi dator”, „a fi răspunzător pentru ceva”. Aceste sensuri ale verbului de bază arată că iubirea, întemeindu-se pe o incongruență, exprimă dorința după împlinire, resimțită ca un imperativ lăuntric. Pe această înrudire semantică se bazează jocul de cuvinte care tâlcuiește, de fapt, afirmația paulină, bine cunoscută lui Isaac, că cele din Lege sunt spuse „pentru ca toată lumea să fie datoră înaintea lui Dumnezeu” (Rom. 3, 19, *apud Peshitta*), unde pasivul „să fie dator” (ܠܘܒܐ – *nethaiab*) este tocmai forma *Ethpaal* a verbului *hab*. Astfel, acolo unde tradițiile occidentale vorbesc despre „vinovăția” omului înaintea lui Dumnezeu, siro-orientalii văd datoria omului de a-L iubi pe Dumnezeu, iubirea fiind tocmai acea plată a datoriei pe care Dumnezeu o așteaptă de la om¹⁷.

Drumul spre „plătirea” acestei datorii a iubirii și gustarea stării de după înviere trece și prin ispite, dintre care cea mai cumplită este ispita întunecării și a înăbușirii sufletești, urmată de cea a hulei și a îndoielilor față de înviere (I, 40, 33). Această ispită marchează trecerea de la viețuirea trupezască la viețuirea sufletească, întrucât în cea dintâi există o permanentă îndoială cu privire la înviere și față de caracteristicile viețuirii duhovnicești, despre care Părinții filocalici spun că se aseamănă în multe aspecte cu starea de după înviere (II, 20, 13). După depășirea acestei ispite, care este de fapt intrarea în rezonanță maximă cu duhul de îndoială, începe viețuirea sufletească, în care predomină cugetarea neîncetată la învierea din morți și la ieșirea din morminte a celor răposați (II, 20, 14). În acest fel, tensiunea așteptării viețuirii de după înviere crește proporțional cu luminarea minții sau a părții cuvântătoare (II, 20, 2), locul din suflet în care, pe treapta duhovnicească, se lucrează vederea lui Dumnezeu (II, 20, 6). Principiul lăuntric al înaintării

¹⁷ Imposibilitatea practică de a împlini Legea în toate exigențele și detaliile ei îl face pe om dator față de Dătătorul Legii. Dar răscumpărarea din „blestemul Legii” a adus-o Hristos prin desăvârșita Sa ascultare și iubire față de Tatăl. În Hristos poate de acum și omul să-l „plătească” lui Dumnezeu datoria iubirii.

este pocăinţa, care naşte şi întreţine în om dorinţa şi „aşteptarea învierii“ (ܟܘܕܡܐ ܕܩܝܡܬܐ – *sukaya d-qyamta*, BD 443, 15) în noua vieţuire. Fiecăreia dintre cele trei etape duhovniceşti îi corespunde câte un fel de cunoaştere, iar intrarea în cel de-al treilea fel de cunoaştere este deopotrivă şi o „înviere inteligibilă“ (ܩܝܡܬܐ ܕܩܝܡܬܐ – *qyamta metiad'anita*, BD 374, 8-9) şi o mărturie tainică pentru „înnoirea tuturor“. Tensiunea aşteptării active prin asceză, sărăcie de bunăvoie, meditaţie, rugăciune şi alte ostenele ascetice este cuprinsă sintetic de Sfântul Isaac în expresia „trezvia învierii“ (ܩܝܡܬܐ ܕܩܝܡܬܐ – *iruta d-qyamta*, BD 558, 10-11).

În forma sa cea mai pleneră, vieţuirea duhovnicească rămâne o taină a vieţuirii viitoare (I, 27, 780), în care mintea nu mai are nevoie de simţuri, nici de concepte „în care să locuiască“, încetarea lucrării simţurilor precedând simţirea lumii celei noi (KG 3, 10). Viaţa de după înviere este trăită ca o „privire desfătăată“ şi ca o „vedere neîmprăştiată“ (II, 8, 2). Până la acea stare însă, Isaac îndeamnă cu realism monahii să utilizeze toate formele exterioare ale rugăciunii, implicând trupul prin ostenele ascetice, fără să se rezume doar la „rugăciunea inimii“, săvârşită „zăcând întinşi pe spate sau şezând în chip necucernic“, întrucât viaţa monahală nu poate fi dusă „în afara constrângerilor inevitabile din această lume supusă patimilor“ (II, 14, 14).

Aşa cum în lumea viitoare mişcările pline de uimire stârnite de vederea slavei lui Dumnezeu vor pune în mişcare firile raţionale (II, 8, 5), tot aşa în actuala stare a creaţiei cei care doresc să ajungă la trăirea harului învierii trebuie să iasă neconţenit prin meditaţie acolo unde Ziditorul ne va sălăşlui la sfârşit (KG 1, 19), loc în care a intrat Hristos prin moartea, învierea şi înălţarea Sa la cer, ajungând acolo unde nicio creatură nu intrase până la El (II, 11, 29). Acesta este, de fapt, şi scopul întrupării lui Hristos (II, 5, 1) şi conţinutul rugăciunii lui Isaac pentru gustarea din această viaţă a harului vieţii celei de după înviere (II, 5, 9). Isaac situează între aceste coordonate toate ostenele ascetice ale pustnicului, mai ales pe cele săvârşite în cursul privegherii, al cărei scop nu se sfieşte să-l declare ca fiind „gustarea vieţuirii de după înviere“ (III, 6, 54), ceea ce înseamnă pentru el rugăciunea de pomenire a lui Dumnezeu fără cuvinte. În acest fel, vieţuirea pustnicească poate ajunge o prefigurare a celor viitoare (III, 1 *titlu*), dacă este trăită ca o aduldmeare a urmelor tainelor de după înviere printr-o vieţuire conformă

cu firea şi prin „nesticăciunea ostenelelor“ (KG 2, 103). În această perspectivă puternic tincturată eshatologic, Isaac îşi învaţă ucenicii să ceară neconţenit de la Dumnezeu „desfătarea de mişcările lumii viitoare“, „cunoaşterea hărăzită nouă la înviere“, „să vieţuiască în starea de veghe care va fi după înviere“, „să vadă în ei înşişi viaţa învierii“ (III, 10, 5-7), totul într-un context sacramental arareori evidenţiat atât de clar în scrierile flocalice. Rod al experienţei pustniceşti de vârf, cugetările Sfântului Isaac, seducătoare prin frumuseţe şi copleşitoare prin simplitate, se oferă ca o rugăciune fiecărui mădular al Bisericii, indiferent de locul său de vieţuire: „În Sfintele Tale Taine Te îmbrăţişăm şi Te primim în trupul nostru în ficce zi; învredniţeşte-ne să simţim în noi înşine nădejdea hărăzită nouă la înviere [...]. Ai ascuns comoara Ta în trupul nostru prin harul care locuieşte în masa înaltă a Tainelor Tale; dă-ne să vedem şi învierea şi înnoirea noastră, fiindcă Te-am îngropat, Doamne, în noi înşine. Prin masa Ta duhovnicească vom putea simţi învierea şi înnoirea viitoare [...], iar vederea Tainelor Tale să fie pentru noi o oglindă în care să putem cunoaşte învierea“ (III, 10, 8-11).

LIMPEZIME

- Sir. ܟܘܕܡܐ – *šapyuta*
 Gr. γαλήνη, καθαρότης, ἐπιμέλεια, εὐλιχρίνεια, ἀπλότης
 Eng. *limpidity, luminosity, luminous state, serenity, sincerity, transparency, smoothness*
 Fr. *limpidité, pureté, sérénité, netteté, transparence, luminosité, splendeur*
 It. *limpidezza*
 Alte traduceri în româneşte: *curăţie, curăţenie, lumină, limpedea curăţie, luminozitate, netezime*

Šapyuta este un termen specific siriatic des întâlnit în scrierile siro-orientale¹⁸, utilizat de unii autori într-un sens mai restrâns şi mai tehnic, iar de

¹⁸ Rezum în continuare o analiză amplă a acestui termen publicată în CORBU, *Šapyuta*, pp. 111-142, unde i-am urmărit sursele în ansamblul tradiţiei siro-orientale.

către alţii cu un sens mai flexibil, nu întotdeauna uşor de distins de sensul strict tehnic. Isaac face parte din cea de-a doua categorie de autori pentru care, spre deosebire de alţii, precum Iosif Hazzaya, *šapyuta* este folosit într-o mare diversitate de contexte, păstrând întotdeauna un nucleu semantic ireductibil la sinonime şi intraductibil sau greu de redat în alte limbi. Întrucât *šapyuta* se întâlneşte foarte des şi în contexte extrem de variate, el este implicat în explicarea multor aspecte ale spiritualităţii siro-orientale, iar studierea lui ne introduce în tainiţa ei.

Necesitatea absolută a prezentării *in extenso* a semnificaţiilor lui *šapyuta* şi a utilizării lui de către Sfântul Isaac este pretinsă şi de absenţa unui echivalent mulţumitor în limbile europene, absenţă dovedită de diversitatea deconcertantă a traducerilor de care *šapyuta* a avut parte până azi: γαλήνη, καθαρότης, ἐπιμέλεια, εὐλακίρεια, ἀπλότης (greacă); *limpidity, luminosity, luminous state, serenity, sincerity, transparency, smoothness* (engleză); *limpidité, pureté, sérénité, netteté, transparence, luminosité, splendeur* (franceză); *Lauterkeit, Klarheit* (germană); *limpidezza* (italiană); *transparencia, limpieza* (spaniolă), *limpezime, luminozitate* (română), *prosvetlennost* (rusă).

Ca de obicei, etimologia ne ajută să întrevădem câte ceva din câmpurile semantice pe care le deschide *šapyuta* şi pe care se întemeiază utilizarea sa. Termenul nostru este un derivat augmentativ al participiului pasiv feminin *šapa* (*šapyā*), format cu ajutorul spornicului sufix *š-ā-* (-*ută*), utilizat, mai ales începând cu secolele IV-V, în siriaca clasică pentru crearea termenilor abstracţi¹⁹. Verbul de bază *špa* (*špa*) are sensuri care încep de la un nivel foarte concret, generator al unei serii de imagini care au dus la împrărierea termenului de către autorii filocalici. Astfel, *špa* are sensul primar de „a da la rindea lemnul, a-l şlefui“, acţiune cu un rezultat a cărui imagine se regăseşte în sensul participiului pasiv: „lustruit“, „neted“. Folosit în domeniul lichidelor, verbul denumeşte acţiunea de „limpezire a vinului de drojdie“, din care este obţinut lichidul bahic „limpezit“, imagine aflată şi ea la obârşia împrumutării termenului pentru a denumi acţiunea „curăţirii de păcat“. Participiul pasiv *šapyā* va avea, prin urmare, sensuri care includ rezultatul acţiunilor menţionate

¹⁹ Cf. BROCK, *Diachronic Aspects*, p. 325.

anterior, anume: „şlefuit“, „nivelat“, „limpede“, „transparent“, sensuri care, transpuse în sfera sufletească, generează noţiuni ca: „inocent“, „candid“, „neprefăcut“, „simplu“.

În primul rând, limpezimea era trăsătura principală a stării primordiale a omului, Ioan de Apamea arătând că, după cădere, limpezimea este din nou accesibilă omului prin Hristos. De aceea Isaac consideră că limpezimea este starea firească a sufletului (II, 24, 1; *KG* 3, 61). Starea de limpezime recăştigată ascetic în Hristos este, de fapt, o părtăşie la limpezimea lui Dumnezeu, idee comună autorilor siro-orientali, primul la care o putem întâlni fiind Sfântul Efreem Sirul. La el găsim expresii care vorbesc despre „finţa limpezimii lui Dumnezeu“ (ܟܝܢܐ ܡܠܝܚܘܬܐ ܟܝܢܐ – *kyana d-šapyuteh d-alae ha*)²⁰ sau Îl înfăţişează pe Dumnezeu ca fiind „Cel limpede“, „Cel luminos“ (ܟܝܢܐ)²¹ sau „ocean de limpezime“ (ܟܝܢܐ ܝܡܐ – *yama šapyā*)²². Sfântul Isaac foloseşte aceste metafore pentru a exprima ideea evagriană a lipsei de mişcare a firii dumnezeieşti, transpunând-o în termenii metaforici ai Sfântului Efreem, atunci când arată că „limpezimea oceanului (ܟܝܢܐ ܝܡܐ – *šapyut yama*) păcii firii Lui nu este tulburată de nicio împotrivire venită din partea noastră“ (II, 10, 23).

Limpezimea nu reprezintă, în cazul Sfântului Isaac, o etapă distinctă în cadrul urcuşului duhovnicesc, așa cum apare bine definită la Avva Iosif Hazzaya, dar nici nu se confundă cu etapa curăţiei, respectiv sufletească, în cursul căreia limpezimea este atinsă. Sfântul Isaac Sirul vorbeşte despre o locuire în împrejurimile limpezimii şi despre o ocupare parţială a pământurilor limpezimii (*KG* 3, 64), făcând şi o distincţie între curăţie şi limpezime din perspectiva cunoaşterii duhovniceşti, la care monahul ajunge doar prin aceasta din urmă (*KG* 4, 2)²³. Prin aceasta, el prefigurează distincţiile tranşante între curăţie şi limpezime datorate

²⁰ Cf. EFREM, *Contra haereses* 29, 4, 16.

²¹ Aşa în imnele Sfântului Efreem: *De azymis* 11, 25; *De Eccl.* 29, 1; 32, 1; 51, 3; *De ieiunio* 1, 3; *De Nativitate* 1, 82; 3, 8; 4, 65; apud BROCK, *Comment les cœurs*, p. 134.

²² EFREM, *De virginitate* 15, 3.

²³ „Curăţia este dezbrăcarea de patimi. Limpezimea este dezbrăcarea de opinii şi înaintarea cugetării către cunoaşterea precisă a tainelor.“

lui Iosif Hazzaya, stări pe care autorii anteriori lui Isaac nu le distingeau terminologic foarte bine²⁴.

O formulare specific siriacă pentru a desemna stări duhovnicești este cea în care apare utilizat substantivul ܐܬܪܐ (*atra*), „loc“, echivalent pentru unii autori cu „etapă“. Sfântul Isaac Sirul, evitând clasificările definitive și rigide, vorbește despre „locul limpede“ ca despre un moment trăit la rugăciune, echivalent cu „locul curat al frîii“, când omul „se află ca în lumea nouă, beat de Dumnezeu în tot ce săvârșește. Unii rămân în această desfătare și odihnă dinspre lupte zile întregi [...] ori de câte ori stă în acest har, pustnicul nu mai trebuie să se supună regulii nici pentru slujbă, nici pentru rugăciuni, nici pentru citire, nici vreun-ia din regulile rânduite pentru creaturi, fiindcă acest har nu ține de voia lui“ (KG 4, 25, 56). Acest har este trăit ca o „dulceață dumnezeiască“ pe care puțini dintre pustnici ajung să o guste și care reprezintă „trecerea de la ținutul patimilor la limpezime și la mișcările libertății“ (II, 35, 11)²⁵.

Isaac, asemenea celorlalți autori siro-orientali, folosește termenul *šapyuta* și cu valoare adjectivală pe lângă diferite substantive care țin de antropologia ascetică. Astfel, „limpezimea cugetării“ este temelia credinței și a nădejzii în Dumnezeu, prin care puterea lui Dumnezeu îl adumbrește (ܡܘܨܝܐ – *magen*) pe pustnic întru toată simțirea duhovnicească (BD 526, 8)²⁶. Simțirea adumbriții duhovnicești este, totodată, simțirea „minunatului dar al milei“ lui Dumnezeu, resimțit „numai în limpezimea cugetării“ (ܡܘܨܝܐ ܕܬܪܝܬܐ – *šapyuta d-tar'ita*: KG 2, 38), care, deși ține de partea discursiv-logică a sufletului, este totuși „mai presus de cuvânt“ (III, 13, 11) și se realizează „în lumina cugetului“ (ܢܘܗܪܐ ܕܪܝܘܬܐ – *nuhra d-re'yahna*: III, 13, 12). Verbul ܐܓܢܐ (*aggen*), folosit de Isaac pentru a denumi adumbrirea dumnezeiască în limpezimea cugetării, provine din rădăcina ܐܓܢ (*gnn*), rădăcină aflată la baza importantului termen tehnic *magganuta*. Acest termen desemnează o lucrare dumnezeiască fie de sfințire (de

²⁴ BUNGE, *Le «lieu de la limpidité»*, pp. 10-11. La vremea redactării și editării studiului Părintelui Bunge, *Partea a II-a* din scrierile Sfântului Isaac încă nu fusese descoperită, parte în care Isaac distinge între curăție și limpezime.

²⁵ În siriacă: ܐܬܪܐ ܕܠܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ.

²⁶ Trad. gr. în I, 63, 50. Și aici siriacă *šapyuta* este redat prin καθαρότητα.

exemplu, a Sfințelor Daruri euharistice), fie de ocrotire, fiind tradus în grecește prin χάρις, „har“²⁷. Prin urmare, expresia „limpezimea cugetării“ exprimă atât lucrarea harului în cugetare, cât și starea duhovnicească rezultată din lucrarea și prezența simțită a harului²⁸. Același lucru este valabil și pentru celelalte expresii construite cu *šapyuta*. Lipsa gândurilor din cugetare este denumită de Sfântul Isaac tot prin sintagma „limpezimea cugetării“, care, alături de împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, îl duce pe monah la cunoașterea din experiență a adevărurilor adânci conținute în cărțile sfinte (KG 3, 99)²⁹. Trebuie să remarcăm constanta neînțelegere de către vechii traducători în grecește ai Sfântului Isaac a expresiei „limpezimea cugetării“, neînțelegere care a generat traducerea aproximativă „simplitatea cugetului“ (ἀπλότητα τῆς διανοίας, I, 63, 81). De reținut că, datorită fluidității sensurilor pe care *šapyuta* le are în scrierile Sfântului Isaac, expresia „limpezimea cugetării“ este uneori, pentru el, sinonimă cu sintagma „curăția inimii“ (KG 4, 33)³⁰.

Există de asemenea, pentru Isaac, și o „limpezime a cugetului“ (ܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ – *šapyut re'yana*), expresia denumind starea în care, odată ajuns, pustnicul va putea citi fără vătămare orice carte bisericească sau chiar și lumească, la fel ca în starea de limpezime sufletească (KG 4, 72; II, 1, 44). Starea de limpezime a cugetului poate fi atinsă doar în retragerea pustnicească, deoarece aceasta „ne face părtași Minții (ܡܘܨܝܐ – *mad'a*) dumnezeiești și ne apropie, în timp scurt și fără nicio piedică, de limpezimea cugetului“ (KG 2, 31). Starea de limpezime a cugetului este o condiție pentru primirea lucrărilor Duhului Sfânt (KG 2, 90). „Sufletul care a ajuns limpede“ (ܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ – *estapyat napša*) face cugetul monahului extrem de sensibil față de insuflările harului, așa încât întâlnirea cu „orice cuvânt privitor la

²⁷ BROCK, *Magganuta*, pp. 121-123.

²⁸ Același verb îl folosește și Ioan Dalyatha pentru a arăta pogorârea harului asupra monahului (ܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ ܕܠܡܘܨܝܐ), pogorâre însoțită de simțiri duhovnicești (IOAN DALYATHA, *Omilia* 6, 3).

²⁹ „Alteceva este învățătura scoasă din cărți sau cunoașterea dobândită din studiu, și alteceva cunoașterea adevărului (profund) cuprins în cărți. Prima este întărită de un studiu îndelung și de osteneala cu învățătura; cea de-a doua se înalță în suflet prin făptuirea poruncilor lui Dumnezeu și printr-o cugetare limpede îndreptată către Dumnezeu.“

³⁰ „Curăția inimii e cugetarea limpede și fără lupte...“

Dumnezeu silește cugetul (ܩܘܨܬܐ – *re'jana*) spre tăcere, râvna duhovnicească răsare în ea dimpreună cu o iubire tăcută și uimită“ (III, 4, 24). Cugetul care a fost luminat (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *nhar re'jana*) devine conștient de propria sa limpezime și se desfată de pacea inimii³¹. Poate că tocmai această legătură dintre limpezimea cugetului (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyut re'jana*) și capacitatea monahului de a ajunge la sensul duhovnicesc al Scripturii a stat la baza traducerii sintagmei siriace „limpezimea cugetului“ (BD 113, 10) în greaca veche printr-o construcție surprinzătoare: „hârnicia minții“ (ἐπιμέλεια τοῦ νοῦ, I, 8, 81). De altfel, Sfântul Isaac arată că citirea duhovnicească a Scripturii este lucrarea ascetică prin care cugetul devine limpede datorită luminii primite din cuvintele biblice (KG 4, 68).

La rândul ei, partea înțelegătoare ajunge și ea la limpezime, stare în care monahul poate contempla tainele dumnezeiești (I, 128, 11). Una dintre căile de atingere a limpezimii părții înțelegătoare este meditare la „cuvintele minunate din cântările rânduite de Sfânta Biserică“, meditare care îl duce pe pustnic până aproape de limpezimea părții înțelegătoare și de uimirea înaintea lui Dumnezeu (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyuta d-mad'a w-tehra da-b-alaha*, II, 21, 7). Mintea poate fi caracterizată de limpezime atunci când este lipsită de gânduri și dezbrăcată de patimi (I, 21, 13-17), urmând apoi curățirea inimii. Pentru Isaac, inima este ultima care ajunge la limpezime, în urma tuturor celorlalte facultăți cognitive ale sufletului, care „se curăță ușor, dar se și întinează ușor“. Inima însă, odată curățită și ajunsă la limpezime, nu-și mai pierde cu ușurință această stare (BD 29, 4-14; I, 3, 192-207).

Limpezimea este folosită de Isaac și pentru a caracteriza diferite lucrări ascetice, care, așa cum am arătat în analiza etimologică a termenului, au, pentru sirieni, tocmai rolul de „netezire“ a sufletului, deci de aducere a lui în starea de limpezime, prin îndepărtarea asperităților și excrescențelor patimilor. Asceza are, prin urmare, scopul de a-l ajuta pe monah să revină, prin har, la starea originară, identificată cu cea de limpezime, stare lipsită de adaosuri și neregularități pătimăse. Găsim, astfel, sintagma „făptuire limpede“, explicată de Isaac într-un amplu pasaj unde ne spune că unul

³¹ SIMON TAYBUTEH, *Despre treptele felului de viață*, în *Early Christian Mystics*, text siriac la p. 293, col. 2; traducere engleză la p. 27.

din felurile de lucrare duhovnicească a minții (*hawna*) este „cunoașterea făptuirii limpezi“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *ida'ta d-pulhana šapya*, II, 10, 1), făptuire care se săvârșește doar în Dumnezeu. Făptuirea limpede parcurge trei etape până să ajungă la deplinătatea sa: la început, făptuirea este „opacă“, dar treptat „devine limpede. Așa cum la unii pomi dulceața vine de la soare, tot așa când Duhul strălucește în inimile noastre, mișcărilor meditării noastre se apropie de limpezime (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ): e ceea ce se numește viețuirea duhovnicească“ (II, 10, 2). „Făptuirea limpede a minții“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyut pulhana d-mad'a*) este un caz particular al expresiei deja prezentate, denumind o lucrare duhovnicească a minții la care se ajunge, potrivit Sfântului Isaac, prin omorârea amintirii de lume și prin „amintirea de cele bune“ (III, 1, 6). În virtutea acestei înțelegeri a făptuirii ca despățimire treptată și împărțășire graduală de limpezime, putem înțelege și celelalte expresii în care *šapyuta* este alăturat diferiților termeni care denumesc lucrări ascetice. Amintim aici expresii precum „îmbolduri limpezi“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *zawe šapye*, II, 9, 11), „iubire limpede“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *huba šapya*, II, 10, 34, 35)³², „limpezimea gândurilor“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyuta d-hušabe*, II, 10, 31; 21, 8; KG 2, 59)³³, „gânduri limpezi“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *hušabe šapye*, KG 3, 29), „crediță limpede“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyut haymanuta*, II, 19, 4), „limpezimea milei“ (ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – *šapyut d-mrahmanuta*, BD 84, 16)³⁴.

În ceea ce privește traducerea lui *šapyuta* în limbile europene, am semnalat deja marea diversitate de echivalențe pe care acesta o are. În spatele acestei varietăți deconcertante se ascunde de fapt efortul, fără prea mari sorți de izbândă, de găsim în limbile europene a unui semnificat suficient

³² Această iubire limpede nu poate fi atinsă ascetic, ci este un dar dumnezeiesc, și trebuie deosebită de simpla însușire naturală a sufletului care, precizează Sfântul Isaac, poate fi întâlnită la unii frați, fără a fi însă o stare harică (cf. KG 4, 71).

³³ ISAAC II, 10, 31; 21, 8; KG 2, 59. La fel în IOSIF HAZZANA, *Epistola* 115. Limpezimea gândurilor este, de asemenea, un criteriu pentru aprecierea și alegerea unei anumite forme de asceză (cf. ISAAC II, 31, 4).

³⁴ Tradusă în greacă prin τῆς ἐλεημοσύνης ἡ ἀκριβεία, „precizia milosteniei“ (I, 6, 83). O altă expresie echivalentă este ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ – „limpezimea care vine din prisosul milei“ (BD 85, 1). În greacă termenul ܩܘܨܬܐ a fost omis. Sfântul Isaac afirmă de asemenea că, înjugate, credința și milostenia conduc degrabă la limpezime (BD 95, 4).

de sugestiv și de nuanțat pentru a trimite la bogăția semnificatului lui *šapyuta*. Dificultatea, dacă nu neputința, limbilor europene de a-l reda satisfăcător pe *šapyuta* este ilustrată paradigmatic de vechea traducere grecească a *Părții I*. Vechii traducători în grecește ai Sfântului Isaac nu numai că nu au găsit un echivalent satisfăcător pentru *šapyuta*, dar probabil că nici măcar nu au fost interesați să-l găsească, întrucât nu lasă să se înțeleagă că ar fi sesizat sensul nou pe care acest termen siriatic îl generează atunci când apare în sintagme precum „limpezimea sufletului“, „făptuire limpede“, „meditare limpede“ ș.a., redată de ei prin formule existente deja în greacă și perfect inteligibile pentru cititorii bizantini. E evident că traducătorii greci ai Sfântului Isaac nu au înțeles aceste expresii ca având un sens nou, unitar, diferit de sensul fiecărui cuvânt luat în parte și de aceea le-au tradus eronat, generând sensuri false, în care fiecare termen își păstrează propria individualitate semantică.

Prin aceasta, traducătorii greci au „naturalizat“, adică au grecizat și bizantinizat tot ceea ce le era străin ca semnificat, uniformizând și banalizând textul siriatic și, astfel, pierzând nenumărate nuanțe³⁵. Așa se face că *šapyuta*, ca termen cu un univers semantic propriu, rămâne absent în traducerea greacă a Sfântului Isaac din cauza strădaniei traducătorilor de a se încadra în grila orizontului de așteptare a cititorului bizantin, ale cărui sensibilități lexicale și doctrinare au vrut să le cruțe, însă cu prețul sacrificării unora din nuanțele specific siriace ale textului și învățării Sfântului Isaac. Aceștia au evitat orice fel de neologisme, precum *šapyuta*, și au preferat să le redea prin termeni deja existenți în greacă.³⁶

S-a ratat astfel introducerea în terminologia filocalică greacă, și de aici în limbile europene, a acestui termen filocalic siriatic, nou pentru bizantini, vechi pentru siriieni, și odată cu el s-a pierdut pentru multe secole posibilitatea exprimării unor experiențe înalte și subțiri pentru care greaca nu are nici până azi un termen distinct³⁷.

³⁵ BROCK, *Syriac into Greek*, p. 206; VEZI și PIRARD, *Introducere la ISAAC I*, pp. 43-45.

³⁶ Cf. PIRARD, *Critical Edition*, p. 55.

³⁷ După cum dovedesc echivalențele alese prudent de siriacistul grec Nestor Kavvas în traducerea neogreacă a *Părții a II-a* (ISAAC TOY SYPOY, *Aschētiká*), unde *šapyuta* e redat, precaut, cu aceleași bine cunoscute substantive καθαρότητα și γαλήνη. Precauțiile

MEDITARE / MEDITAȚIE

Sir. – herga

Gr. μελέτη, ἀδολοχία

Engl. meditation, thought, thinking

Fr. méditation

It. meditazione, occupazione

Alte traduceri în românește: cercetare, cugetare, îndeletnicire, îndeletnicirea cugetării, gândire

Cu acest termen, (*herga*), Sfântul Isaac și, în general, misticii siro-orientali denumesc o lucrare ascetică foarte mult prețuită de ei, meditația, întrucât prin ea sunt exersate și puse în lucrare duhovnicească puterile și facultățile cunoscătoare ale sufletului.

Substantivul siriatic de care ne ocupăm derivă din verbul (*brag*), cu sensurile de „a ocupa (un spațiu)“, „a fi adunat/a locui în gândire“, de unde acela de „a gândi“, „a medita“, sensuri care sugerează că meditația este o umplere a spațiului minții cu obiectul meditării. Ideea este în deplină consonanță cu învățătura filocalică despre natura originară a omului, a cărui minte era goală de patimi și de schimbări, idealul „minții goale“ fiind prezent constant în scrierile filocalice, atât grecești, cât și siro-orientale. Prin urmare, așa cum vom vedea cu ajutorul textelor, *herga* este activitatea conștientă de ordonare a gândurilor în spațiul minții, o disciplinare și o structurare a gândirii, astfel încât mintea să se curețe

terminologice ale lui Nestor Kavvas pot fi înțelese dacă ne gândim că această carte, bine primită în lumea monahală ortodoxă, a stârnit totuși câteva critici printre râvnitorii hiperortodocși ai scolasticii teologice elene (din care s-au inspirat și cerberii de pretutindeni ai ortodoxiei), care s-au grăbit să o numească „pseudepigrafă și nestoriană“ și au cerut, în cel mai inchizitorial stil, „retragerea ei de pe piață și topirea tuturor exemplarelor“ (ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Avva Isaac Sirul*, pp. 1-2), poziție fundamentalistă și analfabetă teologic, în răspăr cu întreaga comunitate academică pentru care teologia siro-orientală „nu conține nici cel mai mic indiciu «nestorian»“ (BAUM – WINKLER, *Biserica Asiriană*, p. 44). Pentru critica acestei poziții, vide PΑΥΝΟΙΟΥ, *Asceza*, p. 90, n. 341.

treptat de orice forme și întâmpăriri, atât pătimașe cât și nepătimașe, până la starea de „golire a minții, numită contemplație imaterială“ (I, 32, 6).

Obiectul predilect al meditației este Sfânta Scriptură, în ale cărei texte monahul se străduiește să ajungă la sensul duhovnicesc printr-o citire meditată, însoțită de osteneți trupești, de priveghere, de rugăciune, de metanii, pentru a se deschide astfel lucrării harului (I, 1, 129-137). Meditația mai poate avea ca obiect și purtarea de grijă a lui Dumnezeu asupra propriei persoane, asupra lumii, asupra Bisericii și, în general, iconomia întrupării și a mântuirii lumii în Hristos, totul într-o perspectivă eshatologică. Meditația este și o armă foarte la îndemână împotriva împrăștierii minții, întrucât monahul își adună „mișcările cele cutureitoare ale minții printr-o meditare la viitoarea așezare din nou a tuturor“ (I, 1, 3). Uneori, lucrarea meditației este denumită de Sfântul Isaac contemplație (*theoriya*) deoarece ea pregătește pentru primirea harului contemplației și al iluminării minții (II, 10, 4).

Meditația poate fi săvârșită oricând, dar mai ales la privegherea de noapte, care trebuie să cuprindă întotdeauna și un timp special pentru ea (KG 2, 85, 86), astfel încât mintea ajunge să experimenteze „dulceața și gustarea ajutorului harului“ (KG 3, 37).

Mai ales la început, meditația are forma unei reflecții (*renya*), a unui discurs lăuntric asupra unor teme duhovnicești, precum lucrarea virtuților, felul în care îi putem fi plăcuți lui Dumnezeu, lupta cu patimile, dar are și forma anumitor reflecții asupra unor cuvinte din Scriptură sau din scrierile patristice. „Meditarea neîncetată a scrierilor sfinților umple sufletul de o neînțeleasă minunare și de o dumnezeiască veselie“ (I, 11, 21-23). Aceasta este prima etapă, de natură discursivă, a meditației, realizată de cugetare (*tar'ita*), dar care face trecerea spre o meditație mai adâncă, „a inimii“ (I, 18, 231), la Dumnezeu (II, 10, 17). Găsim aici semnificația restrânsă pe care Isaac o dă termenului, a medita în acest fel însemnând „a fi ridicat mai presus de luptă“ (II, 10, 12), trăsătură esențială a meditației monahale care, chiar dacă începe printr-un discurs interior, trece treptat spre forme tot mai adânci de contemplare.

Prin urmare, putem decela o scară în trei trepte a meditării la Dumnezeu, care, după ce începe cu reflecția (*renya*, *marnita*), se transformă în meditația propriu-zisă (*berga*), pentru a ajunge apoi contemplație (*teoriya*).

Trecerea de la reflecție la meditație, precum și de la meditație la contemplație este urmarea lucrării nemijlocite a harului sub forma imboldurilor care produc mișcări lăuntrice ale puterilor sufletești. Din acestea se nasc străpungere, lacrimi și, în general, o stare duhovnicească superioară celei precedente, mintea înălțându-se „încetul cu încetul și ajungând să stea în Norul întunecos al Slavei și în Izvorul vieții“ (II, 10, 17). Trecerea de la o treaptă la alta presupune conlucrarea vie a monahului cu harul, meditația la cele citite alungând împrăștieria rea în cele lumești și covârșind asprimea luptei (III, 7, 27). Pentru că începutul lucrării meditației pare un efort exclusiv omenesc, el riscă să și rămână așa dacă monahul nu se smerește cerând neconștient ajutorul harului și dacă nu are trezvia și simțirea lăuntrică necesare pentru a sesiza imboldurile harice. Doar astfel poate intra în a doua etapă a meditației, în cea școală la care monahul învață să lase harul să lucreze în lăuntrul minții și al inimii sale (III, 9, 14). Caracterul sinergic al meditației se vedește în succesiunea de mișcări lăuntrice dirijate de voința ascetului, potrivit principiilor vieții filocalice, alcătuint un fel de gimnastică a sufletului săvârșită cu puterile întregului om lăuntric.

De meditație este strâns legată și rugăciunea: ele se nasc una pe cealaltă, se susțin reciproc, sunt într-o permanentă perihoreză (I, 4, 305; III, 9, 7, 11-15). Meditația unită cu rugăciunea conduce la contemplație și la starea de uimire și de aceea, pentru Isaac, termenul de meditație (*berga*) este uneori sinonim cu cel de rugăciune (II, 10, 38).

Alegerea textelor pentru meditare trebuie făcută întotdeauna potrivit vârstei duhovnicești a monahului. În timpul meditației neîntrerupte la Dumnezeu, omul lăuntric ajunge să verse lacrimile nevăzute ale inimii (I, 27, 484-485) pentru că înțelege iubirea Tatălui, și nu pentru că se teme de osânda iadului, meditația devenind o ușă către pocăința duhovnicească (II, 1, 67, 77). Lucrată astfel, meditația adună comori din care mintea poate să scoată tot ce are nevoie la momentul potrivit (KG 2, 13) și formează un arsenal duhovnicesc divers și puternic, ceea ce îi face pe demoni – precizează Isaac – să urască meditația tot atât de mult cât urască și rugăciunea și să se străduiască să o întrerupă sau să o abată de la scop (KG 2, 45).

MINTE

Sir. חַוְנָה – *hawna*
 Gr. $\nu\omicron\nu\varsigma, \delta\acute{\iota}\alpha\nu\omicron\iota\alpha$
 Engl. *intellect, mind*
 Fr. *intellect, entendement*
 It. *intelletto*

Alte traduceri în românește: *intelect*

Substantivul חַוְנָה (*hawna*) denumește, în antropologia ascetică siriacă, cea mai înaltă facultate cognitivă a sufletului, care tinde doar spre Dumnezeu, ea aflându-se dincolo de orice strat psihologic, sentimental sau intelectual-discursiv al sufletului³⁸. Pentru traducerea lui am evitat termenul *intelect*, generalizat în traduceri occidentale recente, deoarece sugerează un sens exclusiv intelectual, în timp ce în siriacă are, pe lângă sensul lor cognitiv fundamental, și semnificații care trimit la nucleul personal al omului. Am optat constant pentru echivalentul *minte*, în ciuda lin mitărilor venite pe firul etimonului său latin *mens, mentis*, care denumește „principiul gânditor și activitatea de gândire abstractă și concretă”³⁹, sensuri absente, cum vom vedea, în folosirea lui *hawna* de către Isaac.

Făcută pentru cunoașterea contemplativ-unitivă a lui Dumnezeu, mintea ajunge după cădere să aibă și o cunoaștere care o împrăștie, îndepărtând-o de unirea cu Dumnezeu mai presus de cuvânt. Această cunoaștere, chiar și atunci când nu este păcătoasă, ci „dobândită prin exercițiul învățăturii” școlarești a lucrurilor despre Dumnezeu, totuși împiedică mintea de la atingerea rostului ei (I, 26, 31-40). Împrăștierea minții este provocată de împrăștierea simțurilor și este o permanentă amenințare pentru făptuitorul care se roagă, înainte să ajungă la primele forme ale contemplației (KG 1, 42). Abia răstignirea minții, prin oprirea lucrării reprezentărilor mentale, îi dă monahului puțința să-L contemple pe Dumnezeu și să se unească cu El. Răstignirii minții trebuie însă

³⁸ Cf. A. LOUF, *Introduction*, în ISAAC, *Œuvres sp.* – II, pp. 78, 84.

³⁹ ERNOUT – MEILLET, *Dictionnaire étymologique*, p. 396.

MINTE

să-i premeargă obligatoriu răstignirea trupului prin făptuire și supunerea libertății de alegere față de rațiune (I, 26, 51-53). Dacă răstignirea prin făptuire a trupului se face din voia și alegerea omului, răstignirea minții și, odată cu ea, contemplarea lui Dumnezeu „se fac din energia lucrărilor Duhului” (I, 26, 47-50), pentru că „*mintea* noastră nu are o putere naturală pentru a se mișca spre o contemplație dumnezeiască” (I, 22, 73), deși acesta este scopul pentru care am fost înzestrați cu ea. Acum monahul a ajuns pe treapta „viețuirii duhovnicești”, cea mai înaltă, iar mintea sa este „dezbrăcată” de tot ce e creat și îmbrăcată de către lumina dumnezeiască (I, 4, 281; KG 1, 37). Mintea a intrat în lucrarea ei fundamentală, cea de a contempla a lui Dumnezeu, dar aici a putut ajunge doar după odihna pe care i-a dat-o pacea gândurilor (I, 12, 39), câștigată ascetic (I, 15, 4). Mintea dezgolită de conținutul lumesc al gândurilor și amintirilor este în starea de „contemplație imaterială” (I, 32, 6). Adevărată categorie antropologică filocalică, expresia „*minte goală*” (חַוְנָה חַוְנָה – *hawna spiqā*) este comună autorilor siriieni și greci ($\gamma\upsilon\mu\nu\nu\omicron\varsigma$ $\nu\omicron\nu\varsigma$), ca parte a moștenirii evagriene⁴⁰, pentru Isaac reprezentând un ideal spre care tinde făptuirea sufletească (II, 14, 28; KG 1, 37).

Opusul stării în care mintea are o cunoaștere greșită și împrăștiată nu este o cunoaștere „corectă”, ci o trăire harică, anume „simțirea adevărului din firile secunde (ingerii)” echivalentă cu o „trezire dintr-o viețuire irațională” (KG 1, 4-5). Pe lângă simțirea aceasta, tot mintea este cea care experimentează și iubirea duhovnicească a lui Dumnezeu și, după mișcări puternice, cunoaște pacea și uimirea (cf. KG 2, 77); bucuria stârnește noi mișcări de foc în *hawna*, care se umple de iubire pentru toată lumea (cf. I, 62, 79-82). Tot *hawna* este cea care reține sufletul și îl împiedică să părăsească trupul în clipele de mare revărsare ale harului, cea care se uimește și cântă imnul întreit-sfânt împreună cu îngerii, care se roagă și cere (KG 2, 13; 3, 38). De asemenea, *hawna* pune în lucrare în mod special și pomenirea lui Dumnezeu printr-o simțire care nu mai ține de înșurubirea discursivă a gândurilor.

Mintea mai este numită de Isaac și „raționalitate simplă” ($\text{חַוְנָה פְּשׁוּטָה}$ – *mliluta mrakbata*) sau „mintea care cunoaște” (חַוְנָה יָדוּעָה – *hawna yadu tana*), prin care „sufletul este pus în mișcare spre contemplarea

⁴⁰ Cf. EVAGRIE, KG 3, 6.

Ființei“ (KG 3, 77). Minteă este acea putere sufletească prin care absoarbe din Scripturi înțelegerea (ܒܘܝܢܐ – *buyana*, I, 1, 89), reprezentând acea putere perceptivă a lucrărilor Duhului care rămâne în suflet și după moarte.

Minteă este partea cea mai diafană a sufletului menită ca prin ea omul să se unească cu cele din lumea Duhului (ܒܘܝܢܐ ܕܪܘܚܡܗܘܢܐ – *b-amlā d-ruh metalīn b-hawna*), după ce mai înainte pustnicul s-a liniștit trupește și s-a îndepărtat de cele lumești într-o viețuire care se aseamănă celei de după mistuirea lumii materiale (III, 1, 14). Duhul Sfânt este Cel care realizează, la nivelul minții și prin intermediul ei (ܒܘܝܢܐ ܕܒܝܢܐ – *byad hawna*), străbateră treptelor dumnezeiești (III, 1, 18; 3, 29), până când mintea este adumbrită, la vremea rugăciunii, de norul luminos al slavei Domnului (ܪܘܚܢܐ ܕܡܪܝܬܐ – *šekinteh d-marya*), întocmai ca Templul lui Solomon cu ocazia sfințirii (cf. 3 Împ. 10-11), context în care *hawna* corespunde Sfintei Sfințelor (III, 8, 8).

MINUNARE – UIMIRE

Sir. ܬܗܪܐ – *tehra*

Gr. ἐκπληξις, θαυμασμός

Eng. *wonder, amazement*

Fr. *émerveillement*

It. *ammirazione*

Alte traduceri în românește:
*minune, uimire, răpire, lucru
minunat, lumină*

Sir. ܬܡܗܐ – *temha*

Gr. ἔκστασις

Eng. *wonder*

Fr. *stupeur*

It. *stupore*

Alte traduceri în românește:
răpire, extaz

Cei doi termeni, *tehra* și *temha*, sunt apropiați nu numai fonetic (nu însă și etimologic), ci și ca semnificații, până la măsura în care câmpurile lor semantice se suprapun atât de mult încât Sebastian Brock, de exemplu, a hotărât să îi traducă în engleză prin unul și același echivalent, *wonder*⁴¹.

⁴¹ ISAAC II (*The Second Part*), p. 193. Nu găsim aceeași opțiune la Dana Miller, care preferă să-i distingă, traducându-l pe *tehra* cu *amazement*, iar pe *temha* cu *wonder*.

Caracterul de întrepătrundere, de presupunere reciprocă, mergând până la o continuitate greșit înțeleasă ca sinonimie, al relațiilor dintre aceste lexeme siriace impune ca prezentarea lor să fie făcută împreună pentru a putea surprinde nuanțele foarte fine prin care ele se diferențiază.

Prin *minunare* am ales să traduc siriacele *tehra*, indiferent de echivalentul grecesc prin care el a fost redat. Derivat din verbul ܬܗܪܐ (*thar*), „a se minuna“, care, urmat de prepoziția ܒ (*b*), are sensul de „a privi cu uimire la...“, substantivul *tehra* este înrudit și cu un alt derivat al acestui verb, participiul plural feminin ܬܗܪܐܢ (*tahran*), „minuni“. Textele isaachiene arată că *tehra* reprezintă, pentru autorul lor, o stare duhovnicească la care se ajunge prin lucrarea harului în timpul strădaniilor ascetice, mai ales al meditării la cuvântul lui Dumnezeu și al rugăciunilor citite, sau în timpul meditării la lucrarea lui Dumnezeu în creație, la pronia și la mila Lui nemărginită. Minunarea este deci rodul strădaniilor ascetice cu care se întrepătrunde, tot mai simțit, lucrarea nemijlocită a Sfântului Duh. Isaac descrie felul în care această stare survine în timpul nevoițelor pustnicului, când acesta stă în picioare sau în genunchi, iar mintea îi este, pe neașteptate, „răpită de minunarea născută de rugăciune, în afara oricărei voințe a trupului și a sângelui sau a mișcărilor sufletului“ (II, 14, 24).

Printre lucrările ascetice preferate ale lui Isaac, în măsură să aducă mintea în starea de minunare se numără „meditarea neîncetată la scrierile sfinte“, care „umple sufletul de o neînțeleasă minunare și dumnezeiască veselie“ (I, 11, 22). Gândurile de minunare venite prin citirea meditată a Scripturii „leagă mintea“ și o opresc din împrăștiere (I, 1, 103), învățatură dragă siro-orientalilor întâlnită încă de la Sfântul Efreem Sirul⁴². Aceasta este însă doar o primă etapă spre un grad mai profund de minunare, cea a inimii, care presupune închiderea tuturor simțurilor trupești și sufletești (I, 1, 184). Pustnicul e dator să cultive cu stăruință cele prin care primește harul minunării, altfel riscă să ajungă în situația vechiului Israel care, pentru că a părăsit minunarea înaintea faptelor lui Dumnezeu, s-a îndepărtat de El (I, 3, 267 ș.u.).

⁴² EFREM, *De fide* 72, 1.

Pe cât stăruie într-o meditare și o reflecție care favorizează apariția minunării, pe atât și rugăciunea monahului se înduhovnicește, până când se oprește, „minte fiind înghițită de minunare”, întrucât a venit asupra ei Sfântul Duh (I, 19, 225). Pe această treaptă a rugăciunii, pustnicul se aseamănă îngerilor aflați într-o continuă stare de minunare înaintea lui Dumnezeu (KG 1, 88), fără ca el să o poată învăța de la cineva, nici de la oameni, nici de la îngeri, ci în mod nemijlocit „prin lucrarea în suflet a Duhului Sfânt” (KG 4, 13). Starea de „minunare neîncetată înaintea lui Dumnezeu” (ܬܗܪܐ ܐܡܝܢܐ – *tehra amina da-b-alaba*, BD 305, 2; Pirard, I, 32, 49) este un caz particular al celei de simplă „minunare înaintea lui Dumnezeu” (I, 32, 45), sintagma des întâlnită în tradiția siro-orientală atât la autori anteriori lui Isaac⁴³, cât și la contemporani⁴⁴, corespunzând, potrivit profesorului Brock, expresiei evagriene ܐܝܕܐ ܝܗܝܕܝܬܐ (*ida'ta ihidayta*), „cunoștință pustnicească”, din versiunea siriacă S¹ a *Capetelor gnostice* ale Avvei Evagrie (EVAGRIE, KG II, 3)⁴⁵.

Minunarea este stârnită uneori de apropierea îngerilor (II, 18, 19), alteori apare în timpul cântării imnelor bisericești, fiind stârnită de „cuvintele înalte așezate de Duhul în cântări” (II, 21, 7). În general, orice cuvânt scripturistic sau din Sfinții Părinți care cuprinde în sine o „înțelepciune a Duhului” împinge sufletul spre privirea către Dumnezeu și minunare (KG 3, 20). Deși este o stare duhovnicească apărută ca urmare a lucrărilor ascetice, minunarea exprimă conlucrarea cu Duhul lui Dumnezeu, deoarece doar prin unirea puterii Duhului cu meditarea mintea ajunge la minunare (KG 2, 89).

Uimirea este termenul prin care am tradus siriacul ܬܡܗܐ (*temha*) atunci când el se află în spatele echivalentului său grecesc ἔκστασις. El derivă din radicalul ܬܡܗ (*tmah*), „a fi toropit, lipsit de simțire, fără grai”, de unde „a fi uimit”. În traducerea siriacă a Vechiului Testament, grecescul ἔκστασις din Fc. 2, 21 nu a fost însă redat prin ܬܡܗܐ (*temha*), așa

cum ar fi presupus o eventuală paritate terminologică, ci prin ܫܠܝܗ (*šelya*), „isihie”, ceea ce arată legătura resimțită de traducătorul în siriacă între starea de isihie și cea de uimire care poate surveni în aceste condiții. Sfântul Isaac, luând ca text de referință versiunea biblică siriacă, explică de ce, „în loc de «isihie» (ܫܠܝܗ), limba greacă spune «uimire» (ἔκστασις)”: „Se numește «uimire» ceea ce este în afara ordinii obișnuite și în afara simțirii omenești. Părinții pustnici o numesc «adunare a minții» și «arvună a desfătărilor viitoare»” (KG 4, 95), prima propoziție fiind un citat atribuit lui Teodor de Mopsuestia. Din acest text biblic, coroborat cu cel din Fc. 15, 12, unde este vorba despre toropeala venită asupra lui Avraam, provine probabil și imaginea „uimirii care se pogoară asupra pustnicului” (II, 35, 4).

Transpunând în registrul ascetic referatul biblic, Isaac arată că, prin separarea de lume și viața isihastă, din suflet rășnesc în mod firesc înțelesuri fulgerătoare care înalță sufletul la Dumnezeu în starea de uimire (I, 3, 7). Condiția fundamentală rămâne însă isihia interiorizată în inimă, mulțumită căreia cugetarea ajunge capabilă să primească harul uimirii, venit din înțelegerea duhovnicească a cuvintelor Scripturii (I, 4, 290). Meditarea și reflecția asupra unor teme duhovnicești și eshatologice îmboldesc mintea „spre o uimire negrăită”, reprezentând pentru pustnic izvorul din care poate să bea „în toate ceasurile nopții și ale zilei” (I, 27, 654). În timpul unor astfel de ostenele ascetice care țin de făptuirea sufletească, „cade [peste pustnic] isihia, ieșirea din sine, uimirea și tăcerea” (I, 27, 639). Uimirea înaintea tainelor lui Dumnezeu (ܬܡܗܐ ܕ-ܪܙܐܘ – *temha d-razaw*) din creație, din Scripturi, din proniere a Sa asupra istoriei este una dintre cauzele autentice ale lacrimilor vărsate de monah și reprezintă un izvor din care Isaac se roagă să fie învrednicit să guste (II, 18, 16). Trăirea stării de uimire în timpul reflecției la cele ale lui Dumnezeu este atât de concretă încât Isaac o numește „adevăr” a cărui gustare este Împărăția cerurilor și reprezintă „reflecția dreaptă la Dumnezeu (ܬܡܗܐ ܕ-ܐܠܐܒܐ – *temha d-al alaba*), care vine de la El și în timpul căreia cugetarea omului se adâncește, ca lovită, într-o stare de uimire” (II, 8, 1). O astfel de stare este totuși încă o uimire parțială, cea deplină, numită de Isaac „starea de mare uimire”, fiind aceea în care trupul este ca mort, iar sufletul trăiește o stare de răpire și de vedere duhovnicească asemănătoare extazului (I, 19, 21). În această din urmă

⁴³ IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* 87-88.

⁴⁴ DADIȘO QATRAYA, *Isaia 2*, 10; SIMON TAYBUTEH, în *Early Christian Mystics*, p. 314b.

⁴⁵ Cf. BROCK, în ISAAC II (*The Second Part*), n. 2, p. 109.

stare, voința nu mai este activă, iar cugetarea și cugetul se opresc din mișcare (I, 19, 51). În veacul viitor sfinții vor avea o stare asemănătoare acesteia, când mintea lor nu se va mai ruga cu niciun fel de rugăciune, ci va fi „înghițită de Duhul“, iar ei se vor sălășlui „cu uimire“ în slava înveselitoare (I, 19, 130 ș.u.). Astfel, uimirea, *temha*, este o experiență extatică a lui Dumnezeu, atinsă după câștigarea curăției și a limpezimii. Fiind mai înaltă decât curăția naturală, aceasta depășește firea și ține de starea eshatologică.

Ținând cont de particularitățile celor două stări duhovnicești așa cum le-am prezentat succint mai înainte, am putea încerca să trasăm o demarcație între starea de minunare și cea de uimire, precizând că uimirea este piscul minunării, așa cum a fost de fapt explicat acest raport în scrieri ulterioare lui Isaac⁴⁶.

MIȘCĂRI / IMBOLDURI

Sir. *زواي* – *zaw'e*

Gr. *νόησις, νόημα, έννοια, αλλοιώσεις, κινήσεις*

Engl. *stiring, movement, motion, impulse, emotion*

Fr. *motion, mouvement*

It. *movimenti, moti*

Alte traduceri în românește: *mișcări, imbolduri, străfulgerări, schimbări*

Polisemanticul *zaw'e* este fundamental pentru înțelegerea felului în care Sfântul Isaac descrie procesele duhovnicești. Termenul face parte din grupa cuvintelor siriac care au primit în traduceri moderne mai

⁴⁶ Așa, de exemplu, la IOAN DALYATHA, *Omilia* 11, 2, unde *temha* urmează după *tehra* și este provocată de vederea luminii dumnezeiești și are mai multe trepte: uimirea produsă de vederea luminii dumnezeiești în lumea îngerilor; uimirea produsă de oceanul nemărginit de lumină dumnezeiască (cf. *Omilia* 8, 7); uimirea cea mai înaltă, datorată unirii cu Dumnezeu în norul Lui dincolo de orice element creat (cf. KHAYYAT, în IOAN DALYATHA, *Omilia*, n. 3, p. 225).

multe echivalențe, în funcție de context⁴⁷, precum: *mișcări, imbolduri, străfulgerări, schimbări*, fiecare echivalent exprimând nuanțe teologice esențiale ale cuvântului siriac, nuanțe pe a căror cunoaștere Isaac contează când își înfățișează învățătura.

Sensul general al lui *zaw'e* este de „mișcare, agitație“, format pe radicalul verbal *زوا* (*z'a*), cu sensurile de „a se mișca, a fi agitat (fizic sau mental), a tremura“. Astfel, Isaac îl folosește pentru a descrie orice fel de mișcare lăuntrică, sufltească sau a trupului. Mișcările pot fi atât pozitive, stărnite de har, cât și păcătoase, stărnite de demoni și de patimi. Din acest motiv, mișcările sau imboldurile pretind un discernământ treaz din partea monahului pentru a le putea stabili adevărata natură: „Câtă vreme inima noastră nu a fost sfințită de Duhul Domnului, nu putem să deslușim limpede între mișcările ascunse care vin din lucrarea demonilor, a îngerilor sau de la fire și cele care vin de la Duhul Sfânt“ (*KG* 2, 52).

Mișcările sau imboldurile pozitive au diferite origini: fie un înger, fie Duhul Sfânt (*KG* 3, 55). Ele apar de obicei în timpul meditației la Scripturi, la pronia dumnezeiască, la Judecată, la lumea viitoare etc. și pun într-o mișcare duhovnicească părțile cunoscătoare ale sufletului, ajutând astfel decisiv la trecerea monahului la o lucrare duhovnicească superioară, mai concentrată și mai interiorizată. Îngerii, prin prezența lor lângă noi, produc mișcări care „luminează în ascuns sufletul“ și fac „firea noastră să înainteze ca și cum ar fi condusă de o călăuză“. De astfel de mișcări povățuitoare au parte „nu numai oamenii virtuoși, ci și vameșii, desfrânații, ticăloșii și ucigașii“, fiindcă prin ele „îngerii ne împing să înaintăm de la răutate la virtute și, prin virtute, ne apropiem de curăție“, unde, odată ajunși, „ne fac să ieșim din ea prin cele două cunoașteri mai presus decât ea, una din ele ținând de alcătuirea naturală“ (*KG* 3, 48).

În sens negativ, *zaw'e* denumește schimbările apărute ca urmare a influențelor demonilor sau ale patimilor, din cauza cărora omul suferă mișcări lăuntrice și exterioare. Tot un sens depreciativ trebuie să acordăm termenului și atunci când denumește „mișcările de cutreierare“ ale minții, adică împrăștierea gândurilor, prezentate de Isaac ca mișcări dezordonate și parțial involuntare ale puterilor sufletești sub înrăurirea

⁴⁷ S. BROCK, *Introduction*, în ISAAC II, p. XVII.

simţurilor fizice, a amintirilor, a grijilor, a necredinţei, a dezbinării inimii (I, 1, 57-62; 4, 426-433).

Tot de aria negativă a câmpului semantic al lui *zaw'e* ţine şi ideea de *schimbare* (*şublapa*) pe care termenul nostru o implică, împreună cu toate conotaţiile ei peiorative, contextul fiind hotărâtor pentru felul în care acest sens trebuie redat⁴⁸.

Apariţia şi etapele dezvoltării lui *zaw'e* sunt înfăţişate detaliat de către Sfântul Isaac. În cursul urcuşului duhovnicesc spre Dumnezeu, sufletul trece prin stări variate, orice schimbare de stare duhovnicească fiind totodată şi o *mişcare*. Diferitele aspecte ale acestor mişcări lăuntrice au fost surprinse de Sfântul Isaac cu ajutorul unor termeni foarte înrudiţi ca sens cu *zaw'e*, precum: *ibold incipient* (*nebha*)⁴⁹, *zvâcnire* (*repta*)⁵⁰, *înţelesuri fulgerătoare* (*sukale*), fiecare dintre aceşti termeni vădindu-şi pe deplin semnificaţia doar în raport cu ceilalţi.

Unele mişcări sunt voluntare (KG 1, 63), fiind generate de o lucrare ascetică precum citirea şi meditarea Scripturii, reflecţii duhovniceşti legate de iconomia mântuirii, de viitorul eshatologic al firii omeneşti etc. (II, 1, 79, 94, 96; KG 1, 36). Imboldurile sau mişcările pe care şi le produce monahul prin meditaţie şi reflecţie reprezintă o pregătire pentru primirea imboldurilor îngeresti sau harice care îl duc mai sus în viaţa duhovnicească (KG 3, 48). Mişcările lăuntrice care ţin de voinţă şi de libertate „cunosc osteneală şi luptă, având o legătură continuă cu gândurile şi cu preocupările sufletului, şi cer o deprindere şi o sârguinţă neîncetate“ (KG 4, 15). Tot mişcări voluntare pregătitoare pentru primirea imboldurilor duhovniceşti, independente de voinţă, sunt şi acele mişcări ale trupului, precum metanii, închinăciuni, îngenuncheri etc., prin care monahul îşi induce anumite mişcări sufleteşti (I, 3, 146-154). De voinţă ţin şi mişcările lăuntrice ale patimilor, care vin din consimţirea şi îndeletnicirea cu gândurile pătimase şi cu sugestiile demonilor sau din respingerea lor (KG 4, 35).

⁴⁸ Cum e cazul în KG 2, 1, 47, unde Sfântul Isaac foloseşte termenii *mişcare* şi *schimbare* unul în locul celuilalt.

⁴⁹ נבחה (*nebha* – BD 20, 15 = 1, 3, 3).

⁵⁰ רפטא (*repta* – BD 20, 16 = 1, 3, 4).

Alte mişcări sau imbolduri apar involuntar (II, 1, 23-25), existând situaţii în care ele chiar silesc voia monahului (cf. KG 2, 49). În majoritatea covârşitoare a cazurilor, *imboldurile* sunt lipsite de dimensiunea discursivă, fapt care le distinge de *înţelesurile* apărute fulgerător în minte (*sukale*) şi le apropie de ceea ce denumim cu un termen psihologic „emoţie“, distincţie greu de sesizat, deşi pentru Sfântul Isaac este prezentă aproape întotdeauna.

Mişcările şi imboldurile involuntare apar pentru a-l atrage pe monah spre o vieţuire mai lăuntrică şi mai înaltă duhovniceşte. În cadrul etapei sau vieţuirii duhovniceşti, „mişcarea duhovnicească nu e supusă libertăţii omului, iar lucrarea ei nu se câştigă prin povăţuirea şi învăţătura care vine de la altul“ (KG 4, 15). La acest fel de *mişcare* foarte înaltă nu se ajunge automat, ci prin „curăţia inimii, dobândită departe de orice osteneală a trupului şi a minţii“, aşa încât ea „de-abia se găseşte la unul din zece mii“ (KG 4, 15).

Felul imboldurilor şi modul de vieţuire se află într-o strânsă legătură. *Zaw'e* ţin de vieţuirea trupească şi sufletească, în timp ce starea de împietrire sufletească este lipsită de mişcări lăuntrice (II, 1, 85). Harul pune în inima fiecărui monah mişcări pe măsura vârstei sale duhovniceşti (KG 1, 11), iar cunoaşterea fiinţială a lui Dumnezeu intră „de la sine“ în mişcările voluntare ale sufletului care practică virtutea şi asceza, prin care monahul s-a răstignit faţă de lume (KG 1, 22-26).

Când monahul se îndeletniceşte cu lucruri lumeşti sau trecătoare, mişcările născute din această îndeletnicire leagă mişcările cugetării sale de cele exterioare (III, 14, 5). Remediul este oprirea activităţilor inutile, isihia, citirea Psalmilor, a Scripturii, a slujbelor şi meditarea, care au menirea să adune cugetarea din împrăştiere, să stârneasce imbolduri duhovniceşti şi să pună mintea într-o mişcare îndreptată spre Dumnezeu. Odată apărute imboldurile în suflet, mintea trebuie să se concentreze asupra lor, să le asimileze şi să se lase purtată de ele, oprind citirea sau activitatea în care se afla, adunându-se în ea însăşi într-o rugăciune intensă şi concentrată (KG 1, 63), împuţinându-şi tot mai mult cuvintele până devine o privire simplă, aţintită exclusiv către Dumnezeu (III, 4, 22).

În schimb, pe treapta vieţuirii duhovniceşti, mişcările şi imboldurile dispar, sufletul fiind cuprins de uimire înaintea lui Dumnezeu, iar „mişcările

lui cufundate ca într-un nor întunecos [...] ca norul care-l ascundea pe Moise și înlăuntrul căruia el a pierit pentru lume“ (KG 1, 36). În starea de uimire așadar *zaw'e* încetează, ca urmare a primirii unor descoperiri dumnezeiești (KG 3, 41), cugetarea având încă mișcări naturale numai până la treapta contemplației naturale secunde, aflată dincolo de curăție (KG 3, 47). Dacă starea generală a monahului este duhovnicească, atunci toate mișcărilor lui lăuntrice, dacă nu se află în răpire, sunt rugăciuni care se odihnesc în Dumnezeu (KG 3, 11).

Sfântul Isaac nu conține să repete că orice schimbare a viețuirii și a programului de viață implică și schimbarea felului mișcărilor lăuntrice, din care rezultă și schimbarea intensității și profunzimii legăturii monahului cu Dumnezeu și chiar a felului în care conceptualizează legătura sa cu El.

Din toate acestea reiese că *zaw'e* sunt și o întrupare a sinergiei, întrucât, chiar și atunci când mișcărilor lăuntrice bune sunt voluntare și îndrumate de voința monahului, ele apar doar prin împreună-lucrare cu Dumnezeu. Sfântul Isaac îl roagă pe Dumnezeu să-i „țină mișcărilor sufletului îndreptate cu tărie spre nădejdea viitoare“ (KG 1, 84), înțelegând prin aceasta că lucrarea proprie are nevoie permanent de susținere harică, fie ea și neconștientizată prin simțire.

Caracterul sinergic al mișcărilor răzbate din mai multe considerații ale lui Isaac. Astfel, deși „mișcărilor dumnezeiești dulci“ sunt un dar făcut de Dumnezeu cugetării, totuși ele trebuie păzite prin asceză și atenție. Chiar și mișcărilor întinate ale patimilor pot fi prefăcute de către har în mișcări virtuozitate atunci când voința omului tinde spre împlinirea voii lui Dumnezeu (KG 1, 31). Motorul lăuntric al acestei conlucrări este mai cu seamă iubirea pentru Dumnezeu, care „amintește neîncetat sufletului să le lase pe cele pământești și să umble, prin mișcărilor sale, în Dumnezeu“ (KG 1, 36). Însăși „cunoașterea adevărului“ vine din ridicarea cugetului mai presus de orice lucru creat și din meditare continuă la Dumnezeu, care, împreună, „amestecă mișcărilor noastre cu Dumnezeu“ (II, 10, 16).

Zaw'e denumește uneori și trăirea duhovnicească a harului. Astfel, rugăciunea curată înseamnă „a avea mișcări înalte, așa încât cugetul să nu mai vagabondeze în mișcărilor demonilor“ (KG 3, 42). Înțelegerea lucrurilor dumnezeiești „înseamnă a primi o mișcare aprinsă și luminoasă“

(KG 2, 103; 3, 100; 4, 7), iar meditația la cele viitoare reprezintă o mișcare plină de bucurie spre cele nădăjduite (KG 3, 31).

În condițiile în care viața aceasta este o școală a cunoașterii lui Dumnezeu, monahul trebuie să învețe cum să-și conducă mișcărilor lăuntrice voluntare, cum să le articuleze prin meditație, reflecție, rugăciune și cum să le asimileze pe cele primite sub formă de imbolduri de la har, de la îngerii sau de la Duhul Sfânt.

OSTENEALĂ

Sir. *ܐܡܠܐ* – 'amla

Gr. *πόνοσ*

Engl. *toil, labour*

Fr. *labour, travail*

It. *fatica*

Alte traduceri în românește: *fapte, lucrare, lucrare ascetică, lucru, nevoiuță*

Solicitatul termen *osteneală* ('amla) indică aspectul obositor și solicitant al unei lucrări ascetice, precum și lucrarea ascetică însăși. Din acest motiv, Sabino Chialà include cuvântul în grupa termenilor care țin de făptuire⁵¹. Etimologic, el derivă din verbul *ܐܡܠܐ* ('mal), „a lucra“, „a osteni“, „a se îngrijora“, dar și, prin specializare semantică, „a duce o viață ascetică“. Siriicul 'amla corespunde grecescului *πόνοσ* și latinescului *labor*, amănunt semnificativ pentru o limbă romanică precum româna, deoarece sugerează că osteneala este implicată în orice lucrare ascetică a monahului. De aceea am folosit ocazional și sintagma *lucrare ascetică* în traducerea din acest volum, ca sinonim pentru *osteneală*. De asemenea, trebuie să observăm că, în scrierile lui Isaac, termenii de *făptuire* (*pulhană*) și de *osteneală* ('amla) sunt corelativi, se presupun reciproc și, de aceea, trebuie studiați împreună.

⁵¹ S. CHIALÀ, *Introduzione*, în ISAAC III, p. XXX.

Acest *'amla* este atât de legat în mentalul siriac de viața monahală, încât pluralul *'amile* (حاصل) este folosit pentru a-i desemna pe cei care se osteneșc în rugăciune, fiind unul dintre numeroșii termeni care compun în siriacă lunga serie sinonimică pentru „monah“.

Sfântul Isaac vorbește în primul rând despre ostenele trupești, al cărui scop principal este de a-l conduce pe monah la osteneala lăuntrică. Ostenelele trupești sunt postul, privegherea, închinăciunile, citirea ascetică a Scripturii, a Psalmilor, cântarea și în general tot ceea ce se săvârșește prin trup. Pe acestea Isaac le numește „ostenele ascetice cuprinzătoare“ (I, 6, 209), rodul care trebuie urmărit prin cultivarea lor fiind osteneala lăuntrică, atinsă numai dacă ostenelele trupești sunt săvârșite cu discernământ și înțelepciune (I, 6, 62). Fără ostenelele trupești, orice virtute este ca un avorton lipsit de suflet (I, 6, 295), întrucât osteneala trupească și sudoarea premerg oricărei simțiri duhovnicești a ajutorului dumnezeiesc (I, 14, 65). Fără ostenelele trupești, monahul nu poate primi harismele Duhului, întrucât nu poate ajunge la făptuirea suflatească – interiorizare a celei trupești (I, 4, 10-15).

Mai importantă și mai definitorie pentru învățătura Sfântului Isaac este însă sintagma *osteneala lăuntrică*, ea denumind adevărata osteneală a monahului, întrucât ostenelele săvârșite cu trupul sunt „calea și măsura celor din lume“ (II, 29, 3). În ciuda acestui adevăr fundamental pentru monahism, se întâmplă adesea ca monahii care nu au o lucrare lăuntrică să îi batjocorească pe cei care se îndeletnicesc cu ea, acuzându-i că umblă „după contemplații de tot felul“, în timp ce Dumnezeu ar cere de la noi „fapte“ (II, 29, 1). Astfel de monahi trupești se bazează exclusiv pe propriile lor fapte (III, 6, 6-21), necunoscând și refuzând că doar *osteneala lăuntrică* este recapitularea tuturor poruncilor Domnului (II, 29, 2) și că ea ne conduce la pocăință. Pentru Isaac, osteneala lăuntrică constă în principal din „osteneala cu Scripturile“ (II, 29, 1), din „căutarea meditativă a lucrurilor ascunse“ (II, 29, 4), din meditare și „rugăciunea inimii“ (II, 22, 2-3), fiind de aceea o „osteneală a cugețului“ și o „osteneală a inimii“ (I, 32, 19-36). Toate acestea îl leagă pe monah de Domnul și-l fac să locuiască neîncetat împreună cu El în cer, motiv pentru care pustnicul ajuns la cunoaștere duhovnicească nu va mai alege și nu va considera nicio altă osteneală ca fiind mai importantă

decât acestea, întrucât mulțumită ei el ajunge „asemenea îngerilor încă din această lume“ (II, 29, 12).

În drumul de la ostenelele trupești la cele lăuntrice există anumite piedici. Așa sunt îndoiala inimii, care face acea neroditoare și împovărătoare (I, 6, 370), stricarea echilibrului dintre diferitele feluri de osteneală prin practicarea celor care ne plac (II, 1, 10), lipsa de continuitate și de stăruință (I, 3, 214) ș.a. La începutul căii ascetice ostenelele produc durere, motiv pentru care au și fost redată în greacă prin πόνος, „durere“. Dar simțirea apăsătoare a durerii ține, precizează Sfântul Isaac, până ce monahul începe să guste din iubirea lui Dumnezeu. Cu cât sporește aceasta, cu atât simțirea durerii osteneleii ascetice dispare, până la măsura în care monahul mănâncă din pomul vieții și nu mai simte deloc osteneala întrucât „mănâncă din iubire“, adică Îl mănâncă pe Hristos (I, 35, 40).

Sfântul Isaac mai folosește pentru *osteneală* sinonimul metaforic *sudoare* (I, 23, 29 ș.u.; I, 35, 40-64), prin mijlocirea căruia stabilește o continuitate între osteneala din rai a lui Adam dinainte de cădere și cea de după cădere. Dumnezeu a hotărât încă din momentul creației ca omul „să lucreze raiul și să-l păzească“ (Fc. 2, 15), adică să se ostenească și astfel să asude. Căderea nu a schimbat porunca lui Dumnezeu, ci omul urmează să se ostenească și de acum încolo și să asude fie cultivând pământul pentru a-și câștiga existența în lumea exilului său, fie în ostenelele ascetice. În planul ostenelelor trupești, lumea de acum este una „a făptuirii“ sau a „plugăriei“, spune Isaac (I, 23, 31), osteneală însoțită de o sudoare care până la Hristos nu aducea decât spini și mărarini. Întruparea lui Hristos și asudarea Lui în noaptea Patimilor au schimbat ontologic „sudoarea cu sudoare“, adică au făcut ca osteneala ascetică a omului să rodească. Cu toate acestea, Hristos nu a îngăduit odihna, adică lepădarea ostenelelor, ci schimbarea naturii vechilor ostenele cu cele noi. În acest fel, ostenelele ascetice sunt legate ontologic de firea omului, creată nedesăvârșită, dar având posibilitatea desăvârșirii prin ostenelele asumate de bunăvoie. Doar ostenelele altoite pe Hristos rodesc această desăvârșire⁵² întrucât doar patima și învierea lui Hristos au deschis aceste posibilitatea primirii harului contemplației. Până la Hristos asceza

⁵² Cf. SCULLY, Isaac, p. 42 sq.

nu avea ca rod contemplația, ci era aidoma muncii de după cădere a lui Adam, din care el nu câștiga decât spini și mărcini.

Pe lângă împărțirea ostnelilor în trupești și lăuntrice, Isaac mai vorbește despre *osteneli mici* și *osteneli mari*. În ciuda aparențelor, importanța cade pe ostnelile mici, care, dacă sunt disprețuite și neglijate, deschid ușa diavolului și conduc la ostneli mari, grele și neroditoare (I, 29, 167-205). Fiecare monah practică *osteneala* proprie treptei sale duhovnicești. Astfel, după ce monahul a depășit viețuirea trupească, începe să câștige, în viețuirea sufletească, simțirea smerenicii, iar această smerenie are puterea de a suplini ostnelile trupești atunci când lipsește vigoarea trupului (I, 5, 470; I, 54, 19; II, 1, 59).

Ostnelile ascetice sunt, prin excelență, expresia voinței omului de a împlini voia lui Dumnezeu și de a colabora cu harul dumnezeiesc. Rugăciunea este și ea osteneală, chiar atunci când ajunge să fie curată, deoarece ea stă încă în puterea voinței pustnicului de a se ruga. Abia rugăciunea duhovnicească sau rugăciunea de dincolo de rugăciune și care nici nu mai poate fi numită astfel este independentă de voința omului și, prin urmare, nu mai reprezintă o osteneală sau lucrare ascetică (I, 19, 124-135).

PARTEA ÎNȚELEGĂTOARE

Sir. – *mad'a*
 Gr. *νοῦς, διάνοια, ἐννοια*
 Engl. *mind, understanding*
 Fr. *entendement, esprit*
 It. *mente*

Alte traduceri în românește: *intelență, înțelegere, minte*

Termenul siriac (*mad'a*) este derivat din participiul verbului (*ida*), „a cunoaște“, „a înțelege“, și denumește deopotrivă o parte, o putere cunoscătoare a sufletului a cărui facultate specifică este aceea de cunoaștere duhovnicească, oarecum intuitivă, prin care intră în legătură cunoscătoare cu realitățile duhovnicești. Domeniul de cunoaștere propriu

părții înțelegătoare este cel inteligibil, după cum arată și adjectivul (*met'ad'ana*), provenit din același verb și însemnând „inteligibil“, „imaterial“. Așa cum termenii *cugetare* și *cuget* sunt foarte apropiate ca înțelesuri, tot așa și *partea înțelegătoare* (*mad'a*) este apropiată ca sens de termenul *mente* (*hawna*).

Am urmărit traducerea consecventă a lui *mad'a* prin sintagma *parte înțelegătoare* pentru a face vizibil cititorului că se află într-un context care trimite spre cunoașterea celor inteligibile prin contemplație, cu implicarea unor elemente create și discursive. Partea înțelegătoare are un caracter ambivalent și paradoxal, conceptual și contemplativ, fiind, pentru Isaac, „capabilă de o îndoită înțelegere [atât a celor pământești, cât și a celor cerești]“ (III, 3, 18). Ca facultate cognitivă a sufletului, partea înțelegătoare are propria ei lucrare, dirijată de voință, situație de care ține și primejdia căderii în înșelare atunci când monahul doritor să ajungă cât mai repede la contemplații face eforturi în acest scop, provocându-și „năluciri“ (I, 4, 269-272). De fapt, pentru Sfântul Isaac, partea înțelegătoare reprezintă facultatea cunoscătoare a sufletului prin care doar omul curățit de patimi poate primi harul contemplației dumnezeiești în formele ei incipiente, rezumate sub numele de „contemplație naturală“.

Partea înțelegătoare este supusă influențelor de la trup, dar și de la harul rugăciunii, care o întărește și o pregătește să nu devină un vas al patimilor (III, 3, 25). Tot de partea înțelegătoare este legată și trăirea parțială și anticipată a stării eshatologice, care este împărtășită ascetului în măsura în care această parte se înnoiește (III, 11, 4). În măsura înnoirii ei, monahul primește iluminarea dumnezeiască, partea înțelegătoare devenind, prin despățimire, „din ce în ce mai liberă și trece de la o cunoaștere la altă cunoaștere, mai înaltă“ (KG 1, 12). Pentru a putea primi contemplațiile mai înalte, partea înțelegătoare trebuie să se curețe treptat de orice întipăririi care, la rugăciune, o vatamă (KG 1, 100) și să ajungă, prin lacrimi, la pacea gândurilor. De aici omul „se înalță la limpezimea părții înțelegătoare, iar prin partea înțelegătoare, ajunsă limpede, omul vine la vederea tainelor“ (I, 15, 13-16). Pe măsură ce partea înțelegătoare gustă din contemplații, sporește și în îndrăzneala către Dumnezeu (KG 2, 10).

Din aceste motive, măsura înaintării duhovnicești este cântărită de Isaac în funcție de starea duhovnicească a părții înțelegătoare. Condiția

fundamentală pentru a dobândi cunoaștere duhovnicească prin partea înțelegătoare este, ca în cazul curățirii cugetului, retragerea la pustie și isihia (KG 2, 31).

REFLECȚIE

Sir. ܠܝܢܐ – *renya*

Gr. ἀδολεσχία, μέριμνα, φροντίς

Engl. *reflection, thought*

Fr. *réflexion*

It. *riflessione, meditazione*

Alte traduceri în românește: *cugetare, meditare, gândire, neliniște, preocupare*

Conținutul semantic al termenului ܠܝܢܐ (*renya*) este foarte complex, iar diferența dintre sensurile pe care le poate avea nu este întotdeauna ușor de sesizat. Termen tehnic aparținând sferei comuniunii și activității părții raționale a sufletului, *renya* denumește diferitele feluri de lucrare a acestei laturi, fiind tradus, în funcție de context: *reflecție dezvoltată, meditație, subiect de gândire, gând, preocupare*, iar în registrul negativ prin: *neliniște, grijă, frământare*. Toate aceste echivalențe cu care este redat în prezenta traducere arată că el ține de domeniul activității în planul cugetării și de cel al comuniunii realizate prin mijlocirea cuvintelor, rostite sau lăuntrice. Derivat din radicalul ܠܢܐ (*nda*), „a gândi“, „a reflecta“, „a medita“, „a intenționa“, iar la forma *Ethpael* „a contempla“, „a concepe o idee, un plan“, termenul nostru ține de domeniul rațiunii și obișnuiește să denumească, la Sfântul Isaac, lucrarea lăuntrică prin care monahul urmărește, prin meditație și discurs mental, să depășească stratul superficial al gândurilor și al raționamentelor și să se interiorizeze. Într-un fel, *renya* este un sinonim parțial și un hiponim al lui *herga*, „meditație“.

Pentru înțelegerea corectă, în specificul său siriatic, a acestui termen filocalic, el trebuie studiat împreună cu cei antropologici: *cugetare, cuget, parte înțelegătoare, minte*, dar și cu cei prin care Sfântul Isaac denumește

alte procese lăuntrice: *meditare, contemplație, înțelesuri, imbolduri*. Toți acești termeni formează un context cognitiv fundamental pentru înțelegerea corectă a textelor Sfântului Isaac. În relație explicită sau implicită cu acești termeni ascetici, ܠܝܢܐ (*renya*) exprimă efortul conștient de trecere de la straturile mai „exterioare“ ale părții raționale, cugetarea și cugetul, la cele mai lăuntrice și duhovnicești; respectiv partea înțelegătoare și mintea. Momentul trecerii spre cele lăuntrice este urmarea sinergiei cu lucrarea simțită a harului și e trăit ca o stare de „uimire și minunare“ (I, 5, 305-309), moment în care reflecția a primit sămânța înțelesurilor (*sukale*) duhovnicești, a imboldurilor netrupești (*zaw'e*) și a devenit meditație adâncă, a inimii.

Tipul de meditație pe care îl denumește *renya* trebuie diferențiat de meditația indicată prin termenul *herga* (ܠܝܢܐ), termen derivat din verbul *hrag* (ܠܝܢܐ), „a cugeta la ceva pentru o anumită perioadă de timp“. Acest din urmă tip de meditație are o mai intensă nuanță intelectuală, de studiu și de aceea este cel mai adesea redat în greacă prin μελέτη, „studiu“, „meditație“, fiind aplicat mai ales la îndeletnicirea cu textele scripturistice.

Pornind de la aceste nuanțări, putem face o diferențiere relativă între *renya* și *herga*, fără să existe însă o delimitare ermetică între sensurile cu care Isaac îi folosește. Dacă *herga* este un tip de meditație care se folosește de citirea atentă, ascetică, meditată a Scripturilor, *renya* este o meditație pe care monahul o realizează printr-un discurs interior, ca un monolog sau chiar ca o spovedanie lăuntrică înaintea lui Dumnezeu, fără să întrebuințeze cărți, ci eventual texte biblice și patristice memorate, însălate cursiv într-un discurs propriu. Dacă ar fi să stabilim o succesiune cronologică a proceselor duhovnicești denumite de acești termeni, am putea spune că monahul își începe călătoria lăuntrică spre Dumnezeu prin *herga*, adică prin studierea meditată a Scripturilor și memorizarea lor, pentru a trece apoi la o reflecție, *renya*, în care își folosește propriile sale cuvinte, de unde harul îl înalță prin imbolduri și înțelesuri fulgerătoare, „primite din vreme în vreme, la starea de uimire și minunare“ (I, 5, 308).

Există mai multe tipuri de reflecție. În primul rând este discursul lăuntric, convorbirea cu Dumnezeu, rugăciunea improvizată cu propriile cuvinte, mărturisirea păcatelor etc., prin care sufletul este pregătit pentru unirea cu Dumnezeu și primirea harului minunării (I, 5, 305-309).

Există o reflecție lucrată în isihie, care revarsă plăcere duhovnicească în inimă și imboldește inima în sus, spre uimire (I, 27, 651). Reflecția ține de făptuirea trupească și sufletească (KG 1, 36), în viețuirea duhovnicească nemaexistând niciun fel de reflecții, meditații etc. (KG 4, 15). Pe lângă reflecția părții discursive, există și o „reflecție a inimii”, pe care o înrăuște rânduiala din afară a trupului (III, 2, 1). Reflecția trebuie să ajungă neîncetată, iar când le are ca obiect pe cele viitoare ea devine, potrivit lui Isaac, începutul înnoirii omului lăuntric (II, 8, 16), ducându-l până la cea de-a treia treaptă a cunoașterii, când partea înțelegătoare (*mad'a*) se îndulcește de tainele viitoare (I, 32, 373-375). Făptuirea trupească fără reflecția neîncetată este deșartă (II, 24, 1), iar majoritatea oamenilor se mulțumesc cu simpla practicare a virtuților exterioare, fără să se ostenească în vederea cultivării reflecției ca formă de făptuire (II, 10, 31).

După cum există o reflecție duhovnicească la lucrurile lui Dumnezeu, există și o reflecție rea, săvârșită asupra patimilor, păcatelor, a lucrurilor lumesti și a grijilor. Acest tip de reflecție rea este numit de Isaac „reflecție nelegiuită” (BD 449, 22; II, 15, 4), expresie tradusă în greacă drept „grijă cumplită”, *φορντιδα δεινήν* (I, 54, 90-91). Opusul ei sunt toate formele amintite de „reflecție la făptuirea dreptății”, pentru că, în cele din urmă, mintea primește iluminarea potrivit cu reflecția pe care o cultivă (II, 10, 4).

În cursul traducerii l-am redat pe *renya* prin echivalențele menționate în caseta de titlu, indicând în note termenul siriac corespunzător.

SIMȚ – SIMȚIRE

Sir.	ܩܘܠܝܐ – <i>regša</i> ; ܩܘܠܝܐ ܒܢ – <i>margšanuta</i>
Gr.	<i>αἰσθησις</i>
Eng.	<i>sense, feeling, sensation, perception</i>
Fr.	<i>sentir, ressentir, sensation, sensation spirituelle, sens, sensibilité</i>
It.	<i>sentimento, sentire, percezione</i>

Alte traduceri în românește: *percepție*

Simț (ܩܘܠܝܐ – *regša*) și *simțire* (ܩܘܠܝܐ ܒܢ – *margšanuta*) sunt doi termeni formați pe același radical verbal ܩܘܠܝܐ (*rgaš*), ale cărui semnificații

se regăsesc în uzul acestor derivați ai săi: „a fremăta”, „a se agita”, respectiv „a simți”, „a percepe”, de unde „a conștientiza”, „a-și da seama”. Vrednică de menționat este semnificația specială pe care verbul o capătă la forma *Ethpeel*, și anume de „a fi în comuniune”, având ca fundal ideea că orice percepție a unui lucru sau persoană este în același timp o formă de comuniune cu acestea. Acest din urmă aspect, după cum cititorul va avea ocazia să constate și singur, se va dovedi luminător pentru numeroase pasaje din scrierile Sfântului Isaac.

Simțurile, ca organe de percepție, sunt de două feluri: trupești și lăuntrice sau sufletești (I, 42, 346). Între acestea din urmă Isaac numără și puterile cunoscătoare ale sufletului: cugetarea, cugetul, partea înțelegătoare și mintea. Nucleul spre care converg simțurile nu este, cum ne-am așteptat, creierul, ci inima, considerată „simțul simțurilor” (BD 29, 7), de a cărei curăție depinde curăția percepției lumii materiale (fără patimă) și a realităților inteligibile (fără greșeală). Inima este ultima care se curăță, iar până atunci lucrarea simțurilor trupești și sufletești e amestecată, fiind mereu necesar discernământul pentru a separa adevărul de percepțiile deformată produse de patimi și de necurăția lăuntrică (I, 3, 193-197).

Între simțurile trupești și sufletești există o legătură și o înrăurire reciprocă. Pe cât sporește activitatea primelor, pe atât scade – până la deplina amortire – lucrarea celorlalte. Așa trebuie înțelese afirmații ale Sfântului Isaac precum: „învieria simțurilor este moartea inimii” (I, 38, 58), „dezlegarea simțurilor trupești de paza minții aduce dezlegarea inimii” (I, 41, 343), „viața în Dumnezeu este prăbușire a simțurilor; când trăiește inima, se prăbușesc simțurile” (I, 38, 57) și altele asemenea.

Așa cum simțurile trupești ne slujesc pentru a trăi și a acționa în această lume materială, tot așa simțurile lăuntrice ne ajută să ajungem la contemplație pe măsură ce ele prind putere, servindu-ne la făptuirea sufletească și la orientarea în lumea inteligibilă (I, 39, 66).

Am arătat că, pentru mentalitatea siriacă, simțirea sau percepția pe care o avem prin intermediul simțurilor trupești și sufletești este înțeleasă ca o formă de comuniune cu lucrul perceput și ca o formă de conștientizare a prezenței și a realității celor percepute. Acestea din urmă sunt atât de ordin material, cât și de ordin spiritual și duhovnicesc: gânduri, sentimente, emoții, amintiri, îngeri, demoni, harul dumnezeiesc și lucrarea

Sfântului Duh etc. Astfel, ori de câte ori întâlnim la Sfântul Isaac formulări legate de simţirea diferitelor realităţi materiale sau spirituale trebuie să avem în vedere fundalul siriatic al termenului, care arată că simţirea, pentru siriieni, este o comuniune conştientizată.

În rugăciunea duhovnicească, sufletul nu se mai roagă propriu-zis, ci simte lucrurile veacului viitor (I, 27, 683) într-o comuniune prezentată de Isaac drept cheia luptei cu împrăştierile (I, 1, 4). Pentru această percepţie omul îşi foloseşte simţurile sufleteşti – ceea ce reprezintă a treia formă de percepţie din cele cu care el este înzestrat: materială, spirituală şi duhovnicească (I, 22, 1-16).

Isaac pune făptuirea şi ostenele ascetice în legătură cu curăţirea simţurilor sufleteşti, astfel încât scopul ostenelelor este, în cele din urmă, „să-L simţim pe Dumnezeu“ (II, 1, 38), lucru realizabil mai ales prin făptuirea sufletească, prin moartea faţă de orice lucru al lumii care favorizează „simţirea tainei vieţii celei noi“ (II, 1, 72). Colorarul acestui proces duhovnicesc este că oamenii care trăiesc pentru lumea aceasta trecătoare nu pot simţi realităţile duhovniceşti şi, cu atât mai puţin, viaţa veacului viitor (II, 1, 73). Pentru Isaac, simţirea duhovnicească este atât de importantă, încât el îşi îndeamnă ucenicii să aspire la simţirea lui Dumnezeu în suflet în timpul rugăciunii (II, 1, 77), numeroase rugăciuni cuprinse în scrierile isaachiene fiind adresate lui Dumnezeu pentru primirea darului simţirii duhovniceşti. Pentru Isaac, simţirea duhovnicească are câteva direcţii predilecte către care se îndreaptă în vremea rugăciunii pentru a percepe „tainica blândeţe a lui Hristos“ (III, 10, 30), „sfânta nădejde“ (III, 10, 24), „mângâierea pe care o au cei ce se roagă fără gânduri“ (III, 10, 17), „iertarea şi ceea ce a împlinit Hristos pentru noi prin patima Sa“ (III, 10, 18), „ceea ce nădăjduim să împlinim la înviere“ (III, 10, 8) etc. În general, Isaac consideră că toate aceste experienţe duhovniceşti se află ascunse în noi de la Botez, dar sunt acoperite de vălul patimilor. Însă, pe măsură ce ne curăţim de ele, avem şi simţirea celor aflate în noi (III, 7, 33).

În procesul curăţirii de patimi, simţurile sufletului experiază mai întâi păcatele ca prezenţe anormale în viaţa noastră, păcate de care se curăţă atunci când acceptă să urmeze prin vieţuire înţelepciunea Scripturilor şi a Părinţilor ascetici. În schimb, când sufletul nu urmează această înţelepciune, îi lipseşte şi simţirea păcatelor, ceea ce sporeşte învârtosarea

inimii şi neputinţa ei de a-L simţi şi cunoaşte pe Dumnezeu (KG 2, 26). Nepătimirea nu înseamnă că patimile au dispărut, ci că ele nu mai sunt simţite cu plăcere (KG 4, 77) şi că nu mai sunt primite (KG 1, 33), minţea nemaisuferind nicio influenţă sub formă de plăcere pătimăşă.

Organul principal al simţirii duhovniceşti este inima, dar, înainte ca ea să se cureţe, există şi unele simţiri duhovniceşti percepute cu celelalte puteri cunoscătoare ale sufletului, motiv pentru care întâlnim la Isaac expresia „simţire a celor cunoscute în mod inteligibil“ (ܩܘܠܘܬܐ ܝܘܨܦܐܝܢܐ – *şrargšanuta metyadanita*). O astfel de simţire poate să apară în timpul rugăciunii, al meditării şi citirii Scripturii, a troparelor, a cântărilor patristice (KG 1, 76). Mijlocitorul acestor percepţii este Hristos, prin intermediul Căruia primim cunoaşterea şi simţirea întru credinţă a ceea ce „ochiul nu a văzut, urechea nu a auzit şi la inima omului nu s-a suit“ (1 Cor. 2, 9; cf. KG 2, 19), fiecare percepţie duhovnicească fiind, cum am mai spus, experienţa a ceea ce avem în noi deja de la Botez (II, 5, 14).

În cursul vieţii duhovniceşti există şi semne trupeşti care arată o simţire duhovnicească, printre acestea numărându-se lacrimile, care sunt un indiciu că sufletul „simte obiectul nădejzii sale“ (II, 8, 17). Simţirea duhovnicească poate fi trezită în suflet prin citirea meditată a Scripturilor, prin cugetarea la cele duhovniceşti, la Judecată, la înnoirea viitoare sau poate veni spontan în urma unui imbold imaterial (II, 7, 1). Cu cât simţurile lăuntrice sunt mai curăţite şi mai luminate, cu atât este nevoie de mai puţine cuvinte în cursul rugăciunii şi al meditaţiei pentru a percepe prezenţa şi lucrarea harului sau pentru a primi o descoperire ori o contemplaţie (II, 36, 2). Pentru cel cu simţurile lăuntrice curăţite, rugăciunea devine „simţirea a ceea ce este Dumnezeu“ (III, 4, 1). Astfel că, la limită, cunoaşterea lui Dumnezeu constă în a-L simţi (III, 13, 15), pentru Isaac fiind fundamentală distincţia între cunoştinţa dobândită prin citire şi învăţare omenească, accesibilă şi celor pătimişi, şi cunoştinţa câştigată prin simţire şi experienţă personală nemijlocită (III, 13, 26).

VIETUIRE

Sir. כִּבְרָא – *dubara*

Gr. πολιτεία, διαγωγή, τάξις

Engl. way / *mode of life, ascetic conduct*

Fr. conduite

It. condotta, modo di vivere, pratiche ascetiche

Alte traduceri în românește: *conduită, petrecere, povățuire, rânduială, viață*

Siriacul כִּבְרָא (*dubara*) este foarte des întâlnit în scrierile ascetice ale autorilor siro-orientali, în primul rând pentru a denumi felul general în care trăiește un monah într-un anumit moment al vieții sale. În cazul particular al scrierilor Sfântului Isaac, el este și un sinonim pentru „etapă” sau „treaptă” duhovnicească, indicând măsura lăuntrică la care a ajuns monahul.

Înainte de a prezenta valențele pe care le capătă termenul sub pana lui Isaac, să ne oprim puțin asupra perspectivelor etimologice pe care el le deschide. Să spunem mai întâi că substantivul כִּבְרָא (*dubara*) este un derivat al verbului כָּבַר (*dbar*), ale cărui sensuri sunt de „a conduce o turmă”, „a păstori”, „a conduce”, „a povățui”, „a governa”. Întrucât pășunile Siriei sunt de fapt niște pustiri întinse în care vegetația este prezentă doar din loc în loc, mai ales pe văile râurilor, acțiunea de păstorie a unei turme este legată, în mentalul sirian, de deșert, de pustia care, în mod paradoxal, constituie una dintre puținele surse de hrană pentru poporul asirian. În acest context semantic, verbul *dbar* a dezvoltat un substantiv participial din forma *Pael* însemnând tocmai „pustie”, „deșert” (כִּבְרָא – *madbra*), termen folosit cu acest sens în traducerea Noului Testament (Mc. 1, 3, 4, 13; F.A. 7, 30, 38, 42, 44). Odată cu literatura filocalică, substantivul „pustie” a dat derivatul „pustnic” sau, când are valoare adjectivală, „pustnicesc” (כִּבְרָא – *madbraya*). Vedem așadar că ideea de viețuire exprimată de termenul *dubara* este intim legată de imaginea pustiei și de pustnicie în general, atât de prețuită la sirieni, înțelesă ca totalitate a condițiilor exterioare și interioare care înlesnesc

la modul ideal împlinirea făgăduințelor Botezului și călugăriei, într-un angajament personal care presupune cultivarea unei legături lăuntrice și nemijlocite cu îngerii, cu Hristos, cu Duhul Sfânt, cu Sfânta Treime.

Contextul etimologic schițat ne permite să deosebim conotațiile termenului nostru de cele ale lui πολιτεία, cel mai frecvent echivalent al său din vechea versiune grecească, termen care, fără să vehiculeze un sens fals, totuși aparține unui câmp lexical diametral opus celui siriac. Este firesc pentru substantivul πολιτεία ca, odată ce provine din verbul denominativ πολιτεύομαι („a fi cetățean”, „a participa la conducerea cetății”, iar tardiv, „a se ocupa de”, „a se comporta într-un anume fel”, „a viețui într-un anume fel”, „a trăi conform cu legea”, verb derivat din substantivul πόλις, „cetate”), să denumească „starea de cetățean”, „adunarea cetățenilor”, „constituția republicană” (opusă monarhiei, tiraniei și oligarhiei). Legătura sa cu cetatea este atât de strânsă încât chiar și în traduceri moderne ale Noului Testament a fost redat prin *cetățenie* (Ef. 2, 12), *cite*⁵³, *droit de cite*⁵⁴, *commonwealth*⁵⁵, *membership*⁵⁶, *cittadinanza*⁵⁷, în timp ce vechea traducere siriacă îl redă prin *dubara*, „viețuire”⁵⁸. Apare așadar evidentă legătura dintre organizarea socială a unui grup de oameni și forma de viețuire pe care legislația acelui grup social o pretinde membrilor săi, cetățenii. De aceea în mentalul grec pustia însăși, prin sălășluirea monahilor în ea, a devenit o cetate, un *polis*, termenul de πολιτεία implicând până azi ideea și practica înregimentării într-un sistem social, fie el de natură monahală.

Considerațiile etimologice prilejuite de cei doi termeni arată caracterul paradoxal al opțiunii traducătorilor în greacă, precum și inadecvarea termenului ales, fapt care confirmă încă o dată că terminologia Sfântului Isaac trebuie studiată în original. Prin urmare, în continuare vom încerca să descifrăm conținutul termenului „viețuire” așa cum reiese din scrierile isaachiene, luând în discuție și fragmentele în care apar sinonime ale sale, semnalate ca atare de noi.

⁵³ Bible de Jerusalem.

⁵⁴ Traducerea Louis Segond.

⁵⁵ The Holy Bible, Authorised Version.

⁵⁶ Bible of Jerusalem.

⁵⁷ Bibbia CEI (Conferența Episcopale Italiană).

⁵⁸ La fel ca versiunea românească din 1914, „petrecere”.

Dintre multiplele sensuri cu care *dubara* este folosit în scrierile Sfântului Isaac, cel mai important, mai tehnic, mai complex și mai reprezentativ este cel de „etapă a vieții duhovnicești”. Cu ajutorul lui, Isaac descrie înaintarea duhovnicească din perspectiva felurilor de viațuire specifice fiecărei etape a urcușului ascetic și mistic, exprimând sintetic felul în care este trăită și conștientizată legătura cu Dumnezeu. În general, putem spune că fiecare moment din viața monahului este caracterizat printr-o anumită viațuire, termenul căpătând, în acest caz, sensul de totalitate a faptelor ascetice săvârșite. Prin urmare, conform împărțirii tripartite a vieții duhovnicești, există o viațuire trupească, una sufletească și, respectiv, una duhovnicească (KG 4, 42).

Pentru etapele numite „viațuiri” întâlnim, cu surprindere, și denumirea de „cete” (تکسة – *takse*, calc al grecescului τάξις: I, 13, 1 ș.u.), tot trei la număr: a începătorilor, a celor din mijloc și a desăvârșiților, ele descriind treptele duhovnicești din perspectiva capacității de cunoaștere a lui Dumnezeu de către membrii acelei tagme. Felul și măsura cunoașterii lui Dumnezeu definesc astfel treapta duhovnicească pe care se află monahul.

Tot ca sinonim parțial pentru *viațuire* Isaac mai folosește și termenul de „piscul” (سكينة – *aqma*), un calc formal și semantic al grecescului ὄψις. Viziunea duhovnicească pe care se întemeiază opțiunea terminologică a lui Isaac afirmă că piscul este rezumatul viațuirii al cărei apogeu îl reprezintă, fiecare etapă duhovnicească ajungând la deplina realizare, maturizare și definire doar când își atinge piscul, într-o dinamică a dezvoltării imposibil de surprins printr-o abordare punctuală, rigidă și blocată asupra „momentului”. Piscul devine, la rândul lui, un *initium* pentru etapa următoare, trecerea dintr-o viațuire în alta făcându-se gradual, în sânul viațuirii isihaste sau pustnicești existând, precum ne și așteptăm, trei piscuri care trebuie cucerite (KG 4, 42).

Criteriul principal după care monahul poate aprecia treapta pe care se află, adică „măsura felului său de viațuire” (مقدار الحياطة – *mshuta d-dubara*, I, 2, 214-228), nu sunt faptele ascetice pe care le săvârșește, ci gândurile odrăslite în cugetul său. Prin urmare, un monah poate viețui exterior „ca pustnic”, dar „măsura” lui lăuntrică să fie de chinovit sau, și mai grav, de mirean. O consecință a acestei aprecieri a propriei măsuri duhovnicești

este felul de rugăciune pe care monahul trebuie să îl cultive: „Rugăciunea ta să se potrivească cu viațuirea ta” (I, 3, 317), scrie Isaac, îndemnând monahii să nu încerce să se roage într-un fel care fie *incă* nu ține, fie nu *mai* ține de vârsta lor duhovnicească și de viațuirea asumată. Prin urmare, isihastul nu trebuie să facă la pustie cele ale chinoviei, cum ar fi cântarea multă, slujirea bolnavilor, milostenia, îndrumarea mirenilor etc. (I, 6, 157-179).

Viațuirea sau etapa trupească (الحياطة الجسدية – *dubara pagranaya*) este prezentată a teorii de Sfântul Isaac în termeni depreciativi, denumind-o „lumea în totalitatea ei și cugetare a cărnii” (I, 2, 209), lăsând să se înțeleagă că în această viațuire omul nu are parte de niciun fel de cunoaștere harică. Trăsăturile lăuntrice ale celor aflați în viațuirea trupească nu sunt atât o viață întinată de păcate vădite, cât întristarea la gândul morții și frica de ea, atașamentul de viața vremelnică (I, 1, 208). Părăsirea acestei viațuirii prin asceză este însoțită de întristări adânci și de dureri ascuțite la amintirea păcatelor (KG 4, 42), monahul aflat pe această treaptă trebuind să citească îndelung Psalmii și Scriptura, să-și chinuie trupul cu o foame prelungită, să se ostenească în plecarea genunchilor și în alte feluri de osteneți trupești care smeresc trupul (KG 4, 45).

Viațuirea sufletească (الحياطة النفسانية – *dubara napšanaya*). Sfântul Isaac evită abordările sistematice și aproape orice referință la viațuirea trupească este făcută în perspectiva trecerii la etapa superioară, numită, după caz, „viațuire sau faptuire sufletească” (I, 4, 10; I, 32, 23; II, 20, 10), „a cugetului” (KG 4, 47), „piscul de mijloc” (KG 4, 42), „măsura de mijloc” (KG 4, 92), „treapta meditației” (II, 10). Căința dureroasă din viațuirea trupească începe să se schimbe în veselie, „fără ca monahul să vrea asta, temându-se ca această a doua etapă să nu fie o amăgire” (KG 4, 43). Semnul trecerii treptate de la viațuirea trupească la cea sufletească este apariția imboldurilor mângâietoare care nasc gânduri de bucurie și fac mintea să se adune cu ușurință. Când monahul observă aceste schimbări, mai ales când dulceața începe să covârșească amărăciunea pocăinței, făcând ostenețile ascetice și rugăciunea dorite și plăcute, el trebuie să micșoreze ostenețile dinainte, îndeletnicindu-se mai mult în rugăciuni și în meditare neîncetată la cele dumnezeiești (KG 4, 46-47).

Viațuirea duhovnicească (الحياطة الروحية – *dubara ruhana*, II, 7, 2; الحياطة الروحية – *dubara d-ruh*, II, 20, 6, 19; 32, 4; KG 4, 12-15) este al treilea

pisc al vieşuirii isihaste şi în ea monahul intră prin minunare. Stăruind în lucrarea lăuntrică proprie vieşuirii sufleteşti, monahul primeşte, la un moment dat şi pe neaşteptate, harul minunării în faţa lui Dumnezeu, care îl introduce în cea de-a treia etapă sau vieşuire, cea duhovnicească. Trecerea este mai presus de voinţa omului, mişcările minţii fiind preschimbate în uimire, iar gândurile obişnuite dispărând cu totul, uneori pentru mai multe zile. Minteia îl contemplă pe Dumnezeu şi învaţă un alt fel de cunoaştere decât cea de până acum. Semnul că monahul se apropie de intrarea în vieşuirea duhovnicească este adunarea cugetului (קוּשָׁה דִּרְיָנָה – *kunasa d-re'jana*), pregustată în vieşuirea sufletească în timpul slujbelor săvârşite în chilie şi al rugăciunii, în măsura păzirii isihiei şi a evitării întâlnirilor cu oamenii. Învăţătura despre adunarea cugetului este preluată de Sfântul Isaac, aşa cum el însuşi mărturiseşte, de la Ioan de Apamea, care vorbeşte despre existenţa unei adunări parţiale a minţii, trăită la slujbă şi la rugăciune, din care creşte ca dintr-o sămânţă adunarea deplină, proprie etapei duhovniceşti⁵⁹. În momentul în care această sămânţă a adunării parţiale încolţeşte, monahul simte că, în timpul citirii sau meditării Scripturii sau al rugăciunii, este „lovit de minunare în faţa lui Dumnezeu“ (KG 4, 47) şi de aceea înlemneşte pe neaşteptate, rămânând nemişcat multă vreme (KG 4, 93). În vieşuirea duhovnicească dispăre orice frică, iar mintea se mişcă în felul lumii viitoare, având, prin har, vieşuirea omului nou şi mişcările din Împărăţia cerurilor (II, 20, 10-11). Pe piscul celei de-a treia trepte, monahul micşorează şi mai mult ostenelele treptei a doua, principala osteneală ascetică fiind acum meditaţia şi rugăciunea inimii (שְׁלֻטָּה דִּלְבָבָא – *sluta d-leba*, I, 29, 171; II, 22, 3; III, 9, 14). Doar acestea două din urmă mai ţin de voinţa şi de alegerea pustnicului ajuns în vieşuirea duhovnicească. Îndată ce el începe să se roage sau să mediteze la Scripturi, e dus de har ca un rob spre lucruri mai presus de cunoaşterea accesibilă oamenilor şi mintea nu mai acţionează prin voia ei.

Vieşuirea duhovnicească cuprinde, pentru Isaac, trei feluri de mişcări duhovniceşti ale minţii (*hawna*), dincolo de curăţia câştigată în vieşuirea sufletească. Aceste mişcări sunt: „cunoaşterea naturală secundă“ (מַדְבַּחַת דְּחַיִּימָה דְּבְרֵי חַיִּימָה), în care mintea este învăţată de către har; „cunoaşterea

⁵⁹ IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* I, 14.

primă şi naturală“ (מַדְבַּחַת דְּחַיִּימָה דְּבְרֵי חַיִּימָה), în care mintea este desăvârşită, şi „cunoaşterea închinătei Treimi“ (מַדְבַּחַת דְּחַיִּימָה דְּבְרֵי חַיִּימָה דְּבְרֵי חַיִּימָה), în care mintea este încununată. Fiecare mişcare a minţii este, pentru Isaac, un anume fel de cunoaştere pasivă, produsă fie de îngeri, fie de Duhul Sfânt, aşa cum arată termenul folosit⁶⁰ de Isaac (KG 3, 100).

Prin urmare, vieşuirea duhovnicească nu înseamnă o răpire continuă în contemplant, ci o disponibilitate deplină a minţii de a asculta de har, de a se lăsa răpită fără înşelare întru înalături (II, 22, 6). Stăruinţa în ostenelele trupesti este şi mai redusă decât în vieşuirea sufletească, „puţină Scriptură şi câţiva psalmi fiind de ajuns de acum înainte“, întrucât, îndată ce monahul începe să spună psalmii şi să se roage, e dus ca un rob spre cunoaşterea celor duhovniceşti (II, 22, 6).

Chiar dacă lista termenilor tehnici isaachieni este mult mai cuprinzătoare şi ar putea continua, totuşi ne oprim aici, nu fără regret, făgăduind ca într-un viitor volum, însoţitor al cititorului lui Isaac, aflat deja în lucru, să prezentăm şi alţi termeni.

Până atunci sugerăm cititorului să studieze glosarul într-o ordine teologică, nu în cea alfabetică, la care am recurs din motive practice. Succesiunea citirii şi studierii „lemelor“ glosarului ar trebui să înceapă cu termenii antropologiei ascetice: *cugetare, cuget, parte înţelegătoare, minte*, după care se poate trece la termenii utilizaţi de Sfântul Isaac pentru denumirea lucrărilor ascetice: *făptuire, osteneală, simţ-simţire*. Odată ce elementele de antropologie şi de ascetică au fost bine însuşite, cititorul poate trece la studierea acelor termeni prin care Isaac exprimă şi descrie lucrările ascetice mai subţiri şi diferitele transformări lăuntrice, termeni parcurşi în următoarea ordine: *mişcări limboduri, înţelesuri, reflecţie, meditaţie/meditaţie, minunare-uimire, limpezime, vieşuire, contemplaţie*. Ca o sinteză finală a tuturor celor studiate, cititorul poate trece acum la citirea şi asimilarea ideilor teologice din articolul *Înviere/înnoirea viitoare*, întrucât întreaga

⁶⁰ Este vorba de substantivul מַדְבַּחַת דְּחַיִּימָה – *metzy'anuta*, „mişcare“, derivat din infinitivul *Ettaphal* al verbului זָא (za), „a se mişca“.

gândire a Sfântului Isaac stă sub semnul „mişcărilor lumii viitoare“ în noi (III, 10, 5). Ordinea sugerată este orientativă, iar cititorul, ori de câte ori doreşte să înţeleagă sensul mai profund al cuvintelor Sfântului Isaac, este bine să recurgă la explicaţiile din glosar atunci când întâlneşte în text termenii explicaţi aici. Cunoscând conţinutul termenilor siriaci, cititorul va pătrunde treptat şi în modul de gândire al Sfântului Isaac şi se va îmbogăţi, odată cu fiecare nou cuvânt asimilat, cu orizontul unei noi dimensiuni a vieţii duhovniceşti, exprimată plastic, uneori în imagini poetice.

După aceste ultime precizări terminologice însoţite de limpezirile din note, putem citi şi medita *Cuvintele* Sfântului Isaac, lăsându-le să lucreze înlăuntrul nostru, să ne schimbe treptat cugetarea, cugetul şi mintea şi să ne dăruiască descoperirea acelei smerenii luminoase care nu vine din asceza noastră, ci din încrederea că „suntem îndreptaţi prin faptele Lui, nu prin ale noastre“, că „moştenim cerul prin ceea ce face El şi este al Lui, şi nu prin ceea ce facem noi şi este al nostru“ (III, 6, 6, 21) şi că, lucrând trezvia în această aşezare a inimii, sporim, fără vreun merit de-al faptelor noastre, în cunoaşterea iubirii Lui. „Prin iubire El a adus la existenţă lumea, prin iubire o conduce în existenţa ei în timp, prin iubire o va aduce spre acea prefacere minunată şi tot prin iubire lumea va fi înghiţită în marea taină a Celui care a săvârşit toate acestea“ (II, 38, 2). În cele din urmă, cu oricâtă osteneală ne-am angaja pe calea ascezei, povăruşii de *Cuvintele ascetice* ale Sfântului Isaac, vom descoperi că scopul său mai adânc şi mai durabil decât înfăţişarea unor învăţături ascetice este să învăţăm prin ele felurile minunate în care „Dumnezeu ştie să ne iubească“ (III, 6, 3).

Ieromonah Agapie Corbu

BIBLIOGRAFIE

1. SIGLE ŞI ABREVIERI

a. COLECŢII

- AOS *Aula Orientalis-Supplementa*, Barcelona
- ΒΕΠΕΣ *Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησι-αστικῶν Συγγραφέων*, Ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Atena
- CERO Centre d'Études et de Recherches Orientales, Antelias
- CERP Centre d'Études et de Recherches Pastorales, Antelias
- CSCO *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*, Paris/Louvain, 1903-
- DS *Dictionnaire de Spiritualité*, Paris, 1912-1994
- EIBMBOR Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
- EIBMO Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă
- ES *Études syriaques*, Paris, 2004-
- FGr *Filocalia greacă*, Atena
- FR *Filocalia românească*
- GEDSH *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage*, (ed.) Sebastian P. Brock, Aaron M. Butts, George A. Kiraz et alii, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2011
- HΘΕ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, 12 vol., Atena, 1962-1968
- IBMO Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă
- JCSSS *Journal of the Canadian Society for Syriac Studies*, Toronto, 2001-
- JEastCS *Journal of Eastern Christian Studies*, Nijmegen/Louvain
- OCA *Orientalia Christiana Analecta*, Roma, 1935-
- OCP *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 1923-

- PG *Patrologia Graeca*, (ed.) J.P. Migne, Paris
 PL *Patrologia Latina*, (ed.) J.P. Migne, Paris
 PO *Patrologia Orientalis*, Paris, 1907-1966, Turnhout, 1968.
 PS *Patrologia Syriaca*, Paris, 1876-1931
 PSB *Părinți și Scriitori Bisericești*, București, 1977-
 PTS *Patristische Texte und Studien*, Berlin, 1963-
 RAM *Revue d'Ascétique et de Mystique*, Paris, 1920-1971
 RES *Review of Ecumenical Studies*, Sibiu, 2009-
 RbM *Rheinisches Museum für Philologie*, Köln, 1842-
 ROC *Revue de l'Orient Chrétien*, Paris, 1896-1935
 SC *Sources Chrétiennes*, Paris, 1942-
 SGT *Studia Graeca Stockholmiensia*, Stockholm, 1960-
 SH *Subsidia Hagiographica*, Bruxelles
 SO *Spiritualité Orientale*, Abbaye de Bellefontaine
 SUBBTO *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa*,
 Cluj-Napoca, 1992-
 TF *Tâlcuiri la Filocalie*, Arad, 2006-
 TS *Texts and Studies*, Cambridge, 1891-
 TU *Texte und Untersuchungen*, Leipzig/Berlin, 1883-
 WS *Woodbrooke Studies*

b. SCRIERI ISAACHIENE

Ediții critice și manuscrise

- BD = Mar ISAACUS NINIVITA, *De perfectione religiosa* (ed.) Paul Bedjan, Paris/Leipzig, 1909 (textul siriac al *Părții I*); reeditată în *The Ascetical Homilies of Mar Isaac of Nineveh*, (ed.) Paul Bedjan, Gorgias Press, 2007.
 ISAAC I = *Partea I – Cuvinte ascetice*: ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, Λόγοι Ἀσκητικοί, ediție critică a textului grec, confruntat cu originalul siriac, (ed.) Marcel Pirard, Sfânta Mănăstire Iviron, Sfântul Munte, 2012; traducere în limba română în ediția de față.
 ISAAC II = *Partea a II-a*: ISAAC OF NINEVEH, *The Second Part. Chapters IV-XLI*, (ed.) S. Brock (CSCO 554-555, Syr. 224-225), Louvain, 1995; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003.
 ISAAC III = *Partea a III-a*: ISACCO DI NINIVE, *Terza Collezione*, (ed.) S. Chialà

(CSCO 637-638; Syr. 246-247), Louvain, 2011; în limba română: Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a III-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.

KG = Sfântul ISAAC SIRUL, *Capete gnostice*: text siriac în MS syr. e. 7 (Bodleian Library, Oxford); o traducere în limba română, realizată după traducerea din italiană și franceză, în Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2003.

Traduceri în limbi moderne ale scrierilor Sfântului Isaac¹

- ISACCO, *Discorsi ascetici*/I = ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici*/I – *l'ebbrezza della fede*, trad. it. de M. Gallo și P. Bettiolo, Città Nuova Editrice, Roma, 1984.
 ISACCO, *Discorsi spirituali* = ISACCO DI NINIVE, *Discorsi spirituali e altri opuscoli*, trad. it. de P. Bettiolo, Ed. Qiqajon, Monastero di Bose, 2000².
 ISACCO, *Prima Coll.* = ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici. Prima Collezione*, trad. de S. Chialà, Ed. Qiqajon, Monastero di Bose, 2021.
 ISACCO DI NINIVE, *Discorsi ascetici. Terza Collezione*, trad. it. de S. Chialà, Ed. Qiqajon, Monastero di Bose, 2004.
 ISAAC LE SYRIEN, *Discours ascétiques*, trad. fr. de arhim. Placide Deseille, intro. și corectura notelor și a textului de Marcel Pirard, Ed. Cerf, Paris, 2020.
 ISAAC, *Œuvres sp. – II* = ISAAC LE SYRIEN, *Œuvres spirituelles – II. 41 Discours récemment découverts (Spiritualité orientale 81)*, trad. fr. de André Louf, Abbaye de Bellefontaine, Bégrolles-en-Mauges, 2003.
 ISAAC, *Œuvres sp. – III* = ISAAC LE SYRIEN, *Œuvres spirituelles – III d'après un manuscrit récemment découvert (Spiritualité orientale 88)*, trad. fr. de André Louf, Abbaye de Bellefontaine, Bégrolles-en-Mauges, 2009.
 ISAAC SIRUL, Sfântul, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1981.
 ISAAC SIRUL, Sfântul, *Cuvinte pentru nevoiță*, trad. rom. (din engleză) de Maxim Monahul, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2010.

¹ Am menționat doar edițiile moderne pe care le-am folosit. O bibliografie la zi a traducerilor textelor isaachiene în limbi moderne se poate consulta în PĂUNOIU, *Asceza*, pp. 380-381. Vezi, de asemenea, cap. 3.1. „Scrierile Sfântului Isaac” din Introducere.

- ISAAC OF NINEVEH, *On Ascetical Life*, trad. engl. din siriacă de Mary T. Hansbury, St Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1989.
- ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Ἀσκητικά*, vol. B₁, B₂, B₃, trad. neogr. din siriacă de Nestor Kavvadas, Ed. Thesbitis, Thyra, 2006.
- The Ascetical Homilies = The Ascetical Homilies of Saint Isaac the Syrian*, trad. engl. din greacă și siriacă de Dana Miller, Holy Transfiguration Monastery, Boston, Massachusetts, 1984.
- The Mystic Treatises = The Mystic Treatises by Isaac of Nineveh*, trad. engl. din siriacă de A.J. Wensinck, Amsterdam, 1923.

2. IZVOARE

- AFNIMARAN, *KG* = „The Chapters on Knowledge of Rabban Aphnimaran. The Syriac and Arabic Manuscript Traditions. Part I”, (ed.) Maxim K. Kalinin, Alexander M. Preobrazhensky, în *Bible and Christian Antiquity*, nr. 1/5, 2020, pp. 15-64 (în lb. rusă).
- AFRAAT, *Dem* = APHRAATIS SAPIENSIS PERSAE, *Demonstrationes*, (ed.) Ioannes Parisot, *PS* I, Paris, 1894. APHRAATE LE SAGE PERSAN, *Les exposés* (ed.) Marie-Joseph Pierre, *SC* 349, 359, Paris, 1988, 1989. *The Demonstrations of Aphrahat, the Persian Sage*, trad. engl. de Adam Letho, Gorgias Press, 2007; trad. rom. parțială în Sfântul AFRAAT PERSANUL, *Îndrumări duhovnicești*, trad. rom. de pr. prof. Gheorghe Milea, Ed. Anastasia, București, 1998.
- Anaf Addai și Mari* = A. GELSTON, *The Eucharistic Prayer of Addai and Mari*, Clarendon Press, Oxford, 1992.
- Anaf Iacov* = *La liturgie de Saint Jacques*, (ed.) B.-Ch. Mercier, *PO* 26, 2, nr. 126, Paris, 1946.
- An Anthology* = *An Anthology of Syriac Writers from Qatar in the Seventh Century*, (ed.) Mario Kozah et alii, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2015.
- AMMONA, *Ep* 4 = *Ammonii eremitaie epistolae*, (ed.) Michael Kmosko, *PO* 10, 6, nr. 51, Paris, 1914.
- Apoft*, *Avva...* = *Apophthegmata Patrum*, colecția alfabetică, în *PG* 65, 71-440; în limba română: *Patericul*, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române, Alba Iulia, 1990; *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, trad. rom. de Cristian Bădiliță, Polirom, Iași, 2003.

- Apoft* = *Les Apophthegmes des Pères*, collection systématique, I-IX, *SC* 387, X-XVI, *SC* 474, XVII-XXI, *SC* 498, (ed.) Jean-Claude Guy, s.j., Le Cerf, Paris, 1993, 2003, 2005; în limba română: *Patericul Mare. Apoftegmele părinților pustiei*, trad. rom. de Pr. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2016.
- Apoft* (Syr.) = Paul BEDJAN, *Acta martyrum et sanctorum syriace* VII, Paris, 1897.
- ARISTOTEL, *Analitica secundă*, în ARISTOTEL, *Organon*, vol. III, trad. rom. de Mircea Florian, Ed. Științifică, București, 1961.
- ARISTOTEL, *Topica*, în ARISTOTEL, *Organon*, vol. IV, trad. rom. de Mircea Florian, Ed. Științifică, București, 1963, pp. 3-258.
- ATANASIE CEL MARE, Sfântul, *Epistola către Epictet*, *PG* 26, 1049-1069; în limba română: Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Epistole și Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, trad. rom. de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010, pp. 245-260.
- ATANASIE, *VA* = ATHANASE D'ALEXANDRIE, *Vie d'Antoine*, (ed.) G.J.M. Bartelink, *SC* 400, Paris, 1994; în limba română: Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Epistole și Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, trad. rom. de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010.
- BABAI, *Com KG* = BABAI CEL MARE, *Comentariu la Capetele gnostice ale lui Evagrius Ponticul*, în (ed.) Wilhelm Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 49-423.
- CALIST A., *Imn* = Sfântul CALIST ANGELICUDE, *Ἐπιθαλάμιος ὕμνος τῷ Κυρίῳ*, codex *Arundel* 520, f. 103^v-108^r.
- CALIST A., *Tratate* = CALLISTOS ANGELICOUDES, *Quatre traités hésychastes inédits*, (ed.) Symeon Koutsas, Atena, 1998; în limba română: CALIST ANGELICUDE, *Trei tratate isihaste*, trad. rom. de Laura Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2012.
- CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* = Sfinții CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPULOS, *Metodă și regulă foarte amănunțită*, în *FR* 8, EIBMBOR, București, 2017, pp. 25-263.
- CALIST P., *Capete* = CALIST PATRIARHUL, *Capete care au lipsit*, în *FR* 8, EIBMBO, București, 2017, pp. 274-430.
- CASIAN, *Instit.* = Sfântul IOAN CASIAN, *Așezăminte mănăstirești*, în *Scrieri alese*, *PSB* 57, trad. rom. de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, EIBMBOR, București, 1990, pp. 107-276.
- *** *Early Christian Mystics* = *Christian Documents in Syriac, Arabic and Garshūni*, *WS* VII, (ed.) Alphonso Mingana, Cambridge, 1934.
- CLEMENT, *Stromate* = CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromatele*, *PSB* 5, trad. rom.

- de pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1982.
- Com. Gen. = *Le Commentaire au Genèse-Exode 9, 32 du Manuscrit (Olim) Diyarbakir 22*, (ed.) Lucas van Rompay, CSCO 483-484 (Syr. 205-206), Peeters, Louvain, 1986.
- CT = *Cartea treptelor*, în *Liber graduum*, (ed.) Michael Kmoskó, PS III, 1926, Paris; *The Book of Steps. The Syriac Liber Graduum*, trad. engl. de Robert A. Kitchen și Martien F.G. Parmentier, Cistercian Publications, Kalamazoo, Michigan, 2004.
- DADIȘO, *Isaia* = *Commentaire du Livre d'Abba Isaïe par Dadišo Qatraya*, (ed.) René Draguet, CSCO 326-327 (Syr. 144-145), Louvain, 1972.
- DADIȘO, *Ishie* = *Los cinco Tratados sobre la Quietud (Șetya) de Dadišo Qatraya*, (ed.) Francisco del Río Sánchez, AOS 18, Editorial Ausa, Barcelona, 2001.
- DADIȘO, *Raiul* = *Commentaire sur le Paradis des Pères*, 3 vol., (ed.) David Phillips, Ed. Cerf, Paris, 2022 (în curs de apariție).
- DIONISIE, ND = *Corpus Dionysiacum I: PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA, De divinis nominibus*, (ed.) Beate Regina Suchla, PTS 33, Walter de Gruyter, Berlin/New-York, 1990; în limba română: Sfântul DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. rom. de pr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- DIONISIE, IC (= *Ierarhia cerească*), IB (= *Ierarhia bisericască*), TM (= *Teologia mistică*), Ep (= *Epistole*) = *Corpus Dionysiacum II: PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA, De coelesti hierarchy, De ecclesiastica hierarchia, De mystica theologia, Epistulae*, (ed.) G. Heil, Adolf M. Ritter, PTS 36, Walter de Gruyter, Berlin/New-York, 1991; în limba română: Sfântul DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. rom. de pr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- EFREM, *Contra haereses* = *Des heiligen Ephrem des Syrers Hymnen contra Haereses*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 169-170 (Syr. 76-77), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1957.
- EFREM, *De fide* = *Des heiligen Ephrem des Syrers Hymnen de fide*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 154-155 (Syr. 73-74), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1955.
- EFREM, *De virginitate* = *Des heiligen Ephrem des Syrers Hymnen de virginitate*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 223-224, (Syr. 94-95), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1962.
- EMILIANOS, *Isaia* = Arhimandrit EMILIANOS SIMONOPETRITUL, *Tâlcuire la Arva Isaia*, TF 1, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2013².
- EVAGRIE, *Ad mon* = (ed.) H. GRESSMANN, *Nonnenspiegel und Monchsspiegel*

- des Euagrios Pontikos, TU 39, 3*, Leipzig, 1913, pp. 143-165; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Regulă de viață în maxime pentru monahii din comunități*, în vol. *Maximele Părinților*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2010, pp. 141-153.
- EVAGRIE, *Ant* = EVAGRIE PONTICUL, *Antireticul*, (ed.) Wilhelm Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 473-545; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *În luptă cu gândurile*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2006, pp. 215-338.
- EVAGRIE, *Cog* = EVAGRIE PONTICUL, *Despre gânduri*, ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Sur les pensées*, (ed.) Paul Géhin, SC 438, Ed. Cerf, Paris, 1998]; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, trad. rom. (a recenziunii scurte din PG 79, 1199-1228 C) în FR 1, EIBMBOR, București, 2008, pp. 67-93.
- EVAGRIE, *Disc* = ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Chapitres des disciples d'Évagre*, (ed.) Paul Géhin, SC 514, Ed. Cerf, Paris, 2007; în limba română: UCENICII LUI EVAGRIE, *Capete filocalice*, ediție bilingvă, trad. rom. și comentarii de ierom. Agapie Corbu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2020.
- EVAGRIE, *Ep* = EVAGRIE PONTICUL, *Epistole*, (ed.) Wilhelm Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 565-611; transcriere politonică în ВЕПЕС, vol. 79, Atena, 2000, pp. 192-237.
- EVAGRIE, *Eul* = EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul către Evloghie*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *À Euloge, Des vices opposés aux vertus*, (ed.) Charles-Antoine Fongielman, SC 591, Ed. Cerf, Paris, 2017.
- EVAGRIE, *Evl. Syr.* = EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul către Evloghie*, trad. siriacă în MS Add. 14621, f. 86.
- EVAGRIE, *Gn* = EVAGRIE PONTICUL, *Gnosticul*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Le Gnostique*, (ed.) Antoine Guillaumont și Claire Guillaumont, SC 356, Ed. Cerf, Paris, 1989; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul practic. Gnosticul*, trad. și comentarii de Cristian Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2003².
- EVAGRIE, *in Eccl* = *Scolii la Ecclesiast*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Scholies à L'Ecclesiaste*, (ed.) Paul Géhin, SC 397, Ed. Cerf, Paris, 1993; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Scolii la Pilde și Ecclesiast*, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu, EIBMO, București, 2017, pp. 183-219.
- EVAGRIE, *in Prov* = *Scolii la Pilde*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Scholies aux Proverbes*, (ed.) Paul Géhin, SC 340, Ed. Cerf, Paris, 1987; în limba

- de pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1982.
- Com. Gen. = *Le Commentaire au Genèse-Exode 9, 32 du Manuscrit (Olim) Diyarbakir 22*, (ed.) Lucas van Rompay, CSCO 483-484 (Syr. 205-206), Peeters, Louvain, 1986.
- CT = *Cartea treptelor*, în *Liber graduum*, (ed.) Michael Kmoskó, PS III, 1926, Paris; *The Book of Steps. The Syriac Liber Graduum*, trad. engl. de Robert A. Kitchen și Martien F.G. Parmentier, Cistercian Publications, Kalamazoo, Michigan, 2004.
- DADIȘO, *Isaia* = *Commentaire du Livre d'Abba Isaïe par Dadišo Qatraya*, (ed.) René Draguet, CSCO 326-327 (Syr. 144-145), Louvain, 1972.
- DADIȘO, *Isihie* = *Los cinco Tratados sobre la Quietud (Selya) de Dadišo Qatraya*, (ed.) Francisco del Río Sánchez, AOS 18, Editorial AUSA, Barcelona, 2001.
- DADIȘO, *Raiul* = *Commentaire sur le Paradis des Peres*, 3 vol., (ed.) David Philips, Ed. Cerf, Paris, 2022 (în curs de apariție).
- DIONISIE, ND = *Corpus Dionysiacum I: PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA, De divinis nominibus*, (ed.) Beate Regina Suchla, PTS 33, Walter de Gruyter, Berlin/New-York, 1990; în limba română: Sfântul DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. rom. de pr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- DIONISIE, IC (= *Ierarhia cerească*), IB (= *Ierarhia bisericască*), TM (= *Teologia mistică*), Ep (= *Epistole*) = *Corpus Dionysiacum II: PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA, De coelesti hierarchia, De ecclesiastica hierarchia, De mystica theologia, Epistulae*, (ed.) G. Heil, Adolf M. Ritter, PTS 36, Walter de Gruyter, Berlin/New-York, 1991; în limba română: Sfântul DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. rom. de pr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- EFREM, *Contra haereses* = *Des heiligen Ephrem des Syrsers Hymnen contra Haereses*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 169-170 (Syr. 76-77), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1957.
- EFREM, *De fide* = *Des heiligen Ephrem des Syrsers Hymnen de fide*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 154-155 (Syr. 73-74), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1955.
- EFREM, *De virginitate* = *Des heiligen Ephrem des Syrsers Hymnen de virginitate*, (ed.) Edmund Beck, CSCO 223-224, (Syr. 94-95), Secrétariat du CorpusSCO, Louvain, 1962.
- EMILIANOS, *Isaia* = Arhimandrit EMILIANOS SIMONOPETRITUL, *Tâlcuire la Avva Isaia, TF 1*, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2013².
- EVAGRIE, *Ad mon* = (ed.) H. GRESSMANN, *Nonnenspiegel und Monchsspiegel*

- des Euagrios Pontikos, TU 39, 3*, Leipzig, 1913, pp. 143-165; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Regulă de viață în maxime pentru monahii din comunități*, în vol. *Maximele Părinților*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2010, pp. 141-153.
- EVAGRIE, *Ant* = EVAGRIE PONTICUL, *Antireticul*, (ed.) Wilhelm Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 473-545; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *În luptă cu gândurile*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2006, pp. 215-338.
- EVAGRIE, *Cog* = EVAGRIE PONTICUL, *Despre gânduri*, EVAGRE LE PONTIQUE, *Sur les pensées*, (ed.) Paul Géhin, SC 438, Ed. Cerf, Paris, 1998; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, trad. rom. (a recenziunii scurte din PG 79, 1199-1228 C) în FR 1, EIBMBOR, București, 2008, pp. 67-93.
- EVAGRIE, *Disc* = EVAGRE LE PONTIQUE, *Chapitres des disciples d'Évagre*, (ed.) Paul Géhin, SC 514, Ed. Cerf, Paris, 2007; în limba română: UCENICII LUI EVAGRIE, *Capete filocalice*, ediție bilingvă, trad. rom. și comentarii de ierom. Agapie Corbu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2020.
- EVAGRIE, *Ep* = EVAGRIE PONTICUL, *Epistole*, (ed.) Wilhelm Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 565-611; transcriere politonică în ΒΕΠΕΣ, vol. 79, Atena, 2000, pp. 192-237.
- EVAGRIE, *Eul* = EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul către Evloghie*, în EVAGRE LE PONTIQUE, *À Eulogie, Des vices opposés aux vertus*, (ed.) Charles-Antoine Fongielman, SC 591, Ed. Cerf, Paris, 2017.
- EVAGRIE, *Evl. Syr.* = EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul către Evloghie*, trad. siriacă în MS Add. 14621, f. 86.
- EVAGRIE, *Gn* = EVAGRIE PONTICUL, *Gnosticul*, în EVAGRE LE PONTIQUE, *Le Gnostique*, (ed.) Antoine Guillaumont și Claire Guillaumont, SC 356, Ed. Cerf, Paris, 1989; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul practic. Gnosticul*, trad. și comentarii de Cristian Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2003².
- EVAGRIE, *in Ecl* = *Scolii la Ecclesiast*, în EVAGRE LE PONTIQUE, *Scholies à L'Ecclesiaste*, (ed.) Paul Géhin, SC 397, Ed. Cerf, Paris, 1993; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Scolii la Pilde și Ecclesiast*, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu, EIBMO, București, 2017, pp. 183-219.
- EVAGRIE, *in Prov* = *Scolii la Pilde*, în EVAGRE LE PONTIQUE, *Scholies aux Proverbes*, (ed.) Paul Géhin, SC 340, Ed. Cerf, Paris, 1987; în limba

- română: EVAGRIE PONTICUL, *Scolii la Pilde și Ecclesiast*, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu, EIBMO, București, 2017, pp. 59-180.
- EVAGRIE, in *Ps = Scolii la Psalmi*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Scholies aux Psaumes*, 2 vol. (ed.) Marie-Josèphe Rondeau, Paul Géhin, Matthieu Cassin, SC 614-615, Ed. Cerf, Paris, 2021.
- EVAGRIE, *KG* = EVAGRIE PONTICUL, *Capete gnostice*, text critic siriac în A. GUILLAUMONT, *Les six Centuries des 'Kephalaiia Gnostica' d'Évagre le Pontique*, PO 28, 1, Paris, 1958; text siriac și retroversiune greacă: (ed.) FRANKENBERG, Wilhelm, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 49-423; cu transcriere politonică în ΒΕΠΕΣ, vol. 78, Atena, 2002, pp. 86-136.
- EVAGRIE, *Mel* = EVAGRIE PONTICUL, *Epistolă către Melania*, în (ed.) Wilhelm FRANKENBERG, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 613-619 (prima parte); G. VITESTAM, *Seconde partie du traité, qui passe sous le nom de «La grande lettre d'Évagre le Pontique à Melanie l'Ancienne»*, Lund, 1964 (partea a doua); în limba română: Ieromonah Gabriel BUNGE, *Evagrie Ponticul. O introducere*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, pp. 215-240.
- EVAGRIE, *O cog* = EVAGRIE PONTICUL, *Despre cele opt gânduri*, în PG 79, 1145-1164; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *În luptă cu gândurile*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2006, pp. 63-107.
- EVAGRIE, *Or* = EVAGRIE PONTICUL, *Despre rugăciune*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Sur la prière*, (ed.) Paul Géhin, SC 589, Ed. Cerf, Paris, 2017; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *Cuvânt despre rugăciune, împărțit în 153 de capete* (traducere după PG 79, 1165-1200), FR 1, EIBMBOR, București, 2008, pp. 96-118; EVAGRIE PONTICUL, *Despre rugăciune*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., în vol. Schiarhimandrit Gabriel BUNGE, *Rugăciunea în Duh și Adevăr*, Ed. Deisis, Sibiu, 2015, pp. 521-548.
- EVAGRIE, *Paren* = EVAGRIE PONTICUL, *Parenază monahală*, în (ed.) Wilhelm FRANKENBERG, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 559-563. Citat după pagină.
- EVAGRIE, *Protr* = EVAGRIE PONTICUL, *Protreptikos*, în (ed.) Wilhelm FRANKENBERG, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, pp. 554-557. Citat după pagină.
- EVAGRIE, *Pseudo-suppl. KG* = Wilhelm FRANKENBERG (ed.), *Evagrius Ponticus*, pp. 422-471.
- EVAGRIE, *Pr* = EVAGRIE PONTICUL, *Făptuitorul*, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Traité pratique ou Le Moine*, vol. I-II, (ed.) Antoine Guillaumont și Claire Guillaumont, SC 170-171, Ed. Cerf, Paris, 1970-1971; în limba

- română: EVAGRIE PONTICUL, *Tratatul practic. Gnosticul*, trad. și comentarii de Cristian Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2003²; Avva EVAGRIE PONTICUL, *Monahul sau Făptuitorul. Praktikos*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2016.
- EVAGRIE, *Sk* = EVAGRIE PONTICUL, *Skemmata*, în J. MUYLDERMANS, *Evagriana*. Extrait de la revue *Le Muséon*, t. XLIV, pp. 374-380, augmenté de: *Nouveau fragments grecs inédits*, Paris, 1931, p. 38 sq; în limba română: EVAGRIE PONTICUL, *În luptă cu gândurile*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2006, pp. 351-358.
- Evagr Syr* = *Evagriana Syriaca*, (ed.) J. MUYLDERMANS (*Bibliothèque du Muséon* 31), Louvain, 1952.
- Everg.* = Εὐεργετικός, 4 vol., ed. îngrijită de Ep. Mathaios Lagge, Atena, 1993-1997⁶; *Everghetinos-Eὐεργετικός. Adunare a cuvintelor și învățăturilor celor de Dumnezeu grăite, ale purtătorilor de Dumnezeu Părinți, culeasă din toată scriptura cea de Dumnezeu insuflată*, vol. 1 – Cartea I (Temele 1-25); vol. 2 – Cartea I (Temele 26-50); vol. 3 – Cartea a II-a (Temele 1-25), ediție bilingvă, Sfânta Mare Mănăstire Vatoped, Muntele Athos, 2011, 2010, 2016; o veche traducere completă reeditată în lb. rom.: *Everghetinosul*, 4 vol., transliterare, diortosire, revizuire după ed. gr. și note de Ștefan Voronca, Ed. Egumenița, 2007, 2006, 2008, 2009.
- *** *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, trad. din grecește, introd. și note de prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, vol. 1-12, București, 2008-2016; EIBMO, vol. 1-12 (ediție jubiliară), București, 2017.
- *** ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ, vol. 1-5, Ed. Astir, Atena, 1957-1986.
- *** ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ, ediție nouă, vol. 1-6, Sfânta Mănăstire Adormirea Maicii Domnului Bura, Arkadia, 2010-2015.
- FILOTEI K., *Gregoras* = Sfântul FILOTEI KOKKINOS, *Împotriva lui Gregoras*, în ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ – ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ, (ed.) Demetrios Kaimakis, Ed. Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Tesalonic, 1983.
- FILOTEI K., *Palama* = Sfântul FILOTEI KOKKINOS, *Cuvânt despre viața Sfântului Grigorie Palama*, în ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ – ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ, vol. Α' – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

- ΑΓΙΟΙ, (ed.) Demetrios Tsami, Ed. Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Tesalonic, 1985; trad. rom. în Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Tomosuri dogmatice – Viața – Slujba (Scrieri I)*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2009, pp. 457-645.
- FILOXEN, *Omilii* = PHILOXÈNE DE MABBOUG, *Homélie*s, trad. fr. de Eugène Lemoine, SC 44, Ed. Cerf, Paris, 1956.
- FRANK. = Wilhelm FRANKENBERG, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912.
- GRIGORIE NAZ, *Cuv 32* = GREGOIRE DE NAZIANZE, *Discours 32-37*, (ed.) Claudio Moreschini și Paul Gallay, SC 318, Paris, 1985; în limba română: Sfântul GRIGORIE DE NAZIANZ, *Cele cinci Cuvântări teologice*, trad. rom. de pr. dr. acad. Dumitru Stăniloae, Ed. Anastasia, București, 1993.
- GRIGORIE NYS, *Titl Ps* = GREGOIRE DE NYSE, *Sur les titres des psaumes*, (ed.) J. Revnard, SC 466, Paris, 2002; în limba română: Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *La titlurile Psalmilor*, în *Scrieri* (Partea a doua), PSB 30, trad. rom. de pr. prof. dr. Teodor Bodogae, EIBMBOR, București, 1998, pp. 135-196.
- GRIGORIE NYS, *VM* = GREGOIRE DE NYSE, *La vie de Moïse*, (ed.) Jean Danielou, SC 1^{bi}, Paris, 2000³; în limba română: Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Despre viața lui Moïse*, trad. rom. și comentarii de pr. prof. Ion Buga, Ed. Sfântul Gheorghe-Vechi, București, 1995.
- GRIGORIE SIN, *Capete în acrostih* = Sfântul GRIGORIE SINAITUL, *Capete foarte folositoare în acrostih*, în FR 7, EIBMO, București, 2013, pp. 115-188.
- GRIGORIE SIN, *Despre isihie și rugăciune* = Sfântul GRIGORIE SINAITUL, *Învățătura cu de-amănuntul despre liniștire și rugăciune*, în FR 7, EIBMO, București, 2013, pp. 192-204.
- Hom. an.* = J. J. OVERBECK, *S. Ephraemi Syri, Rabulae Episcopi Edesseni, Balaei, Aliorumque Opera Selecta*, Oxford, 1865.
- HRIS., *Apost* = ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχτω*, PG 51, 207-217.
- HRIS., *Omilia 33* = *Omilia a 33-a la Faptele Apostolilor*, în PG 60, 244.
- ÎN APAM, *Isihie* = IOAN DE APAMEA, *Despre isihie*, în S.P. BROCK, *Malpanuta d-abahata suryaye d'al slota*, Glane/Losser 1988, pp. 44-47.
- ÎN APAM, *Dial* = IOAN DE APAMEA, *Despre suflet*, în S. DEDERING, *Johannes Lycopolis. Ein Dialog über die Seele und die Affekte des Menschen*, Leipzig, O. Harrassowitz, 1936. Citat după pagină.
- ÎN APAM, *Rug* = IOAN DE APAMEA, *Despre rugăciune*, în Sebastian P. BROCK,

- Malpanuta d-abahata suryaye d'al slota*, Glane/Losser, 1988.
- ÎN APAM, *Briefe* = *Briefe von Johannes dem Einsiedler*, (ed.) L.G. Rignell, Lund, 1941. Citat după pagină.
- ÎN APAM, *Thom* = *Sechs Gespräche mit Thomasios, Der Briefwechsel zwischen Thomasios und Johannes und Drei an Thomasios gerichtete Abhandlungen*, (ed.) W. STROTHMANN, PTS 11, Walter de Gruyter, Berlin, 1972.
- ÎN APAM, *Trakt* = L.G. RIGNELL, *Drei Traktate von Johannes dem Einsiedler (Johannes von Apameia)*, Lund, 1960. Citat după pagină.
- IOAN BAR KALDUN, *Viața lui Rabban Iosif Busnaya* = *Histoire du moine Rabban Youssef Bousnaya par son disciple Jean Bar-Kaldoun*, trad. din siriacă de J.-B. Chabot (extras din ROC), Paris, 1900.
- IOAN DALYATHA, *Ep* = *La collection des Lettres de Jean de Dalyatha*, (ed.) Robert Beulay, PO 180, Brepols, Turnhout/Belgique, 1978; *The Letters of John of Dalyatha*, (ed.) Mary T. Hansbury, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2006.
- IOAN DALYATHA, *Omilii* = JEAN DE DALYATHA, *Les Homélie*s I-XV, (ed.) Nadira Khayat, CERO, Université Antonine, Antélias-Liban, 2007.
- IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* = JOHN THE SOLITARY, *On the Soul*, trad. și introd. de Mary T. Hansbury, Gorgias Press, New Jersey, 2013.
- IOSIF HAZZAYA, *Cartea întrebărilor, Despre imbolduri, Despre rugăciune, Epistola, Lucrările harului, Rugăciune* = AVVA IOSIF HAZZAYA – Văzătorul de Dumnezeu, *Scrieri duhovnicești*, trad. rom. de ierom. Agapie Corbu (*Philocalica Syriaca* 1), Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2019.
- IOSIF HAZZAYA, *KG* = *I Capitoli di Conoscenza di Giuseppe Hazzaya (Centurie I-V)*, (ed.) Paolo R. PUGLIESE (Ofm Cap), teză de doctorat la Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Patristicum Augustinianum, Roma, 2018.
- IOSIF ISIHASTUL, *Ep* = Cuviosul IOSIF ISIHASTUL, *Simfirea iubirii dumnezeiești*, trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Constantin Coman și Teodor Coman, Ed. Bizantină, București, 2020.
- IOSIF VAT, *Cuviosul Iosif* = Monah IOSIF VATOPEDINUL, *Cuviosul Iosif Isihastul*, trad. rom. de ieroschim. Ștefan Nuțescu, Ed. Evanghелиsmos, 2009.
- IOSIF VAT, *Mistagogia* = ΑΡΧΙΜ. ΕΦΡΑΙΜ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΣ, ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ κατὰ τον Γέροντα Ιωσήφ Βατοπαιδινό, Sfânta Mănăstire Vatopedi, Sfântul Munte Athos, 2021.
- ISAIA, AVVA, *CA* [*Cuvinte ascetice*] = Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀββᾶ Ἰσαΐου

- Λόγοι κθ', ἐξ Ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου τοῦ ιζ' αἰῶνος. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ Μοναχοῦ Ἰορδανίτου ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1911, νῦν δὲ τὸ δεύτερον ὑπὸ Σωτηρίου Ν. Σχουᾶ, Βόλος 1962'; trad. rom. în *FR 12*, EIBMO, București, 2017.
- ISIHIE, *Sent* = ἹΣΥΧΙΟΥ ἹΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, Γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφάρτοις τὸν ἄνθρωπον, *PG 79*, 1240-1248.
- IȘODAD DE MERV, *Com Mat* = *The commentaries of Isho'dad of Merv, bishop of Hadatha (c. 850 A.D.) in Syriac and English: Matthew and Mark in Syriac*, vol. 2, (ed.) Margaret Dunlop Gibson, Cambridge University Press, 2011.
- IȘODENAH DE BASRA, *Cartea curăției* = ISHODNAH DE BAÇRA, *Le Livre de la chasteté*, (ed.) J.-B. Chabot, Roma, 1896.
- JOSEPH HAZZAYA, *Lettre sur les trois étapes de la vie monastique*, (ed.) P. Harb și F. Graffin, în *PO 45*, Brepols, Turnhout/Belgique, 1992.
- MACARIE (f.) = Macarie în ms. *Vat. syr. 216*.
- MACARIE, *Ep 1* (S.U.) = W. STROTHMANN, *Die Syrische Überlieferungen der Schriften des Makarios*. Teil 1: Syrischer Text (Gottinger Orientforschungen I. Reihe: Syriaca, 21), Wiesbaden, 1981.
- MACARIE, *Ep 1* = P. GÉHIN, „Le dossier macarien de l' *Atheniensis gr. 2492*“, *Recherches augustiniennes* 31 (1999), pp. 89-147.
- MACARIE, *Omilii* (Mar.) = G.L. MARRIOTT, *Macarii Anecdota. Seven Unpublished Homilies of Macarius*, Cambridge, 1918.
- MACARIE, *Omilii* (G.H.) = H. DORRIES, E. KLOSTERMANN, M. KROEGER, *Die 50 geistlichen Homilien des Makarios*, *PTS 4*, Berlin, 1964.
- MARCU ASCETUL, *Despre cei* = MARC LE MOINE, *Traités*, vol. I, (ed.) Georges-Matthieu de Durant, *SC 445*, Paris, 2000; în limba română: Sfântul MARCU ASCETUL, *Despre cei ce-și inchipuie că se îndreptătesc din fapte*, *FR 1*, EIBMBOR, București, 2008².
- MARCU ASCETUL, *DP* [*Despre pocăință*] = MARC LE MOINE, *Traités*, vol. I, (ed.) Georges-Matthieu de Durant, *SC 445*, Paris, 2000.
- MARCU ASCETUL, *LD* = MARC LE MOINE, *Traités*, vol. I, (ed.) Georges-Matthieu de Durant, *SC 445*, Paris, 2000; în limba română: Sfântul MARCU ASCETUL, *Despre legea duhovnicească în 200 de capete*, *FR 1*, EIBMBOR, București, 2008².
- MAXIM, *Ambigua* = Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, trad. rom. de pr. prof. dr. D. Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006.

- MAXIM, *CD* = MASSIMO CONFESSORE, *Capitoli sulla carità*, (ed.) Aldo Ceresa-Gastaldo, Ed. Studium, Roma, 1963; în limba română: Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete despre dragoste*, *FR 2*, EIBMBOR, București, 2008².
- MAXIM, *KG* = Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete gnostice sau teologice*, *FR 2*, EIBMBO, București, 2008², pp. 155-248.
- MAXIM, *Talasia* = MAXIME LE CONFESSEUR, *Questions à Thalassios*, vol. I-III, trad. de Françoise Vinel, *SC 529*, 554, 569, Paris, 2010, 2012, 2015; în limba română: Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasia*, *FR 3*, EIBMBO, București, 2017³.
- MARTYRIUS-SAHDONA, *Cartea desăvârșirii*, în MARTYRIUS (SAHDONA), *Ceuvres spirituelles I-III, Livre de la perfection*, (ed.) André de Halleux, *CSCO 200-201*, 214-215, 252-253 (*Syr.* 86-87, 90-91; 110-111), Louvain, 1960, 1961, 1965.
- MARTYRIUS-SAHDONA, *Epistole*, în MARTYRIUS (SAHDONA), *Ceuvres spirituelles IV, Lettres à des amis solitaires. Maximes sapientiales*, (ed.) André de Halleux, *CSCO 254-255* (*Syr.* 112-113), Louvain, 1965.
- MUYLD., *Evagr. Note* = J. MUYLDEMANS, *Evagriana*. Extrait de la revue *Le Muséon*, t. XLVI, augmenté de: *Nouveaux fragments grecs inédits*, Paris, 1931.
- NAU = *Histoires des solitaires égyptiens* (Ms. Coislin 126, fol. 158 sqq.), *ROC 12* (1907).
- NICHIFOR, *Despre rugăciune* = NICHIFOR DIN SINGURĂTATE, *Cuvânt despre rugăciune*, *FR 7*, EIBMBO, București, 2013², pp. 15-40.
- NICODIM, *Eort.* = ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ἉΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, *Ἑορτοροδομίων*, 3 vol., Ed. Orthodoxos Kypsele, Tesalonic, 1987.
- NICODIM, *NS* = Sfântul NICODIM AGHIORITUL, *Noua Scară*, în ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ἉΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, *Νέα Κλίμαξ*, Ed. B. Rigopoulou, Tesalonic, 1976.
- NICODIM, *Paza* = Αγίου ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, *Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον*, Ed. Nectarie Panagopoulos, Atena, 2001; în limba română: Sfântul NICODIM AGHIORITUL, *Paza celor cinci simțuri*, trad. rom. de arhim. Dometian, transliterată și diortosită de ierod. Ambrozie Botez și Bogdan Părăială, Ed. Bunavestire, Bacău, 2001. Citat după pagina trad. rom.
- NIL, *Marg* = P. BETTILOLO, *Gli scritti siriaci di Nilo il solitario*, Louvain-le-Neuve, 1983.
- NIL PUSTNICUL, *Perla*, în NIL, *Marg.*, pp. 1-45.

- ORIGEN, in *Ps* = ORIGEN, *Comentariu la Psalmi*, în PG 12, 1153-1685.
- ORIGEN, *Numeri* = ORIGEN, *Omilii și adnotări la Numere. Adnotări la Deuteronom*, vol. I (ediție bilingvă), trad. rom. de Adrian Muraru, Polirom, 2022.
- PALADIE, *HL* = C. BUTLER, *The Lausiac History of Palladius II (TSVI.2)*, Hildesheim, G. Olms, 1967²; în limba română: PALADIE, *Istoria lausiacă*, trad. rom. de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1993.
- PALAMA, *Capitole* = *Τρία Κεφάλαια περί προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας*, în ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, *Συγγράμματα*, vol. 5 (ed.) Panayotis Hristou, Ed. Kyromanos, Tesalonic, 1992, pp. 157-160; în limba română: Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Capitole despre rugăciune și curăția inimii*, în Sfântul GRIGORIE PALAMA, (*Scrieri II*), trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2005.
- PALAMA, *Despre rugăciune* = Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Opere complete*, vol. 3, pp. 361-437; FR 7, EIBMO, București, 2013², pp. 269-313.
- PALAMA, *Despre sfânta lumină* = Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Opere complete*, vol. 3, pp. 239-623; FR 7, EIBMO, București, 2013², pp. 314-440.
- PALAMA, *Împărțirea dumnezeiască* = Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Despre împărțirea dumnezeiască și îndumnezeitoare sau despre simplitatea dumnezeiască și mai presus de fire*, în Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Opere complete*, vol. V, pp. 47-111; FR 7, EIBMBOR, București, 2013², pp. 443-486.
- PALAMA, *În apărarea* = Sfântul GRIGORIE PALAMA, *În apărarea celor ce se liniștesc în chip sfânt*, în: Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Opere complete*, vol. III-IV.
- PALAMA, *Opere complete* = Sfântul GRIGORIE PALAMA (ediție bilingvă), vol. II-VII, trad. rom. de diac. Cornel Coman, Ed. Gândul Aprins, București, 2013-2019.
- PALAMA, *Xenia* = *Εἰς μοναχὴν Ξένην*, în ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, *Συγγράμματα*, vol. 5 (ed.) Panayotis Hristou, Ed. Kyromanos, Tesalonic, 1992, pp. 193-230; în limba română: Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Despre patimi, virtuți și răgazul minții către Xenia*, în Sfântul GRIGORIE PALAMA (*Scrieri II*), trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.
- Physiologus gr.* = *Physiologus*, (ed.) F. Sbordone, Milano, 1936.
- Physiologus syr.* = *Physiologus Syrus*, (ed.) O.G. Tychsen, Rostock, 1795.
- Raiul* = *The Book of Paradise*, 2 vol., (ed.) E.A. Wallis Budge, Londra, 1904.
- Scara* = *ἸΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ, Κλίμαξ*, (ed.) Arhim. Ignatie, Sfânta Mănăstire Paraklitou, Oropos, Attica, 2002; în limba română: Sfântul

- IOAN SCĂRARUL, *Scara*, FR 9, EIBMO, București, 2017³.
- Sentences* = *Les Sentences des Pères de Désert – série des anonymes*, trad. fr. de Dom Lucien Regnault, SO 43, Solesmes-Bellefontaine, 2005.
- SEXTUS, *Sentințe* = *The Sentences of Sextus*, (ed.) Henri Chadwick, Cambridge University Press, Cambridge, 1959.
- SIMEON NT, *Cateheze* = SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèses* 23-34, vol. III, (ed.) Mgr Basile Krivochéine, trad. fr. de Joseph Paramelle, s.j., SC 113, Le Cerf, Paris, 1965; în limba română: Sfântul SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze (Scrieri II)*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999.
- SIMON TAIBUTEH, *Cartea harului*, MS *Vaticanus Syr. 562*, Biblioteca Apostolica Vaticana.
- SIMON TAIBUTEH, *Cuvântarea la sfințirea chiliei*, în Mar SYMÉON DE TAIBOUTEH, *Discours sur la cellule*, trad. fr. de André Louf, în *Collectanea Cisterciensia* 64 (2002), pp. 34-55; SHEM'ON THE GRACEFUL, *Discourse on the Solitary Life*, trad. engl. și intro. de Mary Hansbury, SLG Press, Oxford, 2020.
- SOCRATE, *HE* = SOCRATE DE CONSTANTINOPLE, *Histoire Ecclésiastique* II-III, trad. fr. de Pierre Périchon, s.j. și Pierre Maraval, SC 493, Ed. Cerf, Paris, 2005.
- SOFRONIE, *Despre rugăciune* = Arhimandritul SOFRONIE, *Despre rugăciune*, trad. rom. de ierom. Rafail (Noica), Ed. Accent Print, Suceava, 2019.
- TEODOR MOPS, *Crez* = *Commentary of Theodore of Mopsuestia on the Nicene Creed*, (ed.) A. Mingana, WS V, Cambridge, 1932.
- TEODOR MOPS, *Fc (T)* = TEODOR DE MOPSUESTIA, *Tâlcuiri la Facere*, în R. M. TONNEAU, „Théodore de Mopsueste, Intérpretation (du Livre) de la Genèse“ (Vat. Syr. 120, ff. I-V), *Le Muséon* 66 (1953).
- TEODOR MOPS, *Fc (S)* = TEODOR DE MOPSUESTIA, *Tâlcuiri la Facere*, în E. SACHAU, *Theodori Mopsuesteni Fragmenta Syriaca*, Leipzig, 1869. Citat după pagină.
- TEODOR MOPS, *Frag.* = O. PETIT, „L'homme créé «à l'image» de Dieu. Quelques fragments grecs inédits de Théodore de Mopsueste“, *Le Muséon* 100 (1987) 1-4, pp. 269-281.
- TEODOR MOPS, *In Gen.* = THEODORI MOPSUESTENI, *Fragmenta in Vetus Testamentum. In Genesin*, PG 66, 633-646.
- TEODOR MOPS (Jansma) = T. JANSMA, „Théodore de Mopsueste, interpretation du livre de la Genèse. Fragments de la version syriacque (B. M. Add. 17, 189, fol. 17-21)“, *Le Muséon* 75 (1962), 63-92.
- TEODOR MOPS, *Cateh* = *Les Homélie catéchétiques de Théodore de Mopsueste*.

- Reproduction phototypique du Ms. Mingana Syr. 561* (Selly Oak College's Library, Birmingham), trad. fr. de R. Tonneau (*Studi e Tesi* 145), Città del Vaticano, Bibliotheca Apostolica Vaticana, 1949.
- TEODOR MOPS, *Tatăl = Commentary of Theodore of Mopsuestia on the Lord's Prayer and on the Sacraments of Baptism and the Eucharist*, (ed.) A. Mingana, WS VI, Cambridge, 1933. Citat după pagină.
- ****The Syriac Fathers on Prayer and the Spiritual Life*, introd. și trad. de Sebastian Brock, Cistercian Publications Inc., Kalamazoo, Michigan, 1987.
- ****The Mystical Discourses of John Saba*, (ed.) Brian E. Colles, University of Melbourne, 1969.
- VA syr = *La vie primitive de S. Antoine conservée en syriaque*, (ed.) R. Draguet, CSCO 417 (Syr. 183), Louvain, 1980.
- VARS. și IOAN = BARSANUPHE ET JEAN DE GAZA, *Correspondance*, SC 426 (vol. 1/I), SC 427 (vol. 2/I), SC 450 (vol. 1/II), SC 468 (vol. III), (ed.) F. Neyt, P. de Angelis-Noah, L. Regnault, Paris, 1997, 1998, 2000, 2002; în limba română: Sfinții VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești*, FR 11, EIBMO, București, 2021⁴.
- VASILE, *Const. asc.* = ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ἀσκητικά διατάξεις πρὸς τοὺς ἐν κοινῳβίῳ καὶ καταμόνας ἀσκοῦντες*, PG 31, 1321-1428; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Constituții ascetice*, trad. rom. de Nicolae Mogace, în vol. *Scriseri morale și ascetice*, PSB 5 (serie nouă), Ed. Basilica, București, 2013, pp. 582-665.
- VASILE, *Cuv asc* = ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Λόγος ἀσκητικός*, PG 31, 625-652; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Al doilea cuvânt ascetic*, trad. rom. de Octavian Gordon, în vol. *Scriseri morale și ascetice*, PSB 5 (serie nouă), Ed. Basilica, București, 2013, pp. 552-560.
- VASILE, *Eun* = BASILE DE CESAREE, *Contre Eunome* I-II (ed.) B. Sesboue - G.-M. de Durand - L. Doutreleau, SC 299, 305, Paris, 1982, 1983; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Împotriva lui Eunomie*, trad. rom. de ierom. Lavrentie Carp, Ed. Crigarux, Piatra Neamț, 2007; Sfântul VASILE CEL MARE, *Împotriva lui Eunomie*, trad. rom. de ierom. Policarp Pâruloiu în Sfântul VASILE CEL MARE, *Scriseri dogmatice și exegetice*, PSB 4 (serie nouă), Ed. Basilica, București, 2011, pp. 57-182.
- VASILE, *Hex* = BASILIUS VON CAESAREA, *Homilien zum Hexaemeron*, (ed.) E. Amand de Mendieta - S.Y. Rudberg, Akademie Verlag, Berlin, 1997;

- Sfântul VASILE CEL MARE, *Omilii la Hexaemeron*, trad. rom. de pr. Dumitru Fecioru, Ed. Sophia, București, 2004. Citat după pagină.
- VASILE, *la aminte* = S.Y. RUDBERG, *L'homélie de Basile de Césarée sur le mot «Observe-toi toi-meme»*. Édition critique du texte grec et étude sur la tradition manuscrite, SGT 2, Stockholm, 1962; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Omilii și cuvântări*, trad. rom. de pr. prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2004², pp. 36-52.
- VASILE, *Către Grigorie* = Γρηγορίου Ἐταίρω, în SAINT BASILE, *Lettres* I, (ed.) Y. Courtonne, Les Belles Lettres, Paris, 1957; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Epistole*, trad. rom. de pr. Teodor Bodogae, PSB 3 (serie nouă), Ed. Basilica, București, 2010², pp. 30-36.
- VASILE, *Sf. Duh* = BASILE DE CESAREE, *Traité du Saint-Esprit*, (ed.) B. Pruche, SC 17bis, Paris, 1968; în limba română: Sfântul VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, trad. rom. de pr. Teodor Bodogae, în Sfântul VASILE CEL MARE, *Scriseri* III, PSB 12, EIBMBOR, București, 1988, pp. 15-92. Citat după pagină.
- VCF = *La vie de saint Cyrille le Philéote, moine byzantin* (†1110), (ed.) E. Sargolagos, SH 39, Bruxelles, 1964; în limba română: Nicolae KATASKEPENOS, *Sfântul Chiril Fileotul – viața ca filocalie*, trad. rom. de Laura Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2020.
- VPT = *Viața Sfântului Pavel Tebeul*, în J. BIDEZ, *Deux versions grecques inédites de la vie de Paul de Thèbes*, Bruxelles, 1900.

3. LITERATURĂ SECUNDARĂ

- AKIKI, *Tears* = Akiki, Jean, „The Ritual of Tears with Isaac of Nineveh”, în vol. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 155-167.
- ALFEYEV, *Lumea duhovnicească* = ALFEYEV, Ilarion, *Lumea duhovnicească a Sfântului Isaac Sirul*, trad. rom. de Dragoș Dâscă, Ed. Doxologia, Iași, 2014.
- ANDERSON, *The Abandonment* = ANDERSON, Elisabeth, „The Experience of Abandonment by God in Syriac Christian Ascetical Theology”, în *Spiritus: A Journal of Christian Spirituality*, vol. 20, nr. 1 (2020), pp. 79-104.
- ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis* = ASSEMANI, J.-S., *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana*, vol. I-III, 1719; 1721; 1725 (III.1), 1728 (III.2), Propaganda Fidae, Roma.

- BARSKY – KALININ, *Adam* = BARSKY, Eugeny, KALININ, Maxim, „Adam in the Third Volume of Isaac the Syrian“, în vol. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 115-122.
- BAUMER, *The Church of the East* = BAUMER, Christoph, *The Church of the East: An Illustrated History of Assyrian Christianity*, Bloomsbury Publishing, 2016.
- BAUM – WINKLER, *Biserica Asiriană* = BAUM, Wilhelm, WINKLER, Dietmar W., *Biserica Asiriană a Răsăritului. O scurtă istorie a creștinismului siro-oriental*, trad. rom. de Andrei Macar, Ed. Doxologia, Iași, 2020.
- BETTILOLO, *Charité* = BETTILOLO, Paolo, „«Avec la charité comme but»: Dieu et création dans la méditation d'Isaac de Ninive“, în *Irenikon* 63, vol. 3/1990, pp. 323-345.
- BETTILOLO, *Testimoni* = BETTILOLO, Paolo, *Testimoni dell'eschaton. Monaci siro-orientali in un'età di torbidi*, Societa Editrice il Mulino, Bologna, 2019.
- BEULAY, *L'enseignement spirituel* = BEULAY, Robert, *L'enseignement spirituel de Jean de Dalyatha, mystique syro-oriental du VIIIe siècle*, Beauchesne, Paris, 1990.
- BEULAY, *La Lumière* = BEULAY, Robert, *La Lumière sans forme. Introduction à l'étude de la mystique chrétienne syro-orientale*, Chevetogne, 1987.
- BOULARAND, *Crainte* = BOULARAND, Éphrem, *Crainte*, în *DS* 2, 2463-2511.
- BRIQUEL-CHATONETT – DEBIÉ, *Le monde syriaque* = BRIQUEL-CHATONETT, Françoise, DEBIÉ, Muriel, *Le monde syriaque. Sur les routes d'un christianisme ignoré*, Les Belles Lettres, 2017.
- BROCK, Sebastian P., „Beth 'Abe, Monastery of“, în *GEDSH*, p. 70.
- BROCK, *Biserica Nestoriană* = BROCK, Sebastian, „Biserica Nestoriană – o etichetă nefericită pentru Biserica Asiriană a Răsăritului“, în Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici*, Partea a II-a, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003, pp. 447-463.
- BROCK, *Christology* = BROCK, Sebastian P., „The Christology of the Church of the East“, în vol. *Traditions and Heritage of the Christian East: Proceedings of the International Conference*, (ed.) AFINOGENOV D.E., MURAVIEV, A.V., Indrik, Moscova, 1996, pp. 159-179.
- BROCK, *Christology in Synods* = BROCK, Sebastian, „The Christology of the Church of the East in the Synods of the Fifth to Early Seventh Centuries: Preliminary, Considerations and Materials“, în vol. *Aksum, Thyateira: A Festschrift for Archbishop Methodios of Thyateira and Great Britain*, (ed.) DRAGAS, George Dion, Thyateira House, London, 1985, pp. 125-142.

- BROCK, *Comment les cœurs* = BROCK, Sebastian P., „Comment les cœurs purs verront Dieu: saint Éphrem et quelques auteurs syriaques“, în *Le visage de Dieu dans le patrimoine oriental*, vol. I, Université Antonine, Antélias, 2001, pp. 131-143.
- BROCK, *Diachronic Aspects* = BROCK, „Diachronic Aspects of Syriac Word Formation: An Aid for Dating Anonymous Texts“, în *V Symposium Syriacum, OCA* 236, (ed.) R. Lavenant, Rome, 1990, pp. 321-330.
- BROCK, *Discerning the Evagriean* = BROCK, Sebastian P., „Discerning the Evagriean in the Writings of Isaac of Nineveh: A Preliminary Investigation“, în *Adamantius* 15 (2009), pp. 60-72.
- BROCK, *Efrem Sirul* = BROCK, Sebastian, *Efrem Sirul. O introduceere*, trad. rom. de pr. Mircea Ielciu și diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 1998.
- BROCK, Sebastian P., „Gabriel Qatraya“, în *GEDSH*, p. 171.
- BROCK, *From Qatar to Tokyo* = BROCK, Sebastian, „From Qatar to Tokyo, by way of Mar Saba: the translations of Isaac of Beth Qatraye (Isaac the Syrian)“, în *Aram* 11/12 (1999/2000), pp. 475-484.
- BROCK, *Isaac* = BROCK, Sebastian P., „Isaac the Syrian“, în *La Théologie Byzantine et sa tradition I/1 (VI-VII s.)*, (ed.) CONTICELLO, Carmelo G., Brepols, Turnhout, 2015, pp. 327-365.
- BROCK, *La prière* = BROCK, Sebastian, „La prière et la vie spirituelle selon les Pères syriaques“, în *Parole de l'Orient* 26 (2001), pp. 201-266.
- BROCK, *L'apport des Pères grecs* = BROCK, Sebastian, „L'apport des Pères grecs à la littérature syriaque“, în *Les Pères Grecs dans la tradition syriaque*, pp. 9-26.
- BROCK, *Maggnanuta* = BROCK, Sebastian P., „Maggnanuta: A Technical Term in East Syrian Spirituality and its Background“, în *Mélanges Antoine Guillaumont (Cahiers d'Orientalisme* 20), (ed.) R.-G. COQUIN, Cramer, Geneva, 1988, pp. 121-129.
- BROCK, *Secundus* = BROCK, Sebastian, „Secundus the Silent philosopher: some Notes on the Syriac Tradition“, în *RhM* 121 (1978), pp. 94-100.
- BROCK, *Some Paths* = BROCK, Sebastian, „Some Paths to Perfection in the Syriac Fathers“, în *Studia Patristica* LI (2011), pp. 77-94.
- BROCK, *Spiritual Mirror* = BROCK, Sebastian, „The imagery of the Spiritual Mirror in Syriac literature“, *JCSSS* 5 (2005), pp. 3-15.
- BROCK, *Spirituality of the heart* = BROCK, Sebastian, *The spirituality of the heart in Syrian tradition*, în *The Harp* 1, 2/3 (1988), pp. 93-115.
- BROCK, *Syriac into Greek* = BROCK, Sebastian, „Syriac into Greek at Mar Saba“,

- în vol. *The Sabaite Heritage in the Orthodox Church from the Fifth Century to the Present*, (ed.) PATRICH, Joseph, Peeters, Leuven, 2001, pp. 201-208.
- BROCK, *Syriac Writers* = BROCK, Sebastian, „Syriac Writers from Beth Qatraye“, in *Aram* 11-12 (1999-2000), pp. 85-96.
- BROCK, *THEORIA* = BROCK, Sebastian, „Some Uses of the Term *THEORIA* in the Writings of Isaac of Ninive“, in *Parole de l'Orient* 22 (1996), pp. 407-419.
- BUMAZHNOV, *He loves* = BUMAZHNOV, Dmitrii F., „He loves not the Person but the Nature – God's Love for Human Nature in Isaac of Nineveh“, in *JEastCS* 71 (3-4), pp. 269-282.
- BUNGE, *Le «lieu de la limpidité»* = BUNGE, Gabriel, „Le «lieu de la limpidité». À propos d'un apophtegme énigmatique: Budge II, 494“, *Irenikon* LV (1982), pp. 7-18.
- BUNGE, *Rugăciunea* = BUNGE, Schiarhimandrit Gabriel, *Rugăciunea în Duh și Adevăr*, trad. rom. de Maria-Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2015.
- BUNGE, *The Misadventures* = BUNGE, Gabriel, „From Greek to Syriac – and Back: The Misadventures of a Quotation from Evagrius Ponticus“, in vol. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 135-146.
- BURGAT, *La personne* = BURGAT, Pierre, *L'émergence de la personne. Manuel de vie chrétienne*, Éditions des Syrtes, Geneva, 2021.
- CHABOT, *Autodafé* = CHABOT, J.-B., „L'autodafé des livres syriaques du Malabar“, in *Florilegium ou Recueil de travaux d'erudition dédiés à Monsieur le Marquis Melchior de Vogüé*, Paris, 1909, pp. 613-623.
- CHABOT, *Synodicon Orientale* = CHABOT, J.B., *Synodicon Orientale ou recueil de synodes nestoriens*, Imprimerie Nationale, Paris, 1902.
- CHIALÀ, *Arabic Version* = CHIALÀ, Sabino, „The Arabic Version of Saint Isaac the Syrian: A Channel of Transmission of Syriac Literature“, in vol. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp.59-67.
- CHIALÀ, *Avraam Sirul* = CHIALÀ, Sabino, *Avva Avraam Sirul. Obștea sa și rânduielile Marii Mănăstiri (Philocalica Syriaca 2)*, trad. rom. de Aida Teodorescu, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2020.
- CHIALÀ, *Due discorsi ritrovati* = CHIALÀ, Sabino, „Due discorsi ritrovati della Quinta parte di Isacco di Ninive“, in *OCP* 79 (2013), pp. 61-112.
- CHIALÀ, *Isaac* = CHIALÀ, Sabino, *Isaac Sirianul – asceză singuratică și milă fără sfârșit*, trad. rom. de Maria-Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2012.

- CHIALÀ, *Les mystiques syro-orientaux* = CHIALÀ, Sabino, „Les mystiques syro-orientaux: une école ou une époque?“, in *Les mystiques syriaques*, pp. 63-78.
- CHIALÀ, *Prayer and the Body* = CHIALÀ, Sabino, „Prayer and the Body According to Isaac of Nineveh“, in *Prayer and Worship in Eastern Christianities, 5th to 11th Centuries*, pp. 34-43.
- CORBU, *Șapyuta* = CORBU, Hieromonk Agapie, „Șapyuta. An Essential Term to the Syriac Spirituality. Significations and Usage“, in *Le Museon* 135 (2022) 1-2, pp. 111-142.
- DE ANDIA, *Hésychia et contemplation* = DE ANDIA, Ysabel, „Hésychia et contemplation chez Isaac le Syrien“, in *Collectanea Cisterciensia* 53 (1991), pp. 20-48.
- DEN BIESEN, *The Irresistible Love* = DEN BIESEN, Kees, „The Irresistible Love of God. Two Syrian Church Fathers On Universal Salvation in Christ“, in vol. *Between the Cross And The Crescent. Studies in Honor of Samir Khalil Samir, S.J. on the Occasion of His Eightieth Birthday*, (ed.) PAŠA, Željko, s.j., OCA 304, Pontificio Istituto Orientale, Roma, 2018, pp. 437-448.
- DUCA, *A creaturely wisdom* = DUCA, Valentina, „A creaturely wisdom: Suffering, compassion and grace in Isaac of Nineveh“, in *Scottish Journal of Theology* 73 (2020), pp. 225-238.
- DUCA, *Dark Cloud* = DUCA, Valentina, „Standing Erect within the Dark Cloud“ (III 7,5): 'negativity' and the Subject in Isaac of Nineveh“, in *Sacris Erudiri: Journal of Late Antique and Medieval Christianity* 60 (2021), pp. 181-203.
- DUCA, *Le Passione* = DUCA, Valentina, „Le Passione secondo Isacco di Ninive“, in *Adamantius* 21 (2015), pp. 341-352.
- DUCA, *Human Frailty* = DUCA, Valentina, „Human Frailty and Vulnerability in Isaac the Syrian“, in *Studia Patristica* LXXIV (2016), pp. 429-438.
- DUCA, *Pauline Echoes* = DUCA, Valentina, „Pauline Echoes in Isaac of Nineveh (7th century): An Initial Investigation“, in *Studia Patristica* CXXXV (2021), pp. 165-177.
- DUCA, *Pride* = DUCA, Valentina, „Pride in the Thought of Isaac of Nineveh“, in *Studia Patristica* XCII (2017), pp. 137-147.
- DUCA, *Weakness* = DUCA, Valentina, „Human Weakness in Isaac of Nineveh and the Syriac Macarian Corpus: A First Investigation“, in *Aramaic Studies* 14 (2016), pp. 134-146.
- ****East Syriac Theology. An introduction*, (ed.) MANIYATTU, Pauly, Ephrem's

- Publications, Satna, 2007.
- FIORI, *Dionysius* = FIORI, Emiliano, „Dionysius the Areopagite and the East Syrian Mystics: The Phantom of a Greek Heritage“, în vol. *Griechische Philosophie und Wissenschaft bei den Ostsyriern. Zum Gedenken an Mâr Addai Scher (1867–1915)*, (ed.) PERKAMS, Matthias, SCHILLING, Alexander M., De Gruyter, Berlin/Boston, 2020, pp. 77-97.
- FLOROVSKY, Georges, „Νεοτοκιανοί“, în *HΘE*, vol. 9, Atena, 1966, pp. 418-426.
- FOTOPOULOS, Ioannis, „Avva Isaac Sirul, sfântul «nedreptăci»“, în *Orthodoxos Typos*, nr. 1659/06.10, 2006, pp. 1-2; nr. 1660/13.10.2006, p. 1; nr. 1661/20.10.2006, pp. 1-2; nr. 1662/27.10.2006, pp. 1-2.
- FREND, *Monophysite Movement* = FREND, W.H.C., *The Rise of the Monophysite Movement. Chapters in the History of the Church in the Fifth and Sixth Centuries*, James Clarke & Co. Ltd, 2008².
- GOLITZIN, *Mistagogia* = GOLITZIN, ieromonah Alexander, *Mistagogia*, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., ed. Deisis, Sibiu, 1998.
- HAGMAN, *The Asceticism* = HAGMAN, Patrick, *The Asceticism of Isaac of Nineveh*, Oxford University Press, Oxford, 2010.
- HANSBURY, *Wonder* = HANSBURY, Mary, „«Insight Without Sight»: Wonder as an Aspect of Revelation in the Discourses of Isaac the Syrian“, *JCSSS* 8 (2008), pp. 60-73.
- HANSBURY, *Remembrance of God* = „Remembrance of God and its Relation to Scripture in Isaac III Including Insights from Islamic and Jewish Traditions“, în *The Syriac Writers of Qatar in the Seventh Century*, pp. 93-122.
- HAUSHERR, *Par delà l'oraison pure* = HAUSHERR, Irénée, „Par delà l'oraison pure grâce à une coquille. À propos d'un texte d'Evagre“, în *RAM* 13 (1932), pp. 184-188.
- ICĂ JR., *Sfântul Isaac Sirul* = ICĂ JR., diac. Ioan I., „Sfântul Isaac Sirul necunoscutul – operă, profil istoric și gândire spirituală pe fundalul tradiției siro-orientale“, în Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici*, Partea a II-a, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003, pp. 5-84.
- JENKINS, *Istoria pierdută* = JENKINS, Philip, *Istoria pierdută a creștinismului*, trad. rom. de Mihai Moroiu, Ed. Baroque Books & Arts, București, 2018.
- JUCKEL, *La réception des Peres grecs* = JUCKEL, Andreas, *La réception des Pères grecs pendant la „Renaissance“ syriaque: renaissance – inculturation – identité*, în *Les Pères Grecs dans la tradition syriaque*, pp. 89-125.

- KAVVADAS, *Pneumatologia* = KAVVADAS, Nestor, *Pneumatologia Sfântului Isaac Sirul*, trad. rom. de Marian Pătru, Ed. Doxologia, Iași, 2016.
- KAVVADAS, *Relations* = KAVVADAS, Nestor, „On the Relations between the Eschatological Doctrine of Isaac of Nineveh and Theodore of Mopsuestia“, *Studia Patristica* XLV (2010), pp. 245-250.
- KAVVADAS, *Theological Anthropology* = KAVVADAS, Nestor, „Some Observations on the Theological Anthropology of Isaac of Nineveh and its Sources“, în *Patrologia Pacifica: Selected Papers Presented to the Western Pacific Rim Patristics Society: 3rd Annual Conference (Nagoya, Japan, September 29 – October 1, 2006) and other patristic studies (Scrinium 4)*, (ed.) BARANOV, Vladimir, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2009, pp. 147-157.
- KAVVADAS, *Theodore of Mopsuestia* = KAVVADAS, Nestor, „Theodore of Mopsuestia as a source of Isaac of Nineveh's pneumatology“, în *Parole de l'Orient* 35 (2010), pp. 393-405.
- KAVVADAS, *Theology of Language* = KAVVADAS, Nestor, „Theology of Language and Liturgical Prayer in Isaac of Nineveh“, în *Scrinium* 5 (1/2009), pp. 273-283.
- KESSEL, *Manuscript Heritage* = KESSEL, Grigory, „The Manuscript Heritage of Isaac of Nineveh: A Survey of Syriac Manuscripts“, în *The Syriac Writers of Qatar in the Seventh Century*, pp. 71-92.
- KESSEL, *Sinai Syr. 24* = KESSEL, Grigory, „Sinai Syr. 24 as an Important Witness to the Reception History of Some Syriac Ascetic Texts“, în *Sur le pas des Arameens chrétiens. Mélanges offerts à Alain Desreumaux*, (ed.) BRIQUEL-CHATONNET, Françoise, DEBIÉ, Muriel (*Cahiers d'Etudes Syriennes* 1), Geuthner, Paris, 2010, pp. 207-218.
- KHALIFÉ-HACHEM, *L'âme et les passions* = KHALIFÉ-HACHEM, Élie, „L'âme et les passions des hommes d'après un texte d'Isaac de Ninive“, în *Parole de l'Orient* 12 (1984-1985), pp. 201-218.
- KHALIFÉ-HACHEM, *La prière pure* = KHALIFÉ-HACHEM, Élie, „La prière pure et la prière spirituelle selon Isaac de Ninive“, în *Mémorial G. Khouri – Sarkis*, Louvain, 1969, pp. 157-172.
- KIMEL, *Preaching* = KIMEL, Alvin F., „Preaching Apokatastasis: St. Isaac the Syrian and the Grammar of the Kingdom“, în *Logos: A Journal of Eastern Christian Studies*, vol. 58, nr. 1-4 (2017), pp. 197-213.
- KORNARAKIS – Ἀγάπη πὸ θεομῆ = KORNARAKIS, Constantinos I., „Ἀγάπη πὸ θεομῆ ἀπὸ τῆ φλόγα τῆς γέννας. Ὁρισμένες παρατηρήσεις πάνω στις

- ἑσχατολογικῆς θέσεως τοῦ ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου“, in *Σύναξη* 122 (2/2012), pp. 30-41.
- LE COZ, *Istoria* = LE COZ, Raymond, *Istoria Bisericii Siro-Orientale*, trad. rom. de Octavian Gordon și Aida Teodorescu (*Philocalica Syriaca* 3), Ed. Sfântul Nectarie, Arad, 2021.
- *** *Le monachisme syriaque*, (ed.) JULLIEN, Florence, *ES* 7, Geuthner, Paris, 2010.
- *** *Les Pères Grecs dans la tradition syriaque*, (ed.) SCHMIDT, Andrea, GONNET, Dominique, s.j., *ES* 4, Geuthner, Paris, 2007.
- *** *Les mystiques syriaques*, (ed.) DESREUMAUX, Alain, *ES* 8, Geuthner, Paris, 2011.
- LICHTER, *Tears and Contemplation* = LICHTER, David A., „Tears and Contemplation in Isaac of Nineveh“, in *Diakonia* 11 (1976), pp. 239-258.
- LOSSKY, *Teologia dogmatică* = LOSSKY, Vladimir, *Teologia dogmatică*, trad. rom. de pr. dr. Cristian Galeriu, Ed. Anastasia, București, 2014.
- LOUF, *L'histoire* = LOUF, André, „L'homme dans l'histoire du salut selon Isaac le Syrien“, in *Connaissance des Pères de l'Église* 88 (2002), pp. 49-54.
- LOUF, *Pourquoi Dieu* = LOUF, André, „Pourquoi Dieu se manifesta, selon Isaac le Syrien“, in *Connaissance des Pères de l'Église* 80 (2000), pp. 37-56.
- LOUF, *Temha e tabra* = LOUF André, „*Temha*-stupore e *tabra*-meraviglia negli scritti di Isacco il Siro“, in *La grande stagione della mistica Siro-orientale (VI-VIII secolo)*, (ed.) VERGANI, Emidio, CHIALÀ, Sabino, Centro Ambrosiano, Milano, 2009.
- MAROKI, *Les trois étapes* = MAROKI, Sameer, *Les trois étapes de la vie spirituelle chez le Pères syriaques: Jean le Solitaire, Isaac de Ninive et Joseph Hazzaya. Source, doctrine, influence*, Harmattan, Paris, 2014.
- MASCLA, *The Gift of Tears* = Mascla, Paul T., „The Gift of Tears in Isaac of Nineveh: a Transition to Pure Prayer and the Virtue of Mercy“, in *Diakonia* 14 (1979), pp. 255-265.
- MENGOZZI, Alessandro, „Garshuni/Karshuni“, in *GEDSH*, pp. 172-173.
- MESCHONNIC, *Les Noms* = MESCHONNIC, Henri, *Les Noms. Traduction de l'Exode*, Desclée de Brouwer, Paris, 2003.
- MILLER, Dana, „Istoria și teologia Bisericii Răsăritului din Persia până la sfârșitul secolului VII“, în Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte către singuratici*, Partea a II-a, trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2003, pp. 465-536.
- MILLER, Dana, recenzie la Hilarion ALPEYEV, *The Spiritual World of Isaac the Syrian (Cistercian Studies Series 175)*, Cistercian Publications, Kalamazoo,

- Michigan, 2000, in *Hugoye*, vol. 5 (2002), pp. 122-127.
- MURAVIEV, *Macarian or Evagrian* = MURAVIEV, Alexei, „Macarian or Evagrian: the Problem of Origenist Legacy in Eastern Syriac Mystical Literature“, in *Origeniana Octava. Origen and the Alexandrian Tradition. Papers of the 8th International Origen Congress, Pisa, 27-31 August 2001*, vol. II, (ed.) PERRONE, Lorenzo, Leuven, Peeters, 2003.
- NEF, Frédéric, „Contemplation“, in *Dictionnaire critique de théologie*, (ed.) LACOSTE, Jean-Yves, Quadrige/Puf, Paris, 2020⁵, pp. 325-332.
- PATARIDZE, *Discours Ascétiques – tradition géorgienne* = PATARIDZE, Tamara, „Discours Ascétiques d'Isaac de Ninive. Étude de la tradition géorgienne et de ses rapports avec les autres versions“, *Le Muséon* 124 (2011), pp. 27-58.
- PĂUNOIU, *Asceza* = PĂUNOIU, Pr. Georgian, *Asceza și îndumnezeirea omului în opera Sfântului Isaac Sirul*, Editura Universității din București, București, 2019.
- PĂUNOIU, *Le monde à venir* = PĂUNOIU, Pr. Georgian, „Le monde à venir, la géhenne et la miséricorde de Dieu dans la vision de Saint Isaac le Syrien“, in *Irénikon*, vol. 92, 3/2019, pp. 323-345.
- PERCZEL, *Flames of Diamper* = PERCZEL, István, „Have the Flames of Diamper destroyed all the old Manuscripts of the Saint Thomas Christians?“, in *The Harp* 20 (2006), pp. 87-104.
- PIRARD, *Critical Edition* = PIRARD, Marcel, „Critical Edition of the Greek Version of «The Ascetic Homilies of St Isaac the Syrian» (Monastery of Iviron, 2012)“, in vol. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 51-57.
- PIRARD, *Cuvintele ascetice* = PIRARD, Marcel, „Οι ασκητικοί λόγοι του Αββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου“, in *Σύναξη* 81 (2002), pp. 50-58.
- PLEȘA, *Apocatastaza* = PLEȘA, Raluca Mocean, *Actualitatea apocatastazei. Între iubirea lui Dumnezeu și libertatea umană*, Ed. Eikon, București, 2021.
- POPOVA, *The Image* = POPOVA, Olga, „The Image of Saint Isaac Syrus in Byzantine Art of the 14th Century“, in *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 223-228.
- *** *Prayer and Worship in Eastern Christianities, 5th to 11th Centuries*, (ed.) BITTON-ASHKELONY, Broufia, KRUEGER, Derek, Routledge, London-New York, 2017.
- RAHMANI, *Studia Syriaca* I = RAHMANI, Ignatius Ephraem II, *Studia Syriaca*, vol. I, Deir el-Sharf, Beirut, 1904.
- RAMELLI – KONSTAN, *Terms for eternity* = RAMELLI, Ilaria; KONSTAN, David,

- Terms for Eternity: Aionios and Aidios in Classical and Christian Texts*, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2011.
- RUSSELL, *Deification* = RUSSELL, Norman, *The Doctrine of Deification in the Greek Patristic Tradition*, Oxford University Press, New York, 2004; În limba română: RUSSELL, Norman, *Învățătura despre îndumnezeire în tradiția patristică greacă*, trad. rom. de Dragoș Dâscă, Ed. Doxologia, Iași, 2015.
- *** *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy. Proceedings of the International Patristics Conference Held at the Sts Cyril and Methodius Institute for Postgraduate Studies, Moscow, October 10-11, 2013*, (ed.) ALFEYEV, Hilarion, St Vladimir's Seminary Press, New York, 2015.
- SCULLY, *Isaac* = Scully, Jason, *Isaac of Nineveh's Ascetical Eschatology*, Oxford University Press, Oxford/New York, 2017.
- SEPPĀLĀ, *Church Fathers* = SEPPĀLĀ, Serafim, „Anathematized Church Fathers: a Gateway to Ecumenism?“, în *RES*, nr. 11, 1 (2019), pp. 10-28.
- SEPPĀLĀ, *Angelology* = SEPPĀLĀ, Serafim, „Angelology of St Isaac the Syrian“, în *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*, pp. 97-113.
- SEPPĀLĀ, *Deification* = SEPPĀLĀ, Serafim, „The Concept of Deification in Greek and Syriac“, în *RES*, vol. 11, 3: *Lost for Words: Chalcedonian Christology Revisited*, Sibiu, 2019, pp. 439-455.
- SEPPĀLĀ, *Holy Spirit* = SEPPĀLĀ, Serafim, „Holy Spirit in Isaac of Nineveh and East Syrian Mysticism“, în vol. *The Holy Spirit in the Fathers of the Church: The Proceedings of the Seventh International Patristic Conference, Maynooth, 2008*, (ed.) TWOMEY, D. Vincent, RUTHERFORD, Janet E., Four Courts Press, Dublin, 2010, pp. 127-150.
- SEPPĀLĀ, *Meditation* = SEPPĀLĀ, Serafim, „Meditation in the East Syrian Tradition“, în *Meditation in Judaism, Christianity and Islam*, (ed.) EIFRING, Halvor, Bloomsbury, London, 2013, pp. 107-121.
- SIEGAL, *Judaism and Syriac Christianity* = SIEGAL, Michal Bar-Asher, „Judaism and Syriac Christianity“, în *The Syriac World*, (ed.) KING, Daniel, Routledge, London/New York, 2019, pp. 146-156.
- SORO, *Église de l'Orient* = SORO, Bawai, „La théologie de l'Église de l'Orient est-elle nestorienne?“, în *Istina* XL (1995), pp. 121-139.
- STĂNILOAE, *Ascetica* = STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Ed. IBMO, București, 2002.
- TANG, Marcel, *Isaac Sirul – ascet și mistic*, Ed. ASTRA Museum, Sibiu, 2017.

- *** *The Syriac Writers of Qatar in the Seventh Century*, (ed.) KOZAH, Mario et alii, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2014.
- THOPPIL, *Christology* = THOPPIL, John, „Christology in the East Syriac Tradition“, în vol. *East Syriac Theology*, pp. 154-178.
- TUILLER, *Définition de Calcedoine* = TUILLER, André, „Le substrat philologique et historique de la définition de Calcédoine“, în *Parole de l'Orient* 20 (1995), pp. 309-324.
- VESA, *Cunoașterea* = VESA, Valentin, *Cunoașterea lui Dumnezeu la Sfântul Isaac Sirul*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2013.
- VESA, *Knowledge* = VESA, Valentin, *Knowledge and Experience in the Writings of St. Isaac of Nineveh*, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2018.
- VESA, *Passion* = VESA, Benedict (Valentin), „Passion, Body and Soul at John the Solitary and Isaac of Nineveh“, în *SUBBTO* 65, nr. 1 (2020), pp. 39-48.
- VESA, *Christology* = VESA, Benedict (Valentin), „The Christology of St. Isaac of Nineveh and The East Syriac Theology of the 7-8th Centuries“, în *SUBBTO* 64, nr. 1 (2019), pp. 39-52.
- VESA, *Divine vision* = VESA, Benedict, „The divine vision in Isaac of Niniveh and the East Syriac Christology“, în *Altarul Reîntregirii XXII* (2017), pp. 7-29.
- VÖÖBUS, *History of Asceticism* = VÖÖBUS, Arthur, *History of Asceticism in the Syrian Orient: a contribution to the history of culture in the Near East. 1. The Origin of Asceticism. Early monasticism in Mesopotamia*, CSCO 184 (Subsidia 14), Louvain, 1958.
- VÖÖBUS, Arthur, *History of asceticism in the Syrian Orient: a contribution to the history of culture in the Near East. 2. Early monasticism in Mesopotamia and Syria*, CSCO 197 (Subsidia 17), Louvain, 1960.
- VÖÖBUS, Arthur, *History of asceticism in the Syrian Orient: a contribution to the history of culture in the Near East. 3.*, CSCO 500 (Subsidia 81), Louvain, 1988.
- VÖÖBUS, *History of the School* = VÖÖBUS, Arthur, *History of the School of Nisibis*, CSCO 266 (Subsidia 26), Louvain, 1965.
- WARE, *Salvation of All* = WARE, Kallistos, „Dare we hope for the Salvation of All? Origen, St Gregory of Nyssa and St Isaac the Syrian“, în WARE, Kallistos, *The Inner Kingdom*, St Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 2000.

4. GRAMATICI, DICȚIONARE ȘI RESURSE ELECTRONICE

- CHANTRAINE, Pierre, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, Ed. Klincksieck, Paris, 1999.
- DIMITRAKOU, Dimitrios, *Μέγα Λεξικόν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, vol. 1-9, Atena, 1954-1958.
- ERNOUT – MEILLET, *Dictionnaire étymologique* = ERNOUT, Alfred – MEILLET, Antoine, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Ed. Klincksieck, Paris, 2001⁴.
- GEORGESCU, Constantin, GEORGESCU, Simona, GEORGESCU, Theodor, *Dicționar grec-român* (5 vol.: A-I), Ed. Nemira, București, 2012-2021.
- HALLAM, Steven C., *Basics of Classical Syriac*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 2016.
- LAMPE, Geoffrey William Hugo, *A Patristic Greek Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 2010.
- MONTANARI, Franco, *ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*, Ed. Dim. N. Papadima, Atena, 2016.
- MURAOKA, Takamishu, *Classical Syriac: A Basic Grammar with a Chrestomathy*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2005.
- SMITH, P. J., *A Compendious Syriac Dictionary*, Oxford, Clarendon Press, 1903.
- SMITH, R.P., *Thesaurus Syriacus*, 2 vol., Clarendon Press, Oxford, 1879, 1901.
- SOKOLOFF, Michael, *A Syriac Lexicon*, Gorgias Press, Piscataway, New Jersey, 2009.

<http://sedra.bethmardutho.org/>

<http://dukhrana.com/lexicon/search.php>

<http://www.mss.vatlib.it/guii/scan/link1.jsp?fond=Vat.sir>

PRINCIPIILE PREZENȚEI EDIȚII

Prezentul volum cuprinde primele 30 de *Cuvinte* din *Partea I* a scrierilor Sfântului Isaac Sirul. Este vorba de textul critic al vechii traduceri grecești realizate între secolele VIII-IX în Marea Lavră a Sfântului Sava, însoțit de o versiune românească nouă.

Textul critic a fost realizat de Marcel Pirard, cel reprodus de noi reprezentând a doua sa ediție, corectată și îmbunătățită față de prima, apărută la Mănăstirea Ivron în anul 2012.

Traducerea am făcut-o după această ediție critică, pusă la dispoziție cu multă sollicitudine de Marcel Pirard. În cursul traducerii am confruntat textul grec cu cel siriatic publicat de Paul Bedjan în anul 1909. În realizarea prezentei versiuni românești am urmărit câteva principii metodologice pentru a oferi cititorului un text care să redea cât mai multe din nuanțele gândirii semite a Sfântului Isaac. Textul grec fiind adeseori neclar, iar alteori îndepărtat până la înstrăinare de sensul originalului siriatic, s-au impus o serie de corecturi, posibile doar prin confruntarea versiunii grecești cu originalul siriatic. Așa s-a ajuns ca între cele două versiuni, greacă și română, să existe unele diferențe, uneori semnificative, datorită inserării în versiunea românească a următoarelor categorii de corecturi ale textului grec:

– primul set de corecturi sunt cele realizate de Marcel Pirard și se află infrapaginal. Ele cuprind un prim grup de diferențe semnificative între textul siriatic și traducerea greacă. Termenii, sintagmele sau chiar frazele corectate de Marcel Pirard sunt cuprinse în textul critic între asteriscuri, tipărite în roșu, în subsol fiind notată varianta siriatică corespunzătoare,

urmată de traducerea corectă în greacă veche, realizată tot de Marcel Pirard. În versiunea românească nu am tradus varianta grecească greșită dintre asteriscuri, ci corecturile din subsolul textului critic.

– al doilea set de corecturi, foarte consistent, mi se datorează, fiind realizat în cursul traducerii în românește prin confruntarea versiunii grecești cu textul siriac. Aceste corecturi și diferențele față de textul grec sunt semnalate în notele de final și, de cele mai multe ori, sunt însoțite de comentarii menite să pună în evidență cât mai multe din nuanțele sensurilor textului siriac, în care se cristalizează geniul gândirii siro-orientale în general și al Sfântului Isaac în particular. Acest din urmă aspect nu este întotdeauna ușor de sesizat în greacă, fiind uneori deformat sau pierdut prin traducere.

– deși am confruntat textul grec din ediția critică greacă cu textul siriac al ediției Bedjan, totuși nu am inserat în textul românesc pasajele, uneori foarte ample, care lipsesc din traducerea greacă. În cursul confruntării am identificat termenii tehnici specifici terminologiei siriace utilizați sistematic de Sfântul Isaac pentru a-și transmite învățătura și m-am străduit să-i redau cât mai constant posibil în românește. Am încercat astfel ca, prin apelul la textul siriac din ediția Bedjan, să identific fiecare termen tehnic siriac sau expresie mai importantă aflată la originea textului grec, uneori neclar și chiar străin de sensul originalului din cauza opțiunilor traductologice ale lui Avramie și Patrichie. În acest scop am încercat să respect principiul parității lingvistice, traducând termenii tehnici siriaci aflați la originea celor grecești care se îndepărtează de original, fie din cauza insuficienței vocabularului filocalic grec în raport cu cel siriac, fie deoarece traducătorii au redat același termen siriac prin mai mulți termeni grecești sau, invers, prin același termen grecesc mai mulți termeni siriaci. În căutarea unui echivalent satisfăcător pentru termenii folosiți de Sfântul Isaac, am apelat uneori la soluțiile traducerilor românești mai vechi, atunci când ele au corespuns criteriilor de precizie și stilistică după care m-am orientat.

– până la apariția mult așteptatei ediții critice a textului siriac promisă de Sabino Chialà, ediția lui Paul Bedjan rămâne singurul text care poate fi consultat. De aceea referințele din ediția critică a traducerii grecești, preluate și în ediția de față, sunt la textul lui Bedjan.

– trimiterile din note la alte texte aflate în restul scrierilor isaachiene cunoscute astăzi și recunoscute ca autentice, respectiv părțile a II-a

(care include și *Capetele gnostice*) și a III-a, nuanțează și lămuresc cele din textul nostru, dovedind deopotrivă și unitatea terminologică și de perspectivă teologică și duhovnicească a autorului acestor scrieri.

– textul grec este însoțit de următoarele note marginale: în stânga sunt indicate cu roșu trimiterile la textele patristice citate de Sfântul Isaac sau la care face aluzie textul său, precum și trimiteri la alte texte ale sale; în dreapta se află, cu roșu, numerotarea orientativă a rândurilor, corespunzând numerotării din cinci în cinci rânduri din ediția de la Ivion, dar cu mici decalaje datorate formatului diferit al textului; tot în dreapta, cu negru **bold**, sunt notate numerele paginii din ediția Bedjan corespunzătoare textului grec. Citatele biblice sunt redactate în textul grec cu caractere *italice*.

– textul românesc este însoțit de următoarele note marginale: în stânga, la începutul fiecărui paragraf, este indicat cu roșu numărul rândului corespunzător din ediția greacă de la Ivion și el corespunde numerotării din textul grec de pe pagina stângă; în dreapta traducerii sunt notate cu roșu trimiterile biblice.

– în versiunea românească am redactat cu caractere *italice* cei mai importanți dintre termenii tehnici explicați în partea a doua a *Studiului introductiv*.

– citatele din traducerile românești ale *Părții a II-a* și *a III-a* ale Sfântului Isaac au fost revizuite prin confruntarea cu originalul siriac, iar uneori traduse direct din siriac.

Notele sunt de mai multe feluri:

– note explicative, în care semnez diferențele dintre textul grec și românesc datorate corecturilor efectuate pe baza originalului siriac. Acest tip de note permite o comparare între terminologia greacă și cea siriacă și pot fi folosite pentru ulterioare studii de lexicologie filocalică;

– note care conțin comentarii filologice, istorice și teologice, menite să orienteze cititorul spre un prim nivel de înțelegere a textului. În aceste note sunt citate numeroase studii și monografii, prezente și în Bibliografie, furnizând un punct de plecare celor care doresc să aprofundeze temele semnalate în note;

– în majoritatea notelor semnez și câteva paralele ale textului în celelalte scrieri ale Sfântului Isaac, schițând un sens mai bogat și mai

nuanțat de însuși Sfântul Isaac. E recomandabil ca trimiterile la celelalte scrieri ale Sfântului Isaac să fie consultate odată cu citirea notelor, pentru ca textul să-și dezvăluie cât mai mult din latențele sale semantice;

– note care menționează citări ale unor pasaje ale Sfântului Isaac în scrieri filocalice aparținând unor autori duhovnicești ulteriori, inclusiv contemporani. Tot acest tip de note prezintă și idei și învățături datorate Sfântului Isaac, care nu este însă citat de autorii care le utilizează. Scopul tuturor acestor referințe este scoaterea în evidență a autorității incontestabile și a prețurii de care s-a bucurat Sfântul Isaac în lumea monahală și, implicit, a înrăuririi învățurii sale și, prin el, a celei siro-orientale asupra tradiției filocalice de limbă greacă.

Citarea scrierilor Sfântului Isaac s-a făcut astfel: ISAAC I, 3, 25 = *Partea I (Cuvintele ascetice)* a scrierilor Sfântului Isaac, *Cuvântul* 3, rândul 25 din textul grec; ISAAC II, 7, 3 = *Partea a II-a* a scrierilor Sfântului Isaac, *Cuvântul* 7, paragraful 3; ISAAC III, 2, 1 = *Partea a III-a* a scrierilor Sfântului Isaac, *Cuvântul* 2, paragraful 1; ISAAC, KG 1, 14 = *Capetele gnostice* ale Sfântului Isaac, *Centuria* 1, capul 14.

Prezenta traducere se adaugă unei bogate liste de versiuni în românește a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac, poate cel mai tradus autor filocalic în limba noastră. Realizarea ei nu ar fi fost posibilă fără ajutorul prompt, profesionist și prietenesc al lui Marcel Pirard, care ne-a pus la dispoziție textul grec revizuit și aparatul critic, precum și introducerea, înlesnindu-ne preluarea informațiilor tehnice extrem de detaliate. Tot el a revăzut și varianta finală a textului. În cursul traducerii am întâmpinat dificultăți cu unele fragmente din siriacă, pentru a căror lămurire mi-a fost de mare folos ajutorul unor siriaciști reputați, foarte buni cunoscători ai Sfântului Isaac: prof. Sebastian Brock (Oxford), Sabino Chialà (Bose), Valentina Duca (Louvain), Adrian Pirtea (Viena-Berlin), cărora le mulțumesc și le sunt îndatorat.

Înmiite și calde mulțumiri se îndreaptă către mica sinodie monahală din care fac parte, al cărei ajutor frățesc și stăruință cu bună îndrăzneală m-au silit să duc până la sfârșit munca pe șantierul unei traduceri a cărei finalizare nu părea întotdeauna realizabilă.

Deși în spatele actualei traduceri se ascunde o cantitate uriașă de muncă filologică, totuși scopul ediției de față nu este în primul rând cel științific, ci oferirea unei traduceri românești clare și inteligibile teologic, care să poată fi utilizată cu încredere în căutarea unor limpeziri și povăzuirii în scrierile sfântului episcop și pustnic Isaac. Pentru a atinge acest scop nu am urmat textul grecesc în litera lui, așa cum apare în ediția critică, ci, prin confruntarea cu originalul siriac, prin includerea corecturilor în traducere, prin utilizarea sistematică a unei terminologii filocalice precise și suplă și prin notele explicative, am elaborat o traducere care încearcă să exprime cât mai limpede specificul siriac al gândirii și învățurii duhovnicești a Sfântului Isaac. Până la apariția ediției critice a textului siriac al primei părți a scrierilor isaachiene, credem că acest fel de abordare, oarecum neconvențională, este o treaptă intermediară spre traducerea direct din siriacă. Din greacă sau din siriacă, traducerea aspiră să-l cuprindă pe cititor în efortul original al pustnicului Isaac de a prinde și a împărtăși prin cuvânt omenesc trăirea Cuvântului dumnezeiesc de care a avut parte. Strădania celor doi, a autorului de odinioară și a traducătorului său de azi, se întâlnește și se cuprinde poate cel mai bine în „crezul” Monahului Nicolae de la Rohia¹:

*Cuvântul scapă cuvântului,
Nu însă pustiului.
Pustiul nu pustiște,
Ci adeverește.*

Ieromonah Agapie Corbu

¹ Nicolae STEINHARDT, *Correspondență*, vol. 1, Ed. Polirom, 2021, p. 737.

SIGLELE APARATULUI CRITIC

Siglele manuscriselor

<i>P</i> 378	<i>Parisinus syr.</i> 378
<i>S</i> 24	<i>Sinaiticus syr.</i> 24
<i>S</i> 56	<i>Sinaiticus syr.</i> 56
<i>V</i> 125	<i>Vaticanus syr.</i> 125
<i>V</i> 124	<i>Vaticanus syr.</i> 124
<i>V</i> 562	<i>Vaticanus syr.</i> 562

Explicarea semnelor critice și a prescurtărilor

< >	adăugiri (după textul siriac sau din partea editorului critic)
[]	cuvinte sau grupe de cuvinte interpolate
{ }	cuvânt sau cuvinte care nu se regăsesc în tradiția manuscrisă siro-orientală (<i>Syror</i>)
...	cuvintele încadrate de asteriscuri reprezintă corecturi ale versiunii grecești după textul siriac și se regăsesc în aparatul critic
**	citare în textul grecesc
Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ Ⲁ	dialoguri și rugăciuni în textul grecesc
<i>a.</i>	înainte
<i>abest</i>	lipsește
<i>ad litt.</i>	cuvânt cu cuvânt
<i>cum</i>	împreună cu
<i>et</i>	și
<i>ex homoeotel.</i>	homeoptotă omisă

<i>hoc</i>	așa
<i>hoc vel</i>	așa sau
<i>ibidem</i>	același
<i>id.</i>	același
<i>id est</i>	adică
<i>inc</i>	neidentificat
<i>intell.</i>	înțelege
<i>l.</i>	rândul
<i>lat.</i>	latină
<i>om.</i>	lipsește
<i>p.</i>	după
<i>sec.</i>	conform
<i>sive</i>	fără
<i>subintell.</i>	subînțelege
<i>s.v.</i>	sub voce
<i>textus corruptus</i>	text corupt
<i>trad. litt.</i>	traducere literală
<i>Syr</i>	variantă comună în tradiția manuscrisă siriacă
<i>SyroC</i>	tradiția manuscrisă siro-occidentală
<i>Syror</i>	tradiția manuscrisă siro-orientală
<i>tit.</i>	titlu
<i>vide</i>	vezi

SFÂNTUL ISAAC SIRUL

CUVINTE ASCETICE

✙ ✙ ✙

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

Cuvintele I - XXX

Λόγος Α΄

cf. Evagrie, P^r 81

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς· λέγεται δὲ εἶναι γέννημα
τῆς πίστεως. Σπειρίζεται δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἡ διά-
νοια ἐκ τοῦ περισπασμοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ συνάξει τὰς *νοήσεις*
αὐτῆς τὰς ῥεμβομένας *ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ* τῆς
μελλούσης ἀποκαταστάσεως.

In Arum,
Text, 6

Τοῦ θεῖναι θεμέλιον τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν κρειπτότερον τοῦ
ἐπισχεῖν τινὰ ἑαυτὸν ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων καὶ
διαμεῖναι ἐν τῷ λόγῳ *τοῦ φωτός* τῶν τριβῶν τῶν εὐθειῶν καὶ
ἀγίων, *ὧν* ἐν πνεύματι ὁ ψαλμωδὸς *ἐσήμανε καὶ* ἐπωνόμασε.

Μόλις εὐρίσκεται ἄνθρωπος δυνάμενος φέρειν τὴν τιμὴν·
τάχα δὲ, οὐδὲ παντελῶς εὐρίσκεται, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ταχείας
ὑποδοχῆς τῆς ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν τις λέγει, οὐδὲ ἐάν τις τοῖς
τρόποις ἰσαγγελος γένηται.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς, τὸ ἀεὶ μελετῆσαι τὸν νοῦν ἐν τοῖς
λόγοις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν *πτωχείᾳ* διατριβεῖν· τὸ γὰρ ἐκείθεν
ἀρδεύεσθαι συνεργεῖ εἰς τὴν ταύτης τελείωσιν, ἤγουν τὸ ἀρδεύεσθαι
ἐκ τῆς μελέτης τῶν λόγων βοηθεῖ σοι εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς
πτωχείας· ἢ δὲ κατόρθωσις τῆς ἀκτημοσύνης σχολὴν παρέχει σοι

* Aici începe *Cuvântul 1* în *FR 10*, unde are titlul: *Despre lepădare și despre viețuirea călugărească*. În *BD*, *Memra 1*.

3 νοήσεις] *lit.* κινήσεις = *κῆσι* (*BD 1, 10*) 4 ἐκ... ἀδολεσχίᾳ] *Syr habet* *لح*
لحوت *لحوت* *لحوت* (*BD 1, 11*) = ἐν τῷ μετεωρισμῷ (*intell.* τῇ μελέτῃ) τῆς ἀδολεσχίας

Cuvântul 1*

1 Frica de Dumnezeu este început al virtuții, însă se zice că
este odraslă a credinței¹. În inimă [frica] se seamănă când *cu-*
getul se retrage din împrăștierea stărnită de lume, pentru a-și
aduna *mişcările* sale cele cutreierătoare printr-o meditare² la
innoirea vîitoare [a lumii]³.

cf. *Mt. 19, 28*
FA. 3, 21

6 Pentru a pune temelie virtuții, nimic nu este mai bun decât
ca cineva să aibă putere peste sine însuși prin îndepărtarea de lu-
crurile vieții și să petreacă statornic în cuvântul luminos al căilor
drepte și sfinte, pe care Psalmistul, în Duhul, l-a numit „semn”⁴.

cf. *Ps. 118, 105*

10 Abia de se mai găsește vreun om care să poată purta lauda⁵;
ba mai degrabă nu se găsește deloc – iar aceasta din pricina
grabnicei primiri a schimbării, cum ar zice cineva –, nici dacă
ar deveni cineva egal cu îngerii prin viețuire.

cf. *Ps. 15, 11*

14 Începutul căii vieții este ca *mintea* să se îndeletnicească cu
cuvintele lui Dumnezeu⁶ și să petreacă în răbdare și înfrânare.
Pentru că faptul de a se adăpa de acolo conlucrează la desăvârși-
rea acestora. Adică adăparea din meditatea cuvintelor lui Dum-
nezeu te ajută la împlinirea răbdării și înfrânării. Iar împlinirea

8 τοῦ φωτός] *intell.* τῷ φωτεινῷ 9 ὧν] *intell.* (... τῷ λόγῳ...), ὧν | ἐσήμανε καὶ] *Syr*
habet *لحوت* (*BD 2, 3*) = σῆμα/ἐνδειξίν 15 πτωχεία] *cum Syrac* *لحوت* (*P 378,*
61' V 124, 2'), *Syror autem habet* *لحوت* (*BD 2, 7*) = ὑπομονή/ἐγκρατεία 18
πτωχείας] cf. *Isaac 1, 1, 15*

τοῦ κατορθῶσαι τὴν μελέτην τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ βοήθεια
τῶν δύο τούτων συντόμως ἀναφέρει εἰς τὴν ἀνάβασιν πάσης οἰκο-
δομῆς τῶν ἀρετῶν.

In Apam.
Trakt, 6

Evagrie, P^r 52;
va Isaia, CA 26;
Vasile, Către
Grigorie 2

Οὐδεὶς δύναται πλησιάσαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀποστῶν ἑαυτὸν
ἐκ τοῦ κόσμου· ἀπόστασιν δὲ λέγω, οὐ τὴν *ἐκδημίαν* τοῦ
σώματος, ἀλλὰ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων.

Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ· ἵνα τις ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ σχολάσῃ ἀπὸ
τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται ἡ καρδιά γαληνιάσαι καὶ ἀφάνταστος
εἶναι, ὅσον αἱ αἰσθήσεις ἐνεργοῦσι τινά· οὐδὲ τὰ πάθη τὰ σωμα-
τικά καταργοῦνται, οὐδὲ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουσιν ἄνευ
τῆς ἐρήμου.

Ἔως ἂν κτήσῃται ἡ ψυχὴ μέθην ἐν τῇ πίστει τοῦ Θεοῦ, ἐν
τῇ ὑποδοχῇ τῆς αἰσθήσεως τῆς δυνάμεως αὐτῆς, οὐδὲ τὴν
ἀσθένειαν τῶν αἰσθήσεων θεραπεύει, οὐδὲ δυνάμει δύναται
πατήσαι τὴν ὕλην τὴν ὀρατὴν, ἥτις ἐστὶ φραγμὸς τῶν ἔσω καὶ
οὐκ αἰσθάνεται.

In Apam.
Trakt, 4

cf. Evagrie,
KGI, 25

Τὸ λογικόν, τοῦ αὐτεξουσίου *γέννημα*, καὶ ὁ καρπὸς ἑκα-
τέρων ὁ *ἐκκλινομός*· ἄνευ *τῆς πρώτης*, οὐδὲ ἡ δευτέρα, ὅπου δὲ
ἡ δευτέρα ὑστερεῖ, ἐκεῖ ἡ τρίτη* ὡς ἐν χαλινῷ δέδεται.

Ὅταν ἡ χάρις πληθυνθῇ ἐν ἀνθρώπῳ, τότε ἐν τῷ πόθῳ τῆς
δικαιοσύνης ὁ φόβος τοῦ θανάτου εὐκαταφρόνητος αὐτῷ γίνεται,
καὶ αἰτίας πολλὰς εὐρίσκει τις ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅτι δεῖ ὑπὲρ
τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ ὑποφέρειν τὴν θλίψιν. Καὶ ὅσα δοκοῦντα
βλάπτειν τὸ σῶμα καὶ αἰφνιδίως ἐπὶ τὴν φύσιν ἐπέρχονται καὶ
ἀκολούθως εἰς τὸ παθεῖν ἐτέθησαν, ὡς οὐδὲν λογίζονται ἐν
ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐν συγκρίσει τῶν ἐλπίζομένων ἀπὸ τοῦ νῦν.

23 p. ἐκδημίαν] *subintell.* ἐκ σive ἀπὸ 34 γέννημα] *cum* Syros ~~καλ~~ (P 378, 61' V 562, 1'),
Syros *autem* habet ~~καλ~~ (BD 3, 1) = αἰτία 35 ἐκκλινομός] Syr habet ~~καλ~~ (BD
3, 2) *intell.* διάθεσις πρὸς ἐκκλιναν/ἀποπλάνησιν

neagoniseliu își dă răgazul pentru împlinirea îndeletnicirii cu
cuvintele lui Dumnezeu, fiindcă ajutorul de la acestea două
înalță grabnic întreaga zidire a virtuților.

Nimeni nu se poate apropia de Dumnezeu, în afară de cel
care s-a despărțit de lume. Iar despărțire nu numesc plecarea
din trup, ci dintre lucrurile lumii. *cf. 2 Cor. 5, 8*

Virtutea însă aceasta este: ca cineva să fie golit de lume
în *cugetul* său⁷. Inima nu poate să se liniștească și să fie fără
năluciri câtă vreme simțurile lucrează ceva, iar fără ajutorul
pustiei, nici patimile trupești nu se opresc din lucrare, nici
gândurile rele nu încetează⁸.

Până când sufletul nu va dobândi beția credinței în Dum-
nezeu⁹, odată cu primirea simțirii puterii ei, nici nu-și tămă-
duiește slăbiciunea simțurilor, nici nu poate să calce cu putere
peste materia văzută, care este zid despărțitor față de cele lă-
untrice, pe care [de aceea] nu le simte.

Partea rațională a sufletului¹⁰ este pricina libertății, iar rodul
amândurora este înclinația spre abatere de la cale¹¹. Fără prima
nu e nici a doua, iar unde lipsește a doua, acolo cea de-a treia este
legată ca și cu un frâu¹².

Când harul se înmulțește în om, atunci frica de moarte
devine pentru el ușor de disprețuit din pricina dorului după
dreptate și omul găsește în sufletul său multe motive că trebu-
ie să rabde necazul pentru frica de Dumnezeu. Atunci toate
câte par să vatăme trupul și vin pe neașteptate asupra firii lui
și, drept urmare, îl fac să sufere sunt socotite în ochii lui ca
nimic în comparație cu cele nădăjduite de pe acum. *cf. Rom. 8, 18*

35-36 τῆς... τρίτη] τῆς πρώτης... ἡ δευτέρα... ἡ δευτέρα... ἡ τρίτη] *intell.* τοῦ πρώτου...
τὸ δεύτερον... τὸ δεύτερον... ὁ τρίτος

Καὶ οὐ δυνατὸν χωρὶς παραχωρήσεως τῶν πειρασμῶν γινῶναι ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν· πληροφορίαν δὲ περὶ τούτου, ἐκ τῆς διανοίας 45 ἀκριβῶς εὐρίσκει, καὶ ὅτι πρόνοιαν πολλὴν ἔχει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος *μὴ ὦν ὑπὸ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ*· καὶ μάλιστα ἐπὶ τοὺς ἐξεληθόντας ζητῆσαι αὐτὸν καὶ βασιτάζοντας τὰ πάθη ὑπὲρ αὐτοῦ, *δακτυλοειδῶς* *θεωρεῖ* λαμπρῶς.

Ὅταν δὲ ἡ στέρησις τῆς χάριτος πληθυνθῆ ἐν ἀνθρώπῳ, τότε 50 πάντα τὰ ῥηθέντα ἐναντία εὐρίσκονται πλησίον· καὶ ἡ γνώσις, μείζων τῆς πίστεως διὰ τὴν ἐξέτασιν, καὶ ἡ *πεποιθήσις τοῦ Θεοῦ* οὐκ ἐν παντὶ πράγματι ἐπιτυγχάνει, καὶ οὐδὲ οὕτως ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον νομίζεται, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων, καὶ ἐν σκοτομήνῃ κατατοξεῦσαι τὰ βέλη αὐτῶν 55 εἰωθότων ἐνδελεχῶς, ἐνεδρεύεται ἐν τούτοις ὁ τοιοῦτος.

Ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, 4 καὶ οὗτος, σὺν μετεωρισμῶ τινῶν ἐν τῇ ψυχῇ, διαμεῖναι οὐ πείθεται· διασκοδάζεται γὰρ ἡ καρδιά ἐκ τῆς ἡδονῆς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διακονίᾳ τῶν αἰσθήσεων. 60

Δέδενται [γὰρ φησιν] αἱ ἔσω ἔννοιαι ἐν τῇ αἰσθήσει αὐτῶν, ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς διακονοῦσιν αὐταῖς.

Δισταγμὸς καρδίας ἐπεισάγει τῇ ψυχῇ δειλίαν· ἡ δὲ πίστις καὶ ἐν τῇ ἐκκοπῇ τῶν μελῶν δύναται κρατῦναι τὴν διάνοιαν. Ἐν ὅσῳ ὁ πόθος τῆς σαρκὸς ὑπερισχύει ἐν σοί, εὐθαρσος καὶ 65 ἀπτόητος οὐ δυνήσῃ γενέσθαι ἐκ τῶν πολλῶν ἐναντιωμάτων τῶν διαμενόντων πλησίον τοῦ ποθομένου.

Ὁ ἐφιέμενος τῆς τιμῆς, οὐ δυνατὸν αὐτὸν στερηθῆναι τῶν αἰτιῶν τῆς λύπης.

47-48 μὴ... αὐτοῦ] Syr habet ~~αὐτοῦ~~ αὐτῶν (BD 3, 13) ad litt. ὦν τῇ τύχῃ/ἀδιαφορία καταλελειμμένος 49 δακτυλοειδῶς] intellig. τρανῶς | p. θεωρεῖ] subintell. τούτο

Nu e cu putință să cunoaștem adevărul fără ispitele din în-
găduință¹³. Despre aceasta omul se încredințează în *cugetul* său
în mod lămurit, precum și despre faptul că Dumnezeu poartă
multă grijă de el și că nimeni nu e lăsat la voia întâmplării. Mai
ales pe cei care au ieșit din lume ca să-L caute și care rabdă pa-
timile pentru El, îi privește pătrunzător și luminos.

40 Dar când lipsa harului se înmulțește în om, atunci sunt
aproape toate cele potrivnice celor spuse. Iar cunoștința¹⁴ este
mai mare decât credința din pricina iscodirii, iar credința sa în
Dumnezeu nu se întâlnește în fiecare faptă și, astfel, nu se mai
gândește nici la purtarea de grijă pentru om a lui Dumnezeu. Un
astfel de om este pândit în aceste fapte de către cei ce obișnuiesc
să întindă neîncetat curse „ca să săgeteze în noaptea fără lună“.

Ps. 10, 2

cf. Pilde 1, 7

50 Începutul adevăratei vieți a omului este frica de Dumnezeu,
iar aceasta nu consimte să rămână în suflet împreună cu împrăș-
tierile, pentru că inima, când slujește simțurilor, este abătută de
la plăcerea dată de Dumnezeu.

60 Pentru că, zic unii, *mişcările* dinlăuntru sunt legate, în sim-
țirea lor, de organele de simț care le slujesc¹⁵.

63 Dezbinarea inimii¹⁶ vără în suflet frica lașă, însă credința
poate să stăpânească peste *cugetare* chiar și în vremea tăierii
mădularelor. Potrivit cu măsura în care iubirea față de trup
are în tine multă putere, nu vei putea să ajungi curajos și
neînfricat față de împotririvirile numeroase ale celor care stau
necontenit lângă cel iubit¹⁷.

68 Cel care caută cinstirea nu poate fi lipsit de pricinile întristării.

52-53 πεποιθήσις... Θεοῦ] intellig. πίστις ἐπὶ τῷ Θεῷ

Οὐδείς ἐστιν ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν πραγμάτων, ὅστις 70
οὐ κτᾶται ἡ διάνοια αὐτοῦ ἀλλοίωσιν πρὸς τὸ προκειμένον πρᾶγμα.
Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία φησὶ γέννημα τῶν αἰσθήσεων ὑπάρχει, σιωπη-
σάτωσαν λοιπὸν οἱ μετὰ περισπασμοῦ τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας
φυλάττειν *ὁμολογοῦντες*.

Σώφρων ἐστίν, ὅστις οὐκ ἐν τῷ σκοπῷ τῆς πάλης καὶ τοῦ
ἀγῶνος παύονται ἐξ αὐτοῦ οἱ αἰσχροὶ λογισμοί, ἀλλὰ οὐτινος ἡ
ἀλήθεια τῆς καρδίας αὐτοῦ σφραγίζει τὴν θεωρίαν τῆς διανοίας
αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἀτενίσαι ἀναιδῶς τοῖς ἀκολάστοις λογισμοῖς. Καὶ
ὅτε ἡ σεμνότης τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ *μαρτυρεῖ* ἐκ τῆς θέας 80
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ *τῶν πιστῶν*, ἡ αἰδῶς ὡσπερ καταπέτασμα
ἐστὶ κρεμαμένη ἐν τῷ χώρῳ τῷ κρυπτῷ τῶν λογισμῶν· ὡς σώφρων
παρθένος γίνεται ἡ ἄγνεια αὐτοῦ, τηρουμένη ἐν πίστει τῷ Χριστῷ.

Οὐκ ἐστὶ τί οὕτως ἱκανὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν προλήψεων τῆς 85
ἀκολασίας ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ ἀποδιώκει τὰς κινουμένας μνήμας
τὰς ἐπανισταμένας ἐν τῇ σαρκὶ καὶ ποιούσας ταραχὴν φλόγα,
ὡς τὸ βαπτισθῆναι ἐν τῷ πόθῳ τῆς μαθήσεως καὶ καταδιώκειν
ὀπίσω τοῦ βάρους τῶν νοημάτων τῆς θείας γραφῆς. Ὅτε οἱ 5
λογισμοὶ καταβαπτισθῶσι τῇ ἡδονῇ τῆς καταδιώξεως ὀπίσω τῆς
σοφίας τῆς τεθησαυρισμένης ἐν τοῖς λόγοις, ἐν τῇ δυνάμει, ἐν ἣ
ἀπομάσσεται ἐξ αὐτῶν τὴν φανέρωσιν, καταλιμπάνει ὀπίσω τοῦ
νώτου αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος τὸν κόσμον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ
λανθάνει, καὶ πάσας τὰς μνήμας τὰς ἐνεργοῦσας εἰκόνας τῆς
σωματώσεως τοῦ κόσμου ἐξαλείφει ἐκ τῆς ψυχῆς. Καὶ πολλάκις 95
καὶ ἐκ τῆς χρείας τῶν ἐξ ἔθους λογισμῶν τῶν ἐπισκεπτόντων
τὴν φύσιν, καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐν ἐκστάσει διαμένει ἐν ταῖς καιναῖς
ἀπαντήσεσι ταῖς ἐκ τῆς θαλάσσης τῶν μυστηρίων τῶν γραφῶν.
Καὶ πάλιν, ἐὰν ὁ νοῦς νήχεται ἐπὶ τὴν ἐπιπολὴν τῶν ὑδάτων,

Nu este niciun om care, aflându-se în mijlocul schimbării
lucrurilor, să nu sufere o schimbare a *cugetului*, potrivit cu lu-
crul aflat înaintea sa.

Dacă pofta, zice Evagrie¹⁸, este odraslă a simțurilor, să tacă
atunci cei care mărturisesc că-și păzesc pacea *cugetului* odată
cu împărăstierea¹⁹.

Feciorelnic nu este cel căruia îi încetează *mișcările* urâte²⁰,
ca un semn²¹ venit în urma luptei și a înfruntării, ci cel la care
adevărul inimii sale îi feciorește puterea de vedere²² a *cugetului*,
ca să nu se aștească cu nerușinare la gândurile desfrânate. Iar
când cuviința conștiinței sale este mărturisită de căutătura ochi-
lor lui păziți cu credință, atunci sfiala stă atârnată ca o catapeteas-
mă în locul cel ascuns al gândurilor și neîntinarea lui ajunge ca
o fecioară cuminte, păzită cu credință pentru Hristos.

cf. 2 Cor. 11, 2

Nimic nu e atât de potrivit ca să abată din suflet gândurile
desfrânate căpătate dinainte și să alunge amintirile care se miș-
că și se răscoală în trup și aprind flacăra tulburătoare ca faptul
de a te afunda în dorul după învățătură și de a urmări dinapoi
adâncul *înțeleșurilor* dumnezeieștii Scripturi. Când *mișcările* se
vor afunda în desfătarea urmării înțelepciunii învîstierite în
cuvintele [Scripturii] prin puterea care absoarbe din ele înțe-
legerea²³, omul lasă lumea înapoia sa și le uită pe toate cele
dintr-însa și șterge din suflet toate amintirile care mișcă ima-
ginile în care lumea se întrupează²⁴. Și adeseori [omul] uită de
gândurile obișnuite care țin de trebuința firii, iar sufletul însuși
petrece în *uimire* datorită noilor [înțeleșuri] care îl întâmpină
din marea tainelor Scripturii. Și iarăși, dacă *cugetul* înoată pe
lucii apelor, adică pe marea dumnezeieștilor Scripturi, și nu-și

75 ὁμολογοῦντες] *id est* Eὐχεται (mesalieni sau evhiti) 80 μαρτυρεῖ] *intell.* μαρτυρεῖται

81 τῶν πιστῶν] *Syr habet* ܡܪܩܘܡܐ ܡܢ ܡܪܩܘܡܐ (BD 4, 16-17) = τῶν πιστῶς φυλαττομένων

ἴτοι τῆς θαλάσσης τῶν θείων γραφῶν, καὶ μὴ δυνηθῆ εἰς ὄλον
 τὸ βάθος βυθίσαι τὰ νοήματα αὐτοῦ, τοῦ κατανοῆσαι ὄλους τοὺς
 θησαυροὺς τοὺς ἐν τῷ βυθῷ αὐτῆς, ἀρκετὸν αὐτῷ αὕτη ἡ μελέτη
 ἐν τῷ πόθῳ αὐτῆς τοῦ δῆσαι τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἐν ἐνι
 λογισμῷ *τοῦ θαύματος*, τοῦ ἐμποδίσαι αὐτοὺς δραμεῖν πρὸς τὴν
 φύσιν τοῦ σώματος. Καθὼς τίς τῶν θεοφόρων ἔφησε, «διότι ἡ καρδία
 χαύνη ἐστὶ καὶ οὐ δύναται ὑποφέρειν τὰς κακίας τὰς ἀπαντώσας
 ἀπὸ τῶν ἔξω, καὶ τὸν ἔσω πόλεμον, καὶ οἴδατε ὅτι ὁ κακὸς λογισμὸς
 βαρὺς ἐστὶ· καὶ ἐὰν ἡ καρδία μὴ ἀσχοληθῆ ἐν τῇ γνώσει, οὐ δύναται
 ὑπομεῖναι τὴν ταραχὴν τῆς ὁρμῆς τοῦ σώματος».

inc

Καὶ καθάπερ τὸ βάρος τοῦ σταθμοῦ τῇ ὀξύτητι τῆς ῥοπῆς τοῦ
 ζυγοῦ πρὸς τὴν ταραχὴν τῶν ἀνέμων, οὕτως ἡ αἰδώς καὶ ὁ φόβος τῇ
 ῥοπῇ τῆς διανοίας. Καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς λείψως τοῦ φόβου
 καὶ τῆς αἰδοῦς, *αἰτία γίνεται τῷ νοῖ ῥέμβεσθαι αἰεὶ καὶ ἐνταῦθα
 ὡσπερ τὸ αὐτεξούσιον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀποστάσεως τοῦ
 φόβου ἐκ τῆς ψυχῆς, ταράσσεται ὁ ζυγὸς τῆς διανοίας ὡδε κάκεισε.
 Λοιπὸν, ὡσπερ αἱ πλάστιγγες τοῦ ζυγοῦ ὑπὸ βαρυτάτου σταθμίου
 βαρυνθεῖσαι, οὐκ εὐχερῶς ὑπὸ τῆς πνεύσεως τοῦ πνεύματος ὁ
 ζυγὸς σαλεύεται, οὕτως καὶ ἡ διάνοια βαρυνθεῖσα ὑπὸ τοῦ φόβου
 τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰδοῦς, οὐ ῥαδίως τρέπεται ὑπὸ τῶν σαλευόντων
 αὐτὴν· καὶ καθόσον ἡ λείψις τοῦ φόβου ἐν τῇ διανοίᾳ γένηται, κατὰ
 τοσοῦτον κυριεύεται ὑπὸ τῆς τροπῆς καὶ τῆς ἀλλοιώσεως*.

Σοφίσθητι τοῦ θείνου θεμέλιον τῇ ὁδοιπορίᾳ σου ἐν τῇ ὁδῷ
 τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀποκαθίστασαι ἐν τῇ *πύλῃ*
 τῆς βασιλείας χωρὶς κυκλεύσεως ὁδοῦ.

Ἐν πᾶσι τοῖς συναντῶσι σοι ἐν ταῖς γραφαῖς, ἀνάκρινον τὸν
 σκοπὸν τοῦ λόγου τοῦ βαθῦναι ἑαυτὸν καὶ κατανοῆσαι ἐν μεγάλῃ
 διαγνώσει τὸ βάθος τῶν νοημάτων τῶν *ἀγίων*.

104 τοῦ θαύματος] *intell.* θαυμασμοῦ 113–121 αἰτία... ἀλλοιώσεως] *intell.* ἀδῆναται ἡ
 κυριείας τοῦ αὐτεξουσίου ἐν τῇ διανοίᾳ. Καὶ καθόσον ἡ μειψις τοῦ βάρους αἰτία γίνεται
 ταῖς πλάστιγι τοῦ ῥέπειν εὐχερῶς διὰ τὸ ἄστατον αὐτῶν, τοσοῦτον τὸ αὐτεξούσιον κατὰ

poate afunda *mişcările* sale în toată adâncimea Scripturii ca să
 priceapă toate comorile aflate în adâncul ei, *cugetului* îi este de
 ajuns însăși îndeletnicirea cu Scriptura întru dorul după ea ca
 să-și lege cu tărie gândul prin gândurile de *minunare* pentru
 a le împiedica să alerge spre firea trupului²⁵. După cum a zis
 unul dintre purtătorii de Dumnezeu, „inima moleșită nu poate
 răbda răutățile care o întâmpină din cele din afară, nici răz-
 boiul lăuntric – și știți că gândul rău este greu. Dacă inima nu
 se va îndeletnici cu învățătura²⁶, nu poate să rabde tulburarea
 pornirii trupului.”

Și precum greutatea din talger se opune aplecării grabnice
 a balanței produse de tulburarea vânturilor, tot așa sfiata și frica
 se împotrivesc aplecării [spre păcat] a *cugetului*. Și în măsura
 în care frica și sfiata lipsesc, sporește în *cuget* libertatea prime-
 ia²⁷. Și pe cât micșorarea greutății din talgerele balanței devine
 pricină ca ele să se miște cu ușurință datorită nestatorniciei
 lor, pe atât libertatea devine pricină ca talgerele balanței *cu-
 getului* să se miște cu ușurință încoace și încolo, pe măsura
 îndepărtării fricii din suflet. Prin urmare, ușurința cu care se
 schimbă *cugetul* vine din libertate, iar nestatornicia lui vine
 din înclinația spre abatere de la cale.

Înțelepțește-te, ca să pui temelie călătoriei tale în calea lui
 Dumnezeu și în puține zile te va așeza din nou, fără ocoliș, în
 curtea Împărăției.

În toate cele ce te întâmpină în Scripturi cercetează scopul
 cuvântului, ca să te adâncești pe tine însuși [în ele] și să înțelegi
 cu multă deslușire adâncul înțeleșurilor oamenilor luminați.

τῆν ἀναλογίαν τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ φόβου ἐκ τῆς ψυχῆς, αἰτία γίνεται ταῖς πλάστιγι τῆς
 διανοίας τοῦ ῥέπειν ῥαδίως ὡδε κάκεισε. Λοιπὸν τὸ εὐμετάβολον (τῆς διανοίας) ἐκ τοῦ
 αὐτεξουσίου ἐστὶ, καὶ τὸ ἄστατον αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐκκλινισμοῦ. 124 πύλῃ] *intell.* αὐλῇ
 128 ἁγίων] *Syr habet* ~~κλεισ~~ *κλεισ* (BD 6, 13) = φωτισμένων ἀνθρώπων

Οἱ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν ὀδηγοῦμενοι τοῦ φωτισθῆναι, αἰεὶ αἰσθάνονται ὡς ἀκτῖνος τινὸς νοητῆς διαπορευομένης ἐν μέσφ τῶν στίχων τῶν γεγραμμένων, καὶ διακρινούσης ἔμπροσθεν τῆς διανοίας τὸν *ψιλὸν λόγον* ἐκ τῶν πραγμάτων τῶν λεγομένων *ἐν μεγάλῃ διανοίᾳ τῇ ψυχικῇ συνέσει*.

Ἄνθρωπος ἀναγινώσκων ἐν μεγάλοις στίχοις ψιλῶς, ψιλοῦται καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ σβέννυται ἐκ τῆς ἀγίας δυνάμεως τῆς παρεχούσης τῇ καρδίᾳ γλυκεῖαν γεῦσιν *ἐν κατανοήσει ψυχῆς θαυμαστῇ*.

Ἐκαστὸν τι πρὸς τὸ συγγενὲς αὐτοῦ εἴωθε τρέχειν. Καὶ ψυχὴ ἔχουσα μέρος πνεύματος, ὅταν ἀκούσῃ ῥήματος τοῦ ἔχοντος ἐγκεκρυμμένην ἐν αὐτῷ δύναμιν πνευματικὴν, διαπύρως ἔλκει τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ.

Οὐ πάντα ἄνθρωπον ἐξυπνίζει εἰς τὸ θαυμάσαι, πρᾶγμα πνευματικῶς λεγόμενον καὶ ἔχον ἐν αὐτῷ ἐγκεκρυμμένην μεγάλην δύναμιν.

Ὁ λόγος ὁ περὶ ἀρετῆς χρήζει καρδίαν σχολάζουσαν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς.

Ἀνθρώπου οὐτίνος ἡ διάνοια αὐτοῦ μοχθεῖ τῇ φροντίδι τῶν παρερχομένων, τὰ τῆς ἀρετῆς πρᾶγματα οὐκ ἐξυπνίζουσι τὸν λογισμὸν αὐτοῦ πρὸς πόθον καὶ ζήτησιν τῆς κτήσεως αὐτῶν.

Ἡ λύσις ἐκ τῆς ὕλης προτερεῦει τῇ *γενέσει* αὐτῆς τοῦ πρὸς Θεὸν δεσμοῦ, εἰ καὶ πολλάκις ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χάριτος εὐρίσκεται ἐν τισι προλαμβάνων οὔτος ἐκείνης, ὡς πόθος καλύπτει πόθον. Ἡ τάξις τοῦ ἔθους τῆς οἰκονομίας, ἄλλη ἐστὶ παρὰ τὴν τάξιν τῆς κοινότητος τῶν ἀνθρώπων· σὺ δέ, τὴν κοινὴν τάξιν φύλαξον. Ἐὰν δὲ προλάβῃ ἐν σοὶ ἡ χάρις, αὐτῆς ἐστὶ τοῦτο·

132 ψιλὸν λόγον] *intell. κοινὸν/ἀπλοῦν λόγον* (cf. γνώσις ἀπλή, Isaac I, 19, 109) 133 ἐν... συνέσει] *Syr habet* ~~ⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ ⲛⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ~~ ~~ⲛⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ~~ ~~ⲛⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ~~ (BD 6, 17) = διὰ μεγάλων νοημάτων διὰ τὸ ἀνοιγμα (*ad litt.*)/τὸν φωτισμὸν τῆς ψυχῆς

Cei povățuiți de harul dumnezeiesc în *viețuirea* lor ca să ajungă la iluminare simt pururea ceva ca un fel de rază duhovnicească străbătând prin mijlocul versetelor scrise și care deosebește înaintea *cugetului* lor cuvântul simplu de lucrurile spuse prin înțelesuri mari pentru luminarea sufletului.²⁸

Omul, când citește trupește²⁹ versetele cu înțelesuri mari, atunci și inima i se face trupească și se răcește sfânta putere care, prin înțelesurile lucrurilor care uimesc sufletul, dă inimii gustul cel dulce.

Fiecare obișnuiește să alerge spre ceea ce este înrudit cu el. Și sufletul care are părtășie cu Duhul, când aude o zicere care are ascunsă în ea o putere duhovnicească, atrage cu înflăcărare cuprinsul ei.

Nu pe tot omul îl trezește ca să se minuneze un lucru spus duhovnicește și care are ascunsă în el o putere mare.

Cuvântul despre virtute are nevoie de o inimă care s-a golit³⁰ de pământ și de tovărășia lui.

Lucrurile virtuții nu trezesc interesul omului al cărui *cuget* se ostenește cu grija celor trecătoare, ca să le dorească și să caute să le dobândească.

Dezlegarea de materie premerge, oarecum, prin firea ei legăturii cu Dumnezeu, chiar dacă de multe ori la unii, în iconomia harului, se întâmplă că această legătură premerge acelei dezlegări, fiindcă un dor acoperă dorul³¹. Rânduiala obișnuită a iconomiei este alta decât rânduiala de obște a oamenilor. Tu însă să păzești rânduiala cea de obște. Dar dacă premerge în tine harul, a lui este aceasta. Iar de nu, urmând calea pe care

136-137 ἐν... θαυμαστῇ] *Syr habet* ~~ⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ ⲛⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ~~ (BD 6, 19-7, 1) = διὰ κατανοήσεων τῶν τὴν ψυχὴν ἐκθαμβοντων 150 γενέσει] *Syr habet* ~~ⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ ⲛⲉⲛⲥⲁⲓⲥⲁⲗ~~ (BD 7, 9) = ὡσανεὶ τῇ γενέσει *sive* τῇ οὐσίᾳ

διαμονῆς τῆς πρὸς τὰς ἐντολάς δύναμιν λαμβάνουσα πρὸς τὸν
δεσμόν, οὐ καταχρηστικῶς οὐδὲ φυσικῶς· *εὐρίσκει* ἐκεῖ ἢ ὕλη 9
τῆ ψυχικῆ θεωρίας (τοῦ) ἐπιστηριχθῆναι ἐπ' αὐτὴν ὑποστατικῶς
διατοῦτο ἔρχεται ἡ καρδία εἰς ἐκπληξιν, τοῦ καμῦσαι τὰς διπλὰς
αἰσθήσεις αὐτῆς, τὰς σαρκικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς. 185

Οὐκ ἔστιν ἄλλη τρίβος πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἣτις
εἰκονίζει τὴν ἀόρατον εἰκόνα, ἐὰν μὴ πρῶτον ἄρξηται τις τοῦ
οἰκτιρῆσαι, καθὼς εἶρηκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, πρὸς τὴν τελειότητα
τοῦ Πατρὸς· οὕτως ἐνετείλατο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ τοῦ θεῖναι
τοῦτο θεμέλιον. 190

Ἄλλος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς πράξεως, καὶ ἄλλος ὁ καλὸς λόγος.

Καὶ χωρὶς πείρας τῶν πραγμάτων, οἶδεν ἢ σοφία κοσμησα
τοὺς λόγους αὐτῆς καὶ τοῦ λαλῆσαι ἀλήθειαν μὴ γινώσκουσα
αὐτὴν, καὶ τοῦ φανερῶσαι περὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ *αὐτὸς μηδέποτε
λαβῶν* πείραν τοῦ ἔργου αὐτῆς. Ὁ λόγος ὁ ἐκ τῆς πράξεως, 195
ταμεῖον τῆς ἐλπίδος, καὶ ἡ ἄπρακτος σοφία παραθήκη αἰσχύνης.
Ὡσπερ τεχνίτης ἐστὶ ζωγραφῶν τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς τείχεσι καὶ οὐ
δύναται ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ τὴν δίψαν αὐτοῦ ἀναψῦξαι, καὶ ὥσπερ
ἄνθρωπος θεωρῶν ἐνύπνια καλὰ, οὕτως καὶ ὁ ἄπρακτος λόγος.

Ὁ ἐκ τῆς πείρας τοῦ ἔργου αὐτοῦ λαλῶν περὶ ἀρετῆς μεταδίδει 200
τῷ ἀκούοντι αὐτοῦ, ὥσπερ τίς μεταδίδει ἐκ τοῦ χρήματος τῆς
πραγματείας αὐτοῦ· καὶ ὡς ἐκ τῶν κτημάτων αὐτοῦ σπείρει τὴν
διδασκαλίαν εἰς τὰ ὄψα τῶν ἐνωπιζόντων αὐτὸν καὶ ἀνοίγει τὸ
στόμα αὐτοῦ ἐν παρρησίᾳ μετὰ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων,
καθὼς ὁ γηραιὸς Ἰακώβ τῷ σώφρονι Ἰωσήφ· *Ἰδοὺ δέδωκά σοι* 205
ἔν μέρος περισσότερον τῶν ἀδελφῶν σου, ὅπερ ἔλαβον ἐκ τῶν
Ἀμορραίων τῷ ξίφει μου καὶ τῷ τόξῳ μου.

nedespărțit, se aprinde în inimă, primind din stăruirea în
porunci puterea pentru legătură, nu în sens metaforic, nici
în mod natural³⁹. Acolo se află materia pentru contemplația
sufletească, pentru a te întemeia pe ea în mod personal⁴⁰. De
aceea inima ajunge la *minunare*, prin închiderea îndoitelor ei
simțuri, trupești și sufletești⁴¹.

186 Nu este altă cale către iubirea duhovnicească, prin care se
zugrăvește chipul cel nevăzut, dacă mai întâi nu începe cineva
prin a fi milostiv, după cum a spus Domnul nostru despre
desăvârșirea Tatălui. Așa a poruncit celor care-L ascultă, ca să
pună această temelie. *cf. Mt. 4, 48*

191 Altul este cuvântul care vine din făptuire⁴², și altul cuvân-
tul cel frumos.

192 Înțelepciunea, chiar și fără experiența lucrurilor, știe să-și îm-
podobească cuvintele și să spună adevărul fără să-l cunoască, și
să arate cele despre virtute și fără să fi avut vreodată experiența
lucrării ei. Cuvântul ce vine din făptuire este o vistierie a nădej-
dii, în timp ce înțelepciunea fără faptă este un depozit al rușinii.
Așa cum este pictorul care zugrăvește apa pe pereți, iar acea apă
nu poate astâmpăra setea, și precum este omul care vede vise
frumoase, tot așa este și cuvântul lipsit de faptă.

200 Cel care grăiește despre virtute din experiența *ostenelii* sale
dă o parte și celui care-l ascultă, așa cum cineva dă o parte din
banii negoziului său. Și își seamănă învățătura în urechile celor
care-l ascultă ca din averile sale și își deschide gura cu îndrăzneală
înaintea fiilor săi duhovnicești, precum bătrânul Iacov i-a spus
înțeleptului Iosif: „Iată, ți-am dat o parte mai mult decât fraților
tăi, pe care am luat-o de la amarei cu sabia mea și cu arcul meu.“ *Fe. 48, 22*

182 εὐρίσκει] *intell. εὐρίσκειται*

194–195 αὐτός... λαβῶν] *Syr habet ܘܡܢ ܥܠܡܐ ܕܠܡܥ ܡܠܟܐ ܥܠ ܝܘܢܐ (BD 9, 12) = αὐτῆ (ἢ σοφία) μηδέποτε λαβοῦσα πείραν*

Ἐκαστος ἄνθρωπος ἔχων πολιτείαν μεμολυσμένην, ἢ πρόσκαι- 10
 ρος ζωὴ ποθεινὴ αὐτῷ ἐστὶ· καὶ ὁ τούτου δεύτερος, ὁ ἐστερημένος
 γνώσεως. Καλῶς εἴρηκέ τις, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου λυπεῖ ἄνδρα 210
inc *καταγινωσκόμενον ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ*. ὁ δὲ ἔχων μαρ-
 τυρίαν ἀγαθὴν ἐν ἑαυτῷ, οὗτος ἐφίεται τὸν θάνατον καθάπερ ζωὴν.

Μὴ ψηφίσῃς τινὰ σοφὸν ἀληθινόν, τὸν ὑπὲρ ταύτης τῆς ζωῆς 215
 τῆ δειλία καὶ τῷ φόβῳ καταδουλοῦντα τὴν διάνοιαν αὐτοῦ.

Ἅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ τὰ συμβαίνοντα τῇ σαρκί, ἐνύπνια 220
 ὅλα λογίζου αὐτὰ εἶναι. Οὐκ ἐν τῷ θανάτῳ μόνῳ ἔχεις λυθῆναι
 ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ ποσάκις καὶ πρὸ τοῦ θανάτου καταλιμπάνουσί
 σε καὶ ἀπέρχονται. Ἐάν δὲ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχῃσι τινὰ κοινωνίαν
 πρὸς τὴν ψυχὴν σου, αὐτὰ νόμιζε ἔχειν κτῆμα σου εἰς τὸν αἰῶνα 220
 τοῦτον, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα μετὰ σοῦ ὑπάγουσι. Καὶ ἐάν εἰσι
 καλὰ, εὐφραίνου καὶ εὐχαρίστησον τῷ Θεῷ ἐν τῇ διανοίᾳ σου·
 ἐάν δὲ εἰσι κακὰ, ἔσο περίλυπος καὶ στέναξον καὶ ζήτησον τὴν
 ἀπαλλαγὴν ἐξ αὐτῶν, ἐνόσω εἰ ἐν τῷ σώματι.

Ἐκαστον ἀγαθὸν ἐνεργούμενον ἐν σοὶ νοητῶς καὶ ἐν τῷ 225
 κρυπτῷ, ἔχε αὐτὸ ἀκριβῶς, ὅτι τὸ βάπτισμα καὶ ἡ πίστις γεγόνασι
 σοι μεσῖται πρὸς αὐτό, ἐν αἷς ἐκλήθης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν

Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Αὐτῷ σὺν τῷ αὐτοῦ

Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ

εὐχαριστία καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς

αἰῶνας τῶν αἰώνων, 230

ἀμήν.

211 καταγινωσκόμενον... αὐτοῦ] *cum Syroc* ܩܘܨܘܢܐ (P 378, 65° V 124, 6° V 562, 3°), *Syror*
autem habet ܩܘܨܘܢܐ (BD 10, 4) = σαρκικόν

Fiecare om cu *viețuire* întinată dorește viața vremelnică.
 Iar următorul după el este cel lipsit de cunoștință. Bine a zis
 cineva că frica de moarte îl întristează pe bărbatul trupesc,
 iar cel care are în sine mărturia cea bună dorește moartea ca
 viața.

Să nu socotești înțelept adevărat pe cineva care, pentru
 viața aceasta, își robește *cugetul* lașității și fricii.

Să socotești că toate cele bune și rele care se întâmplă tru-
 pului sunt, toate, visuri. Nu numai la moarte vei fi dezlegat
 din ele, ci și ori de câte ori, înainte de moarte, te părăsesc
 și pleacă. Dar de are vreuna din ele vreo părtașie cu sufletul
 tău, să socotești că ele sunt avuțiile tale în acest veac și că
 vor merge cu tine în cel viitor. Și de sunt bune, veselește-te
 și mulțumește lui Dumnezeu în *cugetul* tău. Iar de sunt rele,
 întristează-te și suspină și cere izbăvirea de ele câtă vreme mai
 ești încă în trup.

Pentru fiecare lucru bun săvârșit în tine în mod duhovnicesc
 și întru ascuns, să știi sigur că ți s-au făcut mijlocitori Botezul
 și credința întru care ai fost chemat de Domnul nostru Iisus

Hristos spre săvârșirea faptelor bune. Lui fie slava,

cinstea și mulțumirea și închinăciunea,

împreună cu Tatăl și cu Duhul,

în veacurile veacurilor.

Amin.

cf. Rom. 1, 6

cf. Mt. 5, 16

Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμβάνοντος, ἐρεθίζει τὸν διδόντα τοῦ 11
δοῦναι δωρήματα μειζότερα τῶν προτέρων· ὁ *ἀχαριστῶν* ἐπὶ
τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσι ψεύστης ἐστὶ καὶ ἄδικος.

Ὁ ἀσθενῶν, ὁ γινώσκων τὴν ἀρρωστίαν αὐτοῦ, εὐκόλος ἡ θε- 5
ραπεία αὐτοῦ· ὁ δὲ ὁμολογῶν τὸν πόνον αὐτοῦ ἐγγίζει τῇ θερα-
πείᾳ αὐτοῦ.

Σκληρᾶ καρδιά πληθύνονται οἱ πόνοι αὐτῆς, καὶ ὁ ἀρρωστος,
ὁ ἀντιτασσόμενος τῷ ἰατρῷ, ἡ κόλασις αὐτοῦ περισσεύεται.

Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἀσυγχώρητος, εἰ μὴ ἡ ἀμετανόητος, οὐδὲ
δῶρημα διαμένει χωρὶς προσθήκης, εἰ μὴ τὸ στερούμενον εὐχα- 10
ριστίας· τοῦ ἄφρονος τὸ μέρος μικρόν ἐστιν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.

Μνημόνευε αἶε τῶν ὑπερεχόντων σε τῇ ἀρετῇ, τοῦ ἰδεῖν σε-
αυτὸν λειπόμενον τοῦ μέτρου αὐτῶν διαπαντός. Καὶ γίνου κα-
τανοῶν αἶε τὰς ἰσχυροτέρας θλίψεις τῶν τεθλιμμένων καὶ κεκα- 15
κωμένων, ὅπως τὴν προσήκουσαν εὐχαριστίαν ἀποδώσης ὑπὲρ
τῶν μικρῶν καὶ εὐτελῶν τῶν παρὰ σοὶ εὐρισκομένων, καὶ δυνη-
θῆς μετὰ χαρᾶς ὑπομεῖναι αὐτάς.

Ἐν τῷ καιρῷ τῆς σῆς ἡττης καὶ χαννότητος καὶ ὀκνηρίας, δεδε-
μένος ὢν καὶ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν ἐπιπονωτέρα ταλαι-
πωρία καὶ μοχθηρῷ ἔργῳ τῆς ἁμαρτίας, ἐννόησον ἐν τῇ καρδίᾳ 20

2 ἀχαριστῶν] hoc et κρύπτων, ἀπατεῶν

Μulțumirea celui ce primește [un dar] îl stârnește pe dăru-
itor să-i facă daruri și mai mari decât primele¹. Cel care înșală
în lucrurile mici este mincinos și nedrept și în cele mari.

cf. Lc. 16, 10

Bolnavul care își cunoaște boala are o vindecare ușoară,
iar cel ce își mărturisește durerea se apropie de tămăduirea sa.

Inimii împietrite i se înmulțesc durerile, iar bolnavului
care se împotrivesc medicului îi sporește chinul.

Nu este păcat neiertat, decât cel nepocăit², și niciun dar nu
rămâne fără adaos, decât cel pentru care nu se aduce mulțu-
mire. Partea celui fără de minte este mică în ochii lui.

Amintește-ți pururea de cei care te întrec în virtute, ca să te
vezi întotdeauna pe tine însuși întrecut de măsura lor. Să cu-
geți pururea la necazurile mai tari ale celor zdrobiți și asupriți,
ca să dai cuvenita mulțumire pentru cele mici și neînsemnate
ale tale de care ai parte, și le vei putea răbda cu bucurie.

În vremea înfrângerii, moleșirii și îngreuerii tale, când ești
legat și stăpănit de vrăjmașul în mâhnirea înfricoșătoare și în
oboseala săvârșirii păcatului³, gândește-te în inima ta la răstim-
pul râvnei tale de dinainte, cum erai în vremea când te îngrijeai

* Aici începe Cuvântul 30 în FR 10, unde are titlul: *Despre mulțumirea ce
trebuie adusă lui Dumnezeu și câteva învățături de căpetenie*. În BD, Memra 2.

σου τὸν πρότερον καιρὸν τῆς σπουδῆς σου, καὶ πῶς ἤσθα φροντί-
ζων ἕως τῶν λεπτοτέρων, καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπεδείκνυες, καὶ ἐν ζήλῳ
ἧς κινούμενος ἐξεναντίας τῶν κωλύσαι θελόντων τὴν ὁδοιορίαν 12
σου, καὶ τοὺς στεναγμοὺς οὓς ἐστέναζες ὑπὲρ τῶν ἐλαττωμάτων 25
τῶν προγεναιμένων σοι ἐκ τῆς ἀμελείας σου, καὶ πῶς ἐν πᾶσι τού-
τοις ἐλάμβανες τὸν στέφανον τῆς νίκης. Καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις καὶ
τηλικαύταις μνήμαις, ἐξυπνίζεται ἡ ψυχὴ σου ὡς ἀπὸ βάρους, καὶ
ἐνδύεται τὴν φλόγα τοῦ ζήλου, καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀνίσταται ἐκ
τοῦ ποντισμοῦ αὐτῆς, καὶ ὑψοῦται καὶ στρέφεται εἰς τὴν ἀρχαίαν 30
τάξιν αὐτῆς διὰ θερμοῦ ἀγῶνος ἐξεναντίας τοῦ διαβόλου καὶ τῆς
ἁμαρτίας.

Μνήσθητι τῆς πτώσεως τῶν δυνατῶν, καὶ ταπεινοῦσαι ἐν
ταῖς ἀρεταῖς σου.

Μνημόνευε τῶν σκληρῶν παραπτωμάτων τῶν πάλαι παρα-
πεσόντων καὶ μετανοησάντων, καὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς τιμῆς ἧς 35
ἠξιώθησαν μετὰ ταῦτα, καὶ λήψει θάρσος ἐν τῇ μετανοίᾳ σου.

Καταδίωξον ἑαυτὸν, καὶ καταδιωχθήσεται ὁ ἐχθρὸς σου ἀπὸ
τῆς ἐγγύτητός σου.

Εἰρήνευσον ἐν ἑαυτῷ, καὶ εἰρηνεύσει σοι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἐνδοθὲν σου, καὶ ὄψει 40
τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον· ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο, καὶ ἐν μᾶ
εἰσόδῳ θεωρεῖς τὰ ἀμφότερα. Ἡ κλίμαξ τῆς βασιλείας ἐκείνης
ἐνδοθὲν σου ἐστὶ κεκρυμμένη ἐν τῇ ψυχῇ σου. Βάπτισον ἑαυτὸν
ἐν ἑαυτῷ ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ εὐρίσκεις ἐκεῖ ἀναβάσεις ἐν αἷς
ἀναβαίνειν δυνήση. 45

Ἡ γραφὴ οὐκ ἐξηγήσατο ἡμῖν τί εἶσι τὰ πράγματα τοῦ μέλ-
λοντος αἰῶνος· πῶς δὲ τὴν αἴσθησιν τῆς τρυφῆς αὐτῶν δεξόμε-
θα ἐντεῦθεν, δίχα τῆς φυσικῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῆς *ἐξόδου τοῦ
κόσμου* τούτου, *εὐκόλως* ἐδίδαξεν ἡμᾶς. Εἰ καὶ ἐν ὄνομασι

până și de cele mai mici lucruri, de lupta pe care o arătai, de ce
fel de răvnă erai mișcat împotriva celor care voiau să-ți împie-
dice călătoria, de suspinele cu care suspinai pentru căderile care
ți s-au întâmplat mai înainte din pricina negrijii tale și cum, în
toate acestea, primeai cununa biruinței. Prin amintiri de acest
fel și atât de însemnate sufletul ți se trezește ca dintr-un adânc
și se îmbracă în flacăra râvnei, și se scoală ca din morți din afun-
darea sa, și se ridică și se întoarce la vechea sa rânduială prin
lupta fierbinte împotriva diavolului și a păcatului.

Amintește-ți de căderea celor puternici și smerește-te întru
virtuțile tale!

Amintește-ți de greșelile cele tari ale celor care au căzut mai
demult, și apoi s-au pocăit, și de înălțimea și cinstea de care au
fost învredniciți după acestea, și vei primi curaj în pocăința ta.

Prigonește-te pe tine însuși, și vrăjmașul tău va fi prigonic
din preajma ta.

Pă pace în tine însuși, și se vor împăciui cu tine și cerul, și
pământul.

Silește-te să intri în camera dinlăuntrul tău, și vei vedea că-
mara cea cerească, pentru că aceasta și aceea sunt una și, prin-
tr-o singură intrare, le contempli pe amândouă.⁴ Scara acelei
Împărății este înlăuntrul tău, ascunsă în sufletul tău. Botează-te
în tine însuși departe de păcat⁵, și vei găsi acolo trepte pe care
vei putea să sui⁶.

Scriptura nu ne-a tâlcuit ce sunt lucrurile veacului viitor.
Dar ne-a învățat în mod limpede în ce fel vom primi încă de
aici simțirea desfătării lor, fără schimbarea firii și a acestui loc⁷.
Chiar dacă [Scriptura ne-a învățat folosind] numirile unor lu-
cruri dorite și slăvite, dulci și de cinste pentru noi, și ni le-a pus

43 Βάπτισον... ἐκ] *intell.* εἰσελθε ἐν σεαυτῷ μακρὰν 48-49 ἐξόδου... κόσμου] *Syr habet*

44 *καὶ τὰς κλίμακας* (BD 12, 19) = ἀλλαγῆς τόπου 49 *εὐκόλως] hoc et σαφῶς, εὐδὴλως, ὀρθῶς*

cf. Mt. 6, 6

cf. Lc. 17, 21

ποθινῶν πραγμάτων καὶ ἐνδόξων τῶν παρ' ἡμῖν ἡδέων καὶ ἐντί-
μων, ἔθηκεν ἡμῖν πρὸς τὸ ἐρεθίσαι ἡμᾶς εἰς τὸν πόθον αὐτῶν, ἐν
τῷ λέγειν ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ τὰ ἐξῆς-
ἀνήγγειλε δὲ ἡμῖν ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ἀκατάλη-
μπτά εἰσι καὶ οὐκ ἔχουσιν ὁμοιότητα τινὸς τῶν ἐνταῦθα. Ἡ πνευ-
ματικὴ τροφή οὐκ ἔστιν ἡ χρεία τῶν πραγμάτων τῶν ὑποστατι-
κῶν, ἔξωθεν τῆς ψυχῆς τῶν λαμβανόντων εὐρισκομένη· εἰ δὲ μή,
τὸ Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐνδοθεν ὑμῶν ἐστί, καὶ τὸ Ἐλθέτω ἡ
βασιλεία σου; Λοιπὸν ὕλην πραγμάτων αἰσθητῶν ἡμεῖς ἐκτησά-
μεθα ἐνδοθεν ἡμῶν πρὸς ἀρραβῶνα τῆς τροφῆς τῆς ἐν αὐτοῖς.
ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν ὅμοιον εἶναι τὸ κτήμα τῷ ἀρραβῶνι καὶ τὸ
ὄλικόν τῷ μέρει. Καὶ τὸ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ, εἰ καὶ οὐχ' ὑποστατικῶς
δεικνύει, ἀλλὰ πάντως κτήμα ὁμοιώσεως δηλοῖ. Ἐὰν δὲ ὡς ἡ
ἀληθῆς μαρτυρία τῶν ἐρημνευσάντων τὰς γραφάς, ὅτι αὕτη ἡ
αἴσθησις ἐνέργεια νοερά τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστί, καὶ αὕτη μέ-
ρος ἐστὶν ἐκείνου τοῦ ὄλου.

Φιλάρετος ἐστίν, οὐχὶ ὁ ποιῶν τὰ καλὰ ἀγωνιστικῶς, ἀλλ' ὁ
ὑποδεχόμενος τὰ ἀκολουθοῦντα κακὰ μετὰ χαρᾶς.

Οὐκ ἔστι μέγα τὸ ὑπομεῖναι τινὰ τὰς θλίψεις ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς,
ὡς τὸ μὴ ἀπορησαι τὸν νοῦν ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀγαθοῦ θελήμα-
τος αὐτοῦ ἐν τῇ κολακείᾳ τοῦ γαργαλισμοῦ.

Πᾶσα μεταμέλεια γινομένη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ αὐτεξου-
σίου, οὔτε χαρὰ βρῦει ἐξ αὐτῆς, οὔτε ψηφίζεται πρὸς ἀμοιβὴν
τῶν κτησαμένων αὐτήν.

Σκέπασον τὸν παιῶντα ὅταν οὐκ ἔχῃς ζημίαν ἐξ αὐτοῦ, καὶ
αὐτὸν μὲν θαρρεῖν παρασκευάζεις, καὶ βαστάζει σε τὸ ἔλεος τοῦ
δεσπότη.

Στήριξον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς λελυπημένους τῇ καρδίᾳ τῷ
λόγῳ καὶ ὅσον ἡ χεὶρ σου εὐπορεῖ, καὶ ὑποστηρίζει σε ἡ δεξιὰ ἡ
βαστάζουσα τὰ πάντα.

pe acestea înainte pentru a ne stârni spre dorirea lor, zicând:
„Cele ce ochiul nu a văzut și urechea nu a auzit“ și celelalte, to-
tuși prin aceasta Scriptura ne-a vestit că bunurile viitoare sunt
de necuprins și că nu au asemănare cu ceva din cele de aici.
Desfătarea duhovnicească nu constă în folosirea lucrurilor ma-
teriale, [folosire] aflată în afara sufletului celor care o primesc.
Dacă nu ar fi așa, atunci cuvintele „Împărăția cerurilor este
în lăuntruul vostru“ și „vie Împărăția Ta“ ar însemna că avem
în lăuntruul nostru materia lucrurilor percepute cu simțurile ca
arvună a desfătării aflate în ele. Fiindcă ceea ce vom dobândi
atunci trebuie să fie asemenea cu arvuna, și întregul, cu partea.
Apoi și cuvântul „ca în oglindă“, chiar dacă nu arată realitatea
materială, arată cu siguranță dobândirea asemănării. Iar dacă
luăm ca adevărată mărturia celor care au tâlcuit Scripturile, cum
că această simțire este o lucrare duhovnicească⁸ a Sfântului Duh,
atunci și ea este o parte a aceluși întreg⁹.

Iubitor de virtute nu este cel care face cele bune cu râvnă¹⁰,
ci cel care primește cu bucurie relele care urmează¹¹.

Nu este un lucru atât de mare să rabde cineva necazuri pen-
tru virtute, cât este ca *cugetul* să nu șovăie în alegerea voinței
sale bune atunci când este gădilat de lingușire.

Părerea de rău care vine după pierderea libertății de alege-
re nici bucurie nu izvorăște, nici răsplată nu aduce.¹²

Acoperă-l pe cel ce greșește, când aceasta nu te păgubește,
pentru că așa și pe el îl faci să prindă curaj, și pe tine te va ține
mila Stăpânului.

Sprijină-i cu cuvântul pe cei neputincioși și pe cei întristați
cu inima, după cât de darnică îți este mâna, și te va sprijini
dreapta Celui care pe toate le ține.

⁷⁸ εὐπορεῖ] *intell. δύναται*

¹ *Cor. 2, 9*

¹⁰ *Lc. 17, 21*

¹¹ *Mt. 6, 10*

¹² *cf. 2 Cor. 1, 22*

² *Cor. 3, 18*

Γίνου κοινωνός μετὰ τῶν τῆ καρδία λελυπημένων, ἐν τῷ 80
πόνῳ τῆς προσευχῆς καὶ τῆ συνοχῆ τῆς καρδίας σου, καὶ ἀνοίγε-
ται ἔμπροσθεν τῶν αἰτημάτων σου πηγὴ ἐλέους.

Κοπίασον ἑαυτὸν ἐν ταῖς λιταῖς αἰεὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν
καρδία βασταζούση λογισμὸν καθαρὸν πεπληρωμένον κατανύ- 85
ξεως, καὶ ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν διάνοιάν σου ἐκ τῶν ῥυπαρῶν
λογισμῶν, ἵνα μὴ ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ ἐνυβρισθῆ ἐν σοί.

Σχόλασον ἑαυτὸν διαπαντὸς ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἀναγνώσεως
τῶν θείων γραφῶν ἐν ἀκριβεῖ κατανοήσει, ἵνα μὴ προφάσει τῆς 90
ἀργίας τοῦ νοῦ μολυνθῆ ἢ ὄρασίς σου ἐν ἀλλοτρίοις μολυσμοῖς.

Μὴ θελήσης πειράσαι τὴν διάνοιάν σου ἐν ἀκολάστοις λογι- 90
σμοῖς τοῖς πειράζουσί σε, ἡνίκα νομίζεις μὴ νικηθῆναι ὑπ' αὐτῶν,
διότι οἱ σοφοὶ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἐσκοτίσθησαν καὶ ἐμωράνθησαν.

Μὴ ταμιεύσης τὴν φλόγα ἐν τῷ κόλπῳ σου. Ἄνευ ἰσχυροτέ-
ρων θλίψεων τῆς σαρκός, δύσκολόν ἐστι τῇ νεότητι χωρὶς γυμνα- 95
σίας δεσμευθῆναι ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἁγιασμοῦ.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ σκοτασμοῦ τοῦ νοῦ, ἡνίκα ὄραται τὸ σημεῖον
αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ, ἐν πρώτοις εἰς τὴν ὀκνηρίαν τῆς λειτουργί-
ας καὶ τῆς *προσευχῆς*. ἄλλη γὰρ ὁδὸς τῆς πλάνης τῆς ψυχῆς 15
οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ πρῶτον ἐκείθεν ἐκπέσῃ. ἡνίκα γὰρ τῆς βοηθείας
τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ στερηθῆ, εὐχερῶς ὑποπίπτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν 100
ἀντιπάλων αὐτῆς.

Καὶ ἄλλο· ὅταν ἡ ψυχὴ ἀμέριμνος γένηται ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς
ἔργων, πάντως εἰς τὰ ἐναντία τούτων διασύρεται. Ἡ μετάβασις,
ἐκ ποίου πλαγίου γίνεται, ἀρχὴ ἐστὶ τοῦ ἐξεναντίας μέρους. *Ἡ 105
πρῶξις τῆς ἀρετῆς, κατὰ τῆς ψυχῆς, καὶ μὴ φροντίση τὰ μάταια*.

98 p. προσευχῆς] subintell. ἐμφανίζεται 104-105 Ἡ... μάταια] Syr habet
κόπιασόν σου καὶ τὸν Θεόν ἐν ταῖς λιταῖς καὶ τὸν Θεόν ἐν τῇ καρδίᾳ σου
(BD 15, 6-7) = στερέωσον τὸ ἔργον τῆς

Fă-te părtaș cu cei întristați cu inima întru durerea rugă-
ciunii și prin adunarea inimii tale, și se va deschide izvorul
milei înaintea cererilor tale.

Ostenește-te pururea în cereri stăruitoare înaintea lui Dum-
nezeu printr-o inimă care poartă un gând curat, plin de străpung-
gere, iar Dumnezeu va păzi *cugetul* tău de gândurile murdare,
ca să nu fie prihănită calea lui Dumnezeu în tine.

Împrăstie-ți vederea [în dumnezeieștile Scripturi] prin înde-
letnicirea continuă cu citirea lor atentă¹³, pentru ca nu cum-
va, din cauza nelucrării [*cugetului*], vederea să și se întineze cu
priveliști străine¹⁴.

Să nu vrei să-ți pui la încercare *cugetul* prin gândurile desfrâ-
nate care te ispitesc, crezând că nu vei fi înfrânt de ele, fiindcă
cei înțelepți, în acest loc [al călătoriei duhovnicești], s-au întu-
necat și au înnebunit.

Să nu-ți pui foc în sân¹⁵! Fără necazuri trupești puternice, *cf. Pilde 6, 27*
este greu tinereții lipsite de experiență¹⁶ să fie legată sub jugul
sfințeniei.

Începutul întunecării *minții* – când semnul acesteia se vede
în suflet – se vădește mai întâi prin lenevirea la liturghie¹⁷ și
la rugăciune, fiindcă pentru suflet nu este altă cale de rățăcire
decât să cadă mai întâi de acolo. Pentru că atunci când se lip-
sește de ajutorul lui Dumnezeu, cade cu ușurință în mâinile
dușmanilor lui.

100 Și încă ceva: când sufletul nu mai poartă grijă de faptele
virtuții, este tras întotdeauna la cele potrivnice acestora. Mu-
tarea, din orice loc s-ar face, este un început al părții contrare.
Întărește lucrul virtuții în suflet și *cugetă* la el și celelalte!

ἀρετῆς ἐν τῇ ψυχῇ καὶ μελέτησον αὐτό, καὶ τὰ λοιπά 105 τῆς ψυχῆς] *intell.* τὴν ψυχὴν

Δεῖξον τὴν ἀσθενείαν σου ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ διαπαντός, καὶ οὐ μὴ δοκιμασθῆς ὑπὸ τῶν ἀλλοτρῶν ὅταν μονωθῆς ἀπὸ τοῦ ἀντιλήπτορος σου.

Ἡ *πρᾶξις* τοῦ σταυροῦ διπλῆ ἔστι, καὶ τοῦτο πρὸς τὸ δι-
 πλοῦν τῆς φύσεως τὸ διαιρούμενον εἰς δύο μέρη· πρὸς τὸ ὑπο-
 110 μείναι τὰς θλίψεις τῆς σαρκός, τὰς πληρουμένας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ
 θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ἣτις καλεῖται πρᾶξις· ἡ δέ, ἐν τῇ λεπτῇ
 ἐργασίᾳ τοῦ νοῦ καὶ ἐν τῇ θείᾳ ἀδολεσχίᾳ καὶ τῇ διαμονῇ ἐν τῇ
 προσευχῇ, καὶ τὰ ἐξῆς, ἣτις διαπράττεται ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ μέρει
 καὶ καλεῖται θεωρία. Καὶ ἡ μία μὲν, ἡγουν ἡ πρᾶξις, τὸ παθητικὸν
 115 μέρος τῆς ψυχῆς καθαρίζει ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ζήλου· ἡ δὲ ἄλλη, τῇ
 ἐνεργείᾳ τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐστὶν ἐπιπόθησις φυσικῆ, ἣτις
 διῦλιζει τὸ νοητὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Ἐκαστος οὖν πρὸ τελείας γυ-
 μνασίας ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, διαβαίνων πρὸς ἐκείνην τὴν δευτέραν
 διὰ τὴν ἡδονὴν αὐτῆς ἐρωτικῶς, ἵνα μὴ λέγω ἐξ ὀκηρίας· ἡ ὄργη
 120 ἐπέρχεται αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ νεκρῶσαι πρῶτον τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ
 ἐπὶ τῆς γῆς, τουτέστι τὸ ἰάσασθαι τὴν ἀσθενείαν τῶν λογισμῶν ἐν
 τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐργασίας τῆς ὕβρεως τοῦ σταυροῦ· ἐτόλμησε γὰρ
 τοῦ φαντασθῆναι ἐν τῷ νοί αὐτοῦ τὴν δόξαν τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο
 125 δὲ ἐστὶ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀγίων, ὅτι «πρὸ τοῦ ἡσυχάσαι
 τὰ αἰσθητήρια ἐκ τῆς ἀσθενείας, εἰ βουληθῆ ὁ νοῦς ἀναβῆναι ἐπὶ
 τὸν σταυρόν, ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἔρχεται ἐπ' αὐτόν».

Ἡ ἀνάβασις τοῦ σταυροῦ ἡ ἐπιφέρουσα τὴν ὄργην, οὐχὶ τῷ
 πρώτῳ μέρει τῆς ὑπομονῆς τῶν θλίψεων, ἣτις ἐστὶν ἡ σταύρωσις
 τῆς σαρκός, ἀλλὰ τῷ ἀνελεῖν εἰς τὴν θεωρίαν, ἣτις ἐστὶ δεύτε-
 130 ρον μέρος τὸ μετὰ τὴν ἴασιν τῆς ψυχῆς γινόμενον.

Οὗτινος ἡ διάνοια αὐτοῦ μεμολυσμένη ἐν τοῖς τῆς ἀτιμίας πά-
 θεσι καὶ τρέχει τοῦ φαντασθῆναι ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ τὰς φαντα-
 σίας τῶν λογισμῶν, ἐν ἐπιτιμίῳ ἐπιπομιζεται διὰ τὸ μὴ πρῶτον
 135 καθαρεῦσαι τὴν διάνοιαν ἐν θλίψεσι καὶ ὑποτάξαι τὰς ἐπιθυμίας
 τῆς σαρκός, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἀκοῆς τῶν ὄτων καὶ τοῦ μέλανος τῶν

Arată în toată clipa lui Dumnezeu slăbiciunea ta, pentru
 ca atunci când vei fi despărțit de Sprijinitorul tău să nu-ți
 cerceteze străinii puterea¹⁸.

109 *Făptuirea* crucii este îndoită¹⁹, potrivit cu firea noastră dublă,
 împărțită în două. Una, care se numește *făptuire*, este răbdarea
 necazurilor trupului, împlinită prin lucrarea părții irascibile a
 sufletului²⁰. Cealaltă, care se numește *contemplație*²¹, constă în
 lucrarea subțire a *părții înfelegătoare*, în comuniunea dumneze-
 iască²², în rugăciunea neîncetată²³ și în celelalte [osteneli], [lu-
 crare] săvârșită în partea pofitoare a sufletului²⁴. Prima, adică
făptuirea, curățește partea pătimitoare a sufletului prin puterea
 răvnei. Cealaltă²⁵ cerne partea rațională a sufletului prin înrâ-
 110 rirea iubirii din suflet, care este o dorință firească²⁶. Așadar,
 vine mânia peste cel care, înainte de desăvârșita exersare în pri-
 ma parte²⁷, trece cu dorire – ca să nu zic din lenevire – la cea
 de-a doua²⁸ din cauza plăcerii ei, fiindcă nu și-a omorât mai
 întâi mădulele sale cele de pe pământ, adică nu și-a tămădu-
 115 it slăbiciunea gândurilor prin răbdarea ocării crucii. Fiindcă a
 îndrăznit să-și nălucească în *minte* slava crucii²⁹. Iar aceasta este
 ceea ce s-a spus de sfinții cei din vechime, că, dacă *mintea* ar
 vrea să se suie pe cruce înainte ca simpurile să se liniștească din
 neputință, mânia lui Dumnezeu vine peste el.

120 Suirea pe cruce care aduce mânia nu este cea din prima
 parte, a răbdării necazurilor, care este răstignirea trupului, ci
 înălțarea la *contemplație*, care este a doua parte și care se pe-
 trece după tămăduirea sufletului³⁰.

125 Gura celui cu *cugetul* murdărit de patimile de necinste și
 care aleargă să-și închipuie în inima sa nălucirile gândurilor
 este închisă cu certare, pentru că nu și-a curățit mai întâi *cu-
 getul* prin necazuri și nu și-a supus poftele trupului, ci, din ce

109 πρᾶξις] hoc et λειτουργία = عمل (BD 15, 10)

cf. Rom. 12, 12;
Ej. 6, 18

cf. Col. 3, 6

cf. Col. 3, 5

cf. Col. 3, 6

cf. Rom. 1, 26

cf. Gal. 5, 16

f. Evagrie, P^r 89,
In Apam,
Dial. 26

f. Evagrie, P^r 89

cf. Avva Isaia,
CA 17

cf. Avva Isaia,
CA 8

γραμμάτων ἔδραμε κατὰ πρόσωπον ἑαυτοῦ τοῦ πορευθῆναι ἐν ὁδῷ πεπληρωμένη γνόφων, καὶ αὐτὸς τυφλὸς ὢν τοῖς ὄμμασιν.

Οἱ γὰρ τῇ ὁράσει ὑγιαίνοντες καὶ πεπληρωμένοι φωτὸς καὶ κεκτημένοι *ὁδηγοὺς τῆς χάριτος*, ἐν κινδύνῳ εἰσὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ἦνίκα οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πεπληρωμένοι δακρῦων, καὶ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῷ κλαυθμῷ ἐξακολουθοῦσι τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ νυκτί, διὰ τὴν πτόησιν τῆς ὁδοιπορίας καὶ διὰ τοὺς κρημνοὺς τοὺς ἰσχυροὺς τοὺς ἀπαντῶντας αὐτοῖς, καὶ τὰ σχήματα τῆς ἀληθείας τὰ εὗρισκόμενα μεμιγμένα μετὰ τῶν ὑποκρινομένων σχημάτων.

«Τὰ τοῦ Θεοῦ» φησὶν «ἀφ' ἑαυτῶν ἔρχονται σοῦ μὴ αἰσθανομένου, ἐὰν ὁ τόπος καθαρὸς καὶ οὐ ῥυπαρὸς».

Ἐὰν μὴ ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς σου καθαρὰ ἦ, μὴ τολμήσης ἀτενίσαι εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἡλίου, ἵνα μὴ στερηθῆς καὶ αὐτῆς τῆς ὁράσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀπλή πίστις καὶ ἡ ταπεινὸς καὶ ἡ ἐξομολόγησις ἡ καρδιακὴ καὶ τὰ μικρὰ ἔργα τὰ κατὰ τὴν δυνάμιν σου, καὶ ἀπορριψήσῃ ἐν ἐνὶ χώρῳ *τῶν νοητῶν*, ὅς ἐστι τὸ ἑξώτερον σκότος τὸ ἕξωθεν τοῦ Θεοῦ, τύπον φέρον τοῦ ἄδου, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἀναισχυντήσας εἰσελθεῖν εἰς τὸν γάμον ἐν ῥυπαροῖς ἱματίοις.

Ἐκ τῶν καμάτων καὶ τῆς φυλακῆς βρῦει ἡ καθαρότης τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν λογισμῶν τὸ φῶς τοῦ φρονήματος· καὶ ἐντεῦθεν ἐκ τῆς χάριτος ὁδηγεῖται ὁ νοῦς εἰς ἐκεῖνο, εἰς ὅπερ οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν αἱ αἰσθήσεις, οὔτε διδάσκουσιν, οὔτε διδάσκονται.

Λόγισαι παρὰ σεαυτῷ τὴν *ἀρετὴν* εἶναι σῶμα, τὴν δὲ θεωρίαν, ψυχὴν· τὰ δὲ ἀμφοτέρω, εἰς ἄνθρωπος τέλειος ἐν πνεύματι ἠνωμένος ἐκ δύο μερῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν.

Καὶ ὡσπερ ἀδύνατον ἵνα ἔλθῃ ἡ ψυχὴ εἰς γένεσιν καὶ γένησιν χωρὶς τελειότητος τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος σὺν τοῖς

a auzit și din cerneala slovelor, a alergat înainte, ca să umble pe o cale plină de întunecimi, el însuși fiind orb³¹.

139 Pentru că și cei sănătoși cu vederea și plini de lumină și care au dobândit harul ca povățuitor se află în primejdie noaptea și ziua, deși ochii lor sunt plini de lacrimi zi și noapte și stăruie în rugăciune și în tânguire, din pricina groazei călătoriei și a prăpăstiilor mari care-i întâmpină și a înfățișărilor adevărului amestecate cu înfățișările celor prefăcut [adevărate].

146 „Cele ale lui Dumnezeu – zice – vin de la sine, fără să simți, dacă locul este curat, și nu întinat.”³²

148 Dacă pupila ochiului sufletului tău nu va fi curată, să nu îndrăznești să-ți ațintești ochii la rotundul soarelui, ca să nu fii lipsit până și de această vedere, care este credința simplă, smerenia, mărturisirea în inimă, faptele cele mici, cele potrivite cu puterea ta, și să fii lepădat din locașurile duhovnicești³³ – adică [să fii aruncat] de Dumnezeu în „întunericul cel mai dinafară”, care este chipul iadului – ca acela care nu s-a rușinat să intre la nuntă cu haine murdare.

Mt. 22, 13

cf. Mt. 22, 11-12

156 Din osteneți și din pază izvorăște curăția gândurilor, și din curăția gândurilor, lumina *cugetării*. De aici *mintea* este condusă de har acolo unde simțurile nu mai au stăpânire, nici nu învață pe altul, nici nu sunt învățate.

161 Gândește-te că fapta este trupul³⁴, iar *contemplația*, sufletul, iar amândouă alcătuiesc un singur om desăvârșit, unit în duh din două părți: cea percepută cu simțurile și cea percepută cu mintea³⁵.

164 Așa cum nu este cu putință ca sufletul să fie plăsmuit și să se nască fără desăvârșita plăsmuire a trupului cu mădulele lui, tot așa nu-i este cu putință *contemplației* – care

161 ἀρετὴν] *intell.* πράξις

140 ὁδηγοὺς... χάριτος] *intell.* ὁδηγὸν τὴν χάριν 152 τῶν νοητῶν] *intell.* νοητῶ

cf. Avva Isaia, CA 6

cf. Dionysios, IB I, 5

cf. Evagrie, Gn 1; Cog 40, Pr 64

μέλεσιν αὐτοῦ, οὕτως ἀδύνατον εἶναι τὴν θεωρίαν, τὴν δευτέραν ψυχὴν, ἣτις ἐστὶ πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως, *εἰκονιζομένη(v)* ἐν τῇ γαστρὶ τῆς *μήτρας* τῆς δεχομένης τὴν ὕλην τοῦ πνευματικοῦ σπέρματος, χωρὶς τελειώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀρετῆς, ὅπερ ἐστὶν οἶκος τῆς διαγνώσεως τῆς δεχομένης τὰς ἀποκαλύψεις.

Θεωρία ἐστὶν αἰσθησις τῶν θείων μυστηρίων τῶν κεκρυμμένων ἐν τοῖς πράγμασι *καὶ ταῖς αἰτίαις*.

Ὅταν ἀκούσης ἀπόστασιν τοῦ κόσμου ἢ κατέλειπιν τοῦ κόσμου ἢ τὴν καθαρότητα ἐκ τοῦ κόσμου, ἐξ ἀρχῆς χρῆζεις μαθεῖν καὶ γνῶναι οὐχὶ ἰδιωτικῶς ἀλλὰ ἐν ταῖς ἐννοίαις ταῖς νοηταῖς, τί ἐστὶν ἡ ἐπωνυμία τοῦ κόσμου καὶ ἐκ πόσων διαφορῶν συνίσταται τοῦτο τὸ ὄνομα, καὶ τότε δύνη γνῶναι τὴν ψυχὴν σου, πόσον ἀπέχεις ἐκ τοῦ κόσμου καὶ πόσον μίξις ἔχεις πρὸς τὸν κόσμον· ἐὰν γὰρ πρῶτον μὴ γνῶ ὁ ἄνθρωπος τί ἐστὶν ὁ κόσμος, οὐδὲ φθάνει γινώσκειν εἰς πόσα μέλη ἀπέχει ἐκ τοῦ κόσμου καὶ εἰς πόσα δέδεται ἐν αὐτῷ.

Πολλοὶ εἰσιν οἵτινες ἐν δύο καὶ ἐν τρισὶ μέλεσιν ἀπέστησαν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἐκώλυσαν ἑαυτοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐνόμισαν ἑαυτοὺς ξένους εἶναι τῷ κόσμῳ ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ συνίεναι καὶ ἰδεῖν σοφῶς ὅτι ἐν δυοῖς μέλεσιν ἀπέθανον τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῶν ζῶσιν ἐνδοθεν τοῦ «σώματος τοῦ κόσμου», ὅμως, οὐδὲ εἰς τὰ πάθη αὐτῶν ἠδυνήθησαν αἰσθηθῆναι· καὶ ὅτε οὐκ ἠσοθήθησαν αὐτῶν, οὐδὲ περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν ἐφρόντισαν.

Ὁ κόσμος λέγεται, ἐκ τῆς *ἐξετάσεως τῆς θεωρίας*, καὶ σύστασις τοῦ περιεκτικοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπιπίπτοντος ἐπὶ τὰ πάθη τὰ μεμερισμένα. Καὶ ὅτε θέλομεν ὀνομάσαι ὀλικῶς τὰ πάθη, ὀνομάζομεν αὐτὰ κόσμον, καὶ ὅτε θέλομεν ἀφορίσαι αὐτὰ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, πάθη ὀνομάζομεν αὐτὰ.

Τὰ πάθη μέρη εἰσὶ τοῦ δρόμου τῆς διαδοχῆς τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου λήγουσι τὰ πάθη, ἐκεῖ ὁ κόσμος ἔστη ἐκ τῆς διαδοχῆς

167 εἰκονιζομένη| Syr habet *ⲉⲓⲕⲟⲛⲓⲛⲓⲛⲓ* (BD 17, 16) = (εἶναι)... μορφωμένη, ἵνα μορφωθῇ

168 μήτρας| Syr habet *ⲙⲉⲛⲧⲣⲁⲥ* (BD 17, 16) = διανοίας 172 καὶ... αἰτίαις| Syr habet

este al doilea suflet și duhul descoperirii – să se alcătuiască în pântecel *părții înțelegătoare*, care primește materia sămânței duhovnicești, fără partea văzută a *făptuirii* virtuții³⁶, care este casa cunoașterii care primește descoperirile.

171 *Contemplația* este simțirea tainelor dumnezeiești ascunse în lucrurile spuse în Scripturi.

173 Când auzi de îndepărtarea de lume sau de părăsirea lumii sau de curăția față de lume, ai nevoie să înveți de la început și să cunoști ce înseamnă numele „lume” și din câte lucruri diferite este alcătuit acest nume, nu în felul celor lipsiți de cunoștință, ci prin *imboldurile* gnostice³⁷, și atunci vei putea să-ți cunoști sufletul: în ce măsură te-ai depărtat de lume și cât amestec mai ai cu lumea. Pentru că dacă omul nu cunoaște mai întâi ce este lumea, nu ajunge să cunoască nici cu care mădulare e depărtat de lume și cu care este legat de ea.³⁸

181 Mulți sunt cei care s-au depărtat de lume prin două sau trei mădulare și s-au înfrânat pe ei de la ea și s-au socotit străini de lume în *viețuirea* lor, pentru că n-au înțeles, nici n-au văzut înțelepțește că doar cu două mădulare au murit față de lume și că celelalte mădulare ale lor trăiesc înlăuntrul „trupului lumii”. Ba încă nici patimile n-au putut să și le simtă. Iar pentru că nu le-au simțit, nici nu s-au îngrijit de tămăduirea lor.

188 Numele de „lume” este obținut prin cercetarea contemplării numelui generic care cuprinde la un loc felurile patimi³⁹. Când vrem să numim patimile în întregul lor, le numim „lume”, iar când vrem să le despărțim potrivit cu deosebirea numelor lor, le numim „patimi”.

193 Patimile sunt părți ale drumului lumii care curge⁴⁰; unde se sfârșesc patimile, acolo lumea se oprește din curgerea ei.

ⲁⲓⲛⲁⲛⲁ (BD 17, 19) = τοῖς λεγομένοις (*subintell.* ἐν ταῖς γραφαῖς) 188 ἐξετάσεως... θεωρίας| *intell.* ἐξεταστικῆς θεωρίας (cf. Grigorie Nys, VM 2, 310, 3)

cf. In Apam, Briefe, 45-46

Grigorie Nys, VM, 2, 310, 3

Avva Isaia, CA 21; Vasile, Sf. Dub, 442

cf. Col 2, 2; 3, 5

αὐτοῦ. Τὰ πάθη εἰσὶ ταῦτα· ὁ πόθος τοῦ πλούτου, τὸ συνάξει
 πράγματα τινά, ἡ τρυφή τοῦ σώματος, ἀφ' ἧς τὸ πάθος τῆς συ-
 ζυγίας, ὁ πόθος τῆς τιμῆς, ἐξ οὗ ὁ φθόνος βρῦει, ἡ οἰκονομία τῆς
 ἀρχῆς, ἡ φυσιώσις τῆς εὐπρεπειᾶς τῆς ἐξουσίας, ἡ κόσμησις καὶ
 ἡ περπερότης, ἡ ἀνθρωπίνῃ δόξᾳ, ἧτις ἐστὶν αἰτία τῆς μνησικακί-
 ας, ὁ φόβος *τοῦ σώματος*. Ὅπου ταῦτα παύσονται τοῦ δρόμου,
 ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ κόσμος· καὶ καθόσον ἐκεῖ τινὰ μέρη ὑπολιμπά-
 νεται ἐκ τούτων, κατὰ τοσοῦτον ἕξω μένει ὁ κόσμος, ἀργῶν ἐκ
 τῆς συστάσεως αὐτοῦ, καθάπερ τινὲς τῶν ἀγίων, ὅτε ἕζων, ἦσαν
 τεθνηκότες· ζῶντες γὰρ τῇ σαρκί, ἀλλ' οὐ σαρκικῶς ἕζων.

Βλέπε ἐν ποίοις τούτων ζῆς, καὶ τότε γνώσει ἐν πόσοις μέρεσι
 ζῆς τῷ κόσμῳ καὶ ἐν *ποίοις* τέθνηκας.

Ὅτε μάθης τί ἐστὶν ὁ κόσμος, ἐκ τῆς διαφορᾶς τούτων μαν-
 θάνεις ἐν τίσιν δέδεσαι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τίσιν λέλυσαι ἐξ αὐτοῦ.
 Καὶ ἵνα συντόμως εἴπω, ὁ κόσμος ἐστὶν ἡ διαγωγή ἡ σαρκικὴ καὶ
 τὸ φρόνημα τῆς σαρκός· καὶ διὰ τὸ ἀπαραι εἶναι ἐκ τούτων, γι-
 νώσκειται ὅτι ἐξηλθεν ἐκ τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ ἀπαλλοτριωθῆναι ἐκ
 τοῦ κόσμου, ἐκ τῶν δύο τούτων γινώσκειται· ἐκ τῆς *καλλιστής*
 διαγωγῆς καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν *νοημάτων* αὐτοῦ.

Ἐξ ὧν βλαστάνει ἐν τῇ διανοίᾳ σου περὶ τῶν πραγμάτων,
 ὑπὲρ ὧν μετεωρίζεται ἡ διάνοια ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, φθάνεις
 τὸ μέτρον τῆς διαγωγῆς σου· ἐν ποίοις ἐπιποθεῖ ἡ φύσις χωρὶς
 κόπου, καὶ ποῖα εἰσὶ βλαστήματα ἀδιάλειπτα, καὶ ποῖα εἰσὶ τὰ κί-
 νούμενα ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος· καὶ ἐὰν ἡ διάνοια ἔλαβε τὴν αἰ-
 σθησιν τῶν *νοημάτων παντελῶς τῶν ἀσωμάτων, καὶ* ἐὰν ὅλη
 ὑλικῶς κινῆται – καὶ ταῦτα τὰ ὑλικά ἐμπαθῆ εἰσιν –, *ἡ* σφραγι-
 δες τῆς *σωματώσεως* τῶν ἔργων, ἐν οἷς φαντάζεται ἡ διάνοια
 ἀκουσίως ἐν πᾶσιν οἷς διαπράττεται τὰς ἀρετὰς, καὶ ἐξ *αὐτῶν*

200 τοῦ σώματος] *intell.* πρὸς τὸ σῶμα 206 ποίοις] *Syr habet* ~~καὶ~~ (BD 19, 7) = πόσοις
 212 καλλιστής] *Syroc habet* ~~καὶ~~ (V 124, 12° V 562, 6°), *Syror autem habet* ~~καὶ~~ (BD
 19, 12) ἀλλαγῆς 213 νοημάτων] *hoc et κινήσεων* 219 νοημάτων... καὶ] *intell.* τῶν

Patimile sunt acestea: pofta bogăției, adunarea de lucruri,
 desfătarea trupului, din care vine patima împreunării, pofta
 după cinstire, din care izvorăște pizma, dorința de înțâietate,
 mândria pentru cinstea de a avea putere, împodobirea și fâlirea,
 [faptul de a ține la] părerea omenească⁴¹, din care vine ținerea
 de minte a răului, frica pentru trup. Unde se opresc acestea din
 drum, acolo a murit lumea. Și, în măsura în care unele părți
 [ale sufletului] rămân în afara acestora, pe atâta rămâne în afară
 lumea, nelucrându-și alcătuirea ei⁴², așa cum unii dintre sfinți,
 vii fiind, erau [ca] morți. Pentru că deși trăiau cu trupul, totuși
 nu trăiau trupește.

*cf. Rom. 8, 12-13;
 Gal. 2, 20*

Cercetează în care dintre acestea ești viu, și atunci vei cunoaște
 în care dintre părți trăiești pentru lume și în câte din ele ai murit.

Când o să înveți din deosebirea dintre aceste lucruri ce este
 lumea, atunci vei afla cu care [părți] ești legat de lume și cu care
 te-ai dezlegat de ea. Și, ca să spun pe scurt, lumea este *viețuirea*
 trupească și *cugetarea* trupească⁴³. Și se cunoaște că ai ieșit din
 lume dacă te-ai ridicat pe sineți din acestea. Iar faptul de a se în-
 străina cineva de lume se cunoaște din acestea două: din schim-
 barea *viețuirii* și din schimbarea felului *mişcărilor*⁴⁴.

cf. Rom. 8, 4-8

Din cele odrăslite în *cugetul* tău despre lucruri – din pricina
 căroră *cugetul* și se împraștie în propriile sale *mişcări* – ajungi
 [să cunoști] măsura felului tău de *viețuire*⁴⁵: spre ce tinde firea
 fără osteneală⁴⁶, ce vlăstărește ea neîncetat și care sunt *mişcările*
 ei întâmplătoare; și dacă *cugetul* tău a primit simțirea *imboldu-
 rilor* netrupești⁴⁷ sau dacă se mișcă în întregime în chip material
 și dacă aceste lucruri materiale sunt pătimase; sau dacă sunt înți-
 păriri ale unor fapte prin care *cugetul*, prin toate câte le săvârșește,
 te, își imaginează fără de voie virtuțile, iar din acestea primește

ἀσωμάτων νοημάτων/κινήσεων παντελῶς ἢ 220 π. ἦ] ἡ *subintell.* ἐὰν ὡς 221 σωματώσε-
 ως] *Syr habet* ~~καὶ~~ (BD 19, 18) = σωματότητος/ἐκτελειώσεως 222 αὐτῶν] *intell.* ὧν

χωρίς ἀσθενείας λαμβάνει αἰτίαν τῆς θέρημης καὶ τῆς συναγωγῆς 20
τῶν λογισμῶν, ἐν τῷ ἀγαθῷ σκοπῷ τοῦ καμῆν σωματικῶς *διὰ
τὴν γυμνασίαν* αὐτῆς, *καὶ ἐὰν* οὐκ ἐμπαθῶς ἐργάζεται αὐτά. 225
Καὶ βλέπε, ἐὰν οὐκ ἀρρωστη ἡ διάνοια ἐν τῇ ἀπαντήσει τῶν σφρα-
γίδων τῶν κρυπτῶν λογισμῶν, διὰ τὴν φλόγα τὴν κρεῖττονα τὴν
κατὰ Θεόν, ἣτις συνήθης ἐστὶ τοῦ κόπτειν τὰς μνήμας τὰς ματαίας.

Ταῦτα τὰ σημεῖα τὰ μικρὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀρκοῦσι τῷ
ἀνθρώπῳ τοῦ φωτίσαι αὐτόν, ἐὰν ἡσυχάζῃ καὶ ἔστιν ἀφωρισμέ- 230
νος, ἀντὶ πολλῶν βιβλίων.

Οὕτως κραταιότερός ἐστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὁ φόβος τοῦ σώ-
ματος, ὥστε πολλάκις ἐκ τῶν ἐνδόξων καὶ ἐντίμων πραγμάτων
μένειν ἄπρακτον ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε παρακύψει ἐπὶ τῷ φόβῳ τοῦ
σώματος ὁ φόβος τῆς ψυχῆς, τότε ἐξασθενεῖ ὁ φόβος τοῦ 235
σώματος ἀπὸ ἔμπροσθεν τοῦ φόβου τῆς
ψυχῆς ὡς κηρὸς ἐκ τῆς δυνάμεως
τῆς φλογὸς τῆς ἐν
αὐτῷ.

224–225 διὰ... γυμνασίαν] *cum Syros σῆσασα* (V 562, 6'), *Syros autem habet ἄ
σῆσασα* (BD 20, 2) = διὰ τὴν ἀγυμνασίαν

fără osteneală pricina căldurii și a adunării gândurilor în scopul
cel bun al osteneții trupesti, [făcând așa] din cauza lipsei sale
de exersare, chiar dacă nu le lucrează pe acestea pățimaș⁴⁸. Și
mai vezi dacă, mulțumită flăcării mai mari după Dumnezeu,
care obișnuiește să taie amintirile deșarte, *cugetul* nu îți slăbește
când întâlnește întipărirea gândurilor ascunse.

224 Aceste semne mici din *Cuvântul* de față îi sunt de ajuns
omului, în locul multor cărți, ca să-l lumineze, dacă se liniș-
tește și trăiește despărțit de toți.

232 Astfel, când frica pentru trup precumpănește în om, el ră-
mâne adeseori din pricina ei fără să le lucreze pe cele slăvite
și cinstite. Iar când frica pentru suflet se lasă peste
frica pentru trup, atunci frica pentru trup
slăbește în fața fricii pentru suflet,
ca lumânarea de ceară
în fața puterii
flăcării.

cf. Ps. 67, 2

225 καὶ ἐὰν] *intell.* εἰ καὶ 235 τῆς ψυχῆς] *intell.* πρὸς τὴν ψυχὴν

Ὅταν μὴ *εἰσέλθωσιν ἔξωθεν μέρμιναι βιωτικαὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἀλλὰ μείνη ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτῆς*, οὗ χρονίζει κοπιάσαι τοῦ *ἔλθειν καὶ κατανοῆσαι τὴν σοφίαν* τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ χωρισμὸς αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆς, φυσικῶς κινουσὶν *αὐτὴν πρὸς κατανόησιν τῶν κλισμάτων τοῦ Θεοῦ*, καὶ ἐκ τούτου ὑψοῦται πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐκπλήττεται θαυμάζουσα, καὶ παραμένει τῷ Θεῷ.

Ὅταν γάρ μὴ εἰσέλθῃ *ὑδωρ* ἔξωθεν ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς ψυχῆς, *τὸ ὑδωρ τὸ βρῦον, τὸ φυσικόν, ἐν αὐτῇ νοήματα βλαστάνουσι ἐν αὐτῇ, τῶν θαυμασιῶν τοῦ Θεοῦ* διαπαντός.

Ὅταν δὲ εὕρεθῇ ἡ ψυχὴ ἐκτὸς τούτων, ἢ τινὰ αἰτίαν ἔκ τινος ἀλλοτρίας μνήμης ἔλαβεν, ἢ αἰ αἰσθήσεις ἐκίνησαν κατ' αὐτῆς ταραχὴν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πραγμάτων.

Ὅταν δὲ συγκλεισθῶσιν αἰ αἰσθήσεις τῇ ἡσυχίᾳ καὶ μὴ ἐκκηδῆσαι συγχωρηθῶσι, καὶ παλαιωθῶσιν αἰ μνήμαι τῇ ταύτης

* Aici începe *Cuvântul* 82 în FR 10. În ediția Theotokis se dă și următorul titlu: *Al aceluiași. Despre grijile vieții și despre cum poate sufletul să intre fără osteneală la înțelegerea înțelepciunii lui Dumnezeu și a creaturilor Lui dacă se liniștește din partea lumii și a grijilor vieții, pentru că atunci poate să cunoască firea sa și comorile pe care le are ascunse înlăuntrul său.* În BD, Memra 3.

1-2 εἰσέλθωσιν... αὐτῆς] *textus corruptus in Syroc* (V 124, 13' V 562, 6'), *Syroc autem habet* *αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆς* (BD 20, 13-14) = ἕαση πάσα ψυχὴ ὑπερβάλλουσαν μέρμιναν τοῦ συνάξει πράγματα κυριεῦσαι τῶν τῆς φύσεως

Tot sufletul¹ care nu aduce peste cele ale firii sale un adaos de grijă² pentru străngerea de lucruri nu are nevoie să se ostenească multă vreme ca să găsească de la sine și în sine mișcările³ înțelepciunii despre Dumnezeu⁴. Pentru că despărțirea lui de lume și viața sa isihastă⁵ fac să zvâcnească în suflet în mod firesc⁶ *înțelesuri fulgerătoare*⁷, și de aici el este înălțat spre Dumnezeu și rămâne în *uimire*⁸.

Pentru că dacă nu pătrund ape din afară peste izvorul sufletului, atunci din firea lui izvorăsc apele, adică *înțelesurile fulgerătoare* care se mișcă pururea spre Dumnezeu⁹.

Când sufletul se află în afara acestora¹⁰ înseamnă fie că a primit vreo pricină dintr-o amintire din afară, fie că simțurile au stârmit vreo tulburare împotriva lui din întâlnirea cu lucrurile.

Dar când simțurile sunt ferecate prin isihie și nu li se îngăduie să se îndrepte în afară, iar amintirile slăbesc cu ajutorul acesteia,

αὐτῆς 2-3 ἔλθειν... σοφίαν] *Syr habet* *αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆς* (BD 20, 15) = ἐν ἑαυτῇ (= δι' ἑαυτῆς) καὶ ἔνδον αὐτῆς κινήσεις/νοήματα σοφίας περὶ 4-5 αὐτῆς... Θεοῦ] *Syr habet* *αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆς* (BD 20, 16-17) = παλμὸν ἐγείρει κατανόησεων ἐν τῇ ψυχῇ 8 ὑδωρ] *Syr habet* *ὑδωρ* (BD 20, 18) = ὑδατα 9-10 τὸ!... Θεοῦ] *Syr habet* *αὐτῆς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἡσυχία αὐτῆς* (BD 20, 19-20) = τὰ ὑδατα ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς βρῦουσι, νοήματα (κατανοήσεις) εἰσί, τὰ κινούμενα πρὸς τὸν Θεὸν

βοηθεία, τότε θεάση τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, τὸ τί εἶσι, καὶ τί ἐστὶν ἡ φύσις τῆς ψυχῆς, καὶ ποίους θησαυροὺς κεκρυμμένους ἔχει ἐν ἑαυτῇ· οἱ δὲ θησαυροὶ εἰσὶν *ἢ κατανόησις τῶν ἀσωμάτων, ἢ κινουμένη ἐν αὐτῇ ἀφ' ἑαυτῆς* χωρὶς προνοίας καὶ κόπου *ὑπὲρ αὐτῆς*. Οὐκ ἐπίσταται δὲ ὁ ἄνθρωπος ὅτι τοιοῦτοι λογισμοὶ κινουῦνται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· τίς γὰρ ἦν αὐτῷ διδάσκαλος, ἢ πῶς αὐτὸ κατέλαβεν, ὅπερ καὶ νοηθὲν οὐ δυνατόν ἄλλοις σαφηνισθῆναι, ἢ τίς ἦν αὐτῷ ὁδηγὸς πρὸς ὅπερ παρ' ἄλλου μηδαμῶς μεμάθηκεν; Τοιαύτη τίς ἐστὶν τῆς ψυχῆς ἡ φύσις.

Οὐκοῦν τὰ πάθη προσοθήκη ἐστὶν ἕξι αἰτίας ψυχικῆς, ἐπεὶ φυσικῶς ἀπαθής ἐστὶν ἡ ψυχὴ.

Ὅταν δὲ ἀκούσης ἐν τῇ γραφῇ πάθη σωματικὰ καὶ ψυχικά, γνῶθι ὅτι πρὸς τὰς αἰτίας εἰρηναίαι· ἡ γὰρ ψυχὴ φυσικῶς ἀπαθής ἐστὶν.

Οἱ δὲ τῆς ἕξω φιλοσοφίας οὐ παραδέχονται τοῦτο, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τούτοις ἀκόλουθοι. Ἄλλ' ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν, ὅτι ὁ Θεὸς τὸ κατ' εἰκόνα ἀπαθὲς πεποίηκε· κατ' εἰκόνα δὲ λέγω, οὐ κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχὴν ἣτις ἐστὶν ἀόρατος.

Πᾶσα εἰκὼν, ἐκ προϋποκειμένης εἰκόνοσ ἀνιμάται· ἀδύνατον δὲ τινα *παραστήσαι εἰκόνα μὴ προθεαθέντος τοῦ ὁμοιώματος*· ὥστε δεῖ πιστεύειν σε ὅτι τὰ πάθη, ὡς προείπομεν.

Εἰ δὲ τις ἀνθίσταται τοῖς εἰρημένους, ἡμεῖς ἐρωτήσομεν, αὐτοὶ δὲ ἀποκρινάσθωσαν· Τί ἐστὶν ἡ φύσις τῆς ψυχῆς; ἄρα ἀπαθής τις καὶ φωτὸς πλήρης, ἢ ἐμπαθής τις καὶ σκοτεινὴ;

Εἰ γὰρ ἦν ποτὲ ἡ φύσις τῆς ψυχῆς καθαρὰ καὶ διαυγῆς τῇ τοῦ μακαρίου φωτὸς ὑποδοχῇ, ὁμοίως δὲ, καὶ ὅταν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπανέλθῃ τάξιν, οὕτως εὐρίσκεται. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπαθῶς κινήθῃ,

18-19 ἢ... ἐαυτῆς] Syr habet *ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ ⲉⲛ ⲉⲁⲩⲱⲧⲉ ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ* (BD 21, 7-8) = κατανόησις τῶν ἀσωμάτων (intell. ἀσώματοι κατανοήσεις) αἱ βρῦουσαι ἐν αὐτῇ ἀφ' ἑαυτῶν 20 ὑπὲρ αὐτῆς] cum Syroc *ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ* (V 124, 13' V 562, 7'), Syror autem habet *ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ*

atunci vei vedea gândurile firești ale sufletului: ce sunt ele, care este firea sufletului și ce comori sunt ascunse în el. Iar comorile sunt *înțelesurile* netrupești¹¹ care izvorăsc într-însul de la ele însele, fără nicio purtare de griji și osteneală pentru ele. Dar omul nu știe că în firea omenească se mișcă astfel de gânduri; [pentru că] cine i-a fost lui învățător? Sau cum a priceput acest lucru pe care, chiar și după ce l-a înțeles, nu-l poate lămuri și altora? Sau cine l-a povățuit spre ceva pe care nu l-a învățat nicidecum de la altcineva? De acest fel este firea sufletului¹².

Așadar, patimile sunt un adaos apărut în suflet prin greșeli¹³; fiindcă sufletul este prin fire nepătimaș¹⁴.

Iar când auzi în Scripturi de patimi trupești și sufletești, să știi că se vorbește de cauzele lor. Fiindcă sufletul, prin fire, nu are patimi.

Dar filozofii din afară nu primesc aceasta¹⁵, și nici cei care îi urmează. Noi însă așa credem, anume că Dumnezeu l-a făcut nepătimaș pe cel „după chip“, iar „după chip“¹⁶ nu zic despre trup, ci despre suflet, care este nevăzut.

Fig. 1, 26

Fiecare imagine se formează dintr-una care-i stă înainte¹⁷. Însă e cu neputință ca o imagine vizibilă să reprezinte asemănarea unui lucru nevăzut. De aceea trebuie să crezi că patimile sunt așa cum am spus mai înainte¹⁸.

Dar dacă cineva se împotrivesc celor spuse; atunci noi îl vom întreba, iar el să răspundă: Cum este firea sufletului? Este nepătimașă și plină de lumină, sau pătimașă și întunecată?

Pentru că dacă firea sufletului era cândva curată și *limpede*¹⁹ și primitoare a fericitei lumini²⁰, la fel va fi și când va reveni la

(BD 21, 8) = ὑπὲρ αὐτῶν 35 παραστήσαι... ὁμοιώματος] Syr habet *ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ ⲉⲛ ⲉⲁⲩⲱⲧⲉ ⲉⲃⲁⲩⲏⲥ* (BD 22, 2-3) = ἀδύνατον ὁρατῆν εἰκόνα παραστήσαι το ὁμοίωμα ἀοράτου τινὸς πράγματος

ἔξω τῆς φύσεως ὁμολογουμένως οἱ τῆς ἐκκλησίας *τρόφιοι*
 διαβεβαιῶνται ὥστε τὰ πάθη ὕστερον τῇ ψυχῇ ἐπεισῆλθον, καὶ
 οὐ δίκαιον εἶπειν τῆς ψυχῆς εἶναι τὰ πάθη, εἰ καὶ ἐν τούτοις ἡ 45
 ψυχὴ κινεῖται. Φανερόν τοίνυν ὅτι τοῖς ἔξωθεν κινεῖται καὶ οὐχ’
 ὡς ἰδίους.

In Apam, Briefe,
 78; Dial. 14

Καὶ εἰ ἐν τούτοις τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ κινουμένη (ἔστιν)
 ἄνευ τοῦ σώματος, κατὰ τοῦτο λέγονται φυσικά, λοιπὸν ἡ
 πείνα καὶ ἡ δίψα καὶ ὁ ὕπνος ψυχικά ἂν εἴη, διότι ἐν τούτοις
 πάσχει καὶ συστενάζει τῷ σώματι, καὶ τῇ τῶν μελῶν ἐκκοπῇ, καὶ 50
 τοῖς πυρετοῖς, καὶ ταῖς νόσοις, καὶ τοῖς παραπλησιοῖς, διότι τῇ
 κοινωνίᾳ συναλγεί καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ καὶ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι,
 καὶ συγκινεῖται τῇ τοῦ σώματος εὐφροσύνῃ καὶ δέχεται τὰς
 τούτου θλίψεις.

Ἐρώτησις α´. Τί ἐστὶν ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς, καὶ τί
 ἐστὶν ἡ παρὰ φύσιν, καὶ τί ἐστὶν ἡ ὑπὲρ φύσιν; 55

Ἀπόκρισις. Ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς ψυχῆς *γνώσις* ἐστὶ 23
 τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν· ὑπὲρ
 φύσιν ἐστὶν ἡ κίνησις *τῆς θεωρίας* τῆς ὑπερουσίου θεότητος.
 παρὰ φύσιν ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς πάθεσι κίνησις, καθὼς ἔφη ὁ θεὸς
 Βασίλειος, ὅτι ἡ ψυχὴ ὅταν εὐρεθῇ κατὰ φύσιν, ἄνω διάγει, ὅτε 60
 δὲ ἔξωθεν τῆς φύσεως αὐτῆς εὐρεθῇ, εὐρίσκεται κάτω εἰς τὴν γῆν·
 ὅταν δὲ ἄνω γένηται, ἀπαθῆς εὐρίσκεται· ἡνίκα δ’ ἂν κατέλθῃ ἡ
 φύσις ἐκ τῆς οἰκείας τάξεως, τότε τὰ πάθη ἐν αὐτῇ εὐρίσκεται.

cf. Vasile, Hec
 14, 18-19,
 agrie, KG II, 31

Evagri, Pr 35

Φανερόν λοιπὸν ὅτι τὰ ψυχικά πάθη οὐκ εἰσὶ φυσικά, καὶ
 οὕτως ἡ ψυχὴ κινεῖται ἐν τοῖς πάθεσι τοῦ σώματος τοῖς ψεκτοῖς, 65
 ὡς ἐν τῇ πείνῃ καὶ τῇ δίψῃ· ἄλλ’ ἐπειδὴ οὐκ ἐπετέθη αὐτῇ ἐν

43 τρόφιοι] *intell. τέκνα* 47 ἄνευ] *cum Syroc* ܐܢܘܘ (V 124, 14’ V 562, 7’), *Syroc autem*
habet ܐܢܘܘ (BD 22, 15) = ἐξ αἰτίας 56 γνώσις] *Syr habet* ܥܘܠܘܡܐ (BD 23, 1) = κατανο-
 ἡσις 58 τῆς θεωρίας] *Syr habet* ܥܘܠܘܡܐ (BD 23, 3) = ἐν τῇ θεωρίᾳ

vechea rânduială²¹. Prin urmare, când se mișcă în mod păti-
 maș, fiii Bisericii adevăresc că aceasta e în chip vădit în afara
 firii. Așadar, patimile au pătruns în suflet mai pe urmă și nu
 e drept să se spună că patimile sunt ale sufletului, chiar dacă
 sufletul este mișcat de acestea. Deci e vădit că este mișcat de
 cele din afară, și nu de ale sale.

47 Iar când sufletul este mișcat de aceste patimi din cauza [le-
 găturii sale cu] trupul, ele se numesc „firești”²²; ca urmare și
 foamea, și setea, și somnul sunt [și] ale sufletului, pentru că în
 acestea sufletul pătimește și suspină împreună cu trupul. [Așa
 se întâmplă] și la tăierea mădulelor, și în vremea fierbințelii și
 a bolilor și a celor asemenea, fiindcă trupul suferă împreună cu
 sufletul, și sufletul împreună cu trupul, datorită legăturii dintre
 ele, și se veselește împreună cu veselie trupului și primește
 necazurile acestuia.

54 *Întrebarea 1:* Care este starea firească a sufletului, și care
 este cea contrară firii, și care este cea mai presus de fire?

56 *Răspuns:* Starea firească a sufletului sunt *înțeleșurile* legate
 de fapțurile lui Dumnezeu, fie cele percepute cu simțurile,
 fie cele percepute cu mintea (inteligibile). Starea mai presus
 de fire este mișcarea în contemplarea Dumnezeirii celei mai
 presus de ființă. Starea împotriva firii este mișcarea în patimi,
 cum a spus dumnezeiescul Vasile, anume că sufletul, când se
 află în starea firească, petrece în cele de Sus, iar când se află
 în afara firii sale, se găsește jos, pe pământ; iar când e în cele
 de Sus, este nepătimaș. Când firea [sufletului] coboară din
 rânduiala ei, atunci patimile se află în ea.

64 Așadar, e vădit că patimile sufletești nu țin de fire²³. [Dacă ar
 ține de fire, atunci] sufletul ar fi îmboldit de patimile vinovate
 ale trupului tot așa cum este îmboldit de foame și de sete²⁴. Dar
 acestea nu sunt atât de vinovate, pentru că [sufletului] nu i s-a

τούτους νόμος, οὐ τοσοῦτον μεμπταία ἐστὶ, καθὼς ἐν τοῖς λοιποῖς τοῖς ὑποκειμένοις τῇ μέμψει.

Ἔσθ' ὅτε συμβαίνει ἐπιτρέπεσθαι τινα παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρά-
ξι τι δοκοῦν ἄτοπον, καὶ ἀντὶ τῆς μέμψεως καὶ τῶν ἐλέγχων 70
ἀγαθαῖς ἀμοιβαῖς ἀμειφθῆναι, καθὼς ὁ προφήτης Ὡσηὲ ὁ πόρην
γεγαμηκῶς, καὶ ὡς Ἥλιος ὁ προφήτης ὁ ζήλω Θεοῦ φονεύσας, καὶ
ὡς οἱ μαχαίραις τοὺς ἰδίους γονεῖς ἀποκτείναντες τῇ προστάξει
τοῦ Μωϋσέως.

Πλὴν λέγεται ὅτι φυσικῶς εἶναι τῇ ψυχῇ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ 75
τὸν θυμὸν χωρὶς τῆς τοῦ σώματος φύσεως· καὶ ταῦτα αὐτῆς τὰ
πάθη.

Ἐρώτησις β'. Πότερον, ἦνίκα ἡ ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς ἐξαφθῆ
ἐν τοῖς θείοις, κατὰ φύσιν ἐστίν, ἢ ὅταν εὗρεθῆ ἐν τοῖς γηϊνοῖς 24
καὶ τοῖς σωματικοῖς; καὶ διατὶ ζηλοῖ τῆς ψυχῆς ἡ φύσις τῷ θυμῷ,
καὶ πῶς λέγεται φυσικός ὁ θυμός; ἄρα ἐν τῷ θυμοῦσθαι διὰ τινα 80
σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, ἢ φθόνον, ἢ κενοδοξίαν, ἢ ἐν τοῖς τοιούτοις,
ἢ κατὰ τὸ ἐναντίον τούτων; Ἀποκρινέσθω ὁ ἀντιλέγων καὶ ἡμεῖς
ἀκολουθήσομεν.

Ἀπόκρισις· Πολλὰ λέγει ἡ θεία γραφή, καὶ τίθησι κατα-
χρηστικῶς ὀνόματα πολλάκις, ἅτινα τοῦ σώματος μὲν ἐστὶ, κατὰ 85
τῆς ψυχῆς δέ, καὶ πάλιν τὰ τῆς ψυχῆς, κατὰ *τοῦ σώματος*,
καὶ οὐ χωρίζει ταῦτα· ἀλλ' οἱ συνετοὶ συνιοῦσι τοῦτο, ὥσπερ τὰ
τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου, ἅτινα εἰρηγται κατὰ *τοῦ παναγίου
σώματος* αὐτοῦ, πράγμα μὴ συγκρινόμενον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει.
Καὶ πάλιν ταπεινά τινα εἰρηγται κατὰ *τῆς θεότητος* αὐτοῦ, 90
ἅτινά ἐστι κατὰ *τῆς ἀνθρωπότητος*. Καὶ πολλοὶ μὴ συνιέντες
τὸν σκοπὸν τῶν θείων λογίων, ἐνταῦθα ὠλισθησαν ὀλίσθημα
ἀδιόρθωτον. Οὕτως καὶ τὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὰ τοῦ σώματος. Εἰ

86 τῆς ψυχῆς | *intell.* τὴν ψυχὴν | τοῦ σώματος | *intell.* τὸ σῶμα 88-89 τοῦ... σώματος |
intell. τὸ σῶμα 90 τῆς θεότητος | *intell.* τὴν θεότητα

pus nicio lege în acestea, așa cum i s-a pus în celelalte, care sunt
supuse învinovățirii.

Se întâmplă uneori că Dumnezeu îngăduie ca cineva să
facă ceva ce pare nepotrivit și, în loc de ceartă și de mustări,
să fie răsplătit cu bune răsplătiri, precum prorocul Osea, care
s-a însurat cu o desfrânată, și precum prorocul Ilie, care a ucis
din râvnă pentru Dumnezeu, și precum cei care și-au trecut
prin sabie părinții, la porunca lui Moise.

cf. Os. 1, 2-8

cf. 3 Imp. 18, 40

cf. 1ep. 32, 27

În afară de asta, se spune că pofta și partea irascibilă sunt
în mod firesc ale sufletului, fără firea trupului. Acestea sunt
patimile lui²⁵.

Întrebarea 2: În care din următoarele două stări partea pof-
titoare a sufletului este conformă cu firea: când este aprinsă
de cele dumnezeiești, sau când se găsește în cele pământești și
trupești? Și de ce firea sufletului râvnește prin *partea irascibilă*,
și în ce fel *partea irascibilă* se numește firească? Oare când se
mânie din cauza vreunei pofte trupești sau pizme sau slave
deșarte sau pentru unele ca acestea, sau pentru ceva potrivit
acestora? Să răspundă cel ce se împotrivesțe, și noi vom urma.

*Răspuns*²⁶: Dumnezeiasca Scriptură spune multe și adesea
folosește cuvintele la figurat: pe cele ale trupului le spune des-
pre suflet, și invers, pe cele ale sufletului le spune despre trup,
și nu le desparte pe acestea. Dar cei înțelepți înțeleg aceas-
ta. Așa sunt cele ce țin de dumnezeirea Domnului pe care le
spune [Scriptura] despre trupul Lui și care nu se compară cu
firea omenească. Și invers: unele lucruri smerite care țin de
omenitatea Lui sunt spuse despre dumnezeirea Lui²⁷. Mulți,
neînțelegând scopul cuvintelor dumnezeiești, au alunecat aici
cu o alunecare neîndreptată. Tot așa e și cu cele ale sufletului

91 τῆς ἀνθρωπότητος | *intell.* τὴν ἀνθρωπότητα

οὐν ἡ ἀρετὴ ὑγεία ἐστὶ τῆς ψυχῆς φυσικῶς, λοιπὸν τὰ πάθη ἀρρωστία ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ἐπισυμβάντα καὶ ἐπεισελθόντα τῇ φύσει καὶ ἐξαγαγόντα τῆς ἰδίας ὑγείας. Φανερόν οὖν ὅτι ἡ ὑγεία προϋπάρχει ἐν τῇ φύσει τοῦ συμβεβηκότος ἀρρωστήματος. Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως, ὡς καὶ ἀληθῆ ἐστὶ, λοιπὸν ἡ ἀρετὴ φυσικῶς ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ· τὰ δὲ συμβεβηκότα, ἔξωθεν τῆς φύσεως ἐστίν.

cf. In Apam.
Dial. 42

Ἐρώτησις· Τὰ πάθη τὰ σωματικά, φυσικῶς λέγεται τῷ σώματι, ἢ κατὰ συμβεβηκός; καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς τὰ ὄντα αὐτῇ διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα σχέσιν, φυσικῶς αὐτῇ λέγονται ἢ καταχρηστικῶς;

Ἀπόκρισις· Τὰ μὲν τοῦ σώματος, οὐ θαρρεῖ τις λέγειν καταχρηστικῶς· τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ἀφ' οὗ ἐγνωσται καὶ ὑπὸ πάντων ὁμολόγηται ὅτι φυσικῶς πέφυκε τῇ ψυχῇ ἡ καθαρότης, θαρρεῖν δεῖ καὶ λέγειν ὅτι «φυσικῶς αὐτῇ τὰ πάθη οὐδαμῶς», διότι «ἡ νόσος δευτέρα ἐστὶ τῆς ὑγείας»· τὸ δὲ εἶναι τὴν μίαν φύσιν ἀγαθὴν καὶ πονηράν, ἀδύνατον, ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἡ μία προηγείται τῆς ἐτέρας· ἐκείνη δὲ ἐστὶν ἡ φυσικὴ, ἡ προϋπάρξασα τῆς ἐτέρας, διότι πᾶν πρᾶγμα ὄν συμβεβηκός, οὐ λέγεται εἶναι τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπεισελθόν, καὶ παντὶ συμβεβηκότι καὶ ἐπεισερχομένῳ ἀλλοίωσις ἔπεται· ἡ δὲ φύσις οὐκ ἀλλοιοῦται οὔτε μεταβάλλεται.

Πάν πάθος πρὸς ὠφέλειαν ὑπάρχον, παρὰ Θεοῦ δεδώρηται, καὶ τὰ σωματικά πάθη πρὸς ὠφέλειαν καὶ αὐξήσιν αὐτοῦ τέθεινται ἐν αὐτῷ, ὁμοίως καὶ τὰ ψυχικά.

Ἄλλ' ὅταν ἀναγκασθῇ τὸ σῶμα ἔξω γενέσθαι τῆς ἰδίας εὐθηνίας ἐν τῇ στερήσει τῶν οἰκείων, καὶ τῇ ψυχῇ ἀκολουθήσῃ, τότε ἔξασθενεῖ καὶ βλάπτεται· καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ καταλείψασα τῷ σώματι ἀκολουθήσῃ, τριναῦτα καὶ αὐτῇ βλάπτεται, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον λέγοντα· *Τὸ πνεῦμα ἐπιθυμεῖ κατὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος* ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκεινται.

și ale trupului. Deci, dacă virtutea este în mod firesc sănătatea sufletului, atunci boala sufletului sunt patimile, care, apărute ulterior și pătrunzând în fire, scot sufletul din starea lui de sănătate. Așadar, este vădit că sănătatea există în fire dinainte de boala care i se întâmplă. Iar dacă acestea stau așa, iar adevărul acesta este, atunci virtutea se găsește în suflet în mod firesc, iar cele din întâmplare sunt în afara firii.

Întrebarea 3: Patimile trupești țin de trup în mod firesc, sau în mod accidental²⁸? Iar patimile sufletului, pe care acesta le are datorită legăturii cu trupul, se spune că le are la propriu, sau la figurat?

Răspuns: Nimeni nu cutează să le numească pe cele ale trupului în sens figurat. Dar despre cele ale sufletului, întrucât s-a știut și s-a mărturisit de către toți că în mod firesc curăția aparține sufletului, trebuie să îndrăznim să spunem că „patimile nu țin în niciun fel de firea lui“, fiindcă „boala este ulterioară sănătății“. Iar ca una și aceeași fire să fie și bună, și rea este cu neputință și, prin urmare, în mod necesar una premerge celelalte. Iar cea firească este cea care există mai înainte de cealaltă, pentru că niciun lucru accidental nu este al firii, ci a pătruns din afară, și oricărui lucru accidental și pătruns în suflet îi urmează o schimbare. Dar firea nici nu se schimbă, nici nu se transformă.

Orice patimă²⁹ care e de folos a fost dăruită de Dumnezeu, iar patimile trupești au fost așezate în el spre folosul și creșterea lui; la fel și cele sufletești.

Dar când trupul, prin lipsirea de cele ale sale, este silit să iasă din starea sa de bine și să urmeze sufletului³⁰, atunci slăbește și se vațamă. Iar când sufletul, după ce le-a părăsit pe cele ale sale, urmează trupului, atunci și el se vațamă, potrivit cu dumnezeiescul Apostol care zice: „Duhul pofteste împotriva trupului și trupul împotriva duhului“, pentru că acestea se împotrivesc între ele.

Gal. 5, 17

Οὐκοῦν μηδεὶς βλασφημεῖτω τὸν Θεόν, ὅτι αὐτὸς τὰ πάθη
καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ φύσει ἡμῶν τέθεικεν· αὐτὸς μὲν γὰρ ἐν
ταῖς φύσεσι τέθεικε τὰ ἐκάστην αὐξάνοντα· ἀλλ' ὅταν συναινέση
μία τῇ ἐτέρῃ, τότε οὐκ ἐν τοῖς ἰδίοις εὐρίσκεται, ἀλλ' ἐν τοῖς
ἐναντίοις. Εἰ γὰρ ἦσαν τὰ πάθη φυσικῶς ἐν τῇ ψυχῇ, τίνος χάριν
ἐβλάπτετο ὑπ' αὐτῶν; Τὰ γὰρ τῆς φύσεως ἴδια, τὴν φύσιν οὐ
λυμαίνεται.

Καὶ τίνος χάριν τὰ σωματικὰ πάθη, τὰ αὐξάνοντα καὶ ἐνδυ-
ναμοῦντα τὸ *σῶμα*, τὴν ψυχὴν βλάπτουσιν, εἰ ταύτης ἦσαν
ἴδια; Καὶ τίνος χάριν ἡ ἀρετὴ τὸ σῶμα μὲν κολάζει, τὴν δὲ ψυχὴν
αὐξάνει;

Οὐχ' ὀρθῶς πῶς τὰ ἔξωθεν τῆς φύσεως ὄντα βλάπτει ταύτην;
Ἐκάστη γὰρ φύσις προσεγγίσασα τῷ ὄντι αὐτῇ, εὐφροσύνης
πληροῦται. Θέλεις γινῶναι τί ἐστὶ τὸ ἴδιον ἐκάστης τῶν φύσεων
τούτων; Ὅρα ὅτι τὰ βοηθοῦντα ἐκάστη, ἴδια αὐτῆς ἐστὶ, τὰ δὲ
βλάπτοντα, ἀλλότρια καὶ ἔξωθεν ἐπεισελθόντα.

Ἐπεὶ οὖν ἔγνωσται ὅτι τὰ πάθη τούτων ἀλλήλοις ἀντίκεινται,
λοιπὸν πᾶν ὁτιοῦν βοηθεῖ τῷ σῶματι καὶ ἄνεσιν αὐτῷ δίδωσιν,
ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ αὐτῷ συναναστραφῇ, οὐ λέγεται φυσικῶς εἶ-
ναι αὐτῇ – τὰ γὰρ τῆς ψυχῆς φυσικῶς ἴδια, θάνατός ἐστι τοῦ
σώματος –, καταχρηστικῶς δὲ ὁμως αὐτῇ ἀνατίθεται, καὶ διὰ
τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν οὐ δύναται ἐλευθερωθῆναι τούτων
ἐνόσω τοῦτο φορεῖ· διότι φυσικῶς κεκοινώνηκε τοῖς λυπηροῖς
αὐτοῦ, διὰ τὴν ἔνωσησιν τῆς κινήσεως αὐτῆς τὴν μεμιγμένην
τῇ κινήσει τοῦ σώματος ἐν τῇ ἀκαταλήπτῳ σοφίᾳ. Ἄλλ' εἰ καὶ
οὕτως ἀλλήλοις κεκοινωνήκασιν, ἀλλ' ὁμως κεχώρισται κινήσεις
ἀπὸ κινήσεως καὶ θέλημα ἀπὸ θελήματος, καὶ πάλιν τὸ σῶμα
ἀπὸ τοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ φύσις οὐκ *ἀλλοιοῦται*, ἀλλ' ἐκάστη

131 p. σῶμα] Syror autem habet *سواء النفس* (BD 26, 9-10) = καὶ τὰ ψυχικὰ 150
ἀλλοιοῦται] Syr habet *سواء النفس* (BD 27, 6-7) = οὐδαμῶς

129 Așadar, nimeni să nu-L hulească pe Dumnezeu cum că El
ar fi așezat patimile și păcatul în firea noastră. Pentru că El a
așezat în firii³¹ cele care o fac pe fiecare în parte să crească. Dar
când o fire se învoiește cu cealaltă, atunci nu se mai află în
cele ale ei, ci în cele contrare. Pentru că dacă patimile s-ar afla
în mod firesc în suflet, atunci de ce acesta este vătămat de ele?
Fiindcă cele ale firii nu strică firea.

130 Și de ce patimile trupești, care le sporesc și le împuterni-
cesc și pe cele sufletești, vatămă sufletul, dacă sunt ale acestuia?
Și de ce virtutea chinuie trupul, dar sporește sufletul?

134 Nu vezi că cele care sunt în afara firii o vatămă pe ea? Pen-
tru că orice fire, când se apropie de cele ale ei, se umple de
veselie. Vrei să știi ce este propriu fiecăreia dintre aceste firi?
Atunci vezi că cele ce ajută fiecăreia sunt ale ei, iar cele ce
vatămă sunt străine și pătrunse din afară.

139 Așadar, fiindcă s-a făcut cunoscut că patimile acestora³² se
împotrivesc unele altora, reiese că tot ce ajută trupului și îi dă
tihnă [vătămă sufletul], dar pentru că sufletul se întovărășește cu
el, [patimile] nu i se atribuie [sufletului] în mod propriu – pen-
tru că cele pe care le are în mod firesc sufletul sunt moarte
pentru trup –, ci i se atribuie în mod figurat și, din pricina
slăbiciunii trupului, nu se poate elibera de ele cât timp poartă
[trupul]. Aceasta pentru că [sufletul] s-a împărțășit și conti-
nuă să se împărțășească în mod firesc de cele întristătoare ale
trupului, datorită unității *mișcării* sale cu mișcarea trupului,
amestecate printr-o neînțeleasă înțelepciune³³. Dar chiar dacă
s-au împărțășit astfel unul de altul, totuși *mișcarea* [unuia]
s-a despărțit de *mișcarea* [celuilalt] și voința [unuia] de voința
[celuilalt] și, la rândul lui, trupul [s-a despărțit] de duh. Însă
firea nu poate să se amestece în niciun fel, iar cele ale ei nu

δέχεται σύγχυσιν καὶ οὐκ ἀποτρέπεται τὰ ἴδια αὐτῆς

αὐτῶν, εἰ καὶ λίαν κλίνει εἴτε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν εἴτε πρὸς τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ὅμως ἐκάστη αὐτῶν τῷ ἰδίῳ θελήματι κινεῖται.

Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ ἀρθῆ ἀπὸ τῆς μερίμνης τοῦ σώματος, τότε ὅλη καθόλου *διὰ τοῦ Πνεύματος* ἀνθεῖ τὰς ἑαυτῆς κινήσεις, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ νήχεται ἐν ἀκαταλήπτους πράγμασιν. 155

Οὐ μὴν δὲ *συγχωρεῖ* τὸ σῶμα τοῦ μνημονεύειν τῶν ἰδίων, καὶ οὕτως γένηται. *καὶ ἐάν* τὸ σῶμα ἐν ταῖς ἁμαρτίαις εὐρεθῆ, οἱ διαλογισμοὶ τῆς ψυχῆς οὐ παύονται ἀλλόμενοι ἐν τῇ διανοίᾳ.

Τί ἐστὶν ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ;

Καθαρός ἐστὶ τὸν νοῦν, οὐχ' ὁ μὴ γινώσκων τὸ κακόν, ἐπεὶ κτηνώδης ἔσται, οὔτε ὁ ὢν τῇ φύσει ἐν τάξει νηπίων, οὔτε ὁ *πρόσωπον λαμβάνων*. Ἄλλ' αὕτη ἐστὶν ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ. *διῦλισμός* ἐν θείοις γινόμενος μετὰ τὴν πράξιν τῶν ἀρετῶν. Καὶ οὐ θαρσυνόμεθα εἰπεῖν ὅτι ἄνευ τῆς τῶν λογισμῶν πείρας τοῦτο ἐκτήσατο, ἐπεὶ οὐκ ἐνδέδεται σῶμα. Ἡμεῖς γὰρ ἕως τοῦ θανάτου 165 μὴ πολεμηθῆναι τὴν φύσιν ἢ μὴ βλαβῆναι οὐ θαρροῦμεν λέγειν. 28 πείραν δὲ τῶν λογισμῶν λέγω οὐ τὸ ὑποταγῆναι τούτοις ἀλλὰ τὸ ἀρχὴν βαλεῖν τοῦ ἀγωνίασθαι ἐν τούτοις.

Περὶ λογισμῶν

Ἡ κίνησις τῶν λογισμῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τεσσάρων αἰτιῶν 170 γίνεται. Πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ θελήματος τῆς σαρκὸς τοῦ φυσικοῦ· δεύτερον ἐκ τῆς φαντασίας τῶν αἰσθήσεων τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ὧν περ ἀκούει καὶ βλέπει· τρίτον ἐκ τῶν προλήψεων καὶ ἐκ τῆς *ἐκκλίσεως* τῆς ψυχῆς, ὧν ἔχει κατὰ νοῦν· τέταρτον

154 διὰ... Πνεύματος] *hoc et ἐν τῷ Πνεύματι* 156 συγχωρεῖ] *Syr habet ܫܚܘܪܐ (BD 27, 12) = παύεται* 157 καὶ ἐάν] *Syr habet ܕܢܘܩܕܝܡܘܬܐ (BD 27, 13) = ὅπως καὶ ὅταν* 161-162 πρόσωπον λαμβάνων] *Syro habet ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ (V 124, 17 V 562, 9) = τὸν μὴ ἀναλαμβάνοντα ἀνθρώπινα πράγματα (abest in Syror, BD 27, 18)*

se transformă, ci fiecare din ele se mișcă prin propria voință, chiar dacă înclină cu putere fie spre păcat, fie spre virtute³⁴.

Iar când sufletul se ridică din grija pentru trup, atunci *mișcările sale* se stărnesc cu totul în duh³⁵ și înoată în mijlocul cerului între lucruri mai presus de înțelegere.

Dar trupul nu încetează să-și amintească de ale sale, chiar dacă se întâmplă așa. La fel și când trupul se află în păcate, frumusețile sufletului³⁶ nu încetează să salte în *partea înțelegătoare*.

Ce este curăția *cugetului*?

Curat cu *cugetul* nu este cel care nu cunoaște răul, fiindcă ar fi asemenea unui animal, nici cel care e cu firea la vârsta prunciei, nici cel care nu ia asupra sa treburi omenești. Ci curăția *cugetului* este aceasta: răpirea întru cele dumnezeiești, care se petrece după lucrarea virtuților. Și nu îndrăznim să spunem că cineva o are fără ispitirea gândurilor³⁷, fiindcă atunci nu ar fi îmbrăcat cu trup. Pentru că nu îndrăznim să spunem că firea nu ne este războită sau vătămată până în ceasul morții. Iar ispitire a gândurilor numesc nu supunerea față de ele, ci faptul de a pune început luptei cu ele.

Despre gânduri

170 Mișcarea gândurilor în om are patru cauze: prima provine din mișcarea firească a trupului; a doua provine din [stărnirea de către] simțuri a imaginării lucrurilor lumii pe care omul le aude și le vede; a treia provine din gânduri, din amintiri și din înclinația spre rățacire a sufletului; a patra este din momelile

162-163 διῦλισμός] *cum Syroc ܩܘܪܝܢܐ (V 124, 17 V 562, 9) = διαφάνεια, καθαρότης, Syror autem habet ܩܘܪܝܢܐ (BD 27, 19), ad litt. αἰχμαλωσία, intell. ἀρπαγή* 174 ἐκκλίσεως] *cf. Isaac 1, 1, 35 ἐκκλιτισμός*

ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν δαιμόνων τῶν πολεμούντων ἡμᾶς εἰς
πάντα τὰ πάθη, διὰ τῶν αἰτιῶν ὧν προείπομεν. Διατοῦτο ἕως
τοῦ θανάτου οὐ δύναται ἄνθρωπος μὴ ἔχειν λογισμοὺς καὶ
πόλεμον, ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ ζωῇ τῆς σαρκὸς ταύτης.

Εἰ γὰρ πρὸ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ κόσμου *καὶ* πρὸ θανάτου
ἐνδέχεται καταργηθῆναι μίαν τῶν τεσσάρων τούτων αἰτιῶν, ἢ
ἐὰν δυνατόν ἦ τὸ σῶμα μὴ ζητεῖν τὰ ἀναγκαῖα καὶ μὴ ἀναγκασθῆ
ἐπιθυμῆσαι τί τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, κρῖνον σύ.

Εἰ δὲ ἄτοπον ἐστὶν ἐννοῆσαι τί τῶν τοιούτων, ἐπειδὴ ἐπιδεῆς
ἐστὶ τῶν τοιούτων ἢ φύσις, λοιπὸν τὰ πάθη κινοῦνται ἐν παντί
σῶμα φοροῦντι, θέλοντι καὶ μὴ βουλομένῳ. Διατοῦτο ἀναγκαῖον
παραφυλάττεσθαι πάντα ἄνθρωπον, οὐ δι' ἐν λέγω πάθος, οὐδὲ
δύο, ἀλλὰ πλείονα, ὡς σῶμα φοροῦντα.

*Οἱ νικήσαντες τὰ πάθη διὰ τῶν ἀρετῶν, εἰ καὶ ὀχλοῦνται
ὑπὸ τῶν λογισμῶν καὶ προσβολῶν τῶν τεσσάρων αἰτιῶν, ἀλλ'
οὐχ' ἠττώνται, ἀλλ' ἔχουσι δύναμιν καὶ ἀρπάζεται ὁ νοῦς αὐτῶν
εἰς μνήμας ἀγαθὰς καὶ θείας*.

Τί διαφέρει ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας;

Ἄλλη μὲν ἐστὶν ἡ καθαρότης τοῦ νοός, ἑτέρα δὲ ἡ τῆς καρδίας.

Ὁ μὲν γὰρ νοῦς μία ἐστὶ τῶν τῆς ψυχῆς αἰσθήσεων· ἡ δὲ καρδία
ἐστὶν ἡ περιέχουσα καὶ κρατοῦσα τὰς ἔνδον αἰσθήσεις, καὶ αὕτη
ἐστὶν ἡ ρίζα, καὶ εἰ ἡ ρίζα ἀγία, καὶ οἱ κλάδοι ἄγιοι, *ἦγουν ἐὰν
καθαρθῆ ἡ καρδία, δηλονότι καὶ πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις καθαίρονται*.

Ὁ μὲν γὰρ νοῦς, ἐὰν ἐπιμέλειαν ποιήσῃται τῆς ἀναγνώσεως τῶν
θεῶν γραφῶν καὶ μοχθήσῃ μικρὸν ἐν τε νηστείαις καὶ ἡσυχίαις,
ἐπιλήσεται μὲν τῆς προτέρας διαγωγῆς καὶ καθαρθῆσεται, ἥνικα
ἂν μακρυνθῆ ἀπὸ τῆς αἰσχροῦς ἀναστροφῆς· οὐ μὴν δὲ μόνιμον

179 καὶ] Syr habet οὐκ (BD 28, 13) = ἢ 188-191 Οἱ... θείας] Syr habet οὐκ ἀγαθὰς καὶ θείας (BD 28, 20-29, 2) = ἄνθρωπος αὐθάδης γενόμενος ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τῶν κινήσεων καὶ τῆς σμικρότητος τῶν ἀγώνων, λέγω αὐτῶν, ὅστις ἐστίν, οὐ χρήζει ἔργων

demonilor, care ne războiesc prin toate patimile, prin interme-
diul cauzelor de care am vorbit mai înainte³⁸. De aceea omul
nu poate, până la moarte, să nu aibă gânduri și luptă câtă vreme
se află în viața acestui trup.

179 Dar judecă tu dacă se poate ca una dintre aceste patru ca-
uze să piară înainte de sfârșitul lumii³⁹ sau înainte de moarte,
sau dacă trupul poate să nu le caute pe cele de trebuință și să
nu fie silit să poftască ceva din lucrurile lumești.

183 Iar dacă vreun lucru din acestea este neobișnuit, pentru că
firea are nevoie de ele, atunci înseamnă că patimile se mișcă
în oricine poartă trup, fie că vrea, fie că nu vrea. De aceea tot
omul trebuie să se păzească nu de o patimă, nici de două, ci
de multe, fiindcă poartă trup.

188 Omului care ajunge îngâmfat din cauza slăbirii *mișcărilor*
sale *lăuntrice*⁴⁰ și a micimii luptelor sale ascetice eu îi zic, ori-
cine ar fi: nu de fapte, ci de mare trezvie e nevoie⁴¹.

192 Prin ce se deosebește curăția *cugetului* de curăția inimii?

Alta este curăția *cugetului*, și alta, a inimii.

194 Pe de o parte, *cugetul* este unul dintre simțurile sufletului.
Pe de alta însă, inima este cea care cuprinde și stăpânește sim-
țurile dinlăuntru. Ea este simțul simțurilor⁴², pentru că ea este
rădăcina. Iar dacă rădăcina este sfântă, atunci și ramurile sunt
sfinte, dar dacă numai o singură ramură ar fi sfințită, atunci ea
nu este sfântă. cf. Rom. 11, 16

198 Pentru că, pe de o parte, *cugetul*, dacă se va îngriji puțin
de citirea dumnezeieștilor Scripturi și se va osteni puțin în
postiri și isihie, va uita de viețuirea de mai înainte și va fi cu-
rățit când se eliberează de felul străin de viețuire⁴³. Dar nu va

ἀλλὰ μεγάλης νήψεως 196-197 ἦγουν... καθαίρονται] Syr habet οὐκ ἀγαθὰ καὶ θείας (BD 29, 8-9) = ἀλλ' οὐκ ἐστὶν οὕτως, ἐὰν εἰς (μόνον) κλάδος ἀγίασθῃ

Διατοῦτο οἱ ἐν κόσμῳ καὶ τοῖς κοσμικοῖς συμφυρόμενοι οὐ δύνανται καθαρθῆναι τὴν διάνοιαν διὰ τὴν πολλὴν τῆς κακίας ἐπίγνωνσιν· ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ δυνάμενοι ὑποστρέψαι εἰς τὴν πρώτην καθαρότητα τῆς διανοίας. 230

Διατοῦτο χρὴ ἀσφαλῶς τηρεῖν ἕκαστον ἄνθρωπον τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν προσβολῶν· νήψεως γὰρ πολλῆς χρεῖα καὶ φυλακῆς καὶ τηρήσεως.

Ἡ πολλὴ ἀπλότης πέφυκεν *εὐπρεπής*. 235

Φόβου χρεῖα τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἵνα τοὺς ὄρους τῆς ὑπακοῆς φυλάξῃ· ἡ δὲ ἀγάπη κινεῖ πρὸς πόθον τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν, καὶ δι' αὐτῆς ἀρπάζεται πρὸς ἀγαθοεργίαν.

Evagrius, KG I,
2, 81; II, 20; In
Iam, Thom, 16

Ἡ πνευματικὴ γνῶσις δευτέρα ἐστὶ τῇ φύσει τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν· προηγεῖται δὲ ἀμφοτέρων ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγάπη καὶ πάλιν προηγεῖται τῆς ἀγάπης ὁ φόβος. 240

Πᾶς τις ἀναιδῶς λέγων δυνατὸν κτήσασθαι τὰς τελευταίας πρὸ τῶν πρώτων, ἀνενδυάστως θεμέλιον ἀπωλείας τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ θέθεικεν. Αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς Κυρίου· ὅτι αὐτὰ ὑπ' ἐκείνων γεννῶνται. 245

Μὴ ἀλλάξῃς τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀγάπῃ τινὸς τῶν πραγμάτων, διότι τὸν τῶν πάντων τιμώτερον ληξθότως ἔνδοθεν κέκτηται.

Κατάλειπον τὰ μικρά, ἵνα εὐρήσῃς τὰ μεγάλα. 31

Ἐξευτέλισον τὰ περισσά, ἵνα εὕρῃς τὰ τίμα. 250

Γενοῦ θεθνεῶς ἐν τῇ ζωῇ σου καὶ μὴ ζήσης εἰς θάνατον.

Δίδου σεαυτὸν θανεῖν *ἐν τοῖς ἀγωνίσμασι* καὶ μὴ ζῆν ἐν *ἀμελείᾳ*· οὐ μόνον γὰρ οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δεξάμενοι τὸν θάνατον μάρτυρες εἰσίν, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν ἀποθνήσκοντες. 255

232-234 Διατοῦτο... τηρήσεως] Syr habet ܩܘܪܕܐܢܐ ܘܥܘܠܐ ܘܩܘܪܕܐܢܐ ܘܩܘܪܕܐܢܐ ܘܩܘܪܕܐܢܐ (BD 30, 10-11) = εἰς ἐκ πολλῶν δύνатаι πάλιν ὑποστρέψαι εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν αὐτοῦ ἐν τῷ τρόπῳ τῷ δευτέρῳ

238 De aceea cei aflați în lume și cei amestecați cu cele lumești nu-și pot curăți cugetul din pricina mulței cunoașteri a răutății. Iar cei care au putere să se întoarcă la prima curăție a cugetului sunt puțini.

232 Unul singur dintre mulți poate să se întoarcă iarăși la prima lui stare în al doilea fel⁵¹.

233 Multa simplitate este prin fire mai frumoasă decât alte feluri de dobândire a iertării⁵².

236 Pentru a păzi hotarele ascultării, firea omenească are nevoie de frică. Dar iubirea mișcă spre dorirea lucrării virtuților și prin ea [omul] este răpit la săvârșirea binelui.

239 Cunoștiința duhovnicească⁵³ urmează prin fire lucrării virtuților. Dar amândurora le premerge frica și iubirea. La rândul ei, frica premerge iubirii⁵⁴.

242 Oricine spune cu nerușinare că poate să le câștige pe ultimele înainte primelor a pus, fără îndoială, o temelie spre pierzania sufletului său. Aceasta este calea Domnului, pentru că acestea sunt născute de către acelea.

246 Nu schimba iubirea pentru fratele tău cu dragostea pentru vreunul din lucruri, pentru că el L-a dobândit și Îl are înlauntru său, fără să se vadă, pe Cel mai de preț decât toate.

Părăsește-le pe cele mici, ca să le găsești pe cele mari.

250 Disprețuieste-le pe cele deșarte, ca să le găsești pe cele de preț. Fii mort în viața ta, și nu vei trăi spre moarte.

252 Dă-te pe tine însuși omorării ca un luptător și nu trăi osândind pe alții, pentru că nu numai cei ce primesc moartea pentru Hristos sunt martiri, ci și cei care mor pentru păzirea poruncilor Lui⁵⁵.

235 εὐπρεπής] Syr habet ܩܘܪܕܐܢܐ ܩܘܪܕܐܢܐ ܩܘܪܕܐܢܐ ܩܘܪܕܐܢܐ ܩܘܪܕܐܢܐ (BD 30, 11-12) = εὐπρεπεστέρα τῶν διαφόρων τρόπων ἀφέσεως 252 ἐν... ἀγωνίσμασι] Syr habet ܩܘܪܕܐܢܐ (BD 31, 20) = ἀγωνιστικῶς 253 ἀμελεία] Syr habet ܩܘܪܕܐܢܐ (BD 31, 20) = κρίσει

Μὴ γίνου ἄφρων ἐν τοῖς σοῖς αἰτήμασιν, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν
καθυβρίσῃς τῇ σμικρότητι τῆς σῆς γνώσεως. 31

Γενοῦ σοφὸς ἐν ταῖς σαῖς προσευχαῖς, ἵνα τῶν ἐνδόξων
καταξιωθῆς.

Ζήτησον τὰ τίμια παρὰ τοῦ μὴ φθονοῦντος, ἵνα καὶ παρ' αὐτοῦ
τὴν τιμὴν δέξῃ διὰ τὸ σοφὸν σου θέλημα. 260

Σοφίαν ἠτήσατο Σολομών, καὶ σὺν αὐτῇ βασιλείαν γῆς ἐδέξατο,
καθότι σοφὸς ἠτήσατο, λέγω δὴ παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Ἐλισσαιέ διπλὴν ἠτήσατο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τῆν οὖσαν
τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ, καὶ οὐδαμῶς τῆς αἰτήσεως ἀπέτυχεν· ὁ γὰρ
παρὰ βασιλέως αἰτῶν τὰ εὐτελεῖ, τούτου τὴν τιμὴν ἐξευτελίζει. 265

Ἰσραὴλ ἠτήσατο τὰ εὐτελεῖ, καὶ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ ἐδέξατο·
ἀφῆκε γὰρ τοῦ θαυμάσαι ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ τὰ φοβερὰ
θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ ἐζήτησε τὰς ἐπιθυμίας τῆς γαστροῦς αὐτοῦ,
ἐτι δὲ οὐσίας τῆς βρώσεως ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ὄργη τοῦ
Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτούς. 270

Πρόσφερε τῷ Θεῷ κατὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ τὰς αἰτήσεις σου,
ἵνα μεγαλυνθῇ πρὸς αὐτὸν ἡ *ἀξία* καὶ ἐπιχαρῆ σοι. Ὡσπερ γὰρ
ἐάν τις αἰτήσῃται παρὰ βασιλέως μέτρον κόπρου, οὐ μόνον αὐτὸς
ἀτιμάζεται χάριν τῆς εὐτελείας τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, καθότι πολλὴν
ἀγνωμοσύνην ἐπεδείξατο, ἀλλ' ὅτι καὶ ὕβριν τῷ βασιλεῖ χάριν
τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ ἐπέθηκεν, οὕτως καὶ ὁ τὰ γῆινα ζητῶν παρὰ
Θεοῦ ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτοῦ. Ἴδου γὰρ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι,
οἵτινες εἰσι τοῦ βασιλέως μεγιστάνες, εἰς σὲ ἀτενίζουσιν ἐν τῷ
καιρῷ τῆς προσευχῆς σου, ποίαν αἴτησιν αἰτῆ παρὰ τοῦ δεσπότου
αὐτῶν, καὶ ἐκπλήττονται ὅταν ἴδωσι τὸν γέωδη καταλείψαντα τὴν
ἑαυτοῦ σάρκα, καὶ τὰ οὐράνια αἰτοῦντα. 280

Μὴ ζητήσῃς παρὰ Θεοῦ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτὸς ἄνευ αἰτήσεως
ἡμῖν δίδοναι προνοεῖται, οὐ μόνον τοῖς ἰδίοις καὶ προσφιλέσιν
ἀλλὰ καὶ τοῖς οὖσι ξένοις τῆς αὐτοῦ γνώσεως. 285

273 ἀξία] Syr habet *u'ia* (BD 32, 13) = ἀξία/τιμὴ σου

Nu⁵⁶ fi fără minte în cererile tale, ca să nu-L ocărăști pe
Dumnezeu prin micimea cunoașterii tale.

Fă-te înțelept în rugăciunile tale, ca să te învrednicești de
cele slăvite.

Cere-le pe cele de preț de la Acela care nu pizmuiește, ca să
primești și tu cinstire de la El pentru voia ta înțeleaptă.

Solomon a cerut înțelepciune și împreună cu ea a primit
o împărăție pământescă, pentru că a cerut în mod înțelept,
zic, de la Marele Împărat.

cf. 3 Imp. 3, 9;
Isrl. Sol. 7, 7

Elisei a cerut să aibă îndoit harul Duhului care era în învâ-
rătorul lui și nu a rămas fără plinirea cererii. Pentru că cine cere
de la Împăratul lucruri lipsite de preț Îi disprețuiește cinstea.

cf. 4 Imp. 2, 9

Israel a cerut lucruri lipsite de preț și a căpătat mânia lui
Dumnezeu, fiindcă a lăsat deoparte *minunarea* de minuni-
le înfricoșătoare săvârșite de Dumnezeu și a cerut împlinirea
poftelor pântecelui său, „încă fiind mâncarea în gura lor, și
mânia lui Dumnezeu s-a suit peste ei“.

Ps. 77, 34-35

Adu-I cererile tale lui Dumnezeu potrivit cu slava Lui, ca
să fie proslăvită înaintea Lui vrednicia ta și să Se bucure de
tine. Pentru că așa cum dacă cineva cere de la un împărat o
măsură de gunoi, nu numai pe el se necinstește din pricina
nevredniciei cererii sale, fiindcă a dovedit multă neștiință⁵⁷, ci
și pe împărat îl ocărăște cu cererea sa, tot așa e și cel care cere
lucruri pământești de la Dumnezeu în rugăciunile lui. Pentru
că, iată, îngerii și arhanghelii, care sunt marii dregători ai Îm-
păratului, privesc țință la tine în vremea rugăciunii tale ce fel
de cerere aduci Stăpânului lor și se uimesc când îl văd pe cel
pământesc părăsindu-și trupul și cerându-le pe cele cerești.

Să nu ceri de la Dumnezeu un lucru pe care El Se gândește
de mai înainte să ni-l dea și fără să cerem, nu numai celor ai
Lui și iubiți, ci și celor străini de cunoștința Lui.

Μὴ γίνεσθε γάρ φησιν ὡς τὰ ἔθνη βαττολογοῦντες ἐν ταῖς προσευχαῖς· ταῦτα γὰρ τὰ σωματικὰ τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν, ὑμεῖς δὲ μὴ μερομνήσητε τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε· ὁ γὰρ Πατὴρ ὑμῶν οἶδεν ὅτι χρειάν ἔχετε τούτων.

Ὁ υἱὸς οὐκ αἰτεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς ἄρτον, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ μέγιστα καὶ ὑψηλὰ τῆς οἰκίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐνετείλατο ὁ Κύριος αἰτεῖσθαι τὸν καθημερινὸν ἄρτον· ὅρα γὰρ τί ἐντέταλται τοῖς τελείοις τὴν γνώσιν καὶ ὑγιεινοὺς τὴν ψυχὴν· μὴ μερομνήσητε γὰρ φησι περὶ βρώσεως ἢ ἐνδύματος· εἰ γὰρ τῶν ἀψύχων πετεινῶν ἐπιμελεῖται, οὐ πολλῶν μᾶλλον ὑμῶν; Ἀλλὰ μᾶλλον ζητήσατε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Ἐὰν δεηθῆς τοῦ Θεοῦ περὶ πράγματος, καὶ μακροθυμῆσῃ τοῦ μὴ ταχέως ἐπακοῦσαι σου, μὴ λυποῦ· οὐ γὰρ εἰ σὺ τοῦ Θεοῦ σοφώτερος. Τοῦτο δὲ συμβαίνει σοι, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιόν σε ὄντα τυχεῖν τῆς αἰτήσεως ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι τὰς ὁδοὺς τῆς καρδίας σου ἐφαιμίλους τοῖς αἰτήμασί σου ἀλλ' ἐναντίας, ἢ *διὰ τὸ μήπω ἐφθακέναι σε τὸ μέτρον τοῦ δέξασθαι τὸ χάρισμα ὅπερ αἰτεῖς*, *καθότι οὐ δεῖ ἡμᾶς εἰς μέτρα μεγάλα πρὸ καιροῦ ἐπιβάλλειν ἑαυτούς*, ἵνα μὴ ἀχρειωθῇ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ τῇ ταχύτητι τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ· πᾶν γὰρ τὸ ῥαδίως καταλαμβανόμενον, ταχέως καὶ ἀπόλλυται, ἕκαστον δὲ πρᾶγμα μετὰ πόνου καρδίας εὐρισκόμενον, μετὰ παραφυλακῆς καὶ φυλάττεται.

Διὰ Χριστὸν δίψησον, ἵνα σε μεθύσῃ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ.

Κάμυσσον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ τῶν *τερπνῶν τοῦ βίου*, ἵνα καταξιωθῆς παρὰ Θεοῦ τοῦ βασιλεύειν ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ τὴν αὐτοῦ εἰρήνην.

302-303 διὰ... αἰτεῖς] Syr habet *καὶ ἐπεισὶ ἐκ τῶν ἐκείνων ὑμῶν οὐκ* (BD 33, 21-22) = διὰ τὸ εἶναι τὴν ἐνδον κατὰστασίν σου νηπιώδη πρὸς τὴν μεγαλωσύνην τοῦ πράγματος 303-304 καθότι... ἑαυτούς] Syr habet *καὶ ἐπεισὶ ἐκ τῶν ἐκείνων*

Pentru că zice: Nu fiți ca „neamurile care spun multe“ în rugăciuni, fiindcă pe cele trupești „neamurile le caută“, dar voi „să nu vă îngrijiiți ce veți mânca sau ce veți bea sau cu ce vă veți îmbrăca, pentru că știe Tatăl vostru că aveți trebuință de acestea“.

Mt. 6, 31-32

Fiul nu cere pâine de la tatăl său, ci le cere pe cele mai mari și mai înalte ale casei tatălui său. Fiindcă Domnul le-a poruncit oamenilor să ceară pâinea de zi cu zi din pricina slăbiciunii *cugetului* lor. Vezi ce a poruncit celor desăvârșiți cu cunoștința și celor sănătoși la suflet, pentru că spune: „Nu vă îngrijiiți“ pentru mâncare sau pentru îmbrăcăminte! Fiindcă, dacă poartă grijă și de zburătoarele lipsite de suflet, cu cât mai mult de voi? Dar să cereți mai ales „Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga“. Dacă te rogi lui Dumnezeu pentru un lucru și El întârzie să te asculte degrab, să nu te întristezi, pentru că nu ești tu mai înțelept ca Dumnezeu. Iar aceasta ți se întâmplă fie pentru că ești nevrednic să-ți primești cererea, fie pentru că nu sunt căile inimii tale pe măsura cererilor tale, ci dimpotrivă, pentru că starea ta lăuntrică este de prunc față de măreția lucrului, și de aceea nu e cu dreptate ca măsurile mari să ne cadă cu ușurință în mâini, pentru că darul lui Dumnezeu să nu fie netrebnic prin grabnica lui primire. Pentru că tot lucrul primit cu ușurință se și pierde grabnic, iar orice lucru aflat cu durerea inimii este și păzit cu mare pază.

cf. Mt. 6, 25

Mt. 6, 33

Să însetezi după Hristos, ca să te îmbete cu iubirea Lui⁵⁸.

Să-ți închizi ochii de la cele de preț ale lumii, ca să fi învrednicit de Dumnezeu să împărățescă în inima ta pacea Lui.

بقل (BD 33, 22-34, 1) = οὐκ ἔστι δίκαιον τὰ μεγάλα μέτρα εὐχερῶς πεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν 310 τερπνῶν... βίου] Syr habet *καὶ ἐπεισὶ ἐκ τῶν ἐκείνων* (BD 34, 5) = τιμίων τοῦ κόσμου

Ἐγκατεύου ἀπό τῶν πραγμάτων, ὧν τὰ σά ὄμματα θεωρεῖ
 ἵνα τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καταξιωθῆς.

Ἐάν μὴ ἀρέσωσι τῷ Θεῷ τὰ ἔργα σου, μὴ ζητήσης παρ' αὐτοῦ
 τὰ ἐπίδοξα, ἵνα μὴ γένη ὡς ἄνθρωπος πειράζων τὸν Θεόν. 315

Κατὰ τὴν διαγωγὴν σου δέον εἶναι καὶ τὴν εὐχὴν σου· ἀδύνατον
 γάρ τινα συνδεδεμένον τοῖς γηϊνοῖς ζητεῖν τὰ οὐράνια· ἀμύχανόν
 τε τὸν ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἀσχολούμενον τὰ θεῖα αἰτήσασθαι, διότι
 ἐκάστου ἀνθρώπου ἡ ἐπιθυμία ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ δείκνυται, καὶ
 ἐν οἷς τισι πράγμασι δείκνυσι τὴν ἑαυτοῦ σπουδὴν, ὑπὲρ αὐτῶν
 ἀγωνίζεται ἐν τῇ προσευχῇ. Ὅ τὰ μέγιστα θέλων οὐκ ἐνασχολεῖται
 τοῖς εὐτελεστέροις. 320

Γενοῦ ἐλεύθερος, συνδεδεμένος ὦν τῷ σώματι, καὶ δεῖξον
 σου τὴν ὑπακοὴν τῆς ἐλευθερίας διὰ Χριστόν. Γενοῦ δὲ καὶ
 νουνεχῆς ἐν τῇ σῇ πραότητι, ἵνα μὴ κλαπῆς. 325

Ἀγάπησον τὴν ταπεινώσιν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἵνα ῥυσθῆς
 τῶν ἀκαταλήπτων παγίδων, αἵτινες εὐρίσκονται ἔξωθεν τῆς ὁδοῦ
 τῶν ταπεινοφρόνων.

Μὴ ἀπαναίνου τὰς θλίψεις, ὅτι δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν
 [τῆς ἀληθείας] εἰσέρχῃ, καὶ μὴ φοβηθῆς τοὺς πειρασμούς, ὅτι ἐν
 αὐτοῖς εὐρίσκεις τὰ τίμα. 330

Πρόσευξαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς ψυχικοὺς πειρασμούς,
 πρὸς δὲ τοὺς σωματικοὺς εὐτρεπίζου ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου,
 ἐκτός γάρ τούτων οὐ δύνασαι προσπελάσαι τῷ Θεῷ, διότι ἐνδοθεν
 αὐτῶν ἀποκείται ἡ θεία ἀνάπαυσις. Ὅ φεύγων τοὺς πειρασμούς
 φεύγει τὴν ἀρετὴν· πειρασμούς δὲ λέγω οὐ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀλλὰ
 τῶν τῆς θλίψεως.

Καὶ πῶς ὁμοφωνήσῃ τὸ *Ἐύξασθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν*,
 καὶ τὸ *Ἀγωνίασθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης*, καὶ πάλιν,
Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ *Ὁ ἀπολέσας* 340

324–325 σου... ἐλευθερίας] Syr habet *ἡλευθερία* (BD 34, 17) = ὑποταγὴν ἐν τῇ

313 Înfrânează-te de la lucrurile pe care le vezi, ca să fii învrednicit
 de bucuria duhovnicească.

315 Dacă faptele tale nu-I sunt pe plac lui Dumnezeu, să nu-I ceri
 cele slăvite, ca să nu fii ca un om care-L ispitește pe Dumnezeu.

317 Rugăciunea ta să se potrivească cu *viața* ta, fiindcă e
 cu neputință ca cineva legat de cele pământești să le ceară pe
 cele cerești și cel ocupat cu lucrurile lumești să le ceară pe cele
 dumnezeiești, fiindcă dorința fiecărui om se vădește din fap-
 tele lui și, pentru lucrurile față de care își arată silirea, pentru
 acelea se luptă în rugăciune. Cel care le vrea pe cele mai mari
 nu se îndeletnicește cu cele mai lipsite de preț.

324 Fii liber, chiar dacă ești legat de trup, și arată, pentru Hristos,
 supunere întru libertatea ta⁵¹! Dar fii și înțelept întru blândețea
 ta, ca să nu fii furat.

327 Iubește smerenia în toate faptele tale, ca să fii izbăvit
 de cursele necunoscute, aflate în afara căii celor smeriți cu
 cugetul.

330 Nu respinge necazurile, pentru că prin ele intri la cunoaș-
 terea adevărului, și nu te teme de ispite, pentru că în ele le afli
 pe cele de preț.

333 Roagă-te să nu intri în ispitele sufletești, iar pentru cele
 trupești, pregătește-te cu toată puterea ta, fiindcă fără acestea
 nu poți înainta către Dumnezeu, pentru că înlăuntrul lor se
 află dumnezeiasca odihnă. Cine fuge de ispite fuge de virtute.
 Iar ispite nu le numesc pe cele ce vin din poftă, ci pe cele ce
 vin din necazuri.

339 Și cum spusa „Rugați-vă să nu intrați în ispită!” se potri-
 vește cu „Luptați-vă să intrați prin poarta cea strâmtă!”? Și ia-
 răși: „Nu vă temeți de cei ceucid trupul!” și: „Cel ce-și pierde
 Mt. 26, 41
 Lc. 22, 40
 Lc. 13, 24
 Mt. 10, 28

ἐλευθερία σου 337–338 τῶν... θλίψεως] Syr habet *ἡλευθερία* (BD 35, 5-6) = τῶν θλίψεων

cf. Evagrie, KG I,
 14, 52, 89; II, 19;
 IV, 50; Teodor
 Mops., *Crez* 130;
 In Apam, *Briefe*, 22

cf. 1 Tim. 2, 4;
 2 Tim 3, 7;
 Ebr. 10, 26

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν; Πῶς οὖν πανταχοῦ προτρέπεται ἡμᾶς ὁ Κύριος πρὸς τοὺς πειρασμούς, ἐνταῦθα δὲ προσέταξεν εὐξασθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς αὐτούς;

Ποία γὰρ ἀρετὴ γίνεται ἄνευ θλίψεως καὶ πειρασμοῦ, ἢ ποῖος πειρασμὸς μείζων τοῦ ἀπολέσαι τινὰ ἑαυτόν, εἰς ὃν εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἔνεκεν αὐτοῦ διεκελεύσατο; ὅστις γὰρ φησὶ μὴ ἄρη τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθῆ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

Πῶς οὖν ἐν πάσῃ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ προστάξας εἰσελθεῖν εἰς τοὺς πειρασμούς, ἐνταῦθα μὴ εἰσελθεῖν προσεύξασθαι ἐνετείλατο; διὰ θλίψεων γὰρ δεῖ ὑμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

“Ὡ τῆς λεπτότητος τῆς ὁδοῦ τῶν σῶν διδαγμάτων Κύριε, ἧς ἔξωθεν πάντοτε καθέστηκεν ὁ μὴ συνेतῶς καὶ μετὰ γνώσεως ἀναγινώσκων”.

Ἦνίκα ἐπεθύμησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν τῆς μετ' αὐτοῦ καθέδρας εἰς τὴν βασιλείαν, ταῦτα εἶπεν αὐτοῖς: Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον τῶν πειρασμῶν, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;

Καὶ πῶς ἐνταῦθα, ὃ δέσποτα, ἐπιτρέπεις ἡμῖν εὐξασθαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν; Περὶ ποίων πειρασμῶν κελεύεις ἡμῖν εὐξασθαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν;

Εὐξαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς εἰς τὴν πίστιν πειρασμούς.

Εὐξαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς πειρασμούς ἐν τῇ οἴῳ σου μετὰ τοῦ δαίμονος τῆς βλασφημίας καὶ τῆς ὑπερηφανίας.

Εὐξαι μὴ εἰσελθεῖν κατὰ παραχώρησιν εἰς *πειρασμόν φανερόν τοῦ διαβόλου διὰ τὰς κακὰς ἐνθυμήσεις, ἃς ἐνεθυμήθης ἐν τῇ διανοίᾳ σου, δι' ἃς καὶ παρεχωρήθης*.

365–367 πειρασμόν... παρεχωρήθης] Syr habet *وَالشَّيْطَانُ لَا يَجْعَلُكَ فِي الْبَلَاءِ إِلَّا بِإِذْنِهِ* (BD 36, 6–8) = εἰς πειρασμούς

sufletul pentru Mine îl va afla“? Cum deci peste tot Domnul ne îndeamnă către ispite, dar aici ne-a poruncit să ne rugăm „să nu intrăm“ în ele? *Mt. 10, 39*

345 Care virtute se câștigă fără necaz și ispită sau care ispită e mai mare decât să se piardă cineva pe sine însuși, ispită în care ne-a poruncit să intrăm pentru El? Pentru că zice: „Cine nu-și ia crucea sa și nu-Mi urmează nu este vrednic de Mine.“ *Mt. 10, 38*

349 Așadar, cum de ne-a poruncit în toată învățătura Sa „să intrăm în ispite“, iar acum ne-a poruncit să ne rugăm „să nu intrăm“? Pentru că „prin necazuri se cade nouă să intrăm în Împărăția cerurilor“.

352 O, subțirime a căii învățăturilor Tale, Doamne, în afara căreia s-a așezat întotdeauna cel ce nu citește înțelepțește și întru cunoștință!

355 Când fiii lui Zevedei și mama lor au poftit șederea împreună cu El în Împărăție, le-a spus acestea: „«Puteți să beți paharul» ispitelor «pe care Eu urmează să îl beau» și «să vă botezați cu Botezul cu care Eu Mă botez?»“ *cf. Mt. 20, 20*

359 Și cum, o, Stăpâne, ne îndemni aici să ne rugăm „să nu intrăm în ispită“? În ce ispite ne poruncești să ne rugăm „ca să nu intrăm“?

362 Roagă-te să nu intri în ispitele cele pentru credință.

Roagă-te să nu intri în ispitele pricinuite de părerea de sine a minții tale, [părere] însoțită de demonul hulei și al mândriei.

365 Roagă-te să nu intri, din părăsire⁶⁰, în ispitele vădite datorate simțurilor, pe care diavolul știe să le aducă asupra ta, când i se îngăduie de către Dumnezeu, din cauza cugetărilor⁶¹ nebunești pe care le ai în cugetul tău.

φανeroὺς τῶν αἰσθήσεων, οὓς γινώσκει ὁ διάβολος ἐπάγειν ἐπὶ σοὶ ὅταν ὑπὸ Θεοῦ παρεχωρήθῃ, διὰ τὰς ἀνόητους ἐνθυμήσεις, ἃς ἐνεθυμήθης

Εὕξαι τοῦ μὴ ἀποστῆναι ἀπὸ σοῦ τὸν *ἄγγελον* τῆς σωφροσύνης σου, ἵνα μὴ ἐμπύρω πολέμῳ πολεμηθεὶς τῆς ἁμαρτίας, χωρισθῆς ἀπ' αὐτοῦ.

Εὕξαι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν ἐρεθισμοῦ τινος κατὰ τινος.

Εὕξαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν *διψυχίας καὶ δισταγμοῦ*, ἔξ ὧν ἡ ψυχὴ εἰς μέγαν ἀγῶνα ἐκβιάζεται.

Τοὺς μέντοι πειρασμοὺς τοῦ σώματος ὀλοψύχως ὑποδέξασθαι εὐτρεπίζου, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσί σου διάπλευσον ἐν αὐτοῖς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου δακρῦων πλήρωσον, ἵνα μὴ ἀποστῆ ὁ φυλάσσω σε ἀπὸ σοῦ. Ἐκτός γὰρ πειρασμῶν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ οὐχ' ὀράται, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν ἀδύνατον κτήσασθαι, καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος ἀμήχανον μαθεῖν, καὶ τὸν θεῖον πόθον ἐν τῇ ψυχῇ βεβαιωθῆναι ἀνένδεκτον. Πρὸ γὰρ τῶν πειρασμῶν, ὡς ξένος τις εὔχεται τῷ Θεῷ· ἐπὶ δὲ εἰσέλθῃ εἰς τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ μὴ δέξεται ἄλλοίωσιν, τηνικαῦτα καθάπερ τις ὑπόχρεων ἔχων τὸν Θεὸν καὶ ὡς γνήσιος φίλος λογίζεται παρ' αὐτῷ, διότι ἔνεκεν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐπολέμησε τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ καὶ ἐνίκησεν αὐτόν. Τοῦτό ἐστι τὸ εὕξασθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν.

Καὶ πάλιν εὕξαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὸν πειρασμὸν τὸν φοβερόν τοῦ διαβόλου διὰ τὴν ἀλαζονεῖαν σου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγαπᾶν σε τὸν Θεόν, ἵνα ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ συνεργήσῃ σοι καὶ ἐν σοὶ νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Εὕξαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς τούτους τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν *κακίαν* τῶν λογισμῶν σου καὶ πράξεων, ἀλλ' ἵνα δοκιμασθῇ σου ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη καὶ δοξασθῇ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπομονῇ σου.

368 ἄγγελον] Syr habet ܐܘܨܬܐ (BD 36, 9) = μάρτυρα 373 διψυχίας... δισταγμοῦ] Syr habet ܕܝܦܫܘܚܝܝܬܐ ܕܝܨܬܘܕܝܘܬܐ

Roagă-te să nu se depărteze de la tine martorul fecioriei tale, ca să nu fii despărțit de el atunci când ești războit cu infocatul război al păcatului.

Roagă-te să nu intri în ispita întărâtării unuia asupra altuia.

Roagă-te să nu intri în ispitele sufletești care silesc sufletul la lupte și la îndoieli și întărâtări, din care e dus cu sila la o mare luptă.

Pregătește-te din tot sufletul să primești ispitele trupului, și înoată în ele cu toate mădulele tale, și umple-ți ochii de lacrimi ca să nu se depărteze de la tine îngerul tău păzitor. Pentru că, fără ispite, purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu se vede, și e cu neputință a câștiga îndrăzneala către Dumnezeu, și nu se poate învăța înțelepciunea Duhului, și e cu neputință a se întări în suflet dumnezeiescul dor⁶². Pentru că, înainte de ispite, omul se roagă lui Dumnezeu ca un străin, dar dacă intră în ispite din pricina iubirii pentru El și nu pătimizește o schimbare a stării, atunci Îl are pe Dumnezeu ca datornic și e socotit de El ca un prieten adevărat, fiindcă pentru voia Lui l-a războit pe vrăjmașul Lui și l-a biruit. Aceasta este a te ruga „să nu intri în ispită“.⁶³

Și, iarăși, roagă-te „să nu intri în ispita“ cea înfricoșătoare a diavolului din cauza mândriei tale, ci pentru că Îl iubesci pe Dumnezeu, pentru ca puterea lui Dumnezeu să lucreze împreună cu tine și să-i biruie întru tine pe vrăjmașii Lui.

Roagă-te să nu intri în aceste ispite din cauza nebuniei gândurilor tale și a faptelor, ci să-ți fie încercată iubirea pentru Dumnezeu, iar puterea Lui să fie slăvită în răbdarea ta.

(BD 36, 11-13) = εἰς πειρασμοὺς τῆς ψυχῆς, οἵτινες ἐκβιάουσι τὴν ψυχὴν εἰς ἀγῶνας καὶ δισταγμοὺς καὶ προκλήσεις 393 κακίαν] Syr habet ܐܘܨܬܐ (BD 37, 4) = μωρίαν, ἄνοια

Περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ δεσπότου, δι' ἧς ἐκ τοῦ ὕψους 395
τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν
ἀνθρώπων συγκατέβη

Καὶ πάλιν ὁ Κύριος ἡμῶν, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἐλέους αὐτοῦ
πρόνοιαν ποιησάμενος, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς χάριτος αὐτοῦ,
ἐάν συνειπῶν πρόσχησις, καὶ περὶ τῶν σωματικῶν πειρασμῶν 400
προσέταξε προσεῦξασθαι. Ἰδὼν γάρ τὴν φύσιν ἡμῶν ἀσθενῆ
οὕσαν διὰ τὸ γεῶδες καὶ σαθρὸν τοῦ σώματος καὶ μὴ δυναμένην
ἀντιστηῆναι τοῖς πειρασμοῖς, ὅταν ἐν μέσῳ αὐτῶν γένηται, καὶ
διατοῦτο ἐκπίπτουσαν τῆς ἀληθείας καὶ νῶτα παρέχουσαν
καὶ νικωμένην ὑπὸ τῶν θλίψεων, προσέταξε προσεῦξασθαι μὴ 405
ἐμπεσεῖν ἐξαίφνης εἰς τοὺς πειρασμούς, εἰ δυνατὸν ἔστιν ἄνευ
αὐτῶν εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ.

Εἰ μέντοι αἰφνιδίως, ἐνεκεν μεγίστης ἀρετῆς, εἰς φοβερούς
πειρασμούς ἐμπέση ἄνθρωπος, καὶ μὴ ὑπομείνη οὐδὲ τελειῶσαι
τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δύναται, οὐ χρὴ ἡμᾶς *πρόσωπον
λαμβάνειν*, οὔτε ἡμῶν αὐτῶν οὔτε ἄλλων, οὐδὲ χάριν φόβου 410
καταλιπεῖν τὸ εὐγενὲς καὶ τίμιον πρᾶγμα, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς
τεταμίευται, καὶ *προφάσεις φέρειν καὶ δόγματα* τῆς χαυνότητος,
οἷον εὐξασθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· περὶ τῶν τοιούτων γὰρ 38
εἰρηται, ὅτι διὰ τῆς ἐντολῆς κρυπτῶς ἀμαρτάνουσιν.

Ἐὰν οὖν συμβῇ ἀνθρώπῳ καὶ ἐπέλθῃ αὐτῷ πειρασμὸς καὶ 415
ἀναγκασθῇ καταλύσαι μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων, τουτέστι
καταλείψαι τὴν σωφροσύνην ἢ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἢ ἀρνή-
σασθαι τὴν πίστιν ἢ μὴ *ἀγωνίασθαι* διὰ Χριστὸν ἢ καταργῆσαι
μίαν τῶν ἐντολῶν, ἐάν δειλιάσῃ καὶ μὴ ἀντιστῇ γενναίως πρὸς
τοὺς πειρασμούς, πεσεῖται [τῆς ἀληθείας]. 420

* Aici începe *Cuvântul* 45 în *FR* 10. Subtitlul după *BD* 37, 7-8. Versiunea greacă are: *Despre milostivirea Stăpânului, prin care S-a pogorât din măreția Sa la slăbiciunea oamenilor.* 409-410 πρόσωπον λαμβάνειν] *Syr habet*

*Despre milostivirea pe care Domnul nostru a arătat-o
în potrivirea Cuvântului Său cu
slăbiciunea noastră**

398 Și, iarăși, dacă iei aminte cu înțelepciune, Domnul nostru
Și-a arătat purtarea de grijă potrivit cu felul milei Sale și după
măsura harului Lui și a poruncit să ne rugăm și pentru ispitele
cele trupești. Pentru că, văzând că firea noastră este neputin-
cioasă din pricina caracterului pământesc și stricacios al trupu-
lui și din pricina neputinței ei de a se împotrivi ispitelor când
se află în mijlocul acestora – iar din această pricină cade de la
adevăr, își întoarce spatele și e biruită de întristări –, a poruncit
să ne rugăm să nu cădem în ispite pe neașteptate, dacă este cu
putință ca fără ele să-I fim bineplăcuți lui Dumnezeu.

407 Dacă omul cade pe neașteptate, pentru vreo virtute foarte
mare, în ispite înfricoșătoare și nu rabdă, nici nu poate să împli-
nească în acel ceas virtutea, nu trebuie să fim părținitori nici în
ce ne privește, nici în ceea ce-i privește pe alții, nici să părăsim,
din cauza fricii, lucrul de preț și cinstit în care este învistiertă via-
ța sufletului și să luăm drept acoperământ al moleșelii [cuvinte]
cum ar fi „Rugați-vă să nu intrați în ispită!”. Pentru că despre unii
ca aceștia s-a spus că „păcătuiesc în ascuns din pricina poruncii“.

Lc. 22, 40
Rom. 7, 13

411 Deci, dacă i se întâmplă omului să vină asupra-i o ispită și să
fie silit să dezlege una din aceste porunci – adică să părăsească
cugetarea feciorelnică sau veșmântul sfințeniei⁶⁴ sau să tăgădu-
iască credința sau să nu mărturisească cuvântul lui Dumnezeu
sau să calce vreuna din porunci –, el va cădea din adevăr, dacă
se înfricoșează și nu se împotrivesc cu vitejie ispitelor.

(*BD* 37, 19) = προσωποληπτειν 412 προφάσεις... δόγματα] *Syr habet*
(*BD* 37, 21), ad litt. λαμβάνειν (ως) κάλυμμα 418 αγωνίασθαι... Χριστόν] *Syr habet*
επιτρέψαι τῷ λογῷ τοῦ Θεοῦ

Λοιπὸν πάση δυνάμει περιφρονήσωμεν τοῦ σώματος, καὶ παραδώσωμεν τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν, καὶ εισέλθωμεν ἐν ὀνόματι Κυρίου εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πειρασμῶν· καὶ ὁ διασώσας τὸν Ἰωσήφ ἐν γῆ Αἰγύπτου καὶ ἀναδείξας αὐτὸν εἰκόνα καὶ τύπον τῆς σωφροσύνης, καὶ ὁ τὸν Δανιὴλ ἀλώβητον φυλάξας ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, καὶ τοὺς τρεῖς νεανίας ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρός, καὶ τὸν Ἰερεμίαν ἐκ τοῦ λάκκου τῶν βορβόρων καὶ ῥυσάμενος αὐτὸν καὶ χαρισάμενος αὐτῷ ἔλεος ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν Χαλδαίων, καὶ ἐξαγαγὼν τὸν Πέτρον ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ τὸν Παῦλον διασώσας ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὁ πάντοτε ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χώρῳ συνὼν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ δεικνύων ἐν αὐτοῖς τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ νίκην, καὶ διατηρῶν αὐτοὺς ἐν πολλοῖς τεραστίοις, καὶ ἐμφανίζων αὐτοῖς τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν αὐτῶν, αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἐνισχύσει καὶ διασώσει ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων τῶν περικυκλούντων ἡμᾶς.

Ἔστω οὖν *ἡμῖν ζῆλος ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κατὰ τοῦ διαβόλου* καὶ τῶν αὐτοῦ ταξεωτῶν, οἷον εἶχον οἱ Μακκαβαῖοι καὶ οἱ ἅγιοι προφήται καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ μάρτυρες καὶ δίκαιοι καὶ ὅσιοι, οἵτινες συνεστήσαντο τοὺς θεῖους νόμους καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Πνεύματος ἐν χώραις φοβεραῖς καὶ πειρασμοῖς χαλεπωτάτοις, καὶ ἀπέρριψαν τὸν κόσμον καὶ τὸ σῶμα ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ὑπέμειναν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν, μὴ ἠττηθέντες ὑπὸ τῶν κινδύνων τῶν κυκλωσάντων τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, ἀλλὰ νικήσαντες ἀνδρείως, ὧν τὰ ὀνόματα γέγραπται ἐν βίβλῳ ζωῆς μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ διδαχὴ αὐτῶν τετήρηται διὰ προσταγῆς Θεοῦ πρὸς ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ ἀνάρθωσιν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ μακάριος ἀπόστολος, ἵνα σοφοὶ γενώμεθα καὶ μάθωμεν τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπ' ὄψιν ἔξωμεν τὰ διηγῆματα καὶ τοὺς βίους αὐτῶν ὡς ἐμπύχους καὶ ζώσας εἰκόνας, καὶ λάβωμεν ἐξ αὐτῶν τύπον, καὶ δρᾶμωμεν ἐν ὁρῳ αὐτῶν, καὶ ὁμοιωθῶμεν αὐτοῖς.

Prin urmare, să disprețuim trupul cu toată puterea și să-I incredințăm lui Dumnezeu sufletul și să intrăm în lupta cu ispitele, în numele Domnului, Cel ce l-a scăpat pe Iosif în pământul Egiptului și l-a arătat chip și închipuire a fecioriei, Care l-a păzit pe Daniil nemâncat de fiare în groapa leilor și pe cei trei tineri în cuptorul cel de foc, și pe Ieremia în groapa cu noroi, și l-a izbăvit și i-a dăruit milă în mijlocul taberei caldeilor; Care l-a scos pe Petru din temniță, deși ușile erau încuiate, și pe Pavel l-a scăpat din sinagoga iudeilor și, simplu zicând, Cel care e împreună cu robii Săi în orice loc și în orice ținut Își arată întru ei puterea Sa și biruința, și îi păzește prin multe minuni, și le arată mântuirea Sa în toate necazurile lor. Acela ne întărește și ne mântuiește și pe noi în mijlocul valurilor care ne înconjoară.

Așadar, râvna pentru El să ne fie [îndreptată] împotriva vrămașului și a cetelor lui, așa cum o aveau Macabei, sfinții proroci, apostolii, mucenicii, dreptii și cuvioșii, care au păzit legile dumnezeiești și poruncile Duhului în ținuturi înfricoșătoare și în ispite foarte grele și care au aruncat lumea și trupul înapoia lor și au răbdat întru dreptatea lor fără să fie biruiți de primejdiile care le împresurau sufletele și trupurile, ci le-au biruit cu vitejie, ale căror nume sunt scrise „în cartea vieții“ până la venirea Domnului, iar învățătura lor s-a păstrat prin porunca lui Dumnezeu „pentru a noastră învățătură“ și tămăduire, după cum mărturiseste fericitul Apostol, ca să fim înțelepți și să învățăm căile lui Dumnezeu, și să avem sub priviri istorisirile și viețile lor ca pe niște icoane însufletește și vii, și să luăm pildă de la ei, și să umblăm în calea lor, și să ne asemănăm lor.

437-438 ἡμῖν... διαβόλου] Syr habet *ⲛⲁ ⲛⲉⲃⲟⲗⲟⲩⲟⲩⲁ ⲛⲉⲃⲟⲗ ⲛⲉⲃⲟⲗ ⲛⲉⲃⲟⲗ ⲛⲉⲃⲟⲗ ⲛⲉⲃⲟⲗ ⲛⲉⲃⲟⲗ* (BD 38, 19-20) = αὐτῷ ζῆλος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἀοράτου

cf. Fc. 39, 1 f.u.

cf. Dan. 6, 16 f.u.

cf. Dan. 3, 20 f.u.

cf. Ier. 40, 1

cf. EA. 12, 7 f.u.

cf. EA. 21, 30 f.u.

fil. 4, 3

Rom. 15, 4

Ὡς ἡδέα τὰ θεῖα λόγια τῇ συνετωτάτῃ ψυχῇ, ὥσπερ τροφή θάλπουσα τὸ σῶμα· ἐπιθυμητὰ δὲ τὰ διηγήματα τῶν δικαίων τοῖς ὡσι τῶν πραέων, ὡς διηνεκῆς ἀρδεῖα τῷ νεωστὶ πεφυτευμένῳ φυτῷ.

Ἔχε οὖν ἀγαπητὴ κατὰ νοῦν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, *ἦν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν προνοεῖται*, ὥσπερ τι καλὸν φάρμακον τοῖς ἀσθενέσιν ὄμμασι, καὶ κάτεχε παρὰ σεαυτῷ τούτων τὴν μνήμην ἐν πάσῃ ὥρᾳ, καὶ διαλογίζου καὶ φρόντισον καὶ παιδεύηθι ἐν αὐτοῖς, ἵνα μάθῃς λαβεῖν μνήμην ἐν τῇ σῇ ψυχῇ *τῆς μεγαλωσύνης τῆς τιμῆς* τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐχρῆς τῇ σῇ ψυχῇ ζῶν αἰώνιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ γενομένῳ μεσίτῃ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, *ὡς ἐξ ἀμφοτέρων ἠνωμένῳ*, οὗ τῇ δόξῃ τῇ περικυκλούσῃ τῷ θρόνῳ τῆς τιμῆς αὐτοῦ αἱ τῶν ἀγγέλων τάξεις προσπελάσαι οὐ δύνανται, δι' ἡμᾶς δὲ φανέντι ἐν κόσμῳ ἐν εὐτελεῖ καὶ ταπεινῷ προσήματι, καθὼς φησιν ὁ Ἡσαΐας·
Εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἐκεῖνος ὁ πάση κτιστῇ φύσει ἀόρατος καὶ σῶμα ἐνδυσάμενος καὶ τελειώσας τὴν οἰκονομίαν εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν πάντων τῶν καθαρισθέντων δι' αὐτοῦ ἔθνων,
 ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
 εἰς τοὺς αἰῶνας,
 ἀμήν.

455–456 ἦν... προνοεῖται] *Syr habet* ܩܘܪܕܘܢܐ ܕܥܡܪܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ (BD 39, 14) = πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἀνθρώπους ἐπραξεν 460 τῆς... τιμῆς] *Syr habet* ܩܘܪܕܘܢܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ (BD 39, 17) = μετὰ τιμῆς τὴν μεγαλωσύνην 462 ὡς... ἠνωμένῳ] *Syroco habet* ܩܘܪܕܘܢܐ

Cât de dulci sunt cuvintele dumnezeiești pentru sufletul preaînțelept, precum hrana ce desfată trupul! Iar istorisirile despre cei dreptși sunt pentru urechile celor nevinovați⁶⁵ așa cum e udarea neîncetată pentru vlăstarul de curând sădit.

Așadar, gândește-te, iubitule, la purtarea de grijă a lui Dumnezeu pe care a lucrat-o cu oamenii cei din vechime ca la un leac bun pentru cei cu vederea slăbită⁶⁶ și ține strâns la tine amintirea acestora în toată vremea, și meditează, și îngrijește-te, și fă-te înțelept prin ele ca să înveți să ai în sufletul tău pomenirea cu cinste a măririi lui Dumnezeu⁶⁷ și să găsești în sufletul tău viața veșnică întru Hristos Iisus Domnul nostru, Care S-a făcut „mijlocitor între Dumnezeu și oameni“ și este cu adevărat Unul în cele două firi ale Sale⁶⁸, de a Cărui slavă ce-I înconjoară tronul de cinste cetele îngerești nu se pot apropia, dar Care pentru noi S-a arătat în lume într-o înfașurare sărăcicioasă și smerită, precum zice Isaia: „L-am văzut, și nu avea chip, nici frumusețe“, Care e nevăzut pentru toată firea zidită și S-a îmbrăcat cu trup și a plinit iconomia spre mântuirea și viața tuturor noroadelor celor curățite prin El, Lui fie slava și stăpânirea în veci!
 Amin.

1 Tim. 2, 5;
 Evr. 9, 15; 12, 24

Is. 53, 2

ܩܘܪܕܘܢܐ (V 124, 26' V 562, 12') = καὶ ἠνωμένῳ ἐξ ἀμφοτέρων, *Syroco autem habet* ܩܘܪܕܘܢܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ (BD 39, 19) = καὶ ἠνωμένῳ / ἐνὶ ὄντι ἐν ταῖς δύο αὐτοῦ φύσεσιν

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Δ΄

Ἡ ψυχὴ ἢ τὸν Θεὸν ἀγαπῶσα, ἐν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ τὴν
ἀνάπαυσιν κέκτηται. 1

Προκατάλαβε λύειν πάντα σύνδεσμον ἕξωτικὸν ἀπὸ σεαυτοῦ,
καὶ τότε δυνήσῃ συνδεθῆναι τῇ καρδίᾳ τῷ Θεῷ· προηγεῖται γάρ
τοῦ συνδεθῆναι τῷ Θεῷ τὸ λυθῆναι τῆς ὕλης. 5

Ἡ τοῦ ἄρτου βρωσίς, μετὰ τὸ ἀπογαλακτισθῆναι δίδοται τῷ
βρέφει, καὶ ἄνθρωπος βουλόμενος ἐν τοῖς θείοις πλατυνθῆναι,
πρότερον ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου θέλει ἀποξενῶσαι, ὥσπερ νή-
πιον ἀπὸ τῶν μητρικῶν μασθῶν.

Ἡ σωματικὴ ἐργασία προηγεῖται τῆς ψυχικῆς, *ὥσπερ ὁ χοῦς,
τῆς ἐμπνευσθείσης τῷ Ἀδάμ ψυχῆς*. 10

Ὁ μὴ κτησάμενος τὴν σωματικὴν ἐργασίαν, οὐδὲ τὴν ψυχικὴν
ἔχειν δύναται, διότι αὐταὶ ἐξ ἐκείνων γεννῶνται ὥσπερ ὁ στάχυς
ἐκ τοῦ γυμνοῦ κόκκου· καὶ ὁ μὴ ἔχων τὴν ψυχικὴν ἐργασίαν
ἐστέρηται τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων. 15

Οὐ συγκρίνονται οἱ πόνοι τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ ὑπὲρ τῆς
ἀληθείας τῇ ἡτοιασμένῃ τρυφῇ τοῖς κακοπαθοῦσιν ἐν τοῖς
ἀγαθοῖς.

Ὡσπερ ἔπεται τοῖς ἐν δάκρυσι σπείρουσι τὰ δράγματα τῆς
ἀγαλλιάσεως, οὕτως ἀκολουθεῖ χαρὰ τῇ διὰ Θεὸν κακοπαθείᾳ.

* Aici începe *Cuvântul 23* în *FR 10*.

10-11 ὥσπερ... ψυχῆς] *cum Syros κλειστος κλειστος] καρὰς κλειστος υμης* (V 124, 26'
V 562, 13'), *Syros autem habet κλειστος κλειστος κλειστος υμης* (BD 40, 19-20)

Cuvântul 4*

*Despre iubirea pentru Dumnezeu
și despre odihna întru El*

Sufletul care Îl iubește pe Dumnezeu și-a dobândit odihna
în Dumnezeu și numai în El¹.

Apucă-te mai întâi să dezlegi de la tine toată legătura cu
cele din afară, și atunci vei putea să fii legat cu inima de Dum-
nezeu, pentru că legăturii cu Dumnezeu îi premerge dezlega-
rea de materie.

Pâinea este dată spre mâncare pruncului după înțarcare,
iar omul care vrea să se lărgească în cele dumnezeiești, mai
întâi să se instrăineze pe sine însuși de lume, precum pruncul
de sânii mamei.

Ostenelile trupești² premerg *făptuirii* sufletești³, așa cum, la
creație, zidirea trupului premerge celei a sufletului⁴.

cf. Fc. 2, 7

Cel care nu are *ostenelile* trupului nu poate avea nici *oste-
nelile* sufletului⁵, pentru că acestea se nasc din acelea precum
spicul din sămânța goală; și cel ce nu are *făptuire* sufletească
este lipsit de darurile Duhului⁶.

Suferințele veacului de acum, cele pentru adevăr, nu se
compară cu desfătarea pregătită celor care săvârșesc *ostenelile*
ascetice pentru virtute⁷.

cf. Rom. 8, 18

Așa cum celor ce „seamănă cu lacrimi“ le urmează snopii
veseliei, tot așa bucuria urmează *ostenelilor* pentru Dumnezeu.

Ps. 125, 5

= ὥσπερ ἐν τῇ γενέσει ἡ κτίσις τοῦ σώματος προηγεῖται τῆς ψυχῆς

Ὁ ἄρτος ὁ ἐξ ἰδρώτων ἀνυσθεῖς, ἡδὺς φαίνεται τῷ γεωργῷ, 20
καὶ αἱ διὰ δικαιοσύνην ἐργασίαι τῇ καρδίᾳ τῇ δεξαμένη τὴν
γνώσιν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπόμεινον τὴν ἐξουδένωσιν καὶ τὴν ταπεινώσιν χρηστῷ
θελήματι, ἵνα σχῆς παρηγοίαν πρὸς Θεόν.

Πάντα λόγον σκληρὸν ὑπομένων ἀνθρώπος ἐν γνώσει, ἄνευ 25
προηγησαμένης ἀνομίας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν λαλήσαντα, στέφανον
μὲν ἀκάνθινον ἐπιτίθει τότε τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ· μακάριος δὲ
ἐστὶν ὅτι ἐν καιρῷ ᾧ οὐκ οἶδεν ἄφθαρτα στεφανοῦται.

Ὁ φεύγων τὴν δόξαν ἐν γνώσει, οὗτος ἦσθετο ἐν τῇ ψυχῇ 30
αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ὁ λέγων ὅτι καταλέλοιπε τὸν κόσμον καὶ μαχόμενος τοῖς 35
ἀνθρώποις ἔνεκεν τινός, ἵνα μὴ λείψῃ αὐτῷ τί τῆς ἀναπαύσεως
αὐτοῦ, οὗτος τυφλὸς τέλειός ἐστι, διότι *τὸ μὲν σῶμα* ἔκουσίως
ὀλόκληρον κατέλιπε, περὶ ἑνὸς δὲ μέλους αὐτοῦ πολεμεῖ καὶ
μάχεται. 40

Ὁ φεύγων τοῦ παρόντος βίου τὴν ἀνάπαυσιν, τούτου ὁ
νοῦς κατεσκόπευσε τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ὁ δὲ συνδεδεμένος τῇ
φιλοκτημοσύνῃ, δούλος τῶν παθῶν πέφυκε.

Μὴ νομίσης ὅτι τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἡ κτήσις μόνον 40
φιλοκτημοσύνῃ ἐστίν, ἀλλὰ πᾶν ὅτιοῦν ἐν ᾧ τὸ θέλημά σου
κρέματα.

Μὴ ἐπαιnéσης τὸν σωματικῶς μὲν κακοπαθοῦντα, λελυμένον
δὲ τὰς αἰσθήσεις, λέγω δὴ τὴν ἀκοήν καὶ τὸ κεχρηγὸς στόμα καὶ
τοὺς ῥεμβώδεις ὀφθαλμούς.

Ὅταν τῇ ψυχῇ σου ὄρους βάλῃς τοῦ δι' ἐλέους οἰκονομηθῆναι 45
σαυτόν, ἔθιζε τὴν ψυχὴν σου μὴ ζητεῖν *τὸ δικαίωμα ἐν ἑτέροις
πράγμασιν, ἵνα μὴ εὐρεθῆς τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ ἐργαζόμενος, τῇ δὲ
ἐτέρᾳ σκορπιζών· ἐκεῖ μὲν γὰρ χρεῖα κηδεμονίας, ἐνταῦθα δὲ
πλατυσμοῦ καρδίας.

Pâinea făcută cu sudoare îi pare dulce plugarului și *ostenelile*
cele pentru dreptate [par dulci] inimii care primește cu-
noștința lui Hristos.

Rabdă disprețuirea și smerirea cu o voință bună, ca să ai
îndrăzneală către Dumnezeu.

Când omul rabdă întru cunoștință tot cuvântul aspru, fără
să fi săvârșit înainte vreo fărâdelege față de cel care-i grăiește,
își pune pe cap o cunună de spini; dar fericit este, pentru că, la
vremea pe care nu o știe, va fi încununat în chip nesticăcios.

Cel ce fuge de slavă întru cunoștință, acela a simțit în su-
fletul lui veacul cel viitor.

Cel care spune că a părăsit lumea, dar se luptă cu oamenii
pentru vreun lucru ca să nu-i lipsească ceva din odihna lui este
orb cu desăvârșire, pentru că lumea a părăsit-o de bunăvoie în
întregime, dar pentru un mădular al ei se pune în mișcare de
luptă și se războiește.

Cel care fuge de odihna vieții de acum a scrutat cu *cugetul*
său veacul viitor, iar cel legat cu iubirea de agoniseală e rob
patimilor.

Să nu socotești că iubirea de agoniseală constă numai în a
câștiga aur și argint, ci și în [a avea] orice lucru de care este
atârnată voia ta⁸.

Să nu-l lauzi pe cel care *se ostenește* trupește⁹, dar are simțu-
rile dezlegate; zic de auz, de gura spartă și de ochii rățăcitori.

Când te hotărăști să-ți faci, din milă, vreun pogorământ,
obișnuiește-te să nu cauți dreptatea pe la alte uși¹⁰, ca să nu
fii aflat cu o mână lucrând, iar cu cealaltă risipind. Pentru că
acolo e nevoie de îngăduință, iar aici de lărgirea *cugetării*¹¹.

cf. Ps. 118, 32

33 τὸ... σῶμα] *cum Syroc* (V 562, 13°), *Syroc autem habet* (BD 41, 16) =
τὸν... κόσμον 46-47 τὸ... πράγμασιν] *Syr habet* (BD 42, 8-9) =
τὴν δικαιοσύνην ἐν ἑτέροις πύλαις (πύλαις; cf. Amos 5, 12; Pilde 22, 22 et 24, 7)

Γίνωσκε ὅτι τὸ ἀφιέναι τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφλήματα, ἐκ τῶν 42
ἔργων τῆς *δικαιοσύνης* ἐστὶ, καὶ τότε ὄψει τὴν γαλήνην μετὰ
λαμπρότητος πανταχόθεν ἐν τῷ νοῦ σου· *ὅταν ὑπερναβῆς τὴν
ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, τότε προσκολληθήσῃ* τῇ ἐλευθερίᾳ ἐν
παντὶ πράγματι.

Isihie, Sent
Nil, Marg 22

Τίς τῶν ἁγίων ἐλάλησε περὶ τούτου καὶ εἶπεν· «Ὁ ἐλεήμων, 55
ἐάν μὴ γένηται δίκαιος, τυφλὸς ἐστί»· λέγω *δὴ*, ἔξ ὧν αὐτὸς
ἤνυσεν ἰδίους πόνοις καὶ μόχθοις δοῦναι ἐτέροις, καὶ μὴ ἐκ τῶν
ἀνυσθέντων διὰ ψεύδους καὶ ἀδικίας καὶ μηχανημάτων.

Isihie, Sent
Nil, Marg 21

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἐτέρῳ τόπῳ ἔφη· «Εἰ βούλει σπειραὶ ἐν 60
τοῖς πτωχοῖς, ἐκ τῶν οἰκείων σπείρον· εἰ δὲ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρῶν
σπείρεις, γίνωσκε ὅτι μικρότερον ἐστὶ τῶν ζιζανίων».

Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι, ἐάν μὴ γένηται ὁ ἐλεήμων ὑπεράνωθεν τῆς 43
δικαιοσύνης, οὐκ ἔστιν ἐλεήμων, τουτέστιν οὐ μόνον ἐκ τῶν οἰ-
κείων ἐλεῶν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπομένων
τὴν ἀδικίαν ὑπὸ τῶν ἐτέρων καὶ ἐλεῶν αὐτούς· ὅταν δὲ νικήσῃ 65
τὴν δικαιοσύνην τῇ ἐλεημοσύνῃ, τότε στεφανοῦται, οὐ τοῖς
στεφάνοις τῶν δικαίων τοῖς ἐν τῷ νόμῳ ἀλλὰ τοῖς τῶν τελείων
τοῖς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Τὸ γὰρ διδόναι τινὰ τοῖς πτωχοῖς ἐκ τῶν
οἰκείων, καὶ γυμνὸν ἐνδύειν, καὶ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν,
καὶ μὴ ἀδικεῖν μὴ δὲ ψεύδεσθαι, ταῦτα καὶ ὁ παλαιὸς νόμος 70
ὑπηγόρευεν. Ἡ δὲ τελειότης τῆς οἰκονομίας τοῦ εὐαγγελίου
οὕτως κελεύει· Ἐάν τις λάβῃ τὰ σά, μὴ ζητήσῃς αὐτὰ καὶ τῷ
αἰτοῦντι σε δίδου.

Καὶ οὐ μόνον τὴν ἀδικίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ λοιπὰ
τὰ ὄντα ἔξωθεν δεῖ ὑπομένειν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν 75
τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ σου προδοῦναι· οὗτος γάρ
ἐστὶν ἐλεήμων, οὐ μόνον ὁ διὰ μεταδόσεως ἐλεῶν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ, ἀλλ' ὅστις ἐάν ἀκούσῃ ἢ θεάσῃται τι λυποῦν τὸν ἀδελφὸν

51 δικαιοσύνης] *intell.* ἐλεημοσύνης 52-53 ὅταν... προσκολληθήσῃ] *Syr habet* 2
לחלף... אמתים כחוקים כחלום צו לחל כסאה (BD 42, 13-15) = τουτέστιν, ὅταν

50 Cunoaște că a lăsa datoriile datornicilor este dintre faptele
de milostenie, și atunci vei vedea isihia strălucitoare venind
de pretutindeni în *cugetul* tău. Aceasta se va întâmpla când te
vei înălța, în calea ta, mai presus de obligația canonului¹² și de
dreptate și vei da loc libertății în orice lucrare.

cf. Mt. 6, 12

55 Unul dintre sfinți a vorbit despre aceasta și a spus: „Cel ce
este milostiv, de nu va fi și drept, este orb.“ Zic că e drept să
dea altora din cele pe care le-a câștigat el întru dreptate prin
ostenelile și durerile sale, și nu din cele câștigate prin minciu-
nă, nedreptate și meșteșugiri.

59 Și iarăși a zis același în alt loc: „De vrei să semeni sămânță în
cei săraci, seamănă dintr-ale tale. Iar de semeni dintr-ale străini-
lor, cunoaște că ceea ce semeni e mai amar decât neghina.“¹³

62 Eu¹⁴ însă zic că, dacă cel milostiv nu ajunge mai presus de
dreptate, nu este milostiv, adică nu doar să dea oamenilor
milostenie dintr-ale sale, ci și să rabde cu bucurie nedreptatea
făcută de ceilalți și să-i miluiască. Iar când biruieste prin milă
asupra dreptății, atunci este încununat, însă nu cu cununile
dreptilor cele din Lege, ci cu cele ale celor desăvârșiți aflate în
Evanghelie¹⁵. Pentru că faptul de a da săracilor din cele pro-
prii, a îmbrăca pe cel gol, a iubi pe aproapele ca pe tine însuși,
a nu nedreptăți, nici a minți, acestea le-a poruncit și Legea
cea veche. Dar desăvârșirea iconomieii Evangheliei poruncește
astfel: „Dacă cineva își ia cele ale tale, să nu i le ceri înapoi, iar
celui care-ți cere, dă-i.“

*cf. Lev. 19, 18;
Mt. 19, 19*

Lc. 6, 30

73 Și trebuie să rabde cu bucurie nu numai nedreptatea lucru-
rilor, precum și pe celelalte care vin din afară, ci și însuși suffle-
tul său să și-l pună pentru fratele său. Pentru că milostiv este nu
cel care doar miluiește pe fratele său dându-i ceva, ci cel care,

cf. 1 In. 3, 16

ὑπερναβῆς ἐν τῇ ὁδῷ σου τὸ δέον καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ παρέξῃς χώραν/τόπον (τῆ)
56 δῆ] *intell.* δίκαιος 57 p. ἤνυσεν] *Syr habet* 2 כחוקים (BD 42, 17) = ἐν εὐθύτητι καὶ

αὐτοῦ καὶ ἐκκαῆ τὴν καρδίαν, καὶ ὅστις ἐὰν ῥαπισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ μὴ ἀναιδευθῆ ἀντιφθέγγασθαι αὐτῷ λόγον καὶ πονῆσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν. 80

Τιμησον τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας, ἵνα εὖρης ἐγγίζουσας παράκλησιν ἐν τῇ ψυχῇ σου.

Ἐπίμεινον ἀναγινώσκων ἐν ἡσυχίᾳ, ἵνα ὁδηγηθῆ ὁ νοῦς σου πρὸς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ διαπαντός.

Ἀγάπησον ἐν ὑπομονῇ τὴν πτωχείαν, ἵνα συναχθῆ ὁ νοῦς 44 σου ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ.

Μίσησον τὸν πλατυσμόν, ἵνα φυλάξῃς τοὺς διαλογισμοὺς σου ἀταράχους.

Σύστεilon ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ φρόντισον τῆς ψυχῆς σου, ἵνα σώσῃς αὐτὴν ἐκ τοῦ διασκορπισμοῦ τῆς ἐνδοτάτης 90 γαλήνης.

Ἀγάπησον τὴν σωφροσύνην, ἵνα μὴ κατασχυθῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ.

Κτήσαι καθαρότητα ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἵνα ἐξαστράψῃ σου ἡ ψυχὴ ἐν τῇ προσευχῇ σου, καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου ἐξαφθῆ 95 ἢ χαρὰ ἐν τῇ διανοίᾳ σου.

Παραφυλάττου ἐκ τῶν μικρῶν, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς τὰ μεγάλα.

Μὴ ὀκλάσῃς ἐν τῇ ἐργασίᾳ σου, ἵνα μὴ κατασχυθῆς, ὅταν στής ἐν μέσῳ τῶν ἐταίρων σου, καὶ μὴ εὗρεθῆς ἀνευ ἐφοδίων, ἵνα μὴ σε μόνον ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ καταλείψωσιν. 100

Ἐν γνώσει διεξάγαγε τὰ ἔργα σου, ἵνα μὴ καταλειφθῆς ἀπὸ τοῦ δρόμου σου ὅλου.

Κτήσαι ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀναστροφῇ σου, ἵνα τῆς ζάλῃς ἐλευθερωθῆς.

Μὴ δεσμεύσῃς σὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς αἰτίαις τῆς τρυφῆς, ἵνα 105 μὴ δούλος τῶν δούλων γένῃ.

Ἀγάπησον *τὰ πενιχρὰ ἱμάτια ἐν ἐνδύμασί σου*, ἵνα ἐξουδενώσῃς τὰς ἐπιφυούσας σοι ἐνθυμήσεις, λέγω δὴ τὴν

dacă aude sau vede ceva care-l întristează pe fratele său, arde cu inima și cel care, dacă e palmuit de fratele său, nu se obrăzniceste să-i spună înapoi vreun cuvânt¹⁶ și să-i îndurereze inima. cf. Mt. 5, 39

Prețuiaște *osteneala* privegheerii, ca să afli mângâierea ce se apropie în sufletul tău.

Citește cu stăruință în isihie, pentru ca *cugetul* tău să fie condus pururea spre minunățiile lui Dumnezeu.

Iubește sărăcia într-o răbdare, pentru ca *cugetul* tău să fie adunat din împrăștiere.

Urâște lărgimea, ca să-ți păzești gândurile netulburate.

Adună-te dintru cele multe și grijește de sufletul tău ca să-l scapi de împrăștierea *vieuirii* în isihia lui lăuntrică¹⁷.

Iubește *cugetarea* feciorelnică, pentru a nu fi rușinat în timpul rugăciunii înaintea lui Hristos.

Dobândește curăție în faptele tale, ca sufletul tău să strălucească la rugăciune și bucuria să se aprindă în *cugetarea* ta la pomenirea morții.

Păzește-te de cele mici, ca să nu cazi în cele mari¹⁸.

Nu șchiopăta într-o *ostenelile* tale, ca să nu fii rușinat când vei sta în mijlocul prietenilor tăi și să nu fii aflat fără merinde, ca să nu te lase singur în mijlocul căii.

Săvârșește-ți *ostenelile* într-o cunoștință, ca să nu părăsești întregul drum.

Câștigă libertate în *vieuirea* ta, ca să te slobozești de tulburare¹⁹.

Să nu-ți legi libertatea de pricinile desfătării, ca să nu ajungi „robul robilor”²⁰. cf. Gal. 5, 13 cf. Fc. 9, 25 Syr

Iubește straietele sărăcăcioase, ca să disprețuiaști gândurile care odrăslesc în tine, adică înalta *cugetare* a inimii. Pentru

107 τὰ... σου| Syr habet ⲛⲓⲧⲁⲟⲟⲩ ⲉⲓⲛⲁⲟⲩ (BD 44, 14) = πενιχρὰ ἱμάτια (sive τὴν ἐγκράτειαν) ἐν τῇ διαγωγῇ σου

ὑψηλοφροσύνην τῆς καρδίας· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὴν σιλβότητα οὐ δύναται κτήσασθαι ταπεινάς ἐνθυμήσεις, διότι ἡ καρδία ἔσωθεν 110 ὁμοῦ τοῖς ἔξωτέροις σχήμασι διατυποῦται.

Τίς ἀγαπῶν τὰς φλυαρίας δύναται κτήσασθαι καθαρὰν διάνοιαν; Τίς προσποιούμενος θηρεῦσαι τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν, δύναται κτήσασθαι χθαμαλοὺς λογισμούς; Καὶ τίς ἀκόλαστος ὢν καὶ διακεχυμένος τοῖς μέλεσι, δύναται γενέσθαι 115 ταπεινὸς τὴν καρδίαν καὶ καθαρὸς τὴν διάνοιαν; 45

Ὅταν μὲν γὰρ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀνθέλκῃται, τότε μετ' αὐτῶν τὴν τῶν θηρίων τροφήν ἔδεται· ἡνίκα δὲ αἱ αἰσθήσεις ὑπὸ τοῦ νοῦς ἔλκυσθῶσι, τῆνικαὶ μετ' αὐτοῦ τῆς τῶν ἀγγέλων τροφῆς μεταλαμβάνουσι. 120

Τῇ μὲν ταπεινοφροσύνῃ ἔπεται ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ συστολή, ἡ δὲ κενοδοξία ὑπέρτερος μὲν ἐστὶ τῆς πορνείας, ἔργον δὲ τῆς ὑπερηφανίας. Ἡ ταπεινοφροσύνη, διὰ τὴν διηνεκὴ αὐτῆς συστολήν, εἰς τὴν θεωρίαν ἀπαντᾷ καὶ κοσμεῖ τὴν ψυχὴν ἐν τῇ σωφροσύνῃ· ἡ δὲ κενοδοξία, διὰ τὴν διηνεκὴ ταραχὴν καὶ φύρσιν τῶν ἐνθυμήσεων 125 αὐτῆς, ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πραγμάτων συνάγει θησαυροὺς ἐναγείς καὶ τὴν καρδίαν μολύνει. Καὶ αὐτὴ πάλιν τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἀκολάστῳ θεωρίᾳ καθορᾷ καὶ τὸν νοῦν ἐνασχολεῖ ἐν αἰσχροῖς φαντασίαις· ἡ μὲντοι ταπεινοφροσύνη διὰ τῆς θεωρίας πνευματικῶς συστέλλεται καὶ κινεῖ τὸν κτησάμενον αὐτὴν πρὸς 130 δοξολογίαν.

Μὴ συγκρίνης τοὺς ποιοῦντας σημεῖα καὶ τέρατα καὶ δυνάμεις ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐν γνώσει.

Ἀγάπησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας ὑπὲρ τὸ ἐμπλῆσαι τοὺς πεινῶντας τοῦ κόσμου καὶ ἐπιστρέψαι πολλὰ ἔθνη εἰς προσκύνῃσιν 135 τοῦ Θεοῦ.

Κρεῖσσον γὰρ σοι σεαυτὸν λῦσαι τοῦ συνδέσμου τῆς ἁμαρτίας ἢ περ ἐλευθερῶσαι δούλους ἐκ τῆς δουλείας.

că cine iubește strălucirea straielor nu poate să dobândească gânduri smerite, pentru că inima se întipărește înlăuntru de chipurile cele din afară.

112 Cine poate să dobândească un *cuget* curat dacă iubește vorbăria? Cine vânează slava de la oameni oare poate dobândi gânduri umile? Și cine, fiind desfrânat și dezvățat cu mădularele, poate ajunge „bland cu inima”²¹ și curat cu 115 gândurile? cf. Mt. 11, 29

117 Pentru că, atunci când *mintea* este trasă de simțuri, ea se hrănește împreună cu ele cu hrana dobitoacelor²². Dar când simțurile sunt atrase de către *minte*, atunci, împreună cu ea, ele se împărtășesc de hrana îngerilor. cf. Ps. 77, 25

121 Înfrânarea și adunarea în sine urmează smeritei-cugetării, iar slava deșartă este slujitoarea curviei și lucrare a mândriei. Smerita-cugetare, din pricina neîncetatei ei adunări în sine, ajunge la *contemplație* și înfrumusețează sufletul cu cugetarea feciorelnică. Slava deșartă însă, din pricina neîncetatei tulburări și amestecări a *cugetării*, adună din întâlnirea cu lucrurile comori blestемate și întinează inima. Slava deșartă, la rândul ei, privește firile lucrurilor cu o privire desfrânată și face *cugetul* să se indeletnicească cu năluciri rușinoase. Smerita-cugetare se adună în sine prin *contemplație* în chip duhovnicesc și-l mișcă spre doxologie pe cel ce a dobândit-o.

132 Să nu-i asemeni pe cei ce fac semne și minuni și puteri în lume cu cei care se liniștesc întru cunoștință. cf. EA. 8, 13

134 Iubește nelucrarea cea dintru isihie²³ mai mult decât săturarea flămânzilor lumii și decât întoarcerea multor neamuri la închinarea la Dumnezeu²⁴. cf. Lc. 1, 16

137 Pentru că mai bine îți este ție să te dezlegi tu de legătura păcatului decât să slobozești robi din robie.

Avva Isaia, CA
23; In Apam,
Dial. 13

Βέλτιόν σοι εἰρηνεύειν μετὰ τῆς ψυχῆς σου ἐν ὁμοιοῖα τῆς
τριάδος τῆς ἐν σοί, λέγω δὴ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, 140
ἣπερ εἰρηνεύειν τῇ διδαχῇ σου τοὺς διεστῶτας. (Γρηγόριος γάρ
φησι: «Καλὸν ἐστὶ τὸ διὰ Θεὸν θεολογήσαι· κρείσσον δὲ τούτου,
τὸ καθαρίσαι τινὰ ἑαυτὸν τῷ Θεῷ»).

Grigorie Naz.
Cuv 32

Κρείσσόν σοι βραχύγλωσσον εἶναι, γνωστικῶ ὄντι καὶ πεπει-
ραμένῳ, τοῦ βρῦειν ἐν τῇ ὀξύτητι τοῦ νοῦς σου ποταμηδὸν τὴν 145
διδασκαλίαν. 46

Συμφέρει σοι μερμινᾶν ἀναστῆσαι τὸ τεθνεὸς τῆς ψυχῆς σου
ἀπὸ τῶν παθῶν διὰ *τῆς ἐν τοῖς θείοις κινήσεως* τῶν ἐνθυμήσεών
σου, τοῦ ἀναστῆσαι τοὺς τεθνεώτας. Πολλοὶ δυνάμεις ἐπετέλεσαν
καὶ νεκροὺς ἀνέστησαν, καὶ ἐμόχησαν τοῦ ἐπιστρέψαι πεπλα- 150
νημένους, καὶ ἐποίησαν θαυμάσια μεγάλα, καὶ διὰ τῶν χειρῶν
αὐτῶν πολλοὶ ὠδηγήθησαν πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ
ταῦτα αὐτοί, οἱ ἄλλους ζωοποίησαντες, πεπτῶκασιν εἰς μιὰρὰ
πάθη καὶ βδελυκτὰ καὶ ἑαυτοὺς ἐθανάτωσαν καὶ σκάνδαλον
τοῖς πολλοῖς ἐποίησαν ἐν τῇ φανερωθείῃ ὑπ' αὐτῶν πράξει, 155
διότι ἀκμήν ἐν ἄρρωστία ἦσαν ψυχῆς καὶ οὐκ ἐφρόντισαν περὶ
τῆς ὑγείας *τῶν ψυχῶν αὐτῶν*, ἀλλὰ δεδώκασιν ἑαυτοὺς εἰς
τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου τούτου τοῦ ἰάσασθαι τὰς ψυχὰς τῶν
ἄλλων, ἔτι ὄντες ἄρρωστοι, καὶ *ἀπώλεσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ
τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ*, καθ' ὃν τρόπον ἔφη. Ἡ γὰρ ἀσθένεια τῶν 160
αἰσθήσεων οὐκ ἠδύνατο συναντῆσαι τῇ φλογὶ τῶν πραγμάτων
τῶν συνήθειαν ἐχόντων ἐξαγριοῦν τὸ δυσχερὲς τῶν παθῶν· ἔτι
γὰρ ἐδέοντο παραφυλακῆς, λέγω δὴ, τοῦ μὴ ἰδεῖν γυναικας καὶ
ἀναπαύεσθαι καὶ κτήσασθαι ἀργύριον καὶ πράγματα καὶ ἄρχειν
ἐτέρων καὶ ἐπαρθῆναι κατὰ τινων. 165

Κάλλιον ὑποπτευθῆναι σε *ἄγροικον* διὰ τὸ μικρὸν τῆς
γνώσεώς σου πρὸς ἀντιλογίαν, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν σοφῶν διὰ τὴν
ἀναίδειαν.

148 τῆς... κινήσεως] *Syr habet* *κινήσεως*... *κινήσεως* (BD 46, 3) = τὴν κινήσιν τὴν ἐν Θεῷ

Mai bine îți este ție să faci pace cu sufletul tău prin armonia
treimii din tine – zic adică de trup, de suflet și de duh – decât 101
să-i împaci, prin învățatura ta, pe cei dezbinați. Fiindcă zice
Grigorie: „Bine este să teologhisești pentru Dumnezeu, dar
mai bine decât aceasta este ca omul să se curețe pe sine pentru
Dumnezeu.”

cf. 1 Tes. 5, 23

Mai bine îți este ție să fii zăbavnic la vorbire, dacă ești un
gnostic și un experimentat, decât să izvorăști ca un râu învă- 144
țatura datorită ascuțimii *cugetării*.

Mai de folos îți e să te îngrijești să te înviezi pe tine însuși
din moartea patimilor, prin mișcarea cea întru Dumnezeu a
gândurilor tale, decât să înviezi morții. Mulți au săvârșit pu-
teri, au înviat morți, s-au ostenit să-i întoarcă pe cei răătăciți, au
făcut minuni mari și prin mâinile lor mulți au fost povățuiți
la cunoașterea lui Dumnezeu, iar după acestea ei, care au dat
viață altora, au căzut în patimi întinate și urâte și s-au omorât
pe ei înșiși, smintindu-i pe mulți prin vădirea faptei lor, fiindcă
erau încă bolnavi cu sufletul și nu s-au îngrijit de sănătatea lor,
ci s-au aruncat în marea acestei lumi ca să tămăduiască sufletele
altora, fiind ei înșiși încă bolnavi, și s-au lipsit de nădejdea lor
în Dumnezeu în felul în care am zis. Pentru că slăbiciunea sim-
țurilor lor nu putea să se întâlnească cu flacăra lucrurilor care
au obiceiul de a sălbătici caracterul greu de îndurat al patimilor.
Fiindcă aveau încă nevoie de păzire, adică să nu vadă femei, să
nu se deprindă cu odihna, să nu aibă bani și lucruri, să nu con-
ducă pe alții și să nu se înalțe împotriva cuiva.

cf. Mt. 7, 22

cf. EA. 14, 15;
Iac. 5, 20

Fii disprețuit de către cei nebuni din cauza neștiinței, și nu
de către cei înțelepți din cauza încăpățânării²⁵. 146

157 τῶν... αὐτῶν] *intell.* αὐτῶν 159-160 ἀπώλεσαν... Θεοῦ] *intell.* ἐστερήθησαν τῆς
ἐλπίδος αὐτῶν ἐπὶ τὸν Θεόν 161 p. αἰσθήσεων] *subintell.* αὐτῶν (BD 46, 16) 166
p. ἄγροικον] *Syr habet* *كحل* (BD 46, 19) = ἀπὸ τῶν ἡλιθίων

Πτώχευσον διὰ τὴν ταπεινώσιν καὶ μὴ γίνου πλούσιος διὰ τὴν ἀναίδειαν.

Ἐλεγεῖν τῇ δυνάμει τῶν ἀρετῶν σου τοὺς ἀντιδογματίζοντάς σοι καὶ μὴ τῇ πιθανολογίᾳ τῶν λόγων σου, καὶ τῇ πραῦτητι καὶ γαλήνῃ τῶν σῶν χειλέων στόμησον καὶ κατασίγασον τῶν ἀπειθῶν τὴν ἀναίδειαν.

Ἐλεγεῖν τοὺς ἀκολάστους τῇ εὐγενείᾳ τῆς ἀναστροφῆς σου, καὶ τοὺς κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἀναισχύντους τῇ ἐποχῇ τῶν ὀμμάτων σου.

Ξένον σεαυτὸν ἴσθι, ὄπουδὰν εἰσέλθῃς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἵνα δυνηθῆς ὀυσθῆναι ἐκ τῆς ζημίας τῆς τικτομένης ἐκ τῆς παρρησίας.

Ἐν παντὶ καιρῷ νόμιζε σεαυτὸν μηδὲν εἰδέναι, ἵνα δυνηθῆς φυγεῖν τὴν μέμψιν τὴν ἐπιγινομένην ἐξ ὑποψίας τοῦ βούλεσθαι συνιστάνειν θατέρου τὴν γνώμην.

Ἐπίμεινον αἶε εὐλογῶν τῷ στόματι, καὶ οὐ μὴ λοιδορηθῆς· ἡ γὰρ λοιδορία λοιδορίαν γεννᾷ καὶ ἡ εὐλογία εὐλογίαν.

Ἐν παντὶ πράγματι νόμιζε σεαυτὸν ἐνδεῆ εἶναι διδαχῆς, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου σοφὸς εὐρεθῆση.

Μὴ παραδῶς τινι ὄπρω κατέλαβες, ἵνα μὴ καταισχυνηθῆς καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς σῆς διαγωγῆς ἀποκαλυφθῆ σου τὸ ψεῦδος.

Ἐὰν δὲ λάλησῃς τινὶ τι τῶν ὀφειλομένων, ἐν τάξει μανθάνοντος λάλησον καὶ μὴ μετὰ αὐθεντίας, καὶ προκατάλαβε κατακρίνων σεαυτὸν καὶ δεικνύων ὅτι ὑποδεέστερος αὐτοῦ εἶ, ἵνα δείξης τοῖς ἀκούουσι τὴν τάξιν τῆς ταπεινώσεως καὶ κινήσης αὐτοῦ τοῦ ἀκούουσι τῶν σῶν ῥημάτων καὶ δραμεῖν πρὸς τὴν ἐργασίαν, καὶ γένῃ τίμιος ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν.

Εἰ τι δύνασαι ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασι, μετὰ δακρύων λάλησον, ἵνα καὶ σεαυτὸν ὀφελήσῃς καὶ τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔσται μετὰ σοῦ.

Sărăcește din pricina smereniei și nu te îmbogăți din cauza cutezanței.

Rușinează-i cu puterea virtuților tale pe cei iscusiți în cuvânt²⁶, și nu cu puterea de convingere a cuvintelor tale, iar prin blândețea și liniștea buzelor tale închide gura celor nesupuși și fă-le nerușinarea să tacă.

Mustă-i pe cei desfrânați prin greutatea cinstei²⁷ vieții tale, iar pe cei nerușinați cu simțurile, prin cuviința ochilor tăi.

Socotește-te străin pe tine însuși în toate zilele vieții tale, oriunde ai intra, ca să poți să te izbăvești de vătămarea ce se naște din îndrăzneală.

În toată vremea să te socotești pe tine ca neștiind nimic, ca să poți scăpa de ocară ce vine din bănuiala că vrei să îndrepti părerea celuilalt.

Stăruie pururi binecuvântând cu gura, și nu vei fi ocărat. Pentru că ocară naște ocară, și binecuvântarea, binecuvântare.

În²⁸ tot lucrul să te socotești pe sineși ca având nevoie de învățătură, și vei fi aflat înțelept în toată viața ta.

Să nu predai cuiva ceva ce încă nu ai înțeles tu, ca să nu te faci singur de rușine și, prin compararea [învățăturii tale] cu viața ta, să-ți fie descoperită minciuna.

Iar dacă grăiești cuiva ceva din cele cu care ești dator, vorbește ca din ceata celor care primesc învățătură, și nu cu stăpânire, și mai înainte judecă-te pe tine însuși și arată că ești mai prejos decât el, ca să le arăți celor ce ascultă rânduiala smereniei și să-i miști să-ți asculte cuvintele și să purceadă la faptă, și vei avea cinste în ochii lor.

Iar de-ți este cu puțință, grăiește cu lacrimi despre lucrurile acestea ca să te folosești și pe tine, și pe cei care ascultă, și harul lui Dumnezeu va fi cu tine.

Ἐάν τῃ χάριτι τοῦ *Θεοῦ κατέλαβες καὶ κατηξιώθῃς ἐντροφη- 200
σαι ἐν τῇ θεωρίᾳ* τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ τῶν ὄρωμένων, ἥτις ἐστὶ
πρώτη *τάξις* τῆς γνώσεως, ἐτοιμάσον σεαυτὸν καὶ καθοπλίσθητι
πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας. Χωρὶς δὲ ὄπλων μὴ στήῃ ἐν τῇ
χώρᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ταχέως ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων καὶ
πλανώντων σε. Ἔστωσαν δὲ σοὶ ὄπλα τὰ δάκρυα καὶ ἡ ἐνδελεχῆς 205
νηστεία, καὶ παραφυλάττου μὴ ἀναγῶναι τὰ δόγματα τῶν
αἰρετικῶν· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ καθοπλίζον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ
σοῦ τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας.

Ὅταν ἐμπλήσῃς σὴν γαστέρα, μὴ ἀναιδευθῆς ἐξερευνησαί τι 210
τῶν θείων πραγμάτων, ἵνα μὴ μεταμεληθῆς. Σύνες δὲ ὁ σοὶ λέγω
ἐν γαστρὶ πεπληρωμένῃ, γνώσις μυστηρίων Θεοῦ οὐκ ἐστίν.

Ἀνάγνωθι συνεχῶς καὶ ἀκορέστως ἐν ταῖς βίβλοις τῶν 215
διδασκάλων περὶ προνοίας Θεοῦ, διότι αὐταὶ καθοδηγοῦσι τὸν
νοῦν εἰς τὸ ἰδεῖν τὴν τάξιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἔργων
αὐτοῦ, καὶ ἐνδυναμοῦσιν αὐτὸν ἐξ αὐτῶν, καὶ κατασκευάζουσιν
αὐτὸν κτήσασθαι νοήματα φωτολαμπῆ ἐκ τῆς λεπτότητος αὐτῶν, 215
καὶ ὀδεῦσαι ποιοῦσι μετὰ καθαρότητος πρὸς κατανόησιν τῶν
κτισμάτων τοῦ Θεοῦ.

Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τοῖς διατεθειμένοις ὑπὸ τοῦ 220
Θεοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν πάσης τῆς οἰκουμένης, ἵνα ἐφοδιασθῆς ἐκ
τῆς δυνάμεως τῆς προνοίας αὐτοῦ τῆς κατὰ πάσαν γενεάν, καὶ
βυθισθῇ ὁ νοῦς σου εἰς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ· ἡ τοιαύτη γὰρ
ἀνάγνωσις *συμβάλλεται* τῷ σκοπῷ σου.

Ἔστω σου ἡ ἀνάγνωσις ἐν ἡρεμίᾳ ἀπὸ πάντων, καὶ γενοῦ 49
ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς πολλῆς μερίμνης τοῦ σώματος καὶ τῆς ταραχῆς 225
τῶν πραγμάτων, ἵνα γεύσεως ἡδίστης ἐν τῇ ψυχῇ σου γεύση διὰ
γλυκειάς κατανοήσεως, τῆς ὑπεράνωθεν οὔσης πάσης αἰσθη-
σεως, καὶ αἰσθηθῇ αὐτῶν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ διαμονῇ αὐτῆς εἰς αὐτά.

200–201 Θεοῦ... θεωρία] Syr habet *ἡ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐπιγνωσίᾳ* (BD 48, 3) = Χριστοῦ
ἐφθασας ἐντροφήσῃ ἐν τοῖς μυστηρίοις 202 τάξις] Syr habet *ἡ τάξις* (BD 48, 4) = ἀκμή,

Dacă ai ajuns ca, prin harul lui Hristos, să te desfătezi 210
de tainele făpturilor lui Dumnezeu care se văd, ceea ce re-
prezintă primul pisc al cunoștinței²⁹, pregătește-te pe tine
însuși și înarmează-te împotriva duhului hulei. Iar fără de
arme să nu stai în locul acesta, ca să nu fii omorât degrab de
cătreci cei ce-ți întind curse și te duc în rătăcire. Ca arme, să ai
lacrimile și postul neîncetat, și ferește-te să citești dogmele ere-
ticilor, pentru că aceasta te înarmează cel mai mult împotriva
duhului hulei.

Când îți umpli pântecele, să nu te obrăznicești a cerceta 215
ceva din lucrurile dumnezeiești, ca să nu te căiești. Înțelege,
dar, ce îți spun: în pântecele plin nu se află cunoștința tainelor
lui Dumnezeu.

Citește³⁰ neîncetat și fără saț cărțile oamenilor sfinți³¹ despre 212
purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pentru că acestea povățuiesc
cugetul să vadă rânduiala făpturilor lui Dumnezeu și a lucrurilor
Lui, și îi dau putere din ele, și îl pregătesc să dobândească *im-
bolduri* luminoase din subțirimea lor³², și îl fac să călătorească
cu limpezime³³ spre înțelegerea făpturilor lui Dumnezeu.

Citește și în Evangheliile cele rostuite de Dumnezeu spre 217
a fi cunoscute de întreaga lume, ca să iei merinde din puterea
proniei Lui cea din fiecă generație și *cugetul* să ți se afunde în
cele minunate ale lui Dumnezeu. Pentru că o astfel de citire
ajută scopului tău.

Citirea să-ți fie în liniște față de tot ce se petrece în întregul 221
univers³⁴ și fii liber de multa tulburare a trupului și de
învolverarea lucrurilor³⁵ ca, prin *înțelesurile* dulci, să cerci în
sufletul tău gustul cel preadulce, care este mai presus de orice
simțire, și pentru ca sufletul să le simtă prin zăbava sa în ele³⁶.

κορυφή 223 συμβάλλεται] *intell. συμβάλλει* 227 γλυκειάς κατανοήσεως] Syr
habet *καὶ εὐδαιμονίας* (BD 49, 2) = γλυκείων κατανοήσεων

Μὴ ἔστωσαν οἱ λόγοι πρὸς σέ τῶν δοκίμων ὡς οἱ τῶν
 ἐπιπλάστων καὶ ἀπεμπολούντων τὰ θεῖα λόγια, ἵνα μὴ μείνης ἐν τῷ
 σκότει μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς σου καὶ στερηθῆς τοῦ κέρδους
 αὐτῶν καὶ θορυβηθῆς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου ὡς πεφυρμένος
 καὶ εἰς βόθρον ἐμπέσης, *τρόπω δῆθεν χρηστότητος*.

Τοῦτο τὸ σημεῖον ἔστω σοι, ἐν οἷς πράγμασι βούλει ὑπαισθῆναι,
 τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἔσωθεν τοῦ *τόπου ἐκείνου*. ὅταν ἀρξῆται ἡ
 χάρις ἀνοῖξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς σου πρὸς τὸ αἰσθάνεσθαι *τῆς
 θεωρίας τῶν πραγμάτων ἐν ἀληθείᾳ*, τότε παρατὰ ἄρξονται οἱ
 ὀφθαλμοί σου ὀχετηδὸν ἐκχέαι δάκρυα, ὥστε πολλάκις ἐκπλύ-
 νεσθαι καὶ τὰς παρειὰς τῶ πλήθει αὐτῶν, καὶ τότε ὁ πόλεμος
 τῶν αἰσθήσεων γαληνᾷ καὶ ἔνδοθέν σου συστέλλεται. Ἐάν σε
 τίς διδάξῃ τὰ ἐναντία τούτων, μὴ πιστεύσης αὐτῷ· χωρὶς γὰρ
 τῶν δακρῶν μὴ ζήτησης ἕτερον σημεῖον φανερὸν παρὰ τοῦ
 σώματος. Ἦνίκα δ' ἂν ὑψωθῆ ὁ νοῦς ἀπὸ τῶν κτισμάτων, τότε καὶ
 ἀπὸ τῶν δακρῶν ἐξέρχεται τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ πάσης κινήσεως
 καὶ αἰσθήσεως.

Ὅταν εὕρῃς μέλι, συμέτρως φάγε ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐμπλησθῆς
 ἐμέσης αὐτό.

Ἡ φύσις τῆς ψυχῆς πρᾶγμα ἐλαφρὸν καὶ κοῦφον πέφυκεν·
 ἐνίοτε δὲ ἄλλομένη ἐπιθυμεῖ ὑπερναβῆναι καὶ μαθεῖν τὰ ὑπὲρ
 τῆς ἰδίας φύσεως.

Πολλάκις γὰρ ἀπὸ ἀναγνώσεως τῶν γραφῶν καὶ τῆς θεωρίας
 τῶν πραγμάτων καταλαμβάνει τι· ὅταν δὲ συγκριθῆ τοῖς
 καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς, ὑποδεστέρα καὶ ἡττων εὐρεθῆσεται
 κατὰ τὸ μέτρον τῆς *οἰκονομίας* αὐτῆς. *Ὅτι* πρὸς ποῖα ἢ
 γνώσις αὐτῆς εἰσηλθεν; *ὥστε* ἀμφιένυσθαι ἐν ταῖς ἐνθυμήσεσιν
 αὐτῆς φόβον καὶ τρόμον, καὶ πάλιν σπεύδειν αὐτὴν ὑποστρέψαι
 εἰς τὸ χθαμαλὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς δειλιάς, ὡς ἀναιδευθεῖσαν καὶ τῶν

233 τρόπω... χρηστότητος] Syr habet *κτλ* (BD 49, 7-8) = ἐν σχήματι ἀληθείας

Cuvintele pe care ți le spun cei încercați să nu-ți fie ca și
 cele ale celor care măsluiesc și neguțătoresc cuvintele dumne-
 zeiești, ca să nu rămâi în întuneric până la sfârșitul vieții tale
 și să fii lipsit de câștigarea lor, și să te tulburi în vremea război-
 iului ca un zăpăcit, și să cazii în groapa cu înfățișare de adevăr.

cf. 2 Cor 2, 17

În oricare lucruri voiești să pătrunzi, să ai acest semn că te
 apropii de intrarea în acel loc al adevărului: harul îți va deschide
 ochii ca să percepi lucrurile printr-o vedere adevărată, iar atunci
 ochii tăi vor începe de îndată să verse șiroaie de lacrimi, așa încât
 adeseori îți vor spăla obrazii cu mulțimea lor, și atunci clocotul
 simțurilor se potolește și ele se adună de bunăvoie înlăuntrul
 tău³⁷. Dacă cineva te învață cele contrare acestora, să nu-i dai
 crezare, pentru că, în afară de lacrimi, să nu cauți alt semn vădit
 din partea trupului. Dar când *cugetul* va fi înălțat de la fapături,
 atunci trupul iese și din lacrimi, și din orice mișcare și simțire.

Când găsești miere, mănâncă din ea cu măsură, ca nu cumva,
 săturându-te, să o verși.

cf. Pilde 25, 16

Firea sufletului este un lucru ușor și mlădios³⁸, dar uneori
 saltă și dorește să-și întrecă firea și să afle cele mai presus de ea.

Pentru că, adeseori, [sufletul] înțelege câte ceva din citirea
 Scripturilor și din contemplarea lucrurilor. Dar când se compară
 cu cele înțelese, sufletul se găsește mai prejos și mai mic, potrivit
 cu măsura cunoașterii³⁹ sale. Și către ce fel de lucruri a pătruns
 cunoașterea lui? Pentru un timp [sufletul] se îmbracă cu frică și
 cu cutremur în cugetările sale, dar apoi iarăși se grăbește să se
 întoarcă la starea sa coborâtă, din frică, fiindcă a avut nerușina-
 rea și îndrăzneala [să se apropie] de lucrurile înflăcărate cele mai

235 τοῦ μὴ] Syr habet *κτλ* (BD 49, 8) = ὅτι πλησιάζεις | p. τόπου ἐκεῖ νοῦ] *subintell.*
 τῆς ἀληθείας 237 τῆς... ἀληθεία] *intell.* τῶν πραγμάτων ἐν ὁράσει ἀληθινῇ 253
 οἰκονομίας] Syroc habet *κτλ* (V 124, 34; V 562, 15'), *hoc et* διαγωγῆς, Syroc autem habet
κτλ (BD 51, 2) = γνώσεως | Ὅτι] Syr habet ο (BD 51, 2) = καὶ 254 ὥστε] *intell.* ἔως

ὑπὲρ αὐτὴν *νοερῶν* πραγμάτων κατατολήσασαν· διὰ γὰρ τὸ ἐπιφοβόντων πραγμάτων, δειλία τίς αὐτῇ ἐγγίνεται, καὶ ἡ διάκρισις νεύει τῷ νοῖ τῆς ψυχῆς τοῦ σιγῆν ἀσκήσαι καὶ μὴ ἀναιδευθῆναι, ἵνα μὴ ἀπόλληται καὶ μὴ ζητῆσαι τὰ ὑπεραναβεβηκότα αὐτῆς καὶ μὴ ἐξερευνησαὶ τὰ ὄντα αὐτῆς ὑψηλότερα. 260

Ὅταν μὲν γὰρ ἐξουσία σοι δοθῇ τοῦ κατανοῆσαι, κατανόησον καὶ μὴ ἀναιδευθῆς κατὰ τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ προσκύνησον καὶ δοξολόγησον καὶ μετὰ σιγῆς εὐχαριστησον.

Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι φαγεῖν μέλι πολλὸν καλόν, οὕτως οὐδὲ ἐξερευνησαὶ περὶ τῶν ἐνδόξων λογίων, ἵνα μὴ, θέλοντες καθορᾶν τὰ μακρότερα πράγματα, ἔτι μὴ καταλαβόντες αὐτὰ ἐκ τῆς τραχύτητος τῆς ὁδοῦ, ἐξασθενήσῃ ἡ ὀπτική δύναμις καὶ βλαβῇ. 265

Ἐνίοτε γὰρ ἀντὶ τῆς ἀληθείας φαντάσματα τινα καθορᾶται, καὶ ὅταν ἀκηδιάσῃ ὁ νοῦς ἐκ τῆς ἀναζητήσεως, ἐπιλανθάνεται τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ· καὶ καλῶς ἔφησεν ὁ σοφὸς Σολομών, καθάπερ πόλις ἀτείχιτος, οὕτως ἄνθρωπος ἀνυπομόνητος. 270

Καθάρισον οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν καὶ ἀποσώβησον ἀπὸ σοῦ τὴν μέριμναν τῶν πραγμάτων τῶν ὄντων ἔξωθεν τῆς φύσεώς σου καὶ κρέμασον κατὰ τῶν σῶν νοημάτων καὶ κινήματων καταπέτασμα σφραγισμένης καὶ ταπεινώσεως, καὶ διὰ τούτων εὐρήσεις τὸ ὄν ἔσωθέν σου· τοῖς γὰρ ταπεινόφροσιν ἀνακαλύπτεται τὰ μυστήρια. 52

Εἰ βούλει δοῦναι σὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς τῆς καθαριζούσης τὸν νοῦν καὶ τῇ διαμονῇ εἰς τὴν ἐρηγόροισιν τῆς νυκτός, ὅπως κτήσῃ διάνοιαν φωτεινὴν, μάκρυνον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς θεᾶς τοῦ κόσμου καὶ ἔκκοψον ἀπὸ σεαυτοῦ τὰς συντυχίας, καὶ μὴ θέλε ὑποδέξασθαι ἐν συνηθείᾳ φίλους εἰς τὸ κελλίον σου, μὴ δὲ ἐν προσήματι χρηστότητος, ἀλλὰ μόνους τοὺς σοὶ ὁμοτρόπους καὶ ὁμογνώμονας καὶ συμμύστας, καὶ *φοβοῦ* τὴν 280

257 νοερῶν] Syr habet *κλεισις* (BD 51, 5) = φωτεινῶν 285 φοβοῦ] Syror habet *κλεισις* (V 124, 35· V 562, 16) = ὅτε φοβηθῆς, Syror autem habet *κλεισις* (BD 52, 10) = ἐὰν φοβηθῆς

presus de el. Pentru că din măreția înfricoșătoare a lucrurilor îi pătrunde o frică înlăuntru și puterea de discernere⁴⁰ face semn *minții* sufletului să lucreze tăcerea și să nu se poarte cu nerușinare, ca să nu se piardă, să nu le caute pe cele mai presus de el și să nu le iscodească pe cele mai înalte decât el.

Când ți se dă puterea să înțelegi, înțelege și nu te purta fără rușine față de taine, ci închină-te, doxologește și mulțumește în tăcere. 262

Pentru că așa cum nu este bine să mănânci multă miere, tot așa nu e bine nici să iscodești cuvintele slăvite, pentru ca nu cumva, vrând să vezi lucrurile aflate mai departe și încă neînțelegându-le din pricina asprimii căii, să-ți slăbească puterea văzătoare și să fie vătămată. 265

Fiindcă uneori, în loc de adevăr, se văd anumite năluciri, iar când *partea înțelegătoare* e cuprinsă de akedie din cauza căutării⁴¹, uită de scopul ei. Și bine a zis înțeleptul Solomon că omul fără răbdare e precum o cetate fără ziduri. 269

Curățește-ți deci, omule, sufletul și izgonește de la tine grija lucrurilor din afara firii tale⁴² și atârnă înaintea înțeleșurilor și a *mişcărilor* tale vâlul cugetării feciorelnice și smerite, și prin acestea vei afla ceea ce este înlăuntruul tău. Pentru că tainele se descoperă celor smeriți cu cugetul. 273

Dacă vrei să-ți pui sufletul la lucrarea rugăciunii care curăță *cugetarea* și la zăbava în privegherea de noapte, ca să dobandești o *minte* [care este] îmbrăcată de lumină⁴³, îndepărtează-te de vederea lumii și taie de la tine întâlnirile și să nu vrei să primești în chilia ta prieteni, după obicei, nici sub acoperământul prefăcut al bunătății, ci doar pe cei de o viață, de aceeași părere și tainică înțelegere cu tine. Și dacă te temi că vei fi târât în flecăreli lăuntrice⁴⁴, care de obicei se pornesc fără de voie, atunci să tai de la tine și flecăreala din afară. 279

cf. Pilde 25, 27

cf. Pilde 25, 28

cf. Pilde 3, 34

φύρσιν τῆς ψυχικῆς ὁμιλίας, ἥτις εἴωθε κινεῖσθαι ἀκουσίως, *καὶ μετὰ τὸ κοπῆναι καὶ παυθῆναι* τὴν ἐξωτικὴν ὁμιλίαν.

Σύζευξον τῇ προσευχῇ σου καὶ *τὴν ἐλεημοσύνην*, ἵνα ἴδῃ σου ἡ ψυχὴ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.

Ὅσον γὰρ γαληνῆ ἡ καρδίᾳ ἀπὸ τῶν ἐξωτικῶν πραγμάτων, 290 τοσοῦτον δύναται ὁ νοῦς δέξασθαι τὴν ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν *νοημάτων* κατάπληξιν· ἔθος γὰρ τῇ ψυχῇ ταχέως μεταλλάξει συντυχίαν εἰς συντυχίαν, ἐὰν ἀγωνισώμεθα ἐπιδειξασθαι μικρὰν ἐπιμέλειαν.

Σχόλασον οὖν τῇ ἀναγνώσει τῶν γραφῶν τῇ ἐμφανιζούσῃ 295 σοὶ τὴν λεπτότητα τῶν *ὁδῶν* τῆς θεωρίας καὶ τοὺς βίους τῶν ἁγίων, κἂν μὴ ἀπ' ἀρχῆς αἰσθάνῃ τῆς γλυκύτητος διὰ τὴν ἐπισκοποῦσαν ἐγγύτητα τῶν πραγμάτων, ἵνα μεταλλάξης συντυχίαν εἰς συντυχίαν. Καὶ ὅταν ἀναστῆς εἰς προσευχὴν καὶ 53 εἰς τὸν κανόνα, ἀντὶ τῆς κοσμικῆς μελέτης ἧς εἶδες καὶ ἤκουσας, 300 εὔρεθῆσιν εἰς τὴν μελέτην τῶν γραφῶν ὧν ἀνέγνωσ, καὶ διὰ ταύτης ἐπιλανθάνῃ τῆς μνήμης ἐκείνων, καὶ οὕτως ἔρχεται ὁ νοῦς εἰς τὴν καθαρότητα. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ γεγραμμένον ὅτι «ἡ ψυχὴ βοηθεῖται ὑπὸ τῆς ἀναγνώσεως, ὅταν στῆ εἰς προσευχὴν», 305 καὶ πάλιν «*ἐκ τῆς προσευχῆς φωτίζεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν*»· τοῦτό ἐστι, ἀντὶ τῆς ἐξωτικῆς φύρσεως, εὐρίσκεται αὐτῇ ὕλη τῶν τρόπων τῆς προσευχῆς.

Αἰσχροὺν ἐστὶ τοὺς φιλοσόφους καὶ γαστριμάργους περὶ τῶν πνευματικῶν ἐρευνῆσαι πραγμάτων, ὥσπερ καὶ πόρνην περὶ σωφροσύνης λαλῆσαι.

Σῶμα μεγάλως ἀσθενοῦν τὰ λιπώδη τῶν βρωμάτων ἀποστρέφεται 310 καὶ μυσάπτεται, καὶ νοῦς τοῖς κοσμοῖς πράγμασιν ἐνασχολούμενος οὐ δύναται προσεγγίσει τῇ ἐξερευνησί τῶν θείων.

286–287 καὶ... παυθῆναι] *cum Syroc* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (V 562, 16'), *Syrroc autem habet* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (BD 52, 12) = ἔκοψον ἀπὸ σοῦ καὶ 288 τὴν ἐλεημοσύνην] *Syr habet* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (BD 52, 13) = τὰς

284 Înjugă virtuțile la rugăciunea ta, pentru ca sufletul tău să vadă lumina adevărului.

290 Pentru că, pe cât se liniștește inima de lucrurile din afară, pe atât poate *cugetarea* ta să primească *uimirea* care vine din înțelegerea cuvintelor Scripturii⁴⁵. Pentru că sufletul are obiceiul să schimbe repede o îndeletnicire cu altă îndeletnicire⁴⁶, dacă ne luptăm să dovedim cât de cât purtare de grijă.

295 Așadar, zăbovește în citirea scrierilor care-ți arată subțirimea viețuirii și a *contemplației* și viețile sfinților, chiar dacă nu simți de la început dulceața lor din cauza apropierii pricinuitoare de întuneric a lucrurilor, ca să schimbi [prin citire] îndeletnicirea cu ceva printr-o îndeletnicire cu altceva. Și când te vei ridica la rugăciune și la canon, în locul *meditării* lumești în *cuget* la cele văzute sau auzite, vei ajunge la *meditarea* scrierilor din care ai citit, iar prin aceasta vei uita de amintirea aceluia, și astfel *cugetul* tău va ajunge la curăție. Iar aceasta este ceea ce s-a scris, că „sufletul e ajutat de citire când stă la rugăciune”; și, iarăși, că „de la citire este luminat în rugăciune”.

305 Adică, în locul peregrinării în cele din afară, [meditarea] îi dă [*cugetului*] materie pentru diferitele feluri de rugăciune.

307 Este un lucru rușinos ca iubitorii de trup și cei lacomi la mâncare să cerceteze cele despre lucrurile duhovnicești, așa cum rușinos este ca o curvă să vorbească despre feciorie.

310 Trupul foarte bolnav se scârbește de mâncărurile grase și simte respingere față de ele, iar mintea care se îndeletnicește cu lucrurile lumești nu poate să se apropie de cercetarea celor dumnezeiești.

ἀρετὰς 292 νοημάτων] *Syr habet* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (BD 52, 15) = φθεγμάτων/λογίων (τῆς γραφῆς) 296 ρ. ὁδῶν] *Syr habet* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (BD 52, 18) = τῆς διαγωγῆς καὶ 305 ἐκ... ἀνάγνωσιν] *Syr habet* ܡܘܨܗܘܘܬܐ (BD 53, 5-6) = ἐκ τῆς ἀναγνώσεως φωτίζεται ἐν προσευχῇ

Πῦρ ἐν ὑγροῖς ξύλοις οὐχ' ἄπτει, καὶ ἡ θεία θερμασία ἐν 54
καρδία ἀγαπώσῃ τὴν ἀνάπαιυσιν οὐκ ἐξάπτεται.

Ἡ πόρνη οὐκ ἐμμένει τῇ φιλίᾳ πρὸς ἓνα, καὶ ψυχὴ ἡ 315
συνδεδεμένη πράγμασι πολλοῖς οὐ διαμένει ἐν τοῖς θείοις
διδάγμασιν.

Ὡσπερ ὁ μὴ ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τὸν ἥλιον οὐ δύναται
διηγῆσασθαι τινί τὸ φῶς αὐτοῦ ἐκ μόνης *ἀκοῆς*, οὕτως ὁ
μὴ γευσάμενος τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος τῶν πνευματικῶν
ἔργων. 320

Ἐάν ἔχῃς τί περισσότερον τῆς ἡμερινῆς χρείας σου, διάδος
αὐτὸ πτωχοῖς καὶ δεῦρο μετὰ παρησίας πρόσφερε τὰς εὐχὰς
σου, τουτέστι λάλησον μετὰ Θεοῦ ὡσπερ υἱὸς μετὰ πατρὸς.

Οὐδὲν οὕτως προσεγγίσει τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν δύναται 325
ὡσπερ ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ οὐδὲν οὕτως γαλήνην ἐμποιεῖ τῷ νῷ
ὡς ἡ ἐκούσιος πτωχεία.

Κρεῖσσόν σοι ἐστὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν πολλῶν ἰδιώτην διὰ τὴν
ἀπλότητα, καὶ μὴ σοφὸν καὶ τέλειον τὸν νοῦν διὰ τὴν *δόξαν*.

Ἐάν τις ἰππῶ ἐπιβεβηκῶς ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς σέ τοῦ λαβεῖν 55
ἐλεημοσύνην, μὴ στρέψῃς αὐτόν, διότι πάντως ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ 330
ἐπιδείξῃς ἦν ὡς εἰς τῶν πτωχῶν. Ὅταν δὲ δώσης, μετὰ μεγαλοψυχίας
δίδου καὶ ἰλαρότητος προσώπου, καὶ πλείον οὐ ἐζήτησε παρέχε
αὐτῷ. «*Ἀπόστειλον*» γάρ φησι «τὸν ψωμὸν σου κατὰ πρόσωπον
τοῦ ὕδατος καὶ μετὰ πολὺν καιρὸν εὐρήσεις τὴν ἀντίδοσιν».

Μὴ διαχωρίσης πλούσιον ἀπὸ πένητος καὶ μὴ θέλε μαθεῖν τὸν 335
ἄξιον ἐκ τοῦ ἀναξίου, ἀλλ' ἔστωσαν πρὸς σέ πάντες ἄνθρωποι
εἰς τὸ ἀγαθὸν ἴσοι. ἐν τούτῳ γάρ τῳ τρόπῳ *καὶ τοὺς ἀναξίους

318 διηγῆσασθαι τινί] *Syr habet* ... (BD 54, 5-6) = ἐννοῆσαι/φαντάζεσθαι
ἐν τῷ νοί αὐτοῦ | *p.* ἀκοῆς] *Syr habet* ... (BD 54, 6-7) = τοῦ λαβεῖν εἰκόνα τινά ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὡς (ὡς *abest in Syror*)
καὶ αἰσθάνεσθαι τὸ κάλλος τῶν ἀκτινῶν αὐτοῦ 328 ἀπλότητα] *Syr habet* ... (BD 54, 18-19) = τὴν ἀπλότητα τῶν

313 Focul nu se aprinde cu lemne ude, iar căldura dumnezeias-
că nu se aprinde în inima care iubește odihna.

315 Desfrânata nu stăruie în prietenia cu un singur bărbat,
iar sufletul legat de multe lucruri nu stăruie în învățăturile
dumnezeiești.

317 După cum cel ce nu vede soarele nu poate să-și închipuie
în *cuget* lumina lui numai din auz, ca să-și facă în sufletul său
o oarecare imagine, și nici să simtă frumusețea razelor lui,
tot așa este și cel ce nu a gustat cu sufletul său din dulceața
făptuirii duhovnicești.

321 Dacă ai ceva mai mult decât trebuința ta zilnică, dă să-
racilor și vino cu îndrăzneală să-ți aduci rugăciunile, adică *cf. Mt. 19, 21*
vorbește cu Dumnezeu precum un fiu cu tatăl său⁴⁷.

324 Nimic nu poate să apropie inima de Dumnezeu așa cum
o face mila⁴⁸ și nimic nu aduce pace în *cuget* așa cum o face
sărăcia de bunăvoie.

327 Mai bine îți este să fii numit de către cei mulți prost pen-
tru simplitatea faptelor tale și pentru nemăsurata-ți dărnicie,
ca dovadă a fricii de Dumnezeu, decât înțelept și copt la *min-*
te, din pricina înfrânării⁴⁹ tale.

329 Dacă cineva călare pe un cal îți întinde mâna ca să pri-
mească milostenie, nu te întoarce de la el, fiindcă cu siguranță
în acel ceas e în nevoie, ca unul dintre săraci. Iar când dai, dă
cu mărimă de suflet și cu față veselă și dă-i mai mult decât a
cerut! Pentru că zice: „Trimite-ți pâinea pe fața apei și, după
puțină vreme, vei afla răsplătirea.“ *Eccl. 11, 1*

335 Să nu-l deosebești pe cel bogat de cel sărac și să nu vrei
să afli deosebirea dintre cel vrednic și cel nevrednic, ci să-ți
fie toți oamenii egali în fața binelui. Pentru că în acest fel îi

χειρῶν σου καὶ τὴν ἄμετρον φιλοδωρίαν σου εἰς ἐνδειξιν φόβου Θεοῦ | δόξαν] *Syr habet* ... (BD 54, 20) = φειδωλίαν σου

δύνασαι ἐλκύσαι εἰς τὸ ἀγαθόν*, διότι ταχέως ἔλκεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν σωματικῶν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ γὰρ Κύριος τελώναις καὶ πόρνοις ἐκοινωνεῖ τῆς τραπέζης αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐχώριζε τοὺς ἀναξίους, ἵνα τῷ τρόπῳ τούτῳ ἐλκύσῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν σωματικῶν προσεγγίσωσι τοῖς πνευματικοῖς· τούτου χάριν, τῷ ἀγαθῷ καὶ τῇ τιμῇ πάντας ἀνθρώπους ἴσωσον, κἂν γένηται Ἰουδαῖος ἢ ἄπιστος ἢ φονευτής, καὶ μάλιστα ὅτι ἀδελφός σου ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς φύσεώς σου, καὶ ἄνευ γνώσεως ἐπλανήθη ἀπὸ τῆς ἀληθείας.

Ὅταν δὲ ποιήσῃς τινὶ ἀγαθόν, μὴ ἐκδέχου παρ' αὐτοῦ ἀμοιβήν, καὶ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πραγμάτων ἀνταμφιθήσῃ παρὰ Θεοῦ· ἐὰν δὲ ἔστι σοι δυνατόν, μὴ δὲ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀμοιβήν τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ.

Ἐὰν βάλῃς τῇ ψυχῇ σου τὸν ὄρον τῆς πτωχείας καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τῶν μεριμνῶν καὶ ὑπεράνω τοῦ κόσμου γένῃ ἐν τῇ σῆ πτωχείᾳ, βλέπε μὴ διὰ φιλοπτωχείαν ἀγαπήσῃς τὴν κτῆσιν, ἵνα δῆθεν ἐλεημοσύνην ποιήσῃς, καὶ βάλῃς τὴν ψυχὴν σου εἰς τάραχον τοῦ λαβεῖν ἀπὸ τινος καὶ δοῦναι ἐτέρῳ, καὶ ἀφανίσῃς τὴν τιμὴν σου τῇ ὑποταγῇ τῆς αἰτήσεως τῆς παρὰ ἀνθρώπων, καὶ ἐκπέσῃς ἀπὸ τῆς εὐγενείας καὶ ἐλευθερίας τῆς διανοίας σου ἐν τῇ μερίμνῃ τῶν βιωτικῶν, διότι ἡ βαθμὶς σου ὑψηλοτέρα ἐστὶ τῆς βαθμίδος τῶν ἐλεημόνων· δέομαί σου, μὴ *ὑποταγῆς*. Ἡ ἐλεημοσύνη *ὁμοία* ἐστὶ τῇ παιδοτροφίᾳ, ἡ δὲ ἡσυχία πέφυκεν ἡ *ἀκρότης* τῆς τελειώσεως.

Εἰ ἔχεις κτήσεις, ἐφάπαξ ταύτας διασκόρπισον· εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, μὴ θέλε ἔχειν.

Καθάρισόν σου τὸ κελλίον ἀπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἀπὸ τῶν περισευμάτων, διότι τοῦτό σε ἀπάγει πρὸς ἐγκράτειαν ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον· ἡ γὰρ σπάνις τῶν πραγμάτων διδάσκει τὸν

337-338 καὶ... ἀγαθόν] Syr habet *καὶ τὸ ἀγαθὸν* (BD 55, 8) = ἐρεθίσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν ἀλήθειαν

vei îndemna către adevăr, fiindcă sufletul este atras repede de către cele trupești la frica de Dumnezeu.

Domnul i-a făcut părtași mesei Sale pe vameși și pe desfrânate și nu i-a oșebit pe cei nevrednici, pentru ca în acest fel să-i atragă la frica de Dumnezeu, iar ei să se apropie prin cele trupești de cele duhovnicești. Pentru aceasta toți oamenii să-ți fie egali în bine și în cinste, chiar de ar fi evreu sau necredincios sau ucigaș, mai ales că este fratele tău și din firea ta și, fără să știe, a fost dus de la adevăr la rătăcire.

Când faci cuiva un bine, nu aștepta răsplată de la el, și pentru amândouă aceste lucruri vei fi răsplătit de Dumnezeu. Iar dacă îți este cu puțință, nu face binele nici pentru răsplata viitoare.

Dacă îți pui în suflet legea sărăciei și te eliberezi prin harul lui Dumnezeu de griji și ajungi, în sărăcia ta, mai presus de lume, vezi ca nu cumva, din pricina iubirii de săraci, să iubești agonisirea ca să faci, chipurile, milostenie și să-ți vâri sufletul în tulburarea primirii de la unul și a dăruirii către altul, și să-ți risipești vrednicia supunându-te la cererile oamenilor, și să-ți cazii din noblețea și libertatea *cugetării* tale în grija de cele ale vieții, pentru că treapta ta este mai înaltă decât treapta celor care fac milostenie. Te rog, nu te lăsa înșelat! Milostenia este ceata celor care hrănesc pruncii, în timp ce isihia este, în mod firesc, calea desăvârșirii.

Dacă ai averi, risipește-le dintr-odată! Iar de nu ai, să nu vrei să ai.

Curățește-ți chilia de desfătare și de cele de prisos, fiindcă aceasta te înalță, fără să vrei și fără să te socotești, la înfrânare. Pentru că pușinătatea lucrurilor îl învață pe om răbdarea,

360 ὑποταγῆς] Syr habet *καὶ τὸ ἀγαθὸν* (BD 56, 12) = γελασθῆς | ὁμοία] Syr habet *καὶ τὸ ἀγαθὸν* (BD 56, 12) = τάξις 361 ἀκρότης] Syr habet *καὶ τὸ ἀγαθὸν* (BD 56, 13) = ὁδός

cf. Mt. 9, 11; 21, 31; 26, 6

ἄνθρωπον τὴν *ἐγκράτειαν*, διότι ὅταν ἄδειαν τῶν πραγμάτων λάβωμεν, οὐ δυνάμεθα κατέχειν ἑαυτούς.

Οἱ τὸν ἐξωτικὸν πόλεμον νικῆσαντες ἐθάρρησαν ἀπὸ τοῦ ἐνδο-
τάτου φόβου, καὶ οὐδὲν ἀναγκαστικῶς κατεπείγει αὐτούς, καὶ οὐ
370 σαιίνονται ἐν τῷ πολέμῳ, οὔτε ἀπέμπροσθεν οὔτε ἐξόπισθεν.

Πόλεμον δὲ λέγω, τὸν ἐξεγειρόμενον κατὰ τῆς ψυχῆς ὑπὸ
τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ἀμελείας· οἷον, τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν,
τῆς *ἀκοῆς* καὶ τῆς *γλώττης*, ἅτινα ἐπαγόμενα τῇ ψυχῇ τύ-
375 φλωσιν ἐμποιεῖ αὐτῇ, καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς τῆς ταραχῆς τῆς
ἐξωθεν οὐ δύναται προσέχειν ἑαυτῇ ἐν τῷ λεληθότῳ πολέμῳ τῷ
κινουμένῳ κατ' αὐτῆς καὶ διὰ τῆς γαλήνης νικῆσαι τοὺς ἐνδοθεν
κινουμένους. Ὅταν γάρ τις κλείσῃ τὰς τῆς πόλεως θύρας,
τουτέστι τὰς αἰσθήσεις, τότε ἔσωθεν πολεμεῖ καὶ τοὺς ἐξωθεν τῆς
380 πόλεως ἐνεδρεύοντας οὐ πτοεῖται.

Μακάριος ὁ γινώσκων ταῦτα καὶ μένων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ
μὴ θορυβούμενος ἐν τῷ πλήθει τῶν ἔργων, ἀλλὰ πάσας τὰς
σωματικὰς πράξεις μεταστρέψας εἰς τὸν κόπον τῆς προσευχῆς
καὶ πιστεύσας ὅτι, ὅσον μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐργάζεται καὶ ἔχει τὴν
385 μέριμναν εἰς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οὐ μὴ λείψῃ αὐτῷ τί τῶν
πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν, καθότι δι' αὐτὸν ἀπέχεται τοῦ ἔργου.

Ἐὰν δέ τις μὴ ὑπομείνῃ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ἄνευ τοῦ ἐργοχειρίου,
ἐργαζέτω, χρώμενος μὲν αὐτῷ ὡς βοηθῷ, μὴ πλεονεκτῶν δὲ διὰ τὸ
κέρδος. Καὶ τοῦτο μὲν τοῖς ἀσθενέσι τέθειται, τοῖς δὲ τελειότεροις
ταραχῶδες πέφυκε· τοῖς γὰρ πτωχοῖς καὶ ῥαθύμοις, οἱ πατέρες τὸ
390 ἐργάζεσθαι ἐξέθεντο καὶ οὐχ' ὡς πρᾶγμα ἐπάναγκες.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ ὁ Θεὸς κατανοίγει σου τὴν *καρδίαν*
ἔσωθεν, δίδου σεαυτὸν ἀδιαλείπτως μετανοίαις καὶ γονυκλισίαις,
καὶ μὴ ἐάσης τὴν καρδίαν σου μερμηνῆσαι τινός, ἐν τῷ ἄρξασθαι
58

367 ἐγκράτειαν] *hoc et καρτερίαν* 374 ἀκοῆς] *Syr habet κηρω* (BD 56, 22) = καὶ τῆς ὁράσεως | p. γλώττης] *Syr habet κωσινο κλωσο* (BD 57, 1) = τῆς ὁμιλίας καὶ τῆς γαστροῦς
392 καρδίαν] *Syr habet καρδιαν* (BD 57, 21) = διάνοιαν

deoarece, atunci când avem lucruri din belșug, nu ne putem stăpâni pe noi înșine⁵⁰.

Cei care au biruit războiul din afară⁵¹ au prins curaj față de frica cea mai dinlăuntru, și nimic nu îi silește, și nu se clatină nici în războiul din față, nici în cel din spate.

Iar război îl numesc pe cel ridicat împotriva sufletului de către simțuri și de către nepurtarea de grijă – de pildă, prin a da și a primi, prin vedere, prin vorbire și prin pân-tece – care, venind asupra sufletului, îl orbesc și, din pricina tulburării celei din afară, nu poate să fie atent la el însuși în timpul războiului ascuns pornit împotriva lui, așa încât să le biruie prin *liniște lăuntrică*⁵² pe cele care se mișcă înlăuntru său. Pentru că atunci când cineva închide porțile cetății, acestea fiind simțurile, duce războiul înlăuntru și nu se teme de cei din afara cetății care pândesc asupra ei.

Fericit⁵³ este cel care cunoaște acestea și rămâne în isihie și nu este tulburat cu mulțimea activităților⁵⁴, ci toată *făptuirea* trupească o întoarce spre *osteneala* rugăciunii și crede că, pe cât lucrează dimpreună cu Dumnezeu și își are grija în El noaptea și ziua, pe atât nu îi va lipsi nimic din cele de trebuință, fiindcă pentru El s-a îndepărtat de muncă.

Dacă cineva nu rabdă să stea în isihie fără un lucru de mână, atunci să lucreze, însă folosindu-l ca ajutor, nu lăcomindu-se la câștig. Această rânduială este pusă pentru cei slabi, dar celor mai desăvârșiți le aduce în mod firesc tulburare, fiindcă Părinții au rânduit munca pentru cei săraci și leneși, și nu ca pe ceva necesar⁵⁵.

În vremea în care Dumnezeu îți străpunge *cugetarea* dinlăuntru, predă-te pe tine metaniilor neîncetate și plecărilor de genunchi, și nu-ți lăsa inima să se îngrijească de ceva atunci când demonii încep să te convingă să te ocupi de altele, și

τοὺς δαίμονας πείθειν σε ἐν ἄλλοις ἀσχολεῖσθαι, καὶ τότε ἴδε καὶ 395
θαύμασον τί σοι μέλλει ἐκ τούτων τίττεσθαι.

Οὐδὲν ἕτερον τῶν πραγμάτων μείζον τοῦ ῥίψαι τινὰ ἑαυτὸν
ἔμπροσθεν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ
γενέσθαι δεδεμένον εἰς τοῦπίσω τὰς χεῖρας.

Βούλει μὴ ψυχρανθῆναι σου τὴν θέρημν καὶ μὴ πτωχεῦσαι 400
ἀπὸ τῶν δακρύων; Ἐν τούτοις διοίκησον σεαυτὸν.

Καὶ μακάριος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν φροντίσης τῶν λεγομένων
σοι, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ μηδὲν ἕτερον μετ' αὐτῶν ζητήσης.
Τότε γὰρ ἀνατελεῖ τὸ φῶς ἔσωθεν, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ταχέως
ἐπιλάμψει, καὶ γενήσῃ ὡς παράδεισος ἠνθισμένους καὶ ὡς πηγὴ 405
ὑδατος ἀνεκλιποῦς.

Βλέπε ὅποια ἀγαθὰ τίττεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τοῦ ἀγῶνος.

Πολλάκις εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος κεκνυφὸς ἐπὶ γόνασιν ἐν
προσευχαῖς, καὶ τὰς χεῖρας τεταμένους εἰς οὐρανοῦς, καὶ ἀτενίζων 410
τῷ προσώπῳ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ συνάγων πάσας
τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ· καὶ ἐνόσφ
ὁ ἄνθρωπος δέεται τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων καὶ κατανύξεως, ἐν
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐξαίφνης κινεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πηγὴ βρύουσα
ἡδονῆν, καὶ διαλύονται τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ συγκαλύπτονται 415
αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ νεύει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, αἱ
δὲ ἐνθυμήσεις αὐτοῦ ἐναλλάσσονται, ὥστε μὴ δύνασθαι ποιῆσαι
μετανοίας ἐξεναντίας τῆς χαρᾶς τῆς κραδαινούσης ἐν ὄλῳ τῷ
σώματι.

Πρόσεχε οὖν, ἄνθρωπε, οἷς ἀναγινώσκεις.

Ἐὰν μὴ ἀγωνίση, οὐ μὴ εὐρησῇ, καὶ ἐὰν μὴ κρούσης μετὰ 59
θερμότητος καὶ ἐπαγρυπνήσης τῇ θύρᾳ διηνεκῶς, οὐ μὴ 420
εἰσακουσθῆς.

Τίς ἀκούων ταῦτα ἐπιθυμήσει τῆς ἐξωτικῆς δικαιοσύνης, εἰ
μὴ ὁ μὴ δυνάμενος ὑπομεῖναι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ; Ἄλλ' ὅμως ἐάν τις

atunci vezi și minunează-te de cele care urmează să se nască
în tine din acestea.

397 Nimic nu este mai mare decât ca cineva să se arunce pe
sine înaintea crucii lui Hristos noaptea și ziua și să fie legat cu
măinile la spate.

400 Vrei să nu ți se răcească căldura și să nu sărăcești de lacrimi?
Cârmuiește-te pe tine însuși întru acestea.

402 Și fii fericit, o, omule, dacă te îngrijești noaptea și ziua de
cele spuse ție și dacă nu cauți nimic altceva în afară de acestea.
Pentru că „atunci va răsări lumina“ dinlăuntru și „dreptatea 405
ta“ va străluci grabnic, și vei ajunge ca un rai înflorit și ca un
izvor de apă neîmpuținată.

407 Vezi ce fel de bunătați i se nasc omului din luptă.

408 Omul se află adeseori îngenuncheat în rugăciuni, cu mâi-
nile întinse către cer, așintindu-și privirile la crucea lui Hristos
și adunându-și toate *mișcările* în rugăciune către Dumnezeu.
Și pe când se roagă lui Dumnezeu cu lacrimi și străpungere,
dintr-odată, în acea vreme, în inima lui se mișcă un izvor din
care se revarsă plăcere și mădularele i se topesc, ochii i se aco-
peră, fața și-o pleacă la pământ, iar gândurile i se schimbă, așa
încât nu poate să mai facă metanii din pricina bucuriei care se
mișcă în întregul trup.

418 Așadar, omule, ia aminte la cele pe care le citești.

419 Dacă nu te lupți, nu vei găsi și, dacă nu bați neîncetat cu 419
căldură și priveghere la poartă, nu vei fi auzit. *cf. Mt. 7, 7-8*

421 Cine, după ce aude acestea, va mai dori dreptatea cea din
afară⁵⁶, decât cel care nu poate să rabde strămtorarea chiliei⁵⁷?
Dar dacă cineva nu poate să facă aceasta, deoarece faptul de a se
afla omul în spatele porții este un dar al lui Dumnezeu, nu părăsi
cealaltă latură, ca să nu fii lipsit de amândouă laturile vieții⁵⁸.

μη δυνηθῆ ταύτην ἔξασκήσαι. διότι χάρις Θεοῦ ἔστι τὸ εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἔσωθεν τῆς θύρας, *μη ἐγκαταλειφθῆ τῆς ἐτέρας ὁδοῦ*, ἵνα μη ἄμοιρος γένηται τῶν δύο *ὁδῶν* τῆς ζωῆς. 425

Ἔως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἔξω ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἐργασίας, ὁμοίως καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν πονηρῶν διανοιῶν, καὶ ἔξασθενήσῃ ἢ φυσικῆ κίνησις τοῦ σώματος τοῦ μη κινήσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν γλυκύτητα τῆς ἁμαρτίας, ἢ γλυκύτης τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ οὐ μη κινήθῃ ἐν τῷ ἄνθρώπῳ, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ οὐ μη *ἀγνισθῇ ἐν* τῇ ζωῇ, καὶ τὰ θεῖα νοήματα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ οὐ μη θεαθῇ. 430

Καὶ ἔως ἂν καταργήσῃ ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν μέρμναν τῶν βιωτικῶν, χωρὶς τῆς ἀναγκαίας χρείας τῆς φύσεως, καὶ ἑάσῃ τὸν Θεὸν φροντίσαι τούτων, ἢ πνευματικῆ μέθη ἐν αὐτῷ οὐ μη κινήθῃ, καὶ τῆς παραπληξίας ἐκείνης, ἣν ὁ ἀπόστολος ἐνεκαλεῖτο, οὐ μη *αἰσθηθῇ*. 435

Ταῦτα δὲ εἶπον, οὐκ ἐκκόπτων τὴν ἐλπίδα, ὡς ὅτι, ἐὰν τις μη φθάσῃ τὴν ἀκρότητα τῆς τελειώσεως, οὐ μη καταξιοθῆ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, οὐδ' οὐ μη ὑπαντήσῃ αὐτῷ παράκλησις. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, ὅταν ἐκφρασίῃ τις τὰ ἄτοπα καὶ μακρυνθῇ ἀπ' αὐτῶν τελείως καὶ προσοδράμῃ τοῖς ἀγαθοῖς, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ 60 αἰσθάνεται τῆς βοθηθείας· ἐὰν δὲ ἀγωνισθῆται μικρόν, εὐρήσει παράκλησιν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ τεύξεται τῆς τῶν πταισμάτων ἀφέσεως καὶ καταξιοθήσεται τῆς χάριτος καὶ δέξεται πλῆθος ἀγαθῶν· ὁμως ἥττων ἔστιν οὗτος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ ἀφορίσαντος ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ εὐρηκότες ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῆς μελλούσης μακαριότητος καὶ 445 καταλαβόντος ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα δι' ὃ ἐπεδήμησεν ὁ Χριστός,

ὡ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
ἀμήν.

Dulceața Duhului lui Dumnezeu nu se va mișca în om, iar mădularele lui nu vor fi deschise pentru viață și nu va vedea *imboldurile* dumnezeiești în sufletul său până când omul cel din afară nu moare față de lucrurile lumii, nu numai față de păcat, ci și față de toată lucrarea trupească; până când omul cel lăuntric nu moare față de cugetele viclene și până ce mișcarea firească a trupului nu va slăbi ca să nu mai miște în inimă dulceața păcatului. 434

Și până când nu va înceta din inima sa grija pentru cele ale vieții, în afară de trebuința necesară firii, și până când nu-l va lăsa pe Dumnezeu să Se îngrijească de acestea, beția duhovnicească nu se va mișca în el, și nici acea nebulie de care a fost învinuit Apostolul. 439

Acestea le-am spus nu ca să tai nădejdea că, dacă cineva nu ajunge la piscul desăvârșirii, nu va fi învrednicit de harul lui Dumnezeu, nici că nu îl va întâmpina vreo mângâiere. Pentru că, într-adevăr, când cineva le disprețuiește pe cele nepotrivite și se îndepărtează de ele cu desăvârșire și aleargă către cele bune, simte în scurtă vreme ajutorul. Iar dacă se luptă pușin, va afla mângâiere pentru sufletul său și va dobândi iertarea greșelilor și va fi învrednicit de har și va primi mulțime de bunătați. Dar unul ca acesta este mai mic în comparație cu desăvârșirea celui care s-a despărțit de lume și a aflat în sufletul său taina fericirii viitoare și a pus stăpânire pe acel lucru pentru care a venit Hristos, Căruia fie slava împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, în vecii vecilor.

Amin.

424-425 μή... ὁδοῦ] Syr habet *ܡܘܠܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 59, 5-6) = μη ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐτέραν μερίδα 425 ὁδῶν] Syr habet *ܡܥܘܠܡܘܢ* (BD 59, 7) = μερίδων 432 ἀγνισθῇ ἐν] Syr habet *ܕܠܘܟܐ* (BD 59, 13) = ἀνοιχθῇ, ἀποκαλυφθῇ, ἐκφανθῇ 438 p. αἰσθηθῇ] Syr habet *ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 59, 18) = ὅτι τὰ πολλὰ γράμματα περιέτρεψεν αὐτὸν εἰς μαῖναν (cf. Pilde 26, 24)

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Ε'

Πολλὴν ὁ Θεὸς δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν τιμὴν τῆ διπλῆ μαθήσει, ἣν αὐτοῖς ἔχαρίσατο, καὶ πανταχόθεν αὐτοῖς ἤνοιξε θύραν εἰσελθεῖν εἰς τὴν γνῶσιν. *Θέλεις δὲ μάρτυρα πιστὸν τῶν εἰρημένων; σὺ εἰς ἑαυτὸν γενοῦ*, καὶ οὐ μὴ ἀπόλλῃ· εἰ δὲ καὶ *ἔξωθεν βούλει γνῶναι τοῦτο*, ἔχεις ἄλλον διδάσκαλον καὶ 5 μάρτυρα ὀδηγοῦντα σε πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας.

Νοῦς ἔμπεφυρμένος οὐ δύναται φυγεῖν τῆς *λήθης*, καὶ ἡ σοφία τὴν ἑαυτῆς θύραν τῷ τοιοῦτῳ οὐκ ἀνοίγει.

Ὁ δυνηθεὶς καταλαβεῖν ἐν ἀκριβεῖ γνώσει πρὸς ποίαν ἰσότητα τὸ πέρας τῶν πάντων περαιοῦται, πρὸς ἀποταγὴν τῶν βιωτικῶν 10 ἄλλον διδάσκαλον οὐ δέεται.

Ὁ ὑπὸ Θεοῦ δοθεὶς ἐν πρώτοις τῷ ἀνθρώπῳ φυσικὸς νόμος, 61 ἡ *θεωρία* τῶν κτισμάτων αὐτοῦ ἐστίν, *ὁ δὲ διὰ γραμμάτων νόμος* μετὰ τὴν παράβασιν προσετέθη.

Ὁ μὴ μακρύνων ἑαυτὸν τῶν αἰτιῶν τῶν παθῶν ἐκουσίως, 15 ἀκουσίως ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνθέλκεται.

Ταῦτα δὲ εἰσι τὰ αἴτια τῆς ἁμαρτίας· ὁ οἶνος καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐεξία τοῦ σώματος.

* Aici începe în FR 10, Cuvântul 5, unde are titlul: *Despre depărtarea de lume și despre toate cele ce tulbură mintea*. În BD, Memra 5.

3-4 Θέλεις... γενοῦ] Syr habet ܘܩܪܝܘܢ ܚܕܐ ܚܕܐ ܥܘ ܩܘܝܘܢܐ ܕܚܕܐ ܚܕܐ (BD 60, 13) = ζήτησον

Cuvântul 5*

Dumnezeu le-a făcut oamenilor o mare cinste prin îndoita învătătură pe care le-a dăruit-o și le-a deschis de pretutindeni ușa ca să intre la cunoștință¹. Cere de la fire² o mărturie adevărată despre tine, și nu vei pieri. Iar dacă pleci de acolo, ai un alt dascăl și martor care să te povățuiască pe calea adevărului³.

Inima peregrină⁴ nu poate fugi de înșelare, iar înșelerciuinea nu-și deschide ușa uneia ca aceasta.

Cel care, printr-o cunoștință precisă, poate să priceapă egalitatea la care vor ajunge toți oamenii la sfârșitul lumii⁵ nu are nevoie de alt dascăl pentru lepădarea de cele ale vieții.

Legea naturală care a fost dată omului mai întâi de Dumnezeu este natura creaturilor Lui, iar învățătura prin litere⁶ s-a adăugat după cădere.

cf. Rom. 1, 20

Cel ce nu se îndepărtează de bunăvoie de pricinile patimilor este tras înapoi fără de voie de către păcat.

Iar pricinile păcatului acestea sunt: vinul și femeile, bogăția și bunăstarea trupului.

πρὸς τῆς φύσεως μαρτυρίαν ἀληθινὴν περὶ σου 5 ἔξωθεν... τοῦτο] Syr habet ܕܘܩܪܝܘܢ ܚܕܐ ܚܕܐ (BD 60, 14) = ἀλλ' ἐὰν ἐκκλίσης ἐκείθεν 7 Νοῦς] Syr habet ܬܘܠܐ (BD 60, 15) = καρδία | λήθης] hoc et πλάνης 13 θεωρία] Syr habet ܬܘܪܝܐ (BD 61, 1) = φύσις 13-14 ὁ... νόμος] Syr habet ܩܘܝܘܢܐ (BD 61, 2) = ἡ... διδαχὴ (cf. μαθήση I. 2)

Οὐχ' ὅτι φυσικῶς ἁμαρτία εἰσὶ ταῦτα, ἀλλ' ὅτι ἐξ αὐτῶν ἡ φύσις εὐκόλως κλίνει πρὸς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐκ τούτων 20 θέλει ὁ ἄνθρωπος παραφυλάττεσθαι σπουδαίως.

Ἐὰν διαπαντός τῆς σῆς ἀσθενείας μνημονεύης, οὐ μὴ διαβῆς τὸν ὄρον τῆς παραφυλακῆς.

Παρὰ μὲν ἀνθρώποις βδελυκτὴ ἡ πενία, παρὰ Θεῶ δὲ πολὺ πλεόν ψυχὴ ὑψηλοκάρδιος καὶ νοῦς μετέωρος. Παρὰ ἀνθρώποις 25 τίμιος ὁ πλούτος, παρὰ δὲ Θεῶ ψυχὴ τεταπεινωμένη.

vagine, Eul 2

Ὅταν θέλῃς ἀρχὴν ποιήσασθαι καλῆς ἐργασίας, πρῶτον ἐτοίμαζε σεαυτὸν πρὸς τοὺς πειρασμοὺς τοὺς ἐπαγομένους σοι, *καὶ* μὴ διστάσης τῇ ἀληθείᾳ.

Ἔθος ἐστὶ τῷ ἐχθρῷ, ὅταν ἴδῃ τινὰ μετὰ θερμοῦς πίστεως 62 ἀρξάμενον ἀγαθῆς πολιτείας, προσυπαντῆσαι αὐτῷ *ποικίλοις* καὶ φοβεροῖς πειρασμοῖς, ἵνα ἐντεῦθεν εἰς φόβον ἐλθῶν ψυγῇ τῆς καλῆς προαφίεσεως καὶ οὐδαμῶς ἔξει θέρημν προσεγγίσει τῇ θεαρέστῳ ἐργασίᾳ. *οὐχ' ὅτι τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὁ ἀντικείμενος, ἐπεὶ οὐκ ἂν ποτέ τις ἠδύνατο ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, συγχωρεῖται δὲ 35 ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς ἐπὶ τοῦ δικαίου Ἰώβ μεμαθήκαμεν*.

Σὺ οὖν ἐτοίμασον σεαυτὸν ἀνδρείως ἀπαντῆσαι τοῖς πειρασμοῖς τοῖς ἐπαγομένοις ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τότε τῆς ἐργασίας τούτων ἀρξαι· εἰ γὰρ μὴ *προεுτρεπισθῆς πρὸς τὴν τῶν πειρασμῶν ἀπάντησιν*, τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας ἀπόσχου. 40

Ἄνθρωπος διστάζων *Θεὸν βοηθὸν εἶναι τῇ καλῇ ἐργασίᾳ*, οὗτος ὑπὸ τῆς ἰδίας σκιᾶς φοβεῖται, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐθηνίας καὶ τῆς πληρομονῆς ἐκπεινός ἐστι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γαλήνῃ *ἔξ' ἄλλης πληροῦται*. ὁ δὲ πελοῖθῶς ἐπὶ τῷ Θεῷ στερεοῦται τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους φανεῖται τὸ τίμιον αὐτοῦ, καὶ ὁ ἔπαινος 45

29 καὶ] *intell.* ἵνα 31 ποικίλοις] *Syroc habet* *كشوف* (V 562, 19'), *Syroc autem habet* *كشوف* (BD 62, 2) = ἰσχυροῖς, σφοδροῖς 34-36 οὐχ' ... μεμαθήκαμεν] *cum Syroc* (V 124, 43' V 562, 19'), *Syroc autem habet* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* *كشوف* (BD 62, 4-6) = καὶ οὕτως ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τῶν πειρασμῶν, τοῦ ἀκολουθοῦντος τοῖς ἀγαθοῖς ἐργοῖς, ἀγαθὰ ἔργα οὐκέτι πράξῃ ἄνθρωπος

Nu că acestea sunt păcat prin fire, ci că firea [omenească] 19 înclină cu ușurință din pricina lor către patimile păcatului și omul trebuie să se păzească de acestea cu sârguință.

Dacă îți vei aminti mereu de slăbiciunea ta, nu vei trece 22 hotarul păzirii.

Oamenii se scârbesc de sărăcie, dar cu mult mai mult Dumnezeu se scârbește de sufletul cu inima înălțată și de *cugetul* disprețuit. La oameni bogăția este de cinste, dar la Dumnezeu, sufletul care s-a smerit și continuă să se smerească.

Când vrei să pui început unei lucrări bune, mai întâi pregătește-te pentru ispitele care vin asupra ta, ca să nu șovăi în fața adevărului.

Când vrăjmașul vede pe cineva că începe viețuirea cea bună 30 cu credință fierbinte, are năravul de a-l întâmpina cu ispite înfricoșătoare și puternice, pentru ca, înspăimântându-se din această cauză, buna alegere cumpănită a aceluia să se răcească, așa încât să nu mai aibă niciun fel de căldură ca să se apropie de *lucrarea* plăcută lui Dumnezeu. Și așa, din pricina fricii de ispite, care frică urmează faptelor bune, omul nu mai săvârșește fapte bune.

Tu deci pregătește-te cu bărbăție ca să întâmpini ispitele care vin în urma virtuților, și atunci vei începe lucrarea acestora. Pentru că dacă nu le aștepți pe cele rele, atunci îndepărtează-te și de lucrarea virtuților.

Omul care se îndoiește de Domnul⁷ se teme și de umbra lui, iar în vremea bunăstării și a belșugului este flămând, și în însăși pacea lui [se ascunde] un mare naufragiu. Dar cel care a nădăjduit în Dumnezeu se întărește cu inima, și vrednicia lui se vedește tuturor oamenilor, și e laudat înaintea dușmanilor săi. Poruncile

39-40 προεுτρεπισθῆς... ἀπάντησιν] *Syr habet* *كشوف* ... *كشوف* (BD 62, 8) = προσδοκῆσης τὰ πονηρὰ 41 Θεὸν... ἐργασίᾳ] *Syr habet* *كشوف* *كشوف* (BD 62, 9) = εἰς τὸν Κύριον 43-44 [ἄλλης πληροῦται] V 562, 19' *habet* *كشوف* *كشوف* = μεγάλη ἡ ναυαγία/ἀπώλεια αὐτοῦ, *Syroc et V 124, 43' autem habet...* *كشوف* (BD 62, 10) = σκληρὴ ἡ ναυαγία/ἀπώλεια

αὐτοῦ κατενώπιον τῶν ἐχθρῶν ἑαυτοῦ. Αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί, ὑπὲρ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ταύτας κτησάμενος, ἐντὸς αὐτῶν εὕρισκει τὸν Κύριον.

Ὁ ἀεὶ κοιταζόμενος ἐν φροντίδι τοῦ Θεοῦ τοῦτον ταμειοῦχον ἐκτήσατο, καὶ ὁ ἐπιθυμῶν αὐτοῦ τὰ θελήματα τοὺς ἐπουρανίους ἀγγέλους ἔξει ὁδηγούς.

Ὁ φοβούμενος τὰς ἀμαρτίας, ἀπροσκόπως διαπεράσει τὴν περίφοβον πορείαν, καὶ ἐν καιρῷ σκοτώδει ἔντοσθεν αὐτοῦ εὐρήσει φῶς.

Ὁ φοβούμενος τὰς ἀμαρτίας, ὁ Κύριος φυλάττει τὰ διαβήματα αὐτοῦ, καὶ ἐν καιρῷ ὀλισθήματος αὐτοῦ προφθάσει αὐτὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ λογιζόμενος τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ μικρὰ εἶναι πίπτει εἰς χεῖρινα τῶν πρώτων καὶ ἐπταπλασίως ἀποτίσει τὴν δίκην.

Σπείρε τὴν ἐλεημοσύνην ἐν ταπεινώσει, καὶ θερίσεις ἔλεος ἐν τῇ κρίσει.

Ἐν οἷς ἀπώλεσας τὸ ἀγαθόν, ἐν αὐτοῖς πάλιν κτῆσαι αὐτό. Ὁβολὸν χρεωστεῖς τῷ Θεῷ; οὐ δέχεται ἐκ σοῦ ἀντὶ αὐτοῦ μαργαρίτην.

Οἶον, τὴν σωφροσύνην ἀπώλεσας; οὐ δέχεται ἐκ σοῦ ἐλεημοσύνην ὁ Θεός, σοῦ ἐπιμένοντος τῇ πορνείᾳ, διότι τὸν ἀγιασμόν *τοῦ σώματος* θέλει παρὰ σοῦ.

Ἐπεὶ *παρέβης τὴν ἐντολήν, μὴ δοκῶν τὴν κτῆσιν τοῦ κόσμου καταλελοιπέναι, ὑπὲρ ἄλλων πολεμήσεις; τὸ φυτὸν κατέλιπες καὶ ἄλλους ἤλθες πολεμεῖν*. Καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, ὅτι «ἐν καιρῷ θέρους οὐκ ἐν τοῖς ἱματίοις τοῦ χειμῶνος τὸν καύσωνα ἀνταγωνίζη».

Οὕτως ἕκαστος πᾶν ὁ σπείρει, τούτο καὶ θερίσει, καὶ πᾶν ἀρρώστημα τοῖς οἰκείοις φαρμάκοις θεραπεύεται.

65-66 τοῦ σώματος] *Syr habet κληρονομία* (BD 63, 5) = ἀντὶ τοῦ ἀγιασματος 67-69 παρεβης... πολεμεῖν] *textus corruptus in Syroc, Syror habet κληρονομία*

lui Dumnezeu sunt mai presus decât toate comorile lumii și cel care a dobândit [poruncile] Îl află înlăuntrul lor pe Domnul.

49 Cel care întotdeauna se culcă îndeletnicindu-se cu Dumnezeu L-a câștigat ca păzitor și cel care dorește voile Lui îi va avea ca povățuitori pe îngerii cerești.

52 Cel ce se teme de păcate va străbate fără poticnire drumul cel plin de teamă și, în vremea întunericului, va afla din lăuntrul său lumina.

54 Domnul păzește pașii celui care se teme de păcate și, în vremea alunecării sale, „mila lui Dumnezeu îl va întâmpina”. *Ps. 58, 10*

57 Cel care socotește că greșelile lui sunt mici cade în altele mai rele decât primele, iar ca pedeapsă va plăti înșeptit.

59 Seamănă milostenia cu smerenie, și la judecată vei secera milă.

61 Prin acelea prin care ai pierdut binele, tot prin aceleași să îl câștigi din nou!⁸ Îi datorezi lui Dumnezeu un obol? Nu primește de la tine un mărgăritar în locul lui.

64 Ți-ai pierdut, de pildă, fecioria? Dumnezeu nu primește de la tine milostenie câtă vreme stăruï în curvie, pentru că vrea de la tine sfinșenie în locul sfinșeniei [pierdute].

67 După ce i-ai nedreptățit pe săraci, nu lăsa ca, în locul aces-tei nedreptăți, bogăția nedreaptă [să rămână] la locul ei. Te lipsești de pâine? În locul ei nu lăsa nedreptatea, ca să nu fii războit de altele. Lăcomia se dezrădăcinează prin milostenie și prin lipsirea de cele ale tale. După cum a spus Sfântul Efrem, „în timpul verii nu te lupta cu arșița în haine de iarnă”.

71 Astfel fiecare, „ce seamănă, aceea va și secera”, și fiecare boală se vindecă cu leacurile potrivite ei. *Gal. 6, 7*

8 *BD 63, 6-9* = ηδικήσας τοὺς πτωχοὺς, ἀντὶ τούτου μὴ εἰσὶν τὴν κτῆσιν τὴν ἀδικον κατὰ χώραν. Ἀπέχεις ἄρτου; ἀντὶ τούτου μὴ εἰσὶν τὴν ἀδικίαν, ἵνα μὴ ἄλλα πολεμήσης. Ἡ πλεονεξία διὰ ἐλεημοσύνης καὶ ἀποχῆς ἐκρίζουται.

Σὺ ὑπὸ τοῦ φθόνου νικώμενος, τὸν ὕπνον πολεμήσαι σπου-
δάξεις· Ἐν ὄσῳ μικρὸν καὶ ἀνθηρὸν ἔχεις τὸ παράπτωμα, ἐκτιλον 75
αὐτὸ πρὶν πλατυνθῆ καὶ πυκνάσει.

Μὴ ἀμελήσης, ὅταν μικρὸν σοι φαίνεται τὸ ἐλάττωμα, ἔπει
ὑστερον εὐρήσεις αὐτὸ δεσπότην ἀπάνθρωπον, καὶ ὡς ἐν πέδιαις
δεσμούμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ δραμεῖ· ὁ δὲ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τοῦ
πάθους ἀνταγωνιζόμενος, ταχέως αὐτοῦ κατακυριεύσει. 80

Ὁ δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὴν ἀδικίαν μετὰ χαρᾶς, καίτοι ὑπὸ
χειρᾶ ἔχων τὸ ἀποκρούσασθαι, οὗτος θεόθεν τὴν παράκλησιν
ἐδέξατο διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· καὶ ὁ μετὰ ταπεινοφροσύνης
τὴν κατ' αὐτοῦ *κατηγορίαν* ὑπομένων, οὗτος πρὸς τὴν τελει- 64
ότητα κατήντησε καὶ ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων θαυμάζεται· οὐδὲ μία 85
ἄλλη τοιαύτη ἀρετὴ μεγάλη καὶ δυσκατόρθωτος.

Μὴ πιστεύσης σεαυτῷ ὅτι δυνατὸς εἶ, ἕως ἂν πειρασθῆς καὶ
εὐρήσης σεαυτὸν ἀναλλοιώτον ἐν τοῖς πειρασμοῖς· οὕτως καὶ ἐν
πάσι δοκίμασον ἑαυτόν.

Κτῆσαι *πίστιν ὀρθὴν ἐν ἑαυτῷ*, ὅπως καταπατήσης τοὺς 90
ἐχθρούς σου, καὶ *ἔχε τὸν νοῦν ἀμετέωρον*.

Καὶ μὴ θαρρήσης τῇ σῇ δυνάμει, ἵνα μὴ παραχωρηθῆς εἰς τὴν
τῆς φύσεως ἀσθένειαν, καὶ τότε μαθήσῃ ἐκ τῆς οἰκειᾶς πτώσεως
τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν· μὴ δὲ τῇ σῇ γνώσει πιστεύσης, ἵνα μὴ
μεσιτεύσας ὁ ἐχθρός, τῇ ἑαυτοῦ πανουργίᾳ παγιδεύσῃ σε. 95

*Ἐχε τὴν γλώσσαν πρᾶειαν, καὶ οὐ μὴ σοι παντελῶς ἀτιμία
προσυπαντήσῃ· κτῆσαι δὲ γλυκέα χεῖλη, καὶ πάντας φίλους ἔξεις.

Μὴ καυχῆσῃ ποτὲ ἐν *τοῖς ἔργοις σου* ἐν γλώσσῃ σου, ἵνα μὴ
καταισχυνθῆς· ἕκαστον γὰρ πρᾶγμα ἐν ᾧ καυχᾶται ἄνθρωπος
ἐν αὐτῷ, ὁ Θεὸς παραχωρεῖ αὐτῷ ἀλλοιωθῆναι, ἵνα ταπεινωθῇ ὁ 100

84 κατηγορίαν] hoc et συκοφαντίαν 90 πίστιν... ἑαυτῷ] Syr habet ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ
ܩܘܪܒܐܢܐ (BD 64, 5) = δόξαν διὰ τῆς πίστεως τῆς καρδίας σου 91 ἔχε... ἀμετέωρον] Syr
habet ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ (BD 64, 6) = εὐρήσης νοῦν ταπεινόν 94-95 μεσιτεύσας...
σε] Syr habet ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ (BD 64, 9-10) = (ἵνα μὴ)
εὐρεθῆς ἐν μέσῳ λογισμῶν ἀπὸ κρυφίων μηχανημάτων καὶ συγχυθῆς 98 τοῖς... σου]

74 Tu, care ești biruit de pizmă, te silești să lupți cu somnul?
Câtă vreme greșeala este mică și în floare, smulge-o, înainte să
se lățească și să acopere totul.

77 Când scăderea ți se pare mică, să nu fii fără de grijă, pentru
că mai apoi o vei avea stăpân fără omenie și vei alerga înaintea
ei ca un rob legat. Dar cel care se luptă împotriva patimii încă
de la început o va stăpâni repede.

81 Cel care poate răbda nedreptatea cu bucurie, chiar dacă îi
este cu puțință să se apere, a primit de la Dumnezeu mângâie-
re prin credința în El¹⁰. Iar cel care răbdă cu smerită-cugetare
clevetirile împotriva lui, acesta a ajuns la desăvârșire și se mi-
nunează de el sfinții îngerii. Nicio altă astfel de virtute nu este
atât de mare și de greu de câștigat.¹¹

87 Să nu te încrezi în tine însuși că ești puternic până ce nu
vei fi ispitit și te vei găsi pe tine însuși neschimbat în ispite. Și
astfel să te încerci pe tine în toate.

90 Câștigă slava prin credința inimii tale, ca să calci peste
vrăjmașii tăi, și vei găsi un *cuget* smerit.

92 Și să nu prinzi curaj întemeindu-te pe puterea ta, ca să nu
fii lăsat în seama neputinței friii, și atunci din căderea ta să
înveți propria ta neputință, și nici să nu te încrezi în cunoș-
tința ta, ca să nu te trezești în mijlocul gândurilor din pricina
uneltirilor ascunse și să fii prins.

96 Să-ți fie limba blândă, și ocară nu te va întâmpina nicioda-
tă. Dobândește buze dulci, și toți îți vor fi prieteni.

98 Să nu te lauzi nicicând cu limba ta pentru vreun lucru ca
să nu ai parte de o rușine de două ori mai mare atunci când
te vei găsi într-o stare opusă, pentru că în zidire nimic nu este

Syr habet ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ (BD 64, 12) = ἐν τινι τῶν πραγμάτων 99 καταισχυνθῆς]
Syr habet ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ ܩܘܪܒܐܢܐ
(BD 64, 12-14) = διπλασιασθῆ ἡ αἰσχύνη σου ὅταν εὐρεθῆς ἐν τῇ ἐναντιώσει, ὅτι οὐκ ἔστι
τί ἐναντίον (ἐναντίον: Syroc - V 124, 45' - habet ܩܘܪܒܐܢܐ = πικρόν) τῇ ἀλλοιωσει ἐν τῇ κτίσει

άνθρωπος καὶ πάντα τῆ τοῦ Θεοῦ προγνώσει παραχωρήσει, καὶ μὴ πιστεύσει ὅτι ἔστι τί ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀναλλοίωτον. Οὕτως δὲ γενόμενος, διαπαντὸς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς τὸν Θεὸν *διάτεινον*.

Ἡ σκέπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πρόνοια αἰεὶ κυκλοῖ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους, οὐχ' ὁράται δέ, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν καθαρισάντων ἑαυτοὺς ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐν τῷ Θεῷ ἔχόντων τὴν μελέτην αὐτῶν διηλεκτῶς· ἐξαίρετως δὲ φανεροῦται τούτοις ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς πειρασμὸν μέγαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας· τότε γὰρ ταύτης αἰσθάνονται, ὡσανεὶ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες αὐτήν, ἕκαστος κατὰ τὴν ἀναλογίαν καὶ αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος πειρασμοῦ, ὅπως πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἀγωνιστὰς ἀλείψῃ, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν τριῶν παίδων καὶ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, οἷς ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι ἐφαίνετο θαρσοποιούσα καὶ στηρίζουσα πρὸς τὴν εὐσέβειαν.

Εἰ δὲ λέγεις ταῦτα τοῖς ἁγίοις οἰκονομικῶς δεδοσθαι παρὰ Θεοῦ, καὶ ἰδίως τῶν τοιούτων ὀπτασιῶν ἤξιοῦντο, ἔστωσάν σοι πρὸς ἀνδρείαν ὑποδείγματα οἱ ἅγιοι μάρτυρες, οἵτινες πολλάκις μὲν πολλοί, ἐνίοτε δὲ εἰς καθεὶς καὶ ἕν τισι τόποις, διὰ Χριστὸν ἠγωνίσαντο καὶ τῆ ἐν αὐτοῖς λεληθυῖα δυνάμει ἀνδρείως ὑπέμειναν πηλίνους σώμασι τὰς ξέσεις τῶν σιδήρων καὶ τὰς παντοδαπὰς κολάσεις, πρᾶγμα ὑπὲρ φύσιν. Τοῖς τοιούτοις γὰρ φανερῶς ἐφαίνοντο οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἵνα μάθῃ ἕκαστος ὅτι δαψιλῶς ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἐκείνους πρόεισι, τοὺς κατὰ πάντα τρόπον, πᾶσαν θλίψιν καὶ πάντα πειρασμὸν δι' αὐτὸν ὑπομένοντας πρὸς ἔνδειξιν τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας καὶ αἰσχύνῃν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν· καὶ γὰρ ὅσον οἱ ἅγιοι ταῖς τοιαύταις ὀπτασίαις ἠνδρίζοντο, τοσοῦτον οἱ ὑπεναντίοι τῆ αὐτῶν καρτερίᾳ ἐθυμομάχουν καὶ ἐμαίνοντο.

Καὶ τί δὴ λέγω περὶ τε ἀσκητῶν καὶ ἀναχωρητῶν καὶ ξένων, οἵτινες τὴν ἔρημον ἐπόλισαν καὶ ἀγγέλων ἐποίησαν σκῆνωμα καὶ

103 διάτεινον) Syr habet حنبس حنبس (BD 64, 18) = τὰ σὰ ὄμματα πρὸς αὐτὸν (πρὸς

potrivnic schimbării. Fiindcă Dumnezeu îngăduie ca omul să sufere schimbarea în fiecare lucru cu care el se laudă ca să nu creadă că este ceva neschimbat în viața de aici¹². Astfel fiind tu, să ai pururea privirile așintite către El!¹³

Acoperământul și pronia lui Dumnezeu îi învăluie pururea pe toți oamenii, dar nu sunt văzute decât de cei care s-au curățit pe ei înșiși de păcat și care cugetă pururea întru Dumnezeu. Însă pronia lui Dumnezeu li se arată acestora mai ales când intră într-o ispită mare pentru adevăr. Atunci o simt ca și cum ar vedea-o cu ochii trupești, fiecare după măsura și pricina ispitei care i se întâmplă, așa cum sunt unși luptătorii pentru îmbărbătare, precum se spune despre Iacov, despre Iisus Navi, despre cei trei tineri, despre Petru și despre ceilalți sfinți căroro pronia li s-a arătat în chip omenesc¹⁴, încurajându-i și sprijinindu-i [în calea] către evlavie.

Iar de spui că acestea sunt date sfinților de către Dumnezeu prin iconomie, mai ales celor care s-au învrednicit de astfel de vedenii, să-ți fie pilde spre îmbărbătare sfinții mucenici, care adeseori, uneori mai mulți, alteori câte unul și în locuri diferite, au luptat pentru Hristos și, prin puterea care se afla ascunsă în ei, au răbdat cu bărbăție cu trupurile cele de țărăină jupuirile cu fierul și feluritele chinuri, lucru mai presus de fire. Unora ca aceștia li s-au arătat sfinții îngeri ca să învețe fiecare că pronia lui Dumnezeu vine cu îmbelșugare peste cei care rabdă în orice fel tot necazul și toată ispita pentru El, pentru dovedirea curajului lor și spre rușinarea vrăjmașilor lor. Fiindcă pe cât se îmbărbătau sfinții prin astfel de vedenii, pe atât potrivnicii lor se luptau cu mânie și turbau.

Și ce să mai spun despre plângătorii¹⁵ și pustnicii și străinii care au locuit pustia și au făcut-o cort și loc de sălășluire

αὐτὸν abest in Syroc, V 124, 45' V 562, 20') διατεινονται

cf. Fc. 32, 25
cf. Is. Nav. 5,
13-14; Dan. 3
cf. FA. 12, 7

καταγώγιον, πρὸς οὓς αἰεὶ ἐφοίτων διὰ τὴν τῆς πολιτείας αὐτῶν
 κατάστασιν, καὶ ὡς ἑνὸς δεσπότητου συνασπισταὶ κατὰ καιρὸν
 ἀλλήλοις συνεγίνοντο, οἵτινες πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν
 τὴν ἐρημίαν ἠσπάζοντο καὶ ἐν σπηλαίοις καὶ ὄρεσι καὶ ταῖς
 ὄραις τῆς γῆς τὴν κατοίκησιν εἶχον διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην·
 καὶ καθὼς τὰ γῆϊνα καταλιπόντες, τὰ οὐράνια ἠγάπησαν καὶ
 ἀγγέλων μιμηταὶ γεγονάσι, δικαίως καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι τὴν
 αὐτῶν θέαν οὐκ ἀπέκρυψαν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ καιρὸν αὐτοῖς
 ἐφαίνοντο, τὸ ὅπως χρῆ πολιτεύσασθαι διδάσκοντες. Καὶ ποτὲ
 μὲν ἀπορούμενά τινα αὐτοῖς ἐσαφήνιζον, ποτὲ δὲ αὐτοὶ οἱ
 ἅγιοι τούτους ἐπηρώτων· καὶ ποτὲ μὲν καθ' ὁδὸν πλανωμένους
 ὠδήγουν, ποτὲ δὲ πειρασμοῖς περιπεσόντας ἐλυτροῦντο· καὶ
 ποτὲ μὲν αἰφνιδίου συμπτώματος καὶ κινδύνου ἐπερχομένου,
 ἐκ μέσου διήραζον, ὡς ἐξ ὄφρων ἢ *πέτρας σχίδακος* ἢ λίθου
 βολῆς, ποτὲ δὲ φανερώς τοῦ ἐχθροῦ πολεμοῦντος, τοῖς ἁγίοις
 ὀφθαλμοφανῶς ἐδείκνυντο καὶ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν ἀπεστάλθαι
 σαφῶς ἐγίνωσκον, καὶ θάρσος καὶ εὐτολμίαν καὶ παραψυχὴν
 αὐτοῖς ἀνελάμβανον· καὶ ἄλλοτε μὲν ἰάσεις δι' αὐτῶν ἐπετέλουν,
 ἐνίοτε δὲ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους πάθεισι τιον ἐμπεσόντας ἰώντο· καὶ
 ποτὲ μὲν τὰ σώματα αὐτῶν ἀσιτία καταπεσόντα, ἀφῆ χειρὸς ἢ
 λόγοις, ὑπὲρ φύσιν ἐνεδυνάμουν καὶ ἐνίσχυν· ποτὲ δὲ τροφήν
 αὐτοῖς προσεκόμιζον· ἄρτους, πολλάκις δὲ καὶ θερμοὺς καὶ ἄλλα
 τινὰ προσφάγια· καὶ τισὶ μὲν αὐτῶν τὴν μετástασιν προεδήλουν,
 τισὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταστάσεως.

Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ καταριθμεῖν τὴν πρὸς ἡμᾶς τῶν ἁγίων
 ἀγγέλων ἀγάπην καὶ τὴν εἰς τοὺς δικαίους ἐπιμέλειαν, ὡς
 τινες ἀδελφοὶ μείζονες, τῶν μικροτέρων προνοοῦμενοι· καὶ
 ταῦτα πάντα, ἵνα πᾶς τις μάθῃ ὅτι ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς
 ἐπικαλουμένοις αὐτόν, καὶ πόσῃν πρόνοιαν ἐπιδείκνυσιν εἰς τοὺς

131 κατάστασιν] Syr habet כְּהַלְלָה (BD 65, 21) = ἰσότητα 143 πέτρας σχίδακος] Syr habet כְּהַלְלָה כְּהַלְלָה (BD 66, 13) = ἐκ κρηνοῦ πτώσεως [p. βολῆς] Syr habet כְּהַלְלָה כְּהַלְלָה

pentru îngeri, care, din pricina statorniciei *vieșuirii* acelora, pu-
 turea veneau la ei și le erau, la răstimpuri, ca niște apărători ai
 unui stăpân! Aceia au îmbrățișat pustia în toate zilele vieții lor
 și „au locuit în peșteri, în munți și în crăpăturile pământului“
 pentru iubirea de Dumnezeu. Și, pe măsură ce le păraseau pe
 cele pământești, le iubeau pe cele cerești și ajungeau imitatorii
 îngerilor, încât înșiși îngerii, cu dreptate, nu se ascundeau de ei,
 ci li se arătau, din vreme-n vreme, învățându-i cum trebuie să
 viețuiască. Uneori le lămureau unele nedumeriri, alteori înșiși
 sfinții îi întrebau, iar alteori, dacă rătăceau pe cale, îi îndrumau,
 alteori îi izbăveau de ispitele în care cădeau, alteori îi smulgeau
 din mijlocul unei întâmplări neașteptate sau al unei primejdii
 care venea peste ei (cum ar fi cea a șerpilor sau de căderea în
 prăpastie sau de o piatră care cade cu putere, pe neașteptate,
 din înălțime); alteori, când vrăjmașul îi războia în mod arătat,
 [îngerii] li se arătau sfinților și le făceau cunoscut limpede că au
 fost trimiși în ajutorul lor și le dădeau curaj, bună îndrăzneală
 și mângâiere. Alteori săvârșeau prin ei tămăduiri, iar câteodată
 îi vindeau pe sfinții care cădeau în unele boli. Uneori le întâ-
 reau trupurile căzute din pricina nemăncării și le împuterni-
 ceau mai presus de fire, atingându-le mâna sau prin cuvinte.
 Alteori le aduceau mâncare: pâini, adeseori calde, și alte lucruri
 de mâncare. Unora dintre aceștia le arătau mai dinainte muta-
 rea din viața aceasta, iar altora și felul mutării.

Și de ce trebuie să mai înșiruiim multele feluri de iubire
 a sfinților îngeri față de noi și de purtare de grijă față de cei
 dreπți, ca niște frați mai mari care poartă grijă de cei mai mici?
 Toate acestea sunt pentru ca tot omul să învețe că „Domnul
 este aproape de toți cei ce-L cheamă pe Dânsul“ și cât de multă

כְּהַלְלָה כְּהַלְלָה כְּהַלְלָה (BD 66, 14-15) = ἐξ ὕψους αἰφνιδίως πιπτοῦσης μετὰ βίας

παραδεδωκότας ἑαυτοὺς τῇ αὐτοῦ εὐαρεστῆσει, καὶ καθαρὰ
καρδίᾳ αὐτῷ ἀκολουθοῦντας.

Ἐὰν πιστεύσης ὅτι ὁ Θεὸς πρόνοιάν σου ποιεῖ, τί μερμινᾶς
περὶ τῶν προσοκαίρων καὶ φροντίζεις περὶ τῶν τῆς σαρκὸς σου
χρειῶν; Ἐὰν δὲ οὐ πιστεύης τῷ Θεῷ, ὅτι ποιεῖται σου πρόνοιαν,
ἀλλὰ φροντίζεις ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ τῆς χρείας σου, ταλαι-
πωρότερος εἶ πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἵνα τί καὶ ζῆς;

Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέρμινάν σου καὶ οὐ μὴ πτοηθῆς
πτώσιν ἐπερχομένην σοι.

Ὁ καθάπαξ ἑαυτὸν ἀφιερῶσας τῷ Θεῷ, ἐν ἀναπαύσει νοὸς
διάγει.

Ἐκτὸς τῆς ἀκτημοσύνης, οὐ δύναται ἡ ψυχὴ ἐλευθερωθῆναι
ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν.

Καὶ ἐκτὸς τῆς ἡσυχίας τῶν αἰσθήσεων, τῆς εἰρήνης τῆς
διανοίας οὐκ αἰσθάνεται.

Καὶ ἐκτὸς τοῦ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμούς, τὴν σοφίαν τοῦ
πνεύματος οὐ μὴ κτήσεται.

Καὶ ἐκτὸς διαμονῆς τῆς ἀναγνώσεως, τὴν λεπτότητα τῶν
λογισμῶν οὐ γνώσεται.

Καὶ ἐκτὸς γαλήνης τῶν λογισμῶν, ὁ νοῦς ἐν ἀποκρύφοις
μυστηρίοις οὐ κινήσεται.

Καὶ ἐκτὸς πεποιθήσεως τῆς διὰ πίστεως, οὐ δύναται ἡ ψυχὴ
μετὰ θάρσους κατατολμῆσαι τῶν πειρασμῶν.

Καὶ ἐκτὸς πείρας τῆς σκέλης τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦς, ἐλπίσαι ἡ
καρδία ἐπὶ τὸν Θεὸν οὐ δύναται.

Καὶ ἐκτὸς τοῦ γεύσασθαι τὴν ψυχὴν τῶν παθημάτων *τοῦ*
Χριστοῦ, ἐν γνώσει κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ οὐ μὴ σχῆ.

Τοῦτον ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ λογίζου εἶναι, τὸν διὰ πολλὴν
εὐσπλαγχνίαν *ἑαυτὸν θανατώσαντα τῆς ἀναγκαίας χρείας*.

183 a. τοῦ¹] Syr habet *κατατολμῆσαι* (BD 68, 7) = *ὑπερ* 186 ἑαυτὸν... χρείας] cum Syror
συνεβη *κατατολμῆσαι* (V 124, 48' V 562, 21'), Syror autem habet *κατατολμῆσαι*

purtaie de grijă arată celor care s-au predat pe ei înșiși bunei Lui
plăceri, urmându-I cu inimă curată.

Dacă crezi că Dumnezeu îți poartă de grijă, de ce te mai
îngrijeste de cele vremelnice și îți prinzi mintea în grija trebu-
ințelor trupului? Iar dacă nu crezi în Dumnezeu că Îți poartă
de grijă, ci te îngrijeste fără El de cele care-ți sunt de trebuință,
ești mai chinuit decât toți oamenii. Și atunci la ce mai trăiești?¹⁶

„Aruncă asupra Domnului grija ta“, și nu te vei înfricoșa
când va veni teama asupra ta.

Cel ce s-a afierosit o dată pentru totdeauna pe sine lui Dum-
nezeu petrece în odihna *cugetului*.

Fără neagoniseală, sufletul nu se poate elibera de tulbura-
rea gândurilor.

Fără isihia simțurilor, nu se simte pacea *cugetului*.

Fără intrarea în ispite, nu se dobândește înțelepciunea
Duhului.

Fără neconținerea citirii¹⁷, nu va fi cunoscută subțirimea
gândurilor.

Fără liniștea gândurilor, *mintea* nu va fi mișcată în tainele
cele ascunse.

Fără încredințarea care vine prin credință, sufletul nu poa-
te înfrunta cu curaj ispitele.

Fără experiența acoperământului lui Dumnezeu, Care lu-
crează, inima nu poate să nădăjduiască în Dumnezeu.

Dacă sufletul nu gustă din patimile pentru Hristos, nu
poate să aibă părtaşie cu El întru cunoștință.

Să socotești că om al lui Dumnezeu este cel care, pentru
multa îndurare, stă în hotarul necesității¹⁸. Pentru că cine mi-
luiește un sărac Îl are pe Dumnezeu îngrijindu-Se de el și cel
care sărăcește pentru El a găsit o comoară neîmpuținată.

συνεβη (BD 68, 9-10) = *ιστάμενον ἐν τῷ μέρει τῆς χρείας*

Ps. 54, 25

cf. Mt. 19, 21

Ὁ γὰρ ἐλεῶν πτωχόν, τὸν Θεὸν ἔχει μεριμνῶντα αὐτοῦ, καὶ ὁ δι' αὐτὸν πτωχεύων εὖρε θησαυροὺς ἀνεκλείπεις.

odor Mops,
Frag, 274

Ὁ Θεὸς οὐ χρήζει τινός, εὐφραίνεται δὲ ὅταν ἴδῃ τινὰ ἀναπαύοντα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ τιμῶντα αὐτὴν δι' αὐτόν. 190

Ὅταν αἰτήσῃται τις ἐκ σοῦ τί ὄπρω ἔχεις, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι “ἐάσω τοῦτο τῇ ψυχῇ μου, ἵνα ἀναπαύσωμαι ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς μέλλει χορηγῆσαι αὐτῷ ἀλλαχόθεν τὴν χρεῖαν αὐτοῦ”. ἀδίκων ἐστὶ ταῦτα τὰ ῥήματα καὶ μὴ γινωσκόντων τὸν Θεόν. Δίκαιος καὶ χρηστός ἄνθρωπος, τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν οὐ δίδωσιν ἄλλω, οὐδὲ τὸν 195 τῆς χάριτος καιρὸν ἀπράκτως παρελθεῖν συγχωρήσει.

Ὁ μὲν πτωχὸς καὶ ἐπιδεῆς ἄνθρωπος χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι οὐδένα ἐγκαταλείπει Κύριος· σὺ δὲ ἀπεστράφῃς 69 τὴν ἐκ Θεοῦ σοι τιμὴν καὶ ἐμάκρυνας τὴν χάριν αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ στρέψας τὸν πένητα. 200

Ὅταν οὖν δώσης, εὐφραίνου καὶ εἰπέ· “Δόξα σοι ὁ Θεὸς ὅτι ἠξιώσάς με εὐρεῖν τινὰ ἀναπαῦσαι”. εἰ δὲ οὐκ ἔχεις δὲ δώσεις, μᾶλλον χάρηθι καὶ εὐχαρίστησον τῷ Θεῷ μεγάλως λέγων· “Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεὸς ὅτι ἔδωκάς μοι ταύτην τὴν τιμὴν πτωχεῦσαι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου, καὶ ἠξιώσάς με γεύσασθαι τῆς θλίψεως τῆς ἐν τῇ 205 ὁδῷ τῶν ἐντολῶν σου θεθείσης ἐν τε ἀρρωστίᾳ καὶ πτωχείᾳ, καθὼς ἐγεύσαντο οἱ ἄγιοι οἱ περιπατήσαντες ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ”.

Καὶ ὅταν ἀσθενήσης, εἰπέ **“Μακάριος ὁ ἀξιωθείς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πειρασθῆναι ἐν οἷς κληρονομοῦμεν τὴν ζωὴν”**. τὰς ἀρρωστίας διὰ τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς ἐπάγει ὁ Θεός. 210

Εἰπέ τις τῶν ἁγίων, «Τοῦτο ἐσημειώσαμην, ὅτι μοναχὸς μὴ 211 θεαρέστως δουλεύων τῷ Κυρίῳ καὶ σπουδαίως αγωνιζόμενος εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἀλλὰ ἀμελῶς περὶ τὴν ἀσκησιν τῶν ἀρετῶν διακείμενος, πάντως παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ

185 Dumnezeu nu are trebuință de nimeni, dar Se bucură când vede pe cineva odihnind chipul Lui și cinstindu-l din pricina Lui.¹⁹

191 Când cineva îți cere ceea ce ai, nu spune în inima ta: „Voi păstra acest lucru pentru sufletul meu ca să mă odihnesc în el, iar aceluia Dumnezeu îi va împlini trebuința de altundeva.” Aceste cuvinte sunt ale celor nedrepți, și nu ale celor care Îl cunosc pe Dumnezeu. Omul drept și bun nu dă altcuiva cinstea sa, nici nu lasă să treacă nelucrată vremea harului. cf. Bar. 4, 3

197 Omul sărac și nevoieș este ajutat de Dumnezeu, pentru că Domnul nu părăsește pe nimeni. Tu însă ai alungat cinstea cea de la Dumnezeu și ai îndepărtat harul Lui de la tine alungându-l pe sărac.

201 Așadar, când dai, bucură-te și spune: „Slavă Ție, Dumnezeule, că m-ai învrednicit să găsesc pe cineva ca să-l odihnesc!”, iar dacă nu ai ce să-i dai, bucură-te și mai mult și mulțumește-I lui Dumnezeu, zicând cu glas mare: „Mulțumescu-Ți Ție, Dumnezeule, că mi-ai dat cinstea aceasta, să sărăcesc pentru numele Tău, și m-ai învrednicit să gust din necazul pus pe calea poruncilor Tale prin boală și sărăcie, așa cum au gustat sfinții care au umblat pe această cale!”

208 Iar când te îmbolnăvești, spune: „Ferițiți sunt cei ce au aflat felul pe care Dumnezeu l-a așezat în cele pe care ni le dă spre folosul nostru!” [Pentru că] Dumnezeu aduce bolile pentru sănătatea sufletului.

211 A zis unul dintre sfinți: „Am observat că pustnicul care nu slujește Domnului în chip bineplăcut și care nu se luptă cu râvnă pentru mântuirea sufletului său, ci petrece fără de grijă față de lucrarea virtuților, întotdeauna Dumnezeu îngăduie

208-209 Μακάριος... [ζωήν] Syr habet *κατά τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἀσκησῶν* *κατά τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἀσκησῶν* (BD 69, 9-11) = μακάριοι οἱ εὐρόντες τὸν σκοπὸν, ὃν ὁ Θεὸς

τέθηκεν ἐν οἷς παρέχει ἡμῖν διὰ τὴν ὠφέλειαν ἡμῶν

Θεοῦ πειρασμοῖς περιπεσεῖν. ἵνα μὴ ἀργήσῃ καὶ ἐκ τῆς πολλῆς 215
ἀργίας αὐτοῦ νεύσῃ ἐπὶ τὰ χεῖρονα». Διατοῦτο ἐπιρρίπτει ὁ
Θεὸς πειρασμοὺς ἐπὶ τοὺς ῥαθυμοὺς καὶ ἀμελεῖς, ἵνα ἐν τούτοις
μελετῶσι καὶ μὴ ἐν τοῖς ματαιοῖς· καὶ τοῦτο ποιεῖ ὁ Θεὸς τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἵνα παιδεύσῃ αὐτοὺς καὶ σοφίσῃ καὶ διδάξῃ
αὐτοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ· καὶ ὅταν δεηθῶσιν αὐτοῦ, οὐκ εἰσακούει 70
αὐτῶν ταχέως, ἕως ἂν ἀτονήσωσι καὶ μάθωσιν ἀσφαλῶς ὅτι
ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν συμβέβηκεν αὐτοῖς ταῦτα· γέγραπται
γάρ· Ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς
ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνῃτε τὰς δεήσεις, οὐκ
εἰσακούσομαι· καὶ γὰρ εἰ καὶ περὶ ἄλλων τοῦτο εἴρηται, ἀλλ' οὖν 225
περὶ τῶν ἐγκαταλιπόντων τὴν ὁδὸν Κυρίου γέγραπται.

Ἐπειδὴ δὲ τὸν Θεὸν πολυέλεον εἶναι φάσκομεν, τίνος χάριν
ἐν τοῖς πειρασμοῖς διηνεκῶς κρούοντες καὶ δεόμενοι παρορᾷ
τὴν δέησιν;

Γέγραπται· Οὐ μικρὰ ἡ χεὶρ Κυρίου τοῦ ἐξελέσθαι, οὐδὲ 230
βαρῆκοός ἐστι τοῦ εἰσακούσαι, ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διεχώρισαν
ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ ἀνομίαι ὑμῶν ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ τοῦ μὴ εἰσακούειν.

Μνημόνευε τοῦ Θεοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ μνημονεύσει σου, 235
ὅταν ἐμπέσης εἰς κακά.

Ἡ φύσις σου δεκτικὴ τῶν παθῶν γέγονε, καὶ τοῦ παρόντος
κόσμου οἱ πειρασμοὶ πολλοὶ γεγόνασι, καὶ οὐκ ἀπέχουσιν ἀπὸ σοῦ
τὰ κακά, ἀλλ' ἐνδοθέν σου βρούουσί σοι, ὅταν ὁ Θεὸς ἐπινεύσῃ, καὶ
ὑποκάτωθεν τῶν ποδῶν σου καὶ ἐκ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἔστηκας.

Καθάπερ ἐγγίξουσιν ἀλλήλοις τὰ βλέφαρα, οὕτως καὶ οἱ 240
πειρασμοὶ ἐγγὺς τῶν ἀνθρώπων εἰσίν.

Ἐν σοφίᾳ γὰρ ὁ Θεὸς ταῦτα ὠκονόμησε διὰ τὴν σὴν ὠφέλειαν,
ἵνα ἐπιμόνωσ κρούσης τὴν θύραν αὐτοῦ, καὶ φόβῳ τῶν θλιβερῶν
ἐνσπαρῇ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ, καὶ πλησιάσῃς τῷ Θεῷ διὰ
τῶν σῶν ἐντεύξεων, καὶ ἁγιασθῇ σου ἡ καρδιά τῇ διηνεκεῖ αὐτοῦ 245

ca acesta să cadă în ispite ca să nu stea fără lucru și, din pricina
multei sale nelucrări, să încline spre cele mai rele.“ De aceea
Dumnezeu aruncă ispite asupra celor leneși și trândavi, ca ei
să se îngrijească de acestea, și nu de cele deșarte. Dumnezeu
face asta cu cei care Îl iubesc ca să-i certe, să-i înțelepțească și
să-i învețe voia Lui. Iar când I se roagă, nu-i ascultă degrab, 216
până când nu învață și nu cunosc²⁰ fără greșală că acestea li
s-au întâmplat din pricina lipsei lor de grijă. Căci stă scris:
„Când vă veți întinde mâinile voastre către Mine, Îmi voi în-
toarce ochii Mei de la voi și, dacă vă veți înmulți cererile, nu
voi auzi.“ Și chiar dacă aceasta s-a spus despre alții, totuși s-a
scris și despre cei care părăsesc calea Domnului.

Dar pentru că spunem că Dumnezeu este multmilostiv,
atunci de ce, când suntem loviți mereu de ispite și ne rugăm,
El ne trece cu vederea rugăciunea?

Scris este: „Mâna Domnului nu este mică pentru a putea
izbăvi. Nici nu și-a făcut El auzul greu la auzire. Ci greșelile
voastre vă despart de Dumnezeu și fărădelegile voastre au în- 230
tors fața Lui ca să nu audă.“

Pomeniște-L pe Dumnezeu în toată vremea, și El te va
pomeni când vei cădea în rele.

Firea ta a ajuns primitoare de patimi, iar ispitele lumii de
acum s-au înmulțit și relele nu se depărtează de la tine, ci izvo-
răsc dinlăuntrul tău, [dar] când Dumnezeu face un semn, toate
acelea sunt sub picioarele tale și [pier din] locul în care ai stat.

Așa cum se apropie pleoapele una de alta, tot atât de aproa- 240
pe sunt și ispitele de oameni.

Dumnezeu le-a iconomisit pe acestea cu înțelepciune pen-
tru folosul tău, ca să bați stăruitor la poarta Lui și pomenirea
Lui să ți se semene în *cugetare* prin frica de necazuri, și să te
apropii de Dumnezeu prin neîncetarea rugăciunii tale și să te 245

cf. Prov. 3, 12

Is. 1, 15

Is. 59, 1-2

cf. Mt. 7, 7-8

μνεία, και σου δεομένου αυτού εισακούσεται σου, και μαθήση ότι
 ο Θεός ἐστιν ὁ ἔξαιρούμενός σε, και αἰσθηθήση τοῦ πλάσαντός 71
 σε και προνοοῦντος και φυλάττοντος, τοῦ δια σέ διπλόν κόσμον
 πεποικηκός, ἕνα μὲν ὡς *διδάσκαλον και παιδευτήν* πρόσκαιρον,
 ἕτερον δὲ ὡς πατρικόν δόμον και σὴν κληρονομίαν αἰώνιον. 250

Ὁ Θεός οὐκ ἐποίησέ σε ἀνεπίδεκτον τῶν λυπηρῶν, ἵνα
 μὴ τῆς θεότητος ἐφιέμενος κληρονομήσης ὅπερ και ὁ ποτέ
 φωσφόρος, ὕστερον δὲ δια τῆς παραβάσεως σατανᾶς γενόμενος
 ἐκληρονόμησεν. ὁμοίως οὐδὲ ἀκλινῆ και ἀκίνητόν σε ἐποίησεν,
 ἵνα μὴ γένη ὡς ἡ τῶν ἀψύχων φύσις, και γένηται σοι τὰ ἀγαθὰ 255
 και φαῦλα ἀκερδῆ και ἀμισθα ὡς τοῖς ἀλόγοις τὰ φυσικά
 πλεονεκτήματα. Ὀπόση γὰρ ὠφέλεια και εὐχαριστία και
 ταπεινώσις ἐντίκτεται ἐκ τῆς τῶν σχολόπων τούτων ἐπαγωγῆς,
 πᾶσι ῥᾶδιόν ἐστι καταμαθεῖν.

Φανερόν οὖν ἐστιν ὅτι τὸ ἀγωνίασθαι εἰς τὰ ἀγαθὰ και
 ἐκκλίνει ἀπὸ τῶν κακῶν ἐν ἡμῖν ἐστι, και ἡ τιμῆ και ἀτιμίας, αἱ 260
 ἐκ τούτων γεννώμεναι, εἰς ἡμᾶς ἀναφέρονται. τῇ μὲν ἀτιμίας
 αἰσχυνόμενοι φοβοῦμεν, τῇ δὲ τιμῇ τὴν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ
 προσάγομεν και πρὸς τὴν ἀρετὴν κατεπειγόμεθα.

Τούτους τοὺς παιδαγωγούς σοι ὁ Θεός ἐπλήθυνεν, ἵνα μὴ,
 ἐλεύθερος ὢν ἔξ αὐτῶν και ἀνεπίδειξ και ἀνεπίδεκτος τῶν 265
 θλιβερῶν και ὑπεράνω παντὸς φόβου, ἐπιλάθῃ Θεοῦ σου και
 ἐκκλίνῃς ἀπ' αὐτοῦ και ἐμπέσης εἰς πολυθειᾶν καθότι πολλοί,
 και τοὶ ὁμοιοπαθεῖς ὄντες και ἐπίδειξ και τοῖς τοιούτοις λυπηροῖς
 μαστιζόμενοι, ἐν ἀκαριαία ῥοπῇ και προσκαιρῷ ἐξουσία και
 εὐτελεῖ εὐεξία οὐ μόνον εἰς πολυθειᾶν ἐξέπεσον, ἀλλὰ και 72
 ἑαυτοὺς ἀφρόνως θεωνυμῆσαι κατετόλμησαν. 270

Τούτου χάριν συνεχώρησέ σε ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι τοῖς
 θλίβουσί σε ἐνίοτε, ἵνα μὴ ἐκκλίνας παροργίσῃς αὐτόν, και τῇ

249 διδάσκαλον... παιδευτήν] Syr habet *κ^εσω δ^εσα υ^ποκ^ε κ^εκλινᾶς υ^ποκ^ε* (BD 71, 2-3) = δια

sfințești prin pomenirea Lui neîncetată în inima ta²¹; iar când
 te rogi, El să te audă, și să înveți că Dumnezeu este Cel care te
 trage la Sine, și să-L simți pe Cel ce te-a plăsmuit și îți poar-
 tă de grijă și te păzește, Care pentru tine a făcut lumea cea
 îndoită, una pentru educarea ta, ca o școală vremelnică²², iar
 cealaltă, ca o casă părintească și veșnică moștenire pentru tine.

cf. Is. 49, 26

Dumnezeu nu te-a creat lipsit de putința de a suferi în-
 tristări pentru ca nu cumva, avântându-te către Dumnezeire,
 să moștenești ceea ce a moștenit purtătorul de odinioară al
 luminii, devenit apoi, din pricina căderii, satană. În același
 fel, nu te-a făcut nici neclintit și nemișcat, ca să nu ajungi ca
 firea celor neînsuflețite, iar cele bune și cele rele să-ți fie lip-
 site de câștig și de plată, așa cum sunt pentru necuvântătoare
 înzestrările lor naturale. Pentru că este ușor pentru oricine
 să afle cât folos și mulțumire și smerenie se nasc launtric din
 ajutorul acestor spini.

Așadar, este vădit că lupta pentru cele bune și abaterea de
 la cele rele țin de noi, după cum și cinstea, și necinstea care
 se nasc din acestea sunt puse în seama noastră. Pentru că ne
 temem de necinste, fiindu-ne rușine, în timp ce pentru cinste
 Îi aducem lui Dumnezeu mulțumire și ne grăbim spre virtute.

Dumnezeu ți i-a înmulțit pe acești pedagogi pentru ca nu
 cumva, fiind liber față de ei și lipsit de vreo trebuință, fără ne-
 cazuri și mai presus de orice temere, să-L uiți pe Dumnezeul
 tău, să te abați de la El și să cazi în politeism, la fel ca mulți
 alții care, deși sunt la fel de pătimiși, cu nevoi și biciuiți de
 astfel de întristări, nu numai că au căzut în politeism, într-o
 clipită, pentru o bogăție trecătoare și o amărăță de bunăstare
 trupească, ci au și îndrăznit să-și atribuie loruși, nebunește,
 nume dumnezeiești.

σὴν παιδείαν, ὡς παιδευτήριον

ἐπαγωγῆ τῆς τιμωρίας ἐξολοθρεύση σε ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
Ἐὼ γὰρ λέγειν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς λοιπὰς βλασφημίας τὰς
τικτομένας ἐκ τῆς τοῦ βίου εὐημερίας καὶ ἀφοβίας, κὰν τὰ
προειρημένα *μὴ τολμήση τίς εἰπεῖν*.

Τούτου χάριν διὰ τε τῶν παθῶν καὶ τῶν λυπηρῶν ἐπλήθυνε
τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ τῷ φόβῳ τῶν ἐναντιῶν
ἐξύπνισέ σε πρὸς τὴν τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ πύλην, καὶ διὰ
τῆς ἐκ τούτων ἀπολυτρώσεως, αἰτίας τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης
σοι ἐγκατέπειρε καταλαβῶν δὲ τὴν ἀγάπην, τῇ τῆς υἰοθεσίας
τιμῇ προσήγγισέ σε καὶ τὴν πλουσίαν αὐτοῦ χάριν ὀπόση ἐστὶν
ἐπιδείκνυσι σοι.

Πόθεν γὰρ ἐγίνωσκες τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ
κηδεμονίαν, εἰ μὴ σοι τὰ ἐναντία συνέβαινον; διότι ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον, ἐκ τούτων δυνατὸν πληθυνθῆναι τὴν ἀγάπην τοῦ
Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ, τουτέστιν ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν αὐτοῦ
χαρασμάτων καὶ τῆς μνήμης τοῦ πλήθους τῆς προνοίας αὐτοῦ.

Ταῦτα σοι πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν λυπηρῶν γεννῶνται, *ἵνα
μάθῃς* εὐχαριστεῖν.

Λοιπὸν μνημόνευε τοῦ Θεοῦ, ἵνα σου πάντοτε μνημονεύσῃ,
καὶ μνημονεύσας καὶ διασώσας σε, λήψῃ παρ' αὐτοῦ πάντα
μακαρισμόν.

Μὴ ἐπιλάθῃ αὐτοῦ ἐν τοῖς ματαίοις μετεωρισμοῖς, ἵνα μὴ σου
ἐπιλάθῃται ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν σου.

Ἐν τῇ σῇ εὐθηνίᾳ γενοῦ αὐτῷ ὑπήκοος, ἵνα ἐν ταῖς θλίψεσι
σχῆς πρὸς αὐτὸν παρησίαν διὰ τῆς καρδιακῆς καὶ ἐπιμόνου
ἐντεύξεως.

Κάθισον ἐνώπιον Κυρίου, διαπαντός ἔχων τὴν μνήμην αὐτοῦ
ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἵνα μὴ χρονίσας ἔξωθεν τῆς μνήμης αὐτοῦ,
ἀπαρησιαστος γένη, ὅταν εἰσέλθῃς πρὸς αὐτόν, διότι ἡ παρησία

277 μὴ... εἰπεῖν] *Syr habet* ܠܘܡܢܐ ܠܘܢ (BD 72, 8) = μὴ γένοιτο 290-291 ἵνα μά-
θης] *Syrocc habet* ܠܘܡܢܐ ܠܘܢ (V 124, 51' V 562, 22') = ὡς ἔμαθες, *Syror autem habet*

272 Pentru aceasta El a îngăduit ca uneori să ai astfel de neca-
zuri, ca să nu-L mâinii abătându-te de la cale și, prin venirea
pedepsei, să te nimicească de la fața Lui. Că las deoparte să
mai vorbesc despre lipsa de cucernicie și despre celelalte hule
care se nasc din viața întru bunăstare și din lipsa de frică [de
Dumnezeu], chiar dacă cele mai înainte zise²³ nu se întâmplă.

278 Pentru aceasta Dumnezeu a înmulțit pomenirea Lui în
inima ta prin mijlocirea patimilor și a întristărilor și, prin fri-
ca de cele potrivnice, te-a deșteptat spre poarta îndurării Lui
și, prin izbăvirea din acestea, a sădit în tine pricinile iubirii
pentru El. Iar punând iubirea la temelie, te-a apropiat de cin-
stea înferii și ți-a arătat cât de mare este bogăția harului Lui.

285 Căci de unde ai fi cunoscut o astfel de pronie și de atenție
din partea Lui dacă nu ți s-ar fi întâmplat cele potrivnice?
Pentru că, de cele mai multe ori, din acestea este cu puțință
ca iubirea lui Dumnezeu să se înmulțească în suflet, adică
din înțelegerea darurilor Lui duhovnicești și din pomenirea
multei Sale pronii.

290 Toate aceste bunătăți se nasc din întristări, dacă ai învățat
să mulțumești.

292 Prin urmare, pomeniște-L pe Dumnezeu, ca și El să te po-
menească întotdeauna și, pomenindu-te și scăpându-te din ne-
cazuri, să primești de la El întreaga fericire.

295 Să nu-L uiți prin împrăștierea celor deșarte, pentru ca nici
El să nu te uite în vremea ispitelor tale.

297 Când îți merge bine, fii ascultător de El, pentru ca în ne-
cazuri să ai îndrăzneală față de El datorită stăruinței tale în
inimă prin plânsul tău amar²⁴.

300 Șezi înaintea Domnului având pururi pomenirea Lui în ini-
ma ta, ca nu cumva, zăbovind în afara pomenirii Lui, să fii fără

ܠܘܡܢܐ ܠܘܢ (BD 72, 19) = ἐὰν ἔμαθες

ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ἐκ τῆς συνεχοῦς ὁμιλίας γίνεται καὶ τῆς πολλῆς εὐχῆς.

Ἡ πρὸς ἀνθρώπους *σχέσις καὶ διαμονή*, διὰ τοῦ σώματος 305
 ἔστιν, ἡ δὲ πρὸς Θεὸν σχέσις διὰ τῆς *μνήμης* τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς
 τῶν δεήσεων ὀλοκαρπώσεως· ἐκ δὲ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς αὐτοῦ
 μνήμης πρὸς ἔκκληξιν καὶ θαῦμα κατὰ καιρὸν μετατίθεται.

Εὐφρανθήσεται καρδία ζητούντων τὸν Κύριον. Ζητήσατε τὸν 310
 Κύριον, ὧ *κατάδικοι*, καὶ κραταιώθητε τῇ ἐλπίδι, ζητοῦντες τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός διὰ τῆς μετανοίας, καὶ ἁγιασθήσεσθε
 τῷ ἁγιασμῷ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν
 ἀποκαθαρισθήσεσθε.

Δράμετε πρὸς Κύριον, οἱ ἁμαρτίαις ὑπεύθυνοι, τὸν δυνάμενον 315
 συγχωρεῖν ἁμαρτήματα καὶ παρορθᾶν πλημμελήματα· μεθ' ὄρκου
 γὰρ εἶρηκε διὰ τοῦ προφήτου· *Ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος· οὐ βούλομαι
 τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν.*

Καὶ πάλιν· Ὁλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα τὰς χεῖρας μου πρὸς 320
 λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

Καὶ πάλιν· Ἴνα τί θανάτῳ ἀποθνήσκετε οἴκος Ἰσραὴλ; ἐπιστρά-
 φητε πρὸς με καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς.

Καὶ πάλιν· Ἐν ἡ ἂν ἡμέρα ἀποστραφῆ ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τῆς 325
 ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον καὶ ποιῆσῃ κρίμα καὶ
 δικαιοσύνην, τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶ, ζῶν δὲ ζήσεται, 330
 λέγει Κύριος. Καὶ ὁ δίκαιος ἐὰν καταλείψῃ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ
 καὶ ἁμαρτήσας ἀδικήσῃ, τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶ, ἀλλ'
 ὀλίσημα θήσω ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν ἔργων αὐτοῦ
 ἀποθανεῖται ἐπιμείνας αὐτοῖς. Τίνος ἔνεκεν; Διότι ὁ ἁμαρτωλὸς
 οὐ σκελισθήσεται τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἢ ἂν ἡμέρα ἐπιστρέψῃ πρὸς
 Κύριον· καὶ τοῦ δικαίου ἡ δικαιοσύνη οὐ λυτρῶσεται αὐτόν, ἢ ἂν
 ἡμέρα ἁμαρτήσῃ, εἴ γε ἐπιμείνει τῷ τοιοῦτῳ ἁμαρτήματι.

305 σχέσις... διαμονή] *intell.* διαμονή ἐν τῇ σχέσει *sive* ἐπίμονος σχέσις 306 μνήμης] *Syr*
habet כַּלּ (BD 73, 8) = φροντίδος, μερίμνης 308 μνήμης] *Syr habet* כַּלּ (BD 73, 9) *id.*

de îndrăzneală când vei intra la El, pentru că îndrăzneala față de El se dobândește din deasa vorbire cu El și din multa rugăciune.

Petrecerea în legătura cu oamenii se face prin mijlocirea trupului, iar legătura cu Dumnezeu, prin cugetarea²⁵ sufletului și prin arderea-de-tot adusă în rugăciuni. Iar din multa stăruință a cugetării la El, [sufletul] se strămută, din vreme în vreme, la starea de *minunare*²⁶.

„Veseli-se-va inima celor ce-L caută pe Domnul. Căutați-L pe Domnul“, o, păcătoșilor, și „întăriți-vă prin nădejde, căutând fața Lui pururea“ prin pocăință, și așa vă veți sfinți cu sfințenia feței Lui, și păcatele voastre vor fi șterse.

Ps. 104, 3-4

Cei nedrepți, alergați alături de Domnul! El iartă nedreptatea și trece peste păcate²⁷. Fiindcă zice cu jurământ prin Prorocul: „Viu sunt Eu! – zice Domnul. Nu voiesc moartea

Iez. 33, 11

și iarăși: „Toată ziua tinsu-Mi-am mâinile Mele către un popor necredincios și împotriva-grăitor.“

Is. 65, 2

„De ce să muriți cu moarte, casa lui Israel?“; „Întoarceți-vă către Mine, și Mă voi întoarce către voi!“

Iez. 33, 11

Mal. 3, 7

„În orice zi s-ar întoarce păcătosul din calea lui și se va întoarce către Domnul“ și va face judecată și dreptate, „nu-Mi voi aminti de fărădelegile lui, ci, trăind, va trăi, zice Domnul“. „Iar dreptul, dacă-și va părăsi dreptatea sa și, păcătuiind, va face nedreptate, nu-Mi voi aminti de dreptatea lui“, ci îi voi pune înainte „piatră de poticnire“ și întru întunericul faptelor lui „va muri, stăruind în ele“. De ce? Pentru că păcătosul nu va fi împiedicat de către păcatul său în ziua în care se va întoarce la Domnul. Iar dreptatea celui drept nu-l va izbăvi în ziua în care va păcătui, dacă va stăruî în asemenea păcat.

cf. Iez. 33, 12;

18, 24, 26-27;

33, 12, 14-15 Syr

311 κατάδικοι] *Syr habet* כַּלּ (BD 73, 11), *ad litt.* ἁμαρτωλοῖ

Καὶ τῷ Ἱερεμῖα οὕτως εἶρηκεν· Ἀνάλαβε σὺ μεμβράναν καὶ ὅσα ἂν σοι εἴπω γράψον ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωσία τοῦ βασιλέως Ἰούδα μέχρι τῆς σήμερον πάντα τὰ κακὰ ὅσα σοι εἶπον ἐπάξαι 335
τῷ λαῷ τούτῳ· ἵνα ἀκούσας καὶ φοβηθεῖς, καταλείψη ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τὴν πονηρὰν, καὶ ἐπιστραφέντες μετανοήσωσι, καὶ ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Καὶ ἡ Σοφία εἶπεν· Ὁ κρύπτων τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν, οὐ χρησιμεύσει· ὁ δὲ ὁμολογῶν τὰς ἰδίας ἁμαρτίας καὶ διαπεράσας 340
αὐτάς, ἐλέους τεύξεται παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὁ Ἥσαϊὰς φησὶν· Ἐκζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ εὐρόντες ἐπικαλέσασθε αὐτόν· καὶ προσεγγίσαντα, καταλειψάτω τὴν ἰδίαν ὁδὸν ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ὁ ἄδικος ἀνὴρ τὰς ἑαυτοῦ ἐνθυμήσεις, καὶ ἐπιστράφητε πρὸς με καγὼ ἐλέησω αὐτόν ὁ πολλὸς ἐν ἐλέει, 345
διότι αἱ ἐνθυμήσεις μου οὐ κατὰ τὰς ὑμετέρας ἐνθυμήσεις, οὐδὲ αἱ ὁδοί μου κατὰ τὰς ὑμετέρας ὁδούς. Ἐὰν ἀκούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. Δεῦτε πρὸς με καὶ ὑπακούσατέ μου καὶ 75
ζήσεσθε τῇ ψυχῇ ὑμῶν.

Ὅταν φυλάξης τὰς ὁδοὺς Κυρίου καὶ ποιήσης τὸ θέλημα αὐτοῦ, 350
τότε ἔλπισον ἐπὶ Κύριον καὶ ἐπικαλεσάμενος αὐτόν εἰσακούσεταιί σου, καὶ ἐπιβοωμένον σου αὐτόν ἐρεῖ σοι· Ἰδοὺ πάρεμι.

Ἐπελθόντος τῷ ἀδίκῳ πειρασμοῦ, οὐκ ἔχει πεποιθήσθαι ἐπικαλέσασθαι τὸν Θεόν, οὐδὲ προσδοκῆσαι τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, διότι ἐν ἡμέραις ἀναπαύσεως αὐτοῦ ἐμακρύνθη ἀπὸ τοῦ θελήματος 355
τοῦ Θεοῦ.

Πρὶν τοῦ πολέμου ἄρξῃ, ἐπιζήτησον τὴν συμμαχίαν, καὶ πρὸ τοῦ σε ἄρρωστῆσαι, ἀναζήτησον τὸν θεραπευτὴν. Πρὶν ἐπελθεῖν σοι τὰ θλιβερά, πρόσευξαι, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν λυπηρῶν εὐρήσεις αὐτόν καὶ ἐπακούσεταιί σου. 360

Πρὸ τοῦ σε ὀλισθῆσαι, ἐπικάλεσαι καὶ δεήθητι, καὶ πρὸ τοῦ σε εὐξασθαι, ἐτοιμάσον τὰς ὑποσχέσεις, φημί τὰ ἐντεῦθεν ἐφόδιά σου.

332 Și lui Ieremia așa i s-a spus: „În un pergament și scrie toate câte ți le voi spune, din zilele lui Iosia, împăratul lui Iuda, până astăzi, toate relele câte îți spun că vor veni peste poporul acesta!“ Pentru ca omul, auzind și înfricoșându-se, să lase calea sa cea vicleană și, întorcându-se, să se pocăiască, și Eu să le iert păcatele.

339 Și Înțelepciunea a spus: „Celui care-și ascunde păcatul său aceasta nu-i va fi de folos, iar cel care-și mărturisește păcatele sale și le lasă în urmă va avea parte de milă de la Dumnezeu.“

342 Și Isaia zice: „Căutați-L pe Domnul și, dacă-L găsiți, chemați-L! Și, după ce S-a apropiat, să-și părasească păcătosul calea sa și bărbatul nelegiuit gândurile sale, și întoarceți-vă către Mine! Și Eu, Cel bogat în milă, îl voi milui, pentru că gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre, nici căile Mele nu sunt ca și căile voastre.“ „De Mă veți asculta, veți mânca bunătațile pământului. Veniți la Mine și ascultați-Mă, și viu va fi sufletul vostru!“

350 Când vei păzi căile Domnului și vei face voia Lui, atunci „să nădărduești în Domnul și, când Îl vei chema, te va auzi și, încă strigând tu către El, îți va zice: «Iată, aici sunt!»“.

354 Când peste cel nedrept vine ispita, el nu are încredere să-L cheme pe Dumnezeu, nici să-și aștepte scăparea, pentru că în zilele odihnei sale s-a îndepărtat de voia lui Dumnezeu.

357 Mai înainte ca războiul să înceapă, caută alianța și, mai înainte de a te îmbolnăvi, caută-ți doctorul! Mai înainte să vină asupra ta cele întristătoare, roagă-te, și așa Îl vei afla la vremea întristărilor, și te va auzi.

361 Mai înainte să aluneci, cheamă [pe Dumnezeu] și roagă-te și, mai înainte de a te ruga, pregătește-ți făgăduințele – zic de merindele luate de aici.

Jer. (Mas 36)
43, 2-3

Pilde 28, 13

Is. 55, 6-8
Is. 1, 19; 55, 3

Is. 58, 9

Teodor Mops.
ansma). 70; In
Gen. 55

Ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε, ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης κατεστάθη, καὶ
πρὸ ἑκατοστοῦ ἔτους τὰ ξύλα αὐτῆς πεφύτευται· ἐν δὲ τῷ καιρῷ
τῆς ὀργῆς οἱ ἄδικοι ἀπώλοντο, τῷ δὲ δικαίῳ σκέπη ἐγένετο. 365

Στόμα ἀδίκων, διὰ προσευχῆς ἐμφράττεται· ἡ γὰρ κατάγνωσις
τῆς συνειδήσεως ἀπαρηρσίαστον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Καρδία ἀγαθὴ καταφέρει δάκρυα μετὰ χαρᾶς ἐν τῇ προσευχῇ.

Οἷς ὁ κόσμος νενέκρωται, οὗτοι τὰς ἐπιθρῆσας μετὰ χαρᾶς
ὑπομένουσιν· οἷς δὲ ζῆ ὁ κόσμος, οὗτοι οὐ δύνανται ὑπομεῖναι 370
ἀδικίαν, ἀλλ' ἢ ὑπὸ τῆς κενοδοξίας κινούμενοι, καὶ ὀργιζόμενοι 76
ταράττονται, ἢ ὑπὸ τῆς λύπης ἀλίσκονται· ὡ πῶς δυσκατόρθωτος
ἡ τοιαύτη ἀρετὴ καὶ πόσῃν δόξαν κέκτηται παρὰ τῷ Θεῷ.

Ὁ θέλων τὴν ἀρετὴν ταύτην κατορθῶσαι [ἤγουν τὸ ἀδι-
κεῖσθαι], χρῆζει μακρυνθῆναι τῶν ἰδίων αὐτοῦ καὶ ξενιτεῦσαι, 375
ὅτι οὐ δύνανται ταύτην κατορθῶσαι ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι· τῶν γὰρ
μεγάλων καὶ δυνατοτέρων ἐστὶν ὑπομεῖναι τῆς ἀρετῆς ταύτης
τὴν ἀληθόνα μέσῳ τῶν ἰδίων ὄντων, καὶ οἷς ὁ κόσμος οὕτως
τέθνηκε, καὶ πάσης τῆς παρούσης παρακλήσεως ἀπελίπισαين.

Ὡσπερ ἡ χάρις πλησιάζει τῇ ταπεινοφροσύνῃ, οὕτως καὶ τῇ 380
ὑπερηφανίᾳ ὀδυνηραὶ συμβάσεις.

Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς ταπεινόφρονας τοῦ εὐφράναι
αὐτούς, πρόσωπον δὲ Κυρίου κατενώπιον ὑπερηφάνων τοῦ
ταπεινώσαι αὐτούς.

Ἡ ταπεινῶσις διαπαντὸς δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος· 385
τῇ σκληροκαρδίᾳ καὶ τῇ ὀλιγοπιστίᾳ συναντήματα φοβερὰ
προσυπαντῶσι.

Σμίκρυνον σεαυτὸν ἐν πᾶσι πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ
ὑψωθήσῃ ἐπάνω τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου.

Προκατάλαβε πάντας διὰ τῆς σῆς προσκυνήσεως καὶ τοῦ σοῦ 390
ἀσπασμοῦ, καὶ τιμηθήσῃ ὑπὲρ τοὺς δωροφοροῦντας χρυσίον
Σωφείῳ.

382 Ὀφθαλμοὶ] Syr habet עַיִן (BD 76, 12) = καρδία

363 Chivotul lui Noe a fost făcut în vreme de pace și lemnele
lui au fost sădite înainte cu o sută de ani. În vremea mâniei cei
nedrepti pier, iar pentru cel drept se află acoperământ.

cf. Fc. 6, 2-5;
Mr. 24, 38-39

366 Gura celor nedrepti se închide prin rugăciune, pentru că
muștrările de conștiință îl fac pe om lipsit de îndrăzneală [în
rugăciune].

368 Inima bună varsă lacrimi cu bucurie la rugăciune.

369 Cei pentru care lumea e moartă rabdă cu bucurie bârfelile.
Cei pentru care lumea trăiește nu pot să rabde nedreptatea,
ci fie sunt mișcați de slava deșartă și, mâniindu-se, se tulbură,
fie sunt cuprinși de întristare. O, cât de greu de înfăptuit este
această virtute și câtă slavă a primit de la Dumnezeu!

374 Cine vrea să împlinească această virtute (adică să fie ne-
dreptățit) trebuie să se îndepărteze de ai săi și să se înstrăineze,
pentru că nu poate să o împlinească în patria sa. Fiindcă le este
propriu celor mari și puternici să rabde durerea acestei virtuți
în mijlocul alor lor, precum și celor pentru care lumea aceasta
a murit și și-au luat nădejdea de la orice mângâiere de aici.

380 După cum harul se apropie de smerita-cugetare, tot așa și
întâmplările dureroase se apropie de mândrie²⁸.

382 Inima Domnului este peste cei smeriți la cuget ca să-i vese-
lească, iar fața Domnului este împotriva celor mândri ca să-i
smerească.

cf. Ps. 33, 16

385 Smerenia primește pururea milă de la Dumnezeu. Întâm-
plările înfricoșătoare vin să întâmpine învârtoșarea inimii și
pușinătatea credinței.

388 Micșorează-te pe tine însuși întru toate înaintea tuturor
oamenilor, și vei fi înălțat mai presus decât conducătorii
acestui veac.

390 Ia-o înaintea tuturor cu închinăciunea și cu salutul, și vei
fi cinstit mai presus decât cei care aduc ca dar aur din Ofir.

cf. 3 Imp. 10, 11

Ἐξευτέλισον σεαυτὸν καὶ ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐν σεαυτῷ· ὅπου γὰρ βλαστάνει ἡ ταπεινώσις, ἐκεῖ ἡ δόξα βρῦει. 77

Ἐὰν φανερώς ἐξουδενωθῆναι ἀγωνίσῃ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, ποιεῖ σε δοξασθῆναι ὁ Θεὸς· ἐὰν δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἔχῃς ταπεινώσιν, ἐν τῇ καρδίᾳ σου δείκνυσί σοι ὁ Θεὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ. 395

Γίνου εὐκαταφρόνητος ἐν τῇ μεγαλωσύνῃ σου καὶ μὴ μέγας ἐν τῇ ἐλαχιστίᾳ σου.

Σπούδασον τοῦ καταφρονηθῆναι, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ ἐμπλησθήσῃ. 400

Μὴ ζητήσης τιμηθῆναι, πεπληρωμένος ὧν ἔσωθεν τραυμάτων.

Ψέξον τὴν τιμὴν, ἵνα τιμηθῆς, καὶ μὴ ἀγαπήσῃς αὐτήν, ἵνα μὴ ἀτμασθῆς· ὁ τρέχων ὀπίσω τῆς τιμῆς φεύγει ἀπὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὁ φεύγων αὐτὴν καταδιώξεται αὐτὸν καὶ κήρυξ γίνεται τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως πᾶσιν ἀνθρώποις. 405

Εἰ καταφρονεῖς ἑαυτὸν, ἵνα τιμηθῆς, ὁ Θεὸς δημοσιεύει σε· εἰ δὲ διὰ τὴν ἀλήθειαν ψέξεις σεαυτὸν, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς πᾶσι τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ ἐπαινέσαι σε, καὶ ἔμπροσθεν σου ἀνοίξουσι τὴν θύραν τῆς δόξης τοῦ πλαστουργοῦ σου καὶ ἐπαινέσουσί σε, διότι σὺ ἐν ἀληθείᾳ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὑπάρχεις. 410

Ἄνθρωπον ταῖς μὲν ἀρεταῖς διαλάμποντα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις εὐτελεῖ φαινόμενον, φωτεινὸν μὲν τῷ βίῳ καὶ σοφὸν τῇ γνώσει, ταπεινὸν δὲ τῷ πνεύματι, τίς θεάεται;

Μακάριος ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν, ὅτι ὑψωθήσεται. 415

Ὁ διὰ τὸν Θεὸν ἑαυτὸν ταπεινῶν καὶ σμικρύνων, ὑπὸ Θεοῦ δοξάζεται, καὶ ὁ διὰ τὸν Θεὸν πεινῶν καὶ διψῶν, μεθύσκει αὐτὸν ὁ Θεὸς τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ, καὶ ὁ διὰ τὸν Θεὸν γυμνιτευῶν ἐνδύεται ὑπ' αὐτοῦ στολὴν ἀφθαρσίας καὶ δόξης, καὶ ὁ δι' αὐτὸν πτωχεύων τῷ ἀληθινῷ αὐτοῦ πλοῦτῳ παρακαλεῖται. 78

Prihănește-te pe tine însuși, și vei vedea slava lui Dumnezeu înlăuntrul tău, pentru că unde vlăstărește smerenia, acolo izvorăște mila.

Dacă te lupți la arătare să fii defăimat de toți oamenii, Dumnezeu va face să fii slăvit. Iar dacă în inima ta ai smerită-cugetare, Dumnezeu îți va arăta în inimă slava Lui.

Fă-te ușor de disprețuit întru mărirea ta, și nu mare întru micimea ta.

Silește-te să fii disprețuit, și vei fi umplut de cinstea lui Dumnezeu.

Nu căuta să fii cinstit de alții câtă vreme ești, pe dinlăuntru, plin de răni.

Defaimă cinstirea, ca să fii cinstit de alții, și n-o iubi, ca să nu fii necinstit de alții. Cine aleargă după cinstire, aceasta fuge dinaintea lui, iar cine fuge de ea va fi urmărit de ea și i se face crainic al smereniei lui la toți oamenii²⁹.

Dacă te disprețuiești pe tine însuși ca să fii cinstit de alții, Dumnezeu te va da în vileag, iar dacă te defaimi pe tine însuși pentru adevăr, Dumnezeu îngăduie la toate fapturile Lui să te laude, și vor deschide înaintea ta ușa slavei Făcătorului tău, și te vor lauda pentru că ești cu adevărat „după chipul și asemănarea“ Lui. *Fr. 1, 26*

Om strălucind cu virtuțile, dar părănd oamenilor fără preț, fiind luminos prin *viețuire* și cu cunoștința înțelept, dar smerit cu duhul cine a văzut?³⁰

Fericit cel care se smerește pe sine întru toate, pentru că va fi înălțat.

Cel care se smerește și se micșorează pe sine pentru Dumnezeu va fi slăvit de Dumnezeu și pe cel care înfometează și însetează pentru Dumnezeu îl va îmbăta Dumnezeu cu bunătățile Lui. Cel care suferă golătate pentru Dumnezeu este îmbrăcat

Ἐξουδένωσον σεαυτὸν διὰ τὸν Θεὸν καὶ σοῦ ἀγνοοῦντος
πληθυνθήσεται σου ἡ δόξα.

Ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου ἔχε ἑαυτὸν ἀμαρτωλόν, ἵνα δικαιωθῆς
ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου.

Γενοῦ ἰδιώτης ἐν τῇ σοφίᾳ σου, καὶ μὴ φανῆς σοφὸς ἰδιώτης 425
ὦν. Ἐὰν τὸν ἀφελῆ καὶ ἀμαθῆ ἢ ταπεινώσῃς ὑποῖ, πόσης οἴῃ
τιμῆς τοῖς τιμίοις καὶ μεγάλοις πρόξενος γίνεται.

Φεῦγε τὴν κενοδοξίαν καὶ δοξασθήσῃ, καὶ φοβήθητι τὴν
ὑπερηφανίαν καὶ μεγαλυνθήσῃ· οὐ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων
διενεμήθη ἡ κενοδοξία, οὐδὲ ἡ ὑψηλοφροσύνη *γεννητῶ γυναικῶν*. 430

Εἰ ἐκουσίως ἀπετάξω *πᾶσι τοῖς τοῦ βίου πράγμασι*, περὶ
μηδαμινοῦ πράγματος μηδαμῶς μετὰ τινος φιλονεικήσῃς.

Εἰ τὴν κενοδοξίαν ἐβδελύξω, φεῦγε τοὺς ἀγρευόντας αὐτήν.

Φεῦγε τοὺς φιλοκτήμονας ὡς καὶ τὸ κτᾶσθαι.

Μάκρυνον σεαυτὸν ἀπὸ τῶν σπαταλῶντων ὡς καὶ ἀπὸ τῆς 435
σπατάλης.

Φεῦγε τοὺς ἀκολάστους ὡς καὶ τὴν ἀκολασίαν· εἰ γὰρ ἡ ψιλὴ
τῆς πολιτείας αὐτῶν μνήμη ταράττει τὴν διάνοιαν, πόσω μάλλον
ἡ θεωρία καὶ ἡ μετ' αὐτῶν διαγωγή.

Προσέγγισον τοῖς δικαίοις, καὶ δι' αὐτῶν τῷ Θεῷ πλησιάσεις. 440

Συναναστρέφου τοῖς ἔχουσι ταπεινώσιν, καὶ μαθήσῃ τοὺς
τρόπους αὐτῶν· εἰ γὰρ ἡ θεωρία αὐτῶν ὠφέλιμος, πόσω μάλλον
ἡ διδασκαλία τοῦ στόματος αὐτῶν.

Ἀγάπησον τοὺς πτωχοὺς, ὅτι δι' αὐτῶν τεύξῃ τοῦ ἑλέους. Μὴ
προσεγγίσης τοῖς φιλονεικοῖς, ἵνα μὴ ἀναγκασθῆς ἕξω γενέσθαι 445
τῆς σῆς γαλήνης.

431 πᾶσι... πράγμασι] *Syr habet* ~~ܡܠܟܐ ܡܠܟܐ~~ *ܡܠܟܐ* (BD 78, 9) = *ad litt.* ὀλον τὸ σῶμα
τοῦ κόσμου

de El cu veșmântul nesticăciunii și al slavei, iar cel care sărăceș-
te pentru El este mângâiat cu adevărata Lui bogăție.

421 Disprețuieste-te pe tine însuși pentru Dumnezeu și, fără să
știi, ți se va înmulți slava.

422 Să te ai pe tine în toată viața ta ca păcătos, ca să fii îndrep-
tăjit toată viața.

423 Fă-te simplu întru înțelepciunea ta și nu te arăta înțelept
fiind om simplu. Dacă pe cel simplu și neînvățat smerenia îl
înalță, cu cât mai multă cinste aduce ea celor cinstiți și mari!

428 Fugi de slava deșartă, și vei fi slăvit! Teme-te de mândrie
și de cugetarea semeață, și vei fi mărit! Pentru că fiilor oa-
menilor nu le-a fost împărțită slava deșartă, și nici cugetarea
semeață, „celui născut din femeie“.

Iov 14, 1

431 Dacă te-ai lepădat de voie de întregul trup al lumii, să nu
te mai cerți deloc cu nimeni pentru vreun lucru de nimic.

433 Dacă te-ai scârbit de slava deșartă, fugi de cei care o vânează.
Fugi de cei care iubesc avuțiile, precum și de înavușire.

435 Îndepărtează-te de cei care trăiesc o viață moleșită, precum
și de moleșeală.

437 Fugi de desfrânași, precum și de desfrânare. Pentru că dacă
simpla amintire a vieții lor tulbură *cugetarea*, cu atât mai mult
o fac vederea și împreună-viețuire cu ei.

440 Apropie-te de cei drepti, și prin ei te vei apropia de Dum-
nezeu.

441 Întovărășește-te cu cei care au smerenie, și vei învăța felul
lor de a fi. Pentru că dacă vederea lor este folositoare, cu atât
mai mult folos va aduce învățătura gurii lor.

444 Iubește-i pe cei săraci, pentru că prin ei vei avea parte de
milă. Nu te apropia de certăreți, ca să nu fi silit să-ți ieși din
starea ta de liniște.

Μὴ ἀηδῶς φέρε τὰς δυσσομίας τῶν ἀρρώστων, ἐπειδὴ καὶ σὺ σῶμα περικίσειαι.

Μὴ ἐπιπλήξης τοὺς τεθλιμμένους τῇ καρδίᾳ, ἵνα μὴ τῇ ῥάβδῳ αὐτῶν μαστιχθῆς, καὶ ζητήσης παρακαλοῦντας καὶ οὐ μὴ εὖρης.

Μὴ ἐκφαυλίσης τοὺς *ἠκρωτηριασμένους, ὅτι πάντες ἰσοτιμῶς εἰς τὸν ἄδην πορευσόμεθα*.

Ἀγάπησον τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ μίσησον τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ μὴ καταφρονήσης αὐτῶν διὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, μήποτε καὶ σὺ πειρασθῆς ἐν οἷς εἰσι.

Μνήσθητι ὅτι κοινωνὸς εἶ τῆς γεηρᾶς *φύσεως*. Μὴ ἐπίπληττε τοὺς δεομένους τῆς σῆς παρακλήσεως καὶ τῆς εὐχῆς καὶ τῶν μαλακῶν λόγων σου, ἵνα μὴ ἀπόλωνται καὶ ἀπατηθῆς τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ἀλλὰ μίμησαι τοὺς ἰατροὺς, οἵτινες τὰ μὲν θερμότερα πάθη τοῖς ψυχρότεροις φαρμάκοις ἰῶνται, καὶ τὰ ψυχρότερα τοῖς θερμότεροις.

Ἀνάγκασον ἑαυτὸν, ὅταν ἀπαντήσης τῷ πλησίον σου, ἵνα τιμήσης αὐτὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ· φίλησον δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας, καὶ κράτησον αὐτὰς πολλάκις μετὰ πολλῆς τιμῆς, καὶ ἐπίθεε αὐτὰς ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἐπαίνεσον αὐτὸν καὶ εἰς ὅπερ οὐκ ἔχει. Ὅταν δὲ χωρισθῇ ἀπὸ σοῦ, εἰπέ περὶ αὐτοῦ πᾶν ἀγαθὸν καὶ εἶ τι τιμιον· ἐν γὰρ τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ἔλκει αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀναγκάζεις αὐτὸν αἰσχύνεσθαι ἐκ τῆς προσηγορίας τῆς ἀγαθῆς, ἧς προσηγόρευσας αὐτόν, καὶ σπείρεις εἰς αὐτὸν σπέρμα ἀρετῆς· ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης συνηθείας, ἦν ἑαυτὸν ἐθίζεις, τυποῦται ἐν σοὶ τύπος ἀγαθός, καὶ ταπεινῶσιν πολλὴν κτήση ἐν ἑαυτῷ, καὶ χωρὶς κόπου κατορθοῖς τὰ μεγάλα. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἔχη τινὰ ἐλαττώματα, τιμώμενος ὑπὸ σοῦ εὐχερῶς δέχεται παρὰ σοῦ τὴν θεραπείαν, αἰσχυνόμενος ἐκ τῆς τιμῆς, ἧς εἶδεν ἐκ σοῦ.

451-452 ἠκρωτηριασμένους... πορευσόμεθα] Syr habet *... πορευσόμεθα* (BD 79, 2-3) = ἀτελεῖς τῇ φύσει, τοῦ μὴ εἰσελθεῖν μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ἄδην

Nu purta cu îngreșoare duhoarea bolnavilor, pentru că și tu ești îmbrăcat cu trup.

Nu-i răni pe cei zdrobiți cu inima, ca să nu fi bătut cu toiagul lor și să-i cauți pe cei ce te-ar mângâia și să nu-i afli. *cf. Ps. 68, 21*

Nu-i batjocori pe cei ologi din naștere. Oare nu vei intra și tu cu ei în șeol³¹?

Iubește-i pe păcătoși și urăște-le faptele, și să nu-i disprețuiești din pricina scăderilor lor ca nu cumva să fi și tu ispitit în cele în care sunt ei ispitiți.

Adu-ți aminte că ești părtaș firii lui Adam, pentru că și tu ești îmbrăcat cu slăbiciunea lui. Nu-i lovi pe cei care au trebuință de mângâierea ta, de rugăciunea ta și de cuvintele tale dulci, ca să nu piară și să se ceară de la tine sufletele lor, ci imită-i pe doctorii care vindecă suferințele mai fierbinți cu leacuri mai reci, iar pe cele mai reci, cu leacuri mai calde³².

Când îl întâlnești pe aproapele tău, silește-te să-l cinstești mai presus de măsura lui. Sărută-i mâinile și picioarele și ți-ne-le adesea cu multă cinste, pune-ți-le peste ochi și laudă-l și pentru cele pe care nu le are. Iar după ce se va despărți de tine, vorbește despre el numai de bine, ba încă și ceva de cinste. Deoarece cu acestea și cu cele de acest fel îl atragi de partea binelui și-l silești să se rușineze din pricina vorbirii tale bune cu care i-ai grăit, și vei sădi în el sămânța virtuții. Iar dintr-un astfel de obicei cu care te deprinzi pe tine însuși se întipărește în tine o trăsătură bună și dobândești multă smerenie în tine însuși și fără osteneală le vei izbuti pe cele mari. Și nu numai atât, ci și dacă cineva are unele scăderi, fiind cinstit cu dărnicie de tine, primește tămăduirea de la tine, rușinându-se de cinstirea pe care a primit-o de la tine.

456 p. φύσεως] Syr habet *... φύσεως* (BD 79, 6-7) = τοῦ Ἀδάμ, καὶ σὺ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν περιβέβησαι

Οὗτος ὁ τρόπος ἔστω σοι αἰεὶ· τὸ εὐπροσήγορον καὶ τιμητικὸν εἶναι εἰς πάντας, καὶ μὴ παροξύνῃς τινὰ ἢ ζηλώσης, μήτε διὰ πίστιν, μήτε διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ κακά, ἀλλὰ φύλαττε σεαυτὸν τοῦ μέμψασθαι ἢ ἐλέγξει τινὰ ἐν τινι· ἔχομεν γὰρ κριτὴν ἀπροσωπόληπτον ἐν οὐρανοῖς.

Εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἐλεῆσαι καὶ βούλει ἐπιστρέψαι αὐτὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, λυπήθητι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ δακρῶν καὶ ἀγάπης εἰπέ αὐτῷ ἓνα λόγον ἢ δύο· καὶ μὴ πυρωθῆς τῷ θυμῷ κατ' αὐτοῦ, καὶ ὄψεται ἐν σοὶ σημεῖον ἔχθρας.

Ἡ ἀγάπη οὐκ οἶδε θυμοῦσθαι, οὐ παροξύνει, οὐ μέμφεται τινὰ ἐμπαθῶς.

Ἐνδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεως ἐστὶν ἡ ταπεινῶσις, ἣτις τίκεται ἀπὸ *συνειδήσεως ἀγαθῆς* ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Această purtare să o ai pururea: buna vorbire și cinstirea către toți, și să nu ațâți pe nimeni sau să-l faci să te pizmuiască, nici pentru credință, nici din pricina faptelor lui rele, ci păzește-te să nu disprețuiești sau să mustri pe cineva pentru ceva, fiindcă avem în ceruri un Judecător care nu caută la față.

cf. 2 Tim. 4, 8

Iar dacă vrei să-l miluiești și să-l întorci la adevăr, întristează-te pentru el și spune-i, cu lacrimi și iubire, unul sau două cuvinte, și nu te aprinde de mânie împotriva lui, pentru că va vedea în tine semnele dușmăniei.

cf. Iac. 5, 20

Iubirea nu știe să se mânie, nu se îndârjește, nu mustră cu patimă pe nimeni.

cf. 1 Cor. 13, 5

Dovada iubirii și a cunoștinței este smerenia, care se naște din *cugetarea* lăuntrică în Hristos Iisus Domnul nostru,

Căruia fie slava și stăpânirea, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, în veacurile veacurilor.

Amin.

Τὸ ἐν τινι συμπτώματι τῆς *ἁμαρτίας* ὀλισθαίνειν, δηλωτι- 81
κόν ἐστι τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, διότι συμφερόντως συνεχώρη-
σεν ὁ Θεὸς (τὴν φύσιν ἡμῶν) δεκτικὴν εἶναι τῶν *παθῶν*· οὐ
γάρ συνείδεν ἀνωτέραν τούτων ταύτην καθιστᾶν πρὸ τῆς δευ- 5
τέρας παλιγγενεσίας. Τὸ δεκτικὴν αὐτὴν εἶναι τῶν *παθῶν*,
ὠφέλιμον πρὸς τὴν τῆς *συνειδήσεως* κατακέντησιν, τὸ μέντοι
διαμεῖναι ἐν τούτοις, ἀναιδὲς καὶ ἀναίσχυντον.

Τρεῖς τρόποι εἰσι δι' ὧν πᾶσα λογικὴ ψυχὴ τῷ Θεῷ προσεγγίσει
δύναται, εἴτε διὰ θερμότητος πίστεως ἢ διὰ φόβου ἢ διὰ παιδείας
Κυρίου· οὐδεὶς δὲ δύναται προσεγγίσει τῇ *τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ* εἰ μὴ 10
προηγήσεται ἐν αὐτῷ εἰς τρόπον τῶν τριῶν τούτων.

Ὡσπερ ἀπὸ τῆς γαστρομαργίας τίκεται ἡ ταραχὴ τῶν λογισμῶν,
οὕτως καὶ ἀπὸ πολυλογίας καὶ ἀταξίας τῶν συντηχιῶν, ἡ ἄγνοια
καὶ τοῦ νοῦ ἢ *ἔκστασις*.

Ἡ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων μέριμνα ταράσσει τὴν ψυχὴν, 15
καὶ τὸ ὑπὸ τούτων ἔλκεσθαι, τὸν νοῦν συμφύρει καὶ τῆς γαλήνης
ἐκβάλλει.

Πρέπει τῷ μοναχῷ ἑαυτὸν παραδεδοκῶτι τῇ ἐπουρανίῳ γε-
ωργία, αἰεὶ καὶ διαπαντὸς πάσης βιωτικῆς φροντίδος ἐκτὸς εἶναι,

* Aici începe Cuvântul 56 în FR 10, unde are titlul: *Cu folos a îngăduit
Dumnezeu ca sufletul să fie primitor de patimi. Și despre lucrările nevoiței.*
În BD, Memra 6.

Alunecarea în vreo cădere a păcatului este un fapt care arată
neputința firii, pentru că Dumnezeu a îngăduit cu folos ca firea
noastră să poată avea ispite¹, fiindcă El nu a hotărât să o așeze
pe aceasta mai presus de ele înainte de a doua facere [a lumii].
Este de folos pentru [dobândirea] străpungerii *cugetării* ca firea
să poată avea ispite, dar a rămâne în acestea este un lucru fără
cuviniță și fără rușine.

cf. Mt. 19, 28;
Ej. 1, 10

Trei sunt felurile prin care fiecare suflet rațional poate să
se apropie de Dumnezeu: fie prin căldura credinței, fie prin
frică, fie prin certarea² Domnului. Însă nimeni nu poate să se
apropie de treapta iubirii dacă nu va permerge în el unul din
aceste trei feluri.

Așa cum din îmbuibarea pântecelui se naște tulburarea gân-
durilor, tot așa și din multa vorbire și din neorânduiala întâl-
nilor se nasc neștiința și zăpăceala *minții*.

Grija pentru lucrurile vieții tulbură sufletul, iar faptul de a fi
atras de acestea târăște *mintea* și o scoate din *liniștea* lăuntrică³.

Pustnicul care s-a predat pe sine *făptuirii* cerești⁴ trebuie
să fie întotdeauna în *cugetarea* sa⁵ în afara oricărei griji pentru

1 ἁμαρτίας] hoc et μωρίας, πλημμελήματος 3 παθῶν] Syr habet ~~παθῶν~~ (BD 81, 6) =
συμβεβηκότων 5 παθῶν] id. 6 συνειδήσεως] Syr habet ~~συνειδήσεως~~ (BD 81, 6) =
φρονήματος 10 τοῦ... ἀγάπῃ] Syr habet ~~τοῦ... ἀγάπῃ~~ (BD 81, 10) = τῇ τάξει τῆς
ἀγάπης 14 ἔκστασις] Syr habet ~~ἐκστασις~~ (BD 81, 14) = ἄνοια, σύγχυσις

ἵνα ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, μηδὲν ὅλως ἐν ἑαυτῷ εὖρη τοῦ παρόντος 82
κόσμου· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἀργὸς γενόμενος, ἀπερισπάστως
δύναται μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός.

Οἱ σωματικοὶ κόποι, ἄνευ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, ὡς ἀτεκ-
νος μήτρα καὶ μασθοὶ κατάξηροι, τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει προσεγ- 25
γίσει οὐ δύνανται· τὸ μὲν γὰρ σῶμα κατάκοπον ποιοῦσιν, ἐκρι-
ζοῦν δὲ τὰ πάθη ἐκ τοῦ νοός οὐ φροντίζουσι, διατοῦτο θεριοῦσιν
οὐδὲν.

Ὡσπερ ὁ σπείρων ἐπ' ἀκάνθαις οὐδὲν δύναται θερίσαι, οὕτως 30
ὁ τῇ μνησικακίᾳ ἑαυτὸν ἀφανίζων καὶ τῇ φιλοκτημοσύνῃ, οὐδὲν
δύναται ἀνύσαι, ἀλλὰ στένει ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ ἐκ τῆς πολλῆς
ἀγρυπνίας καὶ *ἀποχῆς τῶν πραγμάτων*.

Καὶ μαρτυρεῖ ἡ γραφή ἢ λέγουσα, Ὡς λαὸς ἐργαζόμενος δικαιο-
σύνην καὶ μηδενὸς τῶν ἐντολῶν Κυρίου ἀμελήσας, ζητοῦσι τὴν 35
παρ' ἐμοῦ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν καὶ βούλονται προσεγγίσει
μοι τῷ Θεῷ λέγοντες· ἵνα τί ἐνηστεύσαμεν, καὶ οὐ κατείδες; καὶ
ἑαυτοὺς ἐταπεινώσαμεν, καὶ οὐκ ἔγνωσ; Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν 40
νηστειῶν ὑμῶν ποιεῖτε τὰ θελήματα ὑμῶν· καὶ ὡς εἰδώλοις ὀλο-
καρπῶσεις προσφέρετε, λέγω δὴ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς
χαλεποὺς διαλογισμοὺς, οὓς ὡς θεοὺς ἐλογίσασθε ἐν ἑαυτοῖς, τὸ
ὑμέτερον αὐτεξούσιον καθ' ἐκάστην ἡμέραν αὐτοῖς θυσιάζοντες,
τὸ πάντων τῶν θυμάτων τιμώτερον, ὅπερ ἐμοὶ ἀφιερῶσαι ἔχρη 45
ὑμᾶς διὰ τῆς ὑμῶν ἀγαθοεργίας καὶ καθαρὰς συνειδήσεως.

Εὐθετος γῆ ἐστὶν ἢ εὐφραίνουσα τὸν ἑαυτῆς γεωργὸν τῇ μέ- 83
χρῃς ἑκατὸν καρποφορία, ἢ ψυχὴ ἢ στιλβωθεῖσα τῇ τοῦ Θεοῦ
μνήμῃ καὶ τῇ ἀκοιμήτῳ ἀγρυπνίᾳ νυκτός καὶ ἡμέρας· Ἐκεῖ οἰκο- 45
δομεῖ ὁ Κύριος ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς νεφέλην σκεπάζουσιν
αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ, καὶ φωτὶ πυρός διαυγάσαι τὴν νύκτα· καὶ ἔσω-
θεν τοῦ γνόφου αὐτῆς, φῶς λάμψει.

30 ἀποχῆς... πραγμάτων] Syr habet መልካም (BD 82, 10) = ἀποχῆς, ἐγκρατείας

viață, pentru ca, ajungând în el însuși, să nu mai găsească în-
tru sine nimic din lumea aceasta. Pentru că dacă nu le lucrea-
ză pe unele ca acestea, atunci poate neîmprăștiat „să mediteze
la legea Domnului ziua și noaptea“.

Ps. 1, 2

Ostenelile trupești, fără frumusețea strălucitoare a *cugetului*⁶,
fiind ca pântecele neroditor de prunci și ca sânii cei uscați, nu
pot să se apropie de cunoașterea lui Dumnezeu. Pentru că, deși
ostenesc peste măsură trupul, totuși nu se îngrijesc să deștrădă-
cineze patimile din *cuget* și de aceea nu seceră nimic.

Așa cum semănătorul nu poate să seceră nimic din mă-
răcini, tot așa cel care se afundă pe sine în ținerea de minte
a răului și în iubirea de averi nimic nu izbutește, ci geme pe
patul său din cauza multei privergheri și a înfrânării.

Mărturisește despre aceasta Scriptura care spune: „Ca un
popor care lucrează dreptatea și nu a trecut cu vederea niciuna
dintre poruncile Domnului, ei cer de la Mine dreptatea și ade-
vărul și vor să se apropie de Mine, de Dumnezeu, zicând: «De
ce am postit, și Tu nu ai văzut? Și de ce ne-am smerit pe noi
înșine, și Tu n-ai știut?» Pentru că în zilele voastre de post vă
faceți voile voastre.“ Și ca unor idoli aduceți arderi-de-tot – zic
de gândurile voastre viclene și de cugerările cele rele pe care,
în voi înșivă, le socotiți ca dumnezei, jertfindu-le în fiecare zi
propria voastră libertate, care este mai de preț decât orice jertfe,
pe care Mie trebuia să Mi-o aferosiți prin faptele voastre bune
și prin conștiința sfântă a inimii⁷.

Is. 58, 2-3

Pământ bun este cel care îl înveselește pe lucrătorul lui
prin rodirea însușită, adică sufletul care strălucește zi și noapte
prin pomenirea lui Dumnezeu și prin neadormita priverghere.
Acolo Domnul zidește „peste întărirea lui“ un nor care ziua îl
acoperă, noaptea strălucește cu lumină de foc, iar înlăuntrul
întunericului lui va străluci lumină.

Ps. 103, 5

cf. Is. 13, 21-22;
Is. 58, 10

Ὅσπερ νέφος καλύπτει τὸ φῶς τῆς σελήνης, οὕτως οἱ ἄνθρωποι τῆς γαστρὸς διώκουσι τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ψυχῆς.

Καὶ καθάπερ πυρὸς φλόξ ἐν ξηροῖς ξύλοις, οὕτως καὶ τὸ σῶμα, γαστρὸς ἐμπυλαμένης.

Καὶ καθάπερ ἡ λιπαρὰ ὕλη αὔξει τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, οὕτως καὶ ἡ ποικιλία τῶν βρωμάτων τὴν τοῦ σώματος κίνησιν.

Ἐν σώματι φιληδόνων ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ οὐκ οἰκεῖ, καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸ ἴδιον σῶμα, τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος οὐκ ἐπιτεύχεται.

Ὅσπερ ἀπὸ ὠδίνων τίκεται καρπὸς εὐφραίνων τὴν τετοκυῖαν, οὕτως ἐκ τοῦ κόπου τίκεται ἐν τῇ ψυχῇ ἡ γνώσις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ· τοῖς δὲ ὀκνηροῖς καὶ φιληδόνοις, αἰσχύνης καρπός.

Ὅσπερ πατὴρ κηδεταὶ τέκνου, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς φεῖδεται σώματος κακοπαθοῦντος, καὶ πλησίον ἐστὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ διαπαντός.

Τῆς ἐν σοφίᾳ ἐργασίας, ἀτίμητον τὸ κτῆμα.

Ἐένος ἐστὶν ὁ κατὰ διάνοιαν ἔξω γενόμενος πάντων τῶν βιωτικῶν.

Πενθικός ἐστὶν ὁ ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ διάγων πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Μοναχός ἐστὶν ὁ ἔξωθεν *τοῦ κόσμου καθήμενος, καὶ αἰεὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ τυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν*.

Πλοῦτος μοναχοῦ ἐστὶν ἡ παράκλησις ἡ γενομένη ἐκ τοῦ πένθους, καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἐκ πίστεως, ἡ ἐν τοῖς ταμείοις τῆς διανοίας λάμπουσα.

Ἐλεήμων ἐστὶν ὁ μὴ διακρίνων κατὰ διάνοιαν τινὰ ἀπὸ τίνος, ἀλλὰ πάντας ἐλεῶν.

65 Πενθικός] *intell. πενθῶν* (= μοναχός) 67-68 τοῦ... ἀγαθῶν] *Syr habet. cum scribitur κατὰ τὸν κόσμον καὶ ἐκ τοῦ κόσμου καθήμενος. Doble scilicet idem est sensus: κατὰ τὸν κόσμον (BD 83, 19-84, 1-2) = Αναχωρητής ἐστὶν ὁ μακρὰν τῆς θεᾶς τοῦ κόσμου καθήμενος κατὰ ἐπέκεινα (θεωρῶν), μίαν αἴτησιν ἔχων ἐν τῇ εὐχῇ αὐτοῦ· τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ*

După cum norul acoperă lumina lunii, tot așa aburii pânteceleui alungă din suflet înțelepciunea lui Dumnezeu.

Și precum e para focului în mijlocul lemnelor uscate, tot așa e și trupul când pântecele este plin.

Și după cum materia grasă sporește flacăra focului, tot așa și felurimea mâncărilor sporește mișcarea trupului.

În trupul iubitorilor de plăceri nu locuiește cunoștința lui Dumnezeu, iar cel ce-și iubește trupul nu va avea parte de harul lui Dumnezeu.

Așa cum din durerile nașterii se naște rodul care o înveselește pe femeia care a născut, tot așa din *osteneli* se naște în suflet cunoașterea tainelor lui Dumnezeu. Dar, pentru cei lenesi și iubitori de plăceri, rodul este rușinos. *cf. In. 16, 21*

Așa cum tatăl poartă grijă de fiul său, tot așa și Hristos poartă grijă de trupul care rău-pățimește și este pururea aproape de gura lui⁸. *cf. Ps. 102, 13*

Agoniseala care vine din *osteneala* întru înțelepciune este neprețuită. *cf. Rom. 10, 8*

Străin e cel ce s-a înstrăinat în *cugetarea* sa de întregul fel [de a fi] al lumii acesteia⁹. *Evr. 10, 1*

Plângător este cel ce petrece în foamă și sete în toate zilele vieții sale pentru așteptarea nădejdiilor cerești¹⁰.

Singuratic¹¹ este acela care, șezând departe de vederea lumii și [contemplându-le] pe cele de dincolo, are o singură cerere în rugăciunea sa: dorul după lumea viitoare.

Bogăria pustnicului este mângâierea care-i vine din plâns și bucuria venită din credință, răsărită în tainișă *cugetului*¹².

Milostiv este cel care nu deosebește în *cuget* pe unul de altul, ci îi miluiește pe toți.

μέλλοντος κόσμου

Παρθένος ἐστὶν οὐχ' ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ φυλάξας ἀπὸ τῆς συνουσίας ἀμόλυντον, ἀλλ' ὁ αἰδούμενος ἐξ ἑαυτοῦ ὅταν κατ' ἰδίαν γένηται.

Εἰ ἀγαπᾷς τὴν σωφροσύνην, δίωξον τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῇ ἐκτεταμένῃ προσηυχῇ, καὶ τότε πρὸς τὰς αἰτίας τῆς φύσεως καθοπλισθήσῃ, διότι χωρὶς τούτων, ἀγνεῖαν ἰδεῖν ἐν τῇ ψυχῇ ἀδύνατον.

Εἰ θέλεις κτήσασθαι τὴν ἐλεημοσύνην, πρῶτον ἔθιζε σαυτὸν ἀποπτύειν πάντων, ἵνα μὴ τῷ βάρει τούτων ὁ νοῦς ἐλκυσθῇ καὶ τῶν ἰδίων ὄρων ἐκτὸς γένηται· τῆς γὰρ ἐλεημοσύνης ἡ *ἀκριβεία*, ἐν τῇ τοῦ ἀδικεῖσθαι ὑπομονῇ δείκνυται.

Τῆς ταπεινώσεως ἡ τελειότης, τὸ φέρειν μετὰ χαρᾶς τὰς ψευδεῖς κατηγορίας.

Εἰ ἐν ἀληθείᾳ ἐλεήμων εἶ, ὅταν ἀφαιρεθῆς τὰ σὰ ἀδίκως, μὴ θλιβῆς ἔσωθεν, μὴ δὲ τὴν ζημίαν τοῖς ἔξω διηγοῦ, καταποθῇ δὲ μᾶλλον ἡ ζημία τῶν ἡδικοκώτων σε τῇ σῇ ἐλεημοσύνῃ, ὥσπερ ἡ ἀυστηρότης τοῦ οἴνου τῇ τοῦ ὕδατος πληθυνότητι.

Καὶ ἐπίδειξαι *τὸ πλῆθος τῆς ἐλεημοσύνης* σου ἐν οἷς τιον ἀγαθοῖς ἀμείβεις τοὺς ἀδικήσαντάς σε, καθὼς καὶ ὁ μακάριος Ἐλισσαῖος ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ αἰχμαλωτίσαι αὐτὸν βουλομένοις· ὅτε γὰρ προσηύξατο καὶ ἀπετύφλωσεν αὐτοὺς τῇ ἀγλύϊ, ἐπεδείξατο τὴν ἐν αὐτῷ οὖσαν δύναμιν, ὅτε δὲ βρωῶσιν καὶ πόσιν δεδωκῶς αὐτοῖς εἶασεν ἀπέρχεσθαι, τὴν ἐν αὐτῷ ἐλεημοσύνην ἐπεδείξατο.

Ὁ ταπεινόφρων ἐν ἀληθείᾳ, ἀδικούμενος οὐ ταράττεται οὐδὲ ἀπολογία ποιεῖται ὑπὲρ τοῦ πράγματος οὐ ἡδικήθη, ἀλλὰ δέχεται τὴν συκοφαντίαν ὡς ἀλήθειαν, καὶ οὐ μερμινᾷ πείσαι τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἐσυκοφαντήθη, ἀλλὰ συγχώρησιν αἰτεῖται.

83 ἀκριβεία] Syr habet *ἡ ἀκριβεία* (BD 84, 16) = καθαρότης, εὐκρίβεια, ἀπλότης
τὸ... ἐλεημοσύνης] Syr habet *ἡ ἀκριβεία καὶ ἡ ἀκριβεία* (BD 85, 1-2) τὴν καθαρότητα

Feciorelnic este nu cel care și-a păzit trupul neîntinat de împreunare, ci acela care se rușinează de sine însuși când se află singur¹³.

Dacă dorești [să dobândești] cugetare feciorelnică, oprește suvoiuil gândurile rușinoase prin citirea cu glas și prin rugăciunea de cerere către Dumnezeu¹⁴, și atunci te vei întrarma împotriva pricinilor firii, pentru că, fără acestea¹⁵, e cu neputință să se vadă în suflet strălucirea curăției¹⁶.

Dacă vrei să dobândești mila, obișnuiește-te mai întâi să le disprețuiești pe toate¹⁷, pentru ca *cugetul* să nu-ți fie atras de greutatea acestora și să iasă din hotarele lui. Pentru că *limpezimea milei*¹⁸ se arată în răbdarea nedreptății.

Desăvârșirea smereniei este răbdarea cu bucurie a învinovățirilor mincinoase.

Dacă ești cu adevărat milostiv, când ești lipsit pe nedrept de ale tale, nu te strâmtora lăuntric, nici nu povesti celor din afară despre paguba ta, ci mai degrabă paguba făcută ție de cei ce te nedreptățesc să fie înghițită de mila ta¹⁹, așa cum e înghițită acreala vinului de mulțimea apei.

Și celor care te nedreptățesc arată-le semnul minunat al *limpezimii* care vine dintr-o mare iubire²⁰ prin bunătățile cu care îi răsplătești, așa cum a făcut și fericitul Elisei cu dușmanii lui, care voiau să-l ia în robie. Când s-a rugat și i-a orbit cu negură, a arătat puterea care se afla în el, iar când le-a dat mâncare și băutura și i-a lăsat să plece, a arătat mila sălășluită în el.

Cel cu adevărat smerit la cuget nu se tulbură când este nedreptățit, nici nu se apără pentru lucrul în care a fost nedreptățit, ci primește ponegrirea ca și cum ar fi adevărată și nu se îngrijeste să-i convingă pe oameni că este ponegrit, ci cere iertare²¹.

τοῦ πλήθους τῆς ἀγάπης

cf. *Apost. X*, 12cf. *Apost. Anva*
Macarie 1

Τινές γάρ τὸ ὄνομα τῆς ἀκολασίας ἑαυτοῖς ἐκουσίως ἐπεσπάσαντο, μὴ ὄντες οὕτως ἕτεροι τὸ τῆς μοιχείας, πόρρω τούτου ὄντες, ὑπέμενον, καὶ ἐπικαρτίαν ἀμαρτίας, ἦν οὐκ εἰργάσαντο, διὰ τῶν δακρύων ἑαυτοῖς ἐθριάμβευον, καὶ συγχώρησιν ἀνομίας, ἦν οὐκ ἐπράξαντο, μετὰ κλαυθμοῦ παρὰ τῶν ἡδονικῶτων ἐζητοῦντο, πάση καθαρότητι καὶ ἀγνείᾳ ὄντες ἐστεφανωμένοι τὴν ψυχὴν.

Ἄλλοι δὲ ἵνα μὴ δοξασθῶσιν ἐν τῇ ἐναρέτῃ αὐτῶν καταστᾶσει τῇ οὔσῃ ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένη, ἐν σχήματι παραπλήγων ἑαυτοὺς ἐδείκνυον, τῷ θείῳ ἄλατι ἠορτυμένοι ὄντες καὶ τῇ γαλήνῃ πάγιοι, ὥστε ἐκ τῆς ἀκρας αὐτῶν τελειώσεως τοὺς ἀγίους ἀγγέλους ἔχειν κήρυκας τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν.

Σὺ μὲν ταπεινώσιν νομίζεις ἔχειν, ἄλλοι δὲ ἑαυτῶν κατηγοροῦν· σὺ οὐδὲ ὑπὸ ἄλλων κατηγορούμενος φέρεις, καὶ ταπεινόφρονα ἑαυτὸν ψηφίζεις; Εἰ ταπεινόφρων εἶ, δοκίμασον σεαυτὸν ἐν τούτοις, ἐὰν οὐ ταράσῃ ἀδικούμενος.

Πολλὰς μονὰς τοῦ Πατρὸς, ὁ Σωτὴρ καλεῖ τὰ μέτρα τῆς διανοίας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ αὐλιζομένων, λέγω δὴ τὰς διακρίσεις καὶ διαφορὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἐν οἷς κατὰ διάνοιαν τρυφῶσιν – οὐ γὰρ διαφορὰ τόπων ἀλλὰ τάξει χαρισμάτων πολλὰς μονὰς εἴρηκε –, καθάπερ ἕκαστος, τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου κατὰ τὴν καθαρότητα τῆς ὀπτικῆς ἀντιλήψεως κατατρυφᾷ. Καὶ καθάπερ γὰρ ἐνὸς λύχνου ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαφόρως διαυγάζοντος ἐκάστῳ καὶ μὴ μεριζομένου εἰς πολλὰς λαμπηδόνας, οὕτως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οἱ δίκαιοι πάντες αὐλιζονται ἐν μιᾷ χώρᾳ ἀδιαιρέτως, ἕκαστος δὲ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέτρον ἐξ ἐνὸς νοητοῦ ἡλίου διαυγάζεται, καὶ κατ' ἀξίαν ἔλκει τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ὡς ἐξ ἐνὸς ἀέρος καὶ τόπου καὶ καθέδρας καὶ θεωρίας καὶ σχήματος.

Καὶ οὐ θεωρεῖ τίς τὰ μέτρα τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑπερέχοντος οὔτε τοῦ ὑποδεεστεροῦ, ἵνα μὴ, ὀρῶν τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ καὶ τὸ ὑστέρημα ἑαυτοῦ, γένηται

Unii și-au atras asupra lor de bunăvoie faima rea de desfrânați, fără să fie astfel. Alții au răbdat-o pe cea a preacurvei, fiind departe de aceasta, și biruiau prin lacrimi plata păcatului pe care nu l-au săvârșit și, cu mult plâns, cereau iertare pentru fărădelegea pe care n-au făcut-o de la cei care îi nedreptăteau, având sufletul încununat cu toată curăția și neprihănirea.

Alții, ca să nu fie slăviți pentru virtutea ascunsă în ei, se prefăceau a fi nebuni²², fiind sărați cu sarea dumnezeiască și neclintți în liniștea lor *lăuntrică*, așa încât, pentru multa lor desăvârșire, îi aveau pe sfinții îngeri drept propovăduitori ai virtuților lor pline de bărbăție.

Ție ți se pare că ai smerenie, dar alții se învinovățesc pe ei înșiși. Tu nu rabzi nici măcar să fii învinovățit de alții și te socotești smerit la cuget? Dacă ai smerită-cugetare, încearcă-te pe tine prin aceasta: dacă nu te tulburi când ești nedreptățit²³.

Mântuitorul numește „multe lăcașuri ale Tatălui“ măsurile *cugetului* celor care sălășluiesc în acel loc²⁴, adică deosebirile și felurimile harismelor duhovnicești de care se desfată cu *cugetul* – pentru că prin „multe lăcașuri“ nu a arătat o deosebire care ține de loc, ci ordinea harismelor²⁵ –, așa cum fiecare se desfată de soarele material potrivit cu curăția vederii sale. Și precum un sfeșnic aflat într-o casă luminează diferit pe fiecare, fără să se împartă în multe lămpașe, la fel și dreptii, în veacul cel viitor, se vor sălășlui cu toții într-un singur loc, dar fiecare va fi luminat potrivit cu treapta *viețuirii* sale²⁶ din lumina unicului Soare inteligibil și va atrage, potrivit cu vrednicia sa, bucuria și veselia ca dintr-un singur văzduh și loc și așezare și contemplație și înfățișare.

Și nimeni nu vede măsurile celui alt, nici pe ale celui de deasupra, nici pe ale celui de mai jos, pentru ca nu cumva, văzând harul mai bogat al unuia și lipsa celui alt, să-i fie aceasta

αὐτῷ ταῦτα λύτης καὶ ἀδημονίας αἷτια – μὴ γένοιτο τοῦτο εἶναι ὅπου οὐκ ἔστι λύπη οὐδὲ στεναγμός –, ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ, ἔσωθεν αὐτοῦ εὐφραίνεται. Μία δὲ ἡ θεωρία, ἡ ἔξωθεν, τῶν πάντων ἐστὶ καὶ μία ἡ 135 χάρις. Χωρὶς τῶν δύο τούτων τάξεων οὐκ ἔστιν ἄλλη μεισιτεύουσα τάξις. Λέγω δὲ μίαν μὲν τὴν ἄνω, ἑτέραν δὲ τὴν κάτω· μέσῳ δὲ τούτων, ἡ ποικιλία τῆς διαφορᾶς τῶν ἀμοιβῶν.

Εἰ δὲ ἀληθὲς τοῦτο, καθὸ καὶ ἀληθὲς ἐστὶ, τί ἀφρονέστερον ἢ 88 ἀνοητότερον τῶν λεγόντων “ἀρκετόν μοι τῆς γέννησης διαφυγεῖν, 140 τὸ δὲ εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν οὐ μέλλει μοι”. Τὸ γὰρ διαφυγεῖν τῆς γέννησης, αὐτὸ τοῦτο ἐστὶ, τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τὸ ταύτης ἐκπίπτειν, εἰσελθεῖν εἰς τὴν γέννησαν ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἡ γραφή τρεῖς χώρας, ἀλλὰ τί; Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ 145 δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Οὐδὲ γὰρ τρία τάγματα εἶπεν, ἀλλὰ δύο, ἐν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐν ἐξ εὐωνύμων. Καὶ διεχώρισε τὰ ὄρια τῶν διαφορῶν τῶν κατασκευωμάτων αὐτῶν, εἰπὼν ὅτι Οἱ μὲν δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ ἀπελεύσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. Καὶ πάλιν Ἔξουσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν καὶ 150 ἀνακλιθήσονται ἐν τοῖς κόλποις Ἀβραὰμ ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ· οἱ δὲ *υἱοὶ τῆς βασιλείας* ἐκβληθήσονται ἔξω εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅπερ ἐστὶ παντὸς πυρὸς φοβερώτερον. Ἄρ' οὐδ' οὐ συνήκας ἐκ τούτων, ὅτι *ἡ 155 πρὸς τὴν ἄνω τάξιν στάσις*, αὕτη ἐστὶν ἡ γέννησα ἡ βασανίζουσα;

Καλόν ἐστὶ τὸ διδάξει τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐπι- 89 σπάσασθαι αὐτούς, ἐν τῇ διαμονῇ τῆς *προνοίας* αὐτοῦ, ἐκ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ζωῆς· καὶ οὗτος ὁ τρόπος τοῦ Χριστοῦ ἦν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἔστιν ὑψηλὸς πάνυ.

152 υἱοί... βασιλείας] *Syr habet* ܘܚܘܠܐܝܝܡ ܥܠܐ ܥܘܠܐܝܝܡ ܥܘܠܐ (BD 88, 16) = τῆς ἐπαγγελίας οἱ ἀπειθήσαντες (cf. Col. 3, 6 et *infra* l. 327) 155 ἡ... στάσις] *Syr habet* ܥܘܠܐܝܝܡ ܥܘܠܐ ܥܘܠܐܝܝܡ ܥܘܠܐ (BD 88, 19) = ἡ πρὸς τὴν ἀνοδὸν στάσις (*ad litt.* ἡ ἐκ τῆς ἀνόδου ἀποχῆ)

spre întristare și mâhnire – să nu fie una ca aceasta în locul unde nu este „nici întristare, nici suspin“ –, ci fiecare, potrivit cu harul dăruit lui după măsura sa, se veselește înlăuntrul lui. Dar, văzută din afară, înfațișarea [acestor locașuri] este una singură, după cum unul este și locul tuturor. În afara acestor două cete, nu este o altă ceată aflată la mijloc. Adică zic de cea care este sus și de cealaltă care este jos. Iar între ele se află felurimea diferitelor răsplătiri.

Iar dacă lucrul acesta este adevărat, precum și este, ce e mai nebunesc sau mai lipsit de înțelegere decât spusa unora: „Îmi ajunge să scap de gheenă, că de «Vie Împărăția Ta!» nu îmi mai 155 pasă.“ Pentru că a scăpa de gheenă înseamnă a intra în Împărăție și a cădea din aceasta înseamnă a intra în gheenă. Pentru că Scriptura nu ne-a învățat că sunt trei locuri. Dar ce? „Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, va așeza oile de-a dreapta Sa și iezii de-a stânga.“ N-a spus că sunt trei cete, ci două, una „de-a dreapta“ și cealaltă „de-a stânga“. Și a despărțit hotarele diferitelor lor sălașuri, zicând că „dreptii vor străluci ca soarele“, iar păcătoșii vor merge în „focul cel nestins“. Și iarăși: „Vor veni cei de la răsărit și cei de la apus și se vor odihni în sânurile lui Avraam, întru Împărăția cerurilor, iar cei neascultători de făgăduință vor fi aruncați afară, în întunericul cel mai dinafară, unde este plânsul și scrâșnirea dinților“, lucru care este mai înfricoșător decât orice foc. Așadar, oare nu ai înțeles din acestea că oprirea din urcuș este însăși gheena care chinuie²⁷?

Bun lucru este ca cineva să-i învețe pe oameni binele și, prin stăruirea acestora în purtarea lui de grijă, să-i povățuiască de la rătăcire la cunoașterea Vieții. Acesta era felul de lucrare al lui Hristos și al apostolilor, și este foarte înalt.

158 προνοίας] *intell.* φροντίδος

Is. 35, 10

cf. Mt. 6, 10

cf. Mt. 5, 20

Mt. 25, 31-33

Mt. 13, 43

Mt. 9, 43, 45

Mt. 8, 11-12

Ἐὰν δὲ ὁ ἄνθρωπος αισθάνηται ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς διαγωγῆς ταύτης καὶ τῆς συνεχοῦς κοινωνίας, ὅτι ἀσθενεῖ ἢ συνειδηαίς αὐτοῦ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων καὶ ταράσσεται ἢ γαλήνη αὐτοῦ καὶ ἡ γνώσις σκοτιζέται, διότι ἀκμὴν ἢ διάνοια αὐτοῦ δέεται φυλακῆς καὶ τῆς τῶν αισθήσεων *ὑποταγῆς*, καὶ ἐν τῷ θέλειν ἄλλοιους θεραπεύειν τὴν ἰδίαν ὑγείαν ἀπόλλυσι, [καὶ] ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἰδίου θελήματος εἰς τὴν ταραχὴν τοῦ νοός. Ὁ τοιοῦτος μνημονεύτω τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου παραινούντος καὶ λέγοντος τῶν *τελειωτέρων* εἶναι τὴν *στερεὰν τροφήν*, καὶ εἰς τοῦπίσω στραφήτω, ἵνα μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ ὡς ἐν ὑποδείγματι, *Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν*· καὶ ἑαυτὸν κατακρινέτω καὶ τὴν ἰδίαν εὐεξίαν φυλαξάτω, καὶ ἀντὶ τῶν αισθητῶν αὐτοῦ λόγων ἢ ἀγαθὴ πολιτεία αὐτοῦ διακονεῖτω, καὶ ἀντὶ τῶν φωνῶν τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἡνίκα ἐν ὑγείᾳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τηρήσῃ, ἄλλους ὠφελεῖτω καὶ ἐν τῇ ὑγείᾳ αὐτοῦ θεραπευέτω. Ὅταν γὰρ εὐρεθῇ μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, ἐν τῷ ζήλῳ τῶν ἀγαθῶν ἔργων μάλλον δύναται αὐτοὺς εὐεργετῆσαι ἢ περ ἐν λόγοις, καὶ αὐτὸς ἄρρωστος ὑπάρχων καὶ χερίζων τῆς ἰατρείας πλέον αὐτῶν· *τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυννον ἐμπεσοῦνται*. 90

Τῶν ὑγιαίνοντων γὰρ ἐστὶν ἡ *στερεὰ τροφή*, τῶν τὰ *αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων*, καὶ δυναμένων δέξασθαι πᾶσαν τροφήν, λέγω δὴ τὰς προσβολὰς πασῶν τῶν αισθήσεων καὶ μὴ βλαβῆναι τὴν καρδίαν ἐκ πάντων τῶν συναντημάτων διὰ τὴν γυμνασίαν τῆς τελειώσεως.

Ὅταν θελήσῃ ὁ διάβολος μολύναι τὸν νοῦν ἐν τῇ μνήμῃ τῆς πορνείας, πρῶτον τῇ φιλίᾳ τῆς κενοδοξίας δοκιμάζει τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ, καὶ ἢ προκαταρξίς τοῦ λογισμοῦ τούτου οὐ δοκεῖ πάθος εἶναι· οὕτως ποιεῖν εἴωθε τοῖς τὸν νοῦν παραφυλαττομένοις, οἷς οὐ δυνατόν τάχιστα ἐγκαταβαλεῖν ἄτοπον ἐνθύμησιν.

165 p. ὑποταγῆς] *Syr habet* *στίλβον οὐκ ἔστιν αὐτῶν* (BD 89, 6) = διότι ἀσθενεῖς

Dar dacă omul simte că, din pricina acestei viețuirii²⁸ și a neîncetatei legături cu alții, conștiința lui slăbește în contemplația celor ce sunt și că liniștea launtrică i se tulbură și cunoștința i se întunecă, intrucât *cugetul* lui încă are nevoie de pază și de supunere a simțurilor – pentru că este slab câtă vreme simțurile nu-i sunt încă vindecate –, și când vrea să-i vindece pe alții își pierde propria sănătate și iese din libertatea voii sale intrând în tulburarea *minții*²⁹, unul ca acesta să-și amintească de cuvântul apostolic care sfătuește și zice că „hrana tare e potrivită celor mai desăvârșiți“ și, prin urmare, să se întoarcă la cele dinainte, ca să nu audă spunându-i-se ca într-o pildă: „Doctore, vindecă-te pe tine însuși!“³⁰. Și să se judece pe sine însuși și să-și păzească bunul lui obicei, iar, în loc de cuvinte, să slujească buna lui *viețuire* și, în locul graiurilor gurii sale, oricând își păzește sufletul întru sănătate, să le fie de folos altora, vindecându-i prin sănătatea lui. Pentru că atunci când se găsește departe de oameni poate să le facă bine mai mult prin râvna pentru lucrări virtuoaase decât prin cuvinte³⁰, el însuși fiind bolnav și având nevoie de vindecare mai mult decât ei. Pentru că dacă „un orb va călăuzi pe alt orb, vor cădea amândoi în groapă“.

„Hrana tare“ este pentru cei sănătoși care „au simțurile exersate“ și pot să primească orice fel de hrană, adică momentele venite prin simțuri, și inima nu li se vațămă din înțâlniri datorită exersării³¹ lor în vederea desăvârșirii.

Când diavolul vrea să întineze prin gânduri de desfrânare *cugetul* strălucitor³², mai întâi îi încearcă răbdarea prin iubirea de slavă deșartă, iar primul atac al acestui gând nu pare să fie patimă. Așa obișnuiește să facă cu toți cei care-și păzesc *cugetul*³³, cărora nu li se poate strecura în chip vădit³⁴ un gând nepotrivit.

ἐστὶν ἐφ' ὅσον αὐταί [αἱ αἰσθήσεις] οὐκ ἰώνται

Evr. 5, 14

Lc. 4, 23

Mt. 15, 14

Evr. 5, 14

Ἡνίκα δ' ἂν ἐκβάλη αὐτὸν ἐκ τοῦ ὀχυρώματος αὐτοῦ καὶ ἄρ- 190
 ξηται τῷ προτέρῳ συνδιαλέγεσθαι λογισμῶ καὶ μακρύνειν αὐτὸν
 ἐκεῖθεν, τοτηνικαῦτα προουπαντιᾶ αὐτῷ ἐν τῇ ὕλῃ τῆς πορνείας
 καὶ διαστρέφει τὸν νοῦν εἰς τὰ τῆς ἀκολασίας πράγματα. Καὶ
 πρῶτον μὲν ταράττεται ἐν τῇ αἰφνιδίῳ αὐτῶν προσβολῇ, διὰ τὴν
 προὔπαρξασαν σωφροσύνην τῶν λογισμῶν τὴν προουπαντήσα- 195
 σαν τοῖς πράγμασιν, ὧν τινων τῆς θεωρίας ὁ κυβερνήτης νοῦς ἦν
 ἀπεσχοινισμένος· καὶ γὰρ κἄν παντελῶς μὴ μολυνθῇ, ἀλλ' οὖν
 τῆς προτέρας ἀξίας αὐτὸν κατέβαλεν. Ἐὰν δὲ μὴ στραφῇ εἰς τὰ
 ὀπίσω καὶ προκαταλάβῃ τὴν προτέραν τῶν λογισμῶν προσβο- 200
 λήν, ἣτις ἐστὶν αἰτία τῆς τῶν δευτέρων ἐπαγωγῆς, *τότε δύναται
 εὐκόλως κατακρατῆσαι τοῦ πάθους*.

Κρεῖσσον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρετῶν ὑποκλέπτειν τὰ πάθη ἢ τῇ
 ἀντιστάσει, διότι τὰ πάθη, ὅταν ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ἐξέλθῃ καὶ
 κινήθῃ πρὸς πόλεμον, τότε σχήματα καὶ εἰδωλα ἐντυποῖ ἐν τῷ 91
 νοῖ· ἐπικράτειαν γὰρ πολλὴν κέκτηται ὁ πόλεμος οὗτος κατὰ τοῦ 205
 νοός, σφόδρα τὰς ἐνθυμήσεις ἐκταράσσωσιν καὶ θορυβῶν· κατὰ
 μέντοι τὸν πρότερον ὄρον, ὃν ἔφαμεν, οὐδὲ ἴχνος παθῶν ἐμφαί-
 νεται ἐν τῷ νοῖ μετὰ τὴν τούτων ἀποδιώξιν.

Ὁ σωματικὸς κόπος καὶ ἡ μελέτη τῶν θείων γραφῶν φυλάτ-
 τει τὴν καθαρότητα· τὸν δὲ κόπον βεβαιοῖ ἡ ἐλπίς καὶ ὁ φόβος, 210
 τὴν δὲ ἐλπίδα καὶ τὸν φόβον συνιστᾷ ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ μακρυσμός
 τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή.

Ἔως οὗ δέξεται ἄνθρωπος τὸ παράκλητον Πνεῦμα, δέεται
 τῶν θείων γραφῶν, ἵνα ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν ἐντυπωθῇ ἐν τῇ 215
 καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἀναγνώσεως ἀνακαινισθῇ
 ἐν αὐτῷ ἢ πρὸς τὸ ἀγαθὸν κίνησις, καὶ φυλάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

200-201 τότε... πάθους] Syr habet om. ἄλλοι. ἄλλοι κτλ. (BD 90, 16-18) = τότε, ὅτε συχνῶς ἀπαντᾷ
 ταῦτα τὰ πράγματα, ἡ συνήθεια αὐτὴ ἐκτυφλώσει τὴν διάκρισιν τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν συνε-
 χῶν ἀπαντημάτων 214 τῶν'... γραφῶν] Syr habet κτλ. κτλ. (BD 91, 8-9), ad
 litt. σημειωμάτων ἐκ μέλανος

Când reușiți să scoată [cugetul] din întăritura lui și să-l facă
 să înceapă să stea de vorbă cu primul gând și să se îndepărteze
 de acolo, atunci întâmpină *cugetul* cu materia desfrânării și îl
 abate la lucrurile curviei. Mai întâi, *cugetul* este tulburat de mo-
 meala lor căzută pe neașteptate, pentru că până atunci gându-
 rile lui erau pline de curăție, care curăție acum se întâlnește cu
 lucrurile curviei, de a căror vedere *mintea* conducătoare le era
 despărțită³⁵; și chiar dacă nu s-ar întina în întregime, totuși este
 surpată din cugetarea ei de mai dinainte³⁶. Iar dacă [cugetul]
 nu se întoarce ca să supună mai dinainte momeala apărută în
 gânduri, care este cauza venirii celorlalte gânduri [de desfrâna-
 re], atunci, dacă întâlnește des aceste lucruri, obiceiul acesta
 îi va orbi puterea de discernere a sufletului din cauza deselor
 întâlniri.

Este mai bine să îndepărtezi patimile prin amintirea de
 virtuți³⁷ decât prin împotrivire, pentru că patimile, când ies
 din locul lor și se pornesc la război, întipăresc în *cuget* forme
 și idoli³⁸. Fiindcă războiul acesta dobândește multă stăpâni-
 re împotriva *cugetului*, tulburând *cugetarea* și făcând zarvă
 multă. Dar, potrivit cu metoda despre care am vorbit mai
 înainte, în *cuget* nu se mai arată nicio urmă de patimi după
 alungarea acestora.

Ostenelele trupești și citirea ascetică³⁹ a dumnezeieștilor
 Scripturi păzesc curăția. Nădejdea și frica întăresc *osteneala* as-
 cetică cuprinzătoare⁴⁰, iar îndepărtarea de oameni și rugăciunea
 neîncetată sădesc în *cuget* frica [de Dumnezeu] și nădejdea.

Până când omul nu va primi Duhul Mângâietor, are nevoie
 de însemnările scrise cu cerneală⁴¹, pentru ca amintirea bună-
 tăților să se întipărească în inima lui și, din neîncetata citire, să
 se înnoiască în el mișcarea spre bine și să-și păzească sufletul de
 subțirimea căilor păcatului, fiindcă încă nu a dobândit puterea

cf. 1 Tr. 5, 17;
 Rora. 12, 12;
 Ef. 6, 18

ἐκ τῆς λεπτότητος τῶν ὁδῶν τῆς ἁμαρτίας, διότι οὕτω ἐκτίησατο τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος, τὴν μακρύνουσαν τὴν πλάνην τὴν αἰχμαλωτίζουσαν τὰς ψυχωφελεῖς μνήμας καὶ προσεγγίζουσαν τὴν ἐν τῷ σκορπισμῷ τοῦ νοῦ ψυχρότητα.

Ὅτε γὰρ ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος ἐπιβῆ ἐπὶ *τῇ ψυχικῇ δυνάμει τῇ ἐνεργούσῃ ἐν αὐτῷ*, τότε ἀντὶ *τοῦ νόμου τῶν γραφῶν* ῥιζοῦνται αἱ ἐντολαὶ τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τότε κρυπτῶς ἐκ τοῦ Πνεύματος μανθάνει καὶ οὐ δέεται τῆς βοήθειας τῆς ἀπὸ τῆς αἰσθητῆς ὕλης.

Ἐν ὅσῳ γὰρ ἡ *καρδιά* ἐκ τῆς ὕλης μανθάνει, ἀκολουθῶς ἔπεται τῇ μαθήσει ἡ πλάνη καὶ ἡ λήθη. *ὅταν δὲ ἡ διδασκαλία ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ᾗ, τότε ἡ μνήμη ἀβλαβῆς φυλάττεται*.

Εἰσὶ λογισμοὶ ἀγαθοὶ καὶ ἔστι θελήματα ἀγαθὰ, εἰσὶ δὲ λογισμοὶ πονηροὶ καὶ καρδιά πονηρά. Ἡ πρώτη τάξις κινήσις ἐστὶ διαβαίνουσα ἐν τῷ νοί, ὡς ὁ ἐν θαλάσῃ διεγειρόμενος ἄνεμος καὶ μετεωρίζων τὰ κύματα· ἡ δὲ δευτέρα τάξις ἐστὶν ἡ κρηπίς καὶ τὸ θεμέλιον, καὶ κατὰ τὸν τῆς κρηπίδος ὄρον γίνεται ἡ ἀμοιβὴ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν φαύλων καὶ οὐ κατὰ τὴν τῶν λογισμῶν κίνησιν.

Ἡ ψυχὴ, ἐκ τῆς κινήσεως τῶν τρεπτῶν λογισμῶν οὐ γαληνᾷ· ἐὰν δὲ ἐκάστῳ τούτων ἀμοιβὴν δώσῃς, κρηπίδα κάτω ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ ἔχόντων, πλησίον εἰ λοιπὸν σὺ τοῦ μυριάκις καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀλλοιωῶσαι *τὰ ἀγαθὰ σου καὶ τὰ ἐναντία*.

Ὅρνος ἄπτερός ἐστὶ νοῦς νεωστὶ ἐξεληλυθῶς ἐκ τῆς συμπλοκῆς τῶν παθῶν διὰ τῆς μετανοίας, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἀγωνιζόμενος ὑψωθῆναι ἐκ τῶν γηίνων πραγμάτων, καὶ μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ἀκμὴν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς ἔρπων, πετασθῆναι ἐτι μὴ ἐξισχύνων, πλὴν συνάγων τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ τῇ ἐργασίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καὶ τῇ φροντίδι τῆς ποικιλίας

221-222 τῆ... αὐτῷ] Syr habet *ⲉϥⲁⲓⲃⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ* (BD 91, 15-16) = τὰς νοεραῖς δυνάμει τῆς ἐνεργούσης ψυχῆς καὶ διαμείνῃ ἐν αὐτῇ 222 τοῦ... γραφῶν] Syr habet *ⲉϥⲁⲓⲃⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ* (BD 91, 16) = τῶν νόμων τῶν γεγραμμένων 226 καρδιά]

Duhului, care îndepărtează înșelarea ce robește amintirile foloșitoare de suflet și apropie de răceală prin împrăștierea *minții*.

Dar când puterea Duhului va veni peste puterile cunoscătoare ale sufletului făptuitor⁴² și va rămâne în el, atunci, în locul legilor scrise, în inima lui se înrădăcinează poruncile Duhului, și atunci învață în ascuns de la Duhul și nu are nevoie de ajutorul care-i vine din materia cunoscută cu simțurile.

Pentru că pe cât *mintea* învață din cele materiale, pe atât învățaturii îi urmează înșelarea și uitarea. Dar când ea este învățată de către cele nestricăcioase, atunci nici puterea ei de amintire nu este stricată⁴³, fiind întemeiată pe cunoașterea aflată în ele⁴⁴.

Sunt⁴⁵ gânduri bune și voință bună⁴⁶. Sunt gânduri urâte și este inimă urată⁴⁷. Primele fără cele de-al doilea contează puțin la răsplătire⁴⁸. Acelea sunt *mişcări* care străbat prin *cuget* ca vânturile care trec peste mare și ridică valurile. Iar acestea sunt rădăcinile⁴⁹. Răsplătirea, bună sau rea, se face potrivit cu scopul care constituie temelia, și nu potrivit cu mișcarea gândurilor⁵⁰.

Sufletul⁵¹ nu contenește să miște în sine gânduri de tot felul; iar dacă îi plătești fiecăruia dintre ele o plată⁵², deși nu au rădăcină în adâncime⁵³, atunci îți vei strica⁵⁴ bunurile tale de zece mii de ori într-o zi și-ți vei hotărî judecata.⁵⁵

Mintea care a ieșit de curând prin pocăință din încălceala patimilor⁵⁶ este o pasăre fără aripi care, în vremea rugăciunii, se luptă să se înalțe de la lucrurile pământeste și nu poate, ci se târâște pe fața pământului, neputând încă să zboare dacă nu își adună gândurile prin citire, lucrare⁵⁷, frică și prin

Syr habet *ⲛⲉⲙⲉⲛ* (BD 91, 20) = νοῦς 227-228 ὅταν... φυλάττεται] Syr habet *ⲉϥⲁⲓⲃⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ* (BD 91, 20-22) = ἀλλ' ὅταν ἡ διδασκαλία αὐτῆς ὑπὸ ἀφθάρτων (πραγμάτων) ᾗ, τότε καὶ ἡ μνήμη αὐτῆς ἀφθαρτός (ἐστὶν), τεθεμελιωμένη οὖσα ἐπὶ τῆς νοεράς αὐτῶν φύσεως 238 τὰ'... ἐναντία] Syr habet *ⲉϥⲁⲓⲃⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ ⲛⲉⲙⲉⲛ* (BD 92, 10) = τὰς ἀμοιβὰς σου καὶ ὅριας τὴν κρίσιν σου

cf. *Pilde* 1, 8cf. *Ier.* 31, 33

τῶν ἀρετῶν· παρεκτός γὰρ τούτων, γνῶναι τί οὐ δύναται. Καὶ 245
 ταῦτα μὲν πρὸς βραχὺν καιρὸν φυλάττουσι τὸν νοῦν ἀμόλυντον.
 Ὑστερον δὲ ἐπέρχονται αἱ μνήμαι καὶ ἐκταράσσουσι καὶ μολύ-
 νουσι τὴν καρδίαν· οὐπω γὰρ ἠσθήθη τοῦ ἀέρος τῆς ἐλευθερίας
 τοῦ ἡσυχου, πρὸς ὃν διὰ τῆς ἀμνηστίας τῶν πραγμάτων μετὰ μα-
 κρὸν χρόνον συνάγει τὸν νοῦν, διότι ἀκμὴν σωματικὰς τὰς πτέ- 250
 ρυγας κέκτηται, λέγω δὴ τὰς ἀρετάς, αἰτινες φανερώς ἐκτε-
 λοῦνται· *τὰς μέντοι ἀρετάς τῆς θεωρίας* οὐπω ἐθεάσατο οὐδὲ 93
 τῆς τούτων αἰσθήσεως ἤξιώθη, αἰτινὲς εἰσι πτέρυγες τοῦ νοός, δι'
 ὧν προσεγγίζει τοῖς ἐπουρανίοις καὶ ἀπέχεται τῶν γηίνων.

Ἐν ὅσῳ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασιν ὑπηρετήσει τις τῷ Κυρίῳ, 255
 οἱ τύποι τούτων τῶν πραγμάτων χαράττονται ἐν τοῖς διαλογι-
 σμοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐν σωματικοῖς σχήμασι διαλογίζεται τὰ θεῖα·
 ἡνίκα δ' ἂν αἰσθῆσιν λάβῃ τῶν ὄντων ἔσωθεν τῶν πραγμάτων,
 τηνικαῦτα κατὰ τὸ μέτρον τῆς αἰσθήσεως αὐτοῦ ἔσται ὁ νοῦς
 ὑψηλότερος τῶν σχημάτων τῶν πραγμάτων κατὰ καιρὸν. 260

Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ καὶ ὦτα 261
 αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Προσευχὴ ταπεινόφρονος, ὡς ἐκ στόματος πρὸς *ὦτα*. “Κύ-
 ριε ὁ Θεός μου, σὺ φωτιεῖς τὸ σκότος μου”.

Ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡσυχίας σου ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς τῆς ταπεινώ- 265
 σεως, ὅταν ἡ ψυχὴ σου ἐγγίσῃ ἐξελεθεῖν ἐκ τοῦ σκοτους, τοῦτο τὸ
 σημεῖον ἔστω σοι· καίεται ἡ καρδίᾳ σου καὶ διαθερμαίνεται ὡς τὸ
 πῦρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὥστε σε ὅλον τὸν κόσμον ἠγγεῖσθαι σκύβα-
 λα καὶ σποδόν, καὶ οὐδὲ τῆς τροφῆς ὀρέγεσθαι ἐκ τῆς γλυκύτητος 270
 τῶν λογισμῶν τῶν καινῶν καὶ διαπύρων τῶν κινουμένων αἰεὶ ἐν τῇ
 ψυχῇ σου· καὶ ἐξαίφνης δοθήσεται σοι πηγὴ δακρύων ὡς χεῖμαρ-
 ρος ῥέων χωρὶς βίας, μεμιγμένος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου· ἐν τε τῇ
 ἀναγνώσει σου καὶ ἐν εὐχῇ σου καὶ ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ

251–252 τὰς... θεωρίας| Syr habet *الملاکة تلتفتون اليه* (BD 93, 1) = τὴν θεωρίαν

grija pentru felurimea virtuților. Fiindcă în afară de acestea
 nu poate cunoaște nimic⁵⁸. Acestea păzesc *mintea* neîntinată
 pentru scurtă vreme. Dar apoi vin amintirile care tulbură și
 întinează inima pentru că încă nu a simțit văzduhul liniștit
 al libertății către care își adună *mintea*, după multă vreme,
 prin uitarea lucrurilor, deoarece încă nu a dobândit aripile
 trupești, adică virtuțile care se săvârșesc la vedere. Încă nu are
 nici *contemplația* virtuților pe care le împlinește, nici nu s-a
 învrednicit de simțirea lor, care sunt aripile *minții* prin care
 se apropie de cele cerești și se depărtează de cele pământeste⁵⁹.

În măsura în care slujește cineva Domnului prin lucruri-
 le supuse simțurilor, chipurile acestor lucruri se întipăresc în
 gândurile lui, iar pe cele dumnezeiești le cugetă prin forme
 trupești. Dar când va primi simțirea celor ce sunt înlăuntrul
 lucrurilor⁶⁰, atunci, după măsura simțirii sale, *cugetul* i se va
 înălța din când în când mai presus de chipurile lucrurilor.

Ochii Domnului peste cei smeriți cu inima și urechile Lui
 la rugăciunea lor.

cf. Ps. 33, 17

Rugăciunea celui smerit cu cugetul iese ca din gură către
 urechile lui Dumnezeu. „Doamne, Dumnezeul meu, Tu vei
 lumina întunericul meu!”

Ps. 17, 31

Când⁶¹ te afli în isihie cu *făptuirea* frumoasă⁶² a smereniei,
 acesta să-ți fie semnul că sufletul ți se apropie de ieșirea din
 întuneric: inima ta arde și se înfierbântă ca focul noaptea și
 ziua, așa încât întreaga lume ți se pare a fi gunoi și cenușă, și
 nu mai dorești să mănânci din cauza dulceaței gândurilor noi și
 arzătoare ce se mișcă pururea în sufletul tău; și dintr-odată ți
 se va da un izvor de lacrimi care curge fără silire, ca un șuvoi,
 amestecat în toate faptele tale: în citirea ta, în rugăciunea ta,

cf. Flp. 3, 8

τῶν ἀρετῶν, ἄς ἐκτελεῖ

263 p. ὦτα| *subintell.* τοῦ Θεοῦ

μελέτη σου καὶ ἐν τῇ βρώσει σου καὶ πόσει καὶ ἐν παντί ἔργῳ σου,
τὰ δάκρυά σου κεκερασμένα ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται.

Καὶ ὅταν ἴδῃς ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ σου, εὐθαρσῆς γενοῦ ὅτι τὴν
θάλασσαν διεπέρασας, καὶ οὕτως πρόσθετος ἐν τοῖς ἔργοις καὶ
καλῶς κράτησον τὴν φυλακὴν, ὅπως ἂν ἡ χάρις ἡμέραν καθ'
ἡμέραν πληθυνθῇ ἐν σοί.

Ἔως ἂν τούτοις οὐκ ἀπαντήσης, ἀκμὴν οὐκ ἐτελείωσας τὴν
ὁδὸν σου τοῦ φθάσαι εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ.

Εἰ δὲ μετὰ τὸ εὐρεῖν σε καὶ λαβεῖν τὴν χάριν τῶν δακρύων,
παύσονται καὶ ἡ θέρη σου ψυχρανθῇ *ἀνευ ἀλλοιώσεως ἐτέ-
ρου πράγματος* [ἡγουν σωματικῆς ἀσθενείας], οὐαὶ σοι, τί ἀπώ-
λεσας· ἢ γὰρ εἰς οἴησιν ἦλθες, ἢ εἰς ἀμέλειαν καὶ χαννότητα.

Τί δὲ ἐπακολουθεῖ τοῖς δάκρυσι μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτά, καὶ
τί μετὰ ταῦτα ἀπαντήσῃ αὐτῷ, ὕστερον ἐν ἄλλῳ τόπῳ μέλλο-
μεν γράψαι ἐν τοῖς περὶ *προνοίας* κεφαλαίοις, ὡς ὑπὸ τῶν
πατέρων καὶ τῶν γραφῶν ἐφωτίσθημεν, τῶν πιστευθέντων τὰ
τοιαῦτα μυστήρια.

Ἐὰν ἔργα μὴ ἔχῃς, μὴ καλήσης περὶ ἀρετῆς.

Τίμαι ἐναντίον Κυρίου *αἰ* θλίψεις, αἱ ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν
καὶ θυσίαν, καὶ ὁσμὴ ἰδρωτός αὐτῶν ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Ἐκάστην ἀρετὴν χωρὶς κόπου σωματικοῦ γινομένην, ὡς ἔκρω-
μα ἄψυχον ἡγοῦ.

Προσφορὰ δικαίων, δάκρυα ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ θυσία
αὐτῶν δεκτὴ, οἱ ἐν ἀγρυπνίαις στεναγμοὶ αὐτῶν. Κεκραῖξονται
πρὸς Κύριον οἱ δίκαιοι τῷ βάρει τοῦ σώματος στενούμενοι, καὶ ἐν
ὁδῷ τὰς ἰκεσίας πρὸς τὸν Θεὸν ἐκπέμπουσι, καὶ ἐπὶ τῇ κραυγῇ
τῆς φωνῆς αὐτῶν, τὰ ἄγια τάγματα πρὸς βοήθειαν αὐτῶν παρα-
γίνεται τοῦ θαροσποιεῖν αὐτοὺς τῇ ἐλπίδι καὶ παραμυθίσασθαι.

283-284 ἀνευ... πράγματος] Syr habet *... ἀνευ... πράγματος* (BD 94, 5-6) = σοὺ μὴ λαβόντος ὕστερον ἀλλαγὴν εἰς ἕτερον πράγμα

în psalmodia ta, în *meditarea* ta, când mănânci și când bei, și
în orice lucrare a ta vei găsi amestecate lacrimile.

Iar când le vei vedea pe acestea în sufletul tău, fii plin de
îndrăzneală, pentru că ai trecut marea, și așa să adaugi la *oste-
nelile* tale, și păzește-te bine, pentru ca harul să se înmulțească
în tine zi după zi.

Dar până ce nu te vei întâlni cu acestea, încă nu ți-ai ter-
minat calea, ca să ajungi în „muntele lui Dumnezeu“.

cf. Ier. 19, 3;
24, 13; Ps. 67, 16

Dar dacă, după ce ai găsit și ai primit harul lacrimilor,
ele încetează și căldura ți se răcește fără ca tu să fi suferit o
schimbare pentru alt lucru, adică vreo neputință trupească,
vai ție ce ai nimicit! Pentru că ai ajuns fie la părerea de sine,
fie la nepăsare, fie la moleșeală.

Iar ce urmează după lacrimi, după primirea lor, și ce îl va
întâmpina pe pustnic după acestea urmează să scriem în alt
loc, în *Capetele despre viețuire*⁶³, așa cum am fost luminați de
Părinți și de Scripturile care ne-au încredințat astfel de taine.

Dacă nu ai fapte, să nu vorbești despre virtute.⁶⁴

Cinstite sunt înaintea Domnului necazurile pentru drep-
tate, mai presus decât orice rugăciune și jertfă, iar mirosul
sudorii lor, mai mult decât toate miresmele.

Socotește orice virtute dobândită fără osteneală trupească
drept un avorton lipsit de suflet.

Prinosul dreptilor sunt lacrimile ochilor lor, iar jertfa lor
primită sunt suspinele lor din vremea privegherilor. Dreptii
vor striga către Domnul strămtorați de povara trupului și în-
tru durere își vor înălța către Dumnezeu cererile, iar sfințele
cete vin în ajutorul lor ca să le dea curaj și să-i mângâie prin

288 προνοίας] Syr habet *... προνοίας* (BD 94, 9) = διαδοχής (τῶν) τῆς πολιτείας, cf. *infra*
l. 348 292 p. al] Syr habet *... αἰ* (BD 94, 12) = διὰ τὴν δικαιοσύνην

κοινωνοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἄγγελοι τῶν παθῶν καὶ τῶν θλίψεων τῶν ἁγίων τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐγγύτητι.

Ἡ καλὴ ἐργασία καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη θεὸν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ πίστις καὶ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τὴν καθαρότητα ταχέως προσπελάσαι ποιεῖ.

Ἡ θέρμη καὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας ἐν μᾶ ψυχῇ γενέσθαι ἀδύνατον, ὡς οὐδὲ τοῖς ἐν μέθῃ, τῶν λογισμῶν ἡ ἐπικράτεια· ὅταν γὰρ δοθῇ τῇ ψυχῇ αὕτη ἡ θέρμη, ἐπαίρεται ἡ συντριβὴ τοῦ πένθους.

Ὁ μὲν οἶνος εἰς ἰλαρότητα, ἡ δὲ θέρμη πρὸς εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς δεδώρηται· ἐκεῖνος τὸ σῶμα θερμαίνει, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ λόγος τὴν διάνοιαν.

Οἱ τῇ θέρμῃ πυρπολούμενοι, τῇ μελέτῃ τῆς ἐλπίδος ἀρπάζονται τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα· καθάπερ γὰρ οἱ μεθυσκόμενοι οἶνω εἶδωλα τινὰ φαντάζονται ἐνηλλαγμένα, οὕτως καὶ οἱ τῇ ἐλπίδι μεθυσκόμενοι καὶ θερμαινόμενοι, οὔτε θλίψιν ἐπίστανται οὔτε τί κοσμικόν.

Ταῦτα συμβαίνει τοῖς ἀπλουστέροις τὴν καρδίαν καὶ θερμότεροις τὴν ἐλπίδα. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα μετὰ τὴν ἐπίμονον ἐργασίαν *καὶ καθαρότητα*, ἅτινα ἠτοίμασται τοῖς ἐν τῇ *τριβῇ τῶν ἀγαθῶν* πορευομένοις, τούτων γε(ύ)ονται ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ διὰ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς. Πάντα ὅσα θέλει ὁ Κύριος ποιεῖ.

Μακάριοι οἱ περιζωσάμενοι τὰς ὀσφύας αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν θλίψεων θάλασσαν ἐν ἀπλότῃ καὶ ἀνεξετάστῳ τρόπῳ, χάριν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ μὴ δώσαντες νότα, ὅτι ταχέως πρὸς τὸν λιμένα τῆς *βασιλείας* διασώζονται καὶ ἀναπαύονται ἐν σκηνώμασι τῶν καλῶς κοπιασάντων καὶ ψυχαγωγοῦνται ἐκ τῆς ταλαιπωρίας αὐτῶν καὶ ἀγάλλονται ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος αὐτῶν.

321 καὶ καθαρότητα] Syr habet ܟܘܨܘܩܐ (BD 95, 15) = τῆς καθαρότητος (intell. καθάρσεως)
321-322 τριβῶν... ἀγαθῶν] Syr habet ܟܘܨܘܩܐ ܘܢܝ ܟܘܨܘܩܐ (BD 95, 16) = διαδοχῇ (τῶν)

nădejde. Pentru că îngerii sunt părtași pătimirilor și necazurilor sfinților prin apropierea lor de ei.

Osteneala cea bună și smerita-cugetare îl fac pe om dumnezeu pe pământ, iar credința și mila îl apropie grabnic de *limpezime*⁶⁵.

Cu neputință să se afle în același suflet și căldura, și zdrobirea inimii, așa cum nici cei beți nu au stăpânire asupra gândurilor. Fiindcă atunci când îi este dată sufletului această căldură, i se ia zdrobirea tânguiri.

Vinul s-a dat spre veselie, iar căldura, pentru bucuria sufletului. Acela încălzește trupul, iar cuvântul lui Dumnezeu, *cugetarea*. cf. Ps. 103, 16

Cei înflăcărați de acea căldură sunt răpiți⁶⁶ prin *meditarea* la cele nădăjduite, iar gândurile lor⁶⁷ sunt mutate la veacul viitor. Pentru că, așa cum cei îmbătați cu vin își nălucesc chipuri schimbătoare, tot așa și cei îmbătați și încălziți de nădejde nu cunosc nici necaz, nici ceva lumesc.

Acestea se întâmplă celor mai simpli cu inima și mai fierbinți cu nădejdea. Și altele asemenea se întâmplă după lucrarea stăruitoare a curățirii⁶⁸, pregătite celor aflați în rânduiala *vieșuirii* monahale și care gustă din acestea, la începutul căii, prin credința sufletului. Căci „Domnul face toate câte le voiește”. Ps. 134, 6

Fericiți⁶⁹ cei ce și-au încins mijloacele lor ca să treacă marea necazurilor cu simplitate și fără iscodire, din iubire de Dumnezeu, și care nu se întorc înapoi, pentru că aceștia scapă grabnic la limanul făgăduinței și se odihnesc în corturile celor care bine s-au nevoit, iar sufletele lor sunt mângâiate în chinurile lor și se veselesc de bucuria nădejdiilor lor. cf. Ef. 6, 14

τῆς πολιτείας 327 βασιλείας] Syr habet ܟܘܨܘܩܐ (BD 95, 21) = ἐπαγγελίας

Οἱ ἐπ' ἑλλπίδι τρέχοντες πρὸς τὸ σκολιὸν τῆς ὁδοῦ οὐκ ἐπι- 350
στρέφονται οὐδὲ ἐπιμένουσι διερευνᾶν περὶ τούτου, ἀλλ' ὅταν
διαπερῶσι τὴν θάλασσαν, τότε τὸ σκολιὸν καθορῶντες, τῷ Θεῷ
τὴν εὐχαριστίαν προσφέρουσι πῶς ἔρρυσάτο αὐτοὺς καὶ διέσω-
σεν ἐκ τῶν στενωπῶν καὶ κρημνῶν καὶ τῆς τοιαύτης τραχύτητος,
αὐτῶν μὴ εἰδόντων. 351

Οἱ δὲ πολλοὺς διαλογισμοὺς διανοοῦμενοι, καὶ θέλοντες σφό-
δρα εἶναι σοφοί, καὶ ἑαυτοὺς παραδιδόντες ταῖς ἀναστροφαῖς τῶν
λογισμῶν καὶ τῇ δειλίᾳ, καὶ προευτρεπιζόμενοι καὶ προβλέπειν
βουλόμενοι τὰς βλαπτικὰς αἰτίας, οἱ πλείους τούτων ἐπὶ θύραις
τῶν ἑαυτῶν οἴκων διαπαντὸς καθήμενοι εὐρίσκονται. Ὀκνηρὸς 340
εἰς ὁδὸν ἀποσταλεῖς ἔρει· Λέων κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ φονίσκος κατὰ
τὰς πλατείας· καὶ ὡς οἱ εἰπόντες, Υἱὸς γιγάντων ἐωρᾶκαμεν ἐκεῖ,
καὶ ἤμεν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ ἀκρίδες, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν τῷ καιρῷ
τῆς τελευτῆς αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ εὐρισκόμενοι, οἱ αἰεὶ θέλοντες εἶναι
σοφοί, βαλεῖν δὲ ἀρχὴν παντελῶς μὴ βουλόμενοι. 345

Ὁ δὲ ἰδιώτης, νηχόμενος διαπερᾶ ἐν τῇ πρώτῃ θέρμῃ, φροντί-
δα τοῦ σώματος μὴ ποιούμενος μὴ δὲ ἐν ἑαυτῷ διαλογιζόμενος,
εἰ ἄρα ἀνύει τί ἐκ τῆς αὐτοῦ πραγματείας ἢ οὐ.

Μὴ σοι γένηται τὸ πολὺ τῆς σοφίας, ὀλίσθημα τῇ ψυχῇ καὶ
παγὶς πρὸ προσώπου σου, ἀλλ' ἐν ἀνδρείᾳ βάλε ἀρχὴν, ἐπὶ τῷ 350
Θεῷ πεποιθώς, τῆς αἵματος πεπληρωμένης ὁδοῦ, ἵνα μὴ εὐρεθῆς 97
αἰεὶ ἐπιδεῆς καὶ γυμνὸς τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως.

Ὁ περιμένων τοὺς ἀνέμους οὐ σπερεῖ.

Κρεῖσσον θάνατος ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ἢ ζωὴ μετ' αἰσχύνης καὶ
ὄκνηρίας. 355

Ὅταν θέλῃς βαλεῖν ἀρχὴν εἰς ἔργον τοῦ Θεοῦ, πρῶτον δια-
θήκηνη ποιήσον ὡς μηκέτι ἔχων ζωὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ καὶ ὡσπερ
τις προευτρεπισθεὶς εἰς θάνατον καὶ ἀπελπίσας τῆς ζωῆς, καὶ ὡς
τῆς προθεσμίας τῆς σῆς τὸν καιρὸν φθάσας.

Cei care aleargă cu nădejde nu dau înapoi în fața căii șerpuite,
nici nu stăruie să cerceteze despre aceasta, ci, când străbat ma-
rea, văzând ceea ce este strâmb, Îi mulțumesc lui Dumnezeu
pentru că i-a izbăvit și i-a mântuit din căile înguste și din
prăpăstii și dintr-o strâmtorare ca aceasta, chiar dacă ei n-au
știut.

Dar cei mai mulți dintre cei care cugetă la multe și vor
cu tot dinadinsul să fie înțelepți și se supun frământării gân-
durilor și fricii și se pregătesc mai dinainte și vor să prevadă
pricinile vătămatoare stau pururea la poarta casei lor⁷⁰. Lene-
șul trimis pe cale va zice: „Este un leu pe cale și un ucigaș la
răspântie“; și sunt ca cei ce zic: „Am văzut acolo niște fii ai
uriazilor, iar noi eram înaintea lor ca niște lăcuste“. Aceștia
sunt cei care, în vremea sfârșitului lor, se află pe cale, cei care
pururea vor să fie înțelepți, dar nu vor deloc să pună început.

Dar cel simplu străbate înot marea cu prima căldură a râv-
nei, fără să poarte grijă de trup și fără să se gândească la sine
dacă va câștiga ceva sau nu din această lucrare.

Să nu ți se facă mulțimea înțelepciunii⁷¹ lunecare pentru
suflet și o cursă înaintea feței tale, ci, încrezându-te în Dum-
nezeu, pune cu bărbăție început căii care se împlinește cu văr-
sare de sânge, ca să nu te afli pururea lipsit și gol de cunoștința
lui Dumnezeu.

Cel ce așteaptă vânturile prielnice nu va semăna.

Mai bună este moartea pentru Dumnezeu decât viața cu
rușine și trândăvie.

Când vrei să pui început lucrului lui Dumnezeu, fă-ți mai
întâi testamentul, ca unul care nu mai are de trăit în această
viață și ca unul care se pregătește de moarte și nu mai are
nădejde de viață, ca și cum ai fi ajuns la sfârșitul zilelor tale.

Pilde 22, 13

Deut. 1, 28;

Num. 13, 33-34

cf. Eccl. 11, 4

Καὶ τοῦτο ἔχε ἐν ἀληθείᾳ ἐν τῇ διανοίᾳ σου· τὸ μὴ ἐμποδι- 360
σθῆναι σε τῇ ἐλπίδι τῆς παρούσης ζωῆς εἰς τὸ ἀγωνίασθαι καὶ
νικῆσαι· ἡ γὰρ ἐλπίς τῆς ζωῆς ταύτης χαννοὶ τὴν διάνοιαν. Δια-
τοῦτο *μὴ σοφίζου* παντελῶς, ἀλλὰ δὸς τόπον τῇ πίστει ἐν τῇ
διανοίᾳ σου.

Καὶ μνημόνευε τῶν ἡμερῶν τῶν ὀπίσω τοῦ θανάτου σου, καὶ
οὐ μὴ εἰσέλθῃ ποτέ χαννότης ἐπὶ σὲ κατὰ τὸν σοφὸν τὸν λέγοντα 365
ὅτι *χίλια ἔτη τοῦ νῦν αἰῶνος οὐκ εἰσὶν ὡς ἡμέρα μία ἐν τῷ αἰῶνι
τῶν δικαίων*.

Ἐν ἀνδρεία ἄρξαι παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ, καὶ μὴ ἐν *διψυχίᾳ*
προσέλθῃς αὐτοῖς.

Καὶ μὴ διστάσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰς τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, 370
ἵνα μὴ ὁ κόπος σου γένηται ἀνόνητος, καὶ ἐπιβαρῆς ἡ ἐργασία
τῆς γεωργίας σου.

Ἀλλὰ πιστεῦε ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ἐλεῆμων ὁ Κύριος, καὶ
τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν δίδωσι τὴν χάριν, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν 375
ἐργασίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν *προθυμίαν* τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τὴν
ἡμετέραν πίστιν· φησὶ γὰρ *ὡς ἐπίστευσας, γεννηθήτω σοι*.

Ἐργασίαι τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων· ὁ μὲν ῥαπίζει τὴν 98
κορυφὴν αὐτοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἀντὶ τῶν ὤρων τῶν συνά-
ξεων, οὕτως διατελεῖ. Καὶ ἄλλος τῇ γονυκλισίᾳ προσκαρτερῶν
καὶ διαμένων, συνάπτει τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐχῶν αὐτοῦ. Ἄλλος τῷ 380
πλήθει τῶν δακρῶν αὐτοῦ ἀναπληροῖ τὸν τόπον τῶν συνάξεων
αὐτοῦ καὶ αὐταρκεῖται ἐν αὐτῷ. Ἄλλος σπουδάζει ἐν τῇ *μελέτῃ
τῆς ἐννοίας* καὶ συνάπτει τὸν κανόνα τὸν ὀρισθέντα αὐτῷ. Ἄλλος
βασανίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ πείνῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν
τελειῶσαι τὰς συνάξεις αὐτοῦ, καὶ ἄλλος τῇ διαπύρῳ μελέτῃ τῶν 385

363 μὴ σοφίζου| *Syr habet* ܡܢ ܫܘܦܝܙܘܢ ܕܥܠ ܕܡܢ ܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ (BD 97, 11-12) = μὴ ἐ-
σης παντελῶς τὴν σοφίαν (τοῦ αἰῶνος τούτου) κυριεύσαι τῶν σάν πραγμάτων 368
διψυχία| *Syr habet* ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ (BD 97, 17) = ἐν δισπῇ καρδία

Să mai ai și aceasta cu adevărat în *cugetarea* ta: nădejdea
pentru această viață să nu te împiedice să lupți și să biruiești.
Pentru că nădejdea pentru această viață moleșește *cugetarea*.
De aceea nu lăsa deloc înțelepciunea acestui veac să stăpâ-
nească asupra lucrurilor tale, ci fă loc credinței în *cugetul* tău.

Amintește-ți de zilele care vin după moartea ta, și nu te va
pătrunde niciodată moleșeala, potrivit cu Înțeleptul care zice
că „o mie de ani ai veacului de acum nu sunt cât o singură zi
în veacul celor drepi”.

Ps. 89, 4

Să începi orice lucru bun cu bărbăție și să nu te apropii de
el cu inima îndoită.

Să nu te îndoiești în inima ta de harul lui Dumnezeu⁷²,
pentru ca *osteneala* ta să nu ajungă fără folos, și *osteneala*
*făptuirii*⁷³ tale, împovăraătoare.

Ci să crezi în inima ta că Domnul este milostiv și că le dă
har celor ce Îl caută pe El, nu potrivit cu *făptuirea* noastră, ci
potrivit cu iubirea din sufletele noastre și cu credința noastră.
Pentru că zice: „Fie ție după cum ai crezut!”

Mt. 8, 13

Faptele celor care viețuiesc potrivit cu Dumnezeu sunt:
unul își palmuiește capul toată ziua și face așa în locul cea-
surilor de slujbă⁷⁴. Altul, stăruind și petrecând în plecarea
genunchilor, o unește pe aceasta cu numărarea rugăciunilor
sale⁷⁵. Altul plinește prin mulțimea lacrimilor sale adunările de
slujbă și se îndestulează cu aceasta. Altul silește la *meditare par-*
*tea sa înțelegătoare*⁷⁶ și unește [meditarea] cu canonul rânduit
lui. Altul își chinuie sufletul cu foamea, așa încât nu-și poate
săvârși pe deplin slujbele. Altul, stăruind în citirea meditată
și înflăcărată a psalmilor, face din aceasta o slujbă neîncetată.

375 προθυμίαν| *Syr habet* ܥܥܘܢܐ (BD 97, 21) = ἀγάπην 382-383 μελέτη... ἐννοίας|
Syr habet ܡܠܥܘܬܐ ܕܥܝܢܐ (BD 98, 5) = ἀδολεσχία τῆς διανοίας αὐτοῦ

ψαλμῶν διαμένων, αὐτὴν ποιεῖται σὺνάξιν ἀδιάλειπτον. Ἄλλος
 σχολάζει εἰς ἀνάγνωσιν καὶ θερμαίνεται ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἄλλος
 αἰχμαλωτίζεται κατανοῶν τὰ θεῖα νοήματα τῶν γραφῶν· ἄλλος
 ἐκκληττόμενος ἐκ τῶν θαυμάτων τῶν στίχων, κωλύεται, ὑπὸ τῆς
 σιωπῆς κρατούμενος, τῆς συνήθους μελέτης· καὶ ἄλλος, γευσά-
 μενος τούτων ἁπάντων καὶ κορεσθεὶς, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω
 καὶ ἔμεινεν ἄπρακτος· καὶ ἄλλος μικρὸν τι ἐξ αὐτῶν ἐγεύσατο
 μόνον, καὶ τυφλωθεὶς ἐπλανήθη. Ἄλλος ὑπὸ τῆς πολλῆς νόσου
 καὶ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἐκωλύθη φυλάξει τὸν κανόνα αὐτοῦ, καὶ
 ἄλλος ὑπὸ ἐθισμοῦ τινος ἢ ἐπιθυμίας κρατούμενος, ἢ φιλαρχί-
 ας, ἢ κενοδοξίας, ἢ πλεονεξίας, ἢ τοῦ σὺνάξαι ὕλην. Καὶ ἄλλος
 προέκοψε καὶ ἀνέστη καὶ οὐκ ἔστρεψε τὸν νῶτον αὐτοῦ, ἕως οὗ
 ἔλαβε τὸν μαργαρίτην τὸν πολύτιμον.

Μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας βάλει ἀρχὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ·
 καὶ ἐὰν καθαρὸς ἦ ἐκ τῶν παθῶν καὶ τοῦ *δισταγμοῦ* τῆς καρ-
 διας, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀναβιβάζει σε εἰς τὴν κορυφὴν καὶ
 βοηθεῖ σοι καὶ σοφίζει σε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ,
 καὶ ἐν θαύματι *λαμβάνεις* τὴν τελειότητα.

Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος
 εἰς τοὺς αἰῶνας,
 ἀμήν.

400 δισταγμοῦ] Syr habet ~~ⲁⲓⲁⲓⲁⲓⲁ~~ (BD 98, 19) = διχασμοῦ
 habet ~~ⲁⲓⲁ~~ (BD 99, 1) = λαμβάνει (σε) εἰς

402 λαμβάνεις] Syr

Altul zăbovește în citire și inima i se încălzește. Altul, pri-
 cerpând *înțeleșurile* dumnezeiești ale Scripturilor, este robit.
 Altul, fiind uimit de minunile din stihuri, este împiedicat de
 la obișnuita citire meditată de către tăcerea care îl ia în stăpâ-
 nire. Altul, după ce a gustat din toate acestea și s-a săturat, s-a
 întors la cele dinapoi și a stat fără lucrare. Altul, gustând nu-
 mai puțin din acestea, a răătăcit, fiind orbit [de patimi]. Altul
 a fost împiedicat să-și păzească rânduiala de slujbă de multa
 boală și neputință, iar altul, pentru că era stăpânit de un oa-
 recare obicei sau de iubirea de stăpânire sau de slava deșartă
 sau de lăcomie sau de strângerea de lucruri materiale. Altul a
 înaintat și s-a ridicat și nu s-a întors înapoi până ce a primit
 „mărgăritarul cel de mult preț“.

Mr. 13, 46

Pune început cu bucurie și cu râvnă lucrului lui Dumnezeu
 și, dacă ești curat de patimi și de îndoiala inimii⁷⁷, Însuși
 Dumnezeu te va înălța pe culme, îți va ajuta și te va
 înțelepți potrivit cu voia Lui și, în mod
 minunat, vei ajunge la sfârșit⁷⁸.

Lui fie slava și stăpânirea
 în veci!
 Amin.⁷⁹

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Ζ΄

Κεφάλαιον διδάσκον ὑπὸ τίνος ὠφελεῖται ἄνθρωπος εἰς τὸ προσεγγίσει τῷ Θεῷ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ τίς ἡ ἀληθὴς αἰτία ἢ προσεγγίζουσα αὐτῷ κρυπτῶς τὴν βοήθειαν· καὶ τίς πάλιν ἡ αἰτία ἢ ἄγουσα τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ταπεινώσιν

Μακάριος ἄνθρωπος ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, διότι αὕτη ἡ γνώσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθωσύνης. Ὅταν γὰρ μάθῃ τις καὶ ἐν ἀληθείᾳ αἰσθηθῆ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθeneίας, τηνικαῦτα περισφίγγει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χαννότητος τῆς ἀμαυρώσεως τὴν γνώσιν καὶ θησαυρίζει ἑαυτῷ παραφυλακὴν. Οὐδεὶς δὲ δύναται αἰσθάνεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας, ἐὰν μὴ παραχωρηθῆ μικρὸν καὶ πειρασθῆ ἢ ἐν τοῖς καταπονοῦσι τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ὅταν συγκρίνῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, τηνικαῦτα γινώσεται ταύτης τὴν μεγαλωσύνην. 10

Καὶ πάλιν ὅταν κατίδη τὸ πλῆθος τῶν μηχανημάτων αὐτοῦ εἰς τὴν παραφυλακὴν καὶ ἐγκράτειαν καὶ σκεπὴν καὶ περίφραξιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ εὐρεῖν αὐτῇ πεποίθησιν, ἐὰν ἡ καρδία γαλήνην μὴ ἔξῃ ἀπὸ τοῦ φόβου, τηνικαῦτα νοεῖτω καὶ γινωσκέτω ὅτι ὁ φόβος τῆς καρδίας αὐτοῦ δηλοῖ καὶ ἐμφαίνει ὅτι ἐνδεὴς ἐστὶ πάντως ἐτέρου τινὸς βοηθοῦντος· ἢ γὰρ καρδία μαρτυρεῖ ἔσωθεν τῷ φόβῳ τῷ παλαίοντι ἐνδοθεν αὐτῆς, καὶ ἐμφαίνει λειψίν τινός, καὶ διατοῦτο μὴ δυναμένη κατασκηνῶσαι μετὰ πεποιθήσεως· ἢ βοήθεια γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ φησὶν ἢ σώζουσα. 15

* Aici începe *Cuvântul* 21 în *FR* și *Memra* 8 în *BD*.

Cuvântul 7*

Capitol care învață cine îl ajută pe om să se apropie de Dumnezeu în inima sa. Și care este adevărata pricină care, în mod ascuns, apropie de el ajutorul. Și, iarăși, care este pricina care-l duce pe om la smerenie

Fericit omul care-și cunoaște slăbiciunea!¹ Această cunoștință este pentru el temelie și obârșia către toate bunătățile și frumusețile².

Fiindcă atunci când cineva își cunoaște și își simte cu adevărat slăbiciunea, în acel ceas el își strânge sufletul său din moleșeala care întunecă cunoștința și își adună sieși pază. Nimeni însă nu poate să-și simtă slăbiciunea dacă [Dumnezeu] nu îngăduie puțin să fie ispitit în cele ce vatămă fie trupul, fie sufletul. Dar când va compara slăbiciunea sa cu ajutorul lui Dumnezeu, va cunoaște în acel ceas cât de mare este acest ajutor.

Și iarăși, când cineva își cercetează mulțimea faptelor săvârșite pentru paza, înfrânarea, acoperirea și ocrotirea sufletului său, pentru ca acesta să simtă incredințare, dacă inima nu va avea liniște din partea fricii, atunci să înțeleagă și să cunoască faptul că frica pe care o simte inima lui arată și vădește că în mod sigur are nevoie de altcineva ca ajutor. Pentru că, din lăuntru, inima mărturisește despre teama care o războiește înlăuntru ei și care vădește că ceva îi lipsește. De aceea nu poate viețui cu încredere, pentru că ajutorul lui Dumnezeu este – zice – cel care mântuie.

cf. Ps. 59, 13

Ὅταν δέ τις γνῶ ὅτι ἔνδεής ἐστί τῆς θείας βοηθείας, πολλές 20
 ποιεῖται τὰς εὐχάς, καὶ ὅσον ταύτας πληθύνει ταπεινοῦται ἢ
 καρδία – οὐδεὶς γὰρ δεόμενος καὶ αἰτῶν δύναται μὴ ταπεινω-
 θῆναι –, καρδίαν δὲ *συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς*
οὐκ ἐξουδενώσει. Ἔως ἂν ταπεινωθῇ ἡ καρδία, οὐ δύναται παύ- 25
 σασθαι τοῦ μετεωρισμοῦ· ἡ γὰρ ταπεινώσις συνάγει τὴν καρδί-
 αν. Ὅταν δὲ ταπεινωθῇ ὁ ἄνθρωπος, παραυτίκα κυκλοῖ αὐτὸν
 τὸ ἔλεος, καὶ τότε αἰσθάνεται ἡ καρδία τῆς βοηθείας, διότι εὐρί-
 σκει δύναμιν τινὰ πεποιθήσεως κινουμένην ἐν αὐτῷ· ὅταν δὲ αἰ-
 σθάνηται τῆς θείας βοηθείας ὅτι πάρεστι βοηθοῦσα αὐτῷ, τότε 30
 ἡ καρδία παραυτίκα ἐμπίπλεται πίστεως καὶ συνήσιν ἐντεῦθεν
 ὅτι ἡ προσευχὴ καταφύγιον πέφυκε βοηθείας καὶ πηγὴ σωτηρί-
 ας, καὶ θησαυρὸς πεποισίσεως, καὶ λιμὴν ῥυόμενος ἀπὸ τρικυμί-
 ας, καὶ φῶς τοῖς ἐν σκότει, καὶ στήριγμα τῶν ἀσθενῶν, καὶ σκέπη 35
 ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν, καὶ βοήθεια ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου, καὶ
 ἀσπίς λυτρώσεως ἐν πολέμῳ, καὶ βέλος ἠκονημένον ἐξεναντίας
 τῶν ἐχθρῶν.

Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν τούτων, διὰ τῆς 106
 προσευχῆς εὐρίσκειται ἔχον τὴν εἴσοδον· ἀπὸ τοῦ νῦν *ἐντροφᾶ*
 ἐν τῇ τῆς πίστεως προσευχῇ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ φαιδρύνεται τῇ
 πεποιθήσει, καὶ οὐδαμῶς τῇ προτέρᾳ πηρώσει καὶ τῇ ψιλῇ λαλιᾷ
 τοῦ στόματος ἐναπομένει· ἀλλ' ὅταν νοήσῃ ταῦτα οὕτως, τότε 40
 κτήσεται τὴν προσευχὴν ἐν τῇ ψυχῇ καθάπερ θησαυρόν, καὶ
 ἀπὸ τῆς πολλῆς εὐφροσύνης τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς αὐτοῦ εἰς
 εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀμείβει. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ ῥηθεὶς
 ὑπὸ τοῦ διορίσαντος ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων *τὸ ἴδιον σχῆμα*, 45
 ὅτι «ἡ προσευχὴ χαρὰ ἐστὶν εὐχαριστίαν ἀναπέμπουσα». Εὐχὴν
 δὲ ταύτην ἤνιξατο τὴν μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ ἀνουμένην,
 [τουτέστι τὴν παρὰ Θεοῦ πεμπομένην], *διότι* οὐκ ἐν κόπῳ καὶ

37 ἐντροφᾶ] *subintell.* ἄνθρωπος 44 τὸ... σχῆμα] *hoc et tὸν... ὄρον/σκοπὸν*

Iar când cineva cunoaște că are nevoie de ajutorul dumnezeiesc, face multe rugăciuni și, cu cât le înmulțește pe acestea, cu atât inima se smerește – pentru că nu se poate ca cineva care este în nevoi și cerșește să nu se smerească –, iar „inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi“. Până când inima nu se va smeri nu poate să se oprească din împrăștiere, pentru că smerenia adună inima. Dar când omul se va smeri, în acea clipă mila îl înconjoară și inima simte atunci ajutorul, pentru că omul găsește o anume putere care-l încredințează, mișcându-se în el. Iar când simte că ajutorul dumnezeiesc este de față, atunci inima se umple de credință și de aici înțelege că rugăciunea este în mod firesc un sălaș de scăpare și un izvor de mântuire, o comoară de încredințare și un liman izbăvitor din mulțimea valurilor, lumină celor din întuneric și sprijin al celor neputincioși, acoperământ în timpul ispitelor și ajutor în vreme de boală cruntă, pavază izbăvitoare în război și „săgeată ascuțită“ împotriva vrăjmașilor.

Și, simplu grăind, toată mulțimea acestor bunătăți intră prin rugăciune. De acum omul se desfată în rugăciunea credinței³, iar inima i se luminează de încredințare, și nu mai rămâne în orbirea de mai înainte și în simpla grăire cu gura [la rugăciune]. Iar când le va cunoaște astfel pe acestea, atunci va dobândi rugăciunea în suflet ca pe o comoară și, de multa veselie, felul rugăciunii lui se va schimba în glăsuirii de mulțumire. Acesta este cuvântul spus de către cel înțelept între sfinți Mar Evagrie⁴, care a arătat scopul fiecărui lucru, anume că „rugăciunea este o bucurie care înalță mulțumire“⁵. [Evagrie] a arătat în mod tainic că această rugăciune e cea săvârșită după cunoașterea lui Dumnezeu; și a mai spus că atunci omul nu se

47 διότι] *Syr habet* *ἔσοκ* (BD 106, 11) = εἶπεν

Ps. 50, 18

Ps. 44, 7

μόχθῳ τῆνικαῦτα προσεύχεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἡ λοιπὴ προσευ-
χὴ ἢ προσευχομένη πρὸ τοῦ αἰσθάνεσθαι ταύτης τῆς χάριτος,
ἀλλὰ *μετὰ χαρᾶς τῆς καρδιάς* καὶ θαύματος βρῦει τὰς εὐχα- 50
ριστηρίους κινήσεις διηνεκῶς ἀλαλήτοις γονυκλισίαις· καὶ ἀπὸ
τοῦ πλήθους τῆς *κινήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν γνῶσιν, καὶ τοῦ θαυ-
μάζειν καὶ ἐκπλήττεσθαι τὴν χάριν* τοῦ Θεοῦ, ἐξαίφνης ὑποῖ
τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑμνολογῶν καὶ δοξάζων αὐτὸν καὶ τὴν εὐχα-
ριστίαν ἀναπέμπει, καὶ ἐκπληττόμενος λίαν τὴν γλῶσσαν κινεῖ. 55

Εἰ τις ἐνταῦθα ἐφθασεν ἐν ἀληθείᾳ καὶ οὐ φαντασίᾳ, καὶ σημει-
ώσεις πολλὰς τέθεικεν τῷ πράγματι καὶ πολλὰς διαφορὰς, διὰ τὴν
πολλὴν αὐτοῦ δοκιμὴν ἐν αὐτῷ, οὗτος οἶδεν ὁ λέγω, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἐναντίον· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν παύεσθαι τοῦ ἐνθυμῆσθαι τὰ μάταια καὶ 107
προομένεω τῷ Θεῷ διὰ τῆς διηνεκοῦς προσευχῆς, δειλιῶν καὶ φο-
βούμενος μήποτε στερηθῆ τοῦ πλήθους τῆς ἀρωγῆς τοῦ Θεοῦ.

Ταῦτα πάντα τὰ ἀγαθὰ τίκτονται τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τοῦ ἐπι-
γνώσκειν τὴν οἰκειαν ἀσθένειαν· ἐκ γὰρ τῆς πολλῆς ἐφέσεως αὐτοῦ
πρὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προσεγγίζει τῷ Θεῷ διαμένων τῇ 65
προσευχῇ· καὶ ὅσον προσεγγίζει αὐτῷ τῇ προθέσει αὐτοῦ, καὶ ὁ
Θεὸς προσεγγίζει αὐτῷ διὰ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ
ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν χάριν διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ταπείνωσιν, διότι
ὡσπερ ἡ χήρα πρὸς τὸν κριτὴν, ἀδιαλείπτως κράζει ἐκδικηθῆναι
ἀπὸ τοῦ ἀντιδόκου.

Διατοῦτο δὲ ὁ οἰκτίρμων Θεὸς παρακατέχει ἀπ' αὐτοῦ τὰς χά- 70
ριτας, ἵνα γένηται αὐτῷ τοῦτο αἰτία τοῦ προσεγγίζειν αὐτῷ, καὶ
ἐνεκεν τῆς χρείας αὐτοῦ παραμένειν τῷ βρῦντι τὰς ὠφελείας· καὶ
τινάς μὲν τῶν αἰτήσεων αὐτοῦ δίδωσι τάχιστα, ἐκείνας λέγω, ὧν
ἐκτὸς οὐ δύναται σωθῆναι, τινὰς δὲ παρακατέχει ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἐν
τισι μὲν τῶν πραγμάτων ἀποσοβεῖ καὶ ἀποδιώκει τὸ καυσῶδες τοῦ 75

50 μετὰ... καρδιάς] *Syr habet* ܡܥܬܐ ܕܠܘܒܐ ܕܥܡ ܗܘܐ (BD 106, 13) = ἡ καρδία ἢ μεστὴ
χαρᾶς ἔστι 52-53 κινήσεως... χάριν] *Syroc habet* ܕܠܗܝܬܘܢ ܕܡܥܬܐ ܕܥܡ ܗܘܐ ܕܥܡ ܗܘܐ ܕܥܡ ܗܘܐ
ܕܥܡ ܗܘܐ (V 124, 75; V 562, 32') = ἔσω ὁρμῆς αὐτοῦ, ἢ τῇ ἐκπλήξει ἐπὶ

roagă cu osteneală și trudă, cum e cealaltă rugăciune, săvârșită
înainte să simtă acest har, ci inima îi este plină de bucurie
și de *uimire* și, în negrăite plecări ale genunchilor, izvorăște
pururea *mișcări* de mulțumire. Și, după mulțimea avântului
său lăuntric, care este mișcat cu putere de *uimirea* stărnită
de înțelegerea darurilor lui Dumnezeu, își înalță dintr-odată
glasul, cântându-L și slăvindu-L, și Îi înalță mulțumire, și își
mișcă limba fiind plin de uimire.

Dacă cineva a ajuns aici cu adevărat, și nu în închipuire,
și a observat îndelung multele feluri ale acestui lucru, pentru
că este foarte experimentat în el, unul ca acesta știe ce zic,
pentru că nimic [din cele spuse] nu este contrar adevărului.
Iar de acum încolo să înceteze să se mai gândească la cele
deșarte și să stăruie lângă Dumnezeu prin rugăciunea neînche-
tată, temându-se și înfricoșându-se ca nu cumva să fie lipsit
de mulțimea ajutorului lui Dumnezeu.

Toate aceste lucruri bune se nasc în om din cunoașterea
propriei sale slăbiciuni. Pentru că, din multa sa dorire după
ajutorul lui Dumnezeu, se apropie de Dumnezeu stăruind în
rugăciune; și cu cât se apropie de El prin dispoziția sa lăuntri-
că, și Dumnezeu Se apropie de el prin harismele Lui și nu Își
ia harul de la el, datorită mulței lui smerenii, pentru că strigă,
la fel ca văduva către judecător, să-i facă dreptate față de pârâș. *cf. Lc. 18, 3*

Însă înduratul Dumnezeu tocmai de aceea oprește harurile
de la el, pentru ca aceasta să i se facă pricină de apropiere de
El și, din cauza trebuinței sale, să rămână lângă Cel ce izvo-
răște ajutorările. Iar pe unele din cereri i le împlinește foarte
repede, zic despre cele fără de care nu se poate mântui, dar pe
altele nu i le împlinește. Uneori pune pe fugă și respinge arșița

τῇ τῶν κατανοήσει τῶν δωρεῶν μεγάλως κινουμένη (τῇ... κατανοήσει: *Syror habet* ܕܥܡ ܗܘܐ [BD 106, 16] = ἐπὶ ταῖς... κατανοήσεσι)

ἐχθροῦ ἀπ' αὐτοῦ, ἐν τισι δὲ παραχωρεῖ πειράζεσθαι, ἵνα γένηται αὐτῷ ἐκεῖνο αἰτία τοῦ προσεγγίσει τῷ Θεῷ, ὡς προεῖπον, καὶ ἵνα παιδευθῇ ἀπὸ τῶν πειρασμῶν. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λόγος τῆς γραφῆς, ὅτι Κύριος ἐγκατέλειπεν ἔθνη πολλὰ τοῦ μὴ ἐξολοθρευθῆσαι αὐτὰ καὶ οὐ παραδέδωκεν αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἵνα παιδεύσῃ ἐν αὐτοῖς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ ἵνα διδαχθῶσιν αἱ φυλαὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ μάθωσι τὸν πόλεμον.

Δίκαιος μὴ συνειδῶς τὴν ἑαυτοῦ ἀσθενείαν, ἐπὶ *Ξυροῦ ἔχει τῶν πραγμάτων τὴν ἀκμὴν*, καὶ οὐδαμῶς ἀπέστη ἀπὸ πτώσεως οὔτε ἀπὸ τοῦ φθοροποιοῦ λέοντος, λέγω δὴ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας.

Καὶ πάλιν ὁ μὴ γινώσκων αὐτοῦ τὸ ἀσθενές, ἐλλείπει ἐκ τῆς ταπεινώσεως, καὶ ταύτης ἐλλείπων, ἐλλιπής ἐστι καὶ ἀπὸ τῆς τελειώσεως, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐλλιπής, περίφοβός ἐστι, διότι ἡ πόλις αὐτοῦ οὐδαμῶς τεθεμελιώται ἐπὶ στύλους σιδηροῦς οὔτε ἐπὶ χαλκᾶς φλιάς, λέγω δὴ τῆς ταπεινώσεως.

Ταπεινῶσιν δὲ οὐ δύναται τις κτήσασθαι ἀλλ' ἢ διὰ τῶν τρόπων αὐτῆς, δι' ὧν πέφυκε γίνεσθαι ἡ καρδία συντετριμμένη, καὶ οἱ διαλογισμοὶ τῆς οἰήσεως ἐξουδενωμένοι· διατοῦτο οὖν πολλάκις εὐρίσκει ἑαυτῷ ὁ ἐχθρὸς ἴχνος αἰτίας τοῦ ἐκκλίνειν τὸν ἄνθρωπον.

Ἄνευ ταπεινώσεως οὐ δύναται τελειωθῆναι τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐδαμῶς ἐπετέθη τῷ γραμματεῖ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἡ σφραγὶς τοῦ Πνεύματος, μᾶλλον δὲ ἕως τοῦ νῦν δοῦλος ὑπάρχει, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐχ' ὑπερήρηθη τοῦ φόβου, καθότι οὐ διορθοῦται τίς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἄνευ ταπεινώσεως, καὶ οὐ παιδεύεται εἰ μὴ διὰ πειρασμῶν, καὶ ἄνευ σοφίας τὴν ταπεινῶσιν οὐ καταλαμβάνει.

Διατοῦτο ἀφίησιν ὁ Κύριος αἰτίας ταπεινώσεως καὶ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ἐμπόνου προσευχῆς ἐπὶ τοὺς ἁγίους. Καὶ πολλάκις ἐκφοβεῖ αὐτοὺς τοῖς πάθεσι τῆς φύσεως καὶ διολισθήμασιν

83-84 Ξυροῦ... ἀκμὴν] Syr habet *αὐτῶν* = *αὐτῶν* *αὐτῶν* (BD 108, 1-2) = ἀκμῆς Ξυροῦ

vrăjmașului de la el, iar alteori îngăduie să fie ispitit, pentru ca aceasta să i se facă pricină de apropiere de Dumnezeu, cum am spus înainte, și ca să fie învățat prin ispite. Acesta este cuvântul Scripturii: Domnul a lăsat popoare multe ca să nu le piardă și nu le-a dat în mâinile lui Iisus, fiul lui Navi, ca prin ele să-i învețe pe fiii lui Israel și semințiile fiilor lui Israel să fie învățate și să deprindă lupta.

cf. Jud. 2, 23

Dreptul care nu-și cunoaște slăbiciunea le are pe toate ale sale pe muchie de cușit și nu e deloc departe de cădere, nici de leul cel stricător, adică de demonul mândriei.

cf. 1 Ptr. 5, 8

Și iarăși, cel care nu-și cunoaște slăbiciunea e lipsit de smerenie, iar când aceasta lipsește, atunci și el e mai prejos de desăvârșire, iar dacă e lipsit de aceasta, este cuprins de frică, pentru că cetatea lui nu este întemeiată deloc pe stâlpi de fier, nici nu are zăvoare de aramă, vorbesc adică de smerenie.

cf. Ps. 106, 16

Însă nimeni nu poate dobândi smerenia decât prin felurile proprii ei prin care inima ajunge zdrobită, iar gândurile de înfumurare sunt nimicite. De aceea vrăjmașul își găsește [în noi] adeseori câte un lucru de nimic prin care să-l abată pe om.

cf. Ps. 50, 18

Fără smerenie, nu poate fi desăvârșit lucrul omului și pe răvașul lui de eliberare nu s-a pus nicidcum „pecetea Duhului“, ci mai degrabă încă e rob și *faptuirea* lui nu s-a ridicat deasupra fricii, pentru că nu-și poate îndrepta cineva *faptuirea* fără smerenie și nu este învățat decât prin ispite, iar fără înțelepciune, nu ajunge la smerenie.

Ef. 1, 13

De aceea Domnul lasă sfinților pricini de smerenie, de zdrobire a inimii și de rugăciune stăruitoare. Și adeseori îi înfricoșează prin patimile firii și prin alunecările în gânduri rușinoase și întinate, alteori prin ocările și injosirile oamenilor, alteori prin boli și slăbiciuni trupești, alteori prin sărăcie și lipsa celor

(ad litt. ἐν κινδύνῳ) ἔχει τὰ πράγματα

αἰσχυρῶν καὶ μιαρῶν ἐνθυμήσεων, πολλάκις δὲ δι' ὕβρεων καὶ ἀνθρωπίνων κολαφισμῶν, ἐνίοτε δὲ νόσοις καὶ ἀρρωστημασι σωματικοῖς, καὶ ἄλλοτε πτωχεῖα καὶ ἐνδεία τῆς ἀναγκαίας χρείας, καὶ ποτὲ μὲν πόνοις φόβου δεινοῦ καὶ ἐγκαταλείπει καὶ πο-
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

Ὁὐ λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι πρέπει τῷ ἀνθρώπῳ χαννωθῆναι ἐκου-
 οῖώς ὑπὸ τῶν αἰσχυρῶν, ἵνα γένηται αὐτῷ πρόφασις ταπεινώσεως
 ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, οὔτε ἵνα σπουδάσῃ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς ἄλλους
 πειρασμούς. Ἀλλὰ πρέπει αὐτῷ, ἐν τῷ ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθόν,
 νήφειν τὴν ψυχὴν ἐν παντί καιρῷ καὶ διαλογίζεσθαι ὅτι κτιστός
 ἐστὶ καὶ διατοῦτο εὐμετάπτωτος. Ἐκαστος γὰρ κτιστός, ἐνδεής
 ἐστὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀντίληψιν, καὶ πᾶς τις ἐνδεής
 τῆς ἐτέρου ἀντιλήψεως, ἐκφαίνει φυσικὴν ἀσθένειαν· πᾶς δὲ τις
 εἰδώς τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενές, ἐξ ἀνάγκης δέεται τοῦ ταπεινωθῆναι,
 ἵνα ἀνύσῃ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ παρὰ τοῦ δυναμένου διδόναι· καὶ
 εἰ ἦν ἐξ ἀρχῆς εἰδώς καὶ θεασάμενος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, οὐκ
 ἂν ἠμέλησε, καὶ εἰ μὴ ὅτι ἠμέλησεν, οὐκ ἂν ὑπνωσε καὶ παρεδόθη
 εἰς χεῖρας τῶν θλιβόντων αὐτὸν τοῦ ἐξυπνίσαι αὐτόν.

Λοιπὸν πρέπει τῷ πορευομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Θεοῦ εὐχα-
 ριστῆσαι αὐτῷ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις αὐτῷ, καὶ μέμψασθαι
 καὶ καθυβρίσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ γνῶναι ὅτι οὐκ ἂν παρε-
 χωρήθη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ, εἰ μὴ διὰ τινὰ ἀμέλειαν, ἵνα ἐξυπνι-
 σθῇ, ἢ διότι τετύφωται. Καὶ διατοῦτο μὴ θορυβηθῇ μήτε ἐκπη-
 δήση μήτε ἄνευ μέμψεως ἑαυτὸν ποιήσῃ, ἵνα μὴ διπλοῦν γένηται
 αὐτοῦ τὸ κακόν, διότι οὐκ ἐστὶ παρὰ τῷ βρῶντι

Θεῷ τὴν δικαιοσύνην ἀδικία·
 μὴ γένοιτο.

135

necesare, iar alteori prin durerile unei frici cumplite, prin pă-
 răsire și prin războiul vădit al diavolului. Prin toate acestea
 Dumnezeu obișnuiește să îi înfricoșeze, iar alteori prin feluri-
 te lucruri înspăimântătoare. Iar toate acestea se întâmplă ca să
 aibă pricini să se smerească și ca să nu cadă în moțaiala lipsei
 de grijă, fie din cauza vreunor lucruri față de care luptătorul
 are o slăbiciune, fie de frica pentru cele viitoare. Prin urmare,
 ispitele sunt folositoare oamenilor.

Nu spun că omul trebuie să se lase moleșit de bunăvoie de
 cele rușinoase, ca acestea să-i fie prilej de smerenie când își
 amintește de ele, nici că trebuie să se silească să intre în alte
 ispite. Dar i se cade ca, atunci când lucrează binele, să aibă
 sufletul trezvit în toată vremea și să cugete că este o făptură
 creată și, de aceea, este lesne schimbător. Pentru că orice făp-
 tură are nevoie de puterea lui Dumnezeu spre ajutor și tot cel
 ce are nevoie de ajutorul altcuiva vădește o slăbiciune a friii.
 Iar oricine își cunoaște slăbiciunea sa are neapărată nevoie să
 se smerească pentru a-și dobândi cele de trebuință de la cel
 care-i poate da. Iar dacă și-ar fi cunoscut și văzut de la început
 slăbiciunea sa, nu ar fi fost fără purtare de grijă. Iar dacă nu ar
 fi fost fără purtare de grijă, nu ar fi adormit și nu ar fi fost dat
 în mâinile celor care-l strămtorează ca să-l trezească.

Prin urmare, cine umblă pe calea lui Dumnezeu trebuie
 să-I mulțumească în toate cele care vin asupra sa, să-și prihă-
 nească și să-și ocărăască sufletul și să știe că nu ar fi fost părăsit
 de Purtătorul de grijă, ca să se trezească, dacă nu ar fi avut o
 oarecare lipsă de grijă sau pentru că s-a trufit. De aceea să nu
 se tulbure, nici să nu plece [din pustie], nici să nu contenească
 a se prihăni pe sine, ca răul să nu i se facă de două ori mai
 mare, întrucât nu este nedreptate la Dumnezeu,

Cel ce izvorăște dreptatea.

Să nu fie!

cf. Rom. 9, 14

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Η΄

*Περὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν γινομένων ἀπὸ τινῶν
συμβεβηκότων καὶ περὶ ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων*

Ἔστιν ἁμαρτία ἀπὸ ἀσθενείας γινομένη, εἰς ἣν ἀκουσίως ὁ
ἄνθρωπος ἀνθέλκεται, καὶ ἔστιν ἁμαρτία ἑκουσίως γινομένη,
καὶ ἀπὸ ἀγνοίας. Συμβαίνει δὲ πάλιν καὶ ἀπὸ τινος συμβεβηκό-
τος ποιῆσαι τινὰ ἁμαρτίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς διαμονῆς καὶ τῆς
ἐν τῷ κακῷ ἕξεως.

Οὗτοι δὲ πάντες οἱ τρόποι καὶ τὰ εἶδη τῶν ἁμαρτιῶν, εἰ καὶ
πάντες ἄξιοι εἰσὶ μομφῆς, ἀλλ’ οὖν εὐρίσκεται, κατὰ σύγκρισιν
τὴν πρὸς ἐκδίκησιν, εἰς μείζων τοῦ ἑτέρου· καὶ τινὸς μὲν ἡ μέμψις
μεγίστη, καὶ μετὰ κόπου προσδέχεται τούτου ἡ μετάνοια, τινὸς
δὲ ἐγγυτέρω ἐστὶν ἡ ἁμαρτία τῆς συγχωρήσεως.

Καὶ ὡς περὶ ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐα καὶ ὁ ὄφις, πάντες μὲν ἐδέξαντο
παρὰ Θεοῦ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀμοιβὴν, διαφορᾶ δὲ πολλῇ τὴν
κατάραν ἐκλήρωσαντο, οὕτως καὶ ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν· ἐκάστῳ
κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν πόθον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω
καὶ τὸ σφοδρὸν τῆς κολάσεως.

Ἐὰν δὲ τις μὴ βουλόμενος μὲν ἀκολουθῆσαι τῇ ἁμαρτίᾳ, ὑπὸ
δὲ τῆς ἀμελείας τῆς εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀνθέλκεται πρὸς ἐκείνην
ἐκ τοῦ μὴ σχολάσαι ταύτη, εἰ καὶ βαρὺ ἐστὶν αὐτῷ συνεῖναι τῇ
ἁμαρτίᾳ, ἀλλ’ οὖν ἡ κόλασις αὐτοῦ ἐπιβαρῆς.

Ἐὰν δὲ συμβῆ τι ἐπιμελουμένῳ τῆς ἀρετῆς, πειρασθῆναι
ἐν τινι πλημμελήματι, ὅμως τὸ ἔλεος ἐγγύς ἐστι τοῦ καθαρισμοῦ
αὐτοῦ ἀδιστάκτως.

Cuvântul 8*

*Despre păcatele săvârșite din pricina vreunor întâmplări și
despre [păcatele] de voie și cele fără de voie*

Este păcat săvârșit din slăbiciune, la care omul e atras fără
de voie, și este păcat săvârșit cu voia, precum și din neștiință.
Dar se întâmplă ca cineva să săvârșească păcatul și din cauza
vreunei întâmplări neașteptate, și, dimpotrivă, din cauza unei
stări care durează, precum și a obiceiului rău¹.

Toate aceste moduri de [păcătuire] și feluri de păcate, deși
sunt toate vrednice de ocară, totuși, când comparăm pedeap-
sa cuvenită fiecăruia, unul este mai mare decât celălalt. Pentru
unul certarea este foarte mare și pocăința lui este primită prin
osteneala sa, în timp ce păcatul altuia e mai aproape de milă².

Și precum Adam, Eva și șarpele au primit cu toții de la Dum-
nezeu plata păcatului, dar blestemul l-au moștenit în chip foarte
diferit, tot așa este și cu fiii lor. Pentru fiecare om, tăria osândeii
sporește pe măsura hărniciei și a prieteniei sale față de păcat³.

Dacă cineva nu vrea să urmeze păcatului, dar totuși e atras
către acesta din cauza neîngrijirii pentru virtute – adică pentru
că nu stăruie în ea –, chiar dacă îi este împovărat să trăiască în
păcat, totuși osânda lui este grea.

Dacă însă cineva care se îngrijește de virtute se întâmplă să
fie ispitit printr-o oarecare greșeală, totuși mila îi este, neîn-
doielnic, aproape ca să-l curețe.

* Aici începe Cuvântul 41 în FR 10 și Memra 9 în BD.

cf. Fc. 3, 14-19

Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἡ γινομένη ὅταν εὐρεθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπι-
 μελούμενος τῆς ἀρετῆς καὶ ἐμμένων τῇ ἐργασίᾳ, καὶ νυκτὸς μὲν οὐ
 καθεύδει, *φροντίζων μὴδὲν ζημιωθῆναι ὧν ἐπιμελεῖται*, ἡμέρας 25
 δὲ περιερχόμενος βασιτάζων τὸ βάρος, καὶ πᾶσα ἡ αὐτοῦ φροντίς
 ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ ἐνόσφ ἐστὶν ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ἢ διὰ τινὰ
 ἄγνοιαν ἢ ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῶν ἐναντιουμένων ἐν τῇ ὁδῷ τῆς
 ἀρετῆς καὶ τῶν κυμάτων τῶν ὑψουμένων ἐν παντὶ καιρῷ ἐν τοῖς
 μέλεσιν αὐτοῦ, ἢ διὰ τὴν ἔκκλισιν τὴν ἐνδεχομένην εἶναι ἐν αὐτῷ 30
 εἰς τὸ δοκμασθῆναι αὐτοῦ τὸ αὐτεξούσιον, κλίνει ἡ πλάστιγξ τοῦ
 ζυγοῦ αὐτοῦ μικρὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἀνθέλκεται ὑπὸ τῆς ἀσθε-
 νείας τοῦ σώματος εἰς ἐν εἶδος τῶν τῆς ἁμαρτίας, ἐν οἷς λυπεῖται καὶ
 ἀδημονεῖ καὶ στενάζει μετὰ πόνου κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, διὰ τὴν
 ταλαιπωρίαν τὴν ἐπισυμβαίνουσαν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἐναντιῶν. 35

Ἐτέρα δὲ ὅταν εὐρεθῆ ὁ ἄνθρωπος χαῦνος καὶ ἀμελῆς εἰς
 τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ παντελῶς τὴν ὁδὸν ἐγκαταλιπών,
 καὶ δραμῶν δουλικῶς εἰς τὴν ὑπακοὴν πάσης ἡδονῆς τῶν ἁμαρ-
 τημάτων, καὶ ζῆλον ἐπιδεικνύμενος μηχανάς εὐρῆσαι εἰς ὄλο- 40
 κληρίαν αὐτῆς καὶ ὧν ἔτοιμος ὡσπερ τις δοῦλος εἰς τὸ ἐπιμελῶς 112
 ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐτοιμάσαι τὰ μέλη
 αὐτοῦ ὅπλα τῷ διαβόλῳ ἐν πάσῃ ὑπακοῇ αὐτοῦ, καὶ μηδαμῶς
 βουλόμενος προσέχειν τῇ μετανοίᾳ, μῆτε προσεγγίσει τῇ ἀρετῇ,
 μῆτε ποιῆσαι ἐκκοπὴν καὶ τέλος τῆς ὀλεθρίου ὁδοῦ αὐτοῦ. 45

Καὶ *ἄλλη μὲν ἐστὶν ἡ ἐξ ὀλισθήσεων καὶ ἐκπτώσεων τῶν ἐν-
 δεχομένων* γενέσθαι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐν τῇ τριβῇ τῆς
 δικαιοσύνης, κατὰ τὰ τῶν πατέρων λόγια τὰ φάσκοντα, ὅτι εὐρί-
 σκονται «ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς ἐκπτώσεις καὶ ἐναντιώσεις καὶ
 ἀναγκασμοί» καὶ τὰ αὐτοῖς ὅμοια. 50

Ἐτέρα δὲ ἐστὶν ἡ *πτῶσις* τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ὀλόκληρος ἀπώλεια

25 φροντίζων... ἐπιμελεῖται] Syr habet *ܩܪܝܢܐ ܕܗ ܥܠܡܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ* (BD 111, 8) = φοβούμενος
 μήπως ὑστερήσῃ ἐν τινὶ τῶν αὐτῷ προσκόντων 46-47 ἄλλη... ἐνδεχομένων]
 Syr habet *ܩܪܝܢܐ ܕܗ ܥܠܡܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ* (BD 112, 4) = ἄλλα μὲν εἰσὶν αἱ ὀλισθήσεις καὶ

Altul⁴ este păcatul săvârșit atunci când omul se îngrijește de
 virtute, stăruie în lucrare și nu doar noaptea de teamă ca nu
 cumva să aibă vreo lipsă într-una din îndatoririle sale, iar ziua
 și-o petrece purtând povara și toată grija lui se află în virtute.
 Iar în timp ce le împlinește pe acestea și pe cele asemenea, acul
 cântarului său se înclină puțin către cele de-a stânga fie din
 pricina vreunei neștiințe⁵, fie din pricina lucrurilor potrivni-
 ce de pe calea virtuții și a valurilor stârnite în toată vremea în
 mădularele lui, fie din pricina aplecării [spre păcat] petrecute
 în el spre a-i fi încercată libertatea de alegere, fiind târât de
 slăbiciunea trupului către unul din felurile de păcat în care se
 întristează și se mâhnește și suspină cu durere pentru sine din
 cauza necazului ce i s-a întâmplat de la cei potrivnici.

Dar altul [este păcatul] când omul este moleșit și nu se îngri-
 jește de lucrarea virtuții și părăsește deplin calea și aleargă ca un
 rob la ascultarea față de toată plăcerea păcatelor și dovedește râv-
 nă pentru găsirea de meșteșugiri spre împlinirea ei, fiind gata, ca
 un rob, să facă cu grijă voia vrăjmașului său și să-și pregătească
 mădularele sale arme ale diavolului întru toată ascultarea de el,
 și nu vrea în niciun fel să ia aminte la pocăință, nici să se apropie
 de virtute, nici să pună capăt căii sale pierzătoare.

cf. Rom. 6, 13

De asemenea, altele sunt alunecările și căderile care se pot
 întâmpla sufletului pe calea virtuții și în drumul către dreptate,
 potrivit cu cuvintele Părinților care spun că „pe calea virtuții se
 află căderi și împotriviri și constrângeri”⁶ și cele asemănătoare
 acestora.

Dar altceva este moartea sufletului și desăvârșita pierzare și
 deplina dezertare. E vădit din acestea că, atunci când cineva

ἐκπτώσεις αἱ ἐνδεχομένα 51 πτώσις] cum Syrac *ܩܪܝܢܐ* (V 124, 79° V 562, 34°),
 Syrac autem habet *ܩܪܝܢܐ* (BD 112, 7) = νέκρωσις

καὶ ἡ τελεία ἐγκατάλειψις. Καὶ *φανερὸς ἔστι τις ἐκ τούτων, ὅταν πέση, μὴ ἐπιλάθῃται* τὴν ἀγάπην τοῦ οἰκείου Πατρὸς· *ἄλλ' ἐὰν* συμβῆ αὐτῷ ποικίλοις ἐμπεισεῖν παραπτώμασι, μὴ ἀμελῶν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ δρόμου αὐτοῦ στάσιν μὴ ποιῶν, ἀλλὰ καὶ νικώμενος 55 πάλιν ἀνίσταται πρὸς ἀγῶνα τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ καὶ τῆς καταλυθείσης οἰκοδομῆς αὐτοῦ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀρχὴν θεμελίων ἐμβάλλει, τὸν προφητικὸν λόγον κατὰ στόμα ἔχων μέχρι τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦδε τοῦ κόσμου· *Μὴ ἐπιχαρῆς μοι ὁ ὑπεναντίος μου ὅτι πέπτωκα· πάλιν γὰρ ἐγὼ ἀναστήσομαι, καὶ ἐὰν* 60 *ἐν τῷ σκότει καθίσω, ὁ Κύριος ἐπιλάμψει μοι.*

Καὶ μηδαμοῦ τοῦ πολέμου παύσῃται μέχρι τοῦ θανάτου καὶ οὐ μὴ προδώσῃ τῇ ἥττη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνόσω ἔστιν αὐτῷ πνοή. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν καθ' ἡμέραν κλασθῇ αὐτοῦ τὸ σκάφος καὶ ναυαγή- 65 σῃ τὰ ἀγώγῃα αὐτοῦ, οὐ μὴ παύσῃται περιποιούμενος καὶ φροντί- ζων ἅμα δὲ καὶ δανειζόμενος, καὶ εἰς ἕτερα πλοῖα ἀναβαίνων καὶ ἐπ' ἐλπίδι πλέων, ἕως ἂν ὁ Κύριος καταδῶν αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ συντριβῇ αὐτοῦ, καταπέμψῃ ἐπ' αὐτὸν τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ δώσῃ αὐτῷ κινήσεις ἰσχυρὰς εἰς τὸ ὑπομεῖναι καὶ 113 ἀπαντῆσαι τοῖς καυσιτικοῖς βέλεσι τοῦ ἐχθροῦ. 70

Αὕτη ἔστιν ἡ σοφία ἡ δεδομένη παρὰ Θεοῦ, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ σοφὸς ἄρρωστος, *ὁ μὴ ἐκκόψας τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ*.

Κρεῖσσον κατακριθῆναι ἡμᾶς ἐν ἐνίοις τῶν πραγμάτων καὶ μὴ ἐπὶ τῇ καταλείψει τῶν πάντων.

Καὶ διατοῦτο ὁ *ἄββᾶς Μαρτινιανὸς* παρεγγυᾷ μὴ ῥαθυμη- 75 σαι ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀγώνων καὶ πρὸς τὸ ποικίλον τοῦ πολέ- μου καὶ συνεχές, τὸ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης, καὶ μὴ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ παραδοῦναι τῷ ἐχθρῷ τὴν καθ' ἡμῶν νίκην ἐν ἐνὶ τῶν αἰσχυρῶν τρόπων. Ὅστις πατήρ, εὐτάκτως καὶ στοιχηδὸν διορίζων, ταῦτα λέγει· «Εἰ ἔσπε ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνισταὶ προσέχοντες 80

52-53 φανερὸς... ἐπιλάθῃται] *Syr habet* ^{ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ} *ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ* (BD 112, 8-9) = φανερὸν ἔστιν ἐκ τούτων (ὅτι) ὅταν τις πέση, οὐκ ἐπιλάθεται 53 ἄλλ' ἐὰν] *intell.*

cade, nu trebuie să uite de iubirea Părintelui său⁷. Iar când i se întâmplă să cadă în felurite greșeli, să nu fie nepăsător față de *faptuirea* lui cea bună⁸ și să nu se oprească din alergarea lui, ci, chiar și biruit, iarăși să se ridice la luptă împotriva potrivnicilor săi și să pună în fiecare zi început la temelia zidirii sale năruite, având în gură, până la ieșirea sa din această lume, cuvântul prorocesc: „Să nu te bucuri de mine că am căzut, vrăjmașul meu, pentru că iarăși mă voi ridica, iar dacă șed întru întuneric, Domnul mă va lumina!”

Mih. 7, 8

72 Și să nu contenească războiul până la moarte și să nu-și trădeze sufletul lăsându-l să fie biruit câtă vreme mai este întru el suflare. Dar chiar dacă i s-ar sfărâma în fiecare zi corabia și încărcătura i s-ar scufunda, să nu înceteze să-și facă provizii și chiar să se împrumute și să se urce în alte corăbii și să plutească pe apele nădejdi⁹, până când Domnul, văzându-i lupta și milostivindu-Se de zdrobirea lui, îi va trimite mila Sa și îi va da *imbolduri* puternice¹⁰ ca să rabde și să se împotrivescă săgeților arzătoare ale vrăjmașului.

71 Aceasta este înțelepciunea dată de Dumnezeu și acesta este bolnavul înțelept; deznădejdea nu aduce folos.

73 Mai bine este să fim osândiți pentru unele lucruri, și nu pentru părăsirea tuturilor.

75 De aceea și fericitul Tâlcuitor¹¹ îndeamnă să nu ne lenevim din cauza mulțimii luptelor și a felurimii războiului neconținut de pe calea dreptății, și să nu ne întoarcem spre cele dinapoi, și să nu-i dăm dușmanului biruința împotriva noastră în vreunul din felurile cele de rușine¹². Acest Părinte, arătând acestea în bună ordine și pe rând, spune: „De sunteți cu

καὶ ὅταν 72 ὁ... αὐτοῦ] *Syr habet* ^{ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ} *ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ* (BD 113, 3) = ἡ ἐκκοπή τῆς ἐλπίδος οὐκ ὠφελεῖ 75 ἄββᾶς Μαρτινιανός] *Syror autem habet* ^{ⲉⲗⲓⲃⲁ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ} *ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ ⲛⲉ* (BD 113, 5) = ὁ μακαριστὸς ἐρμηνευτῆς, *id est* Θεοδώρος Μωψουεστίας

τῇ ἀρετῇ, καὶ ἔστιν ὑμῖν *ἐπιμέλεια* τοῦ νοῦ τῷ Θεῷ, καὶ τὴν *πραΐνιν* τὴν οὖσαν αὐτῷ εὐάρεστον, δέον ὑμᾶς πάντως ἀναδέξασθαι ὑπὲρ τούτου πάντα πόλεμον γινόμενον ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθολκῆς τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς διαμονῆς καὶ συνεχείας τῶν κακιῶν τῶν δαιμόνων, ἐν οἷς εἰῶθαι προσαπαντῆσαι ὑμῖν. Καὶ μὴ φοβηθῆτε διὰ τὸ συνεχὲς καὶ ἐπίμονον τῆς σφοδρότητος τοῦ πολέμου, καὶ μὴ διστάσητε διὰ τὸ διαρκὲς τοῦ ἀγωνίσματος, καὶ μὴ φοβηθῆτε μὴ δὲ τρομάξητε ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἐμπέσητε εἰς βόθυνον ἀελπιστίας, ἐὰν συμβῆ ὑμῖν ὀλισθησαί *ἐν καιρῷ* καὶ ἀμαρτῆσαι. Ἄλλ' ἐὰν πάθητε ἐν τούτῳ τῷ μεγίστῳ πολέμῳ καὶ κατὰ πρόσωπον λάβητε καὶ τραυματισθῆτε, μηδαμῶς ἐμποδίση ὑμᾶς τοῦτο τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ ὑμῶν· μάλλον δὲ ἐν τῇ ἡρετισμένῃ ὑμῖν ἐργασίᾳ διαμείνατε καὶ κτήσασθε τοῦτο τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ ἐπαινετόν – τὸ φανῆναι λέγω δὴ ἐν πολέμῳ ἔδραϊοι καὶ ἀμετακίνητοι καὶ τῷ αἵματι τῶν τραυματισμῶν ὑμῶν πεφοινγμένοι – καὶ μὴ παύσησθε παντελῶς ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν ἀντιδίκων παλαιστρας». Αὐταὶ εἰσὶν αἱ παραινήσεις τοῦ *μεγάλου γέροντος*. Ὡστε οὐ χρεὶ ὑμᾶς χαννοῦσθαι ἢ ῥαθυμῆσαι δι' οὓς τρόπους ἔφημεν.

Οὐαὶ τῷ μοναχῷ ἐκείνῳ τῷ ψευδομένῳ ἐν τῇ ὑποσχέσει αὐτοῦ καὶ προτείνοντι χεῖρα τῷ διαβόλῳ, ἐν τῷ καταπατεῖν τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, τοῦ ἐπαρθῆναι αὐτὸν κατ' αὐτοῦ ἐν τινι μικρῷ ἢ μεγάλῳ τῶν τῆς ἀμαρτίας τρόπων, καὶ μὴ δυναμένῳ πάλιν στήναι κατενώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐν τῷ διερωγῶτι μέρος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐν ποίῳ ἄρα προσώπῳ μέλλει ὑπαντῆσαι τῷ κριτῇ, ἥνικα οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ καθηγνισμένοι προσουπαντήσωσιν ἀλλήλοις, ἀφ' ὧν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀφώρισε καὶ τὴν τριβὸν τῆς ἀπωλείας ἐβάδισε, καὶ τῆς παρησίας ἐκπέπτωκεν, ἥτις ἐστὶ τοῖς ὁσίοις πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῆς προσευχῆς τῆς ἀνιούσης ἀπὸ τῆς

81 ἐπιμέλεια| p. ἐπιμέλεια Syr habet ~~καθαρότης~~ (BD 113, 10) = τῆς καθαρότητος | p. πραΐνιν|

adevărat luptători care iau aminte la virtute și de se află în voi grija *limpezimii cugetului* pentru Dumnezeu și dacă lucrați făptuirea care-I este bineplăcută, trebuie să primiți pururea pentru aceasta tot războiul stărnit de patimile firii, de împotrivirea acestei lumi și de stăruința și neconținerea răutăților demonilor cu care ei obișnuiesc să vă întâmpine. Și să nu vă temeți de necurmarea și stăruința înverșunării războiului, și să nu vă îndoiiți din pricina duratei luptei, și să nu vă temeți, nici să vă îngroziți de oștile dușmanilor, și să nu cădeți în prăpastia deznădejdiei dacă vi se întâmplă să alunecați în vreun loc oarecare și să păcătuiți. Ci, dacă suferiți în acest preamar război și sunteți loviți peste față și sunteți răniți, să nu vă împiedice cu nimic aceasta de la scopul vostru cel bun. Dar să rămâneți mai ales în lucrarea aleasă de voi și să căștițați lucrul dorit și laudat – vorbesc de a vă arăta în război tari și neclintii și încununați cu sângele rănilor voastre – și să nu încetați nicidecum lupta cu potrivnicii voștri. “Acestea sunt sfaturile fericitului Tâlcutitor. Așa că nu trebuie să ne moleșim, nici să ne lenevim în felurile despre care am spus.

Vai monahului aceluia care a mințit când și-a făcut făgăduința¹³ și și-a călcat peste conștiință¹⁴, întinzând diavolului mâna ca să-l ridice împotriva sa, într-unul din felurile păcatului, mic sau mare: el nu mai poate să stea împotriva dușmanilor în gura spărturii făcute în sufletul său¹⁵. Cu ce față urmează să-L întâlnească pe Judecătorul atunci când prietenii săi care s-au curățit se vor întâlni unii cu alții, prieteni de care și-a despărțit calea sa ca să umble în calea pierzaniei și a căzut din îndrăzneala pe care o au cuvioșii la Dumnezeu și din

subintell. ἐργάεσθε 90 ἐν καιρῷ} Syr habet ~~καθαρότης~~ (BD 113, 19) = ἐν τόπῳ τινι 97–98 μεγάλου γέροντος} cf. supra l. 75

καθαρᾶς καρδίας, καὶ ὑψουμένης καὶ διαπερώσης τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ μὴ κωλυομένης ἕως ἂν τεύξηται τῆς αἰτήσεως αὐτῆς καὶ ὑποστρέψη μετὰ χαρᾶς πρὸς τὸ ἐκπέμψαν αὐτὴν στόμα; Καὶ τὸ δὴ πάντων φοβερώτερον, ὅτι ὡσπερ αὐτὸς ἐνταῦθα τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν, ἀφορίσει αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἥνικα βαστάσει ἡ φωτεινὴ νεφέλη ἐπὶ νῶτα αὐτῆς τὰ διασιμβόντα σώματα ἀπὸ τῆς καθαρότητος, καὶ εἰσάξει εἰς τὰς οὐρανίους πύλας. Διὰ γὰρ τοῦτο, οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, διότι ἀπεντεῦθεν ἡ πρᾶξις αὐτῶν κέκριται, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων ἐν τῇ ἀναστάσει τῆς κρίσεως.

110

111

rugăciunea ce se ridică din inima feciorelnică¹⁶ și care, în timp ce se înalță, întrece puterile îngerești și nu se împiedică până nu primește plinirea cererii și apoi se întoarce cu bucurie la gura care a trimis-o? Iar ceea ce este mai înfricoșător dintre toate este că, așa cum el și-a despărțit aici calea sa de ei, tot așa îl va despărți Hristos de ei în acea zi când norul cel luminos va purta trupurile lor scânteind de curăție și le va trece prin porțile cerești. De aceea „nu se vor scula cei necinstitori la judecată”, pentru că faptele lor au fost judecate încă de aici, „nici păcătoșii în sfatul dreptilor”, la învierea judecății.

cf. Mt. 25, 32
cf. 1 Tes. 4, 17

Ps. 1, 5

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Θ'

Περὶ τῶν λόγων τῆς θείας γραφῆς, τῶν πρὸς μετάνοιαν 115
ἐρεθιζόντων, ὅτι πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώπων
ἐρρέθησαν, ἵνα μὴ ἀπόλλωνται ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ ὅτι
οὐ δεῖ πρὸς ἀφορμὴν τοῦ ἁμαρτάνειν ἐκλαμβάνειν ταῦτα

Τὴν ἀνδρείαν, ἣν οἱ πατέρες ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτῶν τεθείκα- 1
σι, καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἐν αὐταῖς τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν
περὶ τῆς μετανοίας, οὐ χρὴ ἡμᾶς ἐκλαμβάνειν ὡς βοήθειαν *τοῦ
ἁμαρτάνειν καὶ* καταλύειν τὰ ὄρια Κυρίου τὰ ἀδιάβατα, ἅτινα 5
ἀπὸ ἀρχαίων ἡμερῶν διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων ἐν πά-
σαις ταῖς γραφαῖς καὶ νομοθεσίαις, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἁμαρτίας
ὠρίσθησαν ἐν δυνάμει Θεοῦ· *ἵνα γὰρ ἐλπίδα μετανοίας σχῶμεν,
ἐμηχανήσαντο ὑποκλέπτειν ἐκ τῆς αἰσθήσεως τὸν φόβον τῆς
ἀπογνώσεως, εἰς ἣν φθάσας ὁ ἄνθρωπος, ἀδεῶς ἐξαμαρτάνει.
Ἰδοὺ γὰρ παντὶ τρόπῳ ἀπεφάνητο ὁ Θεὸς τὸν φόβον ἐν πάσαις 10
ταῖς γραφαῖς, καὶ ἔδειξε* παρ' αὐτῷ μοιτηρὴν τὴν ἁμαρτίαν.

Ποίῳ γὰρ *τρόπῳ* ἀπεπνίγη ἡ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε γενεά
ἐν τῷ κατακλυσμῷ; Οὐχὶ χάριν τῆς λαγνείας, ἥνικα ἐξεμάνησαν

* Aici începe *Cuvântul* 41 în *FR* 10 și *Memra* 10 în *BD*.

3-4 του... και] *Syr habet* *ⲉⲓⲥ ⲁⲓⲟⲣⲙⲉⲛ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ*
, *ⲓⲥⲁ* (*BD* 115, 7-8) = εἰς ἀφορμὴν τοῦ τολμᾶν κατὰ τῶν ἀπειλῶν, ἅς ὤρισαν τὰ θεῖα κριματά,
καὶ τῆς ποινῆς διὰ τὸ 7-11 ἵνα... ἔδειξε] *Syr habet* *ⲉⲓⲥ ⲁⲓⲟⲣⲙⲉⲛ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ*
ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ ⲉⲛ ⲁⲓⲧⲁⲓ ⲉⲓⲥ
(*BD* 115, 11-17) = ὡς ἂν ἐλπίς μετανοίας ἢ ἡμῖν ἀφορμὴ (*ad litt.* ἀφορμαί) τοῦ κλέ-
πτειν ἐκ τῆς διανοίας ἡμῶν τὴν αἰσθησίν τοῦ φόβου καὶ ἁμαρτάνειν ἐλευθεριώτερον
καὶ ἀδεῶς αὐταὶ (αἱ ἀπειλαὶ) αἰ ἐν τοῖς (θεῖοις) κρίμασι μετὰ παντὸς σχήματος τρώμου,

Cuvântul 9*

Despre cuvintele Dumnezeieștii Scripturi care stârnesc spre
pocăință, că sunt spuse pentru slăbiciunea oamenilor ca să nu se
piardă de la Dumnezeul cel viu și că nu trebuie
luate ca prilej pentru păcătuire

Îmbărbătarea pe care Părinții au lăsat-o în scrierile lor și
îndemnul la pocăință¹ din [scrierile] apostolilor și prorocilor
nu trebuie să le luăm în sprijinul îndrăzelii împotriva ame-
nințărilor rânduite de judecățile dumnezeiești, nici împotriva
pedepsei venite pentru stricarea hotarelor puse de Domnul,
cele de netrecut și rânduite în toate Scripturile și legiurile,
prin puterea lui Dumnezeu spre nimicirea păcatului, din zilele
străvechi, prin gura tuturor sfinților. Pentru că, altfel, nădejdea
pocăinței ar ajunge un acoperământ pentru a fura din sufle-
tul nostru simțirea fricii și a păcăturii cu mai multă libertate
și fără frică². Aceste amenințări, aflate în judecățile dumneze-
iești înfricoșătoare, au fost adeverate prin pecețile cuvântului
lui Dumnezeu în toate scrierile mântuirii noastre. În parte, pe
unele dintre ele [Dumnezeu] le-a arătat unor oameni, mai mulți
sau mai puțini, prin pedepsele date împotriva lor, ca să arate că
El urăște păcatul.

Pentru că din ce cauză s-a înecat, la potop, neamul ome-
nesc din zilele lui Noe? Oare nu din pricina curviei, când

ἐβεβαίωθησαν ταῖς σφραγῖσι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τῆς σωτηρίας
ἡμῶν· καὶ τινὰς (ὁ Θεός) ἀπεφάνετο μερικῶς τοῖς πολλοῖς ἢ τοῖς ὀλίγοις ἐν ταῖς κατ' αὐτῶν
ποιναῖς, ἵνα δείξῃ 12 τρόπῳ] *Syr habet* *ⲉⲓⲥ ⲁⲓⲟⲣⲙⲉⲛ* (*BD* 115, 18) = αἰτία

κατὰ τοῦ κάλλους τῶν θυγατέρων τοῦ Κάιν; Οὐκ ἦν κατὰ τὸν και- 116
ρὸν ἐκεῖνον φιλαργυρία, οὐδὲ εἰδωλολατρία, οὐδὲ φαρμακεία οὔτε 15
πόλεμοι.

Διατί δὲ αἱ πόλεις Σοδόμων πυρίκαυστοι γέγονασιν; Οὐχ' ὅτι 17
δεδώκασιν ἑαυτῶν τὰ μέλη τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ, ὥστε 18
ἐπικρατῆσαι πάντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἑαυτῶν θέλημα εἰς πάσας
τὰς ἐναγεῖς καὶ ἀτόπους πράξεις; Οὐχὶ διὰ πορνείαν ἐνὸς ἀν- 20
θρώπου πεπτώκασιν εἰς θάνατον ἐν μιᾷ ῥοπῇ εἴκοσι πέντε χιλιά-
δες τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, τοῦ πρωτοτόκου τοῦ Θεοῦ;

Τίνος χάριν ἐκβέβληται τῷ Θεῷ Σαμψῶν ὁ γίγας, ὁ ἐκ μήτρας 21
ἀφορισθεὶς τῷ Θεῷ καὶ ἁγιασθεὶς, καὶ πρὸ γεννήσεως δι' ἀγγέ- 22
λου εὐαγγελισθεὶς κατὰ Ἰωάννην τὸν τοῦ Ζαχαρίου, ὁ μεγάλης 23
δυνάμεως καταξιωθείς καὶ μεγάλων τεραστίων; Οὐχ' ὅτι ἐμί-
ανε τὰ μέλη αὐτοῦ τὰ ἅγια τῇ συνουσίᾳ τῆς πόρνης; Τοῦτου γὰρ 24
χάριν ἐμακρύνθη ἀπ' αὐτοῦ ὁ Θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς 25
ἐχθροῖς αὐτοῦ.

Δαβὶδ δὲ ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ διὰ τὰς ἀρετὰς 26
αὐτοῦ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ ἀξιωθείς προσαγαγεῖν τὴν ἐπαγγε- 27
λίαν τῶν πατέρων, καὶ ἐκλάμψαι ἐξ αὐτοῦ τὸν Χριστὸν εἰς σω- 28
τηρίαν πάσης τῆς οἰκουμένης, οὐχὶ διὰ μοιχείαν μιᾶς γυναικὸς 29
ἐπιμωρήθη, ἠνίκα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐθεάσατο τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ 30
τὸ βέλος εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐδέξατο; τοῦτου γὰρ ἔνεκεν ἐπή- 31
γειρεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ πόλεμον, καὶ ὁ ἐκ τῆς 32
ὀσφύος αὐτοῦ ἐδίωκεν αὐτόν, καὶ ταῦτα, αὐτοῦ μετανοήσαντος 33
μετὰ πολλῶν δακρῶν, ὥστε τὴν στρωμνὴν αὐτοῦ βρέξαι, καὶ 34
τοῦ Θεοῦ εἰρηκότος αὐτῷ διὰ τοῦ προφήτου, ὁ Κύριος ἀφεῖλε 35
σον τὸ ἁμάρτημα. 117

Βούλομαι μνημονεῦσαι καὶ τινων πρὸ τούτου. Τίνος χάριν 36
ἐπῆλθεν ἡ ὄργη καὶ ὁ θάνατος τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως Ἠλί, τοῦ δι- 37
καίου γέροντος τοῦ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἱερωσίᾳ διαρ- 38
κέσαντος; οὐχὶ διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ Ὀφνὶ καὶ 39

au înnebunit după frumusețea ficelor lui Cain? Fiindcă în 40
vremea aceea nu exista iubire de arginți, nici idolatrie, nici 41
vrăjitorie, nici războaie.

Dar cetățile Sodomei de ce au fost arse? Oare nu pentru că 42
și-au predat mădulele poftei și necurăției, așa încât să stăpâ- 43
nească peste toți aceia, potrivit cu voia lor proprie, spre a săvârși 44
toate faptele blestemate și împotriva firii? Oare nu din cauza des- 45
frânării unui singur om au murit, într-o singură clipă, douăzeci și 46
cinci de mii dintre fiii lui Israel, cel întâi-născut al lui Dumnezeu?

Din care pricină a fost lepădat de la Dumnezeu uriașul Sam- 47
son, care „a fost închinat din pânțele lui Dumnezeu“ și s-a 48
sfînșit și a fost binevestit înainte de naștere prin înger, ca și 49
Ioan al lui Zaharia, și care s-a învrednicit de o mare putere și de 50
mari semne? Oare nu pentru că și-a întinat mădulele lui cele 51
sfinte prin împreunarea cu desfrânata? Fiindcă pentru aceasta 52
S-a îndepărtat Dumnezeu de la el și l-a predat dușmanilor săi.

Iar David, cel după inima lui Dumnezeu, care pentru vir- 53
tuțile sale a fost învrednicit ca din sămânța lui să fie adusă 54
la îndeplinire făgăduința făcută Patriarhilor și să strălucească 55
din el Hristos, spre mântuirea lumii întregi, oare nu a fost 56
pedepsit din pricina preadesfrânării cu o femeie, când a privit 57
la frumusețea ei și a primit săgeata în sufletul său? Pentru că 58
din această cauză Dumnezeu a ridicat asupra sa război din 59
casa lui, și cel ieșit din coapsa lui l-a prigonit, și pe acestea le-a 60
pătimit după ce s-a pocăit cu multe lacrimi, așa încât „a udat 61
așternutul său cu lacrimi“, și după ce Dumnezeu i-a spus prin 62
Proroc: „Dumnezeu și-a lăsat păcatul“.

Vreau să mai amintesc și de unele întâmplări de dinaintea 63
acesteia. De ce a venit mânia și moartea peste casa preotului 64
Eli, a bătrânului drept care a strălucit în preoție patruzeci de 65
ani? Nu pentru fărâdelegea fiilor săi Ofni și Fines? Pentru că

cf. Fc. 6, 2 și u.

cf. Fc. 18, 20 și u.

cf. Num. 25, 9;
1 Cor. 10, 8

Jud. 16, 17;
Gal. 1, 15

cf. Jud. 16, 4 și u.

Ps. 6, 6

2 Împ. 12, 13

Φινεές; οὐδὲ γάρ αὐτὸς ἐπλημμέλησεν, οὐδὲ ἐκείνοι τῇ τούτου γνώμῃ, ἀλλ' ὅτι οὐκ εἶχε ζῆλον ἀπαιτῆσαι τὴν ἐκδίκησιν Κυρίου ἀπ' αὐτῶν.

Ἴνα οὖν μὴ ὑπολάβῃ τις ὅτι εἰς μόνους τοὺς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν ἀνομίαις ζήσαντας ἐνδείκνυσι τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, χάριν τοῦ ἀτόπου τούτου ἀμαρτήματος, ἰδοὺ ἐν τοῖς γνησίοις αὐτοῦ ἐνδείκνυσι τὸν ζῆλον αὐτοῦ, ἐν τε ἱερεῦσι καὶ κριταῖς καὶ ἄρχουσι καὶ ἀνθρώποις ἡγιασμένοις αὐτῷ, οἷς τὰς θαυματουργίας ἐνεπίστευσεν, καὶ οὐδαμοῦ, ὅταν φανῶσι παραβάντες αὐτοῦ τὰς θεομοθεσίας, παρορᾷ, ὡς γέγραπται ἐν Ἱεζεκιήλ. Εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ ᾧ ἐντέταλμαι πορθῆσαι τὴν *Ιερουσαλήμ* τῇ ἀοράτῳ ῥομφαία, ἀπέμπροσθεν τοῦ *θυσιαστηρίου* μου ἄρξαι, καὶ μὴ ἐλεήσης γέροντα μήτε νεώτερον, ἵνα ἐνδείξηται ὅτι γνήσιοι καὶ προσφιλεῖς εἰσιν αὐτῷ οἱ ἐν φόβῳ καὶ εὐλαβείᾳ πορευόμενοι ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἅγιοι τοῦ *Θεοῦ* εἰσιν ἡ ἐνάρετος πρᾶξις καὶ ἡ καθαρὰ συνείδησις. (Ἀλλὰ) τοὺς μὲν ἐκφραυλίζοντας τὰς ὁδοὺς Κυρίου, καὶ αὐτὸς ἐκφραυλίζει αὐτοὺς καὶ ἀπορρίπτει ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ αἶρει ἀπ' αὐτῶν. Διὰ τί γὰρ ἡ ἀπόφασις κατὰ τοῦ Βαλτάσαρ ἐξῆλθεν ἐξαίφνης καὶ ὡς ἐν τύπῳ χειρὸς τοῦτον ἐπάταξεν; οὐχ' ὅτι κατετόλμησε τῶν ἀψάυστων ἀναθημάτων, ὧν καθήρπασεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, καὶ εἰς αὐτὰ ἔπιεν αὐτὸς καὶ αἱ παλλακίδες αὐτοῦ; Οὕτως καὶ οἱ ἀφιερῶσαντες τὰ ἑαυτῶν μέλη τῷ Θεῷ καὶ πάλιν τολμώντες τούτοις εἰς τὰς κοσμητικὰς πράξεις κεχρησθαι, ἀοράτῳ πληγῇ ἀπόλλυνται.

Οὐκοῦν μὴ τῇ προσδοκίᾳ τῆς μετανοίας καὶ τῇ εὐτολμίᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν παρὰ τῶν θείων γραφῶν, κατατολμήσωμεν τῶν τοῦ Θεοῦ λογίων καὶ ἀπειλῶν, καὶ παροργίσωμεν αὐτὸν τῇ ἀτοπίᾳ τῶν πράξεων ἡμῶν καὶ χράνωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ἅπερ καθάπαξ ἀφιερῶσαμεν δουλεύειν τῷ Θεῷ.

56 Θεοῦ] Syr habet *ἱεροσολομαίων* (BD 118, 1) = Κυρίου καὶ πλησίον αὐτοῦ

nici el n-a greșit, nici aceia n-au păcătuit cu îngăduința lui, ci pentru că nu a avut răvna să ceară răzbunarea Domnului asupra lor.

Așadar, ca să nu bănuiască cineva că Domnul Își arată mânia Lui numai peste cei care au trăit în fărâdelegi în toate zilele vieții lor, iată că, din pricina aceluia păcat [al fiilor lui Eli], El Își arată răvna Sa în cei care sunt cu adevărat ai Săi, preoți și judecători, conducători și oameni sfințiți de El, că- rora le-a dăruit facerea de minuni, dar, când se arată călcători ai legiurilor Lui, nu le trece niciodată cu vederea păcatele, după cum este scris la Iezechiel: „Am zis omului căruia i-am poruncit să pustiască Ierusalimul cu sabia nevăzută să înceapă din fața jertfelnicului Meu și să nu aibă milă nici de bătrân, nici de cel mai tânăr“, ca să se arate că sunt adevărați și iubiți de El cei care umblă cu frică și evlavie înaintea Lui și fac voia Lui. Sfinții Domnului și cei apropiați de El sunt faptele bune³ și conștiința curată. Dar pe cei ce batjocoresc căile Domnului și El îi batjocorește și îi leapădă de la fața Sa și ia harul Lui de la ei. De ce a ieșit pe neașteptate hotărârea împotriva lui Baltazar și de ce a fost doborât de forma unei mâini? Oare nu pentru că a îndrăznit să se atingă de cele aferosite și de țiitoarele lui? Tot printr-o lovitură nevăzută pier și cei care și-au aferosit mădulele lor lui Dumnezeu și apoi îndrăznesc să le folosească iarăși la treburi lumești.

Așadar, prin așteptarea pocăinței noastre și prin buna îndrăzneală pe care ne-o dau dumnezeieștile Scripturi, să nu ne obrăznicim împotriva cuvintelor și amenințărilor lui Dumnezeu și, astfel, să-L mâniem prin faptele noastre nepotrivite și să ne întinăm mădulele pe care le-am aferosit, o dată pentru totdeauna, slujirii lui Dumnezeu.

lez. 9, 5-6

cf. Dan. 5, 5

cf. Dan. 5, 1 ș.u.

Ἰδοὺ γὰρ ἡγιάσθημεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς, ὡς Ἡλίας καὶ Ἐλισσαῖος καὶ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἁγίων καὶ παρθένων, οἵτινες τὰς μεγάλας θαυματουργίας ἐπετέλουν, καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐλάλουν τῷ Θεῷ, καὶ ὡς οἱ μετ' ἐκείνους, ὡς Ἰωάννης ὁ παρθένος καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος καὶ ὁ λοιπὸς κατάλογος τῶν τῆς *καινῆς* εὐαγγελιστῶν καὶ κηρῦκων, οἵτινες ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ καὶ ἐδέξαντο παρ' αὐτοῦ τὰ μυστήρια, οἳ μὲν ἐκ στόματος αὐτοῦ, οἳ δὲ δι' ἀποκαλύψεων, καὶ ἐγένοντο μεσίται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ κήρυκες τῆς βασιλείας τῆ οἰκουμένη.

75

119

80

Teodor Mopu,
Ces. 117, In
am. Briefe. 7, 56

Căci iată, și noi am fost sfințiți de El, ca Ilie și Elisei, ca fiii prorocilor și ca ceilalți dintre sfinți și ca feciorelnicii care au săvârșit minuni mari, care vorbeau față către față cu Dumnezeu, și ca toți cei de după aceea, ca Ioan feciorelnicul, ca Sfântul Petru și ca restul șirului de binevestitori și propovăduitori ai Noului Legământ care s-au afierosit Domnului și au primit de la El tainele, unii din gura Lui, alții prin descoperiri, și s-au făcut mijlocitori între Dumnezeu și oameni și propovăduitori pentru lume ai Împărăției.

cf. Rom. 15, 25

1 Tim. 2, 5

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Ι'

Ἐν τίνι διαφυλάττεται τὸ κάλλος τῆς μοναχικῆς πολιτείας
καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ Θεοῦ δοξολογίας

Δεῖ τὸν μοναχὸν εἶναι ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ πράγμασι *τύ- 1
πον ὠφελείας* τοῖς ὀρώσιν αὐτόν, ὅπως ἐκ τῶν πολλῶν ἀρετῶν
αὐτοῦ, τῶν διαλαμπόντων ἀκτινοειδῶς, ὁμολογήσουσιν οἱ τῆς
ἀληθείας ἐχθροί, καὶ μὴ βουλόμενοι, ὅτι ἔστι τοῖς χριστιανοῖς 5
ἐλπίς βεβαία καὶ ἀμετάπτωτος, πανταχόθεν δὲ ἐπιδραμεῖν πρὸς
αὐτὸν ὡς καταφύγιον ὄντα, ὥστε ὑψωθῆναι τὸ κέρας τῆς ἐκ-
κλησίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς καὶ πολλοὺς κινήθηναί πρὸς
ζῆλον τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς, καὶ τοῦ κόσμου ἐξελεθεῖν καὶ γενέσθαι
αὐτὸν αἰδέσιμον ἐν πᾶσιν ἐκ τοῦ κάλλους τῆς πολιτείας αὐτοῦ.
Καύχημα γὰρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ μοναχικὴ πολιτεία. 10

Δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν ἔχειν σχήματα ὥραϊα ἐκ πάντων τῶν
μερῶν αὐτοῦ· ὑπεροψίαν τῶν ὀρωμένων, ἀκριβῆ ἀκτιμοσύνην, 120
καταφρόνησιν τελείαν τῆς σαρκός, νηστείαν ὑψηλὴν, διαμονὴν ἐν
τῇ ἡσυχίᾳ, εὐταξίαν τῶν αἰσθήσεων, ὀράσεως παραφυλακὴν, τῆς
μετὰ τινος ἔριδος περὶ πράγματος τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκκοπήν, 15
τὴν ἐν λόγοις βραχύτητα, τὴν ἐκ τῆς μνησικακίας καθαρότητα,
τὴν μετὰ διακρίσεως ἀπλότητα, τὸ γινώσκειν ὅτι περιττὴ ἡ πα-
ροῦσα ζωὴ καὶ εὐπετήν καὶ ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ ἀληθι-
νὴ καὶ πνευματικὴ, τὸ μὴ γινώσκεισθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὴ
δεομεύειν ἑαυτὸν ἐν ἐταιρίᾳ καὶ ἐνώσει τινὸς τῶν ἀνθρώπων, τὸ 20

* Aici începe *Cuvântul 10* în *FR 10* și *Memra 11* în *BD*.

Cuvântul 10*

Prin ce se păzesc frumusețile pustniciei¹ și în ce fel este slăvit
Dumnezeu

Trebuie ca pustnicul să fie, în toate lucrurile sale, un în-
demn² celor care-l văd, pentru ca din multele lui virtuți care
strălucesc ca niște raze dușmanii adevărului să mărturisească,
chiar și fără de voie, că creștinii au o nădejde sigură și neclin-
tită și să alerge la el de pretutindeni ca la un loc de scăpare, așa
încât să se înalțe cornul Bisericii împotriva vrăjmașilor ei, și
mulți să fie mișcați spre râvnirea virtuții lui și să iasă din lume,
și să fie cinstit de toți pentru frumusețea *viețuirii* lui. Pentru
că *viețuirea pustnicilor*³ este slava Bisericii lui Hristos.

Trebuie deci ca pustnicul să facă să strălucească frumuse-
țile felului său de *viețuire* prin toate ale sale⁴: disprețuirea
celor văzute, neagonisire păzită cu grijă, disprețuire deplină
a trupului, postire înaltă, stăruire în isihie, buna rânduială
a simțurilor, păzirea vederii, tăierea sfădirii cu cineva pentru
vreun lucru al veacului acestuia, scurtime în vorbire, curățire
de ținerea de minte a răului, simplitate cu discernământ,
cunoștința că viața de acum este grabnic trecătoare și că viața
aceea adevărată și duhovnicească este aproape⁵, faptul de a
nu fi cunoscut de oameni, de a nu lega prietenie și unire cu
cineva dintre oameni, de a avea locul de *viețuire liniștit*, de a

1-2 τύπον ὠφελείας) Syr habet *καὶ τὸν καλὸν* (BD 119, 7-8), ad litt. ὑπὸ σημείον προτροπῆς

cf. 1 *Imp.* 2, 1

ἔχειν τὸν τόπον τῆς οἰκήσεως ἤσυχον, τὸ φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους
καὶ ἀδιαλείπτως προσκαρτερεῖν ταῖς προσευχαῖς, τὸ μὴ ἀγαπᾶν
τὴν τιμὴν μὴ δὲ χαίρειν ξενίοις, τὸ μὴ δεσμεύειν ἑαυτὸν τῇ ζωῇ
ταύτῃ, τὸ ὑπομεῖναι γενναίως τοὺς πειρασμούς, τὸ ἀπαλλαγῆ-
ναι τῶν κοσμικῶν ἐφέσεων, καὶ τῆς ἐρευνήσεως καὶ μνήμης τῶν
πραγμάτων αὐτῶν, τὸ διηνεκῶς φροντίζειν καὶ μελετᾶν εἰς τὴν
χώραν τὴν ἀληθινήν, τὸ ἔχειν τὸ πρόσωπον στυγνὸν καὶ ἐρρικνω-
μένον, τὸ δακρῦειν διηνεκῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ τὸ πάντων
τούτων πλέον, τὸ φυλάσσειν τὴν ἰδίαν σωφροσύνην καὶ *καθα-
ρεύειν* ἀπὸ τῆς *γαστριμαργίας* καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν καὶ ἀπὸ
τῶν μεγάλων.

Αὐταὶ οὖν εἰσὶν *αἱ ἀρεταὶ* τοῦ μοναχοῦ, ὡς ἐν συντόμῳ εἰ-
πεῖν, αἱ μαρτυροῦσαι αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου παντελῆ θνήξιν
καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἐγγύτητα. Καὶ δεῖ ἡμᾶς φροντίζειν αὐτῶν ἐν
παντὶ καιρῷ καὶ κτήσασθαι αὐτάς.

Ἐὰν δὲ τις εἴπῃ· “Τίς ἦν ἡ χρεία τοῦ κατὰ μέρος ὀρίζειν αὐτά,
καὶ μὴ καθόλου καὶ ἐν συντόμῳ περὶ αὐτῶν λέγειν” ἐρῶ ὅτι τοῦτο
ἀναγκαίως γέγονεν, ἵνα ὅταν ζητήσῃ ἐν τι τῶν εἰρημένων ἐν τῇ
ψυχῇ αὐτοῦ ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ εὐρήσει ὅτι
ἐνδεής ἐστιν ἐνὸς τούτων τῶν ὀρισμένων, γνώσεται ἐντεῦθεν τὸ
ἐλάττωμα αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἔσται αὐτῷ αὐτὴ ἡ τάξις ἐν
μέρει ὑπομνήματος. Ὅταν δὲ κτήσῃται τὰ ὀρισμένα πάντα ἐν
ἑαυτῷ, καὶ ἡ γνώσις τῶν λοιπῶν, ὧν οὐκ ἐμνήσθη, δοθήσεται
αὐτῷ· καὶ ἔσται τοῖς ἀνθρώποις (καὶ) τοῖς ἀγίοις (ἀγγέλοις) αἴπιος
δοξολογίας τῆς εἰς Θεόν, κάντεῦθεν ἐτοιμάσει τῇ ψυχῇ
αὐτοῦ τόπον ἀνέσεως, πρὸ τοῦ ἐξελεθῆναι
αὐτὸν ἐκ τοῦδε τοῦ
βίου.

29 καθαρεύειν] *Syrocc habet καθαρεύειν* (V 562, 37) τὴν ἀποχὴν, *Syrocc autem habet καθαρεύειν*
(BD 120, 19) = τὴν ἐγκράτειαν 29–30 γαστριμαργίας] *Syr habet καθαρεύειν* (BD 120, 19)

fugi de oameni și [de a avea] rugăciune neîncetată⁶, de a nu
iubi cinstirile și a nu se bucura de venirea vizitatorilor⁷, de a
nu se lega pe sine de viața aceasta, de a răbda cu vitejie ispite-
le, de a se izbăvi de poftele lumești și de iscodirea și amintirea
lucrurilor lor, de a se îngriji pururea de țara cea adevărată și de
a medita la ea, de a avea fața serioasă și îndurerată, de a plânge
mereu, noaptea și ziua, și, mai presus de toate acestea, de a-și
păzi propria cugetare feciorelnică și de a se feri de săturare și
de cele mici, și de cele mari.

Așadar, spus pe scurt, acestea sunt frumusețile pustnicului
care-i dau mărturie pentru deplina moarte față de lume și
pentru apropierea de Dumnezeu. Și trebuie ca noi să ne în-
grijim de ele în toată vremea și să le câștigăm.

Dar dacă va zice cineva: „De ce e nevoie să fie precizate
acestea, fiecare în parte, și să nu se vorbească în general și pe
scurt despre ele?“, eu voi răspunde că aceasta s-a făcut din
necesitate, pentru ca, atunci când cel care se îngrijește de viața
lui va căuta în sufletul său ceva din cele spuse și va afla că îi
lipsește unul din aceste lucruri, să-și cunoască de aici propria
scădere în orice virtute; și această listă va fi pentru el un fel de
memorizator. Iar când le va câștiga în sine pe toate cele arăta-
te, i se va dărui și cunoștința celorlalte lucruri de care nu și-a
amintit, și va fi pentru oameni și pentru sfinții îngeri pricină
de doxologie adusă lui Dumnezeu, și își va pregăti
încă de aici loc de odihnă pentru
sufletul său, înainte de a
ieși din lumea
aceasta.

= απληστίας 31 αἱ ἀρεταὶ] *Syr habet ἀρεταὶ* (BD 120, 21), *ad litt.* τὰ κάλλη 41
μέρει] *intell.* εἶδει 45 βίου] *Syr habet βίου* (BD 121, 12) = *hoc et κόσμου*

cf. 1 Tes. 5, 17;
Rom. 12, 12; Ef.
6, 18; 1 Tim. 5, 5

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΑ'

Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς καὶ τροπῆς τῆς γινομένης τοῖς ὁδεύουσιν 124
ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἡσυχίας τῇ ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένη· συμβαίνει γάρ
σκυθρωπότης καὶ ψυχικὸς πνιγμός, καὶ ἐξαίφνης χαρὰ καὶ
ἀσυνήθης θερμοτής. Δόξα τῷ εὐθετοῦντι τὰς ὁδοὺς ἡμῶν, ἀμήν

Ὁ συνελθὼν τῷ νοῖ αὐτοῦ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πολιτεύσασθαι, ῥυθ- 1
μιζέτω ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ τάξει τῆς ἡσυχίας διεξα-
γαγέτω τὸ ἐπιλοιοπὸν τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ. Ὅταν συμβῆ σοι, ὡς ἔστι
σύνηθες τῇ τάξει τῆς ἡσυχίας, τῇ ὠριαμένῃ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, 5
ἔσωθεν τῷ σκότει συγκεχώσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ ὥσπερ τὰς ἡλια-
κὰς ἀκτῖνας, τὰς καλυπτομένας ἀπὸ τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀχλύος τῶν
νεφελῶν, πρὸς ὀλίγον χρόνον στερηθῆναι τῆς πνευματικῆς πα-
ρακλήσεως καὶ τοῦ φωτός τῆς χάριτος διὰ τὸ ἐπισκιάζον νέφος 10
τῶν παθῶν, καὶ συσταλῆναι ἀπ' αὐτοῦ μικρὸν τὴν χαροποιὸν
δύναμιν, καὶ ἐπισκιάσαι τῷ νοῖ ἀσυνήθη ἀχλύν, μὴ παραχθῆς τῇ
διανοίᾳ καὶ χεῖρα προτείνης τῇ *ἀγνοίᾳ τῆς ψυχῆς*, ἀλλ' ὑπόμει-
νον καὶ ἀνάγνωθι εἰς τὰς βίβλους τῶν διδασκάλων καὶ βίασαι
ἑαυτὸν ἐν τῇ εὐχῇ καὶ ἐνδέχου τὴν βοήθειαν, καὶ εὐθέως ἐλευσε-
ται, σοῦ μὴ εἰδότος.

Ὅσπερ γάρ ἐκκαλύπτεται τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ταῖς ἀκτίαι 15
τοῦ ἡλίου ἐκ τῆς κατεχούσης σκοτίας τοῦ ἀέρος, οὕτως δύναται
καὶ ἡ εὐχὴ λύσαι καὶ διασκεδάσαι ἐκ τῆς ψυχῆς τὰ νέφη τῶν
παθῶν καὶ διαυγάσαι τὸν νοῦν τῷ φωτὶ τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς 125

Cuvântul 11*

Despre schimbările¹ care se petrec cu cei ce călătoresc pe calea
isihiei rânduite de Dumnezeu. Pentru că li se întâmplă o întristare
și o înăbușire sufletească și, dintr-odată, o bucurie și o căldură
neobișnuită. Slavă Celui care îndreptează căile noastre! Amin

Cel ce s-a hotărât² în *cugetul* său să viețuiască în isihie să se
rânduiască pe sine însuși și restul zilelor sale să și le petreacă
întru *făptuirea* și rânduiala isihiei. Când și se întâmplă, așa cum
e obișnuit în isihia cea rânduită de către dumnezeiescul har, ca
sufletul tău să se amestece cu întunericul dinlăuntru – adică
așa cum razele soarelui nu ajung pe pământ, fiind acoperite
de ceața norilor, [tot așa ești și tu] lipsit pentru puțin timp
de mângâierea duhovnicească și de lumina harului din cauza
norului patimilor care te adumbrește și pentru că puterea făcă-
toare de bucurie s-a retras puțin de la tine și o ceață neobișnuită
îți umbrește *cugetul* –, nu te tulbura cu *cugetarea*³ dând o mână
de ajutor orbirii sufletului tău, ci rabdă și citește cărțile oame-
nilor dumnezeiești⁴, și silește-te pe tine la rugăciune, și așteaptă
ajutorul, și acesta îndată va veni, fără ca tu să știi.

Căci precum fața pământului se arată de sub întunericul
care stăpânește văzduhul când este scaldată de razele soarelui,
tot așa și rugăciunea poate să risipească și să spulbere din suflet
norii patimilor și să lumineze *cugetul* cu lumina veseliei și a

cf. Evagrie,
O cog I, 16

* Aici începe Cuvântul 14 în FR 10 și Memra 13 în BD.

¹ ἀγνοία... ψυχῆς| Syroc habet ~~καὶ ἀγνοίαν~~ (V 124, 89° V 562, 38°) = τυφλότητι τῆς
ψυχῆς, Syror autem habet ~~καὶ ἀγνοίαν~~ (BD 124, 15) = ὀλιγοψυχία

παρακλήσεως, ὅπερ τίθειεν ἐν τοῖς ἐνθυμήμασιν ἡμῶν,
 καὶ μάλιστα ὅταν σχῆ ὕλην ἐκ τῶν θείων γραφῶν καὶ
 ἐγρηγόρσιν στίλβουσαν τὸν νοῦν· ἡ γὰρ διηνεκῆς
 μελέτη ἐν ταῖς γραφαῖς τῶν ἁγίων,
 θαύματος ἀκαταλήπτου καὶ θείας
 εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν
 ἐμπίπλησιν.

mângâierii, care lumină obișnuiește să se nască în gândurile
 noastre mai ales când *cugetul* are materia luată din dumnezeieș-
 tile Scripturi și din priveghere, care face *cugetul* să strălucească.

Pentru că *meditarea* neîncetată a scrierilor sfinților umple
 sufletul de o neînțeleasă *minunare*
 și de o dumnezeiască
 veselie.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος IB'

Περὶ τῶν ἡσυχάζοντων· πότε ἄρχονται νοεῖν ποῦ ἔφθασαν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἐν τῇ ἀπεράντῳ θαλάσῃ, ἥτοι τῇ διαγωγῇ τῆς ἡσυχίας, καὶ πότε δύνανται ἐλπῖσαι μικρόν, ὅτι ἤρξαντο δοῦναι αὐτοῖς οἱ κόποι αὐτῶν καρπόν

Λέγω σοι πρᾶγμα, καὶ μὴ γελάσης, ὅτι ἀλήθειαν λέγω σοι, μὴ δὲ διστάσης εἰς τοὺς λόγους μου, διότι ἀληθεῖς εἰσιν οἱ παραδε-
δωκότες μοι.

Ἐὰν κρεμάσης ἑαυτὸν εἰς τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν *σου*,
ἕως ἂν φθάσης τὰ δάκρυα μὴ νομίσης ὅτι ἔφθασας τί ἐν τῇ δι-
αγωγῇ τῆς πολιτείας σου· μέχρι γὰρ τῆς ἄρτι τῷ κόσμῳ ὑπηρε-
τοῦσι τὰ κρυπτά σου, τουτέστιν ἐν τῇ διαγωγῇ τῶν κοσμικῶν
ἴστασαι, καὶ διὰ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου ἐργάζῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ,
ὁ δὲ ἔσω ἄνθρωπος ἀκμὴν ἀκαρπὸς ἐστί, διότι ὁ καρπὸς αὐτοῦ
ἐκ τῶν δακρῶν ἄρχεται.

Ὅταν γὰρ εἰς τὴν χώραν τῶν δακρῶν φθάσης, τότε γίνωσκε
ὅτι ἐξηλθεν ἡ διάνοιά σου ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ κόσμου τούτου
καὶ τέθεικε τὸν πόδα αὐτῆς εἰς τὴν πορείαν τοῦ καινοῦ αἰῶνος,
καὶ ἤρξατο ὀσφραίνεισθαι τοῦ ἀέρος *ἐκείνου* τοῦ θαυμαστοῦ,
καὶ τότε ἄρχεται καταφέρειν τὰ δάκρυα· ἤγγικε γὰρ ἡ ὥδιν τῆς
ἐξόδου τοῦ πνευματικοῦ νηπίου, διότι ἡ χάρις, ἡ κοινὴ πάντων
μήτηρ, κατεπείγεται τίκτειν τῇ ψυχῇ μυστικῶς θεῖον τύπον πρὸς
τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

* Aici începe *Cuvântul* 15 în *FR* 10 și *Memra* 14 în *BD*.

Cuvântul 12*

Despre cei care sunt în isihie: când încep să înțeleagă unde au ajuns cu faptele lor în marea nemărginită, adică în viațuirea isihiei, și când pot să nădăjduiască puțin că ostenele lor încep să le dea rod

Îți spun un lucru, dar să nu râzi pentru că îți spun un adevăr și nici să nu te îndoiești de cuvintele mele, întrucât cei care mi le-au predat sunt adevărați.

Dacă te spânzuri pe tine însuși de pleoape înaintea lui Dumnezeu până ce ajungi, poate, la lacrimi, să nu ți se pară că ai ajuns ceva în *viațuirea* ta. Pentru că, până acum, cele ascunse ale tale slujesc lumii. Adică duci felul de *viațuire* al celor din lume și săvârșești lucrul lui Dumnezeu prin omul dinafară, iar omul dinlăuntru este cu totul fără rod, pentru că rodul lui începe de la lacrimi.

Dar când vei ajunge în locul lacrimilor, atunci să cunoști că *cugetul* tău a ieșit din temnița acestei lumi și că și-a pus piciorul pe calea lumii celei noi¹ și că a început să adulmece văzduhul minunat de acolo; iar atunci încep să curgă lacrimile. Căci s-a apropiat durerea nașterii fătului duhovnicesc², fiindcă harul, maica de obște a tuturor, se grăbește să nască tainic în suflet chipul dumnezeiesc, spre lumina veacului viitor.

cf. *Mt.* 19, 28 *Syr*

4 p. σου] *Syr* habet ܟܘܠܟ ܕܘܢܐ (*BD* 125, 12-13) = ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ
habet ܟܘܠܐ (*BD* 125, 21) = ἐκείθεν

14 ἐκείνου] *Syr*

Όταν δὲ φθάσῃ ὁ καιρὸς τοῦ τοκετοῦ, τηνικαῦτα ὁ νοῦς ἄρχε-
ται κινεῖσθαι ἐν ἐνίοις τῶν ἐκείσε, ὥσπερ ἡ ἀναπνοή, ἣν ἀνιμάται 20
τὸ βρέφος ἔσωθεν τῶν μελῶν ἐν οἷς διατρέφεσθαι πέφυκε, καὶ
διὰ τὸ μὴ ὑπομένειν ὅπερ οὐκ ἔστιν αὐτῷ σύνηθες, ἄρχεται κινεῖν
τὸ σῶμα εἰς κλαυθμὸν μεμιγμένον τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι· καὶ
καθόσον τρέφεται τὸ ἔνδον βρέφος, οὕτως καὶ ἡ προσθήκη τῶν
δακρύων γίνεται. 25

Καὶ αὕτη ἡ τάξις τῶν δακρύων, ἣν ἔφην, οὐκ ἔστιν ἐκείνη ἡ
ἐκ διαλειμμάτων ἐπισυμβαίνουσα τοῖς ἡσυχάζουσι· διότι αὕτη ἡ
παράκλησις ἡ γινομένη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παντὶ ἐστὶ γινο-
μένη ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ὄντι ἐν τῇ θεωρίᾳ
τῆς διανοίας, ποτὲ δὲ ἐν τοῖς λόγοις τῶν γραφῶν, ποτὲ δὲ ἐν τῇ 30
ὁμιλίᾳ τῆς δεήσεως. Ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς οὔσης λέγω τῷ ἀδι-
αλείπτως δακρύνοντι νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ὅστις δὲ ἐν ἀκριβείᾳ
ἠῦρε τὴν ἀλήθειαν τῶν τρόπων τούτων, ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ταύτην
ἠῦρε. Γίνονται γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ δίκην πηγῆς ὕδατος μέ-
χρι διετοῦς χρόνου ἢ καὶ πλείω· μετὰ δὲ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὴν 35
εἰρήνην τῶν λογισμῶν, ἀπὸ δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν εἰσέρ-
χεται εἰς ἐκείνην τὴν κατάπανσιν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ ἅγιος Παῦλος,
καθὼς χωρεῖ ἡ φύσις μερικῶς· ἀπὸ δὲ τῆς καταπαύσεως τῆς
εἰρήνης, ἄρχεται ὁ νοῦς θεωρεῖν τὰ μυστήρια, καὶ τότε τὸ ἅγι- 127
ον Πνεῦμα ἄρχεται ἀποκαλύπτειν αὐτῷ τὰ οὐράνια, καὶ ὁ Θεὸς 40
οἰκεῖ ἐν αὐτῷ καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος διεγείρει ἐν
αὐτῷ, καὶ ἐκ τούτου αἰσθάνεται τῆς ἀλλοιώσεως τῆς μελλούσης
ὑποδέξασθαι τὴν φύσιν τὴν ἐσωτέραν ἐν τῇ ἀνακαινώσει τῶν
ὄλων, ἀμυδρῶς πως καὶ ὡς ἐν νεύματι.

Ταῦτα ἔγραψα πρὸς *ἀνάμνησιν* ἐμὴν καὶ παντὸς ἐντυγχά- 45
νοντος τῷδε τῷ συγγράμματι, καθὼς κατείληφα ἀπὸ τῆς θεωρί-
ας τῶν γραφῶν καὶ τῶν ἀληθινῶν στομάτων καὶ μικρὸν ἀπὸ τῆς

44 ἀνάμνησιν] cum Syrac ⲁⲛⲁⲙⲛⲉⲥⲓⲛ (V 124, 91° V 562, 39°), Syror autem habet ⲁⲛⲁⲙⲛⲉⲥⲓⲛ

19 Dar, când vine vremea nașterii, *cugetul* începe să se miște
în unele din cele de acolo precum răsuflarea pe care fătul o
trage înlăuntrul mădulelor și prin care se hrănește în mod
fresc și, pentru că nu le rabdă pe cele cu care nu este obișnuit,
începe să-și miște trupul într-un plâns amestecat cu dulceața
mierii. Și pe cât se hrănește fătul dinlăuntru, pe atât e și spo-
rirea lacrimilor.

26 Această rânduială a lacrimilor, despre care am vorbit, nu
e aceea pe care o au, cu întreruperi, cei ce viețuiesc în isihie.
Pentru că această mângâiere, care se întâmplă din timp în
timp, o are oricine petrece împreună cu Dumnezeu în isihie:
uneori când se află în *contemplația cugetului*, alteori când se
află în cuvintele Scripturilor, alteori în convorbirea rugăciunii
de cerere. Ci vorbesc despre rânduiala aceasta pe care o are
cel ce varsă lacrimi neîncetat, noaptea și ziua. Cine a găsit cu
precizie adevărul acestor două feluri de lacrimi, acela în isihie
l-a găsit. Pentru că ochii lui ajung ca un izvor de apă până la
doi ani și mai mult. Iar după trecerea acestora, intră în pacea
gândurilor, iar din pacea gândurilor intră, atât cât încapе fi-
rea, în acea odihnă despre care a vorbit Sfântul Pavel³. Din
odihna pe care o dă pacea [gândurilor], *mintea* începe să con-
temple tainele, iar atunci Sfântul Duh începe să-i descopere
cele cerești și Dumnezeu locuiește în ea și ridică în ea roadele
Duhului, iar din aceasta simte, într-un chip nedeslușit și ca în
ghicitură, schimbarea cea viitoare pe care întreaга făptură o
va primi la înnoirea tuturor⁴.

44 Acestea le-am scris spre ajutorul și folosul meu și al oricărui
cititor al acestei scrieri, după cum le-am primit din contem-
plarea Scripturilor⁵ și de la guri adevărate și puțin din proprie

(BD 127, 5) = βοήθειαν, ωφέλειαν

cf. Evr. 4, 3

cf. 1 Cor. 13, 12

πείρας, ἵνα μοι γένηται βοήθεια διὰ τῶν προσευχῶν αὐτῶν τῶν ὠφελουμένων ἔξ αὐτῶν, διότι ἐμόχθησα εἰς αὐτά.

Ἄκουε πάλιν ὅπερ καὶ νῦν σοὶ μέλλω λέγειν, ὃ μεμάθηκα παρὰ ἀψευδοῦς στόματος· ὅταν εἰσέλθῃς εἰς τὴν χώραν τῆς εἰρήνης τῶν 50 λογιῶν, τότε τὸ πλῆθος τῶν δακρύων ἀφαιρεῖται ἐκ σοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔρχονται σοὶ τὰ δάκρυα ἐν μέτρῳ τῷ προσήκοντι.

Αὕτη ἐστὶν ἐν ἀκριβείᾳ ἡ ἀλήθεια, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, καὶ
παρὰ πάσης τῆς ἐκκλησίας
πιστεύεται.

experiență, ca să-mi fie de ajutor, prin rugăciunile celor ce găsesc folos din ele, pentru că am trudit la ele.

Ascultă, iarăși, ceea ce urmează să-ți spun acum, lucru pe care l-am învățat de la o gură nemincinoasă! Când intri în locul păcii gândurilor, atunci mulțimea lacrimilor este luată de la tine și, după acestea, îți vin lacrimile cu măsura cuvenită.

Acesta este cu precizie adevărul, ca să spun pe scurt, și este crezut de către toată
Biserica.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΓ'

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, τὸν πτωχεύσαντα ἀπὸ τῶν κοσμικῶν καὶ ἐξεληλυθότα εἰς ἀναζητήσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ ἐφθακέναι τὴν κατάληψιν τῆς ἀληθείας καὶ φόβῳ τούτου, παύσασθαι τῆς ἀναζητήσεως, καὶ ψυχρανθῆναι τῆς θέου τῆς τικτομένης ἀπὸ τοῦ πόθου τῶν θείων καὶ τῆς ἐρεῦνης τῶν μυστηρίων αὐτῶν, δι' ὧν τρόπων πέφυκεν ὁ νοῦς φύρεσθαι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν παθῶν

Τρεῖς εἰσι τάξεις ἐν αἷς προκόπτει ὁ ἄνθρωπος· ἡ τάξις τῶν ἄρχαρίων καὶ ἡ μέση καὶ ἡ τῶν τελείων. Καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, εἰ καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ εἰς τὸ ἀγαθὸν ῥέπει, ἀλλ' οὐκ ἡ κίνησις τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐν τοῖς πάθεσιν ἐστίν.

Ἡ δὲ δευτέρα, μέση τίς ἐστίν ἐμπαθείας καὶ *ἀπαθείας*. Καὶ οἱ δεξιοὶ λογισμοὶ καὶ οἱ ἐξ ἐνὸνύμων ἐξίσις κινουῦνται ἐν *αὐτῷ, καὶ οὐ παύεται ὅλως βρύων τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος*, ὡς ἦδη εἴρηται. Ἐὰν δὲ παύσῃται πρὸς ὀλίγον ἀπὸ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν καὶ τῆς *φαντασίας τῶν θείων νοημάτων*, ἐν οἷς φανταζόμενος ἐξάπτεται ἐν *τοῖς τρόποις τῆς ἀληθείας* κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, μετὰ τῆς παραφυλακῆς τῆς ἐξῴθεν, ἐξ ἧς γίνεται καὶ ἡ ἐνδοτάτη φυλακὴ καὶ τὸ ἔργον τὸ ἱκανόν, μέλλει ἀνθελκισθαι εἰς τὰ πάθη.

* Aici începe Cuvântul 11 în FR 10 și Memra 12 în BD.

5 ἀπαθείας] Syr habet ܐܢܫܘܝܘܬܐ (BD 122, 3) = πνευματικῆς καταστάσεως (ad litt. πνευματικότητατος) 7 αὐτῷ... σκότος] Syr habet ܐܘܬܘܬܐ ܐܘܬܘܬܐ ܐܘܬܘܬܐ (BD 122, 4) = αὐτῇ, καὶ... ὅλως βρύουσα ἡ πηγὴ τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους

Cuvântul 13*

Despre faptul că robul lui Dumnezeu care a sărăcit de cele lumești și a ieșit în căutarea Lui nu trebuie ca, de teamă că nu ajunge la adevăr, să-și curme căutarea și să-și răcească acea căldură care se naște din dorirea după cele dumnezeiești și din cercetarea tainelor lor. Cu adevărat, mulțumită căutării tale, cugetul părăsește împărășierea cea rea și amintirile pătimășe¹

Trei sunt etapele² prin care omul înaintează treptat: etapa începătorilor, cea de la mijloc și cea a celor desăvârșiți. Cel aflat în prima etapă, chiar dacă gândirea lui înclină spre virtute, totuși mișcarea *cugetului* său se află în patimi³.

Cea de-a doua etapă este la mijloc, între împătımire și starea duhovnicească. În această stare, atât gândurile de-a dreapta, cât și cele de-a stânga se mișcă în mod egal și izvorul care izvorăște lumina și întunericul nu se oprește, așa cum deja s-a spus. Dacă însă omul se oprește pentru puțin din citirea neîncetată a dumnezeieștilor Scripturi și din cugetarea la cele dumnezeiești⁴ – care, când cugetă la ele, îl fac să se aprindă de dorința de a urma, după putere, adevărului – și din păzirea față de cele care vin din afară⁵, din care [păzire] se naște și paza cea mai dinlăuntru și *osteneala* îndestulătoare, va fi atras înapoi spre patimi.

9 φαντασίας... νοημάτων] Syr habet ܐܘܬܘܬܐ ܐܘܬܘܬܐ (BD 122, 7) = τοῦ μετεωρισμοῦ ἐν τοῖς θείοις 10 τοῖς... ἀληθείας] Syr habet ܐܘܬܘܬܐ ܐܘܬܘܬܐ (BD 122, 8) = ἐν τῇ ροπή πρὸς τὴν ἀλήθειαν

cf. Mt. 25, 33;
Eccl. 10, 2

Ἐὰν δὲ θρέψη τὴν φυσικὴν αὐτοῦ θέρημιν ἐν οἷς ἔφην, καὶ μὴ ἑάσῃ τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὸν πρὸς αὐτὰ πό-
 θον μακρόθεν, κἂν οὐχ' ἑώρακεν αὐτά, ἀλλ' ἐκ τοῦ νεύματος τῆς
 ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν τρέφων τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ
 καὶ συνέχων, ἵνα μὴ κλίνωσιν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ μὴ δέξηται
 σπόρον τινὰ διαβολικὸν ἐν σχήματι ἀληθείας, φυλάξῃ δὲ μάλ-
 λον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μετὰ πόθου καὶ αἰτήσῃται τὸν Θεὸν μετὰ
 ἐμπόνου προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς, αὐτὸς παρέξει αὐτῷ τὴν
 αἴτησιν αὐτοῦ καὶ ἀνοίξει αὐτῷ τὴν θύραν αὐτοῦ καὶ μάλιστα
 διὰ τὴν ταπεινώσιν αὐτοῦ· τὰ γὰρ μυστήρια τοῖς ταπεινόφροσιν
 ἀποκαλύπτονται.

Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι καὶ μηδαμοῦ θεάσῃται
 τὴν γῆν ἐκείνην ἐκ τοῦ σύνεγγυς, οἶμαι ὅτι ἡ κληρονομία αὐτοῦ
 ἔσται μετὰ τῶν ἀρχαίων δικαίων τῶν ἐλπισάντων φθάσαι τὴν τε-
 λειότητα καὶ μὴ θεασαμένων, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον, ὅτι ἐν
 ἐλπίδι διεωργάσαντο πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν καὶ ἐκοιμήθησαν.

Τί δ' ἂν εἴπωμεν; Ἐὰν μὴ φθάσῃ ἄνθρωπος εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣτις ἐστὶ *τύπος* τῆς τελειώσεως, τουτέστι
 καταλαβεῖν τὴν ἀλήθειαν φανερωῶς κατὰ τὸ μέτρον τῆς φυσι-
 κῆς δυνάμεως, ἄρα διατοῦτο κωλύεται ἀπὸ τούτου καὶ μένει
 ἐν τῇ ἐσχάτῃ τάξει, ἣς πᾶσα ἡ πρόθεσις ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κέκλι-
 κεν; ἢ διὰ τὸ μὴ καταλαβεῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἄρα ἐμμένει
 τῇ *ἀγεννότητι* τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἣτις οὐ γινώσκει οὔτε ἐπι-
 θυμεῖ τούτων; ἢ πρέπει αὐτῷ ὑψωθῆναι πρὸς ταύτην τὴν μέσην
 ὁδόν, ἣν ἔφην, κἂν οὐκ ἑθεάσατο, εἰ μὴ ὡς δι' ἐσόπτρον, ἀλλ' ἦλ-
 πισεν αὐτὸ μακρόθεν, καὶ διὰ ταύτης τῆς ἐλπίδος συνετέθη τοῖς
 πατράσιν αὐτοῦ;

Dar dacă își va hrăni căldura firească prin cele despre care
 am spus și dacă nu va părași căutarea, cercetarea și dorul de
 departe după ele, deși nu le-a văzut, ci prin citirea dumneze-
 ieștilor Scripturi își hrănește și își adună gândurile ca să nu se
 aplece la stânga; și dacă nu va primi nicio sămânță drăcească
 sub înfățișarea adevărului, ci își va păzi mai degrabă sufletul
 cu dor și Îl va cere pe Dumnezeu cu o rugăciune ostentitoare
 și cu răbdare, atunci El îi va împlini cererea și îi va deschide
 ușa Sa, mai ales pentru smerenia lui. Pentru că tainele se des-
 coperă celor smeriți.

cf. Pilde 3, 34

Iar dacă [pustnicul] va muri cu această nădejde și nu va
 vedea pământul acela de aproape, cred că moștenirea lui va
 fi împreună cu dreptii cei din vechime, care au nădăjduit să
 ajungă la desăvârșire, dar n-au văzut-o, potrivit cuvântului
 apostolic, pentru că prin nădejde au lucrat în toate zilele vieții
 lor⁶, și așa au adormit.

cf. Evr. 11, 13

cf. Evr. 11, 39

Dar ce am putea să spunem? Dacă omul nu ajunge să intre
 în pământul făgăduinței, care este treapta desăvârșirii, adică
 [încă nu a ajuns] să găsească⁷ cu claritate adevărul, potrivit cu
 măsura puterii sale firești, oare pentru aceasta este împiedicat
 [de la adevăr] și rămâne în ultima treaptă⁸, a cărei întreață
 dispoziție lăuntrică a înclinat și continuă să încline către cele
 de-a stânga? Sau, pentru că nu a găsit întregul adevăr, oare ră-
 mâne în partea cea mai de jos a celei din urmă trepte, care nu
 le cunoaște, nici nu le dorește pe acestea? Sau va fi înălțat că-
 tre această stare mijlocie de care am vorbit, deși nu a văzut-o
 decât „ca în oglindă“, ci a nădăjduit în ea de departe, și mul-
 țiimită acestei nădejdi va fi adunat împreună cu părinții săi?

1 Cor. 13, 12

cf. Evr. 11, 13

30 τύπος] Syr habet *κωλύ* (BD 123, 3) = τάζις

35 ἀγεννότητι] *intell.* ἀγένεια

Καὶ εἰ οὐκ ἤξιώθη τῆς τελείας χάριτος ἐνταῦθα, ἀλλὰ διὰ τὸ πάντοτε αὐτῇ ὀμιλεῖν καὶ τῷ νῷ ἀναστρέφεσθαι, καὶ διὰ τὸ κείσθαι ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς ὅσον ζῆ, δύναται κόψαι τοὺς λογισμοὺς τοὺς πονηροὺς· καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι ταύτῃ, ἡ καρδία αὐτοῦ πεπληρωμένη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου.

Πάν ὅτι οὖν ἔχον ταπεινώσιν, εὐπρεπὲς πέφυκεν.

Ἡ γὰρ ἀδολεσχία τοῦ νοῦς ἡ ἀσώματος εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ, ἣτις ὀδηγεῖται ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν θείων γραφῶν, ἐμφράττει τὴν ψυχὴν ἔσωθεν ἀπέμπροσθεν τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ τηρεῖ τὴν διάνοιαν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἵνα μὴ χαυνωθῇ ὁ νοῦς ἐν τῇ ἀμελείᾳ αὐτοῦ εἰς τὴν μνήμην τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, διότι ἐκ τούτων ψυχραίνονται αἱ θερμότητες τῶν κινήσεων αὐτοῦ καὶ ἐμπίπτει εἰς ἐπιθυμίας.

Și chiar dacă nu s-a învrednicit aici de harul desăvârșit, totuși poate să taie gândurile rele prin convorbirea cu el în toată vremea și prin petrecerea în el cu *mintea* și prin rămânerea în dorirea după el în toată viața. Iar întru această nădejde inima lui, fiind umplută de Dumnezeu, iese din lume.

Orice are smerenie este frumos¹⁰.

Îndeletnicirea netrupească a *părții înțelegătoare*¹¹ cu dorierea după Dumnezeu, care este povățuită de *înțeleșurile* Scripturilor, îngrădește sufletul pe dinlăuntru în fața gândurilor rele și păzește *cugetul* în lucrarea de pomenire a bunătăților viitoare pentru ca acesta să nu se moleșească prin nepurtarea de grijă, aducându-și aminte de lucrurile lumești, pentru că din acestea se răcește căldura *mișcării* sale și cade în poște.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΔ'

Περὶ τῶν τρόπων τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τίνα δεῖ ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ Θεῷ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ ἀφρόνως καὶ ἀσυνέτως ἔχων τὴν ἐλπίδα

Γίνεται ἐλπίς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τῆς καρδιακῆς πίστεως, ἥτις ἐστὶ καλὴ καὶ μετὰ διακρίσεως καὶ γνώσεως πέφυκε, καὶ γίνεται ἄλλη, παρηλλαγμένη καὶ ἐξ ἀνοίας ὑπάρχουσα, ἥτις ἐστὶ ψευδής.

Ἄνθρωπος, ὁ μὴ παντελῶς φροντίδα ποιοῦμενος τῶν ἐπιτηδίων πραγμάτων, ἀλλ' ἐαυτὸν ὀλοτελῶς ἀναθέμενος τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, μηδενὸς φροντίζων κοσμικοῦ διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἐπιμέλειαν εἰς τὰς ἀρετὰς, καὶ πᾶσαν τὴν σχολὴν αὐτοῦ εἰς τὰ θεῖα κεκτημένος, καὶ διατοῦτο ἀμελῶν εὐτρεπίσαι ἐαυτῷ τροφὰς τε καὶ ἐνδύματα, καὶ ἐτοιμάσαι τόπον κατασκηνώματος, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, οὗτος καλῶς καὶ ἐπιστημόνως ἐλπίζει ἐπὶ 10 Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐτοιμάσει αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν· καὶ αὕτη ἐστὶν ἀληθῶς ἡ ἀληθὴς καὶ σοφωτάτη ἐλπίς.

Δίκαιον ἐστὶ τὸν τοιοῦτον ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ Θεῷ, καθότι δοῦλος 100 αὐτοῦ κεχηρμάτικε καὶ ἐπιμελῶς διακείται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, χωρὶς πάσης ἀμελείας τῆς ἐκ τινος αἰτίας συμβαιούσης. 15

Ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἄξιόν ἐστιν ἐνδείκνυσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἰδικῶς τὴν ἐπιμέλειαν, διότι ἐφύλαξε τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ τὴν λέγουσαν· *Πρῶτον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιῆσθε*· ὅταν δὲ οὕτως

* Aici începe *Cuvântul 22* în *FR 10* și *Memra 7* în *BD*.

Cuvântul 14*

Despre felurile nădejdi în Dumnezeu și pentru care lucruri trebuie să nădăjduim în Dumnezeu și cine este cel ce nădăjduiește necugetat și neînțelepțește

Un fel de nădejde în Dumnezeu se naște prin credința inimii, care nădejde este frumoasă, unită cu discernământ și cu cunoștință [duhovnicească]. Și mai este un fel, născut din nebulie, și care este fals.

Omul care nu se îngrijește deloc de lucrurile vremelnice, ci se dedică în întregime, ziua și noaptea, [lucrării] Domnului, neîngrijindu-se de nimic lumesc datorită mulței sale purtări de grijă pentru virtuți, și întreaga lui strădanie este spre dobândirea celor dumnezeiești, și de aceea nu se îngrijește să-și pregătească mâncăruri și straie sau să-și aranjeze locul de viațuire și toate celelalte, unul ca acesta nădăjduiește bine și cu știință în Domnul, că El îi pregătește lui cele de trebuință. Aceasta este cu adevărat nădejdea adevărată și cea mai înțeleaptă.

Este drept ca unul ca acesta să nădăjduiască în Dumnezeu, de vreme ce s-a făcut robul Lui și stăruie cu grijă în lucrul Lui, fără niciun fel de delăsare venită dintr-o oarecare cauză.

Unuia ca acesta este drept să-i fie arătată în mod osebit de către Dumnezeu grija Lui, pentru că a păzit porunca Lui care zice: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui” și „nu purtați grijă de trup”. Când veți trăi astfel, atunci și lumea, ca o roabă, vi le va pregăti pe toate și se va supune

Mt. 6, 33

Rom. 13, 14

διατιθήσθε, ὁ κόσμος ὡσπέρ τις δοῦλος ἑτοιμάσει ὑμῖν πάντα, 20
καὶ ὡς δεσπόταις ὑποταγῆσεται ἀδιστάκτως τοῖς λόγοις ὑμῶν,
καὶ τῷ θελήματι ὑμῶν οὐ μὴ ἐναντιωθῆ.

Ἴνα γὰρ μὴ ἀργήσῃ ὁ τοιοῦτος ἐκ τῆς διηνεκοῦς στάσεως
αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, οὐ παραδίδωσιν ἑαυτὸν φροντίζειν
τῆς ἀναγκαιᾶς χρείας τοῦ σώματος· καὶ οὐδενὸς ἐτέρου ἐπιμε- 25
λεῖται, ἀλλ' ἢ μόνον ἀργὸς γενέσθαι ἀπὸ πάσης τοιαύτης φρο-
ντίδος μικρᾶς καὶ μεγάλης, τῆς πρὸς ἡδονὴν καὶ μετεωρισμὸν
συντεινούσης, διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· τεύξεται δὲ ὅμως τού-
των θαυμασίως, μῆτε φροντίσας αὐτῶν μῆτε κοπιάσας εἰς αὐτά.

Ὁ μέντοι ἄνθρωπος, ὁ παντελῶς ἔχων τὴν καρδίαν συγκεχω- 30
ρημένην ἐν τοῖς γηϊνοῖς καὶ αἰεὶ μετὰ τοῦ ὄψεως ἐσθίων χοῦν, καὶ μη-
δενὸς ἐπιμελούμενος τῶν εὐαρεστοῦντων τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς
σωματικοῖς καταπεποιημένος καὶ λελυμένος, καὶ ἀργὸς ἀπὸ πάσης
ἀρετῆς διὰ τὴν διηνεκὴ συντηχίαν καὶ τὸν μετεωρισμὸν τῆς στριτιά-
σεως, καὶ προφάσεις τινὰς προφασιζόμενος ὁ τοιοῦτος, διὰ ταύτην 35
τὴν ῥαθυμίαν καὶ ἀργίαν, ἔκπιωτός ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ ἐνίστε, ὅτε
στενωθῆ ὑπὸ τινος ἐνδείας ἢ θλιβῆ ὑπὸ τῆς ἐπικαρπίας τῶν ἀνοη-
μάτων αὐτοῦ, ἐρεῖ “ἐλπῶ ἐπὶ τῷ Θεῷ, καὶ ἀμέριμνόν με ποιήσει,
καὶ ἄνεσίν μοι παρέξει”. Ἄφρον, μέχρι τῆς ἄρτι οὐκ ἐμνήσθης τοῦ 101
Θεοῦ, ἀλλὰ καθύβριζες αὐτὸν τῆ καταλύσει τῶν σῶν πράξεων, καὶ
τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ σὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐβλασφημεῖτο· καθὼς γέγρα- 40
πται· καὶ νῦν τολμᾶς δι' ὅλου τοῦ στόματος λέγειν, “ἐπ' αὐτῷ ἐλπῶ
καὶ αὐτὸς βοηθήσει μοι καὶ μέριμνάν μου ποιήσεται”;

Καλῶς εἶρηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου τοὺς τοιοῦτους ἐντρέ-
πων, ὅτι καθ' ἡμέραν ἐκζητοῦσι με καὶ βοῦλονται μαθεῖν τὰς ὁδοὺς 45
μου, ὡς τινες ποιῶντες δικαιοσύνην καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ
αὐτῶν μὴ καταλιπόντες, αἰτοῦσι με κρίσιν καὶ δικαιοσύνην.

Ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν ὁ ἄφρων, ὁ μὴ δὲ τῆ διανοίᾳ αὐτοῦ
προσεγγίζων τῷ Θεῷ, ὅταν δὲ περικυκλωθῆ ὑπὸ τῶν θλίψε-
ων, αἰρων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν μετὰ πεποιοήσεως. Ὁ 50

fară șovăială, ca unor stăpâni, cuvintelor voastre și nu se va
împotrivi voii voastre.

Pentru că unul ca acesta, ca să nu se întrerupă din starea
continuă înaintea lui Dumnezeu, nu se predă pe sine grijii
pentru trebuințele trupului și, datorită fricii de Dumnezeu,
nu se îngrijește de nimic altceva, decât să nu aibă nicio bătaie
de cap pentru vreo grijă, mică sau mare, care să îl conducă la
plăcere și împrăștiere. Dar le va primi în chip minunat, fără să
se îngrijească de ele și fără să se ostenească pentru ele.

Dar omul care are inima cu totul afundată în cele pămân-
tești și mânăncă pururea pământ împreună cu șarpele și nu se
îngrijește deloc de ceva din cele bineplăcute lui Dumnezeu, ci
trudește și se istovește în lucrurile legate de trup și nu lucrează
nicio virtute din cauza neîncetărilor întâlniri și a împrăștie-
rii produse de mulțimea poftelor¹, pretextând mereu tot felul
de pricini din cauza acestei leneviri și nelucrări, este cu totul
căzut din bine. Iar uneori, când este strâmtorat de o anumită
lipsă sau este apăsător de roada nebuniilor lui, zice: „Voi nădăj-
dui spre Dumnezeu, și mă va face fără de grijă, și îmi va aduce
tihnă.” Nebune, până acum nu ți-ai amintit de Dumnezeu, ci
Îl ocărai prin stricăciunea faptelor tale, așa încât „numele Lui
era hulit printre neamuri” din cauza ta, precum este scris, iar
acum îndrăznești să spui în gura mare: „În El nădăjduiesc, și
El îmi va ajuta și îmi va purta de grijă?”

Bine a spus Dumnezeu prin Prorocul, rușinându-i pe unii
ca aceștia: „În fiecare zi Mă caută și vor să afle căile Mele ca unii
care au împlinit dreptatea și nu au părăsit îndreptările Dumne-
zeului lor, iar acum cer de la Mine judecată și dreptate.”

Unul dintre aceștia este și nebulul care, fără să se apropie nici
măcar cu *cugetarea* sa de Dumnezeu, dacă e învăluit de necazuri,
își ridică mâinile spre El cu nădejde². Unul ca acesta are nevoie să

cf. Fc. 3, 14

Is. 52, 5;
Rom. 2, 24

cf. Ps. 26, 6, 15

Is. 58, 2

τοιοῦτος δέεται καυστηριασθῆναι πολλάκις, ἵνα ἔνθεν ἀκείθην παιδευθῆ· οὐ γὰρ κέκτηται ἔργον ἄξιον τῆς εἰς Θεὸν πεποιθήσεως, ἀλλὰ διὰ τὰς χαλεπὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καθηκόντων, ἄξιος γίνεται παιδείας, διὰ δὲ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀνέχεται αὐτοῦ μακροθυμῶν.

Μὴ ἕξαπατάτω ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος καὶ ἐπιλανθανέσθω τῆς τάξεως τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ λεγέτω “ἐλπιδῶ ἐπὶ τῷ Θεῷ”. παιδευθήσεται γάρ.

Διότι οὐδαμῶς τὸ τῆς πίστεως ἔργον κέκτηται, μὴ τανυέτω τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀργίᾳ καὶ λεγέτω ὅτι “πιστεύω τῷ Θεῷ χορηγήσαι μοι τὰ πρὸς τὴν χρεΐαν” ὡς ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ πολιτευόμενος· ἢ *ἀφρόνως ῥιπτέτω ἑαυτὸν* ἐν φρέατι, μηδαμῶς σχῶν τὸν Θεὸν κατ’ ἐνθύμησιν, τανῦν δὲ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν ἐρῶν, “ἐλπιδῶ ἐπὶ τῷ Θεῷ, καὶ αὐτὸς με ῥύσεται”.

Μὴ πλανῶ, ὃ ἀφρον· προηγουμένως ἔστιν ὁ διὰ τὸν Θεὸν κόπος καὶ ὁ ἰδρώς ἐν τῇ γεωργίᾳ αὐτοῦ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος.

Εἰ πιστεύεις τῷ Θεῷ, καλῶς ποιεῖς. Ἄλλ’ ἢ πίστις, ἔργων δέεται, καὶ ἢ εἰς Θεὸν *ἐλπίς*, ἐκ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς κακοπαθείας.

Πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖται τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ δυνατὸς ἔστιν εἰς πάντα; Ἀλλὰ τῇ πίστει σου ἀκολουθεῖται καὶ ἢ πρέπουσα ἐργασία, καὶ τότε σου ἐπακούσεται.

Μὴ θέλε κρατεῖν ἀνέμους εἰς τὴν σὴν δρόακα, φημι πίστιν χωρὶς ἔργων.

Πολλάκις τις ἀγνοῶν, διοδεύει ὁδὸν ἔχουσαν θηρίον πονηρὸν ἢ φονίσκους τινὰς ἢ τι παραπλήσιον. Καὶ αὕτη ἔστι κοινὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, τὸ ῥύσασθαι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπηρεΐας ἢ τὸ ἐμποδίσει ἐκ τοῦ ὀρμήματος διὰ τινος αἰτίας, ἕως ἂν παρέλθῃ τὸ

62 ἀφρόνως... ἑαυτὸν] Syr habet *ἠλοίαλε κλασ σ'ισο δα λικα οκ* (BD 101, 20-21) = συμβαίνει τινὰ διοδεύοντα, ἀφρόνως πεσεῖν 68 ἐλπίς] Syr habet *σασα κελσολο κ'ηοὶδωσα κ'ηοκδ ζα κ'αλδωσα, σ κ'ηοκδ κ'ηοκδ κ'ηοκδ* (BD 102, 4-5) = πεποιθήσις, δέεται τῆς

fie adeseori ars cu fierul roșu ca să fie învățat și prin una, și prin alta. Pentru că n-a dobândit nicio lucrare vrednică de nădejdea în Dumnezeu, ci, prin faptele sale rele și prin nepurtarea de grijă față de îndatoririle lui, se face vrednic de certare³, dar, din pricina milei Lui, îl îngăduie pe acesta, răbdând îndelung.

Unul ca acesta să nu se înșele pe sine însuși uitând de rânduiala viețuirii lui și să nu zică: „Nădăjduiesc în Domnul.”

Acesta va fi pedepsit pentru că nu a dobândit câtuși de puțin lucrarea credinței⁴. Să nu-și întindă picioarele sale cu lene și să nu spună: „Cred în Dumnezeu că îmi va da de mâncare⁵!”, ca și cum ar viețui săvârșind cele ale lui Dumnezeu. Sau, dacă i se întâmplă pe cale să cadă nebunește în vreun puț pentru că nu are deloc pomenirea lui Dumnezeu, să nu spună, după ce a căzut, „nădăjduiesc în Dumnezeu, și El mă va scăpa”.

Nu te înșela, nebune! Mai înainte de nădejdea în Dumnezeu e *osteneala* pentru El și sudoarea întru *făptuirea* sa.

Dacă crezi în Dumnezeu, bine faci. Dar credința are nevoie de fapte, iar încrederea în Dumnezeu are nevoie de mărturia *conștiinței*, care se naște din reaua-pățimire pentru virtuți. *cf. Iac. 2, 14, 17*

Crezi în Dumnezeu că poartă grijă de făpturile Lui și că este puternic întru toate? Dar credinței tale trebuie să-i urmeze și lucrarea cuvenită, și atunci Dumnezeu îți va răspunde⁶.

Să nu vrei să strângi vânturile în pumnul tău – vorbesc de credința fără fapte. *cf. Eccl. 11, 4*

Adeseori cineva călătorește pe un drum unde se află, fără să știe el, vreo fiară rea sau ucigași sau ceva asemenea. Iar purtarea de grijă obișnuită a lui Dumnezeu este aceasta: fie să-l izbăvească dintr-un astfel de atac, fie să-l împiedice de la plecare

μαρτυρίας τοῦ φρονήματος, ἧτις τίκεται

πονηρὸν θηρίον, ἢ τὸ ὑπαντήσαι τινί, ὑποστρέψαι αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀναγκαζομένῳ.

Καὶ πάλιν ἐνίστε ὄφρις πονηρὸς εὐρίσκεται ἐν τῇ ὁδῷ κατα-
 κείμενος καὶ μὴ θεωρούμενος, καὶ μὴ βουλόμενος ὁ Θεὸς παρα-
 δοῦναι τὸν ἄνθρωπον τούτῳ τῷ πειρασμῷ, ἐξαίφνης ποιεῖ τὸν
 ὄφιν συρίσαι καὶ τοῦ τόπου ἀπελθεῖν ἢ ἔρπειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
 κάκεινος ἰδὼν παραφυλάττεται· καὶ ῥύεται ἐξ αὐτοῦ, καίπερ μὴ
 ὦν ἄξιος διὰ τὰς ἁμαρτίας* τὰς ἀφανεῖς, ἃς μόνος αὐτὸς ἐπί-
 σταται, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Καὶ πάλιν συμβαίνει πολλάκις οἶκον ἢ τοῖχον ἢ λίθον πίπτειν
 καὶ τοῦ ἰδίου τόπου μετὰ ῥοιζοῦ ὀλισθαίνειν, καὶ τινος εὐρίσκε-
 σθαι ἐκεῖ καθημένους. Καὶ φιλανθρωπῶς ἀγγέλω ὁ Θεὸς ἐντέλ-
 λεται καὶ κατέχειν καὶ κρατεῖν ἄπτωτον τὸν τόπον, ἕως ἂν ἀνα-
 στῶσιν ἐκεῖθεν· ἢ καὶ διὰ τινος αἰτίας ἐξάγει αὐτούς, ὥστε μηδένα
 εὐρεθῆναι ὑποκάτω, ἅμα δὲ τῷ ἐξελθεῖν αὐτοὺς παραντίκα πε-
 σεῖν· ἐὰν δὲ καὶ συμβῆ τινὰ κατασχεθῆναι, μηδαμοῦ βλαβῆναι. Ἐν
 τούτῳ γὰρ βούλεται δεῖξαι τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα, τῆς κοινῆς καὶ καθολικῆς προνοίας
 τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ δίκαιος, ταύτην ἔχει ἀχώριστον. Τοὺς μὲν γὰρ λοι-
 πούς ἀνθρώπους διακριτικῶς ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς διοικῆσαι τὰ κατ'
 αὐτούς, καὶ συγκεράσαι τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ τὴν γνῶσιν, ἀλλ' ὁ δί-
 καιος διὰ ταύτης τῆς γνώσεως διοικεῖσθαι τὰ κατ' αὐτὸν οὐ δέεται
 – ἐκτίσατο γὰρ ἀντὶ ταύτης τῆς γνώσεως τὴν πίσιν, δι' ἧς καθελεῖ
 πᾶν ὑψωμα ἐπαυρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ –, καὶ ἀπὸ
 τινος τῶν ἀπηρημιμένων οὐ φοβηθήσεται, ὡς γέγραπται, δίκαιος
 ὡς λέων πεποιθώς, κατὰ παντὸς τολμῶν διὰ τῆς πίστεως, οὐχ' ὡς
 πειράζων τὸν Κύριον, ἀλλ' ὡς θαρρῶν αὐτῷ, ὡσπερ τις καθω-
 πλισμένος καὶ ἐνδεδυμένος τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν.

85 ἁμαρτίας] Syr habet <κ>κ< (BD 102, 14) = αἰτίας

printr-o oarecare pricină, până când sălbăticiunea va trece, fie să întâlnească pe cineva care să-l facă să se întoarcă din cale.

Uneori, un șarpe viclean se află ascuns, nevăzut, pe cale, iar Dumnezeu, nevrând să-l lase pe om în această ispită, face ca șarpele să șuiere dintr-odată și să plece din locul acela sau să se târască înaintea lui, iar omul, văzându-l, se ferește de el și scapă de șarpe, chiar dacă omul nu este vrednic, din pricini nearătate pe care El singur le știe și, mai ales, pentru mila Lui.

De asemenea, se întâmplă adeseori ca o casă sau un perete sau o piatră să cadă și să se prăvălească de la locul lor cu zgomot, și niște oameni să șadă acolo. Dumnezeu poruncește cu iubire de oameni unui înger să le prindă și să le țină nemișcate la locul lor ca să nu se prăvălească până când aceia se ridică de acolo. Sau îi duce pe aceia de acolo pentru oarecare motive, așa încât să nu se aple nimeni dedesubt, iar îndată după ce au ieșit toate se năruie. Iar dacă se întâmplă ca cineva să fie prins, totuși nu va fi vătămat cu nimic. Prin aceasta Dumnezeu vrea să-și arate mărima puterii Lui.

Acestea și cele asemenea lor țin de purtarea de grijă de obște și atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu. Însă ea este nedespărțită numai de omul drept. Fiindcă celorlalți oameni⁷ Dumnezeu le-a poruncit să-și chivernisească cu dreaptă-socoteală ei înșiși cele ale lor și să amestece cunoștința lor cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dreptul însă nu are nevoie să se chivernisească prin această cunoștință⁸ – pentru că, în locul acestei cunoștințe, a dobândit credința prin care „doboară toată trufia ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu“ – și nu se teme de nimic din cele înșirate, precum este scris: „Dreptul se încrede ca un leu“, îndrăznind prin credință față de orice, dar nu ca și cum L-ar ispiti pe Domnul, ci ca unul ce este încurajat de El și este înarmat și îmbrăcat cu puterea Duhului.

2 Cor. 10, 5

Pilde 28, 1

cf. EA. 1, 8

Καὶ καθόσον διηνεκῆ ἔχει τὴν φροντίδα μετὰ τοῦ Θεοῦ, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς εἶρηκε περὶ αὐτοῦ· μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει, ἐξελοῦμαι αὐτὸν καὶ δοξάσω αὐτόν, μακρότης ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

Ὁ μέντοι χαῦνος καὶ ῥάθυμος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ταύτην τὴν ἐλπίδα ἔχειν οὐ δύναται, ἀλλ' ὁ διηνεκῶς ἐμμένων τῷ Θεῷ ἐν πᾶσι, καὶ προσεγγίζων αὐτῷ διὰ τῆς καλλονῆς τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἐκτείνων τὸ βλέμμα τῆς καρδίας αὐτοῦ πρὸς τὴν χάριν αὐτοῦ

ἀδιαλείπτως, ὡς ἔφησεν ὁ θεὸς Δαβὶδ· Ἐξέλιπον οἱ

ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν

με ἐπὶ τὸν Θεόν

μου.

Și de vreme ce se îngrijește neîncetat pentru Dumnezeu, și Dumnezeu spune despre el: „Cu el sunt în necaz și-l voi izbăvi pe el, și-l voi slăvi, și-l voi umple cu lungime de zile, și-i voi arăta lui mântuirea Mea.“ Ps. 90, 15-16

Însă cel moleșit și leneș în lucrarea sa nu poate avea această nădejde, ci numai cel care stăruie mereu în Dumnezeu întru toate și care se apropie de El prin frumusețea lucrărilor lui

ascetice și își tinde neîncetat privirea inimii sale către harul

Lui, așa cum a spus dumnezeiescul David:

„Slăbit-au ochii mei nădăjduind eu

spre Dumnezeul

meu.“ Ps. 68, 4

Τούτων ἀπάντων ἀρχή, ἢ πρὸς Θεὸν ἀγαθὴ πρόθεσις, καὶ τὰ 20
εἶδη τῶν ἔργων τῆς ἡσυχίας *τὰ ἀμετάτρεπτα, ἅπερ* τίκεται ἐκ
τῆς πολλῆς ἐκκοπῆς καὶ τοῦ μακροσμοῦ τῶν βιωτικῶν.

Οὐ τοσοῦτον δὲ ἀναγκαῖον ἐστὶ τὰ εἶδη τούτων τῶν ἔργων
καθ' ἕκαστον εἰπεῖν, διότι τοῖς πᾶσιν εἰσὶν ἐγνωσμένα. Ὅμως, 25
ἐπειδὴ ἀζήμιος πέφυκεν ἡ τούτων ἐκθεσις τοῖς ἐντυγχάνουσιν, 29
ἐπικερδῆς δὲ μᾶλλον, ὡς ἔγω γε φημί, οὐκ ὀκνητέον ἐκθέσθαι
ταῦτα, ἅτινα εἰσὶν· ἡ πείνα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ὀλόνηκτος καὶ νή-
φουσα ἀγρουπνία κατὰ τὴν ἐκάστου δύναμιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν
μετανοιωῶν, ὅπερ ποιεῖν χρειώδες ἐν ταῖς ὥραις τῆς ἡμέρας καὶ ἐν
νυκτὶ πολλάκις.

Ἔστω δὲ τὸ ἐλάχιστον, ποιῆσαι τριάκοντα μετανοίας ἐφ' ἅπαξ 30
καὶ μετέπειτα προσκυνῆσαι τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ ἀναχωρῆσαι.
Εἰσὶ δὲ οἵτινες προστιθέασι τῷ μέτρῳ τούτων κατὰ τὴν ἑαυτῶν
δύναμιν· ἄλλοι ἐν μιᾷ εὐχῇ ποιοῦσι τρεῖς ὥρας, ἔχοντες τὸν νοῦν
νήφοντα καὶ ὀίπτοντες ἑαυτοὺς ἐπὶ πρόσωπον χωρὶς βίας καὶ 35
λογισμῶν μετεωρισμοῦ. Καὶ ταῦτα τὰ δύο εἶδη δηλοῦσι καὶ ἐμ-
φαίνουσι τὸ πλῆθος τοῦ πλοῦτου τῆς χάριτος, ἣτις ἐκάστῳ τῶν
ἀνθρώπων κατὰ τὴν οἰκείαν ἀξίαν διαιρεῖται.

Τὶς δὲ *ὁ τρόπος* τῆς ἐτέρας προσευχῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δι- 40
αμονης τῆς ἐλευθέρας ἀπὸ τῆς βίας, οὐ δίκαιον ἐλογισάμην ἐμ-
φανίσαι, οὐδὲ γλώττης λόγοις καὶ χαραγμαῖς ἐκφέρειν αὐτῆς
τὴν τάξιν, ἵνα μὴ ὁ ἀναγινώσκων, μηδὲν εὐρεθῆι καταλαβὼν ὧν
ἀναγινώσκει, νομίσῃ *ἀναλτα* εἶναι τὰ γεγραμμένα ἢ, ἐὰν εὐρεθῇ 45
εἰδῶς ταῦτα, γένηται ἐξευτελίζων τὸν μὴ εἰδότα τὴν τῶν πραγμά-
των τάξιν· καὶ ἐκ τούτου μὲν μέμψις, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου γέλως, καὶ
εὐρεθῆσομαι βάρβαρος ἐν τοῖς τοιοῦτοις πράγμασι, κατὰ τὸ τοῦ 45
ἀποστόλου λόγιον, ὅπερ περὶ τοῦ προφητεύοντος εἶρηκεν. 49

21 τὰ... ἅπερ] Syr habet *om* *ἐκκοπῆς* *καὶ* *τοῦ* *μακροσμοῦ* (BD 128, 18), *ad litt.* καὶ ἐκείνη ἢ μὴ μετατροπὴ
ἤπερ, *intell.* καὶ ἐκείνη ἢ εὐθύτης/ὀρθότης ἤπερ 38 ὁ τρόπος] *intell.* ἢ αἰτία 42
ἀναλτα] Syr habet *ἐκκοπῆς* (BD 129, 18) = ἀνόητα, *ad litt.* ἀναλα (cf. Mc. 9, 50)

*sufletești*⁶ ale celor care se apropie de cele dumnezeiești, dintre
care a treia este de netrecut.

Începutul tuturor acestora sunt voința bună îndreptată că-
tre Dumnezeu, *ostenelile* săvârșite în isihie și acea neschimbare
care se naște din multa despărțire de lume⁷.

Nu e nevoie să vorbim despre fiecare din felurile acestor
osteneli pentru că sunt cunoscute tuturor. Însă, pentru că înfă-
țișarea acestora nu-i vatămă pe cititori, ci mai degrabă le este
spre câștig, după cum spun eu, nu trebuie să ne lenevim să
le înfățișăm pe acestea, care sunt: foamea, citirea, privegherea
de toată noaptea cu trezvie, potrivit cu puterea fiecăruia, și
mulțimea metaniilor, care sunt de folos a le face adeseori în
ceasurile din zi și din noapte.

Să facă cel puțin treizeci de metanii deodată și apoi să se
îchine la cinstita cruce și să se retragă. Dar sunt unii care
adaugă la măsura acestora potrivit cu puterea lor. Alții petrec
într-o singură rugăciune trei ceasuri, lucrând trezvia cu *partea*
înțelegătoare și aruncându-se cu fața la pământ, fără silire și
fără împrăștierea gândurilor. Aceste două feluri fac cunoscută
și vădesc mulțimea bogăției harului care este împărțit fiecărui
om după măsura sa.

Însă care este cauza celeilalte rugăciuni⁸ și a stăruirii fără
silire în ea nu am socotit drept să arăt, nici să spun prin
cuvintele limbii și prin litere rânduiala ei, pentru ca citito-
rul – întrucât nu găsește nimic de înțeles în cele pe care le
citește – să nu creadă că cele scrise sunt nebunie sau, dacă le
cunoaște pe acestea, să ajungă să-l disprețuiască pe cel care
nu cunoaște rânduiala lucrurilor. Și de la acesta să vină de-
făimare, iar de la celălalt batjocură⁹, iar eu mă voi afla barbar
în astfel de lucruri, potrivit cu cuvântul Apostolului pe care
l-a spus despre cei ce prorocesc.

cf. 1 Cor. 14, 11

Ὁ οὖν ἐπιθυμῶν μαθεῖν ταῦτα, διοδενέτω ἐν τῇ ὁδοῦ τῇ προγε-
 γραμμένῃ καὶ ἀκόλουθον ποιεῖτω τὴν ἐργασίαν τῇ *διανοίᾳ*· καὶ
 ὅταν ἐν τούτοις γένηται ἐν ἔργῳ, αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ
 μαθησεται. «Καθέξου» γὰρ φησιν
 «ἐν τῷ κελίῳ σου, καὶ τὸ
 κελλίον πάντα σε
 διδάσκει».

Apof. Anna
 Moise 6

48 p. διανοία] Syr habet ܕܢܘܘܝܐ (BD 130, 2-3) = χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν

Așadar, cel care dorește să le învețe pe acestea să străbată
 calea mai înainte arătată și să-și unească lucrarea ascetică cu
 gândirea prin harul Domnului nostru¹⁰. Iar când se
 va afla cu fapta în acestea, va învăța de la sine.

Pentru că zice: „Șezi în chilia ta,
 și chilia te va învăța
 toate.”¹¹

Του αὐτοῦ· Λόγος ΙϚ'

Ὅτι ὠφέλιμος τοῖς ἡσυχασταῖς ἡ ἀργία ἀπὸ τῶν φροντίδων,
καὶ ἐπιζήμιος ἡ εἰσοδος καὶ ἐξοδος
καὶ ὁ περισπασμός

Ἄνθρωπος πολυμέρμιος, πρῶος καὶ ἡσύχιος γενέσθαι οὐ δύναται, διότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων ἐν οἷς *ταλαιπωρεῖ*, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν κινεῖσθαι ἐν αὐτοῖς ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, καὶ διασκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν.

Δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν κατέναντι τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ στήναι ἀδιαλείπτως, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ ὄμμα αὐτοῦ τεῖναι, εἰ ἀληθῶς βούλεται φρουρησαί τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ τὰς μικρὰς κινήσεις τὰς ἐρπούσας ἐν αὐτῷ καθαρίσαι, καὶ μαθεῖν μετὰ γαλήνης διαλογισμῶν διακρίναι τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα.

Αἱ πολλαὶ ἀσχολίαι τῷ μοναχῷ τεκμήριον εἰσὶ τῆς χαννότητος αὐτοῦ πρὸς ἐτοιμότητα τῆς γεωργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκφαίνουσιν αὐτοῦ τὰ ἐλαττώματα πρὸς τὰ θεῖα.

Χωρὶς ἀμερμινίας, φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσης, μήτε γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐν τῇ χαννότητι τῶν αἰσθήσεων, *ὅπου ἀσχολίαι πραγμάτων*. Μὴ πληθύνῃς τὰς ἀσχολίας σου, καὶ οὐ μὴ εὐρύης ῥεμβασμὸν ἐν τῷ νοῖ σου.

Ἄνευ ἀδιαλείπτου *προσευχῆς* προσεγγίσαι τῷ Θεῷ οὐ δύνασαι· καὶ μετὰ κόπου τῆς *προσευχῆς* ποιῆσαι τῷ νοῖ μέρμιναν ἑτέραν, σκορπισμὸν τῇ διανοίᾳ ἀπεργάζεται.

* Aici începe Cuvântul 13 în FR 10 și Memra 16 în BD.

2-3 ταλαιπωρεῖ] *intell.* ταλαιπωρεῖται 14-15 ὅπου... πραγμάτων] *Syr habet* ~~κατασκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν~~ (BD 131, 5) = ὅπου ἀσχολίαι πραγμάτων, οὐ δυνατόν

Cuvântul 16*

Că isihăștilor le este de folos oprirea de la griji,
iar intrarea, ieșirea și împrăștierea
le sunt păgubitoare

Omul cu multe griji nu poate fi blând și liniștit, pentru că pricinile de neapărată trebuință ale lucrurilor pentru care trudește îl silesc să se miște fără voie în ele și îi risipească seninătatea și starea de isihie lăuntrică¹.

Trebuie așadar ca pustnicul să stea neîncetat înaintea feței lui Dumnezeu și să-și așintească privirea către El dacă vrea într-adevăr să-și păzească *mintea* și să o curețe de micile *mişcări* care pătrund pe nebăgate de seamă în ea și să învețe să le deosebească cu seninătate pe cele care intră și ies². *cf. Ps. 122, 2*

Multe preocupări ale pustnicului sunt un semn dovăditor al moleșirii lui față de dorința fapturii poruncilor lui Hristos și vădesc scăderile sale față de cele dumnezeiești.

Fără negrijă, să nu cauți lumină în sufletul tău³, nici seninătate și stare de *isihie lăuntrică* în moleșeala simțurilor, pentru că îndeletnicirea cu lucrurile nu poate să adune simțurile. Nu-ți înmulți îndeletnicirile, și atunci nu vei găsi împrăștiere în *minte*.

Fără rugăciunea neîncetată este cu neputință să se apropie cineva de Dumnezeu⁴, iar faptul de a da *cugetului* și altă grijă odată cu *osteneala* rugăciunii îți produce împrăștiere în *inimă*.

συνάξει τὰς αἰσθήσεις 17 προσευχῆς] *Syr habet* ~~κατασκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν~~ (BD 131, 7) = ἐντεύξεως 18 προσευχῆς] *Syr habet* ~~κατασκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν~~ (BD 131, 8) = ἐντεύξεως

Τὰ δάκρυα καὶ ὁ ῥαπισμὸς τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ προσευχῇ καὶ
τὸ κυλινδεῖσθαι μετὰ θερμότητος ἐξυπνίζουσι τὴν θέρημν τῆς
γλυκύτητος αὐτῶν ἔνδοθεν τῆς καρδίας· καὶ μετὰ ἐπαινουμένης
ἐκστάσεως πετάται ἡ καρδία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ βοᾷ· Ἐδίψησεν
ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα· πότε ἤξω
καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου;

Ὁ ἐκ τοῦ οἴνου τούτου πῶν καὶ μετὰ ταῦτα στερηθεὶς αὐτοῦ,
αὐτὸς μόνος οἶδεν ἐν ποίᾳ τλαιπωρίᾳ κατελείφθη, καὶ τί ἀφῆρε-
θη ἀπ' αὐτοῦ χάριν τῆς χαννότητος αὐτοῦ.

Ἔτι κακὴ ἡ θεὰ καὶ ἡ ὁμιλία τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ διάγουσι, πλείον
τῶν λελυμένων τῆς ἡσυχίας.

Ἐν ἀληθείᾳ, ἀδελφοί, ὅτι καθάπερ ἡ σφοδρότης τοῦ κρυ-
στάλλου ἐξαίφνης καταπεσοῦσα τοῖς ἀκροδρόσις τῶν φυτῶν
ξηραίνει αὐτά, οὕτως καὶ αἱ συντυχίαι τῶν ἀνθρώπων, καὶ μι-
κροὶ παντελῶς οὔσαι καὶ ὡς τὸ δοκοῦν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξενη-
νεγμένοι, ξηραίνουνσι τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν, τὰ νεωστὶ ἀνθήσαντα
ἐκ τῆς συγκράσεως (τοῦ ἀέρος) τῆς ἡσυχίας καὶ τὰ κυκλοῦντα
μετὰ ἀπλότητος καὶ τρυφερότητος τῷ φυτῷ τῆς ψυχῆς τῷ φυ-
τευθέντι παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων τῆς μετανοίας.

Καὶ ὡσπερ ἡ σφοδρότης τῆς πάχνης ἢ καταλαμβάνουσα τὰ
νεωστὶ φυόμενα κατακαίει αὐτά, οὕτως καὶ ἡ συντυχία τῶν ἀν-
θρώπων τὴν ῥίζαν τοῦ νοός τὴν ἀρξαμένην χλοηφορεῖν τῇ τῶν
ἀρετῶν χλόῃ. Καὶ εἰ ἡ ὁμιλία τῶν κατὰ τι μὲν ἐγκρατευομένων,
κατὰ τι δὲ ἐλαττώματα μικρὰ ἐχόντων, βλάπτειν εἴωθε τὴν ψυ-
χὴν, πόσῳ μᾶλλον ἢ λαλιά καὶ ἡ θεὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ μωρῶν, ἵνα
μὴ εἴπω τῶν κοσμικῶν, ἅτινα ἐστὶν (ὡσπερ πῦρ ἐν θάμνῳ).

Ὅσπερ εὐγενὴς ἄνθρωπος καὶ ἐντιμος ἐπιλανθάνεται τῆς
αὐτοῦ εὐγενείας, ὅταν μεθυσθῇ καὶ ἀτιμάζεται αὐτοῦ ἢ κατὰ-
στασις καὶ καταγελάται αὐτοῦ τὸ τίμιον ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν λο-
γισμῶν, τῶν ἐπεισελθόντων αὐτῷ ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ οἴνου,
οὕτως καὶ ἡ σφραοσύνη τῆς ψυχῆς θολοῦται ὑπὸ τῆς ὁμιλίας

Lacrimile și pălmuirea capului la rugăciune și tăvălirea pe
jos cu căldură trezesc căldura dulceții lor înlăuntrul inimii și
inima zboară către Dumnezeu cu o ieșire din sine vrednică de
laudă⁶ și strigă: „Însetat-a sufletul meu după Tine, Dumneze-
ule, Cel tare, Cel viu! Când voi veni și mă voi arăta feței Tale?”

Ps. 41, 2

Doar cine a băut din vinul acesta, iar apoi a fost lipsit de el,
știe în ce chin a fost lăsat și ce i s-a luat din cauza moleșirii lui.

O, cât de rea este pentru cei ce petrec în isihie vederea și
vorbirea, mai ales cu cei care au părăsit isihia!

Cu adevărat, fraților, așa cum tăria grindinei care cade din-
tr-odată pe mugurii plantelor îi usucă, tot așa și întâlnirile
cu oamenii – chiar dacă sunt foarte scurte și par să aibă un
scop bun – usucă florile virtuților de curând înflorite datorită
căldurii aerului isihiei și care învăluie cu simplitate și gingașie
vlăstarul sufletului răsărit „lângă izvoarele apelor” pocăinței.

Ps. 1, 3

Și precum tăria brumei care cuprinde mugurii de curând des-
chiși îi arde și îi mistuie, tot așa și întâlnirea cu oamenii arde și
mistuie rădăcina *cugetului*, din care a început să înverzească ver-
deața virtuților. Iar dacă vorbirea cu cei care se înfrânează numai
într-o privință obișnuiește să vatăme sufletul, chiar și numai prin
îndepărtarea de *făptuirea* obișnuită, cu atât mai mult vorbirea și
vederea celor fără minte și neștiutori⁷, ca să nu mai spun de cea a
mirenilor, care sunt, toate, ca un foc în tufăriș.

Așa cum omul de neam bun și cinstit își uită neamul bun
când se îmbarță, își batjocorește starea, iar cinstea îi este bat-
jocorită de gândurile străine care intră în el din cauza puterii
vinului, tot așa și fecioria sufletului este tulburată de vorbirea

42-43 κατὰ... ἐχόντων] Syr habet *...عنه* (BD 132, 13-14)
= ἐστὶ μόνον διὰ τὸ ἀπέχειν αὐτοὺς τῆς ἐργασίας τῆς συνήθους

καὶ τῆς θεᾶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπιλανθάνεται τοῦ τρόπου τῆς 133
 παραφυλακῆς αὐτῆς καὶ ἀπαλείφεται ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῆς
 ὁ σκοπὸς τοῦ θελήματος αὐτῆς· καὶ ἐκριζοῖ ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν
 βᾶσιν *καταστάσεως* ἐπαινουμένης.

Εἰ οὖν ἡ συντυχία καὶ ὁ πλατυσμός ἐν τῷ μετεωρισμῷ, τῷ ὄντι 55
 ἐν ἡσυχίᾳ ἐπισυμβαίνουσαι ἢ καὶ πλησίον τούτων γενομένης ὥστε
 ἰδεῖν ἢ ἀκοῦσαι, ἀρκετὸν αὐτῷ τὰ εἰσερχόμενα διὰ τῶν πυλῶν τῆς
 ὀψεως καὶ τῆς ἀκοῆς πρὸς ψυχρότητα καὶ θόλωσιν τῆς διανοίας
 αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θείων· καὶ εἰ ἡ μικρὰ ὥρα ταύτην τὴν ζημίαν δύ-
 νεται τῷ ἐγκρατεῖ μοναχῷ ποιῆσαι, τί φήσομεν περὶ τῆς διηνεκοῦς 60
 ἀπαντήσεως καὶ τοῦ πολλοῦ ἐν τούτοις ἐγγρονισμοῦ;

Ἡ ἀναθυμίασις ἢ ἐκ τῆς γαστρὸς ἀνιοῦσα, σκοτίζει τὴν θείαν
 ἐπίγνωσιν, ὃν τρόπον ἡ ὁμίχλη ἢ ἐκ τῆς ὑγρότητος τῆς γῆς ἀνιοῦ-
 σα καὶ σκοτοῦσα τὸν *ἀέρα*.

Ἡ ὑπερηφανία οὐ κατανοεῖ ὅτι ἐν τῇ σκοτίᾳ πορεύεται, καὶ 65
 τὴν *ἐννοίαν τῆς σοφίας* οὐκ οἶδε, καὶ τῷ λογισμῷ αὐτῆς ἐπαί-
 ρεται ὑπεράνω πάντων, οὔσα εὐτελεστέρα καὶ ἀσθενεστέρα καὶ
 τὰς ὁδοὺς Κυρίου μὴ δυναμένη μαθεῖν· ὁ δὲ Κύριος κρύπτει
 ἐξ αὐτῆς τὸ θέλημα αὐτοῦ, καθότι ἐν τῇ ὁδῷ
 τῶν ταπεινῶν οὐκ ἠβουλήθη 70
 πορεύεσθαι.

53 καταστάσεως] *Syr habet* ܟܬܘܨܝܐ (BD 133, 2) = πολιτείας, διαγωγῆς 64 ἀέρα] *Syr*
habet ܐܝܪܐ (BD 133, 13) = ἥλιον 66 ἐννοίαν... σοφίας] *Syroc habet* ܐܝܪܐ ܕܥܘܠܡܐ

și vederea oamenilor, uită de paza sa obișnuită și scopul voii
 sale i se șterge din *cuget*; și așa se dezrădăcinează [din suflet]
 toată temelgia unei *viețuiri* de laudă.

51 Dacă deci pentru cel aflat în isihie întâlnirea [cu cei moleșiți
 sau cu mireni] și revărsarea în împrăștiere [sunt vătămatoare]
 sau apropierea aceloră, încât să-i vadă ori să-i audă, [înseamnă
 că] acestuia îi sunt de ajuns cele care intră prin porțile văzului
 și auzului ca să-i răcească și să-i tulbure *cugetarea* sa de la cele
 dumnezeiești. Iar dacă o scurtă clipă îi poate aduce pustnicului
 care se înfrânează această pagubă, atunci ce vom spune despre
 neîncetatele întâlniri și despre multa zăbovire în acestea?

62 Miasma care se ridică din stomac întunecă dumnezeiasca
 cunoștință în felul în care ceața care se înalță din umezeala
 pământului întunecă soarele.

65 Mândria nu înțelege că merge pe întuneric și că nu a văzut
 înțelegerea și înțelepciunea și că gândul ei se ridică deasupra
 tuturor, fiind cea mai nepricopsită și mai slabă, neputând să
 învețe căile Domnului. Dar Domnul Își ascunde
 de ea voia Lui pentru că nu a vrut să
 umble în calea celor
 smeriți.

(V 124, 95' V 125, 2' V 562, 53') = σύνεσιν τῆς σοφίας, *Syroc autem habet* ܐܝܪܐ ܕܥܘܠܡܐ
 (BD 133, 14) = σύνεσιν καὶ σοφίαν

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΖ'

Περὶ τῶν ὁδῶν τοῦ πλησιάζειν τῷ Θεῷ ποιουσῶν,
φανερουσμένων τῶν ἀνθρώπων τῷ πλήθει ἐκ τῶν ἡδέων ἔργων
τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ
ἐργαζόμενοι μέλιτι τρέφονται πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν

Μὴ νομίσης, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἐργασίᾳ τῶν μονα-
χῶν ἔστι διαγωγή μείζων τῆς ἀγρυπνίας τῆς νυκτός.

Ἀληθῶς, ἀδελφοί, ἐὰν μὴ γένηται (ἐν ἡμέρᾳ) τῷ ἀνθρώπῳ
ἀσκητῇ σκορπισμός καὶ ταραχὴ ἐν τοῖς σωματικοῖς πράγμασι
καὶ ἐν τῇ μερίμνῃ τῶν παρερχομένων, ἀλλὰ παρατηρήσεται ἑαυ-
τὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ φυλάξῃ ἑαυτὸν μετὰ ἀγρυπνίας, τούτου
ὡς διὰ πτερύγων πέταται ἡ διάνοια ἐν βραχεῖ καιρῷ, καὶ ὑψω-
θήσεται πρὸς τὴν τερπνότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ
ταχέως *κατανοήσει*, καὶ ἐν τῇ γνώσει τῇ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ἔν-
νοιαν νήχεται διὰ τῆς ἐλαφρότητος καὶ κουφότητος αὐτοῦ.

Μοναχὸν διαμένοντα ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ μετὰ διακρίσεως νοός,
τοῦτον μὴ ἴδης ὡς σαρκοφόρον· τάξις γὰρ ἀγγέλων ὡς ἀληθῶς
τοῦτο τὸ ἔργον. Ἀδύνατον δὲ τοὺς ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ διαπαντός
πολιτευομένους, ἄνευ χαρισμάτων μεγάλων παρὰ Θεοῦ ἀφεθῆ-
ναι, διὰ τὴν νῆψιν αὐτῶν καὶ *ἐργήγορσιν* τῆς καρδίας καὶ διὰ
τὴν διαμονὴν τῆς μερίμνης τῶν λογισμῶν αὐτῶν πρὸς αὐτόν.

Ψυχὴ ἡ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ τῆς ἀγρυπνίας κοπιῶσα καὶ δια-
πρέπουσα, ὀφθαλμοὺς χερουβικούς ἔξει τοῦ διαπαντός ἀτενίσαι
καὶ κατοπεῦσαι τὴν ἐπουράνιον θεωρίαν.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς ἀγρυπνίας ἀπὸ τῆς ἐπιπέρας τῆς νυκτός.

Cuvântul 17*

Despre căile care apropie de Dumnezeu, arătate mulțimii
oamenilor prin ostenele dulci ale privegherii de noapte și
despre faptul că aceia care lucrează în viețuirea aceasta
se hrănesc cu miere în toate zilele lor

Să nu socotești, o, omule, că printre toate *ostenele* asceților¹
este un mod de viețuire mai mare decât privegherea de noapte.

Cu adevărat, fraților, dacă <în timpul zilei> nu i se întâmplă
ascetului vreo împărăștie și tulburare din cauza lucrurilor
trupești și a grijii pentru cele trecătoare, ci se va feri pe sine
de lume și se va păzi cu priveghere, atunci *cugetul* lui zboară
în scurtă vreme ca purtat de niște aripi, și va fi înălțat către
veselia lui Dumnezeu, și va contempla grabnic slava Lui, și va
pluti întru cunoștința cea mai presus de *cugetarea* omenească
datorită ușurinței sale².

Pe pustnicul care petrece în priveghere cu discernământul
minții să nu-l socotești purtător de trup, fiindcă această lucrare
ascetică ține cu adevărat de ceata îngerilor. Este cu neputință ca
acea care petrec mereu în această viețuire să fie lăsați de Dum-
nezeu fără harisme mari, pentru trezvia și luminarea inimii lor
și pentru neîncetata lăsare a grijii de gânduri în seama Lui.

Sufletul care ostenește și se distinge în acest fel de *viețuire*
a privegherii va avea ochi de heruvim, ca neîncetat să-și ațîn-
tească privirea și să privească pătrunzător *contemplațiile* cerești³.

9 κατανοήσει| intell. θεωρήσει 15 ἐργήγορσιν| Syr habet <δογμα (BD 134, 17) = φωτισμόν

Ἐγὼ μὲν οἶμαι ἀδύνατον εἶναι τὸν μετὰ γνώσεως καὶ διακρίσεως ἐκλεξάμενον ἑαυτῷ τούτον τὸν κόπον τὸν μέγαν καὶ θεῖον, καὶ τὸ βάρος τοῦτο προαιρησάμενον βιασάσαι ἐν τούτῳ τῷ δεδοξασμένῳ μέρει ᾧ ἐξελέξατο, μὴ ἀγωνίσασθαι καὶ ἐν ἡμέρᾳ φυλάξαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ταραχῆς τῶν συντυχιῶν καὶ τῆς μερίμνης τῶν ἔργων, ἵνα μὴ κενὸς γένηται ἀπὸ τῆς ἐπικαρπίας τῆς θαυμαστῆς καὶ τῆς μεγάλης τρυφῆς τῆς προσδοκωμένης τρυγηθῆναι ἐξ αὐτῆς.

Ὁ μέντοι ἀμελῶν τούτου, θαρρῶ λέγειν ὅτι ἀγνοεῖ τίνος χάριν κοπιᾷ καὶ τοῦ ὕπνου ἀπέχεται, καὶ ἐν στιχολογίᾳ τῇ πολλῇ καὶ τῷ μόχθῳ τῆς γλώττης καὶ τῇ ὀλονύκτῳ στάσει κακοπαθεῖ, μὴ ἔχων τὸν νοῦν ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ὡς ἀπὸ συνηθείας ἀγόμενος κοπιᾷ ἀδιακρίτως. Καὶ εἰ μὴ ταῦτα οὕτως ἐστίν, ὡς ἔφην, πῶς ἂν ἐστερεῖτο τοῦ θερίζειν ἀπὸ τοῦ διηνεκοῦς σπέρματος αὐτοῦ ἐν τῷ κόπῳ τὰς μεγίστας ἐπικαρπίας; Εἰ γὰρ ἀντὶ τούτων τῶν φροντίδων ἐξησχόλει ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων γραφῶν, τὴν ἐνδυναμοῦσαν τὸν νοῦν, καὶ μάλιστα οὔσαν ἀρδεῖαν τῆς προσευχῆς, καὶ βοηθοῦσαν τὴν ἀγρυπνίαν καὶ ταύτης ὁμόζυγον, καὶ φῶς τῆς διανοίας ὑπάρχουσαν, καὶ ὁδηγὸν εἰς τὴν εὐθείαν τρίβον καὶ σπερματικὴν τῆς ὕλης τῆς θεωρίας εἰς τὴν προσευχὴν, τὴν δεσμεύουσαν τὰς ἐνθυμήσεις ἀπὸ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ μὴ ῥέμβεσθαι καὶ νέμεσθαι ἐν τοῖς ματαίοις, καὶ σπεύρουσαν τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἀδιαλείπτως καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν ἁγίων τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ, τὴν ἐμποιοῦσαν τὸν νοῦν κτήσασθαι λεπτότητα καὶ σοφίαν, πάντως ἂν εἶχε τρυγεῖν καὶ τοὺς τῶν πόνων καρπούς.

Τίνος ἔνεκεν, ὦ ἄνθρωπε, οὕτως ἀδιακρίτως διοικεῖς τὰ κατὰ σεαυτὸν, ὅτι νυκτὸς μὲν παννύχιον στάσιν ἐπιτελεῖς καὶ καταπονεῖς σεαυτὸν ἔν τε ὕμνωδαίς καὶ ψαλμωδαίς καὶ δεήσεσι, βαρὺ δέ σοι καὶ οὐ μικρὸν φαίνεται, διὰ βραχυτάτης ἐπιμελείας ἐν ἡμέρᾳ, καταξιοθῆναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, χάριν τῆς σῆς κακοπαθείας ἐν τοῖς ἐτέροις;

Eu cred că e cu neputință ca acela care și-a ales, întru cunoștință și discernământ, această mare și dumnezeiască *osteneală* și a hotărât să poarte povara aceasta, de care am vorbit mai înainte, în acest loc slăvit pe care l-a ales, e cu neputință, zic, să nu se lupte și ziua ca să se păzească pe sine de tulburarea întâlnirilor și de grija pentru treburi⁴, ca să nu ajungă gol de rodul desfătării minunate și mari pe care așteaptă să o culeagă din ea.

Iar cel care nu se îngrijește de aceasta îndrăznesc să spun că nu cunoaște pentru ce se ostenește și se depărtează de somn, rău-pătimind în multa rostire de stihuri și în truda limbii și în starea de toată noaptea în picioare, fără să aibă *mintea* la psalmodie și la rugăciune, ci se ostenește fără discernământ, ca dus de obișnuință. Iar dacă acestea nu sunt așa cum am zis, atunci de ce este lipsit de secerișul celor mai mari roade, venit din necurmata semănare întru *osteneala* sa? Pentru că ar fi cules și roadele ostenelilor dacă, în locul acestor griji, s-ar fi îndeletnicit cu citirea dumnezeieștilor Scripturi, citire care împuternicește *mintea* și, mai ales, adapă rugăciunea; care ajută privegherea, fiind înjugată alături de aceasta; este lumină a *cugetării* și călăuză pe calea cea dreaptă și e capabilă să însămânțeze materia *contemplației* în rugăciune; leagă gândurile venite din împrăștiere ca să nu se plimbe și să se hrănească din cele deșarte; însămânțează neîncetat în suflet pomenirea lui Dumnezeu și a căilor sfinților care l-au bineplăcut; citire care face *mintea* să dobândească subțirime și înțelepciune.

Pentru ce, o, omule, îți cârmuiești cele ale tale cu atâta lipsă de discernământ încât, pe de o parte, săvârșești starea de toată noaptea în picioare și te ostenești în cântări și cereri, dar, pe de altă parte, ți se pare greu și nu fără puțină osteneală ca printr-o scurtă purtare de grijă din timpul zilei să te învrednicești de harul lui Dumnezeu, mulțumită relei tale pătimiri întru celelalte⁵?

Τίνος χάριν καταπονείς σεαυτόν, καὶ νυκτὸς μὲν σπείρεις, ἡμέρας δὲ πετάξεις τὸν κόπον σου καὶ εὐρίσκη ἄκαρπος καὶ σκορπίζεις τὴν ἐργήγορον καὶ νῆριν καὶ θέρμην, ἣν ἐκτίσω, καὶ ἐν ταῖς ταραχώδεσιν ὀμλίαις τῶν *ἀνθρώπων* καὶ ἀπόλλεις τὸ κέρδος σου *ἄνευ τινός*;

Εἰ γὰρ τῇ νυκτερινῇ μελέτῃ ἀκόλουθον ἐποίεις τὴν ἡμερινὴν γεωργίαν, καὶ τῇ θέρμῃ τῆς καρδιακῆς ὀμλίας διάστασιν ἐν τῷ μέσῳ μὴ ἐτίθεις, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ συμπλακῆναι τῷ *στήθει τοῦ Ἰησοῦ* εἶχες.

Ἄλλ' ἐντεῦθεν φανερόν ἐστιν ὅτι ἀδιακρίτως πολιτεύῃ καὶ οὐκ οἶδας τίνος ἔνεκεν χρῆ τοὺς μοναχοὺς ἐργηγορέναι. Σὺ μὲν νομίζεις ὅτι χάριν τοῦ κοπιᾶν καὶ μόνον τέθινται καὶ οὐ δι' ἕτερόν τι τικτόμενον ἐκ τούτου· ὁ δὲ καταξιωθεὶς ὑπὸ τῆς χάριτος μαθεῖν, χάριν ποίας ἐλπίδος ἀνθίστανται οἱ ἀγωνισταὶ τῷ ὕπνῳ καὶ ἐκβιάζουσι τὴν φύσιν καὶ διὰ τῆς ἐργηγόρσεως τῶν σωμάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἐνθυμήσεων προσφέρουσι τὰς ἐντεύξεις αὐτῶν καθ' ἐκάστην νύκτα, ἐκεῖνος ἐπίσταται τὴν δύναμιν τὴν γινομένην ἀπὸ τῆς ἡμερινῆς φυλακῆς, καὶ ὁποῖαν βοήθειαν δίδωσι τῷ νῷ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς νυκτός, καὶ ποῖαν ἐξουσίαν κατὰ τῶν λογισμῶν λαμβάνει, καὶ ποῖαν καθαρότητα καὶ σύννοιαν ἀβιάστως καὶ ἀμάχως αὐτῷ χαρίζεται, καὶ μετὰ ἐλευθερίας ποιεῖ ἐννοῆσαι τὴν εὐγένειαν τῶν λογίων.

Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι, ἐὰν τὸ σῶμα ἀτονήσῃ διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ καὶ μὴ δυνηθῇ νηστεῦσαι, δύναται μόνῃ τῇ ἀγρυπνίᾳ κτήσασθαι ὁ νοῦς τὴν *κατάστασιν τῆς ψυχῆς* καὶ τῇ καρδίᾳ δοῦναι νόησιν τοῦ καταμαθεῖν τὴν δύναμιν τὴν πνευματικὴν, μόνον ἐὰν μὴ γένηται αὐτῷ *ἀφανισμὸς* ἐκ τοῦ πλατυσμοῦ τῶν ἡμερινῶν αἰτιῶν.

Διὸ παρακαλῶ σε, τὸν ἐφιέμενον κτήσασθαι νοῦν νηφάλειον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐπίγνωσιν τῆς *καινῆς ζωῆς*, ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ

54 p. ἀνθρώπων] Syr habet *ἄνθρωποι* (BD 136, 9) = καὶ πράγμασι (intell. ἀσχολίας) ματαίοις 55 a. ἄνευ τινός] Syr habet *ἄνευ τινός* (BD 136, 10) = ἐν διασκεδάσῳ

Pentru ce te ostenești pe tine și noaptea semeni, dar ziua arunci osteneala ta, și te afli fără rod și îți împrăști priveghearea, trezvia și căldura pe care le-ai dobândit, și [petreci] în convorbirile care tulbură și în lucrurile deșarte, și îți pierzi câștigul în distracție?

Pentru că dacă *meditării* de noapte și căldurii comuniunii inimii⁶ le-ai fi făcut să urmeze făptuirea de zi și nu ai fi pus la mijloc între ele o despărțire, atunci în scurt timp te-ai fi lipit de pieptul lui Iisus.

cf. In. 13, 25

Dar de aici reiese în chip vădit că viețuiești fără discernământ și că nu știi de ce trebuie ca monahii să privegheze. Tu crezi că priveghearea e rânduiește doar pentru a osteni, și nu în vederea a ceea ce se naște din ea. Însă cel care a fost învrednicit de către har să învețe care este nădejdea pentru care luptătorii se împotrivesc somnului și își silesc firea și, prin priveghearea trupurilor lor și a gândurilor lor, își aduc rugăciunile în fiecare noapte, acela cunoaște puterea care vine din paza de peste zi și ce ajutor îi dă *cugetului* în timpul isihiei de noapte și ce putere primește împotriva gândurilor, ce curăție și adunare a *minții* i se dăruiește, fără silire și fără luptă, și îl face să înțeleagă întru libertate însemnătatea cuvintelor⁷.

Eu însă spun că, dacă trupul va slăbi din cauza neputinței sale și nu va mai putea să postească, *mintea* poate să dobândească statornicia în rugăciune chiar numai prin privegheare, iar inimiile să-i dea înțelegere ca să învețe puterea duhovnicească, dar numai dacă nu i se va întâmpla vreo neorânduială din cauza împrăstierii venite din pricinile de peste zi.

De aceea te rog, pe tine care dorești să dobândești trezvia *minții* care este în Dumnezeu⁸ și cunoașterea vieții celei noi,

cf. Rom. 6, 4 Syr

75 κατάστασιν... ψυχῆς] Syr habet *κατάστασις* (BD 137, 6-7) = ἐπιμονὴν/καρτερίαν ἐν τῇ εὐχῇ 77 ἀφανισμός] Syr habet *ἀφανισμός* (BD 137, 8) = σύγχυσις, συμφορμός

σου, μὴ ἀμελήσης εἰς τὴν πολιτείαν τῆς ἀγρουπνίας, διότι ἐξ αὐτῆς ἀνοίγονται σου οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ ἰδεῖν πᾶσαν τὴν δόξαν τῆς πολιτείας καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης.

Ἐάν δὲ γένηταί σοι πάλιν, ὅπερ μὴ γένοιτο, λογισμὸς χαυνότητος καὶ ἐμφωλεύσει σοι τυχὸν ἐκ πείρας τοῦ ἀντιλήπτορος σου, τοῦ συνήθως παραχωροῦντος σοι ἀλλιωθῆναι ἐν τοῖς τοιούτοις, εἴτε ἐν θερμότητι εἴτε ἐν ψυχρότητι, ἢ ἐξ αἰτίας τινός, ἢ ἀσθενείας σώματος, ἢ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι σε ὑπομεῖναι τὸν κόπον τῆς συνήθως παρὰ σοῦ ψαλμωδίας τῆς πολλῆς καὶ τῆς εὐχῆς τῆς ἐντόνου καὶ τῆς πολλῆς γονυκλισίας, ἃ εἴωθας ἐκτελεῖν αἰεὶ, παρακαλῶ σε ἐν ἀγάπῃ, ἐάν καταλειφθῆς ἐκ τούτων καὶ μὴ δυνηθῆς αὐτὰ διαπράξασθαι, κἂν καθήμενος γρηγόρησον, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ πρόσσευξαι καὶ μὴ ὑπνώσης, καὶ πάση μηχανῇ διεξάγαγε τὴν νύκτα καθήμενος καὶ διαλογιζόμενος ἐννοίας ἀγαθὰς, καὶ μὴ σκληρύνῃς τὴν καρδίαν σου καὶ σκοτώσῃς ἐν τῷ ὑπνῳ, καὶ πάλιν ἤξει σοι διὰ τῆς χάριτος ἢ πρώτη ἐκείνη θερμὴ καὶ ἢ ἐλαφρότης καὶ ἢ δύναμις, καὶ χαρῖς καὶ σκιρτήσης εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ· ἢ ψυχρότης γὰρ καὶ τὸ τοιοῦτον βάρος, πρὸς πείραν καὶ δοκιμὴν παραχωροῦνται τῷ ἀνθρώπῳ.

Καὶ ἐάν διεγείρῃ ἑαυτὸν μετὰ θερμότητος καὶ ἐκτινάξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτα καὶ ἀναγκάσῃ ἑαυτὸν μικρὸν, τηνικαῦτα πλησιάζει αὐτῷ ἢ χάρις ὡσπερ ἦν. Καὶ ἔρχεται αὐτῷ ἄλλη δύναμις ἔχουσα *πᾶν ἀγαθὸν ἐν ἑαυτῇ κεκρυμμένον καὶ τὰ εἶδη τῆς ἀντιλήψεως*. Καὶ θαυμάσει ἐκπληττόμενος ὁ ἄνθρωπος μνημονεύσας τὸ πρότερον βάρος καὶ τὴν ἐλαφρότητα τὴν ἐπελοῦσαν καὶ τὴν δύναμιν ἐννοῶν, καὶ πῶς αἰφνιδίως τοιαύτην ἐδέξατο ἀλλοίωσιν. Καὶ ἐκ τούτου σοφίζεται, ἵνα, ἐάν ἄλλοτε ἐπέλθῃ αὐτῷ τοιοῦτον βάρος, γνωρίσῃ αὐτὸ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ πείρας· ἐάν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ καιρῷ μὴ ἀγωνίσηται ὁ ἄνθρωπος, ταύτην τὴν γνώσιν οὐ δύναται κτήσασθαι.

103-104 πᾶν... ἀντιλήψεως] Syr habet *ἐπιπλάσει καὶ ἐλαφροῦσθαι, ὡς ἐπὶ τὸν καιρὸν* (BD 138, 12-13)

ca în toată viața ta să nu fii nepăsător față de felul de viață al privegherii⁹, pentru că din ea ți se vor deschide ochii ca să vezi toată slava *viețuirii* și puterea căii dreptății.

Iar dacă-ți va veni din nou – să nu fie! – un gând de molesală care, poate, se încuibază în tine dintr-o cauză pe care o știe Ajutătorul tău – Care de obicei îngăduie să te schimbi în unele ca acestea fie în căldură, fie în răceală, fie din vreun motiv oarecare, fie pentru slăbiciunea trupului, fie pentru că nu poți răbda osteneala obișnuitei și multei psalmodii și a rugăciunii cu tărie și a multelor plecări ale genunchilor pe care obișnuiai mereu să le faci –, te rog cu iubire: dacă vei fi lipsit de acestea și nu vei putea să le mai faci, măcar priveghează șezând și roagă-te în inimă, și să nu adormi, și petrece-ți noaptea șezând, folosind tot meșteșugul și cugetând înfelesuri bune, și nu-ți învârtoșa inima și nu o întuneca cu somnul, și așa iarăși îți va veni, prin har, acea primă căldură și ușurința și puterea, și te vei bucura și vei salta mulțumind lui Dumnezeu. Pentru că răceala și o astfel de povară sunt îngăduite spre experiența și încercarea omului.

Și dacă [omul] se dezmeticește cu căldură și le scutură de la sine pe acestea și se silește puțin, în acel ceas harul se apropie de el așa cum era [mai înainte]. Și îi vine altă putere ce are ascunse în ea mii de bunătăți și de schimbări folositoare. Și omul se cutremură de *uimire* când își amintește de greutatea avută înainte și când înfelege ușurarea și puterea care i-au venit și felul neașteptat în care a primit o asemenea schimbare. Și de atunci se înfelește, pentru ca, dacă îi va mai veni vreodată vreo astfel de greutate, să o recunoască pe temeiul primei sale experiențe. Pentru că dacă omul nu se luptră de la început, nu poate să dobândească această cunoștință.

= μύρια ἀγαθὰ ἐν ἑαυτῇ κεκρυμμένα καὶ μεταβολὰς ὠφελίμους

Ὅραξ πόσον σοφίζεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἐξυπνίσῃ ἑαυτὸν μικρὸν καὶ ὑπομείνῃ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου; *εἰ μὴ μόνον* ἢ φύσις τοῦ σώματος ἐξασθενήσῃ καὶ οὐκ ἔστι πόλεμος ἀλλ' ἀσθενείας ἀνάγκη, τότε γὰρ οὐκ ἔστι συμφέρον πολεμῆσαι τὴν φύσιν ἐν μέντοι τοῖς λοιποῖς, καλὸν ἔστι τὸ ἀναγκάσαι τινὰ ἑαυτὸν ἐν πᾶσι τοῖς ὠφελουσιν αὐτόν.

Ἡ διηνεκῆς ἡσυχία ἢ μετὰ ἀναγνώσεως καὶ ἢ σύμμετρος τῶν βρωμάτων μετάληψις καὶ ἢ ἀγρυπνία ταχέως τὴν διάνοιαν ἐξυπνίζουσιν εἰς ἐκπληξιν τῶν πραγμάτων, εἰ μὴ γένηται τις αἰτία λύουσα τὴν ἡσυχίαν. Αἱ ἔννοιαί αἱ κινούμεναι ἐν *τοῖς ἡσυχάζουσιν*, αὐτομάτως χωρὶς σκέψεως ποιοῦσιν ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς δίκην κολυμβήθρας βαπτισμοῦ ἐν τοῖς χεομένοις δάκρυσι καὶ τὰς παρεῖας βάπτουσι τῇ πληθυνότητι αὐτῶν.

Ὅταν δι' ἐγκρατείας δαμασθῇ σου τὸ σῶμα καὶ τῇ προσοχῇ τῆς ἡσυχίας, καὶ αἰσθάνῃ τῷ σώματί σου τῇ ὀξύτητι τοῦ πάθους τῆς πορνείας, ἔξωθεν τῆς *φυσικῆς κινήσεως* γινόμενον, γίνωσκε ὅτι ἀπὸ λογισμῶν ὑπερηφανίας ἐπειράθης· καὶ μίξον τῇ τροφῇ σου σποδὸν καὶ προσκόλλησον τῇ γῆ τὴν σὴν γαστέρα, καὶ ἐξερεύνησον τί ἐνενόησας, καὶ μάθε τὴν ἀλλοίωσιν τῆς φύσεώς σου καὶ τὰ *παρὰ* φύσιν σου ἔργα· ἴσως ἐλεήσῃ σε ὁ Θεὸς καὶ ἐξαποστείλῃ σοι φῶς τοῦ μαθεῖν ταπεινωθῆναι, ἵνα μὴ ἀυξηθῇ ἢ κακία σου.

Μὴ οὖν παυσώμεθα ἀγωνιζόμενοι καὶ σπουδάζοντες, ἕως ἂν τὴν μετάνοιαν ἐν ἡμῖν ἴδωμεν, καὶ εὐρωμεν τὴν ταπεινώσιν, καὶ ἐπαναπαύσῃται ἡ καρδιά ἡμῶν ἐν τῷ Θεῷ.

112 εἰ... μόνον] Syr habet ܐܘܢ (BD 138, 19) = ἀλλ' ἐάν [ουσιν] Syr habet ܐܘܢ (BD 139, 4) = τῇ ἡσυχίᾳ

120–121 τοῖς ἡσυχάζουσιν

Vezi cât de mult se înțelepțește omul când se deșteaptă puțin pe sine și rabdă în vremea războiului? Dar dacă firea trupului va slăbi și nu mai are un război, ci o silire din pricina slăbiciunii ei, atunci nu-i este de folos să războiască firea. Dar în cealaltă bine este să se silească cineva pe sine în toate cele care-i aduc folos¹⁰.

Isihia neîncetată însoțită de citire și împărțășirea cu măsură din mâncăruri și privegherea mișcă grabnic *cugetul* să se *minuneze* de lucruri, dacă nu se întâmplă vreo pricină care curmă isihia. *Înțeleșurile* care vin din osteneală¹¹ și se pun în mișcare în isihie fac de la sine, fără să te gândești la aceasta, amândoi ochii ca niște colimvitre prin lacrimile vărsate și afundă obraji în mulțimea lor.

Când trupul tău va fi îmblânzit prin înfrânare și prin atenția din isihie și vei simți în trup năprasnic patima curviei petrecându-se în afara *mișcării* obișnuite a firii, cunoaște că ai fost ispitit de gânduri de mândrie. Să amesteci atunci cenușă în mâncarea ta și să-ți lipești pânțele de pământ și să cercetezi ce gânduri ai avut, și învață atât schimbarea firii tale, cât și faptele tale mai presus de fire. Poate că Dumnezeu te va milui și-ți va trimite lumina ca să înveți să te smerești, ca să nu sporească răutatea ta.

Așadar, să nu încetăm să luptăm și să ne silim până ce vom vedea întru noi pocăința și vom afla smerenia, iar inima noastră se va odihni în Dumnezeu.

126 φυσικῆς κινήσεως] V 562, 55* habet ܐܘܢ = συνήθους κινήσεως τῆς φύσεως, Syror et V 124, 99* autem habet ܐܘܢ (BD 139, 9) = συνήθους σκοτεινῆς κινήσεως τῆς φύσεως 130 παρὰ] Syr habet ܐܘܢ (BD 139, 12) = υπὲρ

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΗ'

*Διήγησις ἀγίων ἀνδρῶν καὶ λόγοι πανόσιοι, οὓς παρ' αὐτῶν
ἀκήκοα, καὶ περὶ τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν διαγωγῆς*

Ἐν μᾶ τῶν ἡμερῶν ἀπῆλθον εἰς κελλίον τινὸς ἀδελφοῦ ἀγι- 1
ου καὶ ἀνέκλινα ἑμαυτὸν εἰς τόπον τινὰ διὰ τὴν ἀσθένειάν μου, 140
ἵνα ἐπιμέλειάν μου ποιήσῃται διὰ τὸν Θεόν· οὐ γὰρ εἶχον ἐκείσε
τινὰ γνώριμον.

Καὶ ἔβλεπον τοῦτον τὸν ἀδελφόν, νυκτὸς ἀνίστάμενον πρὸ 5
τοῦ καιροῦ, καὶ συνήθειαν ἔχοντα πρὸ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸν κα-
νόνα εὐρεθῆναι. Οὗτος ἱκανῶς ἐστιχολόγει, καὶ ἔξαιφνης, ἐνόσφ
ἐν τούτῳ ἦν, ἦφιε τὸν κανόνα καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ
ἐντὸς ἑκατὸν ἢ περαιοτέρῳ ἔκρουε τὴν κεφαλὴν τῆ γῆ μετὰ θερ-
μότητος τῆς ἔξαφθείσης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς χάριτος. 10
Καὶ μετὰ ταῦτα ἀνίστατο καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ δεσπότου ἐφί-
λει, καὶ πάλιν προσεκύνει καὶ (εἰς) τὸν αὐτὸν σταυρὸν ἐφίλει, καὶ
αὐθις ἔρριπτεν ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον. Καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνη-
θείᾳ ἐπολιτεύετο, ὥστε με μὴ δύνασθαι ἀριθμῶ καταλαβεῖν τὸ
πλῆθος τῶν γονυκλισιῶν αὐτοῦ. Τίς γὰρ ἠδύνατο ἀριθμῆσαι τὰς 15
μετανοίας τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου, ἃς καθ' ἑκάστην νύκτα ἐποίει;
Εἰκοσάκις γὰρ ἐφίλει εἰς τὸν σταυρὸν μετὰ φόβου καὶ θερμότη-
τος, μετὰ ἀγάπης συγκεκρασμένης εὐλαβείᾳ, καὶ πάλιν ἤρχετο
τῆς στιχολογίας. Καὶ *ἄπαξ ἄπαξ*, ἀπὸ τῆς πολλῆς ἐκκαύσεως
τῶν λογισμῶν τῶν ἔξαπτόντων αὐτὸν ἐν τῇ θερμότητι αὐτῶν, 20
ὅταν οὐκ ἠδύνατο φέρειν τὴν ἔξαψιν τῆς φλογὸς ἐκείνης, ὑπὸ
τῆς χαρᾶς νικώμενος ἔκραζεν· οὐ γὰρ ἴσχυε κατέχειν ἑαυτὸν,

Cuvântul 18*

*Istorisire a sfinților bărbați și cuvinte întru totul cuvioase pe
care le-am auzit de la ei și despre viețuirea lor minunată*

Într-una din zile m-am dus la chilia unui frate sfânt și, din
pricina neputinței, m-am întins într-un loc ca să fiu îngrijit,
pentru Dumnezeu. Căci nu aveam acolo pe nimeni cunoscut.

Și îl vedeam pe acest frate că se scoală noaptea mai înainte
de vreme și că are obiceiul să se afle la cântare înaintea fraților.
Acesta, după ce începea cu citirea psalmilor, dintr-odată lăsa
canonul și, așa cum se găsea, cădea cu fața la pământ și își lovea
capul de pământ de o sută de ori sau și mai mult, cu căldura
aprinsă de har în inima lui. După aceasta, se ridica și săruta
crucea Stăpânului, apoi iarăși se închina și săruta aceeași cruce
și iarăși se arunca cu fața la pământ. Și viețuia cu acest obicei,
așa încât nu puteam să-i număr mulțimea plecării genunchilor.
Dar cine putea să numere metaniile aceluia frate, pe care le făcea
în fiecare noapte? De douăzeci de ori săruta crucea cu frică și
căldură, cu iubire amestecată cu evlavie, și iarăși începea citirea.
Uneori, din multa izbucnire a arderii gândurilor ce-l înflăcă-
rau cu fierbințeala lor, când nu mai putea răbda arderea acelei
flăcări, striga, biruit de bucurie, fiindcă nu mai putea să se stă-
pânească, așa încât mă minunam mult de harul aceluia frate, de
lupta lui și de trezvia pe care o avea la lucrul lui Dumnezeu.

* Aici începe Cuvântul 75 în FR 10 și Memra 18 în BD.
19 ἀπαξ ἀπαξ] intell. ἐνιοτε

ὥστε με πολλά θαυμάζειν τὴν χάριν τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ καὶ τὴν νῆψιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ.

Ἔωθεν δὲ μετὰ τὴν *πρώτην*, ἠνίκα ἐκαθέζετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὅμοιος ἐγίνετο ἀνθρώπῳ αἰχμαλωτισθέντι, καὶ καθ' ἑκαστον κεφάλαιον, ὃ ἀνεγίνωσκε, πολλάκις ἔπιπτεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ κατὰ πολὺ τῶν στίχων τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ὕψου καὶ τὸν Θεὸν ἐδοξολογεῖ.

Ἦν δὲ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ χρόνος τεσσαρακοστός, εἶχε δὲ καὶ τὴν βρωσὴν ὀλιγοστήν καὶ κατάξηρον. Καὶ διὰ τὸ πολλάκις βιάζειν τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπὲρ μέτρον καὶ δύναμιν, ἐφαίνετο ὡς σκιά, ὥστε με ἐλεῆσαι αὐτὸν ἐκ τῆς ἀσθενείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὅπερ ἐκ τῆς πολλῆς ἀσιτίας ἐξέλιπε, καὶ ἦν μὴ δὲ δύο δακτύλων ἔχων ποσότητα. Πολλάκις δὲ ἔλεγον αὐτῷ: “ἐλέησον σεαυτὸν ἐν τῇ διαγωγῇ σου, ὦ ἀδελφέ, καὶ ταύτη τῇ ἀγαθῇ πολιτείᾳ, ἣν ἐκτήσω, καὶ μὴ συμφύρης καὶ ἐκκόψης σου τὴν ἀναστροφὴν, ἣτις ὅμοια καθέστηκεν ἀλύσει πνευματικῇ, διὰ πόθον προσθήκης μικροῦ κόπου, καὶ σταθήσῃ τοῦ δρόμου σου ὄλουφάγε συμμέτρως, ἵνα πάντοτε φάγης, καὶ μὴ ἐκτεινῆς σου τὸν πόδα ὑπὲρ δύναμιν, ἵνα μὴ παντελῶς ἀργήσης.”

Ἐπῆρχε δὲ ἐλεήμων καὶ πάνυ αἰδήμων, μετὰ ἰλαρότητος ἐλεῶν, *καθαρός* τὴν φύσιν, πειθήνιος πρὸς παράκλησιν, σοφὸς κατὰ Θεόν, καὶ διὰ τὴν καθαρότητα αὐτοῦ καὶ ἰλαρότητα ἠγαπάτο παρὰ πάντων.

Εἰργάζετο δὲ καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ὅτε ἔχρηζον αὐτοῦ, πολλάκις τρεῖς ἡμέρας καὶ τέσσαρας, καὶ ἀπὸ ἐσπέρας εἰς ἐσπέραν ἤρχετο εἰς τὸ ἴδιον κελλίον· ἦν γὰρ ἔμπειρος [καὶ] εἰς ταύτην τὴν διακονίαν. Ὅτε δὲ ἐκέκτητό τι, εἰ καὶ ἔχρηζεν αὐτοῦ, ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ αἰδοῦς τῆς πρὸς μικροὺς καὶ μεγάλους, οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν μὴ ἔχειν αὐτό· καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅτε συνειργάζετο τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς αἰδούμενος τούτοις, τοῦτο ἐποίει καὶ ἐβίαζεν ἑαυτὸν, μὴ ἔχων ἠδέως ἐξελθεῖν ἐκ τῆς κέλλης. Τοιαύτη ἦν ἡ ἀναστροφή καὶ ἡ πολιτεία τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ὄντως θαυμαστοῦ.

Dimineața, după Ceasul I, pe când ședea să citească¹, se făcea asemenea unui om rob și, la fiecare capitol pe care îl citea, cădea adeseori cu fața la pământ și, la multe stihuri, își înălța mâinile la cer și Îl slăvea pe Dumnezeu.

Avea vârsta de 40 de ani, mâncarea îi era pușină și foarte uscată și, pentru că își silea adesea trupul peste măsură și putere, părea o umbră, așa încât mi se făcea milă de slăbiciunea feței lui, care, din cauza multei nemâncări, se istovise și nu măsura nici cât două degete. Iar eu îi spuneam adeseori: „Fie-ți milă de tine în *viețuirea* ta, frate, și de această petrecere pe care ai dobândit-o, și nu-ți tulbura, nici nu-ți întrerupe *viețuirea* – care s-a făcut asemenea unui lanț duhovnicesc – pentru dorința adăugirii unei mici osteneți, și așa să te oprești din întregul drum. Mănâncă cu măsură², ca să mănânci întotdeauna și să nu faci lucruri peste puterea ta³, ca să nu cazi în deplina nelucrare!”

Era și foarte milostiv și sfios, miluind cu veselie, curat și sincer cu firea, înduplecat ușor de rugăminți, înțelept după Dumnezeu și, pentru curăția și veselia lui, era iubit de toți.

Dar lucra argila împreună cu frații, când aveau nevoie de el, adeseori chiar și trei sau patru zile, iar la chilia lui venea doar seara⁴. Căci era priceput și în această slujire. Iar când dobandea ceva, chiar dacă avea trebuință de acel lucru, nu putea spune că nu-l are, din multa lui sficiune față de cei mici și mari. De cele mai multe ori făcea acest lucru când lucra cu frații, pentru că se sfa de ei, și se silea pe sine ca să nu iasă cu plăcere din chilie. Aceasta era *viețuirea* și petrecerea aceluia frate cu adevărat minunat.

25 p. πρώτην] *subintell.* ὄραν

43 καθαρὸς] *Syr habet* ~~καθ~~ (BD 141, 18) = *hoc et caldōs*

Διήγησις περὶ τοῦ παλαιοῦ γέροντος

55

Ἄλλοτε πάλιν ἀπῆλθον πρὸς τινὰ παλαιὸν γέροντα, καλὸν καὶ ἐνάρετον· μεγάλως δὲ με οὗτος ἠγάπα. Καὶ ἦν ιδιώτης μὲν τῷ λόγῳ, πεφωτισμένος δὲ τῇ γνώσει καὶ βαθὺς τῇ καρδίᾳ, καὶ τὰ ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτῷ χορηγούμενα ἐλάλει. Οὐκ ἐξήρχετο δὲ συχνῶς ἐκ τοῦ ἰδίου κελλίου ἀλλ' εἰς τὰς ἀγίας συνάξεις· ἦν γὰρ 60 προσέχων ἑαυτῷ καὶ ἡσυχάζων. Τούτῳ εἶπον· “Πάτερ, ἐπῆλθέ μοι λογισμός ἀπελθεῖν τῇ κυριακῇ εἰς τὴν στοᾶν τῆς ἐκκλησίας, κάκει καθίσει καὶ φαγεῖν ἔωθεν, ἵνα πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος, θεασάμενός με ἐξουθενήσῃ.”

cf. Evagrii, *Ad monachos* 113

Πρὸς ταῦτα ἀνταπεκρίθη μοι ὁ γέρον· “Γέγραπται ὅτι πᾶς ὁ 65 ποικῶν κοσμικοῖς σκάνδαλον, οὐκ ὄψεται φῶς. Σὲ γὰρ οὐδεὶς ἐπίσταται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οὐδὲ γινώσκουσί σου τὸν βίον, ἀλλὰ μέλλουσιν εἰπεῖν ὅτι οἱ μοναχοὶ ἀπὸ πρῶτῆ ἐσθίουσι, καὶ μάλιστα ὅτι εἰσὶν ἐνταῦθα ἀδελφοὶ ἀρχαριοί, οἵτινες εἰσὶν ἀσθενεῖς ἐν τοῖς 143 λογιμοῖς αὐτῶν. Καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν εἰς σὲ πίστιν καὶ ὠφελοῦνται ἐκ σοῦ, καὶ ὅταν σε ἴδωσι τοῦτο κατεργασάμενον, *βλάπτονται*. Οἱ ἀρχαῖοι πατέρες τοιαῦτα ἐποιοῦν διὰ τὰς πολ- 70 λὰς θαυματουργίας, ἃς ἐπετέλουν, καὶ διὰ τὴν τιμὴν, ἣν εἶχον καὶ τὸ μέγα ὄνομα· ἐποιοῦν δὲ ταῦτα, ἵνα ἀτιμασθῶσι καὶ ἀποκρύψωσι τὴν δόξαν τῆς πολιτείας αὐτῶν καὶ μακρὰν ποιήσωσιν 75 ἀπ' αὐτῶν τὰς αἰτίας τῆς ὑπερηφανίας. Σὲ δὲ τί τὸ ἀναγκάζον ποιῆσαι τοῦτο; οὐδὲ οἶδας ὅτι ἔστιν ἐκάστη πολιτεία τάξις καὶ καιρὸς; Σοὶ δὲ οὐκ ἔστι τοιαύτη πολιτεία ἀφωρισμένη οὔτε τοιοῦτον ὄνομα· ὡς γὰρ εἰς τῶν ἀδελφῶν πολιτεῦν καὶ οὔτε σεαυτὸν ὠφελεῖς καὶ ἄλλους βλάπτεις. Καὶ πάλιν αὕτη ἡ οἰκονομία οὐ πᾶσιν 80 ἔστιν ὠφέλιμος, μόνους δὲ τοῖς μεγάλοις καὶ τελείοις, διότι ἐν ταύτῃ πέφυκεν ἡ λύσις τῶν αἰσθήσεων. Τοῖς μὲν γὰρ μέσοις καὶ τοῖς

* Aici începe *Cuvântul* 76 în *FR* 10.

*Istorisire despre un Bătrân din vechime**

56

Altă dată, m-am dus iarăși la un Bătrân vechi în zile, bun și virtuos; acesta mă iubea foarte. Era simplu la cuvânt, dar luminat cu cunoștința și adânc cu inima, și grația cele pe care i le dădea harul. Nu ieșea adeseori din chilia lui, ci numai la Sfintele Liturghii⁵, pentru că era atent la sine însuși și lucra isihia. Acestuia i-am spus: „Părinte, mi-a venit gândul să merg duminică în pridvorul bisericii, să stau acolo și să mănânc de dimineață, pentru ca, văzându-mă, toți cei care intră și ies să mă disprețuiască.”⁶

65

La acestea Bătrânul mi-a răspuns: „Stă scris că tot cel ce-i smintește pe mireni nu va vedea lumina. Pe tine nu te cunoaște nimeni în locul acesta, nici nu îți cunoaște cineva viața și, mai ales, pentru că sunt aici frați începători, neputincioși în gândurile lor, vor spune că monahii mănâncă dimineața. Mulți dintre ei au încredere în tine și folos din partea ta, iar când te văd făcând acest lucru, se vor întoarce înapoi. Părinții cei de demult făceau astfel de lucruri datorită multelor minuni pe care le săvârșeau și din cauza cinstirii care li se dădea și a numelui lor mare. Dar făceau acestea ca să fie necinstiți de alții și ca să-și ascundă slava *vieșuirii*, îndepărtând de la ei pricinile de mândrie. Dar pe tine ce te silește să faci aceasta? Nu știi că pentru fiecare fel de *vieșuire* este o rânduială și o vreme? Ție însă nu-ți este rânduia o astfel de *vieșuire*, nici un astfel de nume, pentru că vieșuiești ca unul dintre frați și, de aceea, nici pe tine nu te folosești, iar pe ceilalți îi vatâmi. Și iarăși, această iconomie nu le este tuturor de folos, ci numai celor mari și desăvârșiți, pentru că în ea are loc dezlegarea simțurilor⁷. Fiindcă pentru cei de la

72 βλάπτονται] Syr habet $\omega\mu\iota\lambda\alpha\sigma\theta\omega\sigma\iota\mu\epsilon\tau\alpha$ (BD 143, 2) = ἐπαναστρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω

ἀρχαρίοις ἐπιζήμιός ἐστι, διότι πολλῆς παραφυλακῆς δέονται καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων ὑποταγῆς· οἱ δὲ γέροντες διέβησαν τὸν καιρὸν τῆς παραφυλακῆς καὶ ἐν πᾶσιν οἷς βούλονται κερδαίνουσιν· οἱ γὰρ ἄπειροι ἔμποροι ἐν τοῖς μεγίστοις πράγμασι μεγάλας ἑαυτοῖς προξενούσι ζημίας, ἐν δὲ τοῖς εὐτελεστέροις πράγμασιν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ταχέως ἐκτείνονται. Καὶ πάλιν, ὡς ἔφην, παντὶ ἔργῳ ἐστὶ τάξις καὶ πάση διαγωγῇ καιρὸς ἐγνωσμένος· πᾶς δὲ ὁ πρὸ καιροῦ ἀρχόμενος τῶν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ, τὴν βλάβην ἑαυτῷ διπλασιάζει καὶ οὐ κέρδος. Εἰ ἐπιθυμεῖς τοῦτο, ὑπόμεινον τὴν οἰκονομικῶς ἐπερχομένην σοι ἀκούσιον ἀτιμίαν μετὰ χαρᾶς καὶ μὴ θορυβηθῆς μήτε μισήσης τὸν ἀτιμάζοντά σε.”

Ἦμην ποτὲ ἐν συντυχίᾳ μετ' ἐκείνου τοῦ εὐφυοῦς, τοῦ γενομένου τοῦ φυτοῦ τῆς ζωῆς διὰ τοῦ ψυχικοῦ ἰδρωτός ἀπὸ πρωΐας τῆς νεότητος αὐτοῦ ἕως τῆς ἑσπέρας τοῦ γήρως αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τὸ διδάξαι με πολλοὺς λόγους περὶ ἀρετῆς, εἶπέ μοι οὕτως: “Πᾶσα προσευχὴ ἐν ἧ μὴ μοχθήσῃ τὸ σῶμα καὶ θλιβῆ ἔν αὐτῇ ἢ καρδιά, ἔκτρομα λογίζεται· χωρὶς ψυχῆς ἔστιν ἐκείνη ἢ προσευχή.”

Καὶ πάλιν ἔφη μοι: “Μετὰ ἀνθρώπου φιλονεικοῦντος, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ στήσαι θέλοντος, καὶ πονηροῦ τὴν διάνοιαν, καὶ ἀναιδούς εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, μήτε δώσεις μήτε λάβῃς παντελῶς, ἵνα μὴ μακρύνῃς ἀπὸ σοῦ τὴν καθαρότητα, ἣν ἐκτήσω μετὰ κόπου, καὶ ἐμπλήσης σου τὴν καρδίαν σκότους καὶ ταραχῆς.”

Περὶ ἑτέρου γέροντος διήγησις

Ἀπῆλθον ποτὲ εἰς κελλίον τινὸς τῶν πατέρων· οὐκ ἦνοιγε δὲ οὗτος ὁ ἅγιος τινὶ συχνῶς. Ὡς δὲ εἶδε με ἀπὸ τῆς θυρίδος, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἶμι, εἶπε μοι: “Βούλει εἰσελθεῖν;” κἀγὼ ἀντέφην: “Ναί τίμε πάτερ.” Μετὰ δὲ τὸ εἰσελθεῖν με καὶ εὐξασθαι καὶ καθίσαι,

* Aici începe *Cuvântul* 77 în *FR* 10.

mijloc și pentru începători ea este vătamătoare, întrucât ei au nevoie de multă pază și de supunere a simțurilor, dar bătrânii au străbătut timpul pazei și au parte de câștig în toate cele câte voiesc. Deoarece negustorii lipsiți de experiență în afacerile mari își pricinuiesc pagube, dar în afacerile neînsemnate sporesc repede. Și iarăși, după cum am spus, pentru orice lucru este o rânduială și pentru orice *viețuire* un timp cunoscut. Dar oricine începe înainte de vreme cele mai presus de măsura lui își îndoiește vătamarea, și nu câștigul. Dacă dorești aceasta, rabdă cu bucurie necinstirea fără de voie care vine prin iconomie asupra ta, și nu te tulbura, nici nu-l urî pe cel ce te necinstește.”

Mă aflu odată la o convorbire cu acel om înzestrat, care a gustat din pomul vieții prin sudoarea sufletească încă din dimineața tinereții lui până în seara bătrâneții sale. Și, după ce m-a învățat multe cuvinte despre virtute, mi-a spus astfel: „Orice rugăciune în care trupul nu ostenește și în care inima nu se zdrobește e socotită ca un avorton. Acea rugăciune este fără suflet.”

Și iarăși mi-a zis: „Să nu ai nimic de dat și de luat de la omul certăreț⁸, care vrea să-și impună părerea, nici de la cel cu *cugetarea* vicleană și nerușinat cu simțurile, ca să nu îndepărtezi de la tine *limpezimea* pe care ai câștigat-o cu osteneală și să-ți umpli inima de întuneric și de tulburare.”

Despre istorisirea unui alt Bătrân*

M-am dus odată la chilia unuia dintre părinți. Acest sfânt nu deschidea adeseori ușa cuiva. Când m-a văzut prin fereastră că sunt eu, mi-a spus: „Vrei să intri?” Iar eu am răspuns: „Da, cinstite Părinte!” După ce am intrat și ne-am rugat, ne-am așezat și s-a pornit multă vorbire, iar la sfârșit l-am întrebat: „Ce să fac, Părinte, că unii vin la mine și nici nu câștig, nici

καὶ λαλιὰν πολλήν κινήθηναί, ἔσχατον ἠρώτησα αὐτόν· “Τί ποιή-
σαι ἔχω, πάτερ, ὅτι τινὲς ἔρχονται πρὸς με καὶ οὔτε κερδαίνω οὔτε
ὠφελούμαι ἐκ τῆς συντυχίας αὐτῶν αἰδοῦμαι δὲ εἰπεῖν αὐτοῖς μὴ
ἔλθειν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν συνήθων κανόνων ἐμποδίζουσί με πολ-
λάκις καὶ διατοῦτο θλίβομαι.”

Πρὸς ταῦτα, ἀνταπεκρίθη μοι ἐκεῖνος ὁ μακάριος· “Ἦνίκα
τοιούτοι τινὲς πρὸς σέ ἔλθωσιν ἀγαπῶντες τὴν ἀργίαν, ὅταν κα-
θίσωσι μικρόν, ποιήσον σεαυτὸν ὅτι θέλεις ἀνίστασθαι εἰς προ-
σευχήν, καὶ εἰπέ τῷ εὐρισκομένῳ μετὰ μετανοίας· ‘Ἀδελφέ, δεῦρο
προσευξώμεθα, ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ κανόνος μου ἔφθασε καὶ οὐ δύ-
ναμαι διαβῆναι αὐτόν, ὅτι βάρος μοι ἐστὶ βουλομένῳ εἰς ἄλλην
ὥραν τοῦτον πληρῶσαι, καὶ γίνεται μοι αἰτία ταραχῆς, καὶ ἄνευ
ἀναγκαίου τινὸς οὐ δύναμαι ἐάσαι αὐτόν· νυνὶ δὲ οὐκ ἔστιν ἐπά-
ναγκες καταργῆσαι τὴν προσευχήν μου· καὶ μὴ ἐάσης αὐτόν τοῦ
μὴ εὐξασθαι μετὰ σοῦ. Ἐὰν δὲ εἴπη, ‘Πρόσευξαι σύ, ἐγὼ πορεύ-
σομαι’, ποιήσον αὐτῷ μετάνοιαν καὶ εἰπέ αὐτῷ, ‘Διὰ τὴν ἀγάπην,
κἂν τὴν μίαν ταύτην εὐχὴν ποιήσον μετ’ ἐμοῦ, ἵνα ὠφελῆθῶ ἐκ τῆς
εὐχῆς σου’. Καὶ ὅταν ἀναστῆτε, μάκρυνόν σου τὴν εὐχὴν καὶ ὑπὲρ
ὃ εἶωθας· ἐὰν γὰρ οὕτως ποιήσης αὐτοῖς, καθόσον πρὸς σέ παρα-
γένωνται, μαθόντες ὅτι οὐχ’ ὁμογνωμονεῖς αὐτοῖς οὔτε ἀγαπᾶς
τὴν ἀργίαν, ὅπουδὰν ἀκούσωσιν ὅτι ἐκεῖ εἶ, οὐ μὴ προσεγγίσωσι.
Βλέπε οὖν μὴ *πρόσωπον λαμβάνων ἀνθρώπου* καταλύσης τὸ
ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ εὐρεθῆ τις τῶν πατέρων ἢ ξένος κεκο-
πιακῶς, ἀντὶ μεγίστης σου εὐχῆς κρίνεται τὸ μετὰ τοῦ τοιούτου
στῆναι· καὶ ἐὰν ὁ ξένος ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὰς ματαιολογίας ἦ, τὸ
κατὰ δύναμιν ἀναπαύσας αὐτόν, ἀπόλυσον *ἐν εἰρήνῃ*.”

Εἶπε ποτέ τις τῶν ἁγίων· “Θαυμάζω ὅτι ἀκούω τινὰς ποιοῦντας
ἐν ταῖς κέλλαις αὐτῶν ἐργόχειρον, καὶ δυναμένους ἀνελλιπῶς

131 πρόσωπον... ἀνθρώπου] Syr habet *ἐν τῇ κέλλῃ τοῦ ἀνθρώπου* (BD 145, 20-21) = μὴ αἰ-
δούμενος πρόσωπον ἀνθρώπου

nu mă folosesc din tovărășia lor, dar mă rușinez să le spun să nu
mai vină; ba încă și de la canonul meu obișnuit mă împiedică
adeseori și, de aceea, mă necăjesc.”

La acestea acel Fericit mi-a răspuns: „Când vin la tine unii
ca aceștia care iubesc nelucrarea, după ce șed puțin, prefă-te
că vrei să te ridici la rugăciune și spune-i celui aflat cu tine,
făcându-i metanie: «Frate, vino să ne rugăm, pentru că a sosit
vremea să-mi fac canonul și nu pot să o trec cu vederea, pen-
tru că îmi este o povară când vreau să fac acest canon în altă
vreme și mi se face pricină de tulburare și, de aceea, fără un
motiv constrângător nu pot să îl las deoparte. Dar acum nu
este nimic care să mă silească să-mi las rugăciunea!» Și să nu-l
lași pe acela să nu se roage împreună cu tine. Iar dacă va zice:
«Roagă-te tu, că eu plec!», fă-i metanie și spune-i: «Pentru
iubire, fă măcar rugăciunea aceasta împreună cu mine, ca să
am folos din rugăciunea ta!» Iar când vă ridicați, prelungește-
ți rugăciunea mai mult decât obișnuiești să o faci, pentru
că, dacă le vei face astfel [celor ce vin la tine], atunci, aflând ei
că nu gândești ca ei și că nici nelucrarea nu o iubești, oriunde
vor auzi că te afli tu, nu se vor mai apropia. Vezi așadar ca nu
cumva, rușinându-te de fața omului, să te oprești de la lucrul
lui Dumnezeu. Dacă însă se va găsi la tine vreunul dintre
părinți sau vreun străin obosit, faptul de a sta împreună cu
el și se va socoti în locul celei mai mari rugăciuni. Iar dacă
străinul este dintre iubitorii de vorbire în deșert, odihnește-l
după putere și slobozește-l în grabă.”

A spus cândva unul dintre sfinți: „Mă minunez că aud de unii
care săvârșesc în chiliile lor rucodelie și pot, fără lipsă, să-și facă și

135 ἐν εἰρήνῃ] cum Syroc *صلى* (V 125, 7^b), Syroc autem habet *صلى* (BD 146, 3) =
yorgács

ποιῆσαι καὶ τὸν κανὼνα αὐτῶν καὶ μὴ ταράσσεσθαι. Ἐφη δὲ λόγον, θαύματος ἄξιον. Ἐν ἀληθείᾳ λέγω, ὅτι ἐὰν ἀπέλθω εἰς ὕδωρ, ταράσσομαι ἀπὸ τῆς συνήθους μοι τάξεως καὶ ἐμποδίζομαι τῆς τελειώσεως *τοῦ διακριτικοῦ* μου." 140

Περὶ ἐρωτήσεως ἀδελφοῦ

Ἠρωτήθη ποτὲ ὁ αὐτὸς γέρων ὑπὸ τινος ἀδελφοῦ· "Τί ποιῶ, ὅτι πολλάκις μοι γίνεται τι πρᾶγμα οὗ χρεῖαν ἔχω, ἢ διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἢ δι' ἔργον, ἢ δι' ἦν τινα οὖν αἰτίαν, καὶ τούτου χωρὶς οὐ δύναμαι πολιτεύσασθαι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ. Καὶ βλέπων τινὰ τοῦτου χρεῖαν ἔχοντα καὶ νικῶμενος ὑπὸ τοῦ ἐλέους, δίδωμι τούτῳ αὐτό· ἢ αἰτηθεὶς ὑπὸ τινος, καὶ ἀναγκάζομαι ὑπὸ τε τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐντολῆς, καὶ παρέχω αὐτό. Καὶ μετὰ ταῦτα ἡ χρεῖα ποιεῖ με εἰς μέριμναν καὶ ταραχὴν λογισμῶν, καὶ σκορπίζει μου τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν ἡσυχίαν μερίμνης. Καὶ πολλάκις ἀναγκάζομαι ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς ἡσυχίας καὶ ἀπελθεῖν εἰς ζήτησιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Ἐὰν δὲ ὑπομείνω τοῦ μὴ ἐξελεθεῖν, ἐν θλίψει πολλῇ καὶ θορύβῳ τῶν λογισμῶν γίνομαι. Οὐκ οἶδα οὖν τί τῶν δύο ἐκλέξομαι ἐμαυτῷ· τὴν παύουσαν καὶ σκορπίζουσάν μου τὴν ἡσυχίαν διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἢ ὑπεριδεῖν τὴν αἵτησιν καὶ μένειν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ." 145 147 150 155

Πρὸς ταῦτα ἀνταπεκρίθη μοι ὁ γέρων καὶ εἶπε· "Πᾶσα ἐλεημοσύνη, ἢ ἀγάπη, ἢ εὐσπλαγχνία, ἢ ὅτιοῦν διὰ τὸν Θεὸν νομιζόμενον εἶναι – ἀπὸ τῆς ἡσυχίας κωλύον σε, καὶ αἶρον ἀπὸ σου *τὸ οἶμα* σου ἐπὶ τὸν κόσμον, καὶ ἐμβάλλον σε εἰς μέριμναν, καὶ ταράσσον σε ἀπὸ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκκόπτον τὰς εὐχάς σου, καὶ εἰσάγον σοι θόρυβον λογισμῶν, καὶ παῦον σε τῆς μελέτης τῶν θείων ἀναγνώσεων, *ἥτις ἐστὶν ὄπλον* ἀπὸ τῶν μετεωρισμῶν, 160

* Aici începe *Cuvântul* 78 în *FR* 10.

141 τοῦ διακριτικοῦ] *Syr habet* ܩܘܪܝܢܐ (BD 146, 10) = τῶν διακριτικῶν (*intell.* τῶν ἔργων

canonul lor și să nu se tulbure." A spus și un cuvânt vrednic de minunare: „Cu adevărat spun că, dacă merg după apă, mă tulbur din rânduiala mea obișnuită și sunt împiedicat să duc la împlinire lucrările virtuții.”

*Despre întrebarea unui frate**

Același Bătrân a fost întrebat cândva de către un frate: „Ce să mă fac, că adeseori mi se întâmplă să am nevoie de vreun lucru, fie pentru slăbiciunea mea, fie pentru rucodelia mea, fie pentru o oarecare pricină și, fără acesta, nu pot viețui în isihie. Dar când văd pe cineva că are nevoie de el, fiind biruit de milă, i-l dau lui. Sau, dacă mi-l cere cineva și sunt silit de iubire și de porunca [Scripturii], i-l dau. Apoi trebuința îmi pricinuieste griji și tulburare a gândurilor și îmi împrăstie *cugetul* de la îndeletnicirea cu isihia. Adeseori, acestea mă silesc să ies din pustie și să merg în căutarea aceluia lucru. Dacă fac răbdare ca să nu ies, ajung în mare strâmtorare și zarvă a gândurilor. Așadar, nu știu pe care din cele două să o aleg: ceea ce, pentru odihnirea fratelui meu, curmă și împrăstie isihia, sau trecerea cu vederea a cererii lui și rămânerea în isihie.”

La acestea Bătrânul mi-a răspuns și a zis: „Orice milostenie sau iubire sau milostivire sau orice se socotește ca fiind pentru Dumnezeu, dar care te împiedică de la isihie și te răpește în lume, și te bagă în grijă, și te tulbură din pomenirea lui Dumnezeu, și îți întrerupe rugăciunile, și te vâără în zarva gândurilor, te întrerupe din meditarea dumnezeieștilor citiri și de

τῆς ἀρετῆς) 159 τὸ οἶμα] *intell.* τὸ ὑπεραρθῆναι (τοῦ κόσμου), cf. *lez.* 47, 11 163 ἥτις... ὄπλον] *Syroc habet* ܩܘܪܝܢܐ (V 124, 104* V 562, 42*) = καὶ ὄπλον *sive* καὶ τοῦ ὄπλου, *Syroc autem habet* ܩܘܪܝܢܐ (BD 147, 16) = καὶ τῆς γαλήνης

καὶ λύον τὴν παραφυλακὴν σου, καὶ ποιοῦν σε μετὰ τὸ δεδῆ-
σθαι περιπατῆσαι, καὶ μετὰ τὸ μονωθῆναι συναναστρέφεσθαι, 165
καὶ ἐξυπνίζον ἐπάνω σου τὰ θεταμμένα πάθη, καὶ διαλύον τὴν
ἐγκράτειαν τῶν αἰσθήσεών σου, καὶ ἐγειρον τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου
σου θνήξιν, καὶ κατάγον σε ἀπὸ τῆς γεωργίας τῆς ἀγγελικῆς ἧς
τὸ ἔργον μία φροντίς, καὶ ἐν τῷ μέρει τῶν κοσμικῶν ἰστών σε -,
ἀπόλοιτο ἐκείνη ἢ δικαιοσύνη. 170

Πλήρωμα τῆς ὀφειλῆς τῆς ἀγάπης ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν σωματι-
κῶν, τοῦ ἔργου τῶν κοσμικῶν ἐστίν, ἢ τῶν μοναχῶν τῶν ἐνδεδεστέ- 148
ρων ὄντων τῶν ἐν ἡσυχίᾳ διαγόντων, ἢ τῶν ἐχόντων τὴν ἡσυχίαν
μειγμένην ἐν ὁμοιοῖα μετ' ἀλλήλων καὶ εἰσερχομένων διηλεκτῶς
καὶ ἐξερχομένων· καὶ τοῦτο τοῖς τοιοῦτοις καλὸν καὶ ἀξιάγαστον. 175
Τοῖς μέντοι ἐν ἀληθείᾳ ἐκλεξαμένοις τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀναχώ-
ρησιν σώματι καὶ νοῖ, τοῦ στήσαι τὰς διανοίας αὐτῶν εἰς τὴν με-
μονωμένην εὐχὴν, ἐν τῇ θνήξει τῶν παρερχομένων καὶ τῆς μνήμης
καὶ θεάς τῶν πραγμάτων, οὐ πρέπει τῇ τῶν σωματικῶν γεωργίᾳ
καὶ τῇ δικαιοσύνῃ τῶν φανερῶν πραγμάτων, ἵνα δι' αὐτῶν δικαιο- 180
συνῶν, τῷ Χριστῷ ὑπηρετεῖν, ἀλλὰ τῇ νεκρώσει τῶν μελῶν αὐτῶν
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ τοῦ ἀποστόλου λόγιον, προσφέρειν αὐτῷ
θυσίαν καθαρὰν τε καὶ ἄμωμον, τὴν τῶν λογισμῶν, ἀπαρχὴν τῆς
αὐτῶν γεωργίας καὶ τὴν θλίψιν τῶν σωμάτων, ἐν τῇ ὑπομονῇ τῶν
κινδύνων διὰ τὴν μέλλουσαν ἐλπίδα· ἢ γὰρ μοναχικὴ πολιτεία τῇ 185
τῶν ἀγγέλων ἐφάμιλλος καθέστηκεν· οὐ πρέπει δὲ ἡμῖν εἶσαι τὴν
ἐπουράνιον γεωργίαν καὶ πραγμάτων ἀντέχεσθαι."

Περὶ μέμψεως ἀδελφοῦ

Ἐμέμφθη ποτέ τις ἀδελφὸς ὡς μὴ ποιήσας ἐλεημοσύνην, καὶ 190
μετὰ παρηγορίας ἀνταπεκρίθη τῷ μεμψαμένῳ· "Μοναχοῖς οὐχ'

* Aici începe *Cuvântul* 79 din *FR* 10.

la pacea față de împrăștiere și îți destramă paza, și te face să
umbli după ce te-ai legat, și, după ce te-ai însingurat, te face
să te întovărășești cu alții și trezește asupra ta patimile care
au fost îngropate, și destramă înfrânarea simțurilor tale, și te
înviază din moartea ta față de lume, și te coboară din plugăria
cea îngerească, a cărei lucrare are o singură grijă, și te așază în
ceata mirenilor – fie ca acea dreptate să piară!

171 Împlinirea datoriei iubirii prin odihna în cele trupești este
lucrarea mirenilor sau a monahilor cu lipsuri în viețuirea lor
din isihie sau a celor care au liniștea amestecată, fiind înțeleși
între ei, și care intră și ies neîncetat [din pustie]⁹. Pentru unii
ca aceștia e un lucru bun și vrednic de laudă. Dar pentru cei
care au ales cu adevărat retragerea din lume cu trupul și cu
cugetul, pentru ca *mintea* lor să stea în rugăciunea însingurată
prin moartea față de cele trecătoare, față de amintirea și vede-
rea lucrurilor, nu li se cuvine acestora să Îi slujească lui Hristos
prin plugăria celor trupești și prin dreptatea lucrurilor văzute,
ca prin ele să se îndreptățească, ci, prin omorârea mădurelor
lor de pe pământ, potrivit cuvântului apostolic, să-I aducă
jertfa cea curată și neprihănită a gândurilor, ca pârgă a plugă-
riei lor, și strâmtorarea trupurilor prin răbdarea primejdiilor
pentru nădejdea viitoare. Pentru că *viețuirea* monahală se ia
la întrecere cu cea a îngerilor. Nu ni se cade să lăsăm plugăria
cerească și să ne ocupăm cu lucrurile."

cf. Col. 3, 5

Despre musturarea unui frate*

190 Un frate a fost cândva musturat pentru că nu a făcut mi-
lostenie, iar el a răspuns cu îndrăzneală celui care l-a musturat:
„Pustnicii nu au datoria de a face milostenie.” Cel ce l-a mus-
trat i-a răspuns: „Este vădit și arătat că pustnicul nu e obligat

ὑπόκειται ποιεῖν ἐλεημοσύνην.” Καὶ πρὸς αὐτὸν ἀντέφη ὁ μεμψάμενος· “Δῆλος ἐστὶ καὶ φανερός ὁ μοναχός, ὃς οὐχ' ὑπόκειται ποιεῖν ἐλεημοσύνην· ἐκεῖνος γὰρ ἐστίν, ὃς ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ δύναται εἰπεῖν τῷ Χριστῷ, ὡς γέγραπται, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τουτέστιν ἐκεῖνος ὁ μὴδὲν ἔχων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μὴ κατεργάζων ἑαυτὸν ἐν τοῖς σωματικοῖς καὶ μὴ ἔχων κατὰ νοῦν τι τῶν ὀρωμένων, μὴ δὲ μερμυρῶν κτήσασθαι τι, ἀλλὰ καὶ ἐάν τις δώσει τι αὐτῷ, λαμβάνων τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν μόνα, τῶν δὲ ὑπὲρ ταύτην λόγον μὴ ποιούμενος, καὶ ἔστιν ὡς τὸ πετεινὸν ἐν τῇ ἀναστροφῇ αὐτοῦ· τῷ τοιοῦτῳ οὐχ' ὑπόκειται ποιῆσαι ἐλεημοσύνην· πῶς γὰρ ἀφ' ὧν πραγμάτων ἐλεύθερός ἐστι δύναται δοῦναι ἐτέρῳ; Ἐάν δὲ τις ἐργάζεται ταῖς ἰδίαις χερσὶν καὶ παρ' ἄλλων λαμβάνη, ἐποφείλεται αὐτῷ δοῦναι ἐλεημοσύνην, καὶ τὸ ἀμελεῖσαι ταύτης, ἐναντίον τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ ἐν τοῖς κρυπτοῖς οὐ προσεγγίζει τῷ Θεῷ, οὔτε δουλεύειν αὐτῷ οἶδεν ἐν πνεύματι, καὶ τῶν φανερῶν οὐ φροντίζει, ἅτινα δυνατὰ αὐτῷ ἐστί, ποῖα ἐτέρα ἐλπίς ἔσται τῷ τοιοῦτῳ, δι' ἧς κτήσεται ἑαυτῷ τὴν ζωὴν; Ὁ τοιοῦτος *ἀσύνετός* ἐστίν.”

Ἐτερος γέρων εἶπεν· “Ἐγὼ θαυμάζω ἐκ τῶν ταρασσόντων ἑαυτοὺς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἡσυχίας, ὅπως ἄλλους ἀναπαύσωσιν ἐν τοῖς σωματικοῖς.”

Καὶ πάλιν ἔφη· “Ὁὐ χρεὶ ἡμᾶς συμμίξει τῷ ἔργῳ τῆς ἡσυχίας μέρμυραν τινὸς ἐτέρου· πᾶν δὲ ἔργον τιμᾶσθω ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ, ἵνα μὴ γένηται ἡ διαγωγὴ ἡμῶν πεφυρμένη· ὁ γὰρ πολλῶν ἔχων μέρμυραν, δοῦλος ἐστὶ τῶν πολλῶν, ὁ δὲ πάντα καταλείψας καὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς μέρμυραν ποιῶν, οὗτος φίλος τῷ Θεῷ ἐφύκε. Βλέπε ὅτι οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην καὶ πληροῦντες τὴν ἀγάπην τῷ πλησίον ἐν τοῖς σωματικοῖς, οὗτοι πολλοὶ εἰσὶν ἐν τῷ κόσμῳ· οἱ δὲ ἐργάται τῆς καλῆς ἡσυχίας καὶ

209 ἀσύνετός] cum Syroc (V 125, 9' V 124, 105' V 562, 43'), Syror autem habet πῶ

să facă milostenie, pentru că acesta este cel ce «cu fața descoperită» Îi poate spune lui Hristos, după cum e scris: «Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție!», adică este acela care, neavând nimic pe pământ și nelucrând pentru sine ceva din cele trupești și neavând în minte ceva din cele văzute, nu se îngrijește să câștige ceva, ci și dacă cineva îi dă vreun lucru, le primește numai pe cele de trebuință, fără să vorbească despre cele care îi depășesc trebuința, și este ca o pasăre în viețuirea lui. Unul ca acesta nu are datorita de a face milostenie. Pentru că cum poate să dea altuia din lucrurile de care este lipsit? Dar dacă cineva lucrează cu mâinile sale și primește [milostenie] de la alții, este dator să dea milostenie, iar lenevirea de la aceasta este contrară poruncii Domnului. Căci dacă cineva nu se apropie de Dumnezeu în cele ascunse și nici nu știe să-I slujească în duh, nici nu se îngrijește de cele văzute care sunt în puterea lui, ce altă nădejde va avea unul ca acesta prin care își va dobândi viața? Unul ca acesta să fie anatema!”

Un alt Bătrân a spus: „Eu mă mir de cei ce se tulbură pe ei înșiși în lucrarea isihiei ca să-i odihnească pe alții în trebuințele trupești.”

Și iarăși a spus: „Nu trebuie să amestecăm în lucrarea isihiei grija pentru altceva. Fiecare lucru să fie cinstit la locul lui, pentru ca *viețuirea* noastră să nu fie amestecată, fiindcă cel ce are grija de multe este robul multora, iar cel ce le-a părăsit pe toate și se îngrijește numai de starea sufletului său este prietenul lui Dumnezeu. Vezi că cei ce fac milostenie și împlinesc iubirea față de aproapele în cele trupești sunt mulți în lume, iar lucrătorii isihiei celei bune și care au îndeletnicirea întru Dumnezeu abia de se găsesc unii și sunt rari! Cine dintre cei

(BD 149, 13) = ἀνάθεμα

2 Cor. 3, 18

Mt. 19, 27

cf. Mt. 6, 26

οί ασχολούμενοι ἐν τῷ Θεῷ, μόλις εὐρίσκονται καὶ σπάνιοι εἰσὶ. Τίς δὲ ἐκ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ποιούντων ἐλεημοσύνην ἢ δικαιοσύνην ἐν τοῖς σωματικοῖς ἠδύνατο ἐν τῶν χαρισμάτων φθάσαι, ὧν καταξιοῦνται παρὰ Θεῷ οἱ ἐν ἡσυχίᾳ καθήμενοι;”

Καὶ πάλιν εἶπεν· “Ἐὰν ἡ κοσμικός, ἐν τῇ διαγωγῇ τῶν ἀγαθῶν κοσμικῶν ἀναστρέφου· εἰ δὲ μοναχὸς εἶ, ἐν τοῖς ἔργοις ἐν οἷς ἀριστεύουσιν οἱ μοναχοὶ διάπρεπε. Εἰ μέντοι ἐν ἑκατέροις βούλει ἀναστραφῆναι, ἀπὸ τῶν δύο πέσειν μέλλεις.” Ἔργα μοναχοῦ εἰσὶ ταῦτα· ἐλευθερία ἀπὸ τῶν σωματικῶν καὶ ὁ ἐν προσευχαίς σωματικὸς κόπος καὶ ἡ ἀδιάλειπτος πρὸς Θεὸν μνήμη τῆς καρδίας. Εἰ οὖν δυνατόν σοι χωρὶς τούτων αὐταρκεῖσθαι ταῖς κοσμικαῖς ἀρεταῖς, κρῖνον σὺ.”

Οὐ δύναται ἄρα μοναχὸς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ κακοπαθῶν τὰς δύο ἀναστροφὰς κτήσασθαι, λέγω δὴ μέριμναν Θεοῦ καὶ φέρειν καὶ φροντίδα ἐτέρου ἐν τῇ καρδίᾳ;

Ἐγὼ μὲν οἶμαι ὅτι, οὐδ' ὅταν ἀφήσῃ πάντα ὁ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ βουλόμενος ἀναστρέφεσθαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καὶ μόνης φροντίξῃ, δύναται ἀνελλιπῶς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἡσυχίας πολιτεῦσασθαι, κἂν ἔξω γένηται τῆς βιωτικῆς μερίμνης· πόσῳ μᾶλλον ἐὰν ἄλλου φροντίσῃ.

Κατέλιπεν ὁ Κύριος ἑαυτῷ ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς δουλεύοντας αὐτῷ, καὶ ἐπιμελουμένους τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ λειτουργοῦντας.

Οὐ γὰρ ἐν μόνοις τοῖς πράγμασι τῶν ἐπιγείων βασιλέων διαφορὰς τάξεων ἔστιν ἰδεῖν, ἐνδοξοτέρων ὄντων τῶν αἰεὶ κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἰσταμένων καὶ τοῖς μυστηρίοις αὐτῷ κοινωνούντων, τῶν ὄντων ἐν τοῖς ἐξωτικοῖς πράγμασι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἐπουρανοῦ βασιλέως ἔστι ταῦτα ἰδεῖν· πόσῃ παρορησίᾳ κέκτηνται οἱ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ μετ' αὐτοῦ μυστηριάζοντες διὰ τῆς προσευχῆς πάντοτε, καὶ πόσου πλούτου ἐπουρανοῦ τὸ καὶ ἐπιγείου καταξιοῦνται, καὶ πόσῃ ἐνδείκνυσιν τὴν αὐτῶν

care fac milostenie în lume sau dreptate prin cele trupești a putut să ajungă la vreuna dintre harismele de care s-au învrednicit de la Dumnezeu cei ce șed în isihie?”

Și iarăși a zis: „Dacă ești mirean, să petreci în *viețuirea* mirenilor buni, iar dacă ești pustnic, îndeletnicește-te cu *ostenelile* prin care se disting pustnicii. Dacă vrei să petreci în amândouă, vei cădea din amândouă. Ostenelile pustnicului sunt acestea: libertatea față de cele trupești, osteneala trupei-că în rugăciuni, neîncetata îndreptare către Dumnezeu prin meditația inimii¹⁰. Dacă îți este cu puțință ca fără acestea să te îndestulezi cu virtuțile lumești, judecă tu!”

Întrebare: Așadar, pustnicul care rău-pătimizește întru isihie nu poate să dobândească ambele feluri de *viețuire*, adică grija pentru Dumnezeu și grija în inimă pentru aproapele?

Răspuns: Socotesc că, dacă cel ce voiește să viețuiască în isihie și să se îngrijească numai de sufletul său nu poate viețui fără lipsuri în lucrarea isihiei nici măcar când le părăsește pe toate, nici chiar dacă se află în afara grijii celei pentru viață, cu cât mai puțin dacă se va îngriji și de altcineva.

Domnul i-a lăsat pentru Sine în lume pe cei care Îi slujesc Lui și se îngrijesc de copiii Lui, și i-a ales pentru Sine pe cei care liturghisesc înaintea Sa¹¹.

Pentru că nu numai în treburile împăraților pământești se pot vedea diferite cete – unele mai slăvite stând pururea în fața împăratului și împărtaşind-se de tainele lui, iar altele ocupându-se de lucrurile mai din afară –, ci și în cele ale Împăratului ceresc se pot vedea acestea. Câtă îndrăzneală au dobândit cei care petrec tainic pururea împreună cu El prin rugăciune și de câtă bogăție cerească și pământească se învrednicesc și cât de mare este puterea lor asupra întregii zidiri față de cei care Îi slujesc lui Dumnezeu prin avuții și lucruri de-ale

ἐξουσίαν κατὰ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ ἐκείνους τοὺς διὰ κτημάτων καὶ βιωτικῶν πραγμάτων δουλεύοντας τῷ Θεῷ, καὶ ἐν τῇ ἀγαθοεργίᾳ αὐτῶν εὐαρεστοῦντας αὐτῷ, εἰ καὶ τοῦτο μέγιστον καὶ καλὸν πάνυ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς, οὐκ ἐκ τούτων τῶν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ ὄντων ἑλλίπων τύπον λαβεῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀθλητῶν καὶ ἀγωνιστῶν ἁγίων, τῶν καλῶς πολιτευσαμένων, καὶ ἐκείνων τῶν καταλειψάντων τὰ βιωτικά καὶ ἐν γῆ γεωργησάντων τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν, ἐκείνων τῶν καθάπαξ ἀπωσαμένων τὰ γῆινα καὶ ἐκτεινάντων τὰς χεῖρας πρὸς τὰς τοῦ οὐρανοῦ πύλας.

Ἐν τίνι εὐηρέστησαν οἱ ἀρχαῖοι ἅγιοι τῷ Θεῷ, οἵτινες προωδοποίησαντο τὴν ὁδὸν ἡμῖν τῆς πολιτείας ταύτης; Ὁ ἐν ἁγίοις Ἰωάννης ὁ Θηβαῖος, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀρετῶν, ἡ πηγὴ τῆς προφητείας, ἀρα ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀναπαύων τοὺς ἀδελφοὺς ἔσωθεν τοῦ ἐγκλειστηρίου αὐτοῦ εὐηρέστησε τῷ Θεῷ ἢ ἐν προσευχῇ καὶ ἡσυχίᾳ; Ὅτι μὲν γὰρ καὶ ἐν ἐκείνοις πάλιν τινὲς εὐηρέστησαν αὐτῷ, οὐκ ἀντιλέγω, ἀλλ' ἐνδεέστερον τῶν διὰ προσευχῆς καὶ τῆς τῶν πάντων καταλείψεως. Ἡ γὰρ βοήθεια τῶν ἐν ἡσυχίᾳ εὐδοκμοῦντων τοῖς ἰδίους ἀδελφοῖς, φανερὰ τίς ἐστι, λέγω δὴ τὸ βοηθῆσαι ἡμῖν λόγῳ ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἢ τὸ προσφέρειν ὑπὲρ ἡμῶν ἐντεῦξεις· ἐκτός γὰρ τούτων, μνήμη ἢ μέρος τινος ἕνεκεν βιωτικῶν, ἐὰν καθεύδῃ ἐν καρδίᾳ τῶν ἐν ἡσυχίᾳ καθημένων, οὐκ ἐστι τῆς πνευματικῆς σοφίας. Τὸ γὰρ Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, τὰ ὄντα αὐτῷ καὶ τὰ τῷ πλησίον καὶ τὰ τῷ Θεῷ, οὐ τοῖς ἡσυχάζουσιν εἴρηται, ἀλλὰ τοῖς ἔξω πολιτευομένοις· τοῖς γὰρ τῇ ἀγγελικῇ τάξει ἀναστρεφομένοις, λέγω δὴ τῇ τῆς ψυχῆς μερίμνῃ, ἐν τοῖς βιωτικοῖς εὐαρεστεῖν αὐτῷ οὐκ ἐντέταλται, τουτέστι φροντίζειν ἐργοχείρου ἢ λαβεῖν ἀπὸ τινος καὶ δοῦναι ἑτέρῳ. Ὡστε οὐ δεῖ τὸν μοναχὸν ἔχειν μέρος μιναν τινὸς κινουῦντος καὶ καταβιβάζοντος τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς στάσεως αὐτοῦ τῆς πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.

vieții și care prin faptele lor bune Îi sunt bineplăcuți, chiar dacă și acest lucru este foarte mare și bun! Așadar, nu trebuie ca noi să luăm pildă de la aceștia care sunt cu lipsuri în lucrările lui Dumnezeu, ci de la atleții și de la sfinții luptători care bine au viețuit și de la cei care le-au părăsit pe cele ale vieții și au plugărit pe pământ Împărăția cerească și au lepădat, o dată pentru totdeauna, cele pământești și și-au întins mâinile spre porțile Cerului.

Prin ce au plăcut lui Dumnezeu sfinții cei de demult care au călătorit înainte de noi pe calea acestei *viețuirii*? Cel între sfinți Ioan Tebeul¹², comoara virtuților, izvorul prorociei, oare a fost bineplăcut lui Dumnezeu odihnindu-i pe frați prin cele trupești înlăuntrul locului său de zăvorăre, sau prin rugăciune și isihie? Nu tăgăduiesc că și prin acelea unii I-au fost bineplăcuți, dar mai puțin decât cei [care I-au fost bineplăcuți] prin rugăciune și prin părăsirea a toate. Pentru că ajutorul pe care cei iscușiți în isihie îl dau fraților lor este vădit, vorbesc de ajutorul pe care ni-l dau prin cuvânt în vreme de trebuință sau de rugăciunile pe care le fac pentru noi. Căci, în afară de acestea, amintirea sau grija față de vreun lucru al vieții, dacă doarme în inima celor ce șed în isihie, nu ține de înțelepciunea duhovnicească. Deoarece cuvântul: „Dați cezarului cele ce sunt ale cezarului, și lui Dumnezeu, cele ce sunt ale lui Dumnezeu“, cele ale sale, sieși, cele ale aproapelui, aproapelui și cele ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu nu s-a spus pentru cei din isihie, ci pentru cei care viețuiesc în cele din afară. Pentru că celor ce petrec în lucrarea îngerilor¹³, vorbesc despre cugetarea la sine¹⁴, nu li s-a poruncit să-I fie bineplăcuți prin cele ale vieții, adică să se îngrijească de lucrul de mână sau să ia de la cineva și să dea altcuiva. Prin urmare, pustnicul nu trebuie să aibă grija a ceva care îi mișcă și îi coboară *cugetul* din starea lui înaintea feței lui Dumnezeu.

Εἰ δέ τις ἀντιλέγοι, μνημονεύων τοῦ θείου Παύλου, ὅτι ἐκεῖ-
 νος *ειργάζεται τοῖς ἰδίαις χερσὶ* καὶ ἐποίει ἐλεημοσύνας, ἐροῦμεν
 αὐτῷ ὅτι ὁ Παῦλος καὶ μόνος ἠδύνατο πάντα· ἄλλον δὲ Παῦλον
 οὐκ οἶδαμεν γενόμενον καὶ δυνάμενον πρὸς πάντα κατ' ἐκείνον.
 δεῖξον γάρ μοι σὺ ἕτερον Παῦλον, κἀγὼ σοὶ πείθομαι. Λοιπὸν
 τὰ οἰκονομικῶς γινόμενα, μὴ ἀγάγῃς ἐν τῷ μέσῳ τῶν καθολι-
 κῶν πραγμάτων· ἕτερον γάρ ἐστι τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ
 ἕτερον ἢ πρᾶξις τῆς ἡσυχίας. Σὺ δέ, εἰ βούλει κρατῆσαι τῆς ἡσυ-
 χίας, γενοῦ ὡς τὰ χερουβὶμ, τὰ μηδενὸς φροντίζοντα βιωτικοῦ,
 καὶ μὴ ἡγοῦ εἶναι τινὰ ἄλλον ἐν τῇ γῆ πλὴν σοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ,
 οὗ φροντίζεις ὡς ἐδιδάχθης ὑπὸ τῶν πατέρων σου τῶν πρὸ σοῦ
 γεγονότων.

Ἐὰν γὰρ μὴ σκληρύνῃ τις τὴν καρδίαν καὶ βιαίως συνέξει τὸ
 ἔλεος αὐτοῦ, ἵνα γένηται μακρὰν ἀπὸ τῆς πάντων μερίμνης, τῆς τε
 διὰ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τινὰ βιωτικά, καὶ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ μόνῃ ἐν
 τοῖς ὠρισμένοις αὐτῷ καιροῖς ἐμμένῃ, ἐλευθερωθῆναι τῆς ταρα-
 χῆς καὶ τῆς μερίμνης καὶ ἐν ἡσυχίᾳ γενέσθαι οὐ δύναται.

Ὅταν ἔλθῃ σοὶ ἐνθύμησις τοῦ φροντίζειν τινὸς λόγῳ ἀρετῆς,
 ὥστε σκεδάσαι ἀπὸ σοῦ τὴν οὖσαν σοὶ *γαλήνην* ἐν τῇ καρδίᾳ,
 εἰπὲ αὐτῇ· “Καλὴ ἐστὶν ἡ τῆς ἀγάπης *δόδος* καὶ τὸ διὰ Θεὸν
 ἔλεος, ἀλλὰ κἀγὼ διὰ τὸν Θεὸν οὐ θέλω αὐτήν· *Στήθι μοι γάρ,
 ἔφησέ τις μοναχός, ὅτι διὰ τὸν Θεὸν τρέχω ὀπίσω σου·” κἀκείνος
 ἀντέφη*, “Κἀγὼ διὰ τὸν Θεὸν φεύγω ἐκ σοῦ.”

Ὁ ἀββᾶς Ἀρσένιος οὕτε διὰ τὸν Θεὸν οὕτε πρὸς ὠφέλειαν
 οὕτε πρὸς ἄλλο τι ὑπῆντα τινί.

Ἄλλος διὰ τὸν Θεὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλάλει, καὶ ἅπαντας τοὺς
 ἐρχομένους ξενικούς ἐδέχετο, ἐκείνος δὲ ἀντί τοῦδε ἐξελέξατο

299 γαλήνην] *Syr habet κελρα καίμαα* (BD 153, 18) = μνήμην τοῦ Θεοῦ 300 δόδος]
Syr habet κίσοα (BD 153, 19) = διαγωγή 301–303 Στήθι... ἀντέφη] *Syr habet Δ ἰδα*
καὶ τὸν κελρα οὐ τὸν κελρα καὶ εἰ κελρα Δδρα κα (BD 153, 21–22) = ἔστηκέ μοι γάρ

Dar dacă cineva se va împotrivi, amintind de dumnezeu-
 iescul Pavel, cum că acesta lucra cu mâinile sale și făcea mi-
 lostenii, îi vom răspunde că Pavel putea și singur să le facă pe
 toate. Dar alt Pavel care să le poată face pe toate ca acela nu
 știm să mai fi fost. Arată-mi un alt Pavel și mă vei convinge!
 Prin urmare, să nu le aduci printre lucrurile care sunt pentru
 toți pe cele săvârșite prin economie. Căci altceva este lucrul
 Evangheliei, și altceva făptuirea isihiei. Dar dacă tu vrei să ții
 isihia, fă-te ca heruvimii, care nu se îngrijesc de nimic din cele
 ale vieții, și nu crede că mai este altcineva pe pământ în afară
 de tine și de Dumnezeu, de Care te îngrijești, după cum ai
 fost învățat de către părinții tăi cei mai dinainte de tine.

Pentru că, dacă nu-și va înăspri cineva inima și nu își va
 stăpâni cu sila mila ca să stea departe de grija tuturor – și a
 celei pentru Dumnezeu, și a celei pentru vreun lucru dintr-ale
 vieții¹⁵ – și dacă nu va stăruï doar în rugăciune în vremile
 rânduite, nu va putea să stea în isihie și să se elibereze de tul-
 burare și de grijă.

Când îți amintești să te îngrijești de ceva pentru virtu-
 te, așa încât pomenirea lui Dumnezeu aflată în inima ta se
 împrăstie, spune-i acestui gând: „Bună este *viețuirea* iubirii și
 milostenia pentru Dumnezeu, dar eu, pentru Dumnezeu, nu
 o vreau! Pentru că mi s-a rânduit să te alung pentru Dumne-
 zeu“ – a spus monahul, iar pomenirea lui Dumnezeu i-a zis:
 „Și eu, pentru Dumnezeu, plec de la tine!“

Avva Arsenie nu se întâlnea cu nimeni, nici pentru Dum-
 nezeu, nici pentru folos, nici pentru altceva.

Un altul vorbea pentru Dumnezeu întreaga zi și îi primea
 pe toți străinii care veneau la el, dar [Arsenie], în loc de acestea,

ἐκδιώκειν σε διὰ τὸν Θεόν. Ἐφη τοῦτο ὁ μοναχός, (καὶ ἡ ἐνθύμησις) ἔφη αὐτῷ

τὴν σιγὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν, καὶ διατοῦτο «μετὰ τοῦ θείου Πνεύ-
ματος» ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης τοῦ παρόντος βίου μετὰ γαλήνης
μεγίστης «διέπλεε τῷ πλοίῳ τῆς ἡσυχίας», ὡς φανερῶς ὠράθη 310
τοῖς ἀγωνισταῖς τοῖς ἐξερευνήσασι περὶ τούτου.

Καὶ γὰρ ὁ τῆς ἡσυχίας ὄρος οὗτός ἐστι· *σιωπή* ἀπὸ πάντων.
Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ εὐρεθῆς πεπληρωμένος ταραχῆς καὶ ἐν τοῖς
ἔργοις τῶν χειρῶν θορυβήσης τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐν φροντί-
δι τινῶν, ποίαν ἡσυχίαν τηρικαῦτα ἄγεις φροντίζων πολλῶν, 315
ἵνα ἀρέσῃς τῷ Θεῷ; κριῖνον σύ· ἄνευ γὰρ τῆς τῶν
πάντων καταλείψεως καὶ τοῦ μακροσμοῦ
ἀπὸ πάσης φροντίδος, τὴν πολιτείαν
τῆς ἡσυχίας κατορθώσασθαι
ἐπονείδιστον ἡμῖν
εἰπεῖν.

312 σιωπή] hoc et ἡσυχία, χωρισμός

a ales tăcerea și isihia și, de aceea, cu mare seninătate „plutea în corabia isihiei împreună cu dumnezeiescul Duh“ în mijlocul mării acestei vieți, așa cum li s-a arătat în mod vădit luptătorilor care au cercetat cele despre el.

Pentru că definiția isihiei este aceasta: despărțirea față de toate¹⁶. Iar dacă te vei afla în isihie plin de tulburare și dacă îți vei tulbura trupul din cauza lucrului de mână și sufletul din cauza grijii pentru unele lucruri, atunci ce fel de viațuire isihastă mai duci, îngrijindu-te de multe, ca să îți placă lui

Dumnezeu? Judecă tu! Pentru că fără părăsirea tuturor și fără îndepărtarea de toată grija, este lucru de ocară să spunem că se poate împlini *viațuirea* isihastă.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΙΘ'

Περὶ διαφορᾶς τῆς ἐν *ἡσυχίᾳ* διακρίσεως· καὶ περὶ τοῦ νοὸς ἐξουσίας, καὶ μέχρι τίνος ἔχει ταύτην τὴν ἐξουσίαν τοῦ νικῆσαι τὰς ἰδίας κινήσεις ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν τῆς προσευχῆς σχημάτων· καὶ τίς ὁ τῇ φύσει διδόμενος ὅρος τῆς προσευχῆς· καὶ τίνος μέχρι ἐξουσιάζει ἐν αὐτῇ προσεύχεσθαι· καὶ ὅν διαβαινούσης ὅρον μὴ εἶναι ταύτην προσευχήν, εἰ καὶ προσηγορία προσευχῆς λέγεται τὸ τελούμενον

Δόξα τῷ ἐκχέαντι πλουσίως τὰς ἑαυτοῦ δωρεὰς ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι σαρκικούς ὄντας ἐποίησεν αὐτοὺς λειτουργῆσαι αὐτῷ ἐν τάξει τῶν ἀσωμάτων φύσεων, καὶ κατηξίωσε τὴν τῶν χοϊκῶν φύσιν λαλῆσαι περὶ τοιούτων μυστηρίων, καὶ μάλιστα ἀμαρτωλοὺς καθ' ἡμᾶς, τοὺς μὴ ὄντας ἀξιούς μήτε ἀκοῦσαι λόγων τοιούτων. Ἀλλὰ τῇ χάριτι αὐτοῦ διήνοιξε τὴν πύρωσιν τῆς καρδίας ἡμῶν τοῦ κατανοῆσαι ἐκ τῆς θεωρίας τῶν γραφῶν καὶ διδαχῆς τῶν μεγάλων πατέρων. Οὐ γὰρ ἤξιώθη ἐξ οἴκειου ἀγῶνος ἔχειν πεῖραν ἐνός ἐκ χιλίων ὧν ἐν ταῖς ἐμαῖς χερσὶ διεθέμην, καὶ μάλιστα ἐν τῷδε τῷ συγγράμματι, ὅπερ μέλλομεν ἐκθέσθαι πρὸς ἐρεθισμὸν καὶ φωτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐντυγχανόντων αὐτῷ, (οἵτινες) ἴσως ἐξυπνισθῶσι προσεγγίσει τῇ ἐργασίᾳ ἐξ ἐπιθυμίας τούτου.

* Aici începe *Cuvântul* 31 în *FR* 10 și *Memra* 22 în *BD*.

** În *Partea a II-a* a scrierilor sale Sfântul Isaac numește acest *Cuvânt* *Marele cuvânt despre rugăciunea duhovnicească* (II, 32, 4), copistul precizând într-o notică marginală că „stă scris în *Partea I'*”. Găsim aici o dovadă internă a

Cuvântul 19*

*Despre diferitele schimbări din vremea rugăciunii și despre puterea minții; până unde se întinde această putere ca să-și biruiască propriile mișcări voluntare¹ în vremea diferitelor forme de rugăciune; care este hotarul rugăciunii până unde firea se poate întinde; și până unde are mintea stăpânire asupra ei când se roagă; și care este hotarul peste care, dacă trece, aceasta nu mai este rugăciune, chiar dacă ceea ce se săvârșește primește numele de rugăciune***

Slavă Celui ce a revărsat cu îmbelșugare darurile Sale în oameni! Pentru că, deși ei sunt trupești, El i-a făcut să-I slujească în ceata firilor netrupești și a învrednicit firea celor pământești să vorbească despre astfel de taine, mai ales pe niște păcătoși ca noi care nu suntem vrednici nici măcar să auzim astfel de cuvinte. Dar, prin harul Său, El a deschis inima noastră oarbă pentru înțelegerea² [care vine] din contemplarea Scripturilor și învățătura marilor Părinți. Pentru că din propria mea luptă nu m-am învrednicit să am experiența nici măcar a unui lucru din o mie dintre cele pe care le-am așezat în scris cu mâinile mele, mai ales în scrierea de față, pe care urmează să o înfățișăm spre stărnirea râvnii și luminarea sufletelor noastre și a celor care o citească, care poate că se vor deștepta ca să se apropie de lucrarea ascetică venită din dorința după aceasta.

autenticității *Părții a II-a*. De asemenea, același *Cuvânt* se regăsește integral și în *Partea a III-a* (III, 14).

Tit. ἡσυχία] Syror habet <κα> (BD 163, 12) = προσευχή

Ἄλλο ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τῆς προσευχῆς, καὶ ἕτερόν ἐστιν τῆς προσευχῆς ἢ θεωρία· τιμιωτέρα δὲ τῆς πρώτης ἢ δευτέρα, ὅσον ὁ τέλειος ἄνθρωπος τοῦ ἀτελοῦς παιδίου. Ἐνίοτε ἐφηδύνονται οἱ στίχοι ἐν τῷ στόματι, καὶ στιχολογία ἀναρίθμητος γίνεται ἐνός στίχου ἐν τῇ προσευχῇ, μὴ συγχωροῦσα ἐπ' ἄλλον στίχον δραμεῖν, καὶ κόρον οὐκ οἶδεν· ἐνίοτε δὲ ἐκ τῆς προσευχῆς, τίκεται θεωρία τις, καὶ τὴν προσευχὴν τῶν χειλέων ἐκκόπτει, καὶ γίνεται ἐκεῖνος τῇ θεωρίᾳ σῶμα ἄπνουν, ἐκπεπληγμένος· τὸ τοιοῦτον λέγομεν τὴν τῆς προσευχῆς θεωρίαν, καὶ οὐχὶ καθὼς οἱ ἄφρονες λέγουσιν, εἶδος τινὸς καὶ μορφήν ἢ σχῆμα φαντασθέν. Καὶ πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ *τῆς προσευχῆς*, μέτρον ἐστὶ καὶ *διάκρισις χαρισμάτων*· καὶ μέχρι τούτου προσευχὴ ἐστὶ, διότι οὐπω διέβη ἢ διάνοια τοῦ μὴ εἶναι προσευχὴν, ὅπερ ἐστὶν ὑψηλότερον αὐτῆς· αἱ γὰρ κινήσεις τῆς γλώττης καὶ τῆς καρδίας ἐν τῇ προσευχῇ, κλειδὸς εἰσὶ τὰ μέντοι μετὰ ταῦτα, εἰσοδος εἰς τὰ ταμεία. Πανσάσθω ἐνταῦθα πᾶν στόμα, καὶ πᾶσα γλῶσσα, καὶ καρδία ἢ τῶν λογισμῶν ταμειοῦχος, καὶ νοῦς ὁ τῶν αἰσθήσεων κυβερνήτης, αἱ ἢ διάνοια τὸ ταχυπετές ὄρνεον καὶ ἀναιδέστατον· καὶ πᾶσα τούτων *μηχανή*, πανσάσθω· κἀνταῦθα μενέτωσαν *οἱ ζητοῦντες*, διότι παρέστη ὁ οἰκοδεσπότης.

Καθὼς περ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν νόμων καὶ τῶν ἐντολῶν τῶν δοθεισῶν τοῖς ἀνθρώποις παρὰ Θεοῦ, μέχρι τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας διορίζεται, κατὰ τὸν λόγον τῶν πατέρων, οὕτως καὶ πάντες οἱ τρόποι καὶ τὰ σχήματα τῆς προσευχῆς ἅτινα τῷ Θεῷ προσεύχονται οἱ ἄνθρωποι, μέχρι τῆς καθαρᾶς προσευχῆς διορίζονται· οἱ τε γὰρ στεναγμοί, καὶ αἱ γονυπετίαι, καὶ αἱ καρδιακαὶ δεήσεις, καὶ οἱ γλυκύτατοι κλαυθμοί, καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ προσευχῇ σχήματα, καθὼς ἔφην, ἕως τῆς καθαρᾶς εὐχῆς τὸν ὄρον κέκτηνται,

* Aici începe *Cuvântul* 32 din *FR* 10.

24 τῆς προσευχῆς] *Syr habet* *كلام* (BD 164, 19) = ἐν τῇ προσευχῇ *sive* κατὰ τὴν προσευχὴν 31 *p. μηχανή*] *Syr habet* *كماش* (BD 165, 5) = καὶ χρεῖα

Altceva este plăcerea rugăciunii și altceva este vederea care se petrece în vremea rugăciunii³. Dar a doua este mai de preț, tot așa cum este omul matur față de copilul nedesăvârșit. Uneori stihurile se îndulcesc în gură, iar un stih este repetat la citire de nenumărate ori în rugăciune, aceasta nelăsându-ne să trecem la alt stih și necunoscând săturare. Alteori din rugăciune se naște o contemplație care taie rugăciunea buzelor, și omul acela devine prin contemplație un trup lipsit de suflare, fiind în mare *uimire*. Numim aceasta vederea care se petrece în vremea rugăciunii, și nu precum spun cei fără de minte, că ar fi un chip oarecare și o formă și o trăsătură nălucită. Și, iarăși, în această contemplație⁴ petrecută în timpul rugăciunii este o măsură și o deosebire a harismelor. Până aici este vorba de rugăciune, pentru că gândul⁵ încă nu a trecut dincolo ca să nu mai fie rugăciune, lucru care este mai presus de el⁶. Fiindcă *mișcările* limbii și ale inimii în rugăciune sunt chei. Cele de după acestea sunt intrarea în comorile vistieriei⁷. Aici să se oprească toată gura și toată limba și inima care învistierește gândurile, și *mintea* care conduce simțurile, și *cugetul*, care este o pasăre grabnic zburătoare și foarte îndrăzneală, și orice nevoie a acestora să contenească. Iar aici să rămână și cererile, pentru că e de față Stăpânul casei⁸.

Așa* cum toată puterea legilor și a poruncilor date oamenilor de Dumnezeu este rânduită până e atinsă curăția inimii, potrivit cu învățătura Părinților, așa și toate felurile și formele de rugăciune cu care oamenii se roagă lui Dumnezeu sunt rânduite până e atinsă rugăciunea curată. Pentru că suspinurile și plecările genunchilor și cererile din inimă, plânsul preadulce și toate formele legate de rugăciune, precum s-a zis, au fost și continuă să fie folosite până ce omul ajunge la hotarul rugăciunii

32 *oi* [ζητοῦντες] *Syr habet* *كماش* (BD 165, 5) = καὶ αἱ *ikestai*

cf. Ps. 118, 13

cf. 2 Cor. 12, 2-3

cf. 1 Cor. 12, 4

n *Aram, Isihie, 30*
cf. Evagrie,
Cog 3; Ep 52

inc

καὶ ἔξουσίαν ἔχει κινεῖσθαι. Ἀπὸ δὲ τῆς καθαρότητος τῆς προσευχῆς καὶ μέχρι τῶν ἔνδον, ἡνίκα τὸν ὄρον τοῦτον διαβῆ, οὐκέτι ἔξει ἡ διάνοια οὔτε προσευχὴν, οὔτε κίνησιν, οὔτε κλαυθμόν, οὔτε ἔξουσίαν, οὔτε αὐτεξουσιότητα, οὔτε δέησιν, οὔτε ἐπιθυμίαν, ἢ τινός ἡδονὴν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐπιζομένων, ἢ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· καὶ διατοῦτο μετὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν, ἄλλη προσευχὴ οὐκ ἔστι. Καὶ πᾶσα ταύτης κινήσις καὶ πάντα τὰ σχήματα, ἕως ὧδε τὸν νοῦν ἀπάγουσι τῇ ἔξουσίᾳ τῆς αὐτεξουσιότητος· διατοῦτο, ἄγων ἐν αὐτῇ. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ὄρον, ἐκπληξίς ἔσται τότε καὶ οὐχὶ προσευχὴ, διότι πέπαιται τῆς προσευχῆς, καὶ θεωρία τίς ἐστί, καὶ οὐχὶ προσευχὴν προσεύχεται ὁ νοῦς.

Πᾶς τρόπος προσευχῆς γινόμενος, διὰ κινήσεων (τῆς ψυχῆς) γίνεται· ἡνίκα δὲ ὁ νοῦς εἰσέλθῃ εἰς τὰς πνευματικὰς κινήσεις, ἐκεῖ προσευχὴν οὐκ ἔχει.

Ἄλλο ἐστὶ προσευχὴ καὶ ἄλλο ἢ ἐν αὐτῇ θεωρία, εἰ καὶ ἔξ ἀλλήλων τὰς ἀφορμὰς λαμβάνουσιν· ἐκείνη μὲν, γὰρ, σπόρος· αὕτη δέ, δραγματῶν ἄρσις, ἐνθα θεὰ ἀνεκλαλήτω ἐξίσταται ὁ θερίζων, πῶς ἐξ ἐλαχίστων καὶ γυμνῶν κόκκων ὧν ἔσπειρε, τοιοῦτοι ἀνθηροὶ στάχυες ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξαίφνης ἐβλάστησαν· οὗτος μένει ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκτός πάσης κινήσεως, διότι πᾶσα προσευχὴ γινομένη, δέησις ἐστίν, ἢ αἰτησις, ἢ αἰνεσις, ἢ εὐχαριστία. Ἐξερεύνησον εἰ ἔστι μία τούτων ἢ τίνος αἰτησις, ὅταν διαβῆ ὁ νοῦς τὸν ὄρον τοῦτον καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην· τὸν γὰρ εἰδότα τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ ἐρωτῶ, διότι οὐ πᾶσιν αὕτη ἢ διάκρισις, ἄλλ' ἐκείνοις, τοῖς θεαταῖς καὶ λειτουργοῖς τούτου τοῦ πράγματος γεγενημένοις, ἢ παιδευθεῖσιν ὑπὸ τοιούτων πατέρων καὶ ἐκ στόματος αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν δεδεγμένοις, καὶ ἐν ταύταις καὶ τοιαύταις ζητήσεσι διαπεράσασι τὸν βίον αὐτῶν κατὰ ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν περὶ τῆς ἀληθείας.

53 Πᾶς τρόπος] *intell.* πᾶν εἶδος

curate și are putere să se miște. Însă după rugăciunea curată și în cele dinlăuntru, când va trece peste acest hotar, *cugetul* nu va mai avea nici rugăciune, nici *mișcări*⁹, nici plâns, nici putere să facă ceva, nici stăpânire peste sine, nici cerere, nici poftă, nici vreo plăcere de lucrurile nădăjduite în viața aceasta ori în veacul viitor. Și, de aceea, după rugăciunea curată nu mai este altă rugăciune. Și orice *mișcare* a acesteia și toate formele ei aduc *cugetul* până aici prin puterea pe care o are libertatea voinței. De aceea se dă o luptă în ea. Dar după acest hotar urmează o *uimire*, și nu o rugăciune, pentru că *cugetul* se oprește din rugăciune, și aceasta este o oarecare vedere, iar *cugetul* nu se mai roagă cu rugăciune.¹⁰

Orice fel de rugăciune se săvârșește prin *mișcările* sufletești. Dar când *mintea* va intra în *mișcările* duhovnicești, acolo nu mai are rugăciune.¹¹

Altceva este rugăciunea și altceva *contemplația* ivită în vremea rugăciunii, chiar dacă ele își iau pricinile una din cealaltă. Pentru că prima este sămânța, iar cealaltă, adunarea snopilor; ajuns aici, cel ce seceră iese din sine printr-o vedere negrăită, minunându-se cum din semințele foarte mici și neînvelite pe care le-a semănat au odrăslit dintr-odată înaintea lui astfel de spice înflorite. El rămâne în contemplație, fără să facă nicio mișcare, pentru că orice rugăciune care se săvârșește este fie o cerere, fie o rugă, fie o laudă, fie o mulțumire. Cercetează dacă mai este una dintre acestea sau vreo cerere oarecare atunci când *mintea* a trecut acest hotar și a intrat în locul acela. Pe cel ce cunoaște adevărul îl întreb, fiindcă nu tuturor le este dat acest discernământ, ci acelora care au ajuns văzători¹² și slujitori ai acestui lucru sau care au fost învățați de către astfel de Părinți și au primit din gura lor adevărul și și-au petrecut viața în acestea și cu astfel de cereri¹³, întrebând și primind răspuns despre adevăr.

cf. Ps. 128, 6

cf. In Apam,
Dial. 60

Ὡσπερ μόλις ἐκ μυριάδων ἀνθρώπων εἰς εὐρίσκεται πληρώ- 70
σας τὰς ἐντολάς καὶ τὰ νόμιμα μικρὸν ἐνδεῶς καὶ φθάσας εἰς 167
τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, οὕτως εἰς ἐκ χιλίων εὐρίσκεται κα-
ταξωθεὶς φθάσαι μετὰ πολλῆς παραφυλακῆς εἰς τὴν καθαρὰν
προσευχὴν καὶ διαρρηξαι τοῦτον τὸν ὄρον καὶ τυχεῖν ἐκείνου
τοῦ μυστηρίου, διότι πολλοὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς οὐδαμῶς 75
ἤξιώθησαν ἄλλ' ὀλίγοι· πρὸς δὲ τὸ μυστήριον ἐκείνο τὸ μετ' ἐκεί-
νην καὶ πέραν, ὁ φθάσας (εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην) μόλις εὐρίσκε-
ται γενεᾷ καὶ γενεᾷ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ.

Προσευχὴ ἐστὶ δέησις καὶ φροντίς καὶ τινὸς ἐπιθυμία, ἣ λυ-
τρώσεως τῶν ἐνθάδε πειρασμῶν, ἣ τῶν μελλόντων, ἣ δέησις δι' ἧς 80
ὑπὸ Θεοῦ βοηθεῖται ἄνθρωπος. Ἐντὸς τούτων τῶν κινήσεων
περιορίζονται αἱ τῆς προσευχῆς κινήσεις. Ἡ μέντοι καθαρότης
αὐτῆς καὶ ἡ μὴ καθαρότης οὕτως ἔχει· ὅταν ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ
εὐτρέπισται ὁ νοῦς προσενέγκαι μίαν τῶν κινήσεων αὐτοῦ ὡν 85
εἵπομεν, συμμιγῆ αὐτῷ ἔννοιά τις ξένη ἢ ὀρεβασμὸς ἐν τινι, τότε
οὐ καθαρὰ λέγεται ἐκείνη ἢ προσευχή, διότι ἐκ τῶν μὴ καθαρῶν
ζώων ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Κυρίου, ὅπερ ἔστιν ἡ καρ-
δία, τὸ *νοητὸν θυσιαστήριον*.

Ἐὰν δὲ τις μνήμην ἀγάγῃ ἐκείνης τῆς ὑπὸ τῶν πατέρων κα- 168
λουμένης πνευματικῆς προσευχῆς, καὶ μὴ συνιών τὴν δύναμιν τῶν 90
λογίων τῶν πατέρων, εἴπῃ· “Αὕτη ἐκ τῶν τῆς πνευματικῆς προ-
σευχῆς ὄρων ἐστίν”, ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ πρὸς τὴν τῆς κατανοήσεως
ἔρηνναν ἔλθῃ, βλασφημία ἐστὶ τὸ λέγειν τινὰ τῶν κτισμάτων ὅτι ἡ
πνευματικὴ προσευχὴ ὅλως *κλίνει*· ἡ γὰρ *κλίνουσα*, κάτωθεν 95
ἐστὶ τῆς πνευματικῆς, *πᾶσα δὲ πνευματικὴ*, κινήσεως ἡλευθέ-
ρωται. Καὶ εἰ μετὰ καθαρότητος μόλις τις προσεύχεται, τί εἴπωμεν

81 ὑπὸ Θεοῦ] Syr habet *ⲉⲩⲛⲁⲗ ⲁⲓⲁⲗ* (BD 167, 10) = πρὸς τὸν Θεὸν (εἶναι) 87-88
νοητὸν θυσιαστήριον] Syr habet *ⲉⲩⲛⲁⲗ ⲁⲓⲁⲗ ⲉⲩⲛⲁⲗ* (BD 167, 17) = ἡ στήλη ἢ νοητὴ (cf.
Fc. 28, 18) 94 κλίνει] Syr habet *ⲁⲓⲁⲗ* (BD 168, 9) = ad lit. δύναται προσευχη-
θῆναι, *intell.* κατευθυνθῆναι | κλίνουσα] Syr habet *ⲁⲓⲁⲗ* (BD 168, 10) = ἡ δυναμένη

Așa cum din zeci de mii de oameni abia de se găsește unul
care să fi împlinit poruncile și rânduielele Legii, și aceasta cu
mici lipsuri, și să ajungă la *limpezimea* sufletului¹⁴, tot așa
unul din o mie s-a învrednicit să ajungă cu multă pază la
rugăciunea curată¹⁵ și să străpungă acest hotar și să aibă parte
de acea taină, pentru că nu mulți s-au învrednicit de rugă-
ciunea curată, ci doar puțini¹⁶. Abia de se găsește, prin harul
lui Dumnezeu, din neam în neam câte unul care să ajungă la
această cunoștință, la taina aceea care este după [rugăciunea
curată] și dincolo de ea.

Rugăciunea este cerere și grijă și dorință de ceva sau de
izbăvire de ispitele de aici sau de cele viitoare sau o cerere prin
care omul este ajutat în calea către Dumnezeu. Înlanțul
acestor *mişcări* sunt cuprinse și diversele forme de rugăciu-
ne¹⁷. Curăția ei, precum și necurăția sunt astfel: când *cugetul*
se pregătește să aducă una din aceste *mişcări* ale sale, despre
care am vorbit, în el se amestecă un gând străin sau o împră-
tiere în ceva, iar atunci acea rugăciune se spune că nu este
curată, pentru că a adus din animalele necurate la jertfelnicul
Domnului, care este inima, stâlpul cel inteligibil.

Iar dacă cineva își va aminti de rugăciunea numită de Părinți
„duhovnicească” și, fără a înțelege sensul cuvintelor Părinților,
va zice: „Și aceasta este între cele ale rugăciunii”¹⁸, eu cred că,
dacă cercetăm cu atenție înțelesul, este o hulă ca o faptură să
spună că poate să se roage cu rugăciunea duhovnicească¹⁹. Cea
care poate fi făcută este mai prejos de rugăciunea duhovniceas-
că, pentru că orice lucru duhovnicesc este eliberat de *mişcare*
și de rugăciune²⁰. Iar dacă cineva abia de reușește să se roage
în mod curat, ce-am mai putea spune despre rugăciunea

cf. Fc. 7, 2, 8;
8, 20

cf. Fc. 28, 18

προσευχηθῆναι (κατευθυνθῆναι)
168, 11) = πᾶν (δὲ) πνευματικόν

95 πᾶσα... πνευματικὴ] Syr habet *ⲉⲩⲛⲁⲗ ⲁⲓⲁⲗ* (BD

περὶ τῆς πνευματικῆς; Διότι ἔθος ἦν τοῖς ἁγίοις πατέροι πάσας τὰς ἀγαθὰς κινήσεις καὶ τὰς πνευματικὰς ἐργασίας τῷ τῆς προσευχῆς ὀνόματι προσαγορεύειν· οὐ μόνοις δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ *πάσι τοῖς πεφωτισμένοις τῇ γνώσει*, τὰς καλὰς ἐργασίας παραπλησίως τῇ προσευχῇ λογιζέσθαι εἶωθε· καὶ τοῦτο φανερόν, ὅτι ἕτερόν ἐστι προσευχή, καὶ ἕτερόν ἐστι τὰ ἐκτελούμενα πράγματα.

Ἐνίοτε δὲ ταύτην τὴν λεγομένην πνευματικὴν προσευχὴν, ἐν τιον *ὁδὸν* προσαγορεύουσι, καὶ ἐν ἄλλοις γινώσκον, ἐν ἑτέροις δὲ *ὀπτασίαν νοεράν*. Ὁρᾶς πῶς διαλλάσσουν οἱ πατέρες τὰς προσηγορίας ἐν τοῖς πνευματικοῖς πράγμασιν; Αὕτη γὰρ ἡ ἀκριβεία τῶν ὀνομάτων τοῖς ἐνταῦθα πράγμασι συνίσταται· ὑγιὲς δὲ ἡ ἀληθινὸν ὄνομα τοῖς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πράγμασιν οὐδαμῶς, ἀλλὰ μία γνώσις ἀπλῆ ὑπεράνω πάσης προσηγορίας, καὶ παντὸς στοιχείου καὶ μορφῆς καὶ χροιάς καὶ σχήματος καὶ συνθέτων ὀνομάτων. Διατοῦτο ἡνίκα ὑψωθῆ ἡ γνώσις τῆς ψυχῆς *ἐκ* τοῦ ὄρατοῦ κόσμου, ὡς βούλονται οἱ πατέρες χρῶνται τοῖς δηλωτικοῖς αὐτῆς, καθότι τὰ ὀνόματα αὐτῆς ἐν ἀκριβείᾳ οὐδεὶς ἐπίσταται, ἀλλ' ἵνα ἐπιστηριζώσιν αὐτῇ τοὺς ψυχικοὺς διαλογισμοὺς, προσηγορίας χρῶνται καὶ παραβολαῖς κατὰ τὸ λόγιον τοῦ ἐν ἁγίοις Διονυσίου εἰπόντος, ὅτι «ἐν παραβολαῖς καὶ συλλαβαῖς καὶ ὀνόμασιν ἐνδεχομένοις καὶ ὀήμασι χρώμεθα τῶν αἰσθήσεων ἕνεκα· ἡνίκα δὲ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος κινήθῃ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐκεῖνα τὰ θεῖα, περιττόν ἐστιν ἡμῖν τότε αἶ τε αἰσθήσεις καὶ αἶ δι' αὐτῶν ἐνεργεῖαι, ὥσπερ αἶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς τῆς πνευματικῆς περιτταί εἰσιν, ἡνίκα ἡ ψυχὴ ὁμοία τῇ θεότητι κατασταθῇ τῇ ἀκαταλήπτῳ ἐνότητι, καὶ φωτισθῇ τῇ ἀκτίνι τοῦ ὑψηλοῦ φωτὸς *ἐν ταῖς ἑαυτῆς κινήσει*».

Λοιπόν, ἀδελφε, πίστευε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει διακρίνειν ὁ νοῦς τὰς ἑαυτοῦ κινήσεις ἕως τοῦ τόπου τῆς ἐν προσευχῇ καθαρότητος.

100 πάσι... γνώσει| Syrac autem habet ~~κατασκευασα~~ (BD 168, 16) = τῷ μακαριστῷ ἐρμηνευτῇ (Θεοδώρῳ Μοψουεστίας) 104 ὁδὸν| cum Syrac ~~κατασκευασα~~ (S 24, 10' V 562, 45'), Syrac autem habet ~~κατασκευασα~~ (BD 168, 20) = θεωρίαν 105 ὀπτασίαν νοεράν|

duhovnicească? Pentru că Sfinții Părinți aveau obiceiul să denumescă cu numele de „rugăciune“ toate *mișcările* bune și lucrarea duhovnicească²¹. Dar nu numai ei, ci și fericitul Tâlcuitor obișnuia să socotească faptele bune aproape ca o rugăciune. Iar acest lucru este evident, pentru că altceva este rugăciunea [duhovnicească] și altceva sunt faptele săvârșite.

Această așa-zisă „rugăciune duhovnicească“ este numită de unii „contemplație“²², de alții „cunoștință“²³, iar de alții „descoperire a celor inteligibile“²⁴. Vezi că Părinții schimbă denumirile date lucrurilor duhovnicești? Doar lucrurile din această lume pot fi denumite cu precizie. Dar lucrurile din veacul viitor nu pot avea deloc un nume corespunzător sau adevărat, ci o cunoștință simplă, mai presus de orice denumire și de orice element sau figură sau culoare sau formă sau nume compuse²⁵. De aceea, când cunoștința sufletului este înălțată din lumea văzută, Părinții folosesc ce numiri vor ei ca să denumescă [acea cunoștință], de vreme ce nimeni nu știe cu precizie numele ei. Dar, ca să-și sprijine pe ea gândurile sufletești, folosesc denumiri și pilde²⁶, după cuvântul celui între sfinți Dionisie, care spune că: „Folosim pilde, silabe, numiri convenționale și cuvinte din cauza simțurilor. Dar când sufletul ne este mișcat de lucrarea Duhului Sfânt spre cele dumnezeiești, atunci simțurile și lucrările săvârșite prin ele sunt de prisos, după cum și puterile sufletului duhovnicesc sunt de prisos, atunci când sufletul este asemenea Dumnezeirii printr-o unire de neînțeles și este luminat prin raza luminii celei înalte, prin *mișcări* lipsite de ochi.“²⁷

Crede așadar, frate, că *mintea* are puterea să distingă propriile ei *mișcări* până ajunge, rugându-se, în locul curăției.

Syr habet ~~κατασκευασα~~ (BD 168, 21) = ἀποκαλύψεις νοεράν (πραγμάτων) 111 p. ἐκ| Syrac habet ~~κατασκευασα~~ (BD 169, 6) = τοῦ κύκλου 122 ἐν... κινήσει| Syrac habet ~~κατασκευασα~~ (BD 169, 16) = ταῖς ἀομάτοις ἐπιβολαῖς (Dionisie, ND 156, 18-19)

cf. Teodor Mops, *Taidl*, 124 ș.u.

cf. Teodor Mops, *Catch* 11, 3

cf. Dionisie, *ND* IV, 11

Ὅταν δὲ φθάσῃ ἐκεῖ, *καὶ μὴ* στραφῆ εἰς τὰ ὀπίσω ἢ καταλεί-
ψη τὴν προσευχὴν, τότε γίνεται ἡ προσευχὴ ὡσπὲρ τις μεσιτίας
μεταξὺ τῆς ψυχικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς· ὅταν μὲν κινήθῃ, ἐν
τῇ ψυχικῇ χώρᾳ ἐστίν, ὅταν δὲ εἰς ἐκείνην τὴν χώραν εἰσέλθῃ, 170
παύεται τῆς προσευχῆς. Οἱ γὰρ ἅγιοι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι οὐ
προσευχῇ προσεύχονται ὅταν ὁ νοῦς καταποθῆ ὑπὸ τοῦ Πνεύ-
ματος, ἀλλὰ μετὰ καταπλήξεως ἐναυλιζονται ἐν τῇ εὐφραίνουσῃ
δόξῃ· οὕτως ὅταν ἀξιωθῆ ὁ νοῦς αἰσθάνεσθαι τῆς μελλούσης μα-
καριότητος, καὶ ἑαυτοῦ ἐπιλανθάνεται καὶ πάντων τῶν ἐνθάδε
καὶ οὐκέτι ἔξει κίνησιν ἐν τῷ. 130

Τοῦτου ἕνεκεν μετὰ πεποιοήσεως θαρρεῖ τις λέγειν, ὅτι πᾶ-
σαν ἀρετὴν γινομένην καὶ πᾶσαν τάξιν προσευχῆς, εἴτε ἐν σώ-
ματι εἴτε ἐν διανοίᾳ, τὸ αὐτεξούσιον τοῦ θελήματος ὀδηγεῖ καὶ
κινεῖ, καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν τὸν ὄντα βασιλέα τῶν αἰσθήσεων. Ἦνι-
κα δὲ τοῦ Πνεύματος ἡ διοίκησις καὶ ἡ οἰκονομία κυριεύῃ τοῦ 140
νοῦς τοῦ τῶν αἰσθήσεων καὶ λογισμῶν οἰκονόμου, ἀφαιρεῖται
τὸ αὐτεξούσιον ἀπὸ τῆς φύσεως, καὶ ὀδηγία ὀδηγεῖται τότε καὶ
οὐχ' ὀδηγήσει. Καὶ ποῦ τότε ἔσται ἡ προσευχή, ἡνίκα ἡ φύσις μὴ
ἰσχυρὴ ἐξουσίαν ἔχειν καθ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἑτέρα δύναμις ὀδηγεῖται
ἐνθα οὐ γινώσκει; Οὐδὲ τὰς κινήσεις τῆς διανοίας κατορθῶσαι 145
δύναται ἐν οἷς βούλεται, ἀλλ' αἰχμαλωσία κρατεῖται ἐν τῇ ὥρᾳ
ἐκείνῃ, καὶ ὑπ' αὐτῆς ὀδηγεῖται ἐνθα οὐκ αἰσθάνεται; Ἄλλ' οὐδὲ
θέλησιν ἔξει τῆνικαῦτα, οὔτε εἰ ἐν σώματι ἐστίν, ἢ ἐκτὸς τοῦ σώ-
ματος οἶδε, κατὰ τὴν τῆς γραφῆς μαρτυρίαν. Λοιπὸν ἔσται ἄρα,
τῷ οὕτως αἰχμαλωτισθέντι καὶ ἑαυτὸν μὴ εἰδῶτι, προσευχῇ; 150

Διατοῦτο μηδεὶς βλασφημεῖτω καὶ λέγειν θαρρεῖτω, δυνατόν
εἶναι τοῦ προσεύχεσθαι τὴν πνευματικὴν προσευχὴν. Ταῦτη γὰρ 171
τῇ τόλμῃ καταχρῶνται οἱ μετὰ ἀλαζονείας *Προσευχόμενοι* καὶ
ἰδιῶται τῇ γνώσει, καὶ ἑαυτοῖς καταψεύδονται, ὅτι ὅταν βούλονται

126 καὶ μὴ] Syr habet οὐκ (BD 169, 19) = ἦ

Dar când ajunge aici, fie se întoarce înapoi, fie părăsește
rugăciunea, iar rugăciunea este ca un mijlocitor între starea
sufletească și cea duhovnicească. Când [mintea] se mișcă,
atunci se găsește în locul sufletesc, iar când intră în celălalt loc
[duhovnicesc], încetează să se mai roage. Pentru că sfinții, în
veacul viitor, nu se mai roagă cu rugăciune când *mintea* le este
înghițită de Duhul, ci se sălășluiesc cu *uimire* în slava învese-
litoare. Astfel, când *mintea* se va învrednici să simtă fericirea
viitoare, atunci și pe ea însăși se va uita, și pe toate cele de aici,
și nu va mai avea nicio *mișcare* spre ceva.

De aceea omul îndrăznește să spună că toată virtutea pe
care o împlinește și toată rânduiala de rugăciune, fie trupească,
fie a *cugetării*, sunt conduse și mișcate de libertatea vo-
inței; la fel și *mintea*, care este împăratul simțurilor. Când
lucrarea și înrâurirea²⁸ Duhului stăpânesc asupra *minții*, care
este iconomul²⁹ simțurilor și al gândurilor, firii i se ia liberta-
tea, și atunci este condusă [de către Duhul] și nu ea conduce.
Atunci unde va mai fi rugăciunea când firea nu poate fi stăpâ-
nă pe ea însăși, ci este condusă de o altă putere acolo unde nu
știe, și nici *mișcările cugetării* nu și le mai poate îndrepta acolo
unde vrea, ci în acea vreme este ținută în robie și e condusă de
acea [putere] acolo unde nu simte? Dar, atunci, nici voință nu
mai are, nici nu mai știe dacă se află „în trup sau în afară de
trup”, potrivit mărturiei Scripturii. Prin urmare, omul robit
în acest fel și care nu mai știe de el însuși se va mai putea ruga?

2 Cor. 12, 2

De aceea nimeni să nu hulească și să nu îndrăznească să spu-
nă că poate să se roage cu rugăciunea duhovnicească³⁰! Pentru
că de această îndrăzneală se folosesc cei care se numesc cu mân-
drie „rugători”³¹ și sunt simpli cu cunoștința³² și se mint pe ei

153 Προσευχόμενοι] Εὐχεται (mesalieni sau evhiti)

προσεύχονται τὴν πνευματικὴν προσευχὴν. Οἱ δὲ ταπεινόφρο-
νες καὶ νοήμονες συγκαταβαίνουνσι μαθεῖν παρὰ τῶν πατέρων
καὶ γινῶναι τοὺς ὄρους τῆς φύσεως, καὶ ταύτῃ τῇ τόλμῃ τὰς ἐαυ-
τῶν διανοίας δοῦναι οὐκ ἀνέχονται.

Καὶ τίνος ἔνεκεν, ἐπεὶ οὐκ ἔστι προσευχή, τῇ τῆς προσευχῆς
ἐπωνυμία προσαγορεύεται αὕτη ἢ ἀνεκλάητος χάρις;

Τὸ αἴτιον οὕτως εἶναι λέγομεν· διότι ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευ-
χῆς δίδεται τοῖς ἀξίοις, καὶ ἐκ τῆς προσευχῆς ἔχει τὴν ἀφορμὴν,
καθότι οὐκ ἔστι ταύτῃ τῇ *ἐπιδόξω τόπος* ἐπιφοιτήσεως ἀλλ'
ἢ τῷ τοιοῦτῳ καιρῷ κατὰ τὴν τῶν πατέρων μαρτυρίαν. Διὰ τοι-
τοῦτο τῇ ἐπωνυμία τῆς προσευχῆς προσαγορεύεται, διότι ἐκ τῆς
προσευχῆς ὁδηγεῖται ὁ νοῦς πρὸς ἐκείνην τὴν μακαριότητα, καὶ
διὰ τὸ τὴν προσευχὴν ταύτην εἶναι αἰτίαν καὶ ἐν ἄλλοις καιροῖς
χώραν οὐκ ἔχειν, *ὡς δηλοῦσι τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων*·
εἰδομεν γὰρ πολλοὺς τῶν ἁγίων ὡς καὶ ἐν τοῖς βίοις αὐτῶν ἐστίν,
ἰσταμένους εἰς προσευχὴν καὶ ἀρπαγέντας τὸν νοῦν.

cf. Atanasie,
VI 65, 2

Ἄλλ' ἐάν τις ἐρωτήσῃ, τίνος χάριν ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ μόνον
γίνονται ταῦτα τὰ μεγάλα καὶ ἀνεκλάητα χαρίσματα ἐροῦμεν·
διότι ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, πλέον παντὸς καιροῦ, ὁ ἄνθρωπος
ἠῦτρεπισμένος τυγχάνει καὶ σεσηνημένος τοῦ προσέχειν τῷ
Θεῷ, καὶ ἐπιθυμῶν καὶ ἐκδεχόμενος παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος. Καὶ
συντόμως εἰπεῖν, καιρὸς ἐστὶ τῆς στάσεως ἐπὶ (τῆς) τοῦ βασιλέως
πύλης εἰς τὸ δέεσθαι, καὶ ἡ αἴτησις τοῦ δεομένου καὶ παρακα-
λοῦντος, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ πρέπει δοθῆναι. Ποῖος γὰρ καιρὸς
ἐστὶν ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος ἠῦτρεπισμένος καὶ ἐν παραφυλακῇ τυγ-
χάνει, ὡς *ὁ καιρὸς ἐν ᾧ προσεύχεται μέλλει*; ἢ πρέπον ἐστὶν
ἴσως ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ καθέουδει ἢ ἐργάζεται τι ἢ πεφυρμένος τὸν
νοῦν γίνεται, τυχεῖν τινὸς τῶν τοιοῦτων;

Ἴδού γάρ, εἰ καὶ οἱ ἅγιοι καιρὸν ἀργίας οὐκ ἔχουσι, διότι ἐν
πάσῃ ὥρᾳ ἡσυχολημένοι εἰσὶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς, ἀλλ' οὖν ὅταν

163 ἐπιδόξω τόπος| ἐπιδόξω (χάριτι) καιρὸς

168 ὡς... πατέρων| Syror autem habet

înșiși că se roagă cu rugăciunea duhovnicească oricând doresc.
Dar cei cu smerită-cugetare și înțelepți se supun ca să învețe de
la Părinți și să cunoască limitele firii și nu îngăduie gândurilor
lor³³ să se lase în seama unei astfel de îndrăzneli.

Întrebare: Atunci, dacă nu este rugăciune, de ce acest har
negrăit este numit cu numele de „rugăciune“?

Răspuns: Spunem că motivul este acesta: întrucât [rugăciu-
nea duhovnicească] este dată celor vrednici în timpul rugă-
ciunii și își ia începutul din rugăciune. De asemenea, potrivit
mărturiei Părinților, acest har slăvit nu se arată în alt timp
decât în cel al rugăciunii. Astfel că ea este numită cu numele
de „rugăciune“ pentru că, pornind de la rugăciune, *mintea*
este condusă spre acea fericire și pentru că această rugăciune³⁴
este cauza, iar în alte momente nu are loc, așa cum arată Eva-
nglie și alții. De aceea îi vedem pe mulți dintre sfinți că stau la
rugăciune cu *mintea* răpită, după cum scrie în viețile lor.

Dar dacă cineva întrebă de ce aceste harisme mari și ne-
grăite sunt date numai în timpul rugăciunii, noi vom răs-
punde: pentru că în acest timp, mai mult decât în oricare
altul, omul este pregătit și adunat ca să fie atent la Dumnezeu,
dorind și așteptând mila Lui. Și ca să spunem pe scurt, acesta
este timpul stării la ușa Împăratului ca să ceară, iar cererea
celui care cere și imploră se cuvine să fie împlinită în acest
răstimp. Pentru că în care vreme este omul pregătit și cu pază
așa cum este în vremea în care se roagă? Sau este oare potrivit
să primească una din aceste harisme atunci când doarme sau
muncește sau când este cu *mintea* plină de gânduri³⁵?

Căci iață, chiar dacă sfinții nu au niciun timp de nelucrare,
pentru că în toată vremea sunt ocupați cu cele duhovnicești,

καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς (BD 171, 13-14) = ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Κύριου Εὐα-
γγερίου καὶ ἄλλων 180 ὁ... μέλλει| Syr habet ܕܥܝܢܐ ܥܘܠܐ ܥܘܠܐ (BD 172, 3) = ἐν τῷ
καιρῷ, ἐν ᾧ προσεύχεται

μη ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς προσευχῆς ἰστάμενοι ὡσι – πολλάκις γὰρ ἡ
 μελετῶσιν ἐν τισι τῶν ἐν *τῷ βίῳ* ἡ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν κτισμάτων,
 μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὄντων ἐπωφελῶ – ἄλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 προσευχῆς, τῷ Θεῷ μόνῳ προσέχει τοῦ νοῦς ἡ θεωρία, καὶ πρὸς
 αὐτὸν τείνει πάσας τὰς κινήσεις αὐτοῦ, καὶ δεήσεις ἐκ καρδίας
 μετὰ σπουδῆς καὶ θέρημης διηνεκοῦς προσάγει αὐτῷ.

Καὶ διατοῦτο ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ μονωτάτη φροντίς
 ἔγκειται τῇ ψυχῇ, πρέπον ἐστὶ βρούειν ἐξ αὐτοῦ θείαν εὐμένει-
 αν. Ἴδου γὰρ βλέπομεν ὅτι, ἡνίκα ἕκαστος εὐτρεπισθῆ καὶ εἰς
 προσευχὴν στῆ, ἐξευμενιζόμενοι τὸ θεῖον καὶ δεόμενοι καὶ συνά-
 γοντες τὸν νοῦν (ἐν Θεῷ), τότε ἐπιφοιτᾷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ
 τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῷ ἐπιτεθειμένῳ ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ. Καὶ
 τῷ Ζαχαρίᾳ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ὤφθη ὁ ἄγγελος καὶ
 τὸν Ἰωάννου τόκον προσηγγελλίσαστο. Ὁμοίως καὶ τῷ Πέτρῳ, ἐπὶ
 δωματίῳ προσευχομένῳ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἕκτης ὥρας, ὤφθη ἡ
 ὄπτασία ἡ ὀδηγήσασα ἐπὶ τὴν τῶν ἐθνῶν πρόσκλησιν διὰ τῆς
 κατενεχθείσης οὐρανόθεν ὀθόνης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ζώων. Καὶ τῷ
 Κορνηλίῳ προσευχομένῳ ὤφθη ἄγγελος καὶ εἶπεν αὐτῷ τὰ περὶ
 αὐτοῦ γεγραμμένα. Καὶ πάλιν Ἰησοῦ τῷ υἱῷ Ναυῆ, ἐπὶ πρόσω-
 πον κεκυφότε ἐν προσευχῇ, ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Καὶ πάλιν ἐκ
 τοῦ Ἰλαστηρίου τοῦ ἄνωθεν τῆς κιβωτοῦ, ἐξ οὗ ὁ ἱερεὺς ἐμνεῖτο
 θεόθεν τὰς ὀπτασίας ἐκάστου τῶν ὀφειλομένων, ἐν τῷ καιρῷ ἐν
 ᾧ ὁ ἀρχιερεὺς ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσῆρχετο ἐν τῷ φρικώδει και-
 ρῷ τῆς προσευχῆς, τῶν φυλῶν πασῶν τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ συνηγ-
 μένων καὶ ἰσταμένων ἐν τῇ ἐξωτέρᾳ σκηνῇ εἰς προσευχὴν, ἡνίκα
 εἰσῆρχετο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια ἁγίων καὶ ἔρριπτεν ἑαυτὸν ἐπὶ
 πρόσωπον, ἠκουε τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ δι' ὀπτασίας φοβεράς
 καὶ ἀνεκκαλήτου. Ὡς τί φοβερόν ἐκεῖνο τὸ μυστήριον ὃ ἐλειτου-
 ρεῖτο ἐν ἐκείνῳ τῷ πράγματι. Οὕτως καὶ πᾶσαι αἱ ὀπτασίαι αἱ ἐν
 τοῖς ἁγίοις φανεῖσαι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς γίνονται.

cf. Anaf Addai 51
 Mari 54, 56;
 Anaf Iacov, 206

totuși nu sunt întotdeauna pregătiți pentru rugăciune, fiindcă
 adeseori fie se gândesc la ceva din Scripturi, fie contemplă
 făpturile, iar apoi pe celelalte lucruri care aduc folos. Dar în
 vremea rugăciunii privirea *cugetului*³⁶ este atentă numai la
 Dumnezeu și își tinde către El toate *mişcările* și îi aduce rugă-
 ciuni din inimă cu râvnă și căldură neîncetată.

De aceea în acest timp în care sufletul are doar o singură
 grijă este potrivit să izvorască din El bunăvoința dumnezeiască.
 Pentru că, iată, vedem că atunci când fiecare este pregătit și
 stă la rugăciune, făcând Dumnezeirea binevoitoare, rugându-se
 și adunându-și *mintea* în Dumnezeu, atunci Duhul Sfânt co-
 boară peste pâinea și peste vinul puse pe altar³⁷. Și lui Zaharia
 îngerul i s-a arătat în vremea rugăciunii și i-a binevestit nașterea
 lui Ioan. La fel și lui Petru, când se ruga pe casă, la ceasul al
 șaselea, i s-a arătat vedenia care l-a condus la chemarea neamu-
 rilor prin pânda coborâtă din cer și având în ea viețuitoare de
 tot felul. Și lui Corneliu i s-a arătat un înger în timp ce se ruga
 și i-a spus cele care s-au scris despre el. Și iarăși, lui Iisus, fiul
 lui Navi, Dumnezeu i-a vorbit pe când se găsea plecat cu fața
 la pământ, în rugăciune. Și iarăși, „din capacul împăcării, aflat
 deasupra chivotului” – de unde preotul era învățat de Dumne-
 zeu în fiecare lucru din cele de folos – arhierul auzea, în tim-
 pul înfricoșător al rugăciunii, cuvintele lui Dumnezeu printr-o
 vedenie înfricoșătoare și negrăită atunci când „intra, o dată pe
 an”, în Sfânta Sfintelor și se arunca pe sine cu fața la pământ, în
 timp ce toate semințiile fiilor lui Israel erau adunate și stăteau la
 rugăciune în cortul din afară. O, cât de înfricoșătoare era taina
 săvârșită prin acel lucru! Astfel, toate vedeniile arătate sfinților
 se petrec în timpul rugăciunii.

186 τῷ βίῳ] Syr habet ~~τῷ βίῳ~~ (BD 172, 8) = τοῖς βιβλίοις (ταῖς γραφαῖς)

cf. Lc. 1, 10 f.u.

cf. EA. 10, 9 f.u.

cf. EA. 10, 3 f.u.

cf. Iis. Nav. 7, 6
 Ies. 25, 17, 21-22;
 Num. 7, 89
 cf. Ies. 29, 42

Ies. 30, 10
 cf. Ies. 26, 33-34
 cf. Lev. 9, 24

cf. Num. 14, 5

τῆς γερονσίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὠνόμασαι, ἥνικα ὤφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει».

Οὐκοῦν, ὡς εἶπον, οὐχὶ προσευχὴν πνευματικὴν δεῖ καλεῖν ταύτην τὴν δωρεάν καὶ χάριν, ἀλλὰ τοκετὸν τῆς καθαρᾶς προσευχῆς τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος καταπιομένης· τότε ὁ νοῦς ἐκείσε ὑπεράνω τῆς προσευχῆς γίνεται, καὶ ἐν τῇ εὐρέσει τῆς κρείττονος ἢ προσευχῆ καταλείπεται· καὶ τότε οὐ προσευχῇ προσεύχεται, ἀλλ' ἐν ἐκστάσει γίνεται ἐν τοῖς ἀκαταλήπτους πράγμασι τοῖς ὑπερκείμενοις τοῦ τῶν θνητῶν κόσμου, καὶ σεσίγηται ἐν ἀγνοίᾳ πάντων τῶν ἐνθάδε. Αὕτη ἔστιν ἡ ἀγνοία ἢ ὑπερέτερα τῆς

γνώσεως, ἣτις εἴρηται· «μακάριος ὁ καταλαβὼν τὴν

ἀγνοίαν τὴν τῆς προσευχῆς *ἀχώριστον*», ἥς

ἀξιωθείημεν χάριτι τοῦ μονογενοῦς

Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα

εἰς τοὺς αἰῶνας,

ἀμήν.

cf. Evagrius,
KG III, 88

252 ἀχώριστον] Syr habet ܐܚܘܪܝܫܘܢ (BD 175, 11) = ἀπέρατον, ἀνυπέβλητον

fiind asemănătoare culorii cerului, numită de către bătrânii lui Israel „loc al lui Dumnezeu“, când li s-a arătat lor în munte.⁴²

Prin urmare, după cum am spus, nu trebuie să numim rugăciune duhovnicească acest dar și har, ci rod al rugăciunii curate, sorbite cu nesaț prin Duhul. Atunci *partea înțelegătoare* ajunge de acolo mai presus de rugăciune, iar în vremea în care găsește ceea ce este mai bun, rugăciunea este părăsită. Atunci nu se mai roagă cu rugăciune, ci, fiind în *uimire*⁴³, se găsește între lucrurile negrăite aflate mai presus de lumea celor muritoare și este adusă la tăcere, nemaștiind nimic din toate cele de aici. Aceasta este neștiința cea mai presus de cunoștință, despre care s-a spus:

„Fericit cel ce a ajuns în rugăciune la neștiința care

nu poate fi întrecută!⁴⁴, de care fie să ne

învrednicim prin harul Unuia-Născut,

Fiului lui Dumnezeu, Căruia

fie slava în veci!

Amin!

cf. Ier. 3, 16
Ier. 24, 9-10

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Κ΄

Περὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τῶν κακιῶν τῆς ἁμαρτίας·
ὕπὸ τίνων συνίστανται καὶ ὑπὸ τίνων παύονται

Ἔως ἂν ἀληθῶς ἐκ καρδίας μισήσῃ τις τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας, 1
ἐκ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐνεργείας αὐτῆς οὐκ ἐλευθεροῦται. Οὗτος
ἐστὶν ὁ ἀγὼν ὁ σφοδρότατος, ὅστις ἀντικαθίσταται τῷ ἀνθρώ-
πῳ μέχρῃς αἵματος, ἐν ᾧ δοκιμάζεται αὐτοῦ τὸ αὐτεξούσιον ἐν
τῇ ἐνάδι τῆς ἀγάπης αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν· αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις, 5
ἣν τινα καλοῦσιν ἐρεθισμὸν καὶ παράταξιν, *ἀφ' ὧν τινων* τῆς
ὁσμῆς ἐξασθενεῖ ἡ ψυχὴ ἢ ταλαίπωρος χάριν τῆς ἀπαραιτήτου
παρατάξεως τῆς οὔσης ἐν αὐτῇ· αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ με-
γέθους τῆς ἁμαρτίας, ἐν ἣ τὰς ψυχὰς τῶν σωφρόνων ὁ ἐχθρὸς 209
συμφύρειν εἴωθε, καὶ τὰς καθαρὰς κινήσεις ἀναγκάζει πείραν 10
λαβεῖν, ὧν ὅλως οὐδέποτε εἰλήφασιν.

Ἐνταῦθα δεικνύομεν τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ᾧ ἀγαπητοί. Οὗτος
γάρ ἐστιν ὁ καιρὸς τῆς ἀφανοῦς ἀθλήσεως, δι' ἧς λέγεται ὅτι ἡ
τάξις τῶν μοναχῶν ἐκάστοτε νικᾷ. Τῇ προσοπαντήσει τούτου
τοῦ πολέμου συμφύρεται ὁ εὐθῆς νοῦς, ἐὰν μὴ μεγάλως παρα- 15
φυλάξῃται.

“Δυνατὸς εἰ Κύριε, ἡ πηγὴ πάσης βοηθείας, ὑποστηρίξαι ἐν
τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς, οἵτινες εἰσὶ μαρτυρίας καιροί, τὰς νυμ-
φευσαμένας σοὶ ἑαυτὰς μετὰ χαρᾶς ψυχᾶς, ὁ οὐράνιος νυμφίος,
καὶ δεδωκυίας τὰς συνθήκας τῆς ἀγιότητος μετὰ εὐλικρινείας 20

* Aici începe Cuvântul 42 în FR 10 și Memra 30 în BD.
4-5 τῇ ἐνάδι] Syr habet ~~ἑνάδι~~ (BD 208, 16) = τῷ μοναδικῷ (τρόπῳ)

Cuvântul 20*

Despre puterea și lucrarea lelelor păcatului.
Din ce sunt alcătuite și de către cine sunt oprite

Până în clipa când va urî cineva cu adevărat din toată inima
pricina păcatului nu este eliberat de plăcerea lucrată în inimă¹.
Aceasta este lupta foarte crâncenă care se dă până la sânge îm-
potriva omului și în care libertatea voinței îi este încercată doar
prin iubirea lui pentru virtuți. Aceasta este puterea pe care unii
o numesc „așfâzare [trupească]“ și luptă, din care iese un oa-
recare miros, iar sufletul năpăstuit este cuprins de slăbiciune
din cauza luptei aflate în el, care nu poate fi ocolită. Aceasta
este puterea mărimii păcatului în care vrăjmașul obișnuiește să
năucească sufletele celor feciorelnici și silește mișcările curate să
aibă o experiență pe care niciodată n-au avut-o.

cf. Evr. 12, 4

În aceasta ne arătăm răbdarea, o, iubiților! Pentru că aceasta
este vremea luptei nevăzute, în care se spune că ceata pustnici-
lor biruiește întotdeauna. La întâlnirea cu acest război *mintea*,
din bine așezată, ajunge de îndată năucită², dacă nu se va păzi
cu mare tărie.

„Puternic ești, Doamne, izvorul a tot ajutorul, ca în astfel
de clipe, care sunt clipe de mărturisire, să sprijini sufletele care
s-au nuntit cu bucurie cu Tine, Mirele ceresc, și au făcut fâgă-
duințele sfințeniei prin *limpezimea mișcărilor*³, și nu cu viclesug!

6 ἀφ' ... τινων] Syr habet ~~αφ' ... τινων~~ (BD 208, 18) = ἀφ' ἧς τινος (= τῆς δυνάμεως)

κινήσεων καὶ οὐ μετὰ πανουργίας· δώρησαι αὐταῖς δύναναι καθελεῖν ὠχυρωμένα τεῖχη καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ τοῦ ἰδίου σκοποῦ ἀστοχῆσῃ βία ἀνυπομονή-
τω, ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ περὶ αἵματος ἀνταγώνισμα γίνεται.”

Οὐ πάντοτε γίνεται ἀγώνισμα σωφροσύνης ἐν τούτῳ τῷ σφο-
δρῷ πολέμῳ· γίνεται ἐγκατάλειψις πρὸς δοκιμασίαν. Οὐαὶ δὲ τῷ
ἀσθενεῖ τῷ δοκιμαζομένῳ ἐν τούτῳ τῷ διακριτικῷ πολέμῳ, διότι
μεγίστην ἰσχύρην κέκτηται οὗτος ὁ πόλεμος ἐκ τῆς συνθηθείας, ἣς
ἔλαβεν ἐξ ἐκείνων τῶν παραδεδωκότων ἑαυτοὺς τῇ ἡττῇ ἐν τῇ
συγκαταθέσει τῶν ἰδίων λογισμῶν.

Παραφυλάττεσθε, ὦ ἀγαπητοί, ἀπὸ τῆς ἀργίας, διότι ἐγκέ-
κρυπται ἐν αὐτῇ ἐγνωσμένος θάνατος, καθότι χωρὶς αὐτῆς ταῖς
χερσὶ τῶν αἰχμαλωτίσῃ τὸν μοναχὸν θελότων ἐμίπτειν οὐκ
ἔστιν. Οὐ περὶ ψαλμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατακρινεῖ ἡμᾶς ὁ
Θεός, οὐδὲ περὶ τῆς ἐν προσηνεῖ ἀργίας, ἀλλ' ὅτι τῇ καταλείψει
τούτων εἰσοδος γίνεται τοῖς δαίμοσιν. Ἦνίκα δ' ἂν εὕρωσι χώραν
καὶ εἰσέλθωσι, καὶ συγκλείσωσι τὰς θύρας τῶν θαλάμων ἡμῶν,
τότε *πληροῦσιν εἰς ἡμᾶς τυραννικῶς*, ἅτινα ὑπὸ τὴν θείαν
ἀπόφασιν συνέχουσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν μετὰ ἐκδικήσεως σφο-
δροτάτης, καὶ γινόμεθα ὑποχείριοι χάριν τῆς καταλείψεως τῶν
μικρῶν, ἅτινα διὰ τὸν Χριστὸν φροντίδος ἀξιούνται παρὰ τῶν
σοφωτάτων, ὡς γέγραπται, «Ὁ μὴ ὑποτάσῃ τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ
θέλημα, ὑποτάσσεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ». Ὡστε ταῦτα τὰ μικρὰ
φαινόμενα, ὡς τεῖχη σοὶ λογισθήσονται κατέναντι τῶν αἰχμαλω-
τιζόντων ἡμᾶς, ὧν τινων ἢ τελείωσις ἐνδοθεν τοῦ κελλίου ὑπὸ
τῶν κρατούντων τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας σοφῶς τέθειται πρὸς
φυλακὴν τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἐν πνεύματι ἀποκαλύψεως, ὧν ἡ κα-
τάλειψις, ὑπὸ τῶν ἀσόφων μικρὰ λογίζεται, τὴν ὑπ' αὐτῶν ζημί-
αν μὴ λογιζομένων τούτων. Ἡ τε ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ καὶ ἡ μεσοτήτης,

37-38 πληροῦσιν... τυραννικῶς] *intell.* ἐπιτελοῦσιν ἐν ἡμῖν τυραννικῶς πράγματα

Dăruiește-le puterea să surpe zidurile întărite și toată înălțimea
care se ridică împotriva adevărului ca să nu-și greșească ținta
din cauza unei constrângerii de nerăbdat, în timpul în care se dă
împotriva lor un război până la sânge.”

cf. 2 Cor. 10, 5

În acest război crâncen, lupta pentru cugetarea feciorelni-
că nu este întotdeauna câștigată. Se întâmplă o părăsire spre
încercare. Vai însă celui slab care este pus la încercare în acest
război care face deosebirea⁴, fiindcă acest război a dobândit o
mare putere din obișnuința pe care a primit-o de la cei care
s-au lăsat înfrânți prin consimțirea cu gândurile lor.

Păziți-vă, o, iubitorilor, de nelucrare, pentru că în ea e ascun-
să o moarte cunoscută, de vreme ce, fără nelucrare, pustnicul
nu poate să cadă în mâinile celor care-l robesc. Dumnezeu nu
ne va osândi în ziua aceea pentru psalmi, nici pentru lenea la
rugăciune, ci pentru că prin părăsirea acestora se dă intrare
demonilor. Iar când ei găsesc loc și intră și închid ușile că-
mărilor noastre, atunci săvârșesc în noi, în mod tiranic, fapte
care îi pun pe lucrătorii lor sub hotărârea dumnezeiască, cu
o cumplită pedeapsă, și ajungem vinovați din cauza părăsirii
faptelor celor mici, care sunt socotite, pentru Hristos, vred-
nice de grijă de către cei foarte înțelepți, după cum este scris:
„Cel ce nu se supune voii lui Dumnezeu se supune potrivni-
cului său.” Așadar, aceste lucruri mici la arătare să le socotești
niște ziduri împotriva celor care ne robesc; împlinirea lor în
chilie a fost rânduiește cu înțelepciune de către cei care țin rân-
duiala Bisericii spre paza vieții noastre în Duhul descoperirii.
Părăsirea lor e socotită lucru mic de către cei neînțelepți, aceș-
tia negândându-se la vătămarea venită de la ele. Începutul și
mijlocul căii este libertatea neexercată⁵, care e maica patimi-
lor. Pentru că mai bine este să ne luptăm să nu le părăsim pe
cele mici decât să dăm loc păcatului din cauză că ne moleșim

*cf. Marcu,
Despre cei 149*

ἐλευθερία ἀπαίδευτος, ἥτις ἐστὶ μήτηρ τῶν παθῶν· κρείσσον γὰρ 50
ἀγωνίασθαι μὴ ἐγκαταλείψαι τὰ μικρὰ ἢ τόπον δοῦναι τῇ ἀμαρ-
τία ἐν τῷ πλατυσμῷ αὐτῶν· αὕτη γὰρ ἄκαιρος ἐλευθερία, ἣς τὸ
τέλος δουλεία ἀπότομος.

Ἐν ὅσῳ τὰς αἰσθήσεις ζώσας ἔχεις πρὸς ἀπάντησιν τῶν συμ- 211
βηβηκότων, νεκρὸν σαυτὸν ὑπολάμβανε, διότι οὐ μὴ σοι λειψη 211
ἔκκασις ἀμαρτίας ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσί σου, καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ 55
κτήσασθαι σεαυτῷ σωτηρίαν.

Ἐάν τις τῶν μοναχῶν εἶπῃ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὅτι παραφυ-
λάττεται ἐκ τούτων, οὗτος οὐ θέλει *μαθεῖν πότε*.

Ὅστις ἀπατήσῃ τὸν ἑαυτοῦ ἐταῖρον, τῆς κατάρας ἡξιώται 60
τοῦ νόμου· ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀπατήσας, *ποίας ἐκδικήσεως τεύξεται;
Διότι ἐπιστάμενος, ἀγνοίας προσποιεῖται, ὅτι οὐκ ἐπίσταται, δι-
ατοῦτο ἄρχεται ἐλεγχεσθαι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, καὶ τοῦτο δύ-
σκολον αὐτῷ φαίνεται, διότι ἐπίσταται ὁ ἀγνοεῖν προσποιεῖται*.

Ἦτις τι γλυκεῖαι εἰσὶν αἱ ἀφορμαὶ τῶν παθῶν. Τὰ μὲν γὰρ πάθη 65
ἐνίοτε δύναται τις κόψαι καὶ ἐν τῷ μακροσμῷ αὐτῶν γαληνᾷ
καὶ εὐφραίνεται ἐν τῷ παύεσθαι αὐτά, τὰς μέντοι αἰτίας λιπεῖν
οὐ δύναται. Διατοῦτο μὴ θέλοντες πειραζόμεθα, καὶ ἐν μὲν τοῖς
πάθεσι λυπούμεθα, τὰς δὲ ἀφορμὰς ἐμμένειν ἐν ἡμῖν ἀγαπῶμεν.
Τὰς ἀμαρτίας οὐκ ἐφιέμεθα, τὰς δὲ ἐπιφερούσας ἡμῖν αὐτὰς 70
αἰτίας μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα· τούτου ἕνεκεν παραιτίοι γίνονται
τῇ ἐνεργείᾳ *οἱ δεῦτεροι* τῶν πρώτων. Ὁ τὰς ἀφορμὰς τῶν πα-
θῶν ἀγαπῶν, ὑποχειρίος ἐστὶν ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος καὶ δε-
δούλωται τοῖς πάθεσιν.

56 κτήσασθαι... σωτηρίαν] *Syros habet* *κτλ* (S 24, 27' V 125, 26' S 124, 138'
V 562, 60') = τὴν γαλήνην ἐμφυτευθῆναι ἐν τῇ ψυχῇ. *Syros autem habet* *κτλ*
κτλ (BD 210, 20) = τὴν γαλήνην φυτευθῆναι ἐν τῇ ψυχῇ σου 58 μαθεῖν πότε] *Syr*
habet *κτλ* (BD 211, 1) = μαθεῖν πότε ἀπάντησιν συμβεβηκότα sive συνειδήσιν
ἔχειν τοῦ συμβεβηκότος 60-63 ποίας... προσποιεῖται] *Syr habet* *κτλ*
κτλ

prin ele⁶; fiindcă sfârșitul acestei libertăți la timp nepotrivit⁷
este robia năprasnică.

Cât timp ai simțurile vii pentru întâlnirea cu cele ce se
petrec, socotește-te mort, pentru că aprinderea păcatului nu
va lipsi din toate mădularele tale și nu vei putea să-ți sădești
seninătatea în suflet.

Dacă unul dintre pustnici va zice în inima sa că se păzește
de aceste lucruri, acesta nu va învăța niciodată cum să întâm-
pine întâmplările.

Cine-l va înșela pe aproapele său s-a făcut vrednic de bles-
temul Legii. Dar atunci cel care se amăgește pe sine însuși nu
este oare vrednic de astfel de pedepse? Pentru că, deși știe [că
face răul], se preface că nu știe, iar apoi caută să alunge mus-
trarea conștiinței, aceasta făcându-i-se o povară, fiindcă, deși
cunoaște [adevărul], ar vrea să nu știe⁸. *cf. Deut. 27, 26*

O, cât de dulci sunt prilejurile patimilor! Pentru că uneori
cineva poate să taie patimile și se liniștește și se veselește de
îndepărtarea de ele și de contenirea lor, însă nu poate părăsi
cauzele patimilor. De aceea suntem ispitiți fără să vrem. Astfel
că ne întristăm din cauza patimilor, dar ne place ca prilejurile
lor să rămână în noi. Păcatele nu le dorim, dar prilejurile care
le aduc le primim cu plăcere. De aceea prilejurile sunt îm-
preună-lucrătoare cu primele⁹ la lucrarea [păcatului]. Cel ce
iubește prilejurile patimilor este rob de patimi și este supus
de ele cu sila, chiar și fără să vrea¹⁰.

κτλ (BD 211, 3-7) = οὐκ
ἐστὶν ἄξιος τούτων τῶν τιμωριῶν, διότι ἐπιστάμενος προσποιεῖται ὅτι οὐκ ἐπίσταται τὸν
ἀγνοοῦντα. ἔπειτα ζητεῖ διώξει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ τοῦτο δύσκολον
αὐτῷ ἐστὶ, ὅτι κἀν ἐπιστάμενος ὢν, βούλεται ἀγνοεῖν μὴ ἐπίστασθαι 71 οἱ δεῦτεροι]
intell. al altia

Ὁ μισῶν τὰς ἰδίας ἁμαρτίας παύσεται ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὁ ὁμολογῶν τὰς ἰδίας ἁμαρτίας τεύξεται τῆς ἀφέσεως. Ἀδύνατον δέ 75
τινι τὴν ἕξιν τῆς ἁμαρτίας καταλιπεῖν πρὶν ἔχθραν κτήσεται
μετ' αὐτῆς, οὔτε ἀφέσεως τυχεῖν, πρὶν τῆς τῶν πλημμελημάτων
ὁμολογήσεως· τῇ μὲν γὰρ ταπεινώσις ἐστὶν ἀληθῶς, τῇ δὲ κατὰ-
νυξις ἀπὸ αἰσχύνης *ἀκολουθούσης* τῇ καρδίᾳ. Ἐὰν μὴ μισή-
σωμεν τὰ μέμψεως ἄξια, οὐ δυνάμεθα αισθάνεσθαι τῆς δυσωδι- 212
ας τῆς ἐνεργείας αὐτῶν οὐδὲ τοῦ βρώμου αὐτῶν, ἐνόσω φέρομεν
ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις ψυχαῖς.

Ἔως ἂν ἀπορρίψῃς τὸ ἀποπον ἐκ σοῦ, οὐ γνώσῃ ποία αἰσχύνῃ
περιπεπλεγμένος εἶ, οὐδὲ τὴν ἕξ αὐτῆς ἐρυθρίασιν.

Ὅταν ἐν ἄλλοις κατίδῃς τὸ σὸν φορτίον, τότε μαθήσῃ τὴν ἐπι- 85
κειμένην σοι αἰσχύνην.

Ἀπόστα τοῦ *κόσμου* καὶ τηνικαῦτα γνώσῃ τὸ δυσῶδες
αὐτοῦ, – ἐὰν γὰρ μὴ ἀποστῆς, οὐ μὴ μάθῃς – διότι ὡς ὁσμὴν
καλὴν περιβάλλῃ τὴν δυσωδιαν αὐτοῦ καὶ τὴν γύνωσιν τῆς σῆς
αἰσχύνης ὡς καταπέτασμα δόξης. 90

Μακάριος ὁ μακρυνθεὶς ἀπὸ τοῦ σκότους [τοῦ κόσμου] καὶ
προσεσχῆκώς ἑαυτῷ· οὐ γὰρ δύναται ἡ διόρασις ὑπουργῆσαι ἐν
μέσῳ αὐτοῦ οὔτε διακρίναι.

Μακάριος ὁ καταλείψας τὴν κάρωσιν τῆς μέθης αὐτοῦ, καὶ
τὸ ἀκόρεστον τῆς κραιπάλης αὐτοῦ ἐν ἄλλοις κατιδῶν ὅποιον 95
ἐστί· τότε γνώσεται τὴν ἰδίαν αἰσχύνην. Ἐν ὅσῳ τις τὴν κραιπά-
λην τῶν ἁμαρτιῶν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει, ὡς εὐπρεπῆ αὐτῷ φαί-
νονται πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα.

Ὅταν γὰρ ἡ φύσις ἕξω γένηται τῆς ἰδίας τάξεως, ἐξίσου ἐστὶν
εἴτε οἶνω εἴτε ἐπιθυμίαις μεμεθυσμένη, διότι ἀμφοτέρω τοῦ κα- 100
θήκοντος ἐκβάλλουσι καὶ μίαν ἔκκαυσιν ἀμφοτέρω κινουσὶν ἐν
τῷ σώματι ἐν ᾧ φέρονται· οἱ μὲν γὰρ τρόποι, διάφοροι, τὸ δὲ
συγκέρασμα, ἐν· καὶ ἡ μετάθεσις μὲν μία, αἱ διαφοραὶ δὲ τῶν

Cel ce-și urăște păcatele va înceta să le mai facă, iar cel
ce-și mărturisește păcatele va primi iertare. Dar e cu neputin-
ță ca cineva să părăsească obiceiul păcatos înainte să câștige
dușmănie față de el, nici să ia iertare înainte de mărturisirea
greșelilor. Acesteia îi urmează adevărata smerenie, iar acelea-
ia¹¹, străpungerea venită din rușinea ce se atinge de inimă¹².
Dacă nu le urâm pe cele vrednice de dispreț, nu vom putea
să simțim duhoarea lucrării lor, nici împruțiciunea lor, atâta
vreme cât le purtăm pe acestea în sufletele noastre.

Până când nu vei lepăda din tine ceea ce e necuviincios,
nu vei ști cu ce rușine ești învelit, nici nu vei roși din cauza ei.

Când vei vedea la alții povara ta, atunci vei înțelege rușinea
afată asupra ta.

Depărtează-te de rău, și atunci îi vei cunoaște duhoarea,
pentru că, dacă nu te depărtezi, n-o vei afla – fiindcă te vei
îmbrăca cu duhoarea ca și cu o mireasmă bună și cu goliciu-
nea rușinii tale ca și cu o perdea de slavă.

Fericit e cel care s-a depărtat de întunericul lumii și ia amin-
te la sine însuși, pentru că vederea nu poate fi folosită pe întu-
neric, nici să distingă!

Fericit e cel care a părăsit amețeaua beției sale și a văzut în
alții cât de neostoită este beția sa; atunci își va cunoaște pro-
pria rușine! Câtă vreme poartă cineva în sine beția păcatelor,
toate cele săvârșite de el i se par cuviincioase.

Pentru că atunci când firea iese din rânduiala ei este ca atunci
când se îmbată de vin sau de alte poftes, fiindcă amândouă¹³ o scot
din îndatorirea ei și ațâță una și aceeași aprindere în trupul în care
se mișcă. Fiindcă felurile sunt deosebite, dar amestecul rezultat

79 ἀκολουθούσης] *intell.* προσαπομένης

87 κόσμου] *Syr habet* ܟܘܣܡܘ (BD 212, 4)

= κακοῦ

αἰτιῶν ἄνισοι τυγχάνουσι, (οὐ) διακρίνονται δὲ κατὰ *τὴν ὑποδοχὴν ἐκάστου*.

Πάση ἀνέσει ἔπεται τλαιπωρία, καὶ πάση διὰ Θεὸν τλαιπωρία ἄνεσις ἀκολουθεῖ. Εἰ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ *φθορᾶ ὑπόκειται, ἢ φθορὰ* διὰ τῶν ἐναντίων γίνεται ἢ ἐνθάδε ἢ ἐν τῷ μέλλοντι ἢ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου, καὶ μάλιστα τῇ ἐξ ἀκολασίας ἡδονῇ ἢ τῇ κακοπαθείᾳ τῇ ἐναντιουμένῃ τῇ ἡδονῇ ταύτῃ, τῇ γινομένη διὰ ἀγιασμοῦ. Καὶ τοῦτο ὑπὸ φιλανθρωπίας οἰκονομεῖ ὁ Θεός, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ, ἢ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς, γεύσασθαι (τινά) τῆς κολάσεως, καὶ τότε περάσαι· διὰ τὸ πλούσιον αὐτοῦ ἔλεος *ταύτην ὡς τινα ἀμοιβήν, τὴν δὲ ὡς ἀρραβῶνα, διότι οὐ κωλύει τὸ κέρδος τοῦ ἀγαθοῦ μέχρι τῆς ἐσχάτης ὥρας*· τὸ μέντοι κακόν, ναί, ὡς γέγραπται· «Ὁ παιδευόμενος ἐνταῦθα, *ἐκ τῆς ἰδίας γέεννης ἐσθίει*».

inc

Παραφυλάττου ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου τοῦ προηγουμένου τῆς δουλείας.

Παραφυλάττου ἐκ τῆς παρακλήσεως τῆς προηγουμένης τοῦ πολέμου.

Παραφυλάττου ἐκ τῆς γνώσεως τῆς προηγουμένης τῆς τῶν πειρασμῶν ἀπαντήσεως· ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δέ, τῆς ἐφέσεως τῆς πρὸ τελειώσεως τῆς μετανοίας.

Εἰ πάντες ἀμαρτωλοὶ ἐσμεν, καὶ οὐδεις ὑπέρτερος τῶν πειρασμῶν, οὐδὲν τῶν ἀρετῶν *ὑψηλότερα* τῆς μετανοίας.

Μνημόνευε ὅτι πάσης ἡδονῆς δευτέρα ἐστὶν ἡ ἀηδία καὶ ἡ πικρότης.

Παραφυλάττου ἀπὸ τῆς χαρᾶς τῆς μὴ ἐχούσης συνευγεμμένην τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως. Πᾶν ὃ κεκτημένην ἄνωθεν τὴν

103-104 τὴν... ἐκάστου] *Syr habet* *صمملا* (BD 212, 17) = τὰ ἀποδοχεῖα 107 φθορᾶ... φθορᾶ] *Syr habet* *فصول* ... *صمملا* (BD 212, 19-20) = ἀλλοιώσει/τροπή... ἀλλοιώσις/τροπή (cf. l. 128, 130) 113-114 ταύτην... ὥρας] *intell.* (δέχεται ἄνθρωπος) ταύτην (τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἐξ ἀκολασίας ἡδονῆν) ὡς τινα ἀμοιβήν, τὴν δὲ (ἄνεσιν, διὰ τὴν διὰ Θεὸν τλαιπωρίαν) ὡς ἀρραβῶνα, διότι οὐ κωλύει (ὁ Θεός) τὸ κέρδος τοῦ (μέλλοντος)

este unul¹⁴. Schimbarea este una, dar diferențele dintre pricini sunt inegale, dar nu se deosebesc în privința celor care le suferă.

105 Oricărei tihne îi urmează un necaz, iar oricărui necaz pentru Dumnezeu îi urmează o tihnă. Dacă toate cele din lumea aceasta sunt supuse schimbării, omul se schimbă prin cele potrivnice unele altora¹⁵, fie aici, fie în viitor, fie în vremea ieșirii. Așa e mai ales cu plăcerea venită din desfrânare sau cu reaua-pățimire săvârșită pentru sfințire, care se împotrivesc acelei plăceri. Iar Dumnezeu rânduiește aceasta prin iubirea Sa de oameni, pentru ca [păcătoșul] să guste din pedeapsă, fie pe această cale, fie la sfârșitul ei¹⁶. Pentru bogata Lui milă, el primește această pedeapsă ca plată pentru plăcerea venită din desfrânare, iar tihna primită în urma necazului pentru Dumnezeu o capătă ca arvună, fiindcă Dumnezeu nu împiedică dobândirea bunurilor viitoare până când „trâmbița va suna“; dar răul [il pedepsește], precum este scris: „Cel pedepsit aici își micșorează gheena proprie.“

I Cor. 15, 52

116 Păzește-te de acea libertate a voinței tale care premerge robiei!¹⁷

Păzește-te de mângâierea care premerge războiului!

118 Păzește-te de cunoștința care premerge întâlnirii cu ispitele, dar mai ales de dorința venită înainte de pocăința desăvârșită!

123 Dacă suntem cu toții păcătoși și nimeni nu este deasupra ispitelor, atunci niciuna dintre virtuți nu premerge pocăinței.

125 Adu-ți aminte că oricărei plăceri îi urmează scârba și amărăciunea!

127 Păzește-te chiar și de bucurie, pentru că aduce schimbare, dar nu fără o cauză¹⁸! Nu poți înțelege hotarul și pricina schimbării a nimic din ceea ce are o economie de Sus.

ἀγαθοῦ ἕως τῆς σάλπιγγος 114-115 ἐκ... ἐσθίει] *intell.* ἔλαττοι τὴν ἰδίαν γέενναν 124 ὑψηλότερα] *Syr habet* *صمملا* (BD 213, 13) = προηγουμένη, προτέρα

οικονομίαν ἔχει, οὐ δύνασαι καταλαβεῖν τὸν ὄρον καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτοῦ ἀλλοιώσεως.

Ἀπ' ἐκείνων φοβοῦ, ὧν ὑπολαμβάνεις *ὀρθότητα* ἔχειν, διότι ἔξωθεν τῆς ὁδοῦ λέγεται τούτων ὁδεύειν. Ἐκεῖνος ὁ ἐν σοφίᾳ εἰδὼς διοικῆσαι τὴν ὁλκάδα τοῦ κόσμου, ἀλλοίωσιν συνέμιξε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ καὶ τὸ ἔξωθεν τούτου σκίασμά ἐστιν.

Ἐπεται τῇ ἀνέσει τῶν μελῶν ἢ τῶν λογισμῶν *ἔκστασις* καὶ φύρις, καὶ τῇ ἀμέτρῳ ἐργασίᾳ ἀκηδία, καὶ τῇ ἀκηδία ἔκστασις. Διαφέρει δὲ ἔκστασις ἐκστάσεως· ἔπεται τῇ πρώτῃ ἐκστάσει ὁ πόλεμος τῆς πορνείας, τῇ δὲ δευτέρᾳ τοῦ ἰδίου ἡσυχαστηρίου κατάλειψις καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις.

Τῇ δὲ ἐμμέτρῳ ἐργασίᾳ διαμενούση, τιμὴ οὐκ ἔστι· τούτων δὲ ἡ μείωσις μὲν πληθύνει τὴν ἡδονήν, ἡ ἀμετρία δὲ τὴν *ἔκστασιν*.

Ἐπόμενον τὴν ἀφροσύνην τῆς φύσεως, τὴν ἐν σοὶ νικῶσαν σε, ἀδελφέ, διότι ἠντρεπίσαι γενέσθαι ἐν ἐκείνῃ τῇ σοφίᾳ τῇ αἰδιῶν ἐχούσῃ τῆς ἀρχῆς τὸν στέφανον.

Μὴ δειλιάσης ἀπὸ τῆς ταραχῆς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος, τοῦ εὐτρεπισθέντος γενέσθαι ἐν τῇ τρυφῇ ἐκείνῃ, ἧς ἡ γνῶσις ἔξωθεν ἐνθάδε τοῦ νοῦς τῶν σαρκικῶν τυγχάνει, ἥνικα *ἐπιστῆ* ἡ οὐράνιος εἰκῶν*, ἧτις ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης.

Μὴ ταραχθῆς ἐξεναντίας *τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ταραχῆς* τῆς φύσεως, διότι πρόσοκαιρός ἐστὶν ἢ ἐν τούτῳ κακοπάθεια τῷ μεθ' ἡδονῆς ὑποδεχομένη αὐτά· εὐοίκασι γὰρ κυναρίοις τοῖς εἰωθόσι σχολάζειν τοῖς μακελλαρίοις, ἅτινα μόνῃ φωνῇ ἀποδιδράσκουσιν, *ἀμελούμενα δέ*, ὡς λέοντες παμμεγέθεις ἔσονται.

Ἐξουθένησον τὴν μικρὰν ἐπιθυμίαν, ἵνα μὴ *ἐνθυμηθῆς* τὴν σφοδρότητα* τῆς πυρώσεως αὐτῆς, διότι ἡ ὑπὲρ τῶν μικρῶν πραγμάτων ὑπομονή, τῶν μεγάλων πραγμάτων τὸν κίνδυνον

131 ὀρθότητα] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ (BD 213, 17) = ἰοότητα 135 ἔκστασις] (et l. 136-137) Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ (BD 213, 20-22) = μετεωρισμός 141 ἔκστασιν] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~

Teme-te de lucrurile despre care ți se pare că nu se schimbă¹⁹, pentru că ele, după cum se spune, pot duce în afara căii. Cel care știe să cârmuiască cu înțelepciune corabia lumii a amestecat schimbarea cu toate fapturile Lui, iar ceea ce se află în afară²⁰ este o umbră.

După tihna mădularelor urmează împrăștierea și amestecarea gândurilor, iar *ostenelii* fără măsură îi urmează akedia, iar akediei, împrăștierea²¹. O împrăștiere a minții se deosebește de alta; primei risipiri²² îi urmează războiul desfrânării, iar celei de-a doua²³ îi urmează părăsirea chiliei²⁴ și mutarea din loc în loc²⁵.

Osteneala cu măsură este neprețuită, iar micșorarea ei înmulțește plăcerea, în timp ce lipsa de măsură înmulțește tulburarea.

Rabdă, frate, nebulnia firii care te-a biruit lăuntric, pentru că aceasta te pregătește să ajungi la acea înțelepciune care are cununa veșnică de conducător.

Nu te înfricoșă de tulburarea trupului celui din Adam, care este făcut pentru desfătarea a cărei cunoștință vine când *mintea* este în afara celor trupești de aici, atunci când îmbracă chipul cel ceresc, care este Împăratul păcii.

cf. 1 Cor. 15, 49

Nu te tulbura împotriva schimbărilor care produc tulburarea firii, pentru că reaua lor pătimire este vremelnică pentru cel care le primește cu plăcere. Fiindcă se aseamănă câinilor care obișnuiesc să stea pe lângă măcelării și fug numai la un cuvânt²⁶, dar dacă le îngădui, se fac mari ca niște lei.

Disprețuiește pofta cea mică pentru a nu fi asediat cu tărie de aprinderea ei, fiindcă răbdarea în lucrurile mici ne scapă de

(BD 214, 4) = ταραχὴν 147-148 ἐπιστῆ... εἰκῶν] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ om ~~καταλαβεῖν~~ ~~καταλαβεῖν~~ (BD 214, 9) = ἐνδύση τὴν οὐράνιον εἰκόνα 149 τῆς... ταραχῆς] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ ~~καταλαβεῖν~~ (BD 214, 10) = τῶν ταραχῶδων ἀλλοιώσεων 152-153 ἀμελούμενα δέ] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ ~~καταλαβεῖν~~ (BD 214, 13), ad. litt. ἐάν δὲ συγχωρήσης αὐτά 154-155 ἐνθυμηθῆς...σφοδρότητα] Syr habet ~~καταλαβεῖν~~ ~~καταλαβεῖν~~ (BD 214, 15) πολιορκηθῆς τῇ σφοδρότητι

ἀποσοβεῖ· ἀδύνατον κατακρατῆσαι τῶν μεγάλων πραγμάτων,
ἐάν μὴ νικήσης τὰ εὐτελέστερα πράγματα.

Μνημόνευε τῆς τάξεως ἐν ἣ μέλλεις γενέσθαι, ὡ ἀδελφέ, ἧς
οὐκ ἔστιν ἡ ζωὴ, ὡς ἡ διὰ τῶν χυμῶν ἔρπουσα καὶ κινουμένη,
δι' ἧς συντρίβεται ἡ θνητότης· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ ἡ πύρωσις
τῆς συγκράσεως, ἧτις σύγκρασις τῆ κολακεία τῆς ἡδονῆς, κόπον
παρέχει τῇ νηπιώδει φύσει.

Ἐπόμεινον τὸν πόνον τοῦ ἀγῶνος, πρὸς ὃν πρὸς δοκιμασίαν
εἰσήχθης, ἵνα λάβῃς παρὰ Θεοῦ στέφανον καὶ ἀναπαύση διαπε-
ράσας ἐκ τοῦδε τοῦ κόσμου.

Μνημόνευε καὶ τῆς ἀνέσεως ἐκείνης, ἧτις οὐκ ἔχει πέρας,
κἀκείνης τῆς ζωῆς τῆς ἀκολακεύτου, κἀκείνης τῆς
τάξεως τῆς *τελείας καὶ τῆς ἀμετακινήτου
οἰκονομίας*, καὶ τῆς *αἰχμαλωσίας τῆς
καταναγκαζούσης ἀγάπης
πρὸς τὸν Θεόν*, τῆς
κυριευούσης τῆς
φύσεως.

168–170 τελείας... οἰκονομίας] Syr habet τελείας τελειοποιῶν ἀγαπῶν (BD 215, 3-4)
= ἀνδρείας ἐκείνης, τῆς ἀμετακινήτου διαγωγῆς

primejdia lucrurilor mari! Este cu neputință să stăpânești lu-
crurile mari dacă nu vei învinge lucrurile cele mai neînsemnate.

Adu-ți aminte, o, frate, de rânduiala în care urmează să
intri, în care nu este o viață ca aceea ce se târâște pe pământ și
se mișcă datorită umorilor, ci [o viață] prin care este zdrobită
starea muritoare. În ea nu există aprinderea alcătuirii noastre
omenești, care alcătuire, prin lingușelile plăcerii, produce *os-
teneala* firii noastre copilărești.

Rabdă durerea luptei către care ai fost adus spre încercare,
ca să iei de la Dumnezeu cununa și să te odihnești când vei
trece din această lume.

Adu-ți aminte de odihna aceea care nu are sfârșit și de
acea viață lipsită de lingușire²⁷, și de acea rânduială
bărbătească a *viețuirii* care nu se schimbă,
și de robia cea silnică a răpirii de către
iubirea lui Dumnezeu
care ia în stăpânire
frea.

170–172 αἰχμαλωσίας... Θεόν] Syr habet τελειοποιῶν ἀγαπῶν ἀναγκαζούσης (BD 215, 4-5) =
ἀναγκαζούσης αἰχμαλωσίας (intell. ἀρπαγῆς) τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚΑ'

Ἐπόθεσις τῆ ψυχῆ τῆ ζητούση τὴν βαθεῖαν θεωρίαν, τοῦ
βυθισθῆναι ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῶν σαρκικῶν λογισμῶν τῶν
ἀπὸ τῆς μνήμης τῶνπραγμάτων

cf. Dionisie, IC 5;
In Apam, Thom
76, 77, 79

Πάν πρᾶγμα ὑψηλότερον ἄλλου ἐγκέκρυπται ἐξ ἐκείνου οὐ
ἔστιν ἀνώτερον· καὶ τοῦτο οὐχὶ παραπετάσματι ἄλλου σώματος.
(Καὶ τοῦτο) κέκτηται ἐν τῇ φύσει, τουτέστι τὸ δύνασθαι ἀποκα-
λύψαι τὴν κρυφίότητα αὐτοῦ.

Πᾶσα οὐσία νοητὴ τὰς διαφορὰς τῶν ἰδίων ταγμάτων οὐκ
ἔξωθεν αὐτῆς κέκτηται, ἀλλ' ἐνδοθεν τῶν κινήσεων αὐτῆς περιο-
ρισμένης ἔχει· τουτέστι, τηλαυγέστερον, ἀμέσως ὑπεισδύναμι πρὸς
ὑποδοχὴν τοῦ πρώτου φωτός *ἢ κατὰ ἐτέραν τάξιν*, οὐκ ἐν τόπῳ,
ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς καθαρότητος ἢ κατὰ τὸ μέτρον τῶν
νόων πρὸς δύναμιν τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἄνω διανεύσεων.

Πᾶσα οὐσία νοητὴ, ἐξ ἐκείνων κέκρυπται τῶν ὑποκάτω
αὐτῆς, οὐχὶ δὲ τῇ φύσει ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ *ταῖς τῶν ἀρετῶν
κινήσεσι*. Καὶ τοῦτο λέγω ἐκ τῶν περὶ τῶν ταγμάτων τῶν ἁγίων
δυνάμεων καὶ τῶν ψυχικῶν ταγμάτων καὶ τῶν τῶν δαιμόνων.
Τὰ πρῶτα ἀπὸ τῶν μέσων, καὶ ταῦτα ἀπὸ τῶν τρίτων, τῇ τε φύσει
καὶ τῷ τόπῳ καὶ ταῖς κινήσεσιν. Ἐκαστον τῶν ταγμάτων, ἀφ' ἑαυ-
τοῦ καὶ πρὸς ἑαυτό, τῇ γνώσει ἀπ' ἀλλήλων κεκρυμμένα εἰσὶν, εἴτε
ὀρῶνται εἴτε μὴ, ἀπὸ δὲ τῶν κάτω (καὶ) τῇ φύσει. Διότι ἡ ὄρασις
τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἔστιν ἔξωθεν αὐτῶν, ὡς τῶν σωματικῶν, ἀλλὰ

* Aici începe Cuvântul 67 în FR 10 și Memra 25 în BD.

8 ἢ... τάξιν] intellig. πλέον τῶν κατωτέρων τάξεων 12 ταῖς... κινήσεσιν] Syr habet
κατωτέρων κινήσεων (BD 183, 10) = τῇ ὑπεροχῇ τῶν κινήσεων

Cuvântul 21*

Despre sufletul care caută contemplația adâncă pentru
a se afunda în ea din gândurile trupești care vin
din amintirea lucrurilor

Orice lucru aflat mai sus decât altul este ascuns de cel față
de care este mai înalt¹, dar nu datorită acoperământului altui
trup. Pentru că așa îi este firea, anume să-și poată dezvălui
ceea ce are întru ascuns.

Nicio ființă inteligibilă² nu a dobândit din afara ei însușirile
proprii cete, ci le are înlăuntrul mișcărilor ei, care o deosebesc
în interiorul cetei sale³. Adică spus mai limpede: înlăuntrul
[cetei sale] ea poate să ajungă, în mod nemijlocit, la primirea
primei Lumini mai ușor decât cetele inferioare, nu într-un loc
anume, ci potrivit cu înălțimea curăției și cu măsura minților⁴
de a primi semne mai înalte⁵.

Orice ființă inteligibilă este ascunsă față de cele aflate mai
jos de ea, fiind tăinuită de acelea nu prin fire, ci prin carac-
terul mai înalt al mișcărilor. Iar aceasta o spun despre cetele
sfintelor puteri, ale sufletelor și ale demonilor⁶. Primele se de-
osebesc de cele din mijloc, iar acestea de cele de-al treilea prin
fire, prin loc și prin mișcări. Fiecare dintre cete este de sine
stătătoare, ele fiind ascunse una de cealaltă în ceea ce privește
cunoștința, fie că se văd una pe alta, fie că nu, iar în ceea ce
privește firea sunt ascunse de cele aflate mai jos. Pentru că ve-
derea celor netrupești nu are loc în afara lor, ca în cazul celor
trupești, ci faptul de a se vedea una pe cealaltă se spune că se

τὸ ὄραν αὐτοὺς ἀλλήλους, ἔσωθεν τῶν κινήσεων αὐτῶν λέγεται
εἶναι, ταῖς τε ἀρεταῖς καὶ τῷ μέτρῳ τῶν κινήσεων, τούτου ἔνεκεν,
ἐὰν ἰσομοιρία τετιμημένοι ὦσι, κἂν ἀπῶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ὁρῶσιν
ἀλλήλους, οὐχὶ φαντασία ἀλλὰ ἀψευδεῖ ὁράσει καὶ φύσει ἀλη-
θινή, πλήν τῆς αἰτίας τῶν πάντων, ἣτις ὑπέγκριται ταύτης τῆς
διαφορᾶς· αὕτη μόνη ἢ προσοκνητή.

cf. Evagrius,
KG VI, 69

Οἱ μέντοι δαίμονες, εἰ καὶ λίαν εἰσὶν ἐναγεῖς, οὐκ εἰσὶ κεκρυμ-
μένοι ἀπ' ἀλλήλων ἐν ταῖς ἐαυτῶν τάξεσι. Τὰς δὲ δύο τάξεις, τὰς
οὔσας ὑπεράνω αὐτῶν, οὐχ' ὁρῶσι, διότι ἡ πνευματικὴ ὄρασις
*τὸ φῶς ἐστὶ τῆς κινήσεως, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐστὶν αὐτοῖς ἔσοπτρον
τε καὶ ὄμμα*. Ὅταν δὲ σκοτισθῶσιν αἱ κινήσεις, οὐχ' ὁρῶσι τὰς
ὑπερκείμενας τάξεις· ἀλλήλους μὲν γὰρ, καθότι παχύτεροί εἰσι
τῶν πνευματικῶν ταγμάτων, κατὰ *τὴν ἰδίαν τάξιν* ὁρῶσι. Καὶ
τῶν μὲν δαιμόνων, οὕτως ἔχει.

Αἱ δὲ ψυχαί, ἐνόσφ μεμολυσμέναι καὶ σκοτειναὶ εἰσὶν, ὄραν
οὐ δύνανται οὔτε ἀλλήλας οὔτε ἑαυτάς. Ἐὰν δὲ καθαρῶσι καὶ
πρὸς τὴν ἀρχαίαν πλάσιν ἐπανέλθωσι, τηλαυγῶς ὁρῶσι τὰς
τρεῖς τάξεις ταύτας, φημί τὴν τε ὑποκάτω αὐτῶν καὶ τὴν ἐπά-
νω καὶ αὐτὰ ἀλλήλας, οὐχ' ὅτι ἀλλοιοῦνται σχήματι σωματικῷ
καὶ τότε καθορῶσιν εἴτε ἀγγέλους εἴτε δαίμονας εἴτε ἀλλήλας,
ἀλλ' αὕτη τῇ φύσει εἰσορῶσι καὶ πνευματικῇ τάξει. Ἐὰν δὲ εἴ-
πης: “ἀδύνατον ἐστὶ τοῦτο, τὸ ὁραθῆναι δαίμονα ἢ ἄγγελον ἐὰν
μὴ ἀλλοιωθῶσι”, λοιπὸν οὐχὶ ἡ ψυχὴ ὁρᾷ ἀλλὰ τὸ σῶμα, καὶ εἰ
οὕτως ἐστὶ, τίς χρεῖα τῆς καθάρσεως; Ἴδού γὰρ καὶ τοῖς μὴ κα-
θαροῖς, ἐν καιρῷ φαίνονται οἱ δαίμονες ὡσαύτως καὶ οἱ ἄγγελοι,
ἀλλ' ὅμως τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπουσιν, ὅταν ἴδωσιν
ἐνθά οὐκ ἐστὶ χρεῖα τῆς καθάρσεως. Ὅμως οὐχ' οὕτως ἐστὶν ἡ
ψυχὴ ἢ καθαρθεῖσα, ἀλλὰ πνευματικῶς βλέπει ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τῆς φύσεως, τουτέστιν ἐν τῷ διανοητικῷ.

28–30 τὸ... ὄμμα] Syr habet $\alpha\sigma\mu\epsilon\sigma\sigma\ \alpha\sigma\mu\alpha\omega\sigma\ \alpha\mu\epsilon\ \alpha\omega\eta\ \alpha\epsilon\sigma\iota\sigma\ \alpha\sigma\ \alpha\sigma\mu\alpha\omega\sigma$ (BD 184, 5–6) = ὁ φωτισμός/ἡ λαμπρότης τῶν κινήσεων καὶ αὐταὶ (intell. αἱ κινήσεις) εἰσὶν τὸ ἔσοπτρον καὶ τὰ ὄμματα αὐτῶν (τῶν τάξεων)

petrece înlăuntrul *mişcărilor* lor, potrivit cu înălțimea și cu măsura *mişcărilor*; de aceea, dacă au parte de aceeași cinstire⁸, se văd una pe cealaltă, chiar dacă sunt departe unele de altele; [ele se văd] nu prin imaginație, ci printr-o vedere neminci-noasă și în firea lor adevărată⁹, cu excepția Cauzei tuturor, care este mai presus de această însușire.¹⁰ Numai Ei singure I se cuvîne închinare.

Demoniile, chiar dacă sunt foarte spurcați, nu sunt ascunși unii de alții înlăuntrul cetelor lor¹¹. Dar nu văd cele două cete aflate deasupra lor¹², pentru că vederea duhovnicească este iluminarea *mişcărilor*, care sunt oglinda și ochii¹³ acestor cete. Dar când *mişcărilor* sunt întunecate, ei nu văd cetele aflate mai sus. Pentru că se văd unii pe alții așa cum e alcătuirea lor, fiind mai grei decât cetele duhovnicești. Iar ceata demonilor așa este.

Sufletele însă, atâta timp cât sunt întinate și întunecate, nu pot să se vadă nici unele pe altele, nici pe ele însele. Dar dacă se curăț și reușesc să revină la starea dintru început, văd cu limpezime aceste trei cete, adică pe cea mai jos de ele și pe cea mai presus de ele, precum și unele pe altele – însă fără [ca acelea] să se schimbe într-o formă trupească, încât doar așa să-i vadă fie pe îngeri, fie pe demoni, fie să se vadă unele pe altele –, ci scrutează însăși firea și ceata duhovnicească¹⁴. Dar poate vei spune: „Este cu neputință ca un demon sau un inger să fie văzut dacă nu se vor preschimba.”¹⁵ În acest caz nu sufletul vede, ci trupul, și dacă lucrurile stau așa, de ce ar mai fi nevoie de curăție? Pentru că, iată, și celor necurați li se arată uneori demonii, precum și îngerii, dar îi văd cu ochii trupești, iar când văd în această lume nu au nevoie de curățire. Dar cu sufletul curățit lucrurile nu stau așa, ci el vede în mod duhovnicesc prin ochiul frii, adică prin cel al *părții înțelegătoare*.

32 τῆν... τάξιν] Syr habet $\alpha\sigma\mu\alpha\omega\sigma\ \alpha\mu\epsilon\ \alpha\omega\eta\ \alpha\epsilon\sigma\iota\sigma\ \alpha\sigma\ \alpha\sigma\mu\alpha\omega\sigma$ (BD 184, 8–9), litt. σύγκρισιν

Καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀλλήλας ὀρώσι καὶ ἐν σώματι οὔσαι, μὴ θανα-
 μάσης. Ἐγὼ γὰρ ὑπόδειξιν σοὶ ἐναργῆ ἀποδείκνυμι διὰ τὴν τοῦ
 μαρτυροῦντος ἀλήθειαν, λέγω δὴ τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου, εἰ-
 πόντος ἐν τῷ περὶ τοῦ μεγάλου Ἀτωνίου συγγράμματι, ὅτι «ποτέ
 ἰστάμενος ὁ μέγας Ἀτωνῖος ἐν προσευχῇ, εἶδε ψυχὴν τινος ὑπου-
 μένην μετὰ πολλῆς τιμῆς, καὶ τὸν καταξιοθέντα τυχεῖν τῆς τοιαύ-
 της δόξης ἐμακάρισεν· ἦν δὲ οὗτος ὁ μακάριος Ἀμμοῦν ὁ ἀπὸ Νι-
 τρίας· ἀπέιχε δὲ τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἐν ᾧ διέτριβεν ὁ ἅγιος Ἀτωνῖος,
 ἀπὸ τῆς Νιτρίας διάστημα δεκατριῶν ἡμερῶν». Δέδεικται λοιπὸν
 ἐκ τούτου τοῦ ὑποδείγματος ἐπὶ τῶν τριῶν τάξεων τῶν προειρη-
 μένων, καθότι, κἂν ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων, ὀρώσιν ἀλλήλας αἱ
 πνευματικαὶ φύσεις καὶ ὅτι οὐ κωλύουσι τὰ διαστήματα καὶ *αἱ
 τῶν σωμάτων αἰσθήσεις* τοῦ καθορᾶν ἀλλήλας· ὁμοίως καὶ αἱ
 ψυχαὶ, ὅταν καθαρθῶσιν, οὐ σωματικῶς βλέπουσιν ἀλλὰ πνευμα-
 τικῶς, διότι ἡ σωματικὴ θέα φανερά ἐστι καὶ τὰ ἔμπροσθεν ὀρᾷ·
 τὰ μέντοι μακρὰν ὄντα, ἀλλῆς δέεται ὀράσεως.

Αἱ ἀνωτάτω τάξεις πολλαὶ εἰσι κατὰ τὴν ὑπαρξιν ἀναριθμή-
 τως, καὶ κατὰ διαφορὰν καὶ τάξιν ὀνομάζονται. *Διατί γὰρ ἐκλή-
 θησαν ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις; κυριότητες γὰρ ἴσως
 ὡς τετιμημένοι καὶ μὴν* ὀλιγώτεροι εἰσι τῶν ὑποτεταγμένων
 αὐταῖς, ὡς ἔφησεν ὁ *ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀθηνῶν ἐπίσκοπος*·
 τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ γνώσει μέγιστοί εἰσι καὶ μερικώτατοι πρὸς τὸ
 μέγεθος τῶν οἰκείων ταγμάτων, ἐπεὶ ἐπεκτείνονται ἀπὸ τάξεως
 εἰς τάξιν, ἕως ἂν κατακτήσῃσι πρὸς τὴν *ἐνότητα τοῦ μεγάλου
 καὶ δυνατοῦ παρὰ πάντα, τοῦ κεφαλῆς ὑπάρχοντος* καὶ θεμελίω-

60-61 αἱ... αἰσθήσεις] Syr habet ܟܘܠܗ (BD 185, 19) = τὸ... σημείον, ἡ... θέσις 66-68
 Διατί... μὴν] Syr habet $\text{ܕܠܝܢܘܬܐ ܕܡܝܢ ܕܘܘܠܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ}$
 ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ (BD 186, 6-8) = τινὲς γὰρ ἐν αὐταῖς ἐκλήθησαν ἀρχαὶ καὶ
 ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις καὶ κυριότητες· ἴσως δὲ αἱ τετιμημένοι τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τῇ ἀρχῇ
 69 ἅγιος... ἐπίσκοπος] Syror habet $\text{ܘܚܝܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ}$ (BD 186, 9-10) = ὁ μέγ-
 στος ἐν διδασκαλίᾳ ρήτωρ Διόδωρος

Nu te mira că sufletele se văd unele pe altele și când se află
 în trup; pentru că îți voi arăta limpede dovada cuiva care mărtu-
 riseste adevărul, zic de fericitul Atanasie, care, în scrierea
 despre Marele Antonie, spune: „Stând odată Marele Antonie
 la rugăciune, a văzut sufletul cuiva înălțându-se cu multă cin-
 ste și l-a fericit pe cel care a fost invrednicit să se împartășească
 de o asemenea slavă. Iar acela era fericitul Amun din Nitria.
 Muntele în care petrecea Sfântul Antonie se afla la o depărtare
 de treisprezece zile de Nitria.“ Prin acest exemplu privitor la
 cele trei cete amintite se vădește așadar că firile duhovnicești
 se văd unele pe altele chiar dacă sunt depărtate între ele și
 că locul în care se află trupurile nu le împiedică să se vadă
 în mod limpede unele pe altele. Tot așa și sufletele, când se
 curățesc, nu văd trușește, ci duhovnicește, pentru că vederea
 trușească ține de cele văzute și le vede pe cele dinaintea ei.
 Dar cele aflate departe au nevoie de o altă vedere.

Cetele cele mai de sus sunt, potrivit cu felul lor de a sub-
 zista, multe, cu nepuțință de numărât și sunt denumite după
 deosebirea și ceata lor¹⁶. Pentru că unele dintre ele au fost nu-
 mite Începătorii (Conducătoare) și Stăpânii și Puteri și Dom-
 nii. Însă cele cinstite cu [harul] de a stăpâni și a conduce sunt,
 poate, mai puține decât cele aflate mai prejos de ele – după
 cum a spus cel mai mare retor între dascăli, Diodor¹⁷. Dar ele,
 ca stăpânire și cunoștință [dumnezeiască], sunt cele mai mari
 și mai puțin numeroase în raport cu mărimea cetelor proprii¹⁸
 [aflate mai prejos de ele]. Apoi înaintează treptat, înălțându-se
 de la o ceată la altă ceată, până când ajung la ceata unică,
 ceata cea mare și mai puternică decât toate, care este capul și

cf. Ef. 3, 10

72-73 ἐνότητα... ὑπάρχοντος] Syr habet $\text{ܘܚܝܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ ܕܘܠܝܢܘܬܐ}$ (BD 186, 12) = τὴν μίαν
 (τάξιν), τὴν μεγάλην καὶ δυνατὴν παρὰ πάσας, τῆς κεφαλῆς ὑπαρχούσης (cf. Isaac I, 22, 74)

πάσης κτίσεως· κεφαλὴν δὲ λέγω, οὐχὶ τὸν κτίστην *ἀλλὰ τὸν
 προηγούμενον τῶν θαυμάτων* τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Πολὺ γάρ
 cf. Dionisie, IC 12 ὑποδεέστεροί εἰσι τῆς προνοίας τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, τοῦ πλά-
 στου αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν· καὶ τοσοῦτον εἰσὶν ὑποδεέστεροι, ὅσον
 οἱ τούτοις ὑποκείμενοι, τούτων ὑποδεέστεροι· ὑποδεεστέρος δὲ
 λέγω τῆ τε ὑψηλότητι καὶ ταπεινότητι, οὐκ ἔν τῷ τόπῳ, ἀλλὰ τῆ
 δυνάμει καὶ τῆ γνώσει· *κατὰ* τὸ μέτρον ὃ κέκτηνται ἀκόλου-
 θούσης τῆς μείζω καὶ τῆς ἐλάττω γνώσεως.

«Πάσας γάρ ταύτας τὰς νοεράς οὐσίας, ἡ θεία γραφὴ ἐννέα
 cf. Dionisie, IC 11 προσηγορίας πνευματικαῖς ὠνόμασε, καὶ ταύτας μὲν εἰς τρεῖς
 ἀφόρισε· πρῶτην μὲν, εἰς τοὺς θρόνους τοὺς μεγάλους καὶ ὑψη-
 λούς καὶ ἀγιωτάτους, καὶ τὰ πολυόμενα Χερουβίμ καὶ τὰ ἑξα-
 πτέρυγα Σεραφίμ»· «δευτέραν δὲ τῆ τάξει, τὰς κυριότητος καὶ
 cf. Dionisie, IC 6 τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐξουσίας· καὶ τρίτην, εἰς τὰς ἀρχάς καὶ ἀρ-
 χαγγέλους, καὶ ἀγγέλους. Διερμηνεύονται δὲ ταῦτα τὰ τάγματα,
 ἕκ τῆς ἐβραϊδος, τὰ μὲν Σεραφίμ, θερμαντικά καὶ κανστικά, τὰ
 δὲ Χερουβίμ, τὰ πολλὰ τῆ γνώσει καὶ τῆ σοφία», θρόνοι, ὑποδο-
 χῆ Θεοῦ καὶ ἀνάπαυσις.

Ὦνομάσθησαν δὲ τούτοις τοῖς ὀνόμασι ταῦτα τὰ τάγματα
 cf. Dionisie, IC 7 ἕκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν· οἱ θρόνοι, οἱ τίμιοι λέγονται· αἱ κυριό-
 τητες, οἱ ἔχοντες ἐξουσίαν κατὰ πάσης βασιλείας· ἀρχαί, οἱ τὸν
 αἰθέρα διοικοῦντες· ἐξουσίαι, οἱ ἐξουσιάζοντες τῶν ἔθνῶν καὶ
 95 ἐκάστου ἀνθρώπου· δυνάμεις, οἱ ἰσχυροὶ ἐν δυνάμει καὶ φο-
 βεροὶ ἐν τῇ θεᾷ αὐτῶν· Σεραφίμ, οἱ ἀγιάζοντες· Χερουβίμ, οἱ
 βασιτάζοντες· ἀρχάγγελοι, οἱ γρηγορότερος φύλακες· ἄγγελοι, οἱ
 ἀποστελλόμενοι.

74-75 ἀλλὰ... θαυμάτων] Syr habet «*ⲁⲓⲧⲟⲩⲁ ⲁⲓⲛⲟⲩⲁⲓ* (BD 186, 14-15) = τῶν προηγού-
 μένων θαυμάτων 80 α. κατὰ] Syr habet «*ⲁⲓⲛⲟⲩⲁ ⲁⲓⲛⲟⲩⲁⲓ ⲁⲓⲛⲟⲩⲁⲓ ⲁⲓⲛⲟⲩⲁⲓ* (BD 186, 20-21) = οὕτως λέγομεν, εἰσὶν ὑψηλότεροι καὶ ὑποδεέστεροι τῆ φυσικῆ δυνάμει

temelia întregii zidiri¹⁹. Iar „cap“ nu Îl numesc pe Creatorul
 minunilor dintru început al lucrărilor lui Dumnezeu²⁰. Pen-
 tru că [cetele îngerești] sunt mai prejos față de pronia înțe-
 lepciunii lui Dumnezeu, Care le-a creat și pe ele, și pe noi. Și
 sunt cu atât mai prejos²¹, cu cât cetele inferioare lor sunt mai
 prejos de ele. Iar când zic mai prejos, vorbesc de înălțimea
 și de smerenia lor, deci nu în privința locului, ci a puterii și
 a cunoștinței; astfel, spunem că sunt „mai înalte“, respectiv
 „mai prejos“ prin puterea firii și prin cunoștință, măsura fiind
 dobândită potrivit cu cunoașterea lor, mai mare sau mai mică.

Pentru că pe toate aceste ființe inteligibile dumnezeiasca
 Scriptură le-a denumit folosind nouă numiri duhovnicești,
 iar pe acestea le-a grupat în trei cete. Pe prima a împărțit-o în
 Tronurile cele mari și înalte și preasfinte, în Heruvimii cei cu
 ochi mulți și în Serafimii cei cu câte șase aripi. Pe a doua ceată
 a împărțit-o în Domnii, Puteri și Stăpâniri. Pe a treia, în Înce-
 pătorii, Arhangheli și Îngeri. Iar numele acestor cete se tâlcu-
 iesc din limba ebraică astfel: Serafimii înseamnă cei fierbinți și
 arzători; Heruvimii, cei bogați în cunoștință și înțelepciune,
 iar Tronurile înseamnă primirea și odihnirea lui Dumnezeu.²²

Iar aceste cete au fost denumite cu aceste nume pornind de
 la lucrările lor. Tronurile sunt numiți cei cinstiți; Domniile,
 cei care au stăpânirea peste orice împărăție; Începătorii, cei
 care cârmuiesc văzduhul; Stăpânirile, cei care stăpânesc peste
 neamuri și peste fiecare om; Puterile, cei tari întru putere și
 înfricoșători la vedere; Serafimii, cei care sfîntesc; Heruvimii,
 cei care susțin; Arhangheli, păzitorii care priveghează; Înge-
 rii, cei trimiși.

καὶ τῆ γνώσει (abest in V 562, 49^a ex homoeotel.)

cf. Col. 1, 18, 15;
 Ef. 4, 15

cf. Col. 1, 16

Ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐκτίσθησαν ὀκτώ φύσεις· ἑπτὰ ἐν σιωπῇ
καὶ μία ἐν φωνῇ, ὅπερ ἐστὶ τὸ φῶς· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τὸ
στερέωμα, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὴν συναγωγὴν τῶν ὑδάτων
ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν βλάστησιν τῶν βοτανῶν, καὶ τῇ τετάρτῃ
ἡμέρᾳ τὸν μερισμὸν τοῦ φωτός, καὶ τῇ πέμπτῃ τὰ πετεινά καὶ ἐρ-
πετὰ καὶ τοὺς ἰχθύας, καὶ τῇ ἕκτῃ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ
θέσις τοῦ κόσμου ὅλου, τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος. Ἡ ἀρχή, ἡ ἀνα-
τολή· τὸ τέλος, ἡ δύσις· τὰ δεξιὰ, ὁ βορρᾶς· τὰ ἀριστερά, ὁ νότος.
Καὶ ὡς κλίνην τὴν γῆν ὄλην ἔθηκε, καὶ τὸν ἀνώτερον οὐρανὸν
ὡς δέρον καὶ καμάραν καὶ κύβον· τὸν δὲ δεύτερον οὐρανὸν ὡς
τροχὸν κεκολλημένον τῷ πρώτῳ, καὶ τὰ παρὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
τῆς γῆς κεκολλημένα· τὸν δὲ ὠκεανὸν ὡς ζώνην περικυκλοῦντα
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ἔσωθεν αὐτοῦ ὑψηλὰ ὄρη φθά-
νοντα ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ τὸν ἥλιον ὀπίσω τῶν ὀρέων
διελθεῖν ὄλην τὴν νύκτα· καὶ τὴν θάλασσαν τὴν
μεγάλην ἔσωθεν τῶν ὀρέων τούτων,
ἥτις κρατεῖ *ὡς τὸ ἥμισυ καὶ
τέταρτον τῆς ξηρᾶς
γῆς*.

115-117 ὡς... γῆς] *Syr habet* τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην ἔσωθεν τῶν ὀρέων τούτων καὶ τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην ἔσωθεν τῶν ὀρέων τούτων (BD 188, 18-19)

În prima zi au fost create opt firi inteligibile, șapte în tăcere, iar una cu glas, care este lumina²³. În a doua zi a fost creată tăria, în ziua a treia Dumnezeu a făcut ca apele să se adune și plantele să odrăslească. În ziua a patra a despărțit lumina de întuneric. În a cincea a creat păsările, târătoarele și peștii. În a șasea, animalele și pe om. [Dumnezeu a dat lumii întregi]²⁴ rânduiala, lungimea și lățimea. Începutul este răsăritul, iar sfârșitul este apusul. Cele din dreapta sunt miazănoaptea, cele din stânga, miazăziua. A pus întregul pământ ca pe un pat, iar cerul cel mai înalt ca pe o piele, o boltă și un cub. Cel de-al doilea cer l-a pus ca pe o roată lipită de primul cer, marginile cerului și ale pământului fiind lipite. Oceanul l-a pus ca pe un brâu ce înconjoară cerul și pământul, iar înăuntrul lui a pus munții înalți, care ajung până la cer. Și soarele l-a pus îndărătul munților, ca să-i străbată de-a lungul întregii nopți. Și marea cea mare e înlăuntrul acestor munți, ocupând trei pătrimi din pământul uscat, iar o pătrime este pământ uscat.

cf. Ec. 1, 3-31

cf. Ps. 103, 3

= τετράκις τὴν ξηρὰν γῆν, καὶ ἐν τέταρτον ξηρὰ γῆ ἐστίν.

Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις τρόποις λειτουργοῦσιν αἱ ἅγιοι δυνάμεις ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς κοινωνίᾳ, πρὸς διδασχὴν ἡμῶν καὶ πρὸς σῴσασιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

Οἱ μέντοι ἐναγεῖς δαίμονες οὐ δύνανται κινήσαι ἐν ἡμῖν εἰ μὴ τοὺς δύο τρόπους, ἡνίκα πλησιάσωσιν ἡμῖν πρὸς ἀπώλειαν οὐχὶ πρὸς ὠφέλειαν· τῷ δὲ τρίτῳ τρόπῳ οὐ δύνανται προσελθεῖν ἡμῖν τοῦ πλανῆσαι ἡμᾶς, διότι οἱ δαίμονες οὐκ ἔχουσιν δύναμιν κινήσαι ἐν ἡμῖν τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ διανοίᾳ· ἀδύνατον γὰρ τοῖς υἱοῖς τοῦ σκότους προσεγγίσει τῷ φωτί. Οἱ ἅγιοι ἀγγελοὶ κέκτηνται τοῦτο· καὶ κινήσαι καὶ φωτίσαι. Ἐκείνοι γὰρ ψευδῶν νοημάτων, τῶν σκότους ἐκγόνων, ἐξουσιασται καὶ δημιουργοὶ τυγχάνουσιν. Ἄπο μὲν γὰρ τῶν φωτιστικῶν, φῶς ὑποδέχεται, ἀπὸ δὲ τῶν σκοτεινῶν, σκότος.

Καὶ τίς ἡ αἰτία ὅτι ἐκείνοις μὲν δέδοται, τούτοις δὲ οὐδαμῶς;

Πᾶς τις ἐκ τούτων τῶν διδασκάλων τὴν σύνεσιν, ἦν διδάσκει, πρῶτον μὲν αὐτὸς καθορᾷ ἐν ἑαυτῷ καὶ μανθάνει καὶ γέυεται, καὶ τότε δύνανται ὑποτίθεσθαι αὐτὴν τοῖς διδασκομένοις. Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τὴν ἀκρίβειαν τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς οἰκειᾶς γνώσεως, τῆς ὑγινοῦς, μεταδιδόασιν, ἐκείνοι, οἵτινες ἐξ ἀρχῆς δύνανται καταλαβεῖν ἐν ὀξείᾳ καταλήψει νοὸς ὀξυτάτου καὶ καθαρωτάτου· οἱ δὲ δαίμονες κέκτηνται *ταχύτητα*, ἀλλ' οὐχὶ καὶ *φῶς*.

Ἄλλο δὲ ἐστὶν *ὀξύτης*, καὶ ἕτερον *φῶς*. Ἡ πρώτη χωρὶς τῆς δευτέρας πρὸς ἀπώλειαν φέρει τὸν ταύτην κεκτημένον. Αὕτη τὴν ἀλήθειαν δεικνύει, ἐκείνη τῆς ἀληθείας τὸ ἵνδαμα, διότι τὸ φῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δεικνύει καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς διαγωγῆς πληθύνεται καὶ ἐλαττοῦται.

Οἱ ἅγιοι ἀγγελοὶ ἐκ τῆς οἰκειᾶς γνώσεως ἐποχετεῦουσιν ἡμῖν περὶ τῶν κινήσεων τῶν πραγμάτων *ἐκείνης, ἧς* πρῶτον γέγονται καὶ καταλαμβάνουσι, καὶ τότε μεταδιδόασιν ἡμῖν. Καὶ πάλιν οἱ

37 ταχύτητα] Syr habet ~~κίνησις~~ (BD 196, 15) = ταχύτητα, ὀξύτητα (νοός) | φῶς] Syr habet κίνησις (BD 196, 15) = φωτισμός, λαμπρότης 38 ὀξύτης] cf. supra l. 37 | φῶς] cf. l. 37

Sfintele puteri lucrează în aceste trei feluri în legătura lor cu noi ca să ne învețe și să ne ocrotească viața.

Blestemații demoni nu pot să miște în noi decât primele două feluri¹², atunci când se apropie de noi spre pierzania, și nu spre folosul nostru. Dar în al treilea fel¹³ nu se pot apropia de noi ca să ne ducă în rătăcire pentru că demonii nu au putere să miște în noi *înțeleșurile* firești din *minte*, fiindcă este cu neputință fiilor întunericului să se apropie de lumină. Sfinții îngeri au dobândit aceste lucruri: și să miște, și să lumineze. Fiindcă demonii sunt stăpânitorii și creatorii imaginilor mentale mincinoase, odraslele întunericului. Deoarece lumina este primită de la cei care luminează, iar întunericul, de la cei întunecați.

Și care este cauza pentru care acelora li se dă [putința să lumineze], dar acestora [demonilor] nu?

Fiecare dintre învățători vede, învață și gustă mai întâi în el însuși cunoștința pe care o predă altora și apoi poate să o ofere și celor pe care îi învață. Primii învățători – cei care pot să perceapă cu agerimea *minții* lor foarte pătrunzătoare și foarte curate¹⁴ – predau adevărul lucrurilor din propria lor cunoștință sănătoasă. Demonii însă au dobândit o rapiditate a *minții*, dar nu și luminarea ei.

Alteceva este rapiditatea, și alteceva luminarea. Prima, fără cea de-a doua, îl duce la pierzanie pe cel ce a câștigat-o. Aceasta¹⁵ arată adevărul, aceea¹⁶ nălucirea adevărului, pentru că lumina arată adevărul lucrurilor și se înmulțește sau scade, potrivit cu măsura *vieșuirii*.

Sfinții îngeri revarsă asupra noastră din propria lor cunoștință despre *mișcărilor* lucrurilor, din care cunoștință mai întâi gustă și înțeleg ei, iar apoi ne-o predau și nouă. Și iarăși, acești învățători

44 ἐκείνης ἧς] *intell.* ἐκείνο, οὐ

δεύτεροι διδάσκαλοι, κατὰ τὸ μέτρον τῆς γνώσεως αὐτῶν, κινουῦσιν ἐν ἡμῖν *περὶ τῶν πραγμάτων κινήσεως*. ἐν οἷς γὰρ οὐκ εἰσὶ μεμενηκότες, ἀνάγκη ἐστὶν αὐτοῖς τοῦ κινήσαι ἐν ἡμῖν ὀρθοῦς *λογισμούς*. Ὅμως πίστευε, ὡς ἤδη εἶπον, ὅτι οὐδὲ εἰ ἦμεν δυνατοὶ ὑποδέξασθαι ἡμεῖς, ἠδύναντο αὐτοὶ διδάξαι ἡμᾶς 50 ἀληθινὴν θεωρίαν, καὶ γε ἦσαν ἐν αὐτῇ ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ πάλιν περὶ ἐνὸς ἐκάστου τούτων, κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἐν ἧ διοικεῖται, ἐρεθίζει τοὺς διδασκομένους διοικῆσαι, εἴτε *τούτων ἢ τῶν ἐναντίων*.

Ἐγὼ δὲ οὕτως ἔχω ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι ὁ ἡμέτερος νοῦς, χωρὶς με- 55 σιτείας ἀγίων ἀγγέλων, ἀφ' ἑαυτοῦ δύναται κινεῖσθαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀδιδάκτως. Τὴν μέντοι τῶν κακῶν γνῶσιν, ἄνευ τῆς τῶν δαιμόνων *μεσιτείας, οὐ δέχονται αἱ αἰσθήσεις οὔτε κινουῦνται *ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ δύναται τὸ κακὸν ἐνεργῆσαι. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν ἐν τῇ φύσει πεφυτευμένον ἐστί, τὸ δὲ κακὸν οὐ- 60 δαμῶς· πᾶν δὲ τὸ ὄν ξένον καὶ ἔξωθεν ἐπεισερχόμενον πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς γνώσεως αὐτοῦ, μεσίτου τινὸς δέεται. Τὸ μέντοι ἔσωθεν φυόμενον ἀδιδάκτως ἔρπει εἰς τὴν φύσιν, καὶ ποσῶς καὶ εἰ οὕτως ἔχει ἢ φύσις τὸ κινεῖσθαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ αὐξήσεις αὐτῆς καὶ τὸ φῶς, ἄνευ τῆς τῶν ἀγγέλων *θεωρίας*, 65 ἀδυνατεῖ γενέσθαι. Διδάσκαλοι γὰρ ἡμῶν εἰσι καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀλλήλων· οἱ κατώτεροι, ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐπισκηπτόντων αὐτοῖς 198 καὶ τὸ φῶς πλέον ἐχόντων, καὶ οὕτως ἀλλήλοις, ἕως ἂν κατατησῶσιν εἰς ἐκείνην τὴν *ἐνότητα*, ἣτις κέκτηται διδάσκαλον τὴν ἁγίαν Τριάδα. Καὶ αὐτὴ πάλιν ἢ πρώτη τάξις, θαρροῦσα λέγει, 70 ὅτι οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ διδάσκαλον ἔχει τὸν μεσίτην Ἰησοῦν, ἔκτεινον ὑφ' οὗ ὑποδέχεται καὶ τοῖς ὑποκάτω μεταδίδωσιν.

47 περὶ... κινήσεως] Syr habet ܩܘܪܒܐ ܕܥܡܪܐ ܕܥܘܠܐ (BD 197, 2) = λογισμοί (litt. κινήσεις) περὶν πραγμάτων 49 π. λογισμούς] Syr habet ܩܘܪܒܐ ܕܥܡܪܐ ܕܥܘܠܐ (BD 197, 3) = περὶ τούτων 53-54 τούτων... ἐναντίων] Syr habet ܩܘܪܒܐ ܕܥܡܪܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ (BD 197, 9) = τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἢ τῶν τοῦ ἐναντίου 58 μεσιτείας... κινουῦνται] Syr habet ܩܘܪܒܐ ܕܥܡܪܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ ܕܥܘܠܐ (BD 197, 13-14) = ἢ τῆς τῶν αἰσθήσεων μεσιτείας

de-al doilea¹⁷, potrivit cu măsura cunoștinței lor, stărnesc în noi mișcări despre lucruri. Iar când nu sunt lăsați în aceasta, încep să miște în noi gânduri drepte despre asemănări ale acestor lucruri. Dar, așa cum am spus deja, crede-mă că nici dacă am fi capabili să primim, [demoni] tot nu ar putea să ne învețe adevărata *contemplație*, chiar dacă s-au aflat în ea încă de la început.

Și iarăși, fiecare dintre acești învățători, fie sfinții îngeri, fie cei potrivitnici, îi stârnește pe cei care învață¹⁸ de la ei să se conducă potrivit cu modul său de a fi, așa cum este și el condus¹⁹.

Eu însă știu cu adevărat că *mintea* noastră poate să se miște de la sine spre bine, fără să fie învățată de cineva și fără mijlocirea sfinților îngeri. Dar cunoștința relexor nici nu o primește, nici nu se mișcă în ea fără mijlocirea demonilor sau a simfurilor și de la sine nu poate să lucreze răul. Pentru că binele este sădit în fire, însă răul nicidecum. Iar tot ce este străin și pătruns din afară are nevoie de un oarecare mijlocitor pentru primirea cunoștinței lui. Prin urmare, ceea ce răsare dinlăuntru înaintează încet-încet în fire fără învățatură de la cineva, chiar dacă puțin câte puțin. Dar deși firea are puterea să se miște de la sine spre bine, totuși e cu neputință ca sporirea ei și lumina să se petreacă fără învățatura venită de la îngeri. Fiindcă dascălii noștri sunt așa cum sunt și ei unii pentru alții: cei mai de jos au lumina de la cei care privesc de sus spre ei, și așa [o primesc] unii de la alții până când ajung la ceata care are ca învățător pe Sfânta Treime. Și iarăși, această primă ceată zice, pe bună dreptate²⁰, că nu de la ea însăși are învățatura, ci Îl are ca învățător pe mijlocitorul Iisus, de la Care o primește și o transmite cetelor de mai jos.

cf. Mt. 23, 8.10;
1 Tim 2, 5

οὔτε δέχεται οὔτε κινεῖται (p. δαιμόνων S 24, 20' non habet ܐܘܪܐ) 65 θεωρίας] cum Syroc ܩܘܪܒܐ ܕܥܡܪܐ (S 24, 21' V 125, 20' V 124, 128'), Syroc autem habet ܩܘܪܒܐ ܕܥܘܠܐ (BD 197, 20) = παιδείσεως 69 ἐνότητα] Syr habet ܩܘܪܒܐ (BD 198, 2) = μίαν (τάξιν) (cf. Isaac I, 21, 76)

Πολλά δὲ τῶν μυστηρίων ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ἴστανται, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας οὐ διαπερῶσιν· οὐ γὰρ δύνανται χωρὶς ἐκείνης εἰσδέξασθαι τὸ μέγεθος τοῦ μυστηρίου. Καὶ τινὰ τῶν μυστηρίων ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως ἐξερχόμενα τῇ δευτέρῃ καὶ μόνῃ ἀποκαλύπτεται, ἀκαεὶ φυλάττεται σεσηγημένα. Αἱ δὲ ἄλλαι τάξεις αὐτὰ οὐ συνήκαν, καὶ τινα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης· καὶ πάλιν, αὐξήσις καὶ ὑφεις γίνεται ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι ταῖς ὀφθησομέναις τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις.

Καὶ εἰ ἐκείναι οὕτως, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς χωρὶς αὐτῶν καὶ ἄνευ μεσίτου δυνάμεθα δέξασθαι μυστήρια τοιαῦτα; Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν ἐστὶν ὅταν τῷ νοῦ τῶν ἁγίων πίπτει ἡ αἴσθησις τῆς ἀποκαλύψεως, ὁποῖου μυστηρίου, καὶ ὅτε συγχωρηθῇ ὑπὸ Θεοῦ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν *ἀποκαλυφθῆναι* τοῖς ἀνωτάτω καὶ τοῖς κατωτέρω. Καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ὅταν συγχωρηθῇ ἐκ τῆς θείας ἐπινεύσεως, μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καταντήσῃ *πρὸς τοὺς ἁγίους* ἐκ παντός· δι' αὐτῶν γὰρ οἱ ἅγιοι εἰσδέχονται τὸ φῶς τῆς θεωρίας, μέχρι τῆς ἐνδόξου αἰδιότητος, ἀδίδακτον μυστήριον αὐτοῖς καὶ ἑαυτοῖς ἀπ' ἀλλήλων.

Πνεύματα δὲ λειτουργικά εἰσιν, ἀποστελλόμενα πρὸς τοὺς ἐν ἐτοιμασίᾳ ὄντας κληρονόμους γενέσθαι τῆς ζωῆς. Εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα αὐτῇ ἡ τάξις καταργηθήσεται· τότε γὰρ οὐκ ἄλλος ἀπ' ἄλλου δέχεται τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐνφροσύνην τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἀλλ' ἐκάστῳ ἀπ' ἑαυτοῦ δοθήσεται τὸ πρὸς ἄξίαν παρὰ τοῦ δεσπότη, κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀριστενμάτων αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου λήφεται τὴν δωρεάν ὡς ἐνθάδε. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐκεῖ οὔτε ὁ διδάσκων οὔτε ὁ διδασκόμενος οὔτε ὁ δεόμενος ἀναπληρῶσαι τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐτέρου· εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ δοτὴρ ἐκεῖ, ἀμέσως δωρούμενος τοῖς δεκτικοῖς, καὶ

Multe dintre taine se opresc la prima ceată, fără să treacă la celelalte. Pentru că, în afara acestei cete, nu se poate primi mărimea tainei. Iar unele din taine ies de la prima ceată și trec și se descoperă numai la a doua, iar acolo sunt păzite în tăcere. Dar celelalte cete nu înțeleg [aceste taine]; iar alte taine [trec] până la a treia și a patra ceată. Și, iarăși, are loc o creștere și o scădere în descoperirile care vor fi arătate sfinților îngeri.

Iar dacă cu acelea lucrurile stau astfel, atunci cu cât mai puțin vom fi noi în stare să primim astfel de taine fără ei și fără un mijlocitor? Dar când simțirea vreunei descoperiri sau a oricărei taine cade în *mintea* sfinților, aceasta provine de la ele [cetele îngerești], iar aceasta când este îngăduit de Dumnezeu ca, de la o ceată la altă ceată, să se facă descoperirea, pornind de la cele mai de sus până la cele mai de jos. Și, în acest fel, când este îngăduit printr-o dumnezeiască incuviințare, [descoperirea] ajunge dintotdeauna prin cei vrednici până la firea omenească. Pentru că prin ei sfinții primesc lumina *contemplației* până la slăvita veșnicie, care [lumină] este o taină care nu poate fi predată²⁷, nici nu au învățat-o unii de la alții.

Sunt duhuri slujitoare trimise la cei care se pregătesc să fie moștenitorii vieții. În veacul cel viitor această ceată se va desființa, pentru că atunci descoperirea slavei lui Dumnezeu spre veselia propriului suflet nu se va primi prin transmiterea de la unul la altul, ci fiecăruia i se va da din partea Stăpânului, potrivit cu vrednicia lui și după măsura virtuților²⁸ sale, și nu o va mai primi în dar de la altul, ca aici. Pentru că acolo nu mai este cel ce învață, nici cel ce este învățat, nici cel ce are nevoie să-și împlinească lipsa lui prin altul. Pentru că acolo Unul este dăruitorul, dăruind nemijlocit celor ce primesc, și de la El

cf. Col. 4, 3;
FA. 14, 27

cf. Evr. 1, 14

cf. 1 Ptr. 4, 13

111 ἀποκαλυφθῆναι] Syr habet *مكتوب* (BD 200, 12) = ἀποκαλύπτεται

113–114 πρὸς... ἁγίους] Syr habet *مكتوب* (BD 200, 14) = δι' ἐκείνων τῶν ἁγίων ἐκείνων

παρ' αὐτοῦ κομίσονται οἱ κομιζόμενοι τὴν *ἐπουράνιον* εὐφρο-
 σῆνην· ἐκεῖ παύσσονται αἱ τάξεις τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδα-
 σκομένων, καὶ ἐν ἐνὶ κρέμαται ἡ *ὀξύτης τῆς ἐφέσεως* παντός. 130

Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι οἱ ἐν τῇ γεένῃ κολαζόμενοι, τῇ μάλιστα τῆς
 ἀγάπης μαστιζονται, καὶ τί πικρὸν καὶ σφοδρὸν, τὸ τῆς ἀγάπης
 κολαστήριον, τουτέστιν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἠσθάνθησαν ὅτι εἰς τὴν
 ἀγάπην ἔπταισαν, μείζονα τὴν κόλασιν ἔχουσι πάσης φοβουμέ-
 νης κολάσεως. Ἡ γὰρ λύπη ἢ βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ, (ἢ) ἐκ τῆς 135
 εἰς τὴν ἀγάπην ἀμαρτίας, ὅξυτέρα ἐστὶ πάσης κολάσεως γινο-
 μένης. Ἀποπὸν ἐστὶ λογίζεσθαι τινα ὅτι οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐν τῇ γε-
 ἐννῃ στεροῦνται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη ἔκγονόν ἐστὶ
 τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, ἣτις ὁμολογουμένως κοινῶς πᾶσι δι-
 δοταί. Ἐνεργεῖ δὲ ἡ ἀγάπη ἐν τῇ δυνάμει ἑαυτῆς κατὰ διπλοῦν 140
 τρόπον· τοὺς μὲν ἀμαρτωλοὺς κολάζουσα, ὡς καὶ ἐνταῦθα συμ-
 βαίνει πρὸς φίλον ἀπὸ φίλου, τοὺς δὲ τετηρηκότας τὰ δέοντα 202
 εὐφραίνουσα ἐν αὐτῇ. Καὶ αὕτη ἐστὶ, κατὰ γε τὸν ἐμὸν λόγον, ἡ
 ἐν τῇ γεένῃ κόλασις· (ἢ σκληρότης τῆς κολάσεως ἐστίν) ἢ μετα-
 μέλεια (ἢ ἐκ τῆς ἀγάπης, ἣτις) τῶν μέντοι υἱῶν τῶν ἄνω τῇ τρυφῇ 145
 αὐτῆς μεθύσκει τὰς ψυχάς.

Ἡρωτήθη τις, “πότε γνώσεται τις ὅτι ἔτυχε τῆς ἀφέσεως τῶν
 ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν;” καὶ ἀνταπεκρίθη αὐτῷ· “ἡνίκα αἰσθηθῆ ἐν
 τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅτι τελείως αὐτὰς μεμίσηκεν ἐκ καρδίας, καὶ
 ὅταν ἐν τοῖς φανεροῖς αὐτοῦ, ἐναντίως οὗ ἦν, διοικῆ ἑαυτόν.” ὁ 150
 τοιοῦτος πέποιθεν ὅτι τετύχηκε τῆς τῶν πταισμάτων συγχωρή-
 σεως παρὰ Θεοῦ, ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως, ἣν ἐν
 ἑαυτῷ ἐκτίσατο, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ ἀποστόλου
 τὸ φάσκον· *συνείδησις* ἀκατάκριτος
 αὐτῇ ἑαυτῇ μάρτυς.

128 ἐπουράνιον] Syr habet ~~καὶ~~ (BD 201, 9) = πνευματικῆν 130 ὀξύτης... ἐφέσεως]
 Syr habet ~~καὶ~~ (BD 201, 12), litt. σφοδρότης τῆς ἀγάπης

vor primi veselia duhovnicească cei care o primesc. Acolo vor
 înceta cetele celor care învață și a celor care sunt învățați, iar
 tăria iubirii tuturor va atârna de Unul singur.

Eu însă spun că în gheenă cei chinuiți vor fi biciuiți cu bi-
 ciul iubirii, și ce chin este mai amar și mai cumplit decât cel al
 dragostei? Adică cei care au știut că greșesc față de iubire vor
 avea parte de un chin mai mare decât orice chin înfricoșător.
 Pentru că întristarea care cade în inimă, provenită din dragos-
 tea față de păcat, este mai ascuțită decât orice chin. Este absurd
 să se creadă că păcătoșii, în gheenă, sunt lipsiți de iubirea lui
 Dumnezeu. Iubirea este fiica cunoștinței adevărului, care este
 dată tuturor, potrivit cu mărturisirea cea de obște²⁹. Dar iubirea
 lucrează prin puterea ei în două feluri: pe păcătoși îi chinuie,
 cum se întâmplă aici cu un prieten chinuit de alt prieten, iar pe
 cei care au păzit cele cuvenite îi veseleşte prin ea. Și acesta este,
 după părerea mea, chinul cel din gheenă. <Asprimea chinului
 este> părerea de rău <venită din iubirea care>, prin desfătarea
 ei, îmbată sufletele fiilor de Sus³⁰.

A fost întrebat cineva: „Când cunoaște cineva că a dobân-
 dit iertarea păcatelor?” Și i s-a răspuns: „Când va simți în su-
 fletul lui că le-a urât cu desăvârșire, din inimă, pe acestea și
 când, în cele văzute ale sale, se conduce pe sine în mod con-
 trar felului de mai înainte.” Cel care a făcut așa s-a încredințat
 că a dobândit iertarea greșelilor sale de la Dumnezeu din
 mărturia conștiinței pe care și-a dobândit-o, potrivit
 cu cuvântul Apostolului care spune: inima
 care nu osândește este pentru
 ea însăși un martor.

cf. 2 Cor. 1, 12

cf. Rom. 2, 15

154 συνείδησις] Syr habet ~~καὶ~~ (BD 202, 9) = καρδία

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚΓ'

Ἐπόδειγμα παραβολῆς περὶ τῆς κυριακῆς
καὶ σαββάτου θεωρίας

cf. Evagrius,
KG 1, 89;

Isaac 1, 3, 330-331

Ἡ κυριακὴ *μυστήριον* ἐστὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας, ἧς 1
μετὰ σαρκὸς καὶ αἵματος οὐ προσδέχεται, κἂν ὑπέρεκται τῶν ἐν-
θυμήσεων. Ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὐκ ἔστιν ὀγδόη οὐδὲ σάββατον
ἀληθῶς· ὁ γὰρ εἰπὼν, κατέπαυσεν ὁ Θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, τὴν
κατάπαυσιν τοῦ δρόμου ταύτης τῆς ζωῆς ἐδήλωσε, διότι ὁ τά 5
φος σῶμα ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν. Ἐξ ἡμέραι ἐν τῇ γεωργίᾳ
τῆς ζωῆς διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τελειοῦνται, καὶ τὸ ἑβδο-
μον ἐν τῷ τάφῳ ὀλοκληροῦται, καὶ τὸ ὄγδοον ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ.

Ὅπερ τὰ μυστήρια τῆς κυριακῆς ἐν παραβολῇ δέχονται
ἐνταῦθα οἱ ἀξιούμενοι καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν ἡμέραν σωματικῶς, 10
οὕτως καὶ τὰ μυστήρια τοῦ σαββάτου ἐν παραβολῇ δέχονται οἱ 203
ἀγωνισταὶ καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ σάββατον ἐν ἀληθείᾳ, ὅπερ ἐστὶ κατά-
παυσις ἀπὸ παντὸς λυπηροῦ καὶ ἀνάπαυσις τελεία τῶν ὀχληρῶν.
*Μυστήριον γὰρ ἡμῖν δέδωκεν ὁ Θεὸς καὶ οὐχὶ ἐνεργεῖαν ἀληθινὴν
πολιτεύσασθαι* ἐνθάδε. Τὸ σάββατον τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀσύγκριτον, 15
τὸ μνήμα ἐστὶ τὸ ὑπεμφαῖνον καὶ σημαῖνον τὴν τελείαν κατάπαυσιν
ἀπὸ τῶν θλίψεων τῶν παθῶν καὶ τῆς γεωργίας τῆς ἐναντιουμένης
αὐτοῖς. Πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης ἐκεῖ σαββατίζει, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

* Aici începe *Cuvântul* 74 din *FR* 10 și *Memra* 28 în *BD*.

1 μυστήριον] hoc et σύμβολον 5 p. κατάπαυσιν] *Syr habet* ܩܘܪܝܢܐ (BD 202, 16) =
τῆς φύσεως ἡμῶν ἐκ 14-15 Μυστήριον... πολιτεύσασθαι] *Syr habet* ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ
ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ ܩܘܪܝܢܐ (S 24, 23)

Cuvântul 23*

Despre simbolismul duminicii și sabbatului¹

Duminica este o taină a cunoașterii adevărului, care nu
este primită de la trup și de la sânge și care depășește opiniile
oamenilor². În acest veac nu există nici ziua a opta, nici ade-
văratul sabbat. Pentru că cel ce a spus: „și S-a odihnit³ Dum-
nezeu de toate lucrurile Sale în ziua a șaptea“ a arătat odihna
firii noastre din alergătura acestei vieți, întrucât mormântul
este trupul și este din lumea aceasta. Șase zile se scurg întru
plugăria vieții prin păzirea poruncilor, iar cea de-a șaptea este
petrecută toată în mormânt, iar în a opta are loc ieșirea din el.

cf. Mt. 16, 17

Fc. 2, 2

După cum cei vrednici primesc aici tainele duminicii în pil-
dă, dar nu însăși acea zi în chip trupesc, tot așa și cei care se luptă
primesc tainele sabbatului în pildă, dar nu însuși sabbatul cu adevă-
rat, acesta fiind încetarea a toată întristarea și desăvârșita odihnă
față de cele care aduc tulburare. Dumnezeu ne-a dat să gustăm
din taina tuturor, dar nu ne-a dăruit să trăim aici adevărul deplin.
Adevăratul sabbat – cel care nu este o asemănare – este mormân-
tul, care dezvăluie și arată desăvârșita odihnă de necazurile de la
patimi și de *făptuirea* săvârșită împotriva acestora. Acolo toată
omenirea prăznuiește sabbatul, și cu sufletul, și cu trupul.

V 124, 132; V 562, 52') γευθῆναι τοῦ μυστηρίου/συμβόλου τῶν πάντων ἡμῖν δέδωκεν ὁ
Θεός, καὶ οὐκ ἐχάρισεν (*Syr* ܩܘܪܝܢܐ = ἐντέταλκεν, BD 203, 4) ἡμῖν ἐνεργεῖα ἀναστροφῆν
ἔχει ἐνταῦθα μετὰ τῆς ὄντως ἀληθείας καὶ τῆ ἐξῆς

Ἐν ἕξ ἡμέραις ἔταξεν ὁ Θεὸς τὴν σύστασιν τοῦδε τοῦ κόσμου. Καὶ συνεστήσατο τὰ στοιχεῖα καὶ *δέδωκε τὴν σύστασιν αὐτῶν 20
 ἀεικινήτω κινήσει* πρὸς λειτουργίαν, καὶ οὐ μὴ παύσωνται τοῦ
 δρόμου πρὸ τῆς ἀναλύσεως· καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως τούτων, λέγω
 δὴ τῶν ἀρχηγόνων στοιχείων, συνέστη τὰ σώματα ἡμῶν, ἀλλ' οὐδὲ
 αὐτοῖς δέδωκε κατάπαυσιν τῆς κινήσεως αὐτῶν οὐδὲ τοῖς ἡμε- 204
 τέροις σώμασι, τοῖς ἕξ αὐτῶν γεγενημένοις, τοῦ καταπαύειν τῆς
 γεωργίας· ὄρον δὲ τῆς καταπαύσεως αὐτοῖς ἐν ἡμῖν ἔθηκεν, ἕως
 ἂν ἀκολουθήσῃσι τῇ ἰδίᾳ συγγενείᾳ τῇ πρώτῃ, ἣτις ἐστὶ κατά-
 λυσις ἀπὸ τῆς ζωῆς. Οὕτως καὶ τῷ Ἀδὰμ εἶπεν· Ἐν ἰδρῶτι τοῦ
 προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου· καὶ μέχρι τίνος; Ἔως ἂν
 ἀποστραφῆς εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ἣτις ἀκάνθας καὶ τριβό- 30
 λους ἀνατελεῖ σοι· ἄτινά ἐστι μυστήριον τῆς γεωργίας τοῦδε τοῦ
 βίου, ἐνόσω ζῆ.

Ἐξ ἐκείνης γὰρ τῆς νυκτὸς ἐν ἣ ἰδρωσεν, ὁ Κύριος μετήλλαξε
 τὸν ἰδρῶτα τὸν ἐξαγαγόντα ἀκάνθας καὶ τριβόλους εἰς τὸ ἰδρῶ-
 σαι ἐν τῇ προσευχῇ ὁμοῦ καὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ τῆς δικαιοσύνης.
 Πεντακισχιλίους [πεντακοσίους] χρόνους καὶ περαιτέρω ἐγκα- 35
 τέλιπε τὸν Ἀδὰμ μοχθεῖν ἐν αὐτῇ, διότι μέχρι τότε οὐκ ἦν ἡ τῶν
 ἁγίων ὁδὸς ἀποκαλυφθεῖσα, καθὼς ἔφησεν ὁ θεῖος ἀπόστολος.
 Ἐν ἐσχάταις δὲ ἡμέραις ἐπεδήμησε καὶ ἐνετείλατο τῷ αὐτεξουσίῳ
 μεταλλάξαι ἰδρῶτα ἰδρῶτι· καὶ ἐκ παντὸς οὐκ ἐπέτρεψε κατάπαυ- 40
 σιν ἀλλὰ μεταλλαγῆν, καθότι ἐφίλανθρωπεύσατο εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ
 ἐπίμονον τῆς ἐν τῇ γῆ κακοπαθείας ἡμῶν. Ἐάν μὲν καταπαύσω-
 μεν τοῦ ἰδρῶσαι ἐν αὐτῇ, ἐξ ἀνάγκης ἀκάνθας θεριοῦμεν· ἢ γὰρ
 ἕξ αὐτῆς τῆς προσευχῆς κατάληξις, γεωργία ἐστὶ τῆς σωματώ-
 σεως τῆς γῆς, ἣτις ἀκάνθας καὶ τριβόλους κατὰ φύσιν ἀνατέλλει.

20–21 δέδωκε... κινήσει] *intell.* δέδωκε τῇ συστάσει αὐτῶν ἀεικινήτων κινήσει
 32 βίου] *Syr habet* ܕܠܘܢܐ. (BD 203, 18) = *hoc* et κόσμου

Dumnezeu a rânduit în șase zile alcătuirea acestei lumi. A alcătuit stihiiile și le-a dat o mișcare neîncetată ca să-și îm-
 plinească lucrarea lor, și ele nu se vor opri din cale înainte de
 destrămarea [lumii prezente]. Și a alcătuit trupurile noastre
 din puterea acestora, vreau să zic din cea a stihiiilor primor-
 diale, dar nici lor nu le-a dat odihnă din *mișcarea* lor, nici
 trupurilor noastre, alcătuite din ele, ca să se odihnească din
 plugărie. Dar le-a pus [trupurilor] un hotar⁴ pentru noi care
 avem aceeași înrudire [cu țărâna] de la început, care hotar este
 desfacerea de viață. Astfel, i-a spus lui Adam: „Întru sudoarea
 feței tale să-ți mănânci pâinea ta.“ Până când? „Până când te
 vei întoarce în pământul din care ai fost luat“, care, cât timp
 trăiești, „îți va odrăsli spini și mărăcini.“ Ceea ce înseamnă că
 lumea aceasta este o lume a *făptuirii*⁵, atâta timp cât ea există.

Fc. 3, 19

Fc. 3, 18–19

Pentru că din acea noapte în care a asudat cu sudoare [de
 sânge], Domnul a schimbat sudoarea care scotea spini și mă-
 răcini în sudoarea rugăciunii și în plugăria dreptății. Cinci mii
 [cinci sute] de ani și mai bine l-a părăsit pe Adam ca să tru-
 dească în aceasta, pentru că până atunci calea sfinților nu fusese
 descoperită, după cum a spus dumnezeiescul Apostol. Dar, în
 zilele cele din urmă, a venit și a poruncit libertății de alegere a
 omului să schimbe sudoarea cu sudoare. Nu a îngăduit deloc
 odihna, ci schimbarea⁶, pentru că S-a purtat cu noi cu iubire
 de oameni datorită neîncetatei noastre rele-pățimiri pe pământ.
 Dacă ne vom opri din a mai asuda aici, vom secera, de nevoie,
 spini. Deoarece urmarea venită de aici este plugăria trupului
 pământesc⁷, care odrăsește în mod firesc spini și mărăcini. Pen-
 tru că patimile sunt cu adevărat spini și răsar în noi din sâmbân-
 ța trupească. Câtă vreme purtăm chipul lui Adam, vom purta,

cf. Lc. 22, 44

cf. Evr. 9, 8

cf. Evr. 1, 2

cf. Ier. 12, 13

cf. Fc. 3, 18

cf. 1 Cor. 15, 49

42–43 ἐξ... προσευχῆς] *Syr habet* ܕܠܘܢܐ ܕܡܝܢ ܩܘܡܐ (BD 204, 7) = ἐκ τούτου

Ἐπ' ἀληθείας γὰρ τὰ πάθη ἄκανθαί εἰσι καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ σώματι 45
 σπόρου εἰς ἡμᾶς ἀνατέλλουσιν· ἐνόσω τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ φέ-
 ρομεν, ἀνάγκη καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ. Ἀδύνατον τῇ γῆ ἄρχειν τοῦ
 βλαστάνειν κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν· ἔκγονον δὲ τῆς φύσεως αὐτῆς
 ἐστὶν ἡ γῆ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὡς ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, Ἡ γῆ ἐξ
 ἧς ἐλήφθη· ἐκεῖνη ἀκάνθας ἀνατέλλει· αὕτη δέ, ἡ λογικὴ, πάθη. 50

Εἰ ὁ Κύριος ἐν πᾶσι τύπος ἦν ἡμῖν, ἐν τῷ μυστηρίῳ, ἐν πάσαις
 ταῖς διαφοραῖς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ, καὶ ἕως ἐννάτης ὥρας
 τῆς παρασκευῆς οὐ κατέπαυσεν ἀπὸ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ μόχθου,
 ὅπερ ἐστὶ μυστήριον τῆς δι' ὅλης τῆς ζωῆς ἡμῶν γεωργίας, τῷ δὲ
 σαββάτῳ ἐν τῷ τάφῳ κατέπαυσε, ποῦ εἰσιν οἱ *λέγοντες* ὅτι ἐν 55
 τῷ βίῳ σάββατον, ἤγουν κατάπαυσις ἀπὸ τῶν παθῶν;

Περὶ δὲ τῆς κυριακῆς, μέγα τὸ εἰπεῖν. Τὸ σάββατον ἡμῶν ἐστὶν
 ἡ ἡμέρα τῆς ταφῆς· ἐκεῖ ἐν ἀληθείᾳ σαββατίζει ἡ φύσις ἡμῶν.
 Λοιπὸν καθ' ἡμέραν ἀνάγκη ἡμῖν ἐπίκειται ἐκτίλαι ἐξ αὐτῆς τὰς 205
 ἀκάνθας, ἕως οὗ αὕτη ἡ γῆ ἴσταται. Καὶ διὰ τὸ ἐπίμονον ἡμῶν 60
 ἐν τῇ γεωργίᾳ ὑστεροῦσιν αἱ ἄκανθαι· οὐ γὰρ ὀλοτελῶς κεκαθά-
 ρισται ἐκ τούτων. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι ἐν τῇ πρὸς καιρὸν
 ἡ ῥαθυμία ἢ τῇ ἀμελείᾳ τῇ μικρᾷ πληθύνονται αἱ ἄκανθαι, καὶ
 τὸ πρόσωπον αὐτῆς καλύπτει, καὶ τὸν σπόρον σου πνίγει,
 καὶ τὸν κόπον σου ποιεῖ ὡς μὴ ὄντα, λοιπὸν δέον ἐστὶ 65
 καθ' ἡμέραν αὐτὴν καθαρίσαι· ἡ γὰρ ἐκ τούτου
 κατάπαυσις, πλήθος ἀκανθῶν
 αὐξάνει.

de nevoie, și patimile lui. Pământului îi este cu neputință să înceteze să odrăslească potrivit cu firea lui, iar odrasla firii lui este pământul trupurilor noastre, după cum spune mărturia lui Dumnezeu: „Pământul din care ai fost luat”, acela odrăsleşte 19
 spini, iar acesta, pământul cel rațional, patimi.

Dacă Domnul ne-a fost pildă întru toate, în chip tainic, în toate amănuntele economiei Lui și până în ceasul al nouălea al zilei de vineri nu S-a odihnit din lucrare și din trudă, care este închipuirea *făptuirii* de-a lungul întregii noastre vieți, iar de sâmbătă S-a odihnit în mormânt, atunci unde sunt evhiții⁸ care spun că au ajuns în viața aceasta la sâmbătă, adică la odihnă din partea patimilor?

Iar despre duminică este lucru mare să vorbim⁹. Sâmbatul nostru este ziua îngropării; acolo sabatizează firea noastră cu ade-
 vărat¹⁰. Așadar, în fiecare zi avem nevoie să smulgem spinii, cât timp durează acest pământ. Iar prin stăruința noastră în plugărie, spinii se împușinează. Fiindcă pământul nu este curățit în întregime de aceștia. Și chiar dacă ar fi așa, faptul că printr-o vremelnică lenevire sau nepăsare mică spinii se înmulțesc și acoperă fața
 pământului și înăbușă sămânța ta și fac *osteneala* ta ca și cum nu ar fi arată că trebuie să curățăm pământul în
 fiecare zi. Pentru că dacă ne oprim de la
 aceasta, mulțimea spinilor
 sporește.

Fc. 3, 19

Mt. 27, 46

cf. Mt. 4, 17-19, 26

55 λέγοντες] *id est* Eūχῆται (mesalieni sau evhiți)

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚΔ'

Περὶ φυλακῆς καρδίας καὶ θεωρίας λεπτοτέρας

216

Εἰ κατὰ μόνας ὑπάρχεις ἐν τῷ κελίῳ σου καὶ οὐκ ἐκτίσω ἀκμήν δύναμιν ἀληθινῆς θεωρίας, μελέτησον αἰεὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν τροπαρίων καὶ τῶν καθισμάτων καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων· ταῦτα γὰρ συνάγουσι τὸν νοῦν καὶ οὐκ ἀφιοῦσιν αὐτὸν ῥέμβεσθαι ἕως ἔλθῃ ἡ ἀληθινὴ θεωρία, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ πνεύματος δυνατωτέρα ἐστὶ τῶν παθῶν. Μελέτησον δὲ καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ κατανόησον καλῶς τὸν νοῦν τῶν τροπαρίων καὶ παραφυλάττου ἐκ τῶν πραγμάτων τῶν ἔξωθεν τῶν κινούντων σε εἰς ἐπιθυμίας. Καὶ τὰ μικρὰ τὰ γινόμενα ὑπὸ σοῦ ἐν τῷ κελίῳ σου, φύλαξον αὐτὰ μετὰ τούτων καὶ ἐρεῦνησον αἰεὶ τοὺς λογισμοὺς σου.

Καὶ εὕξει ἵνα κτήσῃ ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ σου ὀφθαλμοῦς ἐντεῦθεν ἄρχεται βρῦειν σοὶ ἡ χαρὰ, καὶ τότε εὐρίσκεις τὰς θλίψεις γλυκυτέρας τοῦ μέλιτος.

Οὐδεὶς δύναται νικῆσαι τὰ πάθη, εἰ μὴ δι' ἀρετῶν αἰσθητῶν, θεωρουμένων· τὸν δὲ μετεωρισμὸν τοῦ νοῦς οὐδεὶς δύναται νικῆσαι, εἰ μὴ ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς πνευματικῆς. Ὁ νοῦς ἡμῶν κοῦφος ἐστὶ, καὶ ἐὰν μὴ δεσμευθῇ ἐν τινὶ *διαλογισμῷ*, οὐ παύεται ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ. Καὶ χωρὶς τελειώσεως τῶν προειρημένων ἀρετῶν οὐ δυνατόν κτήσασθαι τὴν φυλακὴν

* Aici începe *Cuvântul* 68 în *FR* 10 și *Memra* 32 în *BD*.

Cuvântul 24*

Despre păzirea inimii și despre o contemplație mai subțire

Dacă viețuiești singur în chilia ta și încă nu ai dobândit puterea adevăratei contemplații, îngrijește-te pururea de meditare troparelor și a catismelor, de pomenirea morții și de nădejdea la cele viitoare – pentru că acestea adună *mintea* și nu o lasă să se împrăstie – până va veni adevărata contemplație, pentru că puterea Duhului este mai puternică decât cea a patimilor. Dar meditează și la nădejdea celor viitoare dimpreună cu pomenirea lui Dumnezeu, pătrunde bine înțelesul troparelor și păzește-te de lucrurile din afară care te mișcă spre poftă. Păzește faptele mărunte săvârșite de tine în chilia ta, unindu-le cu acelea, și cercetează-ți pururea gândurile.

Și roagă-te ca să dobândești ochi în toată *viețuirea* ta. De aici începe să-ți izvorască bucuria, și atunci vei afla că necazurile [sunt] mai dulci decât mierea.

Nimeni nu poate să biruiască patimile fără virtuțile perceptive cu simțurile, și nici împrăștierea fără indeletnicirea cu cunoașterea duhovnicească¹. *Mintea* noastră este ușoară și, dacă nu este legată cu discernământ de un lucru, nu se oprește din împrăștiere. Și, fără desăvârșirea virtuților celor mai înainte spuse, nu este cu putință să fie dobândită această pază.

18-19 διαλογισμῷ] *Syr habet* ܘܣܘܪܘܩܘܬܐ (BD 217, 16) = (πράγματι) μετὰ διακρίσεως

ταύτην· ἐὰν γὰρ μὴ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς, οὐ δύναται ἐν εἰρήνῃ εἶναι. Καὶ ἐὰν ἡ εἰρήνη οὐ βασιλεύῃ, πῶς δύναται εὐρεῖν τὰ ἐντὸς τῆς εἰρήνης ἀποκείμενα;

cf. In Apam,
Dial., 61

Τὰ πάθη διάφραγμά εἰσι τῶν κρυπτῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς καὶ ταῦτα εἰ μὴ πρῶτον διὰ τῶν φανερῶν ἀρετῶν καταπέσωσιν, οὐχ' ὄρωνται τὰ ἔσωθεν τούτων. Οὐδεὶς δύναται, ἔξω τοῦ τείχους ὦν, ὁμιλῆσαι μετὰ τοῦ ἐνδον ὑπάρχοντος. Οὐδεὶς θεωρεῖ τὸν ἥλιον ἐν τῷ γνόφῳ, οὐδὲ τὴν ἀρετὴν *τῆς φύσεως* τῆς ψυχῆς, μετὰ τῆς ταραχῆς τῶν παθῶν τῆς διαμενοῦσης.

Ἐὔξει τῷ Θεῷ δοῦναι σοὶ αἰσθηθῆναι τῆς ἐφέσεως *τοῦ πνεύματος* καὶ τῆς ἐπιποθήσεως αὐτῆς. Ὅταν γὰρ ἔλθῃ σοὶ αὕτη ἡ ἔφεσις καὶ ἡ ἐπιπόθησις *τοῦ πνεύματος*, τότε μέλλεις ἀποστῆναι τοῦ κόσμου, καὶ ὁ κόσμος ἀφίσταται ἀπὸ σοῦ· τοῦτο δέ, χωρὶς ἡσυχίας καὶ ἀσκήσεως καὶ ὁμιλίας τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀφωρισμένης εἰς ταῦτα, οὐδεὶς δύναται αἰσθηθῆναι· καὶ χωρὶς τούτων, μὴ ζητήσης ἐκεῖνα· ἐὰν γὰρ ζητήσης, στρέφονται μετὰ μικρὸν καὶ γίνονται σωματικά. Ὁ νοῶν, νοεῖτω.

Ἐν ἰδρωτί ηὐδόκησεν ὁ σοφὸς Κύριος φαγεῖν τὸν ἄρτον τοῦτον· οὐχὶ ἀπὸ κακίας τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ἵνα μὴ γένηται ἀπεψία ἡμῖν καὶ ἀποθάνωμεν.

Ἐκάστη ἀρετὴ, μήτηρ *ἐστὶ τῆς δευτέρας. Ἐὰν γὰρ ἀφήσῃς τὴν μητέρα τὴν γεννώσαν τὰς ἀρετὰς καὶ ἀπέλθῃς ζητῆσαι τὰς ἀρετὰς πρὸ τοῦ κτήσασθαι τὴν μητέρα αὐτῶν, ἔχιδνα εὐρίσκονται αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖνα τῇ ψυχῇ*,

ἐὰν μὴ ῥίψῃς αὐτὰς ἐξ ἑαυτοῦ

ταχέως.

28 τῆς φύσεως] *intell.* τὴν φυσικὴν 30-31 τοῦ πνεύματος] *intell.* τῆς πνευματικῆς 32 τοῦ πνεύματος] *intell.* ἡ πνευματικὴ 41-44 ἐστὶ... ψυχῆ] *Syr habet* *ἔχιδνα ἔστι τὰς ἀρετὰς* *οὐκ εὐρίσκονται αὐτὰς ἐκ τῆς ψυχῆς* (BD 218, 11-13)

Pentru că, dacă nu-i învinge cineva pe vrăjmași, nu poate avea pace. Și dacă pacea nu împărățește, atunci cum poate găsi cele învistierite înlăuntrul păcii?

Patimile sunt un zid pentru virtuțile ascunse ale sufletului și, dacă mai întâi ele nu cad prin virtuți arătate², nu se văd cele dinlăuntrul lor. Nimeni nu poate, aflându-se în afara zidurilor, să vorbească despre ceea ce se află înăuntru. Nimeni nu vede soarele în negură, nici virtutea firească a sufletului n-o vede în necurmata tulburare a patimilor.

Roagă-te lui Dumnezeu să-ți dea să simți dorul duhovnicesc și dorința aceasta. Fiindcă, atunci când vin la tine acest dor și această dorință duhovnicescă, atunci te vei depărta de lume și lumea se va depărta de tine. Dar nimeni nu poate să le simtă pe acestea fără isihie, fără asceză și fără indeletnicirea cu citirea³ rânduită pentru ele. Iar fără acestea, să nu le cauți pe acelea, pentru că, dacă le cauți [fără primele], se întorc după puțin și devin trupești⁴. Cel ce înțelege să înțelege!

cf. Mt. 24, 15

Domnul cel înțelept a binevoit ca această pâine să fie mâncată întru sudoare. Nu a făcut aceasta din răutate, ci ca să nu ni se întâmple vreo îngreuiere a stomacului și să murim.

cf. Fc. 3, 19

Fiecare virtute este maică a celei următoare și merge înaintea ei. Dacă lași maica născătoare a virtuților și mergi să cauți virtuțile înainte de a o fi dobândit pe maica lor, acele virtuți se arată sufletului ca fiind vipere dacă nu le arunci grabnic de la tine⁵.

² *ad litt.* οὐσα μίας δευτέρας, προηγουμένης αὐτῆς, ἔχιδνά ἐστι ταῖς ψυχαῖς ὄσων εὐρίσκουσιν αὐτὴν (ταῖς ψυχαῖς: S 24, 24* et V 562, 62* *habent* τῇ ψυχῇ (τοῦ εὐρίσκοντος)

Ἐν τούτῳ τῷ πάθει ἐμεθύσθησαν οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ ἀπόστο-
λοι ἐν αὐτῷ τὸν κόσμον ὅλον διήλθον ὀνειδιζόμενοι, καὶ ἐκοπί-
ασαν οἱ ἅγιοι καὶ ὀνειδίσθησαν καὶ ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν ἐν
ἀταξίαις, εὐτακτοὶ ὄντες· σοφοί, καὶ ὡς ἄφρονες ἐνομίσθησαν.
Ταύτην τὴν ἀνοίαν ἀξιῶσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς φθάσαι.

Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν τῆς ταπεινώσεως, ἐὰν ἴδῃς
σεαυτὸν ὅτι ἀνεπαύης ἐκ τῆς ὀχλήσεως τῶν παθῶν, μὴ πιστεύ-
σης ἑαυτῷ· ἐνεδραν γὰρ τινὰ ἐνεδρεύει σοὶ ὁ ἐχθρὸς. Καὶ ἐκδέ-
χου μετὰ τὴν ἀνάπαισιν πολλὴν ὀχλησιν καὶ ταραχὴν· ὅταν
γὰρ διέλθῃς τὰ καταλύματα τῶν ἀρετῶν, οὐκ ἀπαντᾷς
ἀνάπαισιν ἐκ τοῦ μόχθου σου οὐδὲ ἐκ
τῶν ἐπιβουλῶν ἄνεσιν, ἕως ἂν
φθάσῃς τὸ κατάλυμα τῆς
ταπεινώσεως.

De pătimirea aceasta s-au îmbătat martirii, iar apostolii au
străbătut întreaga lume prin [puterea] ei, fiind batjocoriți, iar
sfinții s-au ostenit și au fost batjocoriți și au rătăcit în pustii; *cf. Evr. 11, 36, 38*
în neorânduiești, deși erau plini de bună rânduială; înțelepți,
deși erau socotiți ca niște nebuni. La această nebulie să ne
învrednicească și pe noi Dumnezeu să ajungem!

Înainte de a intra în cetatea smereniei, dacă vezi că ai odih-
nă din partea tulburării patimilor, să nu-ți creziție, pentru
că vrăjmașul îți întinde o cursă. După odihnă, să te aștepți la
multă tulburare și supărare. Pentru că, atunci când te îndrepți
către sălașurile virtuților, nu întâlnești odihnă de la
osteneala ta, nici tihnă din partea uneltitorilor,
până când nu vei ajunge la sălașul
smereniei⁸.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚC'

Περὶ τρόπων τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν τοιούτων

Ἡ ἄσκησις, μήτηρ τοῦ ἀγιασμοῦ, ἐξ οὗ γεννᾶται γεῦσις τῆς αἰσθησεως τῆς πρώτης τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἥτις καλεῖται πρώτη τάξις τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ πνεύματος.

Μηδεὶς πλανήσῃ ἑαυτὸν καὶ φαντασθῆῃ μαντείας· ψυχὴ γὰρ ἡ μεμιασμένη οὐκ ἀνέροχεται εἰς καθαρὰν βασιλείαν καὶ οὐ συνάπτεται τοῖς πνεύμασι *τῶν ἁγίων*.

Ἐὔσον τὸ κάλλος τῆς σωφροσύνης σου ἐν δάκρυσι καὶ νηστείας καὶ τῆ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχία.

Θλίψις μικρὰ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη, κρείσσων παρὰ Θεῷ τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ ἀθλίπτως γινομένου, διότι ἡ ἐκούσιος θλίψις τὸ δοκίμιον τῆς ἀγάπης ἀνατέλλει, τὸ δὲ ἔργον τῆς ἀναπάσεως, ἐκ τοῦ κόρου τῆς συνειδήσεως γίνεται. Διατοῦτο ἐν θλίψεσιν ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐχὶ ἐν ἀνέσει, διότι τὸ ἔργον τὸ χωρὶς κόπου γινόμενον, αὕτη ἡ δικαιοσύνη τῶν κοσμικῶν, οἵτινες ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν ποιοῦσιν ἐλεημοσύνας καὶ οὐκ ἐν ἑαυτοῖς κερδαίνουσι.

Σὺ δέ, ὦ *ἀγωνιστά*, τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτῷ ἀγωνίασεαι, ἵνα ἀξιωθῆς γεύσασθαι τῆς δόξης αὐτοῦ· ἀλλ' εἴπερ

* Aici începe *Cuvântul* 16 în *FR* 10 și *Memra* 34 în *BD*.

6 τῶν ἁγίων] *intell.* τοῖς ἁγίοις *sec.* Syr 7 Ἐὔσον] *intell.* νίψων, λάμπρυνον
17 ἀγωνιστά] *Syr habet* ~~κα~~ (BD 222, 12) = νικηφόρε/λαμπρὲ ἀγωνιστά

Cuvântul 26*

Despre roadele firești¹ ale virtuților și ale celor asemenea

Asceza este maica sfințeniei², din care se naște prima gustare din tainele lui Dumnezeu, care se numește cea dintâi treaptă a cunoștinței Duhului.

Nimeni să nu se amăgească pe sine și să nu încerce să-și nălucească vreo vedenie³, pentru că sufletul întinat nu poate să se înalțe în Împărăția curată și nu se poate uni cu duhurile sfinte.

Luminează-ți frumusețea fecioriei⁴ cu lacrimi, cu posturi și cu isihia viețuirii de unul singur.

O suferință mică pentru Dumnezeu este mai bună înaintea lui Dumnezeu decât un lucru mare făcut fără suferință, pentru că strămtorarea de voie prilejuiește punerea la încercare a iubirii⁵, în timp ce lucrarea săvârșită într-o odihnă se săvârșește din mulțumirea conștiinței⁶. De aceea sfinții au fost încercați în necazuri pentru iubirea lui Hristos, și nu în tihnă, pentru că lucrarea făcută fără osteneală este o dreaptă a oamenilor din lume, care fac milostenii din cele ale lor și nu se îmbogățesc în ei înșiși.

Tu însă, luptătorule strălucit, luptă-te să guști în tine însuși din Patima lui Hristos, ca să te învrednicești să guști și din slava Lui! Fiindcă, „dacă pătimim împreună cu El, vom fi și slăviți împreună cu El”; totuși *mintea* nu este slăvită împreună cu

σμπάσχομεν καὶ συνδοξαζόμεθα, οὐ συνδοξαζεται ὁ νοῦς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἐὰν μὴ σμπάσχη τὸ σῶμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν ὁ καταπατῶν τῆς δόξης τῆς ἀνθρωπίνης, οὗτος ἐστὶν ὁ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἀξιούμενος, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ μετὰ τῆς ψυχῆς συνδοξαζεται. Ἡ δόξα τοῦ σώματος, ἡ ὑποταγὴ τῆς σωφροσύνης μετὰ τοῦ Θεοῦ· ἡ δόξα τοῦ νοῦ, ἡ θεωρία ἡ ἀληθινή περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑποταγὴ ἡ ἀληθινὴ διπλῆ ἐστὶν ἐν ἔργοις καὶ ὀνειδίσειν· ὅταν γὰρ πάσχη τὸ σῶμα, καὶ ἡ καρδία σμπάσχη αὐτῷ.

Ἐὰν οὐ γινώσκῃς τὸν Θεόν, οὐ δυνατὸν κινήθῃναι ἐν σοὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ· οὐ δύνασαι ἀγαπῆσαι τὸν Θεόν, ἐὰν μὴ ἴδῃς αὐτόν. Ἡ ὄρασις δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ γινώσκειν αὐτόν· οὐ προηγείται ἡ θεωρία αὐτοῦ τῆς γνώσεως αὐτοῦ.

“Ἀξίωσόν με, Κύριε, γινώσκειν σε καὶ ἀγαπᾶν, οὐκ ἐν τῇ γνώσει τῇ ἐν τῷ σκορπισμῷ τοῦ νοῦ, τῇ ἐκ τῆς γυμνασίας γινομένη, ἀλλὰ ἀξίωσόν με ἐκείνης τῆς γνώσεως, ἐν ἧ ὁ νοῦς θεωρῶν σε δοξαζει τὴν φύσιν σου ἐν τῇ θεωρίᾳ τῇ κλεπούσῃ τὴν αἰσθησιν τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς διανοίας.

Ἀξίωσόν με ὑψοθῆναι ἐκ *τῆς θεωρίας τοῦ θελήματος*, τῆς γεννώσης τὰς φαντασίας, καὶ ἰδεῖν σε ἐν τῇ βίᾳ τοῦ δεσμοῦ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ μέρει τῷ δευτέρῳ τῆς σταυρώσεως τοῦ νοῦ, τοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ ἀποπαυομένου ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν *νοημάτων*, ἐν τῇ διηγεσί σου θεωρία τῇ ὑπὲρ φύσιν.

Θές ἐν ἐμοὶ *αὔξησιν* τῆς ἀγάπης σου, ἵνα ὀπίσω τοῦ ἔρωτός σου ἔλθω ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

Κίνησον ἐν ἐμοὶ τὴν κατανόησιν τῆς ταπεινώσεώς σου, ἐν ἧ ἐν τῷ κόσμῳ ἀνεστράφης, ἐν τῷ καλύμματι ὃ ἐφόρεσας ἐκ τῶν μελῶν ἡμῶν, ἵνα ἐν τῇ μνήμῃ τῇ ἀδιαλείπτῳ καὶ ἀνεπιλήστῳ δέξωμαι μετὰ ἡδονῆς τὴν ταπεινώσιν τῆς φύσεώς μου”.

36 τῆς... θελήματος] *intell.* τοῦ ἐθελουσιου βλέμματος

39 νοημάτων] *intell.* κινήσεων

Iisus dacă nu împreună-pătimiște pentru Hristos și trupul⁷. Așadar, cel ce disprețuiește slava omenească este învrednicit de slava lui Dumnezeu, iar trupul lui este slăvit împreună cu sufletul. Slava trupului este supunerea față de Dumnezeu întru modestie⁸. Slava *minții* este *contemplația* adevărată despre Dumnezeu. Supunerea adevărată este dublă și ea constă din fapte și ocări. Pentru că, atunci când trupul pătimiște, împreună cu el pătimiște și inima.

cf. 1 Cor. 12, 26

Dacă nu-L cunoști pe Dumnezeu, nu e cu putință să se miște în tine iubirea Lui. Nu poți să-L iubești pe Dumnezeu decât dacă Îl vezi. Iar vederea lui Dumnezeu vine din cunoașterea Lui. Vederea Lui nu se petrece înainte de cunoașterea Lui.

Rugăciune: „Învrednicește-mă, Doamne, să Te cunosc și să Te iubesc, nu prin cunoștința cea cu împrăștiere a *minții*⁹, dobândită prin exercițiul învățaturii¹⁰, ci învrednicește-mă de acea cunoștință în care *mintea*, contemplându-Te, slăvește firea Ta în contemplarea care fură din *cuget* simțirea lumii.

Învrednicește-mă să mă înalț de la vederea prin voia proprie, care naște imaginațiile¹¹, și să Te văd prin tăria legăturii Crucii, în a doua răstignire, cea a *minții*¹², care se oprește în mod liber de la lucrarea *mişcărilor* reprezentărilor mentale, întru necontenita Ta contemplare cea mai presus de fire.

Rom. 6, 6

Pune întru mine leacul astringent¹³ al iubirii Tale, ca să vin la Tine din lumea aceasta, pe urma dragostei Tale.

Mișcă în mine înțelegerea smereniei Tale, cu care ai petrecut în lume, sub acoperământul pe care l-ai purtat din mădularele noastre, pentru ca, prin pomenirea ei neîncetată și neuitată, să primesc cu desfătare smerenia firii mele.“

cf. Bar. 3, 38

41 αὔξησιν] *Syr habet māt* (BD 223, 9) = συστολή, σφιγξίν, διύλισιν

Δύο τρόποι εἶσι τοῦ ἀνελεθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ· ὁ εἰς ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος, καὶ ὁ δεῦτερος τὸ ἀνελεθεῖν εἰς θεωρίαν· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ὁ δὲ δεῦτερος ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔργων γίνεται.

Οὐχ' ὑποτάσσεται ὁ νοῦς, ἐὰν μὴ ὑποταγῇ τὸ σῶμα. Ἡ βασιλεία τοῦ νοῦ, ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος. Οὐχ' ὑποτάσσεται ὁ νοῦς τῷ Θεῷ, ἐὰν μὴ ὑποταγῇ τὸ αὐτεξούσιον τῷ λογικῷ.

Δύσκολον ἐκδοῦναι τινὰ ὑψηλὰ τῷ ἔτι ἀρχαρίῳ ὄντι καὶ νηπίῳ τῇ ἡλικίᾳ· *Οὐαὶ σοι πόλις ἧς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος.*

Ὅστις ὑποτάξει ἑαυτόν, ἐγγύς ἐστι τοῦ ὑποταγῆναι αὐτῷ τὰ πάντα.

Ὁ γνοὺς ἑαυτόν, ἡ γνῶσις τῶν πάντων δίδοται αὐτῷ· τὸ γινώσκειν ἑαυτόν, πλήρωμα τῆς γνώσεως τῶν ἀπάντων ἐστί, καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς ψυχῆς σου ὑποταγήσεται σοι τὰ πάντα.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ ἡ ταπεινῶσις βασιλεύει ἐν τῇ διαγωγῇ σου, ὑποτάσσεται σοι ἡ ψυχὴ σου καὶ μετ' αὐτῆς τὰ πάντα, διότι γεννᾶται ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰρήνη ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὅσον εἰ ἐξωθεν ταύτης, οὐ μόνον ἐκ τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμβάσεων συνεχῶς μέλλεις καταδιωχθῆναι.

“Ἀληθῶς, Κύριε, ἐὰν μὴ ταπεινωθῶμεν, οὐ παύη ταπεινῶν ἡμᾶς”. Ἡ ἀληθὴς ταπεινῶσις γέννημά ἐστι τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γνῶσις ἡ
ἀληθινὴ γέννημα τῶν
πειρασμῶν.

47 Sunt două feluri de urcare pe cruce: unul este răstignirea trupului, iar al doilea, înălțarea la *contemplație*. Primul vine din libertate, iar al doilea se face din energia lucrărilor [Duhului]¹⁴.

51 *Mintea* nu se supune dacă nu este supus trupul. Împărăția *minții* este răstignirea trupului. *Mintea* nu se supune lui Dumnezeu dacă libertatea de alegere nu se supune rațiunii¹⁵.

54 Greu lucru este să i le dai pe cele înalte unui începător și prunc cu vârsta¹⁶. „Vai ție, cetate al cărei împărat este tânăr!”

Eecl. 10, 16

56 Cel care se supune lui însuși este aproape [de măsura] ca toate să i se supună.

cf. 1 Cor. 15, 28

58 Celui care se cunoaște pe sine îi este dată cunoștința tuturor. A se cunoaște cineva pe sine este plinirea cunoștinței tuturor și, în supunerea sufletului tău, ți se vor supune ție toate.

cf. 1 Cor. 15, 28

61 În vremea în care smerenia împărățește în *viața* ta, sufletul ți se va supune, și toate dimpreună cu el, pentru că în inima ta se naște pacea de la Dumnezeu. Cât timp te afli în afara acesteia, vei fi prigonit neîncetat, nu numai de patimi, ci și de felurite întâmplări.

66 Cu adevărat, Doamne, dacă nu ne vom smeri, să nu încezi să ne smerești pe noi! Adevărata smerenie este odrasla cunoștinței, iar cunoștința dreaptă este odrasla ispitelor.

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚΖ'

Ὁμιλία κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν

Ἐρώτησις. Ποίῳ δεσμῷ συνέχεται ἡ *καρδιά* τοῦ μὴ τρέχειν εἰς τὰ κακά;

Ἀπόκρισις. Τῷ ἀκολουθῆσαι διαπαντός τῇ σοφίᾳ καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῇ διδαχῇ τῆς ζωῆς· ἄλλος γὰρ δεσμός ἰσχυρότερος τῇ ἀταξίᾳ τῆς διανοίας οὐκ ἔστιν.

Ἐρώτησις. Ἔως πότε ὁ ὄρος τοῦ στέρεξαι τῷ κατακολουθοῦντι τῇ σοφίᾳ, καὶ ἐν τίνι τελειοῦται ἡ μάθησις αὐτῆς;

Ἀπόκρισις. Οὕτως οὐ δυνατόν φθάσαι ἐν πορείᾳ τὸν ὄρον τοῦτον, ὡς καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ἅγιοι ἔλλειπεις εἰσι πρὸς τὴν τελειότητα αὐτῆς· τῆς σοφίας γὰρ οὐκ ἔστι πέρασ τῆς ὁδοιορίας αὐτῆς· ἔως δὲ τούτου ὑψοῦται, ἕως οὗ ἐνώση τῷ Θεῷ τὸν κατακολουθοῦντα αὐτῇ· καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον αὐτῆς, ὅτι ἀπεραντός ἐστιν ἡ κατανόησις αὐτῆς· ἡ σοφία, αὐτός ἐστιν ὁ Θεός.

Ἐρώτησις. Ποία ἐστὶν ἡ πρώτη τρίβος καὶ ἀρχή, ἣτις ποιεῖ ἡμᾶς πλησιάσαι τῇ σοφίᾳ;

Ἀπόκρισις. Τὸ ἐν πάσῃ δυνάμει καταδιῶξαι τὸν Θεὸν καὶ σπουδαίαι ἐν τῇ καταδιῶξει αὐτοῦ ὀλοψύχως, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, κἂν δέη, ἀποδύσασθαι καὶ ῥίψαι αὐτὴν ἐξ ἑαυτοῦ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μὴ ἀμελήσῃ.

* Aici incepe *Cuvântul* 85 în *FR* 10 și *Memra* 35 în *BD*.

Cuvântul 27*

Omilie sub formă de întrebări și răspunsuri

*Ucenicul a zis*¹: Cu ce legătură este legat *cugetul* ca să nu alerge la cele rele?

*Învățătorul a zis*²: Prin [strădania de] a urma întotdeauna înțelepciunii și prin dorința de a se îmbogăți în învățătura vieții, fiindcă pentru neorânduiala *cugetului* nu există o altă legătură mai puternică.

Ucenicul: Când va fi atins hotarul alergării³ pus celui care urmează înțelepciunii și când se sfârșește învățarea ei?

Învățătorul: Atât de cu neputință e să se ajungă la acest hotar, încât și îngerii cei sfinți sunt cu lipsuri față de această desăvârșire. Pentru că nu există un capăt al călătoriei spre înțelepciune. Însă ea se înalță până când îl unește cu Dumnezeu pe cel ce o urmează. Iar acesta este semnul ei, anume că înțelegerea ei este fără capăt. Înțelepciunea este Însuși Dumnezeu⁴.

Ucenicul: Care este calea cea dintâi și începutul care ne face să ne apropiem de înțelepciune?

Învățătorul: A-L urmări îndeaproape, cu toată puterea, pe Dumnezeu și în a se sili omul să-L urmeze din tot sufletul, încât să nu pregete, dacă trebuie, chiar viața să și-o dezbrace și să o arunce de la el pentru iubirea lui Dumnezeu.

1 καρδιά] Syr habet ܟܪܕܝܐ (BD 224, 15) = διάνοια

Ἐρώτησις. Τίς ἐστὶν ὁ ἀξίως ὀνομαζόμενος συνετός;

Ἀπόκρισις. Ὁ ἐν ἀληθείᾳ συνείδει ὅτι τῆς ζωῆς ταύτης ὄρος
 ἐστίν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ δυνάμενος ποιῆσαι ὄρον ταῖς πλημμελείαις
 αὐτοῦ. Ποία γὰρ γνώσις ἢ σύνεσις μείζων ταύτης, τοῦ σοφισασθαι
 τινὰ τοῦ ἐξελεθῆν ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ, μὴ ἔχοντα μέ-
 λος μεμιασμένον ἐκ τῆς ὁσμῆς τῆς ἐπιθυμίας, μὴ δὲ ῥύπον ἐν τῇ
 ψυχῇ ἐκ τῆς γλυκύτητος αὐτῆς; Ἄνθρωπος, λεπτύνων τὰ νοήμα-
 τα αὐτοῦ (τοῦ) εἰσελεθῆν εἰς τὰ *μυστήρια* ὄλων τῶν φύσεων, καὶ
 πλουτῶν *ἐν ἐφευρέσει καὶ κατανοήσει* ἐν πάσῃ γνώσει, καὶ (εἰ)
 ἢ ψυχῇ αὐτοῦ μεμιασμένη τῷ ῥύπῳ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ ἐκτί-
 σατο μαρτυρίαν ἐν ἐλπίδι ψυχῆς αὐτοῦ φθάσαι καλῶς τὸν λιμέ-
 να τῆς πεποιθήσεως, οὐκ ἔχει ὁ κόσμος ἀφρονέστερον αὐτοῦ.
 ἕως τῆς ἐλπίδος τοῦ κόσμου τούτου μόνον μετήνεγκαν αὐτὸν τὰ
 ἔργα αὐτοῦ ἐν τῷ δρόμῳ τῷ ἀδιαλείπτῳ τῷ πρὸς αὐτόν.

Ἐρώτησις. Ποῖος ἐστὶν ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἀληθείᾳ;

Ἀπόκρισις. Ὁ εὐδοκῶν ἐν θλίψει προσκαίροις, ἐν αἷς κέ-
 κρυπται ἢ δόξα τῆς νίκης αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπεθύμησε τὸν πλα-
 τυσμὸν ἐν ᾧ κέκρυπται ἢ ζωὴ τῆς αἰσχύνης, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ
 ποτίζοντα τὸν εὐρίσκοντα αὐτὸν ποτήριον στεναγμοῦ.

Ἐρώτησις. Εἰ βλάπτει ἄρα ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ τῇ πρὸς τὸν Θεόν,
 ἐὰν τις ἐκκλίνει ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς πειρασμούς;

Ἀπόκρισις. Οὐκ ἐνδέχεται τινὰ πλησιάσαι τῷ Χριστῷ χωρὶς
 θλίψεως, καὶ οὐ φυλάττεται ἢ δικαιούνη αὐτοῦ ἀναλλοίωτος
 χωρὶς αὐτῆς. Καὶ ἐὰν κόψη τὰ ἔργα τὰ αὐξάνοντα αὐτήν, κόπτει
 καὶ τὰ φυλάττοντα αὐτήν, καὶ ὡς θησαυρὸς ἀφύλακτος εὐρίσκει-
 ται, καὶ ὡς ἀθλητὴς γυμνωθεὶς τῶν ὀπλων αὐτοῦ, ὅτε περιεκύ-
 κλωσαν αὐτὸν τὰ τάγματα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ὡς περὶ ναῦς
 εὐρίσκεται, μὴ ἔχουσα τὰ σκευῆ αὐτῆς, καὶ ὡς *παράδεισος*,
 ὅστις ἐκόπη ἐξ αὐτοῦ ἢ πηγὴ τοῦ ὕδατος.

28 ἐν... κατανοήσει| *Syr habet* ܩܕܝܫܘܬܐ (BD 225, 18) = *litt.* κατανοήσεων

Ucenicul: Cine este numit, cu vrednicie, „înțelept“⁵⁵

Învățătorul: Cine a înțeles cu adevărat că viața aceasta are
 un hotar, acesta poate să pună un hotar greșelilor sale. Ce
 cunoștință sau pricepere este mai mare decât aceasta, adică
 să aibă cineva înțelepciunea de a ieși din această viață întru
 nestricăciune, fără să aibă niciun mădular întinat de mirosul
 poștei, nici vreo pată pe suflet de la dulceața ei? În lume nu
 există om mai nebun decât cel care își subțiază *mişcările* ca
 să pătrundă în tainele tuturor firilor⁶, care se îmbogățeste în
înțeleșuri și „întru toată cunoștința“, dar are sufletul întinat de
 murdăria păcatului și nu și-a câștigat întru nădejdea sufletului
 mărturia că va ajunge cu bine la limanul încredințării. Pentru
 că, pe calea [alergării] neîntrerupte către lume, faptele sale
 l-au dus numai până la nădejdea [în cele ale] lumii acesteia.

Ucenicul: Cine este cu adevărat tare?

Învățătorul: Cel care își găsește desfătarea întru necazurile
 vremelnice, în care se ascunde slava biruinței sale, și care nu a
 dorit lărgimea⁷ întru care este ascunsă viața de rușine ce îl ada-
 pă în toată vremea cu potirul suspinului pe cel care a găsit-o.

Ucenicul: Oare se vatămă cineva în călătoria sa către Dum-
 nezeu dacă, din cauza ispitelor, se abate de la *osteneală*?

Învățătorul: Nu se poate apropia cineva de Hristos fără
 necazuri⁸, iar fără acestea, dreptatea lui nu este păzită ne-
 schimbată. Iar dacă taie lucrurile care sporesc necazurile, le
 taie și pe cele care păzesc [dreptatea], fiind ca o comoară fără
 de pază și ca un luptător lipsit de armele sale atunci când l-au
 înconjurat cetele vrăjmașilor lui, și ca o corabie care nu are
 unelte ei, și ca o grădină căreia i s-a astupat izvorul de apă.

cf. 1 Cor. 13, 2

1 Cor. 1, 5

47 παράδεισος| *intell.* κήπος

Ἐρώτησις. Τίς ἐστὶν ὁ πεφωτισμένος ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτοῦ;

Ἀπόκρισις. Ὅστις ἐφθασε *καὶ εὗρε* τὴν πικρότητα τὴν κεκρυμμένην ἐν τῇ γλυκύτητι τοῦ κόσμου, καὶ ἐκώλυσε τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου τοῦ μὴ πιεῖν αὐτό, καὶ αἰεὶ ἐρευνᾷ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ μὴ παύομενος ἐκ τοῦ δρόμου, ἕως ἂν ἐκλυθῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ κλείων τὰς θύρας τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ, ἵνα μήποτε εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ ὁ πόθος τοῦ βίου τούτου καὶ κλέψῃ ἐξ αὐτοῦ τοὺς κρυπτοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ.

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ὁ κόσμος, καὶ πῶς γινώσκομεν αὐτόν, καὶ τί βλάπτει τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

Ἀπόκρισις. Ὁ κόσμος πόρνη ἐστίν, ἥτις τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀλλοίου αὐτῆς ἔλκει τοὺς ὀρώντας εἰς τὸν πόθον αὐτῆς. Καὶ ὁ κρατηθεὶς μερικῶς τῷ πόθῳ αὐτοῦ καὶ περιπλακεὶς αὐτῷ, οὐ δύναται ἐκλυτῶσαι ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀποδύσῃ αὐτόν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ ὅταν γυμνώσῃ αὐτόν ἐκ πάντων καὶ ἐκφέρῃ αὐτόν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Γνωρίζει αὐτόν ὁ ἄνθρωπος, ὅταν τις ἀγωνίσῃται ἐξελεθεῖν ἐκ τοῦ σκοτούς τοῦ κόσμου τούτου, ἕως οὗ ἔστι κεκρυμμένος ἐν αὐτῷ, οὐ δύναται ἰδεῖν τὰς περιπλοκάς αὐτοῦ. Καὶ οὗτος ὁ κόσμος· οὐ μόνον τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ τοὺς δεδεμένους ἔνδον αὐτοῦ κρατεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκτήμονας καὶ ἀσκητὰς καὶ τοὺς κλάσαντας τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, καὶ προσάπαξ ἐγένοντο ἐπάνωθεν αὐτοῦ· ἰδοὺ ἤρξατο θηρεύειν αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τιθεῖ αὐτοὺς κάτωθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

Ἐρώτησις. Τί ποιοῦμεν τῷ σώματι, ὅταν περικυκλώσῃ αὐτὸ ἡ ὀδύνη καὶ τὸ βάρος, ὅτι συγκαυνοῦται αὐτῷ τὸ θέλημα τὸ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ τῆς πρώτης;

Ἀπόκρισις. Τοῦτο γίνεται πολλάκις ἐν πσι, ὅτι τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἐξῆλθεν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἔμεινεν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ἡ καρδία αὐτῶν οὐκ ἐκόπη ἐκ τῶν ἐντεῦθεν, ἀλλὰ διμερίσθησαν *καθ' ἑαυτῶν*, καὶ ποτὲ μὲν ἔμπροσθεν βλέπουσι, ποτὲ δὲ

Ucenicul: Cine este cel care are *imbolduri* luminoase?

Învățătorul: Cel care a ajuns să înțeleagă amarăciunea ascunsă în dulceața lumii și și-a înfrânat gura de la acest pahar ca să nu bea din el și care pururea cercetează cele despre mântuirea sufletului său și nu se oprește din cale până când va fi slobozit din lumea aceasta și care își închide porțile simțurilor sale ca să nu intre niciodată în el dorirea după această viață și să-i fure comorile ascunse.

Ucenicul: Ce este lumea, cum o cunoaștem și ce îi vatămă pe cei care o iubesc?

Învățătorul: Lumea este o desfrânată care, prin poftirea frumuseții ei, îi atrage la dorirea ei pe cei ce o văd. Cel care a fost luat în stăpânire în parte de dorirea lumii și s-a împleticit cu ea nu se poate izbăvi din mâinile ei până când [lumea] nu îl va dezbrăca de însăși viața lui, îl va goli de toate¹⁰ și îl va scoate din casa sa în ziua morții sale. Omul cunoaște [lumea] aceasta atunci când se luptă să iasă din întunericul ei; [dar] nu poate să vadă împleticirile ei până când este ținut ascuns în ea. Și aceasta este lumea: ea îi ține legați într-însa nu numai pe ucenicii și pe fiii ei, ci și pe cei neagonisitori și asceți și pe cei care au sfârâmat legăturile ei și au ajuns numai o singură dată deasupra ei. Iată, a început să-i vâneze prin faptele ei și îi pune sub picioarele ei.

Ucenicul: Ce vom face trupului când îl cuprind durerea și greutatea, pentru că, împreună cu el, se moleșește și voința din dorința ei după bine și își pierde țaria cea dintâi?

Învățătorul: Aceasta se întâmplă adeseori cu unii pentru că o jumătate de-a lor a ieșit în urma lui Dumnezeu și o jumătate a rămas în lume. Inima lor nu s-a desprins de cele de aici, ci

50 καὶ εὗρε] Syr habet $\sqrt{135}$ (BD 226, 16) = κατανοῆσαι

79 καθ' ἑαυτῶν] trad. litt.,

intell. καθ' ἑαυτοῦς (cum D C)

ὀπισθεν. Καὶ ὡς νομίζω ἐγώ, ὅτι ὁ σοφὸς τοὺς οὕτω μεμερισμένους καὶ προσεγγίζοντας τῇ ὁδῷ τοῦ Θεοῦ παραινεῖ λέγων· *Μὴ προσέλθῃς αὐτῇ ἐν δύο καρδίαις ἀλλ' ὡς ὁ σπείρων καὶ ὡς ὁ θερίζων πρόσελθε αὐτῇ.* Καὶ ὁ Κύριος, τοὺς τελείως ἀποτασομένους τῷ κόσμῳ, ὅτε εἶδε τινὰς ἐξ αὐτῶν τοιοῦτους ὄντας μεμερισμένους, τοὺς ἐκουσίως παρασκευασθέντας, καὶ τῷ λογισμῷ αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω στρεφομένους ἐκ τῆς προφάσεως τοῦ φόβου τῶν θλίψεων, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ὅτι ἀκμὴν οὐκ ἔρριψαν αὐτὴν ἐξ αὐτῶν, ὅτε ἠθέλησε ῥίψαι ἐξ αὐτῶν τὴν χαύνωσιν τῆς διανοίας, εἶπεν αὐτοῖς λόγον ὠρισμένον· *Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, πρῶτον ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν.*

Ἐρώτησις. Καὶ τί ἐστὶν ἡ ἀπαρνησις ἡ λεγομένη ὧδε;

Ἀποκρίσις. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπαρνησις τοῦ σώματος· ὥσπερ ὁ ἐτοιμασθεὶς ἀνελεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, λαμβάνει τὴν ἔννοιαν τοῦ θανάτου ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐξέρχεται ὡς ἄνθρωπος μὴ ἐνθυμούμενος πάλιν ἔχειν μέρος ζωῆς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τοῦτο δὲ ἐστὶ τό, *Λάβε τὸν σταυρὸν σου καὶ ἀκολούθει μοι.* Ὁ σταυρὸς ἐστὶ θέλημα ἔτοιμον πρὸς πᾶσαν θλίψιν. Καὶ ὅτε ἠθέλησε διδάξαι διατί ταῦτα οὕτως ἐστίν, εἶπεν· *Ὁ θέλων ζῆσαι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀπόλλει ἑαυτὸν ἐκ τῆς ζωῆς τῆς ἀληθινῆς, καὶ ὁ ἀπόλλων ἑαυτὸν ὧδε ἐνεκεν ἐμοῦ, εὐρίσκει ἑαυτὸν ἐκεῖ.* Τουτέστιν ὁ διαβαίνων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὰ διαβήματα αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τιθῶν, καὶ ἔχων πάλιν μέρος μιναν τῆς ζωῆς ταύτης, ἀπόλλει ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐλπίδος, δι' ἣν ἐξῆλθε θλιβήναι, ὅτι αὕτη ἡ μέρος μιναν οὐκ ἔα αὐτὸν προσεγγίσει τῇ θλίψει, ἀλλ' ἐν τῇ διαμονῇ αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ἔλκει αὐτὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἐκφέρει αὐτὸν ἐκ μέσου τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς τῆς μακαριότητος, καὶ αὐξάνει ἐν αὐτῷ ὁ λογισμὸς οὗτος, ἕως ἂν νικήσῃ αὐτόν· *ὁ δὲ ἀπόλλων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ* διὰ τὸ εὐρεῖν τὸν πόθον

cf. Isaie
KGL, 78

107-108 ὁ... αὐτοῦ] Syr habet ...

ei s-au împărțit în ei înșiși, și uneori privesc înainte, iar alteori înapoi. După cum socotesc eu, Înțeleptul îi sfătuiește pe cei care sunt astfel împărțiți și se apropie de calea lui Dumnezeu, zicând: „Nu te apropia de ea cu inima îndoită, ci apropie-te de ea ca cel ce seamănă și ca cel ce secera! Domnul, când a cunoscut că între cei care voiesc să se lepede în mod deplin de lume sunt unii astfel împărțiți și că se întorc cu gândul la cele dinapoi – din cauza fricii de necazuri – și că n-au aruncat încă de la ei pofta trupului, le-a spus un cuvânt hotărât, vrând să lepede de la ei moleșeala *cugetului*: «Cine vrea să vină după Mine mai întâi să se lepede de sine însuși.»“

cf. Is. Sir. 6, 19

Mt. 16, 24;
Mc. 8, 34

Ucenicul: Și ce este lepădarea despre care se vorbește aici?

Învățătorul: Lepădarea de trup este ca un om care, pregătindu-se să se urce pe cruce, ia înțelesul morții în *cugetarea* sa, și așa iese [din lume], ca unul care nu se gândește că mai are de trăit în viața aceasta. Iar acesta este [înțelesul] cuvântului: „Ia-ți crucea ta și urmează-Mi!“ Crucea înseamnă voința pregătită pentru tot necazul. Domnul, când a vrut să învețe de ce sunt acestea așa, a spus: „Cel ce vrea să trăiască“ în lumea aceasta „se va pierde pe sine“ din viața cea adevărată, „iar cel ce se pierde pe sine“ aici „pentru Mine se va găsi pe sine“ acolo. Adică cel care străbate calea crucii, pășind pe ea și îngrijindu-se iarăși de viața aceasta, se pierde pe sine de la nădejdea pentru care a ieșit ca să sufere necazuri, fiindcă această grijă nu îl lasă să se apropie de necaz, ci, prin zăbovire, îl atrage puțin câte puțin către ea și îl scoate din mijlocul luptei pentru viața cea fericită, iar gândul acesta sporește în el până când îl biruie. Dar cel care primește în *cugetul* său să se piardă pe sine însuși ca să găsească iubirea pentru Mine, acela este păzit fără

Mt. 16, 24;
Mc. 8, 34

Mt. 16, 25

δεχόμενος ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἀπολλύειν ἑαυτόν

μου, οὗτος ἀνέγκλητος καὶ ἀβλαβῆς φυλάττεται εἰς τὴν αἰώνιον
ζωὴν· τοῦτο ἐστίν· Ὁ ἀπόλλων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ,¹¹⁰
εὐρήσει αὐτήν. Λοιπὸν ἐντεῦθεν ἕξ ἑαυτοῦ ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν
σου εἰς ἀφανισμόν τέλειον ἐκ ταύτης τῆς ζωῆς· ἐὰν δὲ *ἀπό-
λης ἑαυτὸν* ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἐν ταύτῃ τῇ διανοίᾳ ε(ὔρη σε),
“δώσω σοι ζωὴν αἰώνιον καθὼς ἐπηγγειλάμην σοι· ἐὰν δὲ ἐν τῇ
ζωῇ ταύτῃ μείνης, τὴν ἐπαγγελίαν μου ἐν ἔργῳ ἐνδείξομαι σοι
ἐνταῦθα, τὴν βεβαίωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν”· καὶ τότε εὐρί-¹¹⁵
σκεις τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ὅτε τῆς ζωῆς ταύτης καταφρονή-
σεις· καὶ ὅτε εἰσέλθῃς ἐν τοιαύτῃ παρασκευῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, τότε
καταφρονεῖται ἐν ὀφθαλμοῖς σου πάντα τὰ νομιζόμενα ἐπιτο-
να καὶ θλιβερά· ὅτε γὰρ ὁ νοῦς οὕτως παρασκευασθῇ, οὐκ ἔχει
ἀγῶνα οὐδὲ θλίψιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου. Δι-¹²⁰
ατοῦτο ἀκριβῶς ἐὰν μὴ μισήσῃ ἄνθρωπος τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου
διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μελλούσης ζωῆς, οὐ δύναται ὑπομεῖναι
τὰς θλίψεις.¹²⁴

Ἐρώτησις. Ποίῳ τρόπῳ κόπτει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην συ-
νήθειαν αὐτοῦ καὶ συνθερίζει ἑαυτὸν ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἐνδείας καὶ¹²⁵
τῆς ἀσκήσεως;

Ἀπόκρισις. Ζῆσαι τὸ σῶμα ἐκτὸς τῆς χρείας αὐτοῦ οὐ πείθεται
ὅσον περιέχεται ταῖς αἰτίαις τῆς τρυφῆς καὶ τῆς χαννώσεως, ὅτι
ὅταν εὖρῃ ἰδεῖν τὴν θεωρίαν τῆς τρυφῆς καὶ τῶν πραγμάτων,
ἔξυπνίζεται ἐν αὐτῷ ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν διακαίουσα. Καλῶς λοι-¹³⁰
πὸν ὁ λυτρωτὴς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ἐντεῖλατο *γυμνωθῆνα*
καὶ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, διότι πρῶτον θέλει ἴσῃαι ὁ ἄνθρω-
πος τὰς αἰτίας τῆς χαννώσεως ἕξ αὐτοῦ, καὶ οὕτως προσεγγίσει
τῷ ἔργῳ. Καὶ ὁ Κύριος, ὅτε ἤρξατο πολεμεῖν μετὰ τοῦ διαβόλου,
ἐν ἐρήμῳ ξηροτάτῃ ἐπολέμησεν αὐτόν. Καὶ ὁ Παῦλος παρανεῖ¹³⁵
ἐξελεῖν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς αἴροντας τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ·
Συνεξέλωμεν αὐτῷ φησὶν ἔξωθεν τῆς πόλεως καὶ λάβωμεν τὸν
ὀνειδισμόν αὐτοῦ, ὅτι ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐπαθεν. Ἐκ γὰρ τοῦ

de vină și nevătămat spre viața cea veșnică. Aceasta înseamnă
cuvântul: „Cine își pierde sufletul său pentru Mine îl va găsi.“
Prin urmare, de aici să-ți pregătești tu însuși sufletul spre
deplina pieire din această viață. Dacă pieirea din viața aceasta
te va găsi având acest *cuget*, îți voi da viața veșnică, după cum
ți-am făgăduit; iar dacă rămâi în această viață, făgăduința Mea
și se va arăta cu fapta aici, ca adevărită a bunurilor viitoare.
Viața veșnică o vei găsi atunci când vei disprețui viața aceasta.
Când vei intra într-o astfel de pregătire pentru luptă, atunci
în ochii tăi vor fi disprețuite toate câte sunt socotite dure-
roase și întristătoare, fiindcă atunci când *cugetul* se va pregăti
pe sine astfel nu are luptă, nici necaz în vremea primejdiei
morții. Tocmai de aceea, dacă omul nu va urî viața lumii din
dorirea după viața viitoare, nu poate răbda necazurile.

Ucenicul: În ce fel taie omul prima sa obișnuință și se obiș-
nuiește pe sine cu viața de sărăcie și de asceză?

Învățătorul: Trupul nu se lasă înduplecat să trăiască fără
cele de trebuință atâta vreme cât este înconjurat de pricinile
desfătării și ale moleșirii, pentru că, atunci când vede prive-
liștea desfătării și a lucrurilor, se trezește în el pofta arzătoare
după acestea. Prin urmare, bine a poruncit Izbăvitorul celui
care îi urmează să se golească și să iasă din lume, pentru că
mai întâi omul trebuie să arunce de la el pricinile moleșirii,
și așa să se apropie de lucrare. Și Domnul, când a început
să lupte cu diavolul, l-a războit pe acesta într-o pustie foarte
uscată. Iar Pavel îi sfătuieste să iasă din cetate pe cei care ridică
crucea lui Hristos: „Să ieșim împreună cu El în afara cetății
și să luăm ocară Lui“, pentru că a pățimit în afara cetății!

112-113 ἀπόλλης ἑαυτὸν] Syr habet κωσικ (BD 233, 13) = ἡ ἀπώλεια
θηναί] intell. κενωθῆναι

131 γυμνω-
θῆναι]

Mt. 16, 25; 10, 39

cf. In. 10, 28

cf. In. 12, 25;
Lc. 14, 26

cf. Mt. 4, 1

Evr. 13, 12-13

ἀφορίσαι τινὰ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ τῶν αὐτοῦ, ταχέως
 λανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην αὐτοῦ συνήθειαν καὶ οὐ κο-
 πιᾷ χρόνον πολὺν ἐν τούτοις. Τὸ δὲ πλησιάζει ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ¹⁴⁰
 καὶ τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ, ταχέως χαυνοῖ τὴν ἰσχὺν τῆς διανοίας
 αὐτοῦ. Καὶ βοηθεῖ καὶ προσήκει ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τὸ εἶναι ἐν
 ἐνδεΐα καὶ ὑστερήσει τὴν κατάστασιν τοῦ κελλίου τοῦ μοναχοῦ,
 καὶ ἵνα γένηται τὸ κελλίον αὐτοῦ κενὸν καὶ ἄργον ἀπὸ πάντων¹⁴⁵
 τῶν κινούντων ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναπαύσεως· ὅταν γάρ
 αἱ αἰτίαι τῆς χαυνώσεως ἀπέχουσιν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὐ κινδύ-
 νεύει ἐν τῷ διπλῷ πολέμῳ, τῷ ἔξωτέρῳ καὶ τῷ ἔσωτέρῳ. Ἴδε (ἐκ)
 πόσου ἀγῶνος ὑστερεῖ ὅτε ἄνθρωπος ἐπιθυμῆσει (τὰ πράγματα)
 μακρόθεν, ἐκ τοῦ ἔχοντος ἐκ τοῦ σύγγενος τινὰ καὶ ἐν τῇ θεω-
 ρίᾳ αὐτῶν ἐπιθυμίαν ποιοῦντα τῷ λογισμῷ. Ὡδε ὁ ἀγὼν διπλοῦς¹⁵⁰
 ἐστίν. Ὅτε *χρηῖζει* ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ καὶ ἡ χρεία
 αὐτοῦ εὐκαταφρόνητος, οὐδὲ ἐν τῷ ἀναγκαίῳ καιρῷ τῆς χρείας
 αὐτοῦ θεωρεῖ αὐτὴν μετ' ἐπιθυμίας, καὶ ἐν ὀλίγῳ τινὶ πείθει τὸ
 σῶμα, καὶ τοῦτο ὡς εὐκαταφρόνητον παρ' αὐτῷ βλέπει, καὶ οὐ¹⁵⁵
 διὰ τὴν ἡδύτητα αὐτοῦ τοῦ βρώματος προσεγγίζει αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα
 τὴν φύσιν ἀντιλάβηται καὶ ἐνισχύσῃ. Αὗται αἱ προφάσεις ταχέως
 ἀναφέρουσι τινὰ εἰς τὴν ἄσκησιν ἀθλίπτω καὶ ἀλύπῳ λογισμῷ.
 Προσῆκει τῷ μοναχῷ φεύγειν τὰ πολεμοῦντα αὐτῷ καὶ μὴ συνα-
 ναμίγνυσθαι αὐτοῖς καὶ ἐγκρατεῦσθαι ἀπὸ τῆς θεωρίας αὐτῶν¹⁶⁰
 καὶ μακρυνθῆναι ἀπὸ τοῦ πλησιασμοῦ αὐτῶν.

Καὶ τοῦτο λέγω οὐ μόνον περὶ τῆς γαστροῦς, ἀλλὰ καὶ περὶ
 πάντων τῶν ἐν τῇ πείρᾳ, ἐν οἷς πειράζεται καὶ δοκιμάζεται τοῦ
 μοναχοῦ ἡ ἐλευθερία. Ὅτε γὰρ ἔλθῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν,
 διαθήκῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν ἀπέχεσθαι ἐκ πάντων τούτων¹⁶⁵
 ταῦτα δὲ εἰσι τὸ μὴ ὄραν πρόσωπον γυναικός, καὶ τὸ μὴ ἰδεῖν τὰ
 πρόσωπα τῶν εὐπρεπῶν, καὶ τὸ μηδενὸς ἐπιθυμεῖν ἢ τρυφᾶν, καὶ

152 χρηῖζει] *intell.* ἀπορεῖ, ἐνδεής ἐστιν

Pentru că, prin despărțirea sa de lume și de cele ale ei, omul
 uită repede prima sa obișnuință și nu se ostenește vreme înde-
 lungată cu acestea. Dar apropierea de lume și de lucrurile ei îi
 moleșește degrabă puterea *cugetării*. Iar în această luptă ajută
 și este potrivit ca starea chilieii monahului să fie sărăcăcioasă și
 cu lipsuri, pentru ca, astfel, chilia lui să fie goală și lipsită de
 toate cele care mișcă și împlinesc în el pofta de odihnă. Pentru
 că, atunci când pricinile moleșirii sunt departe de om, el nu
 este primejduit în războiul îndoit, cel dinlăuntru și cel din
 afară. Vezi că mai puțină luptă are omul când dorește lucruri
 aflate departe de el, decât atunci când lucrurile îi sunt la în-
 demână și îi ațâță pofta în gânduri prin vederea lor. Pentru că
 aici lupta este îndoită. Când, în salașul său, omul este lipsit și
 trebuințele sale sunt de nimic, el nu se uită la aceste trebuințe
 cu poftă, iar când are vreo nevoie, o vede ca pe ceva ușor de
 disprețuit și își înduplecă trupul cu puțin, fără să se apropie
 de mâncare ca să se îndulcească de ea, ci doar ca să sprijine
 și să-și întărească firea. Aceste pricini îl duc repede pe om la
 asceză, fără gânduri de întristare sau de supărare. Monahului
 i se cade să fugă de cele care îl războiesc și să nu se amestece
 cu ele, să se înfrâneze de la vederea lor și să se îndepărteze de
 apropierea de ele.

Aceasta o spun nu numai despre pânțele, ci și despre toa-
 te cele care sunt puse spre încercare, prin care este ispășită și
 încercată libertatea monahului. Pentru că, atunci când omul
 vine către Dumnezeu, face legământ cu Dumnezeu că se va
 depărta de toate acestea. Iar acestea sunt: să nu vadă față de
 femeie, să nu privească la chipurile celor împodobite, să nu
 poftască și să nu se desfăteze de nimic, să nu vadă podoa-
 ba îmbrăcăminții, să nu privească deloc la viețuirea celor din
 lume, nici să nu vorbească sau să asculte cele despre aceștia.

τὸ μὴ ἰδεῖν τὴν εὐκοσμίαν τῶν ἔνδυμάτων, καὶ τὸ μὴ ἰδεῖν πῶσαν
τάξιν τῶν κοσμηκῶν, μήτε *ἀκοῦσαι τοὺς λόγους αὐτῶν, μὴ δὲ* τὰ
περὶ αὐτῶν, διότι πολλὴν δύναμιν κτῶνται τὰ πάθη ἐκ τοῦ πλη-
σιασμοῦ τινῶν τῶν χαυνούντων τὸν ἀγωνιστῆν, καὶ ἀλλοιοῦσι
τὴν φρόνησιν καὶ τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν. Καὶ ἐὰν *αἱ θεωρίαι τῶν
καλῶν κινῶσι* τὴν προαίρεσιν τοῦ ὄντος ἐν τῷ ζῆλῳ ἐκκλίνειν εἰς
τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐναντία τούτων ἔχουσιν ἰσχύον αἰχμα-
λωπίσαι τὴν διάνοιαν εἰς αὐτά· καὶ ἐὰν πλέον τί οὐ γένηται μόνον
τῆ διανοίᾳ τῆ ἡσυχασούσῃ, ἀλλ' εἰς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ἐμβάλλει
ἑαυτόν, καὶ τοῦτο ζημία μεγάλη ἐστίν, ἵνα ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς θλόω-
σίν τις ἔκωσίσως ἐμβάλλῃ ἑαυτόν.

cf. Raiul 1, 558
Sentences 1456

Καὶ ἐὰν τις τῶν γερόντων τῶν ἀσκητῶν καὶ ἀγωνιστῶν, ἰδὼν
ἀγένοιον, τὸν ὅμοιον τῶν γυναικῶν, ἐλογίσατο τοῦτο ἐπιβλα-
βές τῷ λογισμῷ καὶ ἐπιζήμιον ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ, τίς ἐστίν ὃς
ἐν ἄλλοις ἀμελεῖσαι δύναται; Ὅποτε οὗτος ὁ ἅγιος οὐ κατεδέξα-
το εἰσελθεῖν καὶ *ἀσπάσασθαι ἀδελφόν*, διότι ἀνέκρινεν ὁ σο-
φὸς γέρων ὅτι «ἐὰν μόνον ἐνθυμηθῶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὅτι ἐστίν
ἐνταῦθα τί τοιοῦτον, τοῦτο ζημία μεγάλη», καὶ διατοῦτο οὐκ
εἰσηλθε καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Εγὼ μὲν, τέκνα, οὐ φοβοῦμαι, ἀλλ'
ὅμως τί θέλω ἐνέγκαι ἑμαυτῷ πόλεμον μάτην; *ἢ γὰρ μνήμη τῶν
τοιούτων ταραχὴν ἀνόνητον ἐν τῇ διανοίᾳ ποιεῖ*»;» Εἰς ἕκαστον
γὰρ τῶν τοῦ σώματος τούτων, καὶ ἔχει πόλεμον εἰς αὐτὰ ὁ ἄν-
θρωπος καὶ θέλει φυλάξασθαι ἑαυτόν ἐξ αὐτῶν, σμικρύνει τὸν
πόλεμον αὐτοῦ εἰς αὐτὰ (ὅσον εὐρίσκονται μακρόθεν), ὥστε ὅτε
ἐγγίξουσι, κἂν βιάζηται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ὅμως
κινδυνεύει ἐξ αὐτῶν θεωρῶν καὶ ἐπιθυμῶν αἰεί.

Φάρμακα πολλὰ θεωροῦμεν κεκαλυμμένα ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τῷ
θήρει διὰ τὸν καύσωνα οὐδεὶς γινώσκει αὐτά· ὅτε δὲ νοτισθῶσιν ἐκ

169 ἀκοῦσαι... δὲ] Syr habet *كلمة الله* (BD 235, 21-22) = ὁμιλεῖσαι καὶ ἀκοῦσαι
172-173 αἰ... κινῶσι] Syr habet *كلمة الله* (BD 236, 2) = (ἐὰν) ἢ θεωρία (sive
ὄρασις) τῶν καλῶν κινή 183 ἀσπάσασθαι ἀδελφόν] Syr habet *كلمة الله* (BD 236, 11)

Pentru că patimile dobândesc multă putere prin apropierea
de cele care îl moleșesc pe luptător și îi schimbă *cugetarea* și
așezarea lăuntrică. Iar dacă vederea celor bune mișcă alegerea
celui care are râvnă ca să încline spre punerea lor în lucrare,
atunci și cele contrare lor au putere să robească *cugetul* față de
ele. Și chiar dacă *cugetului* care se liniștește nu i se întâmplă
nimic mai mult decât că este împins în luptă și în război,
chiar și acest lucru este o mare pagubă, anume ca cineva să
treacă de bunăvoie de la pace la tulburare.

179 Și dacă cineva dintre bătrânii asceți și luptători, văzând pe
cineva fără barbă, asemenea femeilor, a socotit că acest lucru
este vătămător pentru minte și că îi aduce pagubă în lupta
sa¹¹, atunci cine este cel care poate fi cu nebagare de seamă
în cealaltă lucruri? Acest sfânt nu a primit să intre [în acea
mănăstire] și ca fratele să-i pună metanie, pentru că înțeleptul
bătrân se gândea: „Chiar dacă numai în noaptea aceasta îmi
voi aduce aminte că se află aici cineva de acest fel este o mare
pagubă.“ De aceea nu a intrat și le-a spus: „Eu, filor, nu mă
tem, dar de ce să vreau să-mi pricinuiesc mie război în zadar?
Adică să vină astfel de amintiri în locul curăției câștigate prin
plugăria mea.“ Pentru că în fiecare din aceste lucruri care țin
de trup [amintite mai înainte] omul are un război și, în același
timp, vrea să se păzească de ele, și de aceea, cât timp acestea
se află departe, el își micșorează lupta sa cu ele, iar când sunt
aproape, chiar dacă omul se silește spre bine, totuși se primej-
duiește din cauza lor, pentru că pururea le vede și le pofteste.

Vedem că sunt multe ierburi îngropate în pământ și că
în timpul verii nimeni nu le poate deosebi din cauza arșiței.

= προσκυνῆσαι 187-188 ἢ... ποιεῖ] Syr habet *كلمة الله*
كلمة الله (BD 236, 16-17) = τοιούτων, τοιαύτας ἐνθυμήσεις (ἀλλαγῆναι) ἀντὶ τῆς
καθαρότητος τῆς γεωργίας/ἀσκήσεώς μου 194 Φάρμακα] *intell. φυτὰ*

τοῦ ὕδατος καὶ ὁσφρανθῶσι τῆς δυνάμεως τῆς ψυχρότητος τοῦ
 ἄερος, τότε φαίνεται ἕκαστον εἶδος τεθαμμένον ἐν τῇ γῆ ὅπου
 ἐστίν. Οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος· ὅτε ἐστὶν ἐν τῇ χάριτι τῆς ἡσυχίας
 καὶ ἐν τῇ θερμῇ τῆς ἐγκρατείας, ἐκ πολλῶν παθῶν ἀναπαύεται·
 ἐὰν δὲ ἔλθῃ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, τότε βλέπει πῶς ἕκα- 200
 στον πάθος ἐγείρεται καὶ κουφίζει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, μάλιστα
 ἐὰν ὁσφρανθῶσιν ὁσμὴν ἀναπαύσεως.

Καὶ τοῦτο εἶπον, ἵνα μὴ θαρρήσῃ τις, ὅσον ζῆ ἐν τῷ σώματι τοῦ-
 τω, ἕως ἂν ἀποθάνῃ, καὶ ἵνα δεῖξω ὅτι τὸ φεύγειν καὶ τὸ μακρύνειν 205
 ἑαυτὸν πόσον βοηθοῦσιν εἰς τὸν ἀγῶνα. Τὰ πράγματα τὰ φέροντα
 ἡμῖν αἰσχύνῃν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, δέον ἡμᾶς αὐτὰ φοβεῖσθαι καὶ
 μὴ καταπατῆσαι τὴν συνείδησιν καὶ καταφρονησαὶ αὐτῆς. Ἐν τῇ
 ἐρήμῳ χωρὶς αἰτίας πειράσασμεν τὸ σῶμα καὶ ποιήσωμεν κτᾶσθαι
 τὴν ὑπομονήν· τὸ δὲ μειζότερον πάντων, ὅπου ἂν ἦ τις, ἵνα ἀπέχη
 τὸ αἴτιον τοῦ πολέμου, *καὶ ἐὰν* θλίβηται, ἀλλ' ἄφοβος ἐστίν, ἵνα 210
 μὴ, ὅταν ἔλθῃ χρεῖα, πέσῃ διὰ τὴν ἐγγύτητα αὐτοῦ.

Ἐρώτησις. Ὅστις ἀπέρριψεν ἐξ αὐτοῦ ὄλον τὸν περιοπισμὸν 218
 καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ποία ἀρχὴ ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ πολέμῳ
 τῆς ἁμαρτίας, καὶ πόθεν ἄρχεται ἐν τῇ πάλῃ;

Ἀπόκρισις. Τοῦτο πᾶσι γνώριμον, ὅτι ἕκαστῳ ἀγῶνι τῆς 215
 ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ὁ κόπος τῆς νηστείας ἐστὶν ἡ ἀρχή,
 μάλιστα τῷ ἀνταγωνιζομένῳ πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἔνδον ἁμαρτί-
 αν. Καὶ τὸ σημεῖον τοῦ μίσους τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας
 αὐτῆς, ἐκ τούτου ὁράται τοῖς ἀνταγωνιζομένοις πρὸς τὸν ἀόρα-
 τον πόλεμον τοῦτον· ἐν τῇ νηστείᾳ ἄρχονται, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ 220
 ἀγρυπνία τῆς νυκτός.

Ὁ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ τὴν ὁμιλίαν τῆς *συζυγίας* ταύτης
 ἀγαπῶν, οὗτος φίλος τῆς σωφοσύνης γίνεται. Καθὼς ἡ ἀνά-
 παυσις τῆς γαστρούς, ἀρχὴ πάντων τῶν κακῶν, καὶ ἡ χανονότης

210 καὶ ἐὰν] *intell.* εἰ καὶ

Dar când se îmbibă de apă și se înmiresmează prin puterea
 răcorii din aer, atunci se vede felul fiecărei plante îngropate
 în pământ. Tot așa este și omul: când se află în harul isihiei
 și în fierbințeala înfrânării, află odihnă față de multe patimi;
 dar dacă vine printre lucrurile lumii, atunci vede cum fiecare
 patimă se răsccoală și își înalță capul, mai ales dacă simte mi-
 rosul odihnei.

203 Iar aceasta am spus-o ca, atâta timp cât trăiește, nimeni să
 nu aibă încredere în trupul acesta până când va muri și ca să
 arăt cât de mult ajută în luptă fuga și îndepărtarea [de pricinile
 păcatului]. Trebuie să ne temem de lucrurile care ne fac să ne
 rușinăm când ne aducem aminte de ele și să nu călcăm peste
 conștiință și să nu o disprețuim. Să ne punem trupul la încer-
 care în justia fără pricini [de păcătuire] și să-l facem să dobân-
 dească răbdarea. Dar cel mai mare lucru dintre toate, oriunde
 s-ar găsi cineva, este să se ferească de pricina războiului; astfel,
 chiar dacă are necazuri, este neînfricat, pentru că, dacă apare
 vreo trebuință, nu va cădea din pricina apropierii ei.

212 *Ucenicul:* Când cineva a lepădat de la sine toată împrăș-
 țierea și a intrat în luptă, care este începutul luptei sale cu
 păcatul și de când începe lupta?

215 *Învățătorul:* E cunoscut tuturor că începutul fiecărei lupte
 împotriva păcatului și a poftei este osteneala postului, mai
 ales pentru cel care luptă împotriva păcatului aflat înlăuntru
 nostru. Iar semnul urii împotriva păcatului și a poftei după
 el se face vădit luptătorilor în războiul nevăzut din aceasta:
 încep cu postul și, apoi, urmează privegherea de noapte.

222 Cel¹² care în toată viața sa iubeste să fie împreună cu această
 pereche¹³ devine prieten al cugetării feciorelnice. După cum

222 συζυγίας] *Syr habet* لسانه (BD 238, 9) = ὁμιλία, συνηθεία, συντροφία

τοῦ ὕπνου, ἡ ἐξάλπτουσα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας, οὕτως ἡ 235
 ὁδὸς τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγία καὶ πάσης ἀρετῆς ὁ θεμέλιος, ἡ νηστεία
 ὑπάρχει καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ γρηγόρευσις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ
 Θεοῦ, ἐν σταυρώσει τοῦ σώματος ὅλην τὴν νύκτα ἐξεναντίας
 τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕπνου. Ἡ νηστεία ὑπερασπιμός ἐστι πάσης
 ἀρετῆς, καὶ ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος, καὶ στέφανος τῶν ἐγκρατῶν, καὶ 238
 τὸ κάλλος τῆς παρθενίας καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ ἡ λαμπρότης
 τῆς σωφροσύνης, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἡ
 μήτηρ τῆς προσευχῆς, καὶ ἡ πηγὴ τῆς φρονήσεως, καὶ ἡ διδάσκα-
 λος τῆς ἡσυχίας, καὶ ἡ προηγουμένη πάντων τῶν καλῶν. Καθὼς
 ἀκολουθεῖ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ φωτὸς τοῖς ἐρρωμένους ὀφθαλμοῖς, 235
 οὕτως ἀκολουθεῖ τῇ νηστείᾳ τῇ μετὰ διακρίσεως γινομένη ἡ 238
 ἐπιθυμία τῆς εὐχῆς· ὅταν ἄρξηται τις νηστεύειν, ἐκ τούτου εἰς
 τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὁμιλίας τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμεῖ ἔλθειν ἐν τῇ δια-
 νοίᾳ αὐτοῦ.

Ὁὗ καρτερεῖ τὸ σῶμα νηστεῦον, ὑπνώσει ἐν τῇ στρωμνῇ
 αὐτοῦ ὅλην τὴν νύκτα. 240

Ὅσον ἡ σφραγὶς τῶν νηστειῶν ἐπιτεθειμένη ἐστὶν ἐπὶ τῷ
 στόματι τοῦ ἀνθρώπου, ὁ λογισμὸς αὐτοῦ ἐν κατανύξει με-
 λετᾶ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ εὐχὴν βρῦει, καὶ ἡ στυγνότης ἐπὶ
 πρόσωπον αὐτοῦ κείται· διαλογισμοὶ αἰσχροὶ πόρρω ἀπέχου-
 σιν ἀπ' αὐτοῦ, ἰλαρότης οὐχ' ὁράται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, καὶ 245
 ἐχθρὸς ἐστὶ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ματαίων συντηχιῶν. Οὐδέ-
 ποτε εἶδε τις νηστευτὴν ἐν διακρίσει, δουλωθέντα ὑπὸ τῆς κακῆς
 ἐπιθυμίας. Δόμος μέγας εἰς πᾶν ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ νηστεία, καὶ ὁ
 ἀμελῶν αὐτῆς πᾶν ἀγαθὸν διασεῖει, διότι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ
 τεθεῖσα τῇ φύσει ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῆς γεύσεως τῆς τροφῆς εἰς 240
 παραφυλακὴν, καὶ ἐκεῖθεν ἔπρσεν ἡ ἀρχὴ τοῦ πλάσματος ἡμῶν. 250
 Ὅμως ὅθεν γέγονεν *ὁ ἀφανισμὸς ὁ πρῶτος*, ἐκεῖθεν ἄρχονται
 οἱ ἀθληταὶ εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἄρξονται φυλάττειν τοὺς
 νόμους αὐτοῦ.

odihnirea pânteceleui este începutul tuturor răutăților, iar mo-
 leșeala somnului aprinde pofta desfrânării, tot așa calea lui
 Dumnezeu cea sfântă și temeliea oricărei virtuți sunt postul,
 privegherea și atenția¹⁴ la liturghia¹⁵ lui Dumnezeu, prin răs-
 tignirea trupului întreaga noapte împotriva dulcēii somnului.
 Postul este apărătorul a toată virtutea, începutul luptei și cunu-
 na celor care se înfrânează și frumusețea fecioriei și a sfințeniei,
 strălucirea cugetării feciorelnice, începutul căii creștine, maica
 rugăciunii, izvorul înțelepciunii practice, învătătorul isihiei,
 înainte-mergătorul tuturor bunătăților. După cum desfătarea
 de lumină urmează după însănătoșirea ochilor, tot așa după
 postul săvârșit cu discernământ urmează dorința de rugăciune.
 Când cineva începe să postească, vine de aici la dorința de a fi
 împreună¹⁶ cu Dumnezeu în *partea sa înțelegătoare*.

Trupul care postește nu rabdă să doarmă întreaga noapte
 în așternutul său.

Pe cât pecetea posturilor se pune peste gura omului, pe
 atât sufletul¹⁷ lui meditează întru străpungere, iar inima lui
 izvorăște rugăciune și pe chipul lui se odihnește mahnirea.
Mișcările rușinoase se duc departe de el, în ochii lui nu se vede
 veselie și este un vrăjmaș al poftelor și al întâlnirilor deșarte.
 Nimeni n-a văzut vreodată vreun postitor cu dreaptă-soco-
 teală fiind robit de către pofta cea rea. Postul este o temelie
 mare pentru tot binele, iar cel care îl trece cu vederea clatină
 tot binele, pentru că el este porunca dată firii noastre dintru
 început împotriva gustării de hrană, spre pază, iar începutul
 plâsmuirii noastre de acolo a căzut. Dar de unde a venit cea
 dintâi stricăciune, de acolo pornesc, întru frica lui Dumne-
 zeu, și asceții când încep să păzească legile Lui.

cf. Fc. 2, 16-17;
 3, 16

251 ὁ... πρῶτος| Syr habet ~~πρῶτος~~ ~~πρῶτος~~ (BD 240, 3) = ἡ φθορὰ ἡ πρώτη

Καὶ ὁ Σωτὴρ, ὅτε ὤραθη τῷ κόσμῳ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἐντεῦθεν ἤρξατο· μετὰ γὰρ τὸ βάπτισμα, ἐξήνεγκεν αὐτὸν τὸ Πνεῦμα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα. Ὅμοίως καὶ πάντες οἱ ἐξερχόμενοι ἀκολουθήσαι ὀπίσω αὐτοῦ, ἐπὶ τούτῳ τῷ θεμελίῳ βάλλουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν. Ὅπλον ἐστὶν εἰργασμένον ἐκ τοῦ Θεοῦ· τίς ἀμελεῖ εἰς αὐτὸ καὶ οὐ μεμψήσεται; Καὶ εἰ ὁ ἐκθέμενος τὸν νόμον νηστεύει, τίς ἐκ τῶν τηρούντων τὸν νόμον οὐ χρήξει νηστεύειν; Δια-
 τουτο ἕως τότε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐγίνωσκε τὴν νίκην, οὐδὲ ὁ διάβολος ποτὲ ἐπειράθη τῆς ἡττης αὐτοῦ ἐκ τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ ὄπλῳ ἠτόνησεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἦν ὁ ἀρχηγὸς καὶ πρωτότοκος τῆς νίκης, τοῦ *δοῦναι* τὸν
 πρῶτον στέφανον τῆς νίκης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς φύσεως ἡμῶν. Καὶ ὅταν ἴδῃ τοῦτο τὸ ὄπλον ἐπὶ τινα τῶν ἀνθρώπων ὁ διάβολος, εὐθέως φοβεῖται, ὁ ἀντικείμενος καὶ τύραννος, καὶ εὐθύς ἐνθυ-
 μεῖται καὶ εἰς μνήμην ἔρχεται τῆς ἡττης αὐτοῦ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ κλάται ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὄπλου τοῦ δοθέντος ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἡμῶν. Ποῖον ὄπλον δυνατώτερον αὐτοῦ καὶ θάρσος παρέχον τῇ καρδίᾳ ἐν τῇ πάλῃ τῇ
 κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὡς ἡ πείνα ἡ γινομένη ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ; Ὅσον γὰρ μοχθεῖ τὸ σῶμα καὶ κακοπαθεῖ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ περικυκλοῖ αὐτὸ ἡ φάλαγξ τῶν δαιμόνων, τοσοῦτον ἀντιλαμβάνεται ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως· καὶ ὁ ἐνδύομενος τὸ ὄπλον τῆς νηστείας, ἐν ζήλῳ πυρπολεῖται ἐν παντὶ καιρῷ.

Καὶ ὁ ζηλωτὴς Ἡλίας, ἠνίκα ἐξήλωσεν ὑπὲρ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτο τὸ ἔργον τῆς νηστείας διήγεν. Ὑπομμηῖσκει γὰρ τὰ ἐντάλματα τοῦ Πνεύματος τὸν κτησάμενον αὐτὴν· μεσίτις γὰρ ἐστὶν ἡ νηστεία τοῦ νόμου τοῦ παλαιοῦ καὶ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἀμελῶν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἀγωνισμάτων, χαῦνος ἐστὶ καὶ ἀσθενής, καὶ ἀρχὴν καὶ σημεῖον τῆς χαυνώσεως δεικνύει ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ δίδωσι

254

Și Mântuitorul, când S-a arătat lumii la Iordan, de aici a început. Pentru că, după Botez, „Duhul L-a răpit în pustie“ și a postit „patruzeci de zile și patruzeci de nopți“. La fel, toți cei care ies ca să-I urmeze pun începutul luptei lor pe această temelie. [Postul] este o armă lucrată de Dumnezeu. Cine o trece cu vederea și nu va fi făcut de ocară? Și dacă Cel ce a dat legea postește, cine dintre cei care păzesc legea nu are nevoie de postire? De aceea neamul omenesc nu a cunoscut biruința până atunci, nici diavolul nu a simțit înfrângerea lui de către firea noastră, ci a slăbit prin această armă de la început, iar Domnul nostru a fost conducătorul și întâiul-născut al biruinței, ca să pună prima cunună a biruinței pe creștetul firii noastre. Iar când diavolul vede această armă la vreunul dintre oameni, îndată se înspăimântează, el, împotrivorul și tiranul, și de îndată își amintește și pomenește înfrângerea lui de către Mântuitorul în pustie, iar puterea lui se frânge la vederea armei date nouă de către Conducătorul nostru în luptă. Ce armă este mai puternică decât aceasta și care să dea inimii curaj în lupta împotriva duhurilor răutății decât foamea răbdată pentru Hristos? Fiindcă pe cât ostenește trupul și pătimește rău în vremea în care îl înconjoară pe el falanga demonilor, pe atât inima lui este cuprinsă de încredințare. Iar cel ce se îmbracă cu arma postului arde de răvnă în toată vremea.

274

Și răvnilor Ilie, pe când fremăta de răvnă pentru legea lui Dumnezeu, petrecea în lucrarea postului. Pentru că celui care l-a câștigat postul îi amintește de poruncile Duhului. Fiindcă postul este un mijlocitor între legea cea veche și harul dat nouă de către Domnul. Cel ce trece cu vederea postul este moleșit și slăbănog și în celelalte lupte și arată începutul și semnul moleșirii

Mt. 4, 1-2

cf. 3 Împ. 19, 8

cf. In. 1, 17

τόπον νίκης τῷ πολεμοῦντι αὐτόν, διότι γυμνός εισέρχεται εἰς τὸν
 ἀγῶνα, καὶ ἐκδηλόν ἐστιν ὅτι χωρὶς νίκης ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ, διό-
 τι τὰ μέλη αὐτοῦ οὐκ ἐφόρεσαν τὴν θέρημν τῆς πείνης τῆς νηστεί-
 ας. Αὕτη ἐστὶν ἡ νηστεία· ὁ διαμένων ἐν αὐτῇ, ἀσάλευτος ἔσται
 ἡ διάνοια αὐτοῦ πρὸς ἀπάντησιν πάντων τῶν δυσχερῶν παθῶν.

Λέγεται περὶ πολλῶν μαρτύρων ὅτι τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἣ προσεδόκων
 δέξασθαι τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, *εἰ* *προεγίνωσκον* – ἡ ἐξ
 ἀποκαλύψεως ἢ τινός τῶν ἐταίρων αὐτῶν – τοῦτο, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ
 οὐκ ἐγεύοντο τινός, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐσπέρας ἕως πρωῒ ἴσταντο ἀγρυ-
 πνοῦντες ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ Θεοῦ, δοξάζοντες αὐτόν ἐν ψαλμοῖς καὶ
 ᾠμοῖς καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλίασει
 ἐξεδέχοντο τὴν ὥραν ἐκείνην, ὡς τινες ἐτοίμασθέντες εἰς τοὺς γά-
 μους, ἐκδεχόμενοι ἀπαντῆσαι τῷ ξίφει ἐν τῇ νηστείᾳ αὐτῶν.

Καὶ ἡμεῖς οἱ εἰς τὴν ἀόρατον μαρτυρίαν κληθέντες τοῦ δέ-
 ξασθαι τὸν στέφανον τοῦ ἀγιασμοῦ, *νήψωμεν* *μήποτε* ἐν μέλει
 τινὶ δοθῇ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν καθ' ἡμῶν σημεῖον τῆς ἀρνήσεως.

Ἐρώτησις. Εἰσὶ τινες πολλοὶ ἔχοντες τὰ ἔργα ταῦτα, καὶ τῆς
 γαλήνης καὶ ἀναπαύσεως τῶν παθῶν καὶ τῆς εἰρήνης τῶν λογι-
 σμῶν οὐκ αἰσθάνονται.

Ἀποκρίσις. Τὰ πάθη τὰ κεκρυμμένα ἐν τῇ ψυχῇ, ὧ ἀδελφέ,
 οὐχὶ ἐν τοῖς σωματικοῖς κόποις μόνον διορθοῦνται οὐδὲ τοὺς λο-
 γισμοὺς καλύουσιν *ἐκ* τῶν ἐξυπνιζομένων αἰεὶ ἐκ* τῶν αἰσθήσε-
 ων· οἱ γὰρ κόποι οὗτοι φυλάττουσι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν ἐπιθυ-
 μῶν, ἵνα μὴ νικηθῇ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς βλάβης τῶν δαιμόνων,
 τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὴν γαλήνην οὐ παρέχουσι τῇ ψυχῇ. Τὰ γὰρ
 ἔργα καὶ οἱ κόποι τότε τὴν ἀπάθειαν παρέχουσι καὶ νεκροῦσι τὰ
 μέλη τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ δωροῦνται τὴν ἀνάπαυσιν τῶν λογισμῶν,
 ὅταν *κοινωνήσωμεν* τῇ ἡσυχίᾳ, ἡνίκα αἱ αἰσθήσεις αἰεὶ ἔξω παύ-
 σονται τῆς ταραχῆς καὶ ἐπιμείνωσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς σοφίας

291 ei] *intell.* ὅτε 299 νήψωμεν] *Syr habet* *ܡܟܝ ܕܡܫܟܝܢ ܡܫܘܟܝܢ* (BD 242, 10) = ὦμεν
 πάντοτε εὐτρεπισμένοι ἀδελφοί 306 ἐκ'... ἐκ'] *intell.* τοῦ ἐξυπνιζομένου αἰεὶ ἐκ/διά

în sufletul lui, și dă loc pentru biruința celui care îl războiește,
 fiindcă a intrat gol în luptă, și e vădit că iese din ea fără biruin-
 ță, fiindcă mădulele lui nu au purtat căldura foamei postului.
 Acesta este postul. *Cugetul* celui ce petrece întru el va fi neclăti-
 nat la întâlnirea cu toate patimile cele rele.

Se spune despre mulți martiri că, în ziua în care așteptau să
 primească cununa martiriului, când știau mai dinainte aceasta –
 fie din descoperire, fie de la vreunul din prietenii lor – în noap-
 tea aceea nu gustau nimic, ci de seara până dimineața stăteau
 priveghind în rugăciune către Dumnezeu, slăvindu-L „în psalmi,
 în laude și în cântări duhovnicești“, și primeau acel ceas [al mor-
 ții] cu bucurie și veselie, ca unii ce se pregăteau pentru nuntă,
 așteptând, cu postire, să primească omorârea cu sabia.

Ef. 5, 19
cf. Mt. 25, 1-13

Și noi, cei chemați la martiriul nevăzur¹⁸ ca să primim cu-
 nuna sfințeniei, să fim întotdeauna pregătiți, fraților, pentru
 ca nu cumva să se dea vătămașilor noștri împotriva noastră
 vreun semn de lepădare într-unul din mădulele noastre.

Ucenicul: Sunt mulți care au aceste fapte, dar nu simt liniș-
 tea și odihna față de patimi, nici pacea gândurilor.

Învățătorul: Patimile ascunse în suflet, o, frate, nu se în-
 dreaptă numai cu ostenelele trupești, care nu pot împiedica
 nici neîncetata trezire a gândurilor de către simțuri. Aceste
 ostenele îl păzesc pe om de pofta ca să nu fie biruit de ele și
 de vătămarea demonilor, dar nu aduc sufletului pacea și se-
 ninătatea. Pentru că faptele și ostenelele dăruiesc nepătimirea
 și „omoață mădulele noastre cele de pe pământ“ și dăruiesc
 pacea gândurilor doar când ne împărtășim de isihie și ori de
 câte ori simțurile cele din afară se opresc din tulburare și stăru-
 ie o oarecare vreme în lucrarea înțelepciunii. Fiindcă omul nu

Col. 3, 5

312 κοινωνήσωμεν] *intell.* κοινωνήσωσι

καιρόν τινά· ἕως γάρ ἂν στερηθῆ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀπαντήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ ἐκ τῆς διαχύσεως τῶν πολλῶν καὶ συναγάγῃ ἑαυτὸν πρὸς ἑαυτὸν, οὐ μὴ δυνηθῆ γνωρίσαι τὸ πάθος αὐτοῦ. «Ἡ ἡσυχία», καθὼς ἔφη ὁ ἅγιος Βασίλειος, «ἀρχὴ τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς» ἡνίκα γὰρ τὰ μέλη τὰ ἕξω παύσσονται τῆς στάσεως τῆς ἑξωτέρας τοῦ περισπασμοῦ, τότε στρέφεται ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ εἰς τὴν ἔσω χώραν αὐτῆς, καὶ ἐξυπνίζεται ἡ καρδιά ἐξερευνησαί τὰς ἐννοίας τὰς ἔσωθεν τῆς ψυχῆς· καὶ ἐὰν ὑπομείνῃ ἐν τούτοις καλῶς, ἔρχεται ὁδεύων εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς.

Ἐρώτησις. Καὶ οὐ δύναται ἄρα ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῇ ἕξω τῆς θύρας καθαρθῆναι τὴν ψυχὴν;

Ἀποκρίσις. Δένδρον καθ' ἡμέραν ποτιζόμενον, πότε ξηραίνεται ἡ ῥίζα αὐτοῦ; Καὶ σκεῦος δεχόμενον καθ' ἡμέραν προσθήκην, πότε μειοῦται; Καὶ ἐὰν ἡ καθαρότης οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰ μὴ τὸ λαθεῖν τὴν ἀναστροφὴν τὴν ἀνελευθέραν καὶ ἐξελεθεῖν τῆς συνηθείας αὐτῆς, οὗτος δὲ πρακτικῶς ἐν ἑαυτῷ ἢ ἐν ἄλλοις διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀνακαινίζει τὴν μνήμην αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ ἐστίν ἡ ἐπίγνωσις τῆς κακίας, πότε δύναται οὗτος καθαρθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τούτων ἢ πότε σχολάσει ἐκ τῶν ἀνταγωνισμάτων τῶν ἑξωτέρων καὶ θεάσεται ἑαυτὸν (καὶ κτήσεται) τὴν εἰρήνην; Ἐὰν γὰρ ἡ καρδιά καθ' ἡμέραν ῥυπουταί, πότε καθαίρεται ἐκ τοῦ ῥυπου; Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἴσως τὴν ἑξωτέραν δύναται ἀντιστῆναι, πόσῳ μᾶλλον *καθαρίσαι* δύναται τὴν *καρδίαν*, ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου ἴσταται, καὶ ἐκδέχεται καθ' ἡμέραν τὴν ἀγγελίαν τὴν συνεχῆ τοῦ πολέμου ἀκοῦσαι· καὶ πῶς τοιμᾷ κηρύξαι εἰρήνην τῇ ψυχῇ αὐτοῦ; Ἐὰν δὲ ἐκ τούτων μακρυνθῆ, τότε δύναται κατὰ μικρὸν καὶ μικρὸν καταπαῦσαι τὰ ἔσω ἕως δ' ἂν ἄνωθεν ὁ ποταμὸς οὐ φράττεται, ἐκ τῶν κάτω οὐ ξηραίνεται τὰ ὕδατα αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἔλθῃ τίς εἰς ἡσυχίαν, τότε δύναται ἡ ψυχὴ διακρίναι τὰ πάθη καὶ ἐξερευνησαί τὴν σοφίαν τὴν ἐν αὐτῇ.

cf. Vasile,
Către Grigorie 2

cf. Avra Iuliu,
CA 26

poate să-și cunoască patima până când nu este lipsit de întâlnirea cu oamenii, iar mădulele sale [nu sunt lipsite] de revărsarea în cele multe, și până când nu se adună în sine însuși. Pentru că „isihia – după cum a spus Sfântul Vasile – este începutul curățirii sufletului“, fiindcă ori de câte ori mădulele cele din afară se opresc din lucrarea cea din afară a împărăstierii, atunci și *partea înfelegătoare* a omului se întoarce de la împărăstiere spre tărâmul ei lăuntric, iar inima se trezește ca să cerceteze *mişcările* dinlăuntru sufletului. Iar dacă omul stăruie bine în acestea, începe să umble pe calea către curăția sufletului.

Ucenicul: Așadar, sufletul nu se poate curăți prin viețuirea îndreptată spre cele din afară¹⁹?

Învățătorul: Când se usucă rădăcina unui pom udat în fiecare zi? Și când se împuținează cuprinsul unui vas în care se adaugă zi de zi? Și dacă curăția nu este nimic altceva decât uitarea viețuirii lipsite de libertate și ieșirea din obiceiul ei, dar acesta înnoiește cu fapta, prin sine sau prin alții, amintirea ei în el, care este cunoașterea răutății, când va putea acesta să-și curățească sufletul de acestea sau când se va opri din războirile cele din afară și se va vedea pe sine și va dobândi pacea? Pentru că dacă inima se întinează în fiecare zi, atunci când se va curăți de întinăciune? Dar nu poate să se împotrivescă nici faptei [păcătoase] celei din afară și, cu atât mai puțin, să-și curețe rădăcina, pentru că se află în mijlocul taberei de luptă și aude zi de zi vestea neîncetată de război. Și cum va cuteza să propovăduiască sufletului său pacea? Dar dacă se îndepărtează de acestea, atunci poate puțin câte puțin să le oprească pe cele dinlăuntru. Însă până când râul nu este oprit în amonte, apele lui nu seacă în aval. Iar când va veni cineva la isihie,

336 p. καθαρισμῶν] subintell. οὐδὲ (cf. Isaac I, 1, 335) | καρδίαν] Syr habet *καρδίας* (BD 244, 10) = βίαν

In Apam, Dial. 6

τότε ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἐξυπνίζεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος καὶ ἡμέρα τῆ ἡμέρα αἰσθάνεται τῆς κρυπτῆς σοφίας, τῆς ἀνθούσης ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. 345

Ἐρώτησις. Τίνα εἰσὶ τὰ τεκμήρια τὰ ἀκριβῆ καὶ τὰ σημεῖα τὰ πλησιάζοντα, ὅτι ἤρξατο τις βλέπειν ἐν ἑαυτῷ καρπὸν κρυπτὸν ἐν τῇ ψυχῇ;

Ἀπόκρισις. Ὅταν ἀξιωθῆ τῆς χάριτος τῶν δακρύων τῶν πολλῶν τῶν χωρὶς βίας γινομένων. Ὡς γὰρ ὄρος τις ἐτέθησαν τὰ δάκρυα τῇ διανοίᾳ, μεταξὺ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν 245 καὶ μεταξὺ τῆς ἐμπαθείας καὶ τῆς καθαρότητος. Ἔως ἂν δεῖχται τις τὸ χάρισμα τοῦτο, ἀκμὴν ἐν τῷ ἐξωτερῷ ἄνθρώπῳ ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ ἀκμὴν παντελῶς οὐκ ἠσθάνθη τῆς ἐνεργείας τῶν κρυπτῶν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν γὰρ ἄρξηται τις εἶσαι τὰ σωματικὰ τοῦ νῦν αἰῶνος, καὶ ἐντὸς τοῦ ὄρου τούτου τοῦ ὄντος ἔσωθεν τῆς φύσεως ὁράται διαβαίνων, εὐθύς εἰς τὴν χάριν ταύτην τῶν δακρύων φθάνει. Καὶ ἐκ τῆς 360 πρώτης μονῆς τῆς πολιτείας τῆς κρυπτῆς ἄρχονται τὰ δάκρυα ταῦτα καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅσον προβαίνει ἐκεῖσε, τοσοῦτον πλουτεῖ ἐν αὐτῇ, ἕως ἂν πῆ ἀυτὰ ἐν τῇ τροφῇ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ πόματι αὐτοῦ ἐκ τῆς πολλῆς διαμονῆς αὐτῶν· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τῆς ἀκριβείας, ὅτι ἐξηλθεν ἡ διάνοια ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἠσθηθῆ ἐκεῖνου τοῦ κόσμου τοῦ πνευματικοῦ. Καὶ ὅσον πλησιάζει τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, τοσοῦτον ἐλαττοῦται ἐκ τῶν δακρύων τούτων, καὶ ὅταν ἡ διάνοια τελείως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ γένηται, τελείως στερείσκεται τῶν δακρύων τούτων· καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον ἐστίν, ὅτι ἔστιν ὁ ἄνθρωπος θεταμμένος ἐν τοῖς πάθεσιν. 370

Εἰσὶ τινὰ μὲν τῶν δακρύων καίοντα, καὶ εἰσὶ δάκρυα πιαίνοντα. Πάντα τὰ δάκρυα τὰ ἐκ τῆς κατανύξεως καὶ τῆς *ἀνουσίας* τῆς καρδίας κατερχόμενα διὰ τὰς ἁμαρτίας, ταῦτα ξηραίνουσι τὸ σῶμα

cf. In Apam, Dial. 8, 41

cf. In Apam, Dial. 66

atunci sufletul lui poate să deslușească patimile și să cerceteze înțelepciunea aflată în el. Atunci omul cel lăuntric se trezește la *făptuirea* duhovnicească și simte, zi după zi, înțelepciunea ascunsă care înflorește în sufletul lui.

Ucenicul: Care sunt dovezile precise și semnele de apropiere că cineva a început să vadă în sine rodul ascuns în suflet?

Învățătorul: Când se va învrednici de harul lacrimilor multe, care vin fără silire. Pentru că lacrimile au fost așezate ca un hotar pentru *cuget* între cele trupești și cele duhovnicești și între împătımire și curăție. Până ce nu primește cineva această harismă, *ostenelile* făptuirii sale sunt încă în omul dinafară și încă nu a simțit deplin lucrarea celor ascunse ale omului duhovnicesc. Pentru că dacă începe cineva să le lase pe cele trupești ale veacului de acum și trece înlăuntrul acestui hotar aflat în sânul firii, ajunge de îndată la acest har al lacrimilor. Lacrimile acestea încep de la cea dintâi treaptă a *viețuirii* ascunse și îl duc pe om la desăvârșirea iubirii lui Dumnezeu. Și cu cât înaintează într-acolo, pe atât se îmbogățește în ea [în iubire], până când, din multa lor stăruire, le bea pe acestea [amestecate] în mâncarea și în băutura sa. Acesta este semnul precis că *cugetul* a ieșit din lumea aceasta și a simțit acea lume duhovnicească. Și pe cât omul se apropie de lumea aceasta în *cugetul* său, pe atât lacrimile acestea se împuținează, iar când *cugetul* se va afla în mod deplin în lumea aceasta, va fi lipsit pe deplin de aceste lacrimi. Și acesta este semnul că omul este îngropat în patimi.

Unele²⁰ dintre lacrimi ard, iar alte lacrimi îngrașă. Toate lacrimile care vin pentru păcate din străpungerea și strânsoarea

372 ἀνουσίας) Syr habet «καρδίας» (BD 245, 18) = συνοχή/ἀγωνίας (cf. Lc. 21, 25 συνοχή ἐθνῶν, 2 Cor. 2, 4 ἐκ... συνοχῆς καρδίας)

cf. Rom. 7, 22; 1P. 3, 16

cf. 2 Cor. 4, 16

cf. Ps. 101, 10

cf. 2 Cor. 2, 4

καὶ καίονσι, καὶ πολλάκις αἰσθάνεται τῆς βλάβης καὶ τὸ ἡγεμονικὸν
ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ταύτῃ τῇ τάξει τῶν δακρῶν
ἐξ ἀνάγκης ἀπαντᾷ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀνοίγεται αὐτῷ
θύρα εἰσελθεῖν εἰς τὴν τάξιν τὴν δευτέραν τὴν κρείττονα ταύτης,
ἥπερ ἐστὶ *χώρα*, ἐν ἣ δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὸ ἔλεος. Τίνα δὲ εἰσὶ
ταῦτα; Τὰ δάκρυα τὰ προχέομενα ἐκ τῆς συνέσεως καὶ ὠραῖζοι
καὶ πιαίνουσι τὸ σῶμα, τὰ καὶ ἀβιάστως ἀφ' ἐαυτῶν κατέρχονται,
καὶ πιαίνουσι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ *ῥοασις* αὐτοῦ ἀλ-
λοιοῦται. Καρδίας φησὶν *εὐφραιομένης πρόσωπον θάλλει*.

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς, ἣν εἰ *συνηγέροθητε*
τῷ Χριστῷ, καθὰ φηοῖν ὁ ἀπόστολος;

Ἀπόκρισις. Τῷ εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον, *Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ*
σκότους φῶς λάμπει, αὐτὸς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τὴν
ἀνάστασιν τὴν ἐξοδὸν τῆς παλαιότητος καλεῖ, ἵνα γένηται ἄν-
θρωπος καινός, μὴ ἔχων τί τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου· καθὼς λέγει·
Καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινόν. Καὶ τότε
εἰκονίζεται Χριστὸς ἐν ἡμῖν διὰ πνεύματος σοφίας, καὶ ἀποκα-
λύψεως τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῦ.

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν κατὰ συντομίαν ἡ δύναμις τῆς πράξεως
τῆς ἡσυχίας;

Ἀπόκρισις. Ἡ ἡσυχία τὰς αἰσθήσεις τὰς ἔξω νεκροῖ καὶ τὰς
ἔσω κινήσεις ἐγείρει· ἡ γὰρ ἔξω ἀναστροφὴ τὰ ἐναντία τούτων
πράττει, ἥγουν τὰς ἔξω αἰσθήσεις ἐγείρει καὶ τὰς ἔσω κινήσεις
νεκροῖ.

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ἡ αἰτία τῶν ὀράσεων καὶ τῶν ἀποκαλύψε-
ων, ὅτι τινὲς ὀρῶσι καὶ εἰσὶ τινὲς κοπιῶντες ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ οὐκ
ἐνεργεῖ τοσοῦτον ἡ ῥοασις ἐν αὐτοῖς;

Ἀπόκρισις. Αἱ αἰτίαι τούτων πολλάι εἰσιν. Αἱ μὲν αὐτῶν
οἰκονομικαὶ καὶ τοῦ κοινου χάριν, αἱ δὲ πρὸς παρηγορίαν τῶν

378 χώρα] cum Syrac *ἡσυχία* (S 24, 39° V 124, 151° V 562, 70°), Syror autem habet *ἡσυχία*
(BD 246, 2) = σημειον, τεκμηριον (τοῦ δέχεσθαι...)

inimii usucă trupul și ard, și partea conducătoare a sufletului
simte adesea o vătămare în vremea curgerii lor. Omul întâl-
nește cu necesitate această treaptă a lacrimilor și prin ele i se
deschide ușa ca să intre în a doua treaptă [a lacrimilor], mai
înaltă decât aceasta, care este semnul că omul a primit mila.
Care sunt acestea? Lacrimile care vin din *înțelesuri bogate*²¹ și
înfrumusețează și îngrașă trupul, care curg nesilit, de la sine și
îngrașă trupul omului și fața lui se schimbă. „Când inima se
vesește, fața înflorește.“

Pilde 15, 13

Ucenicul: Ce este învierea sufletului, după spusa Apostolu-
lui: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos“?

Col. 3, 1

Învățătorul: Când Apostolul a spus: „Dumnezeu, Cel ce a
zis: «Să strălucească lumina din întuneric!», El Însuși a stră-
lucit în inimile noastre“; a numit „înviere“ ieșirea din starea
veche, ca să se ivească omul nou, care nu are nimic din omul
cel vechi, după cum zice: „Și le voi da lor o inimă nouă și un
duh nou“. Iar atunci Hristos ia chip în noi prin Duhul înțe-
lepciunii și al descoperirii cunoașterii Lui.

2 Cor. 4, 6

Iez. 36, 26

Ucenicul: Care este, pe scurt, noima²² celor împlinite²³ în
isihie?

Învățătorul: Isihia omoară simțurile cele dinafară și trezește
mişcările dinlăuntru²⁴. Pentru că viețuirea cea dinafară face
cele împotriva acestora, adică trezește simțurile dinafară și
omoaară *mişcările* dinlăuntru.

Ucenicul: Care este cauza vederilor și a descoperirilor, adi-
că de ce unii văd, iar alții, deși se ostenesc mai mult decât
aceia, totuși vederea nu lucrează în ei la fel?

Învățătorul: Cauzele acestora sunt multe. Unele dintre ele
sunt din economie și pentru folosul obștesc, iar altele sunt

382 ῥοασις] Syr habet *ῥοασις* (BD 246, 5) = ὄψις τοῦ προσώπου

ἀσθενῶν καὶ θάρσος καὶ διδαχὴν. Καὶ πρῶτον μὲν *διὰ* τὸ ἔλε-
 ος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων γίνονται ταῦτα πάντα.
 Καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς *τρόπους* τῶν ἀνθρώπων τούτων οἰκονο- 405
 μοῦνται τὰ πράγματα τῶν τοιούτων, ὡς ἐπὶ πολὺ· ἢ πρὸς τοὺς
 ἀπλουστέρους καὶ υπερβαλλόντως ἀκάκους, ἢ πρὸς τινὰς τε-
 λείους καὶ ἀγίους, ἢ πρὸς τοὺς ἔχοντας ζῆλον ἔμπυρον Θεοῦ 248
 καὶ ἀπεγνωκότας ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἀποταξαμένους τελείως 410
 καὶ ἀναχωρήσαντας τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων κατοικήσεως καὶ
 ὀπίσω τοῦ Θεοῦ γυμνοὺς ἐξελεθόντας, μὴ προσδοκῆσαντας βο-
 ῆθειαν τινὸς τῶν ὀρωμένων, καὶ ἐπιπίπτει αὐτοῖς δειλία ἐκ τοῦ
 ἰδιασμοῦ αὐτῶν ἢ περικυκλοῖ αὐτοὺς κίνδυνος θανάτου ἐκ τοῦ
 λιμοῦ ἢ ἐκ τῆς ἀρρωστίας ἢ ἀπὸ μιᾶς περιστάσεως καὶ θλίψεως,
 ὥστε αὐτοὺς ἐγγίξειν τῇ ἀπογνώσει. Αἱ παρακλήσεις οὖν αἰ γινόμε- 415
 ναι πρὸς τοὺς τοιούτους, καὶ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας αὐτοὺς
 ἐν κόποις μὴ γινόμεναι, ἢ αἰτία αὐτῶν ἢ πρώτη ἐστὶν αὕτη· ἢ
 ἀγνεία καὶ οὐχ' ἀγνεία τῆς συνειδήσεως λέγω. Ἡ δὲ δευτέρα
 αἰτία ἐστὶν ἀκριβῶς αὕτη· ὅσον τις ἔχει παρακλήσιν ἀνθρωπί-
 νην ἢ ἐκ τινος τῶν ὀρωμένων, οὐ γίνονται τοιαῦτα παρακλήσεις
 πρὸς αὐτὸν εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινὰ χάριν τοῦ κοινοῦ. Ἡμῖν δὲ 420
 ὁ λόγος περὶ τῶν ἀναχωρητῶν ἐστι. Καὶ μάρτυς *ταύτης* εἰς
 τῶν πατέρων, ὑπὲρ ταύτης παρακαλέσας καὶ ἀκούσας· «Ἀρκεῖ
 σοι ἢ παρακλήσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἢ ὁμιλία αὐτῶν». Καὶ ἄλ-
 λος ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὅτε ἦν ἐν τῇ ἀναχωρήσει καὶ ἔζη ἐν τῇ 425
 ἀναστροφῇ τῆς ἀναχωρήσεως, ἦν ἐν πάσῃ ὥρᾳ ὑπὸ τῆς παρα-
 κλήσεως τῆς χάριτος κατατρυφῶν· ὅτε δὲ προσήγγισε τῷ κόσμῳ
 ἐζήτησεν αὐτὰ κατὰ τὸ ἔθος καὶ οὐχ' ἠῦρε, καὶ ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ
 δηλωθῆναι αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν τούτου τοῦ πράγματος καὶ εἶπε·
 «Μή, Κύριε, διὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ ἢ χάρις;» καὶ 249

403 διὰ] *intell.* ἵνα διδαχθῇ
subintell. τῆς παρακλήσεως

405 τρόπους] *intell.* εἶδη, τάξεις

421 ταύτης]

pentru mângâierea celor neputincioși, pentru încurajare și învățătură. În primul rând, toate acestea sunt date neamului oamenilor ca să învețe ce este mila lui Dumnezeu. Lucrurile de acest fel sunt date, de cele mai multe ori, prin iconomie celor trei feluri de oameni: fie celor mai simpli și cu totul lipsiți de răutate, fie celor desăvârșiți și sfinți, fie celor care au o râvnă înflăcărată pentru Dumnezeu și au părăsit orice nădejde în lume și care, după ce s-au lepădat pe deplin de ea și s-au depărtat de locuirea împreună cu oamenii, au ieșit goi în urma lui Dumnezeu, neașteptând vreun ajutor de la cele văzute. [Aceștia primesc descoperirile] când cade peste ei vreo frică din cauza însingurării lor sau când îi înconjoară vreo primejdie de moarte din cauza foamei sau a bolii sau a vreunei întâmplări sau necăz, așa încât ei se apropie de deznădejde. Așadar, mângâierile dăruite unora ca aceștia, care nu sunt date celor care se ostenesc mai mult decât ei²⁵, au ca primă cauză aceasta: neprihănirea – dar nu vorbesc doar de neprihănirea conștiinței lor. A doua cauză este, cu siguranță, aceasta: pe cât are parte cineva de mângâiere omenească sau de la ceva din cele văzute, nu i se dau astfel de mângâieri decât dintr-o iconomie oarecare pentru folosul obștesc. Însă cuvântul nostru este despre pustnici. Martor al acestei mângâieri este unul dintre Părinți, care s-a rugat pentru a o primi și a auzit: „Îți este de ajuns mângâierea oamenilor și tovărășia lor.“ Un altul, în același fel, pe când se afla în pustie și trăia în rânduiala viețuirii celei pustnicești, se desfăta în toată vremea de mângâierea de la har, dar când s-a apropiat de lume le-a căutat pe acestea, potrivit obiceiului său, însă nu le-a mai aflat, și s-a rugat lui Dumnezeu ca să-i arate adevărul acestui lucru, și a zis: „Nu cumva, Doamne, din cauza episcopiei s-a îndepărtat harul de la mine?“ Și i s-a spus: „Nu, dar acolo era pustie și

Ἀποστ. Αννα Αρβίε ἐρρέθη αὐτῶ· «Οὐχί· *ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς πρόνοιαν ποιεῖται τῶν
 ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγόντων καὶ ἀξιοὶ αὐτοὺς τυχεῖν τῶν τοιούτων
 παρακλήσεων*». Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ εἶναι τινὶ τῶν ἀνθρώπων
 παράκλησιν ὀρωμένην καὶ νοητὴν ἢ καὶ οὐχ' ὀρωμένην.

Ἐρώτησις. Εἰ ταυτὸν ἐστὶν ὄρασις καὶ ἀποκάλυψις, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις. Οὐχί, ἀλλὰ διαφορὰ ἐστίν. Ἡ ἀποκάλυψις πολλὰ
 κίς λέγεται κατὰ τῶν δύο, διότι τὸ κρυπτόν φανεροῦται· πᾶσα
 ὄρασις λέγεται ἀποκάλυψις, (πᾶσα) ἀποκάλυψις δὲ οὐ λέγεται
 ὄρασις. Ἡ ἀποκάλυψις, ὡς ἐπὶ πολὺ, περὶ τῶν γνωσσομένων
 καὶ ὑπὸ τοῦ νοῦ γενομένων λαμβάνεται· ἡ ὄρασις δὲ ἐκ παντὸς
 τρόπου γίνεται, ὡς ἐν εἰκόσι καὶ τύποις, ὥσπερ πάλαι πρὸς τοὺς
 ἀρχαίους ἐγένετο, ὡς ἐν ὑπνω βαθεῖ ἢ ἐν ἐρηγόρσει· καὶ ποτὲ
 μὲν ἀκριβῶς, ποτὲ δὲ ὡς ἐν φάσματι καὶ ἀμυδρῶς πως· καὶ αὐτὸς
 ὁ ὄρων πολλάκις οὐ γινώσκει εἴτε γρηγορῶν θεωρεῖ εἴτε καθεύ-
 δων. Ἔστι δὲ καὶ διὰ φωνῆς ἀκούειν ἀντιλήψεως, ποτὲ δὲ τύπον
 τινὰ ὄραν, ποτὲ δὲ τρανότερον, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Καὶ
 ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ὀμιλία, καὶ ἡ ἐρώτησις, καὶ ἡ συντυχία δυνάμεις
 εἰσὶν ἄγαι, ὀρώμεναι τοῖς ἀξίοις καὶ τὰς ἀποκαλύψεις ποιού-
 σαι· καὶ ἐν τοῖς ἐρημωτέροις τόποις καὶ ἐν τοῖς διεστηκόσιν ἀπὸ
 τῶν ἀνθρώπων αἱ τοιαῦται ὑποθέσεις γίνονται, ὅπου ἀναγκαιῶς
 δέεται αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἄλλην ἀντίληψιν ἢ
 παράκλησιν ἐκ τόπου. Αἱ δὲ ἀποκαλύψεις αἱ ἐν τῷ νοῦ, αἰσθα-
 νόμεναι διὰ καθαρότητος καὶ δεκταί εἰσι καὶ μόνων τῶν τελείων
 καὶ γνωστικῶν ὑπάρχουσιν.

Ἐρώτησις. Εἰ ἐφθασέ τις εἰς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, τί
 ἐστὶ τὸ σημεῖον αὐτοῦ, καὶ πότε γινώσκει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἦλθεν
 ἡ καρδία αὐτοῦ εἰς καθαρότητα;

Ἀπόκρισις. Ὅταν πάντας ἀνθρώπους καλοὺς θεωρεῖ καὶ οὐχ'
 ὀρᾶται αὐτῶ τις ἀκάθαρτος ἢ βέβηλος, τότε ἐστὶ καθαρὸς τῇ

430-432 ἀλλ' ... παρακλήσεων] Syr habet $\text{ܐܠܠܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ}$
 (S 24, 40' V 124, 152' V 562, 70') = ἀλλ' ἐκεῖ ἐρημος ἦν καὶ ὁ Θεὸς πρόνοιαν σου ἐποιεῖτο

Dumnezeu își purta de grijă, neaflându-se vreun om în preaj-
 mă. “Pentru că nu e cu puțință ca cineva dintre oameni să aibă
 și mângâiere văzută, și inteligibilă, adică nevăzută.

Ucenicul: Vederea și descoperirea sunt același lucru sau nu?

Învățătorul: Nu, ci sunt lucruri diferite. [Cuvântul] „des-
 coperire“ se folosește adeseori pentru amândouă, pentru că
 arată ceea ce este ascuns. Orice vedere se numește descoperire,
 dar nu orice descoperire se numește vedere. Descoperirea are
 ca obiect, cel mai adesea, cele cunoscute și gustate de către
partea înțelegătoare. Însă vederea se săvârșește în multe feluri,
 în imagini și preînchipuiri, așa cum se făcea în trecut către
 cei de demult, ca într-un somn adânc sau în stare de veghe.
 Uneori cu exactitate, alteori ca într-o nălucire și oarecum greu
 de deslușit, iar cel care vede adeseori nu știe dacă este treaz
 sau doarme atunci când le vede. Uneori se întâmplă să audă
 printr-un glas [un cuvânt] de sprijinire, alteori vede o oarecare
 închipuire, iar alteori vede într-un mod mai lămurit, față
 către față. Și vederea, și vorbirea, și întrebarea, și întâlnirea
 sunt puteri sfinte²⁶, văzute de către cei vrednici și care fac
 descoperirile. Astfel de arătări și descoperiri se întâmplă în
 locurile cele mai pustii și mai îndepărtate de oameni, acolo
 unde omul are nevoie neapărată de ele, pentru că nu are alt
 ajutor sau mângâiere în acel loc. Iar descoperirile care se fac
 prin *înțeleșuri*²⁷ sunt simțite datorită curăției și sunt primite
 numai de cei desăvârșiți și gnostici.

Ucenicul: Care este semnul că cineva a ajuns la curăția ini-
 mii și când știe omul că inima lui a ajuns la curăție?

Învățătorul: Când îi vede pe toți oamenii ca fiind buni și nu
 i se pare niciunul necurat sau întinat, atunci el este cu adevărat

(p. ἐρημος ἦν Syr habet ܐܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ [BD 249, 2], καὶ μὴ ὄντος ἀνθρώπου)

καρδία ἀληθῶς. Πῶς γὰρ πληροῦται ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου ὁ φάσκων τὸ ὑπερέχοντας ἑαυτῶν ἠγεῖσθαι πάντας ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας, ἐὰν μὴ φθάσῃ τὸ εἰρημένον ὅτι ὀφθαλμὸς καθαρὸς οὐκ ὄψεται πονηρά;

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ἡ καθαρότης, καὶ ἕως ποῦ ὁ ὄρος αὐτῆς;

Ἀπόκρισις. Ἡ καθαρότης ἐστὶν ἡ λήθη τῶν τρόπων τῆς γνώσεως τῶν παρὰ φύσιν, τῶν ἐν τῷ κόσμῳ εὐρεθέντων ὑπὸ τῆς φύσεως. Ὁ ὄρος δὲ τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἐξ αὐτῶν, τοῦτός ἐστι· τὸ ἐλθεῖν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πρώτην τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀπλότητα, καὶ ὡς νήπιον τινὰ γενέσθαι, χωρὶς τῶν ἐλαττωμάτων μόνον τοῦ νηπίου.

Ἐρώτησις. Ἐνδέχεται τινα ἐλθεῖν εἰς τὴν τάξιν ταύτην;

cf. Aprof.
Avva Sisoe 4

Ἀπόκρισις. Ναί. Ἰδοὺ ὁ ἀββᾶς Σισόης ἦλθεν εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, ὡς καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ ἐρωτᾶν εἰ ἔφαγεν ἢ οὐκ ἔφαγε. Καὶ ἄλλος τις τῶν πατέρων ἦλθεν εἰς τοιαύτην ἀπλότητα καὶ ἀκεραιότητα, μικροῦ δεῖν τῶν νηπίων, ὥστε ἐπιλαθέσθαι αὐτὸν τῶν ὧδε, ὥστε αὐτὸν ἐσθίειν πρὸ τῆς μεταλήψεως, εἰ μὴ τοι γέ ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐκωλύετο, καὶ ὡς νήπιον ἦγον αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κοινωνῆσαι· καὶ τοιοῦτος ἦν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς νήπιος, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τέλειος ἦν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐρώτησις. Ποίαν μελέτην καὶ ἀδολεσχίαν δεῖ ἔχειν τὸν ἀσκητὴν ἐν τῷ ἡσυχαστηρίῳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ αὐτοῦ, ἵνα μὴ σχολάσῃ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐν λογισμοῖς ματαιαῖς;

Ἀπόκρισις. Περὶ μελέτης καὶ ἀδολεσχίας ἐρωτᾶς, πῶς γίνεται ἄνθρωπος νεκρὸς ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ; Ἄνθρωπος ἄρα σπουδαῖος καὶ νήφων τῇ ψυχῇ, ἐρωτήσεως δεῖται καθ' ἑαυτὸν ὑπάρχων πῶς διάξει; Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἡ μελέτη τοῦ μοναχοῦ ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ εἰ μὴ ὁ κλαυθμὸς; Ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ ἄρα εὐκαιρεῖ πρὸς ἄλλον λογισμὸν ἀτενίσαι; Ποία μελέτη κρειττοτέρα ταύτης ὑπάρχει; Αὐτὸ γὰρ τὸ κάθισμα τοῦ μοναχοῦ καὶ ἡ μόνωσις αὐτοῦ, τὴν ὁμοίωσιν τῆς ἐν τῷ τάφῳ διαγωγῆς, τῆς ἀπεχούσης ἀπὸ τῆς

curat cu inima. Cum se împlinește cuvântul Apostolului, care ne spune să-i socotim pe toți oamenii, în sinceritatea inimii, mai presus de noi, dacă nu se ajunge la ceea ce s-a spus: „Ochiul curat nu va vedea cele rele“?

Avac. 1, 13

Ucenicul: Ce este curăția și până unde se întinde hotarul ei?

Învățătorul: Curăția este uitarea felurilor de cunoaștere contrare firii, găsite de către fire în lume. Iar hotarul eliberării de ele este ca omul să revină la simplitatea cea dintâi a firii sale²⁸ și să ajungă ca un copil, dar fără scăderile pruncului.

Ucenicul: Poate cineva să ajungă la treapta aceasta?

Învățătorul: Da. Iată, Avva Sisoe a ajuns la măsura aceasta, încât îl întreba pe ucenicul său dacă a mâncat sau nu a mâncat. Un altul dintre Părinți a ajuns la o astfel de simplitate și nevinovăție, încât puțin îi lipsea ca să fie ca pruncii, uitând cele de aici, până într-acolo încât ar fi mâncat înainte de împărtașanie dacă vreunul dintre ucenicii săi nu l-ar fi oprit, iar ucenicii îl duceau ca pe un prunc să se împărtașească. Pentru lume era ca un prunc, dar cu suflul era desăvârșit înaintea lui Dumnezeu.

Ucenicul: Ce fel de *meditare* și *indeletnicire*²⁹ trebuie să aibă ascetul în sihăstria și în isihia lui pentru ca *partea înțelegătoare* să nu-i zăbovească în gânduri deșarte?

Învățătorul: Întrebi despre cum se săvârșesc lucrarea și *meditarea*, [adică despre] cum ajunge omul mort în chilia sa? Oare omul sărguitor și trezvit cu suflul, trăind de unul singur, mai are nevoie să întrebe cum să viețuiască? Pentru că ce altceva este *meditarea*³⁰ monahului în chilia lui decât plânsul? Oare mai are puțința ca de la plâns să se înalțe mai apoi la alt gând³¹? Care lucrare este mai înaltă decât aceasta? Pentru că această ședere a monahului și singurătatea lui, asemănătoare cu petrecerea în mormânt, depărtată de bucuria

χαρᾶς τῶν ἀνθρώπων, διδάσκει αὐτόν, ὅτι τὸ πένθος ἐστὶν ἡ πρῶ-
 ξις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ ἐπωνυμία τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, εἰς
 τοῦτο προτρέπεται αὐτόν. *πενθικός* γὰρ ὀνομάζεται, τουτέστι
 πικρὸς τῇ καρδίᾳ. Πάντες γὰρ οἱ ἄγιοι πενθοῦντες ἐξεδήμησαν ἐκ
 τοῦ βίου τούτου· καὶ ἐὰν οἱ ἄγιοι ἐπένθουν καὶ τὰ στόματα αὐτῶν
 ἐπληροῦντο αἶι ἐκ τῶν δακρῦων αὐτῶν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ βίου
 τούτου ἐξεδήμησαν, τίς μὴ κλαύσῃ; Ἡ παράκλησις τοῦ μοναχοῦ
 ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ τίκτεται· καὶ εἰ οἱ τέλειοι καὶ νικηφόροι ἔκλαυ-
 σαν ὧδε, ὁ πεπληρωμένος τραυμάτων πῶς ὑποφέρει ἡσυχάσαι
 ἐκ τοῦ κλαυθμοῦ; *Ὁ ἔχων τὸν νεκρὸν αὐτοῦ* ἔμπροσθεν αὐτοῦ
 κείμενον, χρήζει διδασκαλίας ποίῳ λογισμῷ χρήσεται τοῖς δάκρυ-
 σιν; Ἡ ψυχὴ σου τεθανατωμένη ταῖς ἁμαρτίαις καὶ κειμένη ἐνώπι-
 ὸν σου, ἥτις βελτιωτέρα ἐστὶ παρὰ σοὶ ὑπὲρ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ
 οὐ δέεται κλαυθμοῦ; Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἡσυχίαν ἔλθωμεν, δυνάμεθα
 διαμεῖναι ἐν τῷ κλαυθμῷ· διατοῦτο ἐν διανοίᾳ συνεχεῖ δεηθῶμεν
 τοῦ Κυρίου, ὅπως τοῦτο παράσῃ ἡμῖν· ἐὰν γὰρ ταύτην τὴν χάριν
 κομισώμεθα, τὴν κρείττονα τῶν λοιπῶν χαρισμάτων καὶ ὑπερ-
 βάλλουσιν, διὰ τοῦ κλαυθμοῦ εἰς τὴν καθαρότητα εἰσερχόμεθα.
 Καὶ ὅταν εἰς αὐτὴν ἐκεῖσε εἰσέλθωμεν, πάλιν τότε οὐ μὴ ἀρθῇ ἔξ
 ἡμῶν ἡ καθαρότης ἕως τῆς ἐξόδου ἡμῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου.

Μακάριοι οὖν οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι οὐκ ἔστι καιρὸς ἐν
 ᾧ οὐκ ἀπολαύουσι τῆς τρυφῆς ταύτης τῶν δακρῶν καὶ ἐν αὐτῇ
 αἶι ὄρωσι τὸν Κύριον, καὶ ἔτι τῶν δακρῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς
 αὐτῶν ὄντων, ἀξιοῦνται τῆς θεωρίας τῶν ἀποκαλύψεων αὐτοῦ
 ἐν τῷ ᾧ τῆς προσευχῆς αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς εὐχὴ ἐκτὸς
 δακρῶν. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· *Μακά-
 ριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται*· ἐκ τοῦ πένθους
 γὰρ ἔρχεται τις εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· διατοῦτο, ὅτε εἶ-
 πεν ὁ Κύριος, *Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσο-
 νται*, οὐχ' ἠρμήνευσε ποία παράκλησις. Ὅταν ἀξιωθῇ ὁ μοναχὸς
 διὰ τοῦ πένθους περάσαι τὴν χώραν τῶν παθῶν καὶ καταντῆσαι

oamenilor, îl învață că plânsul este *faptuirea* lui. Pentru că
 însuși numele lui îl îndeamnă la aceasta, fiind numit „cel ce
 plânge”⁴³², adică cu inima amară. Pentru că toți sfinții au ple-
 cat plângând din viața aceasta. Iar dacă sfinții plângeau și gura
 li se umplea pururea de lacrimi, și așa plecau din viața aceasta,
 atunci cine nu va plânge? Mângâierea monahului se naște din
 plâns, iar dacă cei desăvârșiți și purtători de biruință au plâns
 aici, atunci cel plin de răni cum va răbda să se liniștească din
 plâns? Stăpânul casei, în fața căruia zace mort prietenul său,
 are oare nevoie să învețe cu ce gânduri să-și pricinuiască la-
 crimi?³³ Sufletul tău, care pentru tine este mai de preț decât
 întreaga lume, este omorât de păcate și zace înaintea ta și nu
 are nevoie de plâns? Dar dacă vom veni la isihie, putem să pe-
 trecem în plâns. De aceea să ne rugăm neîncetat Domnului în
cuget, ca să ni-l dăruiască pe acesta. Fiindcă dacă vom dobândi
 acest har, mai mare și mai covârșitor decât celelalte harisme,
 atunci prin plâns vom intra în curăție. Și când vom intra în
 aceea, curăția nu se va mai lua de la noi până la ieșirea noastră
 din viața aceasta.

✠ Așadar, „fericiți cei curați cu inima”, pentru că nu există o
 vreme în care să nu se bucure de această desfătare a lacrimilor
 și în care să nu-L vadă pururea pe Domnul; iar când lacri-
 mile se află încă în ochii lor, sunt învredniciți să contemple
 descoperirile Lui întru înălțimea rugăciunii lor, și fără lacrimi
 nu fac nicio rugăciune. Aceasta este ceea ce s-a spus de către
 Domnul, „fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia”, pen-
 tru că prin plâns ajunge cineva la curăția sufletului. De aceea
 Domnul nu a lămurit despre ce mângâiere este vorba atunci
 când a spus „fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia”.

491 πενθικός] *intell.* πενθῶν (= μοναχός) 498 Ὁ... αὐτοῦ!] *Syr habet* ܡܘܢܚܘܬܐ ܕܡܘܢܚܘܬܐ (BD 252, 10) = ὁ οἰκοδεσπότης ὁ ἔχων τὸν φίλον

Mt. 5, 8

Mt. 5, 4

Mt. 5, 4

εἰς τὴν πεδιάδα τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς, τότε ἀπαντᾷ αὐτῷ 520
 ἢ τοιαύτη παράκλησις, ἣτις οὐ διαπερᾷ ἐκ τῶν ἐφευρόντων
 αὐτὴν ἐνταῦθα, καὶ ἐν ταύτῃ ἀπαντᾷ τὴν παράκλησιν τὴν μὴ
 εὐρισκομένην ὧδε. Καὶ τότε συνεῖ *ποῖαν παράκλησιν τὸ τέλος
 τοῦ πένθους ὑποδέχεται, ἣν διὰ τῆς καθαρότητος ὁ Θεὸς τοῖς
 πενθοῦσι διδοί*, διότι οὐκ ἐνδέχεται τινα ἀδιαλείπτως πενθοῦντα 525
 καὶ κλαίοντα, ὑπὸ τῶν παθῶν ὀχλεῖσθαι, διότι *ἀπαθῶν ἐστὶ τὸ
 δακρῦν*. Καὶ εἰ τὸν πρὸς καιρὸν πενθοῦντα καὶ κλαίοντα δύ-
 νανται τὰ δάκρυα ἀπαλεῖψαι τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐκ τῆς μνήμης τῶν
 παθῶν, τί εἴπωμεν περὶ τῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν γνώσει ἐχόν-
 των τὴν ἐργασίαν ταύτην; Τὴν βοήθειαν τὴν γινομένην ἐκ τοῦ
 κλαυθμοῦ, τίς γινώσκει, εἰ μὴ οἱ δεδωκότες τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς 530
 εἰς τὸ ἔργον τοῦτο; Πάντες οἱ ἅγιοι ἐφίενται ταύτης τῆς εἰσοδού,
 καὶ διὰ τῶν δακρῶν ἀνοίγεται ἡ θύρα ἔμπροσθεν αὐτῶν τοῦ
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν χώραν τῆς παρακλήσεως, ἐν ἣ χώρᾳ τὰ ἴχνη τοῦ
 Θεοῦ εἰκονίζονται δι' ἀποκαλύψεων.

Ἐρώτησις. Διὰ τὸ εἶναι τινὰς ἀδυνάτως ἔχοντας πρὸς τὸ ἀδι- 535
 αλείπτως πενθεῖν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, τί δεῖ ἔχειν
 αὐτοὺς πρὸς φυλακὴν τοῦ νοός, ἵνα μὴ τὰ πάθη, σχολάσαστος 254
 αὐτοῦ, ἐπαναστῶσιν αὐτῷ;

Ἀπόκρισις. Οὐ δύναται τὰ πάθη ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς ψυ- 540
 χῆς καὶ ταράξαι τὸν ἀσκητὴν, σχολαζούσης τῆς καρδίας ἐκ τῶν
 τοῦ βίου ἐν τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ *τῇ ἀπεχούσῃ ἀπὸ παντὸς
 περισπασμοῦ*, εἰ μὴ ῥαθυμῆσι καὶ ἀμελήσῃ ἐκ τῶν δεόντων.
 Ἐξαίρετως γὰρ ἐὰν σχολάσῃ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν θείων γραφῶν
 διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν νοημάτων αὐτῶν, ἀνενόχλητος διαμένει

523-525 ποίαν... διδοί] Syr habet *ἡ δὲ ποίαν τὴν ἀπαθῶν τὴν ἐπιπέδου τὴν πεδιάδα τὴν καθαρὴν*
(BD 253, 8-10) = ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ παράκλησις, ἣν ὁ Κύριος εἰς τὸ
 τέλος καλεῖ τοὺς πενθοῦντας ὑποδέχεσθαι διὰ τῆς καθαρότητος 526-527 ἀπα-
 θῶν... δακρῦν] Syr habet *ἡ δὲ ποίαν τὴν ἀπαθῶν τὴν ἐπιπέδου τὴν πεδιάδα τὴν καθαρὴν*
 ἐστὶ 541-542 τῇ... περισπασμοῦ] Syr habet *ἡ δὲ ποίαν τὴν ἀπαθῶν τὴν ἐπιπέδου τὴν πεδιάδα τὴν καθαρὴν*

Când pustnicul va fi învrednicit să treacă prin plâns de țara
 patimilor și să ajungă în locul șes al curăției sufletului, atunci
 îl întâmpină o astfel de mângâiere care nu trece de la cei ce o
 găesc aici și în ea întâlnește mângâierea aceea care nu se află
 aici. Atunci înțelege că aceasta este mângâierea la care Dom-
 nul îi cheamă pe cei ce plâng ca să o primească la sfârșit prin
 curăție, fiindcă nu se poate ca cineva care plânge și se tânguie-
 iește neîncetat să fie tulburat de patimi, întrucât se află deasupra
 părții pătimitoare³⁴. Și dacă lacrimile pot să izbăvească de
 amintirea patimilor *cugetul* celui care plânge și se tânguiește
 o vreme, ce vom spune despre cei care au această lucrare zi
 și noapte într-o cunoștință? Cine cunoaște ajutorul venit din
 plâns, decât cei care și-au dăruit sufletele acestei lucrări? Toți
 sfinții tânjesc după această intrare și prin lacrimi li se deschide
 înainte ușa ca să intre în țara mângâierii, în care fără urmele
 lui Dumnezeu iau chip prin descoperiri³⁵.

535 *Ucenicul*: Dacă sunt unii care nu pot plânge neîncetat din
 pricina slăbiciunii trupului, ce trebuie să facă ei pentru paza
cugetului, când acesta se odihnește, pentru ca patimile să nu
 se răzvrătească împotriva *părții înțelegătoare*?

539 *Învățătorul*: Patimile nu se pot răscula împotriva sufletului
 și să-l tulbure pe ascet în retragerea lui pustnicească atunci
 când, fiind depărtat de zgomotele și de glasurile tulburării
 lumii, inima i se oprește de la cele ale vieții într-o retragerea
 sa în liniștea desăvârșită a pustiei, dacă nu se lenevește și nu
 le trece cu vederea pe cele cu care este dator. Pentru că petrece
 netulburat de patimi, mai ales dacă zăbovește într-o îndeletni-
 cirea³⁶ cu dumnezeieștile Scripturi prin cercetarea înțelesurilor
 lor. Fiindcă gândurile deșarte fug de la el datorită înțelegerii

ἡ δὲ ποίαν τὴν ἀπαθῶν τὴν ἐπιπέδου τὴν πεδιάδα τὴν καθαρὴν (BD 254, 3-4) = ἐν τῇ τελείᾳ ἡσυχίᾳ τῆς ἐρήμου, τὸν ἀπέχοντα ἀπὸ
 τῶν θορυβῶν καὶ τῶν φωνῶν τῆς παραχῆς τῆς κτίσεως

ἀπὸ τῶν παθῶν· διὰ γὰρ τὴν πλεονάζουσαν καὶ διαμένουσαν ἐν
 αὐτοῖς κατανόησιν τῶν θείων γραφῶν δραπετεύουσιν ἕξ αὐτοῦ
 οἱ μάταιοι λογισμοί, καὶ οὐ δύναται ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀποστῆναι
 ἀπὸ τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῶν, οὐδὲ προσέχειν τῷ βίῳ τούτῳ τὸ
 σύνολον διὰ τὴν μεγίστην ἡδονὴν τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῦ, ὑπε-
 ραιρόμενος τούτων ἐν τῇ πολλῇ ἡσυχίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὅθεν
 καὶ ἐπιλήσμων γίνεται ἑαυτοῦ καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ γίνεται
 ὡσπερ ἄνθρωπος ἐξεστηκώς, μὴ ποιούμενος μνήμην τοῦ αἰῶνος
 τούτου παντελῶς, ἐξαίρετως ἀδολεσχῶν καὶ διανοούμενος τὰ
 περὶ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ λέγων· Ἐδόξα τῇ θεότητι αὐτοῦ·
 παράδοξα τὰ θαυμάσια τῶν ἔργων αὐτοῦ· εἰς ποῖον ὕψος τὴν
 ἐμὴν εὐτέλειαν ἀνήγαγεν, εἰς τί ἠξίωσέ με ἀδολεσχεῖν, καὶ ἐν
 ποίοις λογισμοῖς κατατολμῆσαι καὶ ἀπολαύειν τὴν ἐμὴν ψυχὴν.
 Καὶ ἐν τοῖς θαυμασίοις τούτοις ἀναστρεφόμενος καὶ ἐκπλη-
 τόμενος αἰεὶ, μεθύσκειται πάντοτε καὶ γίνεται ὡσπερ ἐν τῇ μετὰ
 τὴν ἀνάστασιν διαγωγῇ· πάνυ γὰρ ἡ ἡσυχία συνεργεῖ τῇ χάριτι
 ταύτῃ, διότι εὐρίσκει χώραν ὁ νοῦς αὐτοῦ διαμείναι ἐν ἑαυτῷ
 ἐν τῇ εἰρήνῃ τῇ εὐρεθείᾳ αὐτῷ ἐκ τῆς ἡσυχίας. Σύν τούτοις δὲ
 καὶ ἐντεῦθεν κινεῖται εἰς μνήμην κατὰ τὴν θέσιν τῆς διαγωγῆς
 αὐτοῦ· καὶ λαμβάνων κατὰ νοῦν τὴν δόξαν τοῦ μέλλοντος αἰῶ-
 νος καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκεκλιμένην τοῖς δικαίοις τοῖς ἐν τῇ ζωῇ
 ἐκείνῃ, τῇ πνευματικῇ καὶ ἐν Θεῷ κινουμένῃ, καὶ τὴν καινὴν
 ἐκείνην ἀποκατάστασιν, οὐκ ἐνθυμεῖται οὐδὲ μνημονεύει τῶν
 τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ὅταν ἐν τούτοις μεθυσθῇ, πάλιν μετα-
 νίσταται ἐκεῖθεν ἐν θεωρίᾳ αὐτοῦ περὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐν ᾧ
 ἔστιν ἀμῆν, καὶ λέγει ἐκκλησιαστικῶς· Ὁ βάθος πλοῦτον καὶ σοφί-
 ας καὶ γνώσεως καὶ συνέσεως τοῦ ἀνεξιχνίαστου Θεοῦ· ὡς ἀνε-
 ξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

Ἦνίκα γὰρ αἰῶνα ἄλλον θαυμαστόν ἤτοίμασεν, ἵνα εἰς
 αὐτόν εισάξῃ πάντας τοὺς λογικοὺς καὶ φυλάξῃ αὐτοὺς ἐν τῇ
 ἀπεράντῳ ζωῇ, τίς ἢ αἰτία ἄρα τοῦ ποιῆσαι αὐτόν, τοῦτον τὸν

cf. In Apam
 Briefe, 81;
 Dial. 85, 87, 89

dumnezeieștilor Scripturi, înțelege care se înmulțește și stă-
 ruie în ele, așa încât *cugetul* lui nu se poate depărta de amin-
 țirea lor³⁷, nici să ia aminte la viața aceasta, în general, din
 cauza mării plăceri venite din îndeletnicirea sa [cu Scriptura],
 fiind ridicat deasupra acelora, în multa lui isihie din pustie.
 De atunci omul uită de el însuși și de firea lui și ajunge ca ieșit
 din sine, fără să-și mai aducă aminte deloc de veacul acesta,
 îndeletnicindu-se și cugetând mai ales cele despre măreția lui
 Dumnezeu, zicând: „Slavă Dumnezeirii Lui! Uimitoare sunt
 minunile faptelor Lui! La ce înălțime a ridicat nevrednicia
 mea, la ce lucruri m-a învrednicit să cuget și în ce fel de gân-
 duri îndrăznește și se desfășează sufletul meu!“ Și, petrecând
 în aceste lucruri minunate și fiind pururea uimit, se îmbată
 întotdeauna și ajunge ca în *viețuirea* de după înviere. Pentru
 că liniștea conlucrează foarte mult cu acest har, fiindcă *par-
 tea înțelegătoare* își găsește locul, ca să rămână în ea însăși, în
 pacea pe care o află din isihie. Dar, odată cu acestea și de aici
partea înțelegătoare se mișcă spre pomenirea [lui Dumnezeu],
 potrivit treptei viețuirii sale³⁸. Și, primind în *cuget* slava vea-
 cului viitor și „nădejdea pregătită“ celor dreπți aflați în viața
 aceea duhovnicească și care se mișcă în Dumnezeu, precum
 și acea înnoire viitoare, nu se mai gândește la cele din lumea
 aceasta, nici nu își mai amintește de ele. Și când este îmbătat
 de acestea, se ridică iarăși de acolo la *contemplația* lui despre
 veacul acesta în care încă se află și spune cu uimire: „O, adân-
 cul bogăției și al înțelepciunii și al cunoștinței și al priceperii
 Dumnezeului celui neurmat! Cât sunt de necercetate judecă-
 țile Lui și de neurmate căile Lui!“

Pentru că dacă a pregătit un alt veac minunat, ca să ducă
 în el toate ființele raționale și să le păstreze în viața cea fără de
 sfârșit, atunci oare de ce a făcut mai întâi lumea aceasta cu o

Col. 1, 5

cf. Mt. 19, 27;
 EA. 3, 21

Rom. 11, 33

κόσμον πρῶτον ἐν τῷ πυκαοσμῷ καὶ τῷ πλήθει τῶν εἰδῶν καὶ τῶν
 φύσεων, καὶ θέσθαι ἐν αὐτῷ αἰτίας καὶ ὕλας καὶ ἀνταγωνίσματα
 τῶν πολλῶν παθῶν; Καὶ πῶς ἐν πρώτοις ἔθετο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ
 καὶ ἔπηξεν ἐν ἡμῖν τὴν ἀγάπην τῆς πολυζωίας αὐτοῦ, καὶ ἐξαίφ-
 νης μετήρεν ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ διὰ θανάτου, καὶ διαφυλάττει ἡμᾶς
 καιρὸν οὐ μικρὸν ἐν ἀναισθησίᾳ καὶ ἀκινήσίᾳ, καὶ ἀφανίζει τὰς
 μορφὰς ἡμῶν καὶ ἐκχύνει τὴν κρασιν ἡμῶν καὶ συμμίσγει αὐτὴν
 ἐν τῇ γῆ καὶ παραχωρεῖ καταλυθῆναι καὶ ἐκτακῆναι τὴν κατα-
 σκευὴν ἡμῶν, ἕως οὗ παντελῶς ἀπογένηται τῆς ἀνθρωπίνης κα-
 τασκευῆς; Καὶ τότε ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ὤρισεν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ,
 ὅτε θέλει, ἐγερεῖ ἡμᾶς ἐν σχήματι ἄλλω, ᾧ γινώσκει, καὶ εἰσφέρει
 ἡμᾶς εἰς καταστάσιν ἄλλην· οὐχ' ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄγιοι
 ἄγγελοι, μὴ ἔχοντες χρεῖαν τοῦ κόσμου τούτου, διὰ τὸ παραδό-
 ξον τῆς φύσεως αὐτῶν παρὰ βραχὺ τι τῆς τελειότητος ὄντες, ἐκ-
 δέχονται τὴν ἡμῶν ἔγερσιν ἐκ τῆς φθορᾶς, ὅτε ἐγείρεται τὸ γένος
 ἡμῶν ἐκ τοῦ χοῦς καὶ ἀνακαινίζεται ἡ φθορὰ αὐτοῦ. Δι' ἡμᾶς γὰρ
 ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς κωλύονται· ἐφάπαξ γὰρ τὴν ἄνοιξιν τῆς θύρας
 τοῦ καινοῦ αἰῶνος ἐκδέχονται, διότι ἡ κτίσις αὐτῆ τῶν ἀγγέλων
 μεθ' ἡμῶν *ἀναπαύεται* ἐκ τῆς βαρύτητος τοῦ σώματος τῆς οὐ-
 σης ἐν ἡμῖν, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, *ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις τὴν ἀπο-
 κάλυψιν τῶν νιῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται*, ὅπως ἐλευθερωθῆ ἐκ
 τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς δόξης τῶν τέκνων
 τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν παντελῆ κατάλυσιν τοῦ αἰῶνος τούτου ἐξ
 ὅλης τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, καὶ ἀποκατασταθῆναι τὴν φύσιν
 ἡμῶν ἐν τῇ πρώτῃ καταστάσει.

Καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου ὑποῦται ἐν τῷ νοῖ αὐτοῦ εἰς τὰ πρὸ κα-
 ταβολῆς τοῦ κόσμου, ὅτε οὐκ ἦν κτίσις τις, οὔτε οὐρανός, οὔτε
 γῆ, οὔτε ἄγγελοι, οὐδὲ ἐν τῶν γεγονότων, *καὶ* πῶς ἐξαίφνης
 τὰ πάντα ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν ἐν τῷ εὐδοκῆσαι
 αὐτὸν μόνον, καὶ πᾶν πρᾶγμα τετελειωμένον παρέστη ἐνώπι-
 ον αὐτοῦ. Καὶ αὐθις κάτεισιν ἐν τῷ νοῖ αὐτοῦ ἐπὶ πάσας τὰς

605

desime și o mulțime a felurilor și firilor, și [de ce] a pus în ea
 pricinile și materiile și luptele dintre multe patimi? Și de ce la
 început ne-a așezat în această lume și a împlânta în noi iubi-
 rea față de bogăția ei de viață, și ne strămută dintr-odată din
 ea prin moarte, și ne păzește, nu puțină vreme, într-o stare
 lipsită de simțire și de mișcare³⁹, și pierde chipurile noastre, și
 revarsă amestecul nostru de umori și îl face una cu pământul,
 și îngăduie să se topească și să se desfacă alcătuirea noastră,
 până când încetează cu totul alcătuirea omului? Atunci, la
 vremea pe care a hotărât-o în înțelepciunea Sa, când va voi,
 ne va ridica cu o altă înfățișare, pe care o cunoaște, și ne va
 duce într-o altă stare. Nu numai pe noi, ci și pe sfinții îngeri,
 care nu au nevoie de lumea aceasta datorită firii lor minunate,
 fiind cu puțin mai prejos de desăvârșire, și care așteaptă ridi-
 carea noastră din stricăciune, când neamul nostru va fi ridicat
 din șărână și stricăciunea i se va preschimba în nestricăciune.
 Fiindcă din cauza noastră ei sunt împiedicați să intre. Totodată,
 așteaptă deschiderea ușii veacului celui nou, făpturile îngerești
 suspinând împreună cu noi datorită poverii trupului aflate în
 noi, după cum spune Apostolul, că „însăși făptura așteaptă
 descoperirea fiilor lui Dumnezeu ca să fie slobozită din robia
 stricăciunii într-o libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu“, după
 desfacerea deplină a acestui veac din toată starea lui, când fi-
 rea noastră va fi înnoită în prima ei stare⁴⁰.

De aici omul se înalță apoi, în partea sa înțelegătoare, la
 cele de dinainte de întemeierea lumii, când nu era niciun fel
 de zidire, nici cer, nici pământ, nici îngeri, nici ceva din cele
 ce sunt, și va contempla cum [Dumnezeu] le-a adus pe toate,
 dintr-odată, dintru neînțâ întru înțâ numai prin bunăvoirea

593 ἀναπαύεται] Syr habet *ⲛⲥⲁⲓⲁⲛⲟⲥ* (BD 256, 6) = συσπενάζει 602 p. ka] subintell. θεωρήσει

cf. 1 Cor. 15,
42-43

cf. Mt. 19, 28 Syr

Rom. 8, 21-23

Înțel. Sol. 1, 14

Origene

in Ps 138, 16;

Vasile, Eun 19;

Grigorie Nys,

Til Ps. B VII, 41;

Teodor Mops,

in Gen 18, 22

δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, καὶ προσέχει εἰς τὰς θαυματουργίας τῶν κτισμάτων αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν σοφίαν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, πῶς ἢ οἰκονομία αὐτοῦ καὶ ἡ πρόνοια ὑπερβαίνει πᾶσαν ἔννοιαν, καὶ ἡ θαυμαστὴ αὐτοῦ δύναμις ἰσχυροτέρα πάντων τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· καὶ πῶς τὴν κτίσιν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, 610 τὰ πλήθη τῶν διαφορῶν τὰ ἀναρίθμητα· καὶ πῶς μέλλει πάλιν διαφθεῖραι αὐτὴν ἐκ τῆς θαυμαστῆς ταύτης εὐταξίας καὶ ἐκ τοῦ κάλλους τῶν φύσεων καὶ ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ εὐτάκτου τῶν κτισμάτων, ὥρας, καιρῶν, τὴν συνάφειαν τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, μεταβολὰς συνεργῶν τοῦ χρόνου, τὰ ἐκ τῆς γῆς ποικίλα εἶδη, τὰς καλλίστας οἰκοδομὰς τῶν πόλεων καὶ τὰ παλάτια τὰ 615 ὥραϊα ἐν αὐταῖς, καὶ τὸν ταχύτατον τῶν ἀνθρώπων δρόμον, τὴν φύσιν αὐτῶν τὴν μοχθηράν, ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἕως τῆς ἐξόδου· καὶ πῶς ἐξαίφνης καταργεῖται ἡ θαυμαστὴ αὕτη τάξις, καὶ ἦξει ἄλλος αἰὼν, καὶ παντελῶς ἡ μνήμη τῆς πρώτης ταύτης κτίσεως οὐκ ἀναβήσεται ἐν καρδίᾳ τινός, καὶ ἀλλοίωσις ἄλλη γενήσεται καὶ ἄλλοι διαλογισμοὶ καὶ ἄλλη μέριμνα. Καὶ πάλιν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις οὐ μὴ μνημονεύσῃ τοῦ κόσμου τούτου, οὐδὲ τὴν 620 προτέραν ἀναστροφὴν αὐτοῦ· δεσμευθήσεται γὰρ ὁ νοῦς αὐτῶν εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνης τῆς καταστάσεως, καὶ οὐ μὴ σχολάσῃ παλινδρομήσαι, πρὸς πάλιν σαρκὸς καὶ αἵματος· σὺν γὰρ τῇ φθορᾷ 625 τοῦ αἰῶνος τούτου, παρανατὰ ἀρχὴν λαμβάνει ὁ μέλλων.

[Καὶ ἐρεῖ τότε πᾶς ἄνθρωπος]· “Ὁ μῆτερ, ἡ ἐπιλησθεῖσα ἐκ τῶν τέκνων αὐτῆς, ὣν ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἐσόφισε, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ συναγομένων εἰς ἀλλότριον κόλπον, καὶ γινομένων τέκνα ἀληθινὰ τῆς στείρας τῆς μηδέποτε τεκούσης.” 630 *Εὐφράνθητι στείρα ἡ οὐ τίκτουσα εἰς τὰ τέκνα, ἃ ἔτεκέ σοι ἡ γῆ.*

Καὶ τότε ἀδολεσχεῖ ἐξεστηκῶς καὶ λέγει· “Ἄρα πόσον καιρὸν συνίσταται οὗτος ὁ αἰὼν, καὶ πότε ἀρχὴν λαμβάνει ὁ μέλλων, καὶ πόσον ἄρα πάλιν καθεύδουσι τὰ σκηνώματα ταῦτα ἐν τῷ σῆματι τούτῳ, καὶ τὰ σώματα τῷ χοῖ ἅμα συμμεμιγμένα, καὶ πῶς 635

Sa și cum fiecare lucru se află înaintea Lui desăvârșit. Și în- 630 dată coboară cu *cugetul* său la toate fapăturile lui Dumnezeu și ia aminte la minunatele lucrări ale creaturilor Lui și la înțelepciunea zidirilor Lui: în ce fel iconomia și pronia Lui întrec orice gând și minunata Lui putere este mai tare decât toate fapăturile Lui. Și cum a adus dintru nefiniță întru finiță zidirea și mulțimea nenumărată a felurilor lucruri. Și cum urmează iarăși ca ea să se strice din această rânduială bună și minunată și din frumusețea firilor și din calea bine orânduită a fapăturilor: ceasurile, vremile, legătura nopții cu ziua, anotimpurile anului⁴¹, diferitele feluri de plante care răsar din pământ, preafrumoasele clădiri ale cetăților și palatele mărețe din ele și calea sprintenă a oamenilor, firea lor ostentivă, de la intrarea ei [în lume] și până la ieșire. Și cum această minunată orânduire se oprește dintr-odată și va veni un alt veac, iar amintirea acestei prime zidiri nu se va mai sui deloc în inima cuiva, ci va veni o altă schimbare, alte gânduri și altă preocupare⁴². Și, iarăși, firea oamenilor nu-și va mai aminti de lumea aceasta, nici de viețuirea ei cea de mai înainte. Pentru că *cugetul* lor va fi legat de vederea acelei stări [noi] și nu se va mai opri ca să se întoarcă iarăși spre trup și sânge, fiindcă, odată cu stricarea 635 acestui veac, începe și cel viitor.

Iar atunci fiecare om va spune: „O, maică uitată de fiii pe care i-a născut, i-a crescut și i-a înțeles, care într-o clipeală de ochi s-au adunat la un sân străin și au ajuns fiii adevărați ai celei sterpe, care niciodată nu a născut!“; „Veselește-te cea stearpă, care nu ai născut“, de fiii pe care ți i-a născut ție pământul! 640

Și atunci *cugetă*, ieșit din sine, și zice: „Oare câtă vreme va mai dăinui acest veac și când va începe cel viitor? Cât vor mai dormi oare corturile acestea sub această formă, iar trupurile vor mai fi încă amestecate cu țărâna? Cum va fi oare *viețuirea* 645

cf. Evr. 4, 13

cf. Ef. 6, 12

Is. 54, 1

ἄρα γίνεται ἡ διαγωγή ἐκείνη, καὶ ἐν ποίᾳ μορφῇ αὕτη ἡ φύσις ἀνίσταται, καὶ ἐν ποίῳ τρόπῳ ἔρχεται εἰς τὴν δευτέραν κτίσιν;»
Καὶ εἰς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιπίπτει αὐτῷ ἡ ἡσυχία, ἔκστασις, 258
καὶ ἔκπληξις, καὶ ἡσυχος σιωπή, καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἀνίσταται 640
καὶ γόνυ κλίνει καὶ εὐχαριστίας ἀναπέμπει καὶ δοξολογίας μετὰ
δακρύων ἱκανῶν τῷ Θεῷ, τῷ σοφῷ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Μακάριος ὅστις τούτων ἠξιώθη· μακάριος οὗ ἡ μελέτη αὐτοῦ
αὕτη ἐστὶν ἡμέρας καὶ νυκτός· μακάριος ὅστις ἐν τούτοις ἀδο-
λεσχεῖ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ 645
τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος οὐκ αἰσθάνεται τῆς δυνάμεως
τῶν τοιούτων θεωριῶν διὰ τὸν μετεωρισμὸν τοῦ νοός αὐτοῦ, μὴ
ἀκηδιάση· οὐκ εὐθέως γὰρ ἐν τῷ σπείρειν τὸν ἐργάτην ἐν τῇ γῆ,
σὺν τῷ σπείρειν τὸν σπόρον θεωρεῖ τὸν στάχυν· ἀκολουθεῖ γὰρ
τῷ σπόρῳ ἀκηδία καὶ *ἐκκοπή τῶν ἐντέρων*, ἀλλὰ τότε ἦδεται 650
καὶ εὐφραίνεται ὁ ἐργάτης, ὅταν ἐσθίῃ ἐκ τοῦ ἄρτου τοῦ ἰδρώτος
αὐτοῦ. Ἡ ἀδολεσχία αὕτη ἐν τῇ ἡσυχίᾳ διατηρεῖται· ἡδονὴν γὰρ 259
ἀτελεύτητον κενοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ πρὸς ἔκπληξιν ἀνεκλάλητον
ἀνελαύνει τὸν νοῦν ταχέως. Μακάριος ὅστις ἠνοίχη ἐνώπιον
αὐτοῦ ἡ πηγὴ αὕτη, καὶ ἔπιεν ἐξ αὐτῆς πάσας τὰς ὥρας τῆς
νυκτός καὶ τῆς ἡμέρας. 655

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶ τὸ περιεκτικὸν τῶν κόπων ὄλων τοῦ ἔργου
τούτου, ἡγουν τῆς ἡσυχίας, ἵνα τις καταντήσας πρὸς αὐτὸ μάθῃ
ὅτι τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας ἔφθασεν;

Ἀπόκρισις. Ὅταν ἀξιωθῇ τις τῆς διαμονῆς τῆς προσευχῆς. Ὅταν
γὰρ ταύτην φθάσῃ, πρὸς τὴν ἄκραν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἔφθασε, 660
καὶ τοῦ λοιποῦ κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο· ἐὰν
γὰρ τις τὴν χάριν τοῦ Παρακλήτου ἀκριβῶς οὐκ ἐδέξατο, τὴν δια-
μονὴν ταύτην τῆς προσευχῆς τελειῶσαι ἐν ἀνέσει οὐ δύναται. «Τὸ
Πνεῦμα γάρ» φησὶν «ὅταν κατοικήσῃ ἐν τινι τῶν ἀνθρώπων, οὐ
παύεται ἐκ τῆς προσευχῆς· αὐτὸ γὰρ τὸ Πνεῦμα αἰεὶ προσεύχεται». 665
Τότε οὔτε ἐν τῷ καθεύδειν αὐτὸν οὔτε ἐν ἐργηγόρσει ἡ προσευχὴ

cf. Macarie,
Ep. 1, 8 (S. U.)

aceea? Sub ce chip va învia această fire și în ce fel va veni la
cea de-a doua sa zidire?“ Și în timp ce cugetă la acestea și la
cele asemenea lor, cade peste dânsul isihia, ieșirea din sine,
uimirea și tăcerea liniștită și în acea clipă se ridică și își pleacă
genunchii și înalță mulțumiri și doxologii cu lacrimi din des-
tul lui Dumnezeu, Cel înțelept întru faptele Sale.

Fericit cel care s-a învrednicit de acestea! Fericit cel a cărui
grijă⁴³ este la aceasta zi și noapte! Fericit cel care se îndelet-
nicește⁴⁴ cu acestea în toate zilele vieții lui! Dacă omul nu
simte, la începutul liniștirii lui, puterea unor astfel de con-
templajii din cauza împrăstierii *cugetului* său, să nu cadă în
akedie, pentru că lucrătorul nu vede spicul îndată ce seamănă
sămânța în pământ. Pentru că semănatului îi urmează akedia
și descurajarea, dar lucrătorul se bucură atunci când mănâncă
din pâinea sudorii sale. Această meditație⁴⁵ se păzește în isihie,
fiindcă revarsă în inimă o plăcere nesfârșită și îmboldește
mintea în sus cu iușeală, spre o *minunare* negrăită. Fericit este
cel cărui a i s-a deschis înainte acest izvor și a băut din el în
toate ceasurile nopții și ale zilei!

Ucenicul: Care este roada *ostenelilor*⁴⁶ acestei lucrări, adică
a isihiei, pentru ca, ajungând cineva aici, să știe că a ajuns la
desăvârșirea *vietuirii* [monahale]?

*Învățătorul*⁴⁷: Când cineva va fi învrednicit de rugăciunea ne-
încetată⁴⁸. Deoarece când ajunge la aceasta, a ajuns la culmea vir-
tuților și s-a făcut de acum încolo locaș al Sfântului Duh. Pentru
că dacă cineva nu a primit cu încredințare harul Mângâieto-
rului, nu poate stărui cu tihnă în rugăciune. „Fiindcă atunci
când Duhul locuiește într-un om, nu încetează din rugăciune,
pentru că Duhul pururea Se roagă.“ Atunci, nici când doarme, 669

cf. Mt. 4, 3-9, 28

Rom. 8, 26

650 ἐκκοπή... ἐντέρων) trad. litt. e Syr *كسرة* *كسرة* (BD 258, 21), intell. ἀθυμία

cf. Macarie,
Ep 1 (S.U.), 145

ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κόπτεται, ἀλλ' ἐὰν ἐσθίῃ, καὶ ἐὰν πίνη, καὶ ἐὰν κοιμᾶται, καὶ ἐὰν τί πράττη, καὶ ὡς ἐν βαθεῖ ὑπνῳ, αἱ εὐωδίαί καὶ οἱ ἄτμοι τῆς προσευχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀναδίδονται ἄνευ κόπου. Καὶ ἡ προσευχὴ τότε ὀρισμὸν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ πάσας τὰς ὥρας αὐτοῦ, κἂν ἡσυχάσῃ ἔξωθεν αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὴ λειτουργεῖ ἐν αὐτῷ κρυπτῶς· τὴν σιγὴν γὰρ τῶν καθαρῶν, προσευχὴν λέγει τις τῶν χριστοφόρων, ἐπειδὴ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν θεῖαι κινήσεις εἰσίν· αἱ κινήσεις δὲ τῆς καθαρᾶς διανοίας, φωναὶ πραεῖαι εἰσίν, ἐν αἷς κρυπτῶς τῷ κρυπτῷ ψάλλουσιν.

Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ἡ πνευματικὴ προσευχή, καὶ πῶς ταύτης τίς ἀξιούται;

Ἀπόκρισις. Ψυχικαὶ κινήσεις εἰσὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κοινωνοῦσαι δι' ἀκριβοῦς ἀγνεύας καὶ καθαρότητος, καὶ εἰς ἐκ τῶν μυρίων ἀνθρώπων ταύτης ἀξιούται. Μυστήριον γὰρ καταστάσεως τῆς μελλούσης πολιτείας ἐστὶ, διότι ὑψοῦται ἡ φύσις καὶ μένει ἐκ τῆς ὅλης κινήσεως καὶ μνήμης τῶν ἐνθάδε ἀνενέργητος. Καὶ οὐχὶ προσευχὴν προσεύχεται, ἀλλ' αἰσθῆσει αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῶν πνευματικῶν πραγμάτων τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, τῶν ὑπερβαλλόντων τὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς τὸ κατανοῆσαι ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ νοητὴ θεωρία, καὶ οὐ κίνησις καὶ ζήτησις τῆς προσευχῆς ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῆς προσευχῆς ἔλαβεν ἀφορμὴν. Διατοῦτο γὰρ τινὲς τοιοῦτοι τὴν τελειότητα ἤδη ἔφθασαν τῆς καθαρότητος, καὶ οὐκ ἔστιν ὥρα ἐν ἣ ἡ κίνησις αὐτῶν ἡ ἐσωτέρα οὐκ ἔστιν ἐν προσευχῇ, ὡς προείπομεν. Καὶ ὅτε παρακύψει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν προσευχῇ αὐτοὺς εὐρίσκει ἀεὶ, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς προσευχῆς ἐκφέρει αὐτοὺς πρὸς θεωρίαν, ἥτις λέγεται πνευματικὴ ὄρασις· οὐ χρήζουσι γὰρ σχήματος μακρᾶς προσευχῆς οὐδὲ *στάσις τάξεως* τῆς πολλῆς λειτουργίας· ἀρκεῖ γὰρ

694 στάσις τάξεως] Syr habet ܫܬܐܝܢ ܬܐܝܝܢ (BD 260, 16-17), ad litt. κατάστασις τάξεως, intell. ὠρισμένην τάξιν

nici când este treaz rugăciunea nu se întrerupe în sufletul lui, ci, fie că mănâncă, fie că bea, fie că doarme, fie că face vreun lucru, bunele miresme și aburii rugăciunii, ca într-un somn adânc, se ivesc fără *osteneală* în inima lui. Iar atunci rugăciunea nu are un timp rânduit, ci lucrează în el în mod ascuns în toate ceasurile, chiar dacă el se odihnește în afara ei⁴⁹, pentru că unul dintre purtătorii de Hristos a numit rugăciune tăcerea

cf. 1 Cor. 10, 31

inc
676 *Ucenicul*: Ce este rugăciunea duhovnicească și cum se învrednicește cineva de ea?

678 *Învățătorul*: [Rugăciunea duhovnicească] sunt *mișcările* sufletești care se împărtășesc de lucrarea Sfântului Duh prin deplina neprihănire și curăție, iar de aceasta se învrednicește un om dintr-o mie. Pentru că ea este o taină a *viețuirii* viitoare, fiindcă firea este înălțată și rămâne nepusă în lucrare de nicio mișcare sau amintire a celor de aici. Atunci sufletul nu se mai roagă cu rugăciune, ci simte lucrurile duhovnicești ale veacului aceleia care întrec *cugetarea* oamenilor și a căror înțelegere o au prin puterea Sfântului Duh. Aceasta este o vedere care are loc înlăuntru *minții*⁵⁰, și nu o *mișcare* sau o căutare a rugăciunii, dar care a primit prilejul din rugăciune. De aceea unii ca aceștia au ajuns deja la desăvârșirea curăției și nu este nicio clipă în care *mișcările* lor cele mai lăuntrice să nu fie în rugăciune, după cum am spus mai înainte. Iar când Duhul Sfânt Se pleacă asupra lor, îi află pururea în rugăciune și din această rugăciune îi duce pe ei la *contemplație*, numită „vedere duhovnicească“. Fiindcă ei nu au nevoie de forma exterioară a unei rugăciuni îndelungate, nici de o oarecare rânduială, pentru că le este de ajuns pomenirea lui Dumnezeu, de la care

αὐτοῖς ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ εὐθὺς αἰχμαλωτίζονται ἐν τῇ ἀγά- 695
 πῃ· ὁμως, τῆς στάσεως τῆς προσευχῆς εἰς τέλος οὐκ ἀμελοῦσιν,
 ἡνίκα τὴν τιμὴν μερίζουσι τῇ προσευχῇ καὶ ἴστανται τοῖς ποσὶν
 εἰς τὰς δεδηλωμένας ὥρας ἐκτὸς τῆς ἀδιαλείπτου.

Atanasie,
 VI 65, 2

Εἶδομεν γάρ τὸν ἅγιον Ἀντώνιον «ἰστάμενον ἐν τῇ εὐχῇ τῆς 700
 ἑννάτης ὥρας, ὅτι ἠσθάνετο τὸν νοῦν αὐτοῦ ὑψωθέντα». Καὶ ἄλ- 261
 λος ἐκ τῶν πατέρων ἐκτείνας τὰς χεῖρας, ἰσταμένου αὐτοῦ ἐν τῇ
 προσευχῇ, ἦλθεν εἰς ἕκστασιν τέσσαρας ἡμέρας, καὶ ἄλλοι πολ-
 λοὶ οὕτως.

Ἀξιοῦται δὲ ὁ ἄνθρωπος ταύτης, ὅταν ἀποδύηται τὴν ἁμαρ- 705
 τίαν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυ-
 ρίου, τῶν ἐναντίων τῆς ἁμαρτίας· ἅς τινὰς ἐντολὰς ἂν τις κατὰ
 τάξιν αὐτῶν χρήσεται, ἐξ ἀνάγκης αὐτῷ γίνεται *τῶν πολλῶν*
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὑπεξελεθῆναι, τουτέστι τὸ σῶμα ἀπεκδύ-
 σασθαι καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ γενέσθαι, ὡς εἰπεῖν, οὐχὶ τὴν φύσιν, 710
 ἀλλὰ τὴν χρεῖαν. Οὐκ ἔστι τις ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ νομοθέτου ἀνα-
 στρεφόμενος καὶ ταῖς ἐντολαῖς χρώμενος, καὶ ὑπέμεινεν ἡ ἁμαρ-
 τία ἐν αὐτῷ· διατοῦτο καὶ ὁ Κύριος *μονὴν παρ' αὐτῷ ποιεῖν*, τῷ
 τὰς ἐντολὰς φυλάξαντι, ὑπέσχετο ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Ἐρώτησις· Ποία ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν καρπῶν τῶν πολλῶν 715
 τοῦ Πνεύματος;

Ἀποκρίσις· Ὅταν τις ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ἐρώτησις· Καὶ πόθεν γινώσκει τις ὅτι ἔφθασεν εἰς ταύτην;

Ἀποκρίσις· Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, 720
 εὐθέως ἡ καρδιά αὐτοῦ κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαμνῶς – ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη,
 ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν ἐξάπτειν δάκρυα –, καὶ τοιοῦτος ὢν,
 οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρῶν, διότι οὐ λείπει αὐτῷ αἰεὶ ὕλη
 φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ 262

708 τῶν πολλῶν] Syr habet $\omega\mu\lambda\delta$ (BD 261, 9) = πάντων τῶν

sunt îndată robiți întru iubire. Dar nu nesocotesc cu totul
 nici starea la rugăciune, când ei, pe lângă rugăciunea lor neîn-
 cetată, dau rugăciunii partea ei de cinstire și stau în picioare
 la ceasurile rânduite.

Am văzut că Marele Antonie, „stând la rugăciunea ceasului
 al nouălea, își simțea *partea înțelegătoare* înălțându-se“. Un al-
 tul dintre Părinți, întinzându-și mâinile pe când stătea la rugă-
 ciune, a ajuns în *uimire* vreme de patru zile, și mulți alții la fel.

Omul însă se învrednicește de aceasta când se dezbracă
 de păcatul dinlăuntru și din afară prin păzirea poruncilor
 Domnului, potrivit păcatului. Dacă cineva folosește aceste
 porunci potrivit rânduiei lor, atunci neapărat ajunge să iasă
 din toate lucrurile omenești, adică să își dezbrace trupul și să
 ajungă în afara lui, ca să zicem așa, dar nu [în afară] de firea
 lui, ci de trebuințele lui. Păcatul nu poate să rămână în cel
 care viețuiește în felul Dăătorului de lege și împlinește po-
 runcile Lui. De aceea și Domnul a făgăduit în Evanghelie că
 Își va face locaș în cel care va păzi poruncile.

cf. In. 14, 23

Ucenicul: Care este desăvârșirea multelor roade ale Duhului?

Învățătorul: Când se învrednicește cineva de iubirea
 desăvârșită a lui Dumnezeu⁵¹.

Ucenicul: Și de unde cunoaște cineva că a ajuns la aceasta?

Învățătorul: Când pomenirea lui Dumnezeu⁵² se mișcă în
cugetarea lui, atunci inima de îndată i se mișcă în iubirea Lui
 și ochii săi varsă lacrimi cu îmbeșugare, pentru că iubirea
 are obiceiul să verse lacrimi când își amintește de cei iubiți⁵³.
 Astfel fiind, niciodată nu este lipsit de lacrimi, pentru că ni-
 ciodată nu îi lipsește materia care îl duce la pomenirea lui
 Dumnezeu, așa încât până și în somn vorbește cu Dumnezeu.
 Fiindcă iubirea obișnuiește să facă astfel de lucruri și aceasta
 este desăvârșirea oamenilor în această viață.⁵⁴

συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γάρ τῃ ἀγάπῃ πράξει τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη 725
 ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ.

Ἐρώτησις· Ἐάν μετὰ τὸν πολὺν κόπον καὶ μόχθον καὶ ἀγῶνα,
 ὃν ἐκτίησατο ὁ ἀνθρώπος, ἀναιδεύηται ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανί-
 ας προσβαλεῖν αὐτῷ, διότι ὕλην ἔλαβεν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν ἀρε- 730
 τῶν αὐτοῦ, καὶ λογίζεται τὸν πολὺν κόπον ὃν ὑπέμεινεν, ἐν τίνι
 κρατήσει τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, καὶ *ἀσφάλειαν* τῇ ψυχῇ αὐτοῦ
 κτήσεται τοῦ μὴ πεισθῆναι αὐτῷ;

Ἀπόκρισις· Ὅταν γνῶσεται ὅτι οὕτως πίπτει ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς
 φύλλον ξηρὸν πίπτει ἐκ δένδρου, τότε γνωρίζει τὴν δύναμιν 735
 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐάν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ ἐκτίησατο τὰς ἀρετὰς
 ταύτας καὶ ὑπέμεινεν ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῷ
 συστειλαί τὸν Κύριον τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐτὸν
 μόνον εἰσελθεῖν μετὰ τοῦ διαβόλου παραχωρεῖ παλαῖσαι καὶ οὐ
 συνέρχεται αὐτῷ ὁ Κύριος ὡς ἔχει ἔθος συνελθεῖν μετὰ τῶν ἀγω- 740
 νιζομένων ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν καὶ συνεργῆσαι, τότε φανεροῦται
 ἡ δύναμις αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ ἡ ἦττα αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπορία αὐτοῦ.

Ἔστι γάρ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ μετὰ *τῶν ἀγίων*, ἐν παντί
 καιρῷ φυλάττουσα αὐτοὺς καὶ ἐνισχύουσα, καὶ ἐν αὐτῇ νικᾷ
 πᾶν τάγμα τῶν ἀνθρώπων, ἐάν ἐν τῷ ἀγῶνι (τῆς σωφροσύνης
 ἢ) τῆς μαρτυρίας καὶ τοῖς παθήμασιν αὐτῆς γένηται ἀνθρώπος, 745
 καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς δυσχερεῖσι τοῖς ὑπὲρ Θεοῦ γινομένοις καὶ
 ταῦτα, δῆλα καὶ φανερά εἰσι καὶ οὐκ ἔχουσι δισταγμὸν. Πῶς γὰρ
 δύναται, *ἵνα ἡ φύσις νικήσῃ* τὴν δύναμιν τῶν γαργαλισμάτων
 τῶν ἀπάυστως ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ἀνθρώπου κινουμένων καὶ λυ- 263
 πούντων αὐτόν, καὶ *νικήσῃ* αὐτούς; Καὶ πῶς ἄλλοι τὴν νίκην
 ποθοῦσι καὶ ἀγαπῶσι, καὶ αὐτοὶ οὐ δύνανται, ἢ νίκα ἀνταγωνί- 750
 ζονται σφοδρῶς, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡττώνται ἐξ αὐτῶν,
 καὶ ἐν πόνῳ καὶ πένθει καὶ μόχθῳ εἰσὶν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν,
 σὺ δὲ εὐκόλως δύνασαι βαστάζειν τὰς δυσκολίας τοῦ σώματος,
 τοσοῦτον δυσχερεῖς οὐσας, καὶ οὐ πολὺ στενοχωρεῖσαι; Καὶ πῶς 755

Ucenicul: Dacă după multa *osteneală*, trudă și luptă pe care
 omul le-a dobândit gândul mândriei năvălește cu nerușinare
 asupra lui, luând materie din frumusețea virtuților lui, și dacă
 omul ia în socoteală multa osteneală pe care a răbdat-o, prin
 ce își va stăpâni gândul și va dobândi paza sufletului său ca să
 nu se încreadă în acel gând?

Învățătorul: Când cineva cunoaște că în acest fel cade de la
 Dumnezeu așa cum cade din pom o frunză uscată, atunci își
 cunoaște puterea sufletului său⁵⁵. Dacă ar fi dobândit aceste vir-
 tuți prin puterea sa și dacă ar fi răbdat toate luptele pentru ele
 după ce Domnul Și-ar fi retras ajutorul Său de la el și ar fi îngă-
 duit ca numai el singur să lupte cu diavolul și nu ar fi mers Dom-
 nul împreună cu el – așa cum are obiceiul să meargă împreună
 cu cei ce luptă în lupta lor și să lucreze împreună cu ei –, atunci
 s-ar fi vădit puterea lui, mai bine zis înfrângerea și neputința lui.

Pentru că pronia lui Dumnezeu este cu omul în toată vre-
 mea, păzindu-l și întărindu-l, și prin ea biruiește orice oaste⁵⁶
 a oamenilor în lupta pentru cugetarea feciorelnică sau pentru
 mărturisire, și în pătimirile pentru ea, și în celelalte greutăți
 răbdate pentru Dumnezeu. Iar acestea sunt arătate și vădite
 fără nicio îndoială. Căci cum poate omul să biruiască puterea
 gândilărilor care se mișcă neîncetat în mădularele sale și îl în-
 tristeză și să le rabde pe acestea? Și cum de alții care doresc și
 iubesc biruința nu pot răbda când sunt războiți cu putere, ci
 sunt înfrânți de ele în fiecare zi și petrec în durere, tânguire și
 trudă pentru sufletele lor, în timp ce tu poți purta cu ușurință
 greutățile trupului, care sunt atât de neplăcute, fără să fi foar-
 te strâmtorat? Altfel cum ar fi cu puțință ca un trup pătimas

731 ἀσφάλειαν] *hoc et φυλακῆν* 742 τῶν ἀγίων] *cum Syroc* سوره (S 24, 46' S 125, 43'
 V 124, 158' V 562, 75'), *Syroc autem habet* سوره (BD 262, 17) = τοῦ ἀνθρώπου 748
 ἵνα... νικήσῃ] *intell. νικήσαι* 750 νικήσῃ] *intell. ὑπομείναι*

ἐνδέχεται ἄλλως, ἐμπαθὲς σῶμα πρὸς τὴν τομὴν τοῦ σιδήρου παλαίειν, καὶ σύνθλασιν μελῶν ὑπομένειν καὶ πᾶν εἶδος κολάσεως, καὶ οὐχ' ἤτιστα ὑπὸ τῶν παθῶν ὁ μὴ δὲ πλιγγὴν ἀκάνθης ὑπομένων κεντοῦσαν τὸν ὄνυχα αὐτοῦ, καὶ ταύτην τὴν ποικιλίαν τῶν βασάνων μὴ αισθανόμενος κατὰ τὸ ἔθος τῆς φύσεως, εἰ μὴ ἑτέρα δύναμις ἐκτὸς τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἐτέρωθεν πρόσεστιν, ἀπειργουσα ἐξ αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν τῶν βασάνων;

Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διελέχθημεν, οὐκ ὀκνητέον καὶ ἱστορίας τινὸς ψυχωφελοῦς ὑπομνησθῆναι, ὑψούσης τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀγωνίσμασι. «Νεώτερός τις ὀνόματι Θεόδωρος, βασανισθείς κατὰ παντός τοῦ σώματος καὶ ἐρωτηθείς ὑπὸ *τινος* 'πῶς ἦσθου τῶν βασάνων', ἀπεκρίθη ὅτι 'ἐν προομίῳ ἦσθάνομην, ὕστερον δὲ εἶδον τινὰ νεανίσκον ἀποσπογγίζοντα τὸν ἰδρωτὰ τοῦ ἀγῶνος μου καὶ ἐνισχύοντά με καὶ παρέχοντά μοι ἀναψυχὴν ἐν τῇ ἀθλήσει μου'». Ὡ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ· πόσον ἐγγίζει ἡ χάρις αὐτοῦ τοῖς ἀθλοῦσι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ὑπομένειν μετὰ χαρᾶς ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ πάθη. Μὴ ἀγνωμονήσης εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τὴν πρὸς σέ γενομένην, ὦ ἄνθρωπε. Ἐὰν λοιπὸν δηλὸν ἐστὶν ὅτι οὐχὶ σὺ εἶ ὁ νικῶν, ἀλλ' ὑπάρχεις ὥσπερ ὄργανον, καὶ ὁ Κύριος ἐστὶν ὁ νικῶν ἐν σοί, καὶ σὺ λαμβάνεις τὸ ὄνομα τῆς νίκης δωρεάν, τίς οὖν ὁ κωλύων σε ἐν παντί καιρῷ τὴν αὐτὴν δύναμιν αἰτεῖν καὶ νικῆσαι καὶ ἐγκωμιασθῆναι καὶ τῷ Θεῷ ἐξομολογήσασθαι; Οὐκ ἤκουσας ἄρα, ὦ ἄνθρωπε, πόσοι ἀθλεῖται ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ ἐκ τοῦ *ὑψους* τῶν ἡμερῶν, ἐκ τοῦ ὑψους τῶν ἀνταγωνισμάτων αὐτῶν πεπτῶκασι, πρὸς τὴν χάριν ταύτην ἀγνωμονήσαντες;

Καθόσον πολλαὶ εἰσι καὶ διάφοροι αἱ τοῦ Θεοῦ δωρεαὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, κατὰ τοσοῦτον διαίρεσεις εἰσὶν ἐν τοῖς δεκτικοῖς πρὸς ἀναλογία τῶν δεχομένων αὐτάς· καὶ ἔστι μικρότης

cf. Socrate,
HE III, 19.9

767 τινος] Syror habet ⲉⲙⲉⲛⲟⲓ (BD 264, 7) = Ρουφίνου

să lupte împotriva tăişului sabiei și să rabde zdrobirea mădurelor și toate felurile de chinuri? Și cum acela care nu poate răbda rana făcută de un spin înfipt sub unghie nu este biruit de pătimitiri, iar această felurime de chinuri nu o simte potrivit cu rânduiala firii, dacă la puterea sa firească nu i s-ar adăuga din afară o altă putere, venită de altundeva, care îndepărtează de la el tăria chinurilor?

Și pentru că am vorbit despre pronia lui Dumnezeu, nu trebuie să ne lenevim să amintim o istorisire folositoare de suflet, care îl înalță pe om în lupte. „Un tânăr oarecare, pe nume Teodor, chinuit în tot trupul și întrebat de Rufin: «Cum ai simțit chinurile?», a răspuns: «La început le-am simțit, dar apoi am văzut un tânăr care-mi ștergea sudoarea luptei, întărindu-mă și odihnindu-mă în lupta mea.»“ O, îndurărilor lui Dumnezeu! Cât de mult se apropie harul Lui de cei care se luptă pentru numele Lui, ca să rabde cu bucurie pătimirile pentru El! Să nu fii nerecunoscător față de pronia lui Dumnezeu cea pentru tine, o, omule! Așadar, dacă este un lucru vădit că nu tu ești cel ce biruiești, ci ești ca un instrument, Domnul fiind Cel ce biruiește în tine, iar tu primești în dar numele biruitoarelor, atunci cine te împiedică să ceri în toată vremea această putere ca să învingi și să fii laudat și să te mărturisești lui Dumnezeu? Oare nu ai auzit, o, omule, câți luptători de la începutul lumii și de la începutul zilelor au căzut de la înălțimea luptelor lor fiindcă nu au fost recunoscători față de acest har?

Pe cât sunt de mari și de felurite darurile lui Dumnezeu față de neamul omenesc, pe atât sunt de mari deosebirile între cei care le primesc, după măsura celor care le primesc. Și există o micime și o mărime în daruri, chiar dacă toate sunt

cf. I Împ. 2, 7

779 ὑψους¹] trad. litt. e Syr ⲉⲙⲉⲛⲟⲓ (BD 265, 2), intell. ἀρχῆς

καὶ μεγαλειότης ἐν ταῖς δωρεαῖς, εἰ καὶ πᾶσαι εἰσὶν ὑψηλαὶ καὶ θαυμασταί, ἀλλ' ἔστι μία ὑπερβάλλουσα τὴν ἄλλην ἐν δόξῃ καὶ ἐν τιμῇ, καὶ βαθμὸς ἐστὶν ὑπερέχων βαθμοῦ. Καὶ πάλιν, τὸ ἀφιερῶσαι τινὰ ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τὸ πολιτεύσασθαι ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τοῦτο ἐν ἐστί τῶν μεγάλων χαρισμάτων τοῦ Χριστοῦ. Πολλοὶ γάρ τῆς χάριτος ταύτης ἐπιλαθόμενοι, ὅτι ἤξιωθησαν ἀφορισθῆναι ἐκ τῶν ἀνθρώπων *καὶ τῷ Θεῷ ἀφιερωθῆναι* καὶ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ λήπτορες γενέσθαι καὶ ἐκλεχθῆναι καὶ διακονίας καὶ λειτουργίας τοῦ Θεοῦ ἀξιωθῆναι, καὶ ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσαι τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ὑπὲρ τούτων, ἐξέκλιναν εἰς ὑπερηφανίαν καὶ ὑψηλοφροσύνην· καὶ οὐχὶ ὡς λαβόντες τὴν χάριν τῆς λειτουργίας λειτουργῆσαι αὐτῷ ἐν καθαρᾷ πολιτεία καὶ πνευματικῇ ἐργασίᾳ εἰσὶν, ἀλλ' ὡς τῷ Θεῷ χάριν ποιούντες οὕτως λογίζονται, ἀντὶ τοῦ λογίσασθαι ὅτι *προσελάβετο* αὐτοὺς ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ οἰκείου αὐτοῦ ἀπειργάσατο εἰς γνῶσιν τῶν μυστηρίων αὐτοῦ. Καὶ οὐ τρέμουσιν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς αὐτῶν ταῦτα διαλογιζόμενοι, μάλιστα θεασάμενοι τοὺς πρὸ αὐτῶν ταῦτα λογισμένους, πῶς ἐξαίφνης ἦρθη ἐξ αὐτῶν τὸ ἀξιωμα καὶ πῶς ἀπέρριψεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἐκ τῆς μεγίστης ἧς εἶχον δόξης καὶ τιμῆς, καὶ ἐξέκλιναν εἰς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσελγείαν καὶ εἰς αἰσχουρίαν κτηνώδει τρόπῳ. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, οὐδὲ ἀδιαλείπτως ἐμνημόνεον τοῦ δεδωκότος αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ λειτουργεῖν αὐτῷ καὶ ἔνδον τῆς βασιλείας αὐτοῦ γενέσθαι καὶ ὁμοδαίτους τῶν ἀγγέλων εἶναι καὶ τῇ ἀγγελικῇ πολιτεία αὐτῷ προσελάσασθαι, ἀπέρριψεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτῶν καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν τὴν ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, ὅτι οὐκ αὐτῶν ἦν ἡ δύναμις ἐκείνη, τὸ ὑπομεῖναι ἐν εὐτάκτοις πολιτείαις καὶ μὴ ὀχληθῆναι παρὰ τῆς βίας τῆς φύσεως καὶ τῶν δαμόνων καὶ λοιπῶν ἄλλων ἐναντιωμάτων, ἀλλὰ δύναμις ἦν αὐτοῦ τῆς χάριτος ἐνεργοῦσα ἐν αὐτοῖς. Ἄπερ ὁ κόσμος χωρῆσαι ἢ ἀκούσαι

înalte și minunate, însă unul îl întrece pe altul în slavă și cinste, și o treaptă este mai presus de altă treaptă. Și, iarăși, faptul că cineva se afierosește lui Dumnezeu și că viețuiește în virtute este și aceasta una dintre marile harisme ale lui Hristos. Fiindcă mulți, uitând de acest har — anume că au fost învredniciți ca Dumnezeu să-i despartă de oameni și să primească harismele Lui, să fie aleși și să se învrednicească de slujirea și liturghia lui Dumnezeu —, în loc să-I mulțumească neîncetat lui Dumnezeu cu gura lor pentru acestea, s-au plecat spre mândrie și spre înaltă cugetare. Și nu Îi slujesc cu o *viețuire* curată, ca unii care au primit harul liturghiei ca să-I liturghisească și au o lucrare duhovnicească, ci li se pare că Îi fac ei un hatâr lui Dumnezeu, în loc să cugete că El i-a ales dintre oameni și că i-a făcut casnicii Săi pentru cunoașterea tainelor Lui. Și nu tremură din tot sufletul lor când se gândesc la acestea, mai ales când îi văd pe cei de dinaintea lor care au cugetat la ele că li s-a luat dintr-odată vrednicia și că Domnul i-a lepădat, într-o clipeală de ochi, din prea marea slavă și cinste pe care le aveau și că au căzut în necurăție și în desfrânare și în fapte de rușine într-un fel dobitocesc. Însă, pentru că nu și-au cunoscut puterea lor, nici nu își aminteau neîncetat de Cel ce le-a dat harul să-I liturghisească și să se afle înăluntru Împărăției Lui și să petreacă împreună cu îngerii și să înainteze spre El prin *viețuirea* îngerească, i-a lepădat din lucrarea lor și le-a arătat prin schimbarea *viețuirii* lor din isihie că nu era a lor acea putere de a răbda într-o *viețuire* bine rânduită și de a nu fi tulburați de sila firii, de demoni și de celelalte împotriviți, ci era puterea harului Lui care lucra în ei. Pe acestea

cf. 1 Cor. 12, 31

cf. 1 Cor. 2, 13

790 καὶ... ἀφιερωθῆναι] Syr habet <α> (BD 265, 12) = ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
796 προσελάβετο] intell. προσέλαβεν

οὐ δύναται διὰ τὴν δυσκολίαν αὐτῶν, οὗτοι δὲ καιρὸν πολὺν ὑπέμειναν ἐν αὐτοῖς καὶ οὐχ' ἠττήθησαν, ἐπεὶ ἦν δύναμις τις ἀκολουθοῦσα αὐτοῖς, ἵκανοῦσα ἐν πᾶσι βοηθῆσαι αὐτοῖς καὶ ἐν πᾶσι διαφυλάξαι αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ ἐπελάθοντο ταύτης τῆς δυνάμεως, ἐπληρώθη ἐν αὐτοῖς ὁ λόγος ὁ εἰρημένος· *Καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει τὸν δεσπότην αὐτῶν, τὸν συνάψαντα τὸν χοῦν τῆ λειτουργίας τῆ πνευματικῆ, παρέδωκεν αὐτούς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ τὴν ἀτιμίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἀπέλαβον.*

Ἐρώτησις· Εἰ ἄρα ἔστι τις, ἥνικα τολμήσει, διόλου παρανατὰ ἀποτασσόμενος τῆ συνοικίῃσι τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξαίφνης ἐξερχόμενος εἰς ἔρημον ἀοίκητον καὶ φοβερὰν μετὰ ζήλου ἀγαθοῦ, ἄρα τούτου χάριν λιμῶ ἀποθνήσκει διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς σκέπης καὶ τῶν λοιπῶν χρειῶν;

Ἀπόκρισις· Ὁ ἐτομιάσας τοῖς ζωοῖς, πρὸ τοῦ πλάσαι αὐτά, κατοικητήρια, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν χρειῶν αὐτῶν ποιούμενος, οὐ μὴ παρίδη τοὺς φοβουμένους αὐτόν, ἐξαίρετως τοὺς ἀπλῶς καὶ ἀπεριέργως ἀκολουθήσαντας αὐτῷ. Ὁ τῷ Θεῷ ἀνατιθέμενος τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐν ἅπασιν, οὐδέποτε μεριμνᾷ περὶ τῆς χρείας τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῆς κακοπαθείας αὐτοῦ, ἀλλὰ ποθεῖ τοῦ μὴ ἐμμεῖναι ἐν τῷ ῥύπῳ τῆς πολιτείας καὶ (μὴ) ὑπομεῖναι τὴν ζωὴν τῆς ταπεινώσεως ὡς δειλιῶν τὰς θλίψεις· ἀλλ' ὡς ἡδέα καὶ γλυκέα λογίζεται τὴν ἄλλοτριώσιν ὄλου τοῦ κόσμου διὰ τὴν καθαρότητα τῆς πολιτείας, μοχθῶν μεταξὺ βουνῶν καὶ ὄρεων, καὶ ὡς πλάνος γίνεται ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ μὴ καταδεχόμενος ἀναπαύεσθαι σωματικῶς καὶ ζῆσαι ζωὴν πεπληρωμένην ῥύπων, καὶ *ἥνικα παραδώσει* ἑαυτὸν εἰς θάνατον καθ' ἐκάστην ὥραν ἵνα μὴ στερηθῆ τῆς καθαρᾶς πολιτείας (ὑπὲρ) τοῦ Θεοῦ· αὐτῷ ἢ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς φυλάξει ἐν τῇ καθαρότητι αὐτοῦ καὶ ἀγίασαι ἡμᾶς τῷ ἁγιασμῷ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος εἰς τιμὴν τοῦ ὀνόματος

lumea nu le poate cuprinde, nici auzi din cauza greutății lor, dar ei le-au răbdat multă vreme și nu au fost înfrânți, fiindcă o putere anume îi urma, destoinică să-i ajute în toate și să-i păzească în toate. Dar pentru că au uitat de această putere, s-a împlinit cu ei cuvântul care spune: „Precum n-au încercat să-L aibă pe Dumnezeu întru cunoștință“, pe Stăpânul lor, pe Cel care a unit țărâna cu liturghia firilor duhovnicești⁵⁷, i-a lăsat în seama minții lor neîncercate și necinstei care li se cuvenea, luând răsplata cuvenită rătăcirii lor.

Rom. 1, 28

cf. Rom. 1, 26-28

Ucenicul: Dacă cineva îndrăznește să se lepede cu totul de împreună-locuirea cu oamenii și iese, ca Adam⁵⁸, în pustia cea nelocuită și înfricoșătoare cu bună râvnă, este cu puțință ca din această pricină să moară de foame, din lipsa unui acope-rământ și a celorlalte lucruri de trebuință?

Învățătorul: Cel care a pregătit sălaşuri pentru fiarele sălbătice încă înainte de a le crea și S-a îngrijit și de cele care le sunt de trebuință nu îi va trece cu vederea pe cei ce se tem de El, mai ales pe cei care Îi urmează cu simplitate și fără iscodire. Cel ce și-a încredințat voia sa întru toate lui Dumnezeu nu se îngrijește niciodată de trebuința trupului său, de truda și de reaua lui pătimire, ci dorește să nu stăruie în întinăciunea viețuirii și să nu ducă viața de smerenie ca unul căruia îi este frică de necazuri, ci socotește plăcută și dulce înstrăinarea de toată lumea, săvârșită pentru curăția *viețuirii*, ostentindu-se printre dealuri și munți, încât ajunge ca unul care rătăcește în patria dobitoacelor necuvântătoare, fără a primi să se odihnească trupește și să trăiască o viață plină de întinăciuni, dându-se pe sine morții în fiecare ceas ca să nu fie lipsit de *viețuirea* curată pentru Dumnezeu. Lui fie slava și cinstea și El să ne păzească

840 ἥνικα παραδώσει| Syroc habet (S 24, 48' V 125, 45' V 124, 161' V 562, 76') = παραδίωιν, Syror autem habet (BD 267, 12) = ὑποβάλλω

αὐτοῦ, τοῦ δοξάσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν καθαρότητι εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

inc Εἶπε τις τῶν ἁγίων ὅτι «γίνεται τὸ σῶμα φίλος τῆς ἁμαρτίας
φοβούμενον τοὺς πειρασμούς, ἵνα μὴ στενωθῆ καὶ ἀποθάνῃ ἐκ
τῆς ζωῆς αὐτοῦ»· διαποῦτο καταναγκάζει αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἀποθανεῖν· *γινώσκει* γὰρ ὅτι ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ οὐ νικᾷ
τὴν ἁμαρτίαν. Εἴ τις θέλει, ἵνα κατοικήσῃ ἐν αὐτῷ ὁ Κύριος, τὸ
σῶμα αὐτοῦ βιάζεται καὶ λειτουργεῖ τῷ Κυρίῳ καὶ δουλεῖ ἐν
ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Πνεύματος ταῖς γεγραμμέναις ἐν τῷ ἀποστό-
λῳ, καὶ φυλάττει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐργῶν τῆς σαρκός,
ὧν ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος. Σῶμα δὲ συμμεμιγμένον τῇ ἁμαρτίᾳ,
ἀναπαύεται ἐν τοῖς ἐργοῖς τῆς σαρκός καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ
οὐκ ἀναπαύεται ἐν τοῖς καρποῖς αὐτοῦ· ὅτε γὰρ ἀσθενεῖ τὸ
σῶμα ἐν νηστεία καὶ ταπεινώσει, ἡ ψυχὴ ἐνδυναμιοῦται πνευματι-
κῶς ἐν τῇ προσευχῇ. Ἔθος ἔχει τὸ σῶμα, ὅταν στενωθῆ πολλαχῶς
ἐν θλίψει τῆς ἡσυχίας καὶ ὑστερηθῆ καὶ δεηθῆ, ὥστε ἐγγίζειν τοῦ
ἀποθανεῖν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τότε παρακαλεῖ σε λέγων· “Ἄφες με
ὀλίγον, ἵνα συμμέτρως πολιτεύσωμαι· ἄρτι ὀρθοποδῶ, διότι ἐπει-
ράσθην τῶν τοιούτων κακῶν. Καὶ ὅταν ἀναπαύσῃς αὐτὸ ἐκ τῶν
θλίψεων καὶ παράσχῃς αὐτῷ μικρὰν ἄνεσιν, διότι συνεπάθησας
αὐτῷ, καὶ κἂν πρὸς μικρὸν ἀναπαύσῃ, τότε ψιθυρίζεις σοι *κολα-
κευτικῶς* μικρὸν μικρόν, ἕως ἂν ποιήσῃ σε ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς ἐρη-
μου – πάνυ γὰρ εἰσὶ τὰ κολακεύματα αὐτοῦ ἰσχυρά – καὶ λέγει
σοι” Δυνάμεθα καλῶς πολιτεύσασθαι καὶ πλησίον τοῦ κόσμου
πολλὰ γὰρ ἐπειράθημεν· δυνάμεθα οὖν ἐν οἷς ἐσόμεν ἐκείσε πο-
λιτεύεσθαι. Δοκίμασόν με μόνον, καὶ ἐὰν οὐ γίνωμαι ὡς θέλεις,
δυνάμεθα ὑποστρέψαι· ἰδοὺ ἡ ἔρημος οὐ φεύγει ἐξ ἡμῶν. Μὴ οὖν
πιστεύσῃς αὐτῷ, κἂν σφόδρα παρακαλέσῃ καὶ ὑποσχέσῃς πολλὰς

849 γινώσκει] *intell.* γινώσκεται 852 ταῖς ἐντολαῖς] *Syr* habet *ܩܘܪܕܐ* (BD 267, 21) τοῖς
καρποῖς 856 οὐκ... αὐτοῦ] *Syr* habet *ܩܘܪܕܐ ܕܥܘܬܘܬܐ* (BD 268, 2) = ἀναπαύεται

întru curăția Lui și să ne sfințească cu sfințirea Sfântului Său
Duh, spre cinstea numelui Său, ca numele Lui să fie slăvit
întru curăție în vecii vecilor! Amin.

Zis-a⁹⁹ unul dintre sfinți că „trupul fricos în încercări se
face prietenul păcatului ca să nu fie strâmtorat și să moară”.
De aceea Însuși Duhul Sfânt îl silește să moară, pentru că se
știe că, dacă nu va muri, nu va birui păcatul. Dacă cineva vrea
ca Domnul să locuiască în el, își silește trupul și Îi liturghiseș-
te Domnului și Îi slujește prin roadele Duhului, despre care
stă scris în Apostol, și își păzește sufletul de „faptele trupului”,
despre care a scris Apostolul. Trupul amestecat cu păcatul se
odihnește în faptele trupului, iar Duhul lui Dumnezeu Se
odihnește în roadele Sale. Fiindcă atunci când trupul slăbește
prin post și smerenie, sufletul prinde, duhovnicește, puteri
prin rugăciune. Trupul, atunci când este strâmtorat cu mul-
tele feluri de necazuri ale isihiei, când este lipsit și în nevoi,
încât se apropie de moarte, are obiceiul să te roage, zicând:
„Îngăduie-mi puțin ca să viețuiesc măsurat! De-acum înainte
pășesc drept, pentru că am fost încercat prin astfel de rele.”
Iar când îl odihnești de necazuri și îi îngădui puțină tihnă,
pentru că ți-e milă de el, și se odihnește fie numai puțin,
atunci îți șoptește liniștit, încet-încet, până când te face să ieși
din pustie – pentru că lingușirile lui sunt foarte puternice – și
îți zice: „Putem să viețuim bine și aproape de lume, pentru
că am fost încercați mult. Așadar, putem să viețuim în cele în
care ne aflăm. Pune-mă doar la încercare și, dacă nu voi fi pre-
cum voiești, ne putem întoarce. Iată, pustia nu fuge de noi!”
Să nu-l crezi așadar, chiar dacă te va ruga foarte mult și îți va

cf. Gal. 5, 19

cf. Gal. 5, 22-23

ἐν τοῖς καρποῖς αὐτοῦ (*cf. Gal. 5, 22-23*)

864 κολακευτικῶς] *Syr* habet *ܕܥܘܬܘܬܐ* (BD 268, 9) = ἡσυχως

ποιήση, διότι οὐ ποιεῖ ἄ εἶπε. Μετὰ τὸ δοῦναι σε αὐτῷ τὴν αἰτησιν αὐτοῦ, ῥίπτει σε εἰς μεγάλα πτώματα, ἐξ ὧν οὐ δύνη ἀναστῆναι καὶ ἐξελεθῆν ἐξ αὐτῶν. Ὅταν ἀκηδιάσης ἐκ τῶν πειρασμῶν καὶ χορτασθῆς ἐξ αὐτῶν, εἶπέ αὐτῷ· “Σὺ πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν αἰσχρὰν ζωὴν ἐπιθυμεῖς.” Καὶ ἐὰν εἴπη σοι· “Ἀμαρτία μεγά- 875
λη ἐστὶ τὸ φονεῦσαι ἑαυτόν”, εἶπέ σὺ αὐτῷ· “Φονεῦω ἑαυτόν, δι-
ότι οὐ δύναμαι ἀκαθάρτως ζῆσαι. Ἀποθάνω ὧδε, καὶ μὴ πάλιν
θεάσωμαι τὸν θάνατον τὸν ἀληθινὸν τῆς ψυχῆς μου, τὸν ἐκ τοῦ 269
Θεοῦ. Συμφέρει μοι, ἵνα ἀποθάνω ὧδε ὑπὲρ τῆς ἀγνείας, καὶ μὴ 880
κακὴν ζωὴν ζῆσω ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸν θάνατον τοῦτον προαιρέ-
σει ἐξελεξάμην ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἀποκτενῶ ἑαυτόν, διότι
ἡμάρτηκα τῷ Θεῷ, καὶ μηκέτι αὐτόν παροργίσω. Τί θέλω ζωὴν
ἀπέχουσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ; Τὰς κακώσεις ταύτας ὑπομένω, ἵνα μὴ
ἄλλοτριωθῶ ἐκ τῆς ἐπουρανίου ἐλπίδος. Ποίαν ὠφέλειαν
ἔχει ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐμῆς ζωῆς τῆς ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν 885
ἐν αὐτῷ ζῆσω κακῶς καὶ
παροργίσω αὐτόν;”

face multe făgăduințe, pentru că nu face ceea ce a spus. După ce îi împlinești cererea, te aruncă în mari căderi, din care nu vei putea să te ridici și să ieși. Când te cuprinde akedia din cauza ispitelor și te vei fi săturat de ele, spune-i: „Tu dorești iarăși necurăția și viața de rușine.” Și dacă îți va spune: „Este un păcat mare să te omori”, tu să-i spui: „Mă omor pentru că nu pot să trăiesc în chip necurat. Mor aici și nu voi mai vedea moartea cea adevărată a sufletului meu, adică [lepădarea] de la Dumnezeu. Îmi este de folos să mor aici pentru neprihănire, și nu să duc o viață rea în lume. Am ales moartea aceasta în mod liber și cumpănit, pentru păcatele mele. Mă omor pentru că am păcătuit față de Dumnezeu și nu Îl voi mai mânja. De ce să vreau o viață depărtată de Dumnezeu? Rabd aceste necazuri ca să nu mă înstrăinez de nădejdea cerească.

Ce folos are Dumnezeu de viața mea în cele de aici dacă o voi trăi rău și Îl voi mânja?⁶⁰

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος ΚΗ

*Περὶ διαφόρων τρόπων τοῦ πολέμου τοῦ ἐκ τοῦ διαβόλου
πρὸς τοὺς ἐν τῇ στενῇ ὁδῷ τῇ ὑπερεχούσῃ τὸν
κόσμον πορευομένους*

Ἔχει ἔθως πάλιν ὁ διάβολος, ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν, τοῖς ἐν τῷ ἀγῶνι 1
τούτῳ κατιοῦσι, μηχανικῶς διαίρειν τὰς πάλας αὐτοῦ κατ'
αὐτῶν. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ὄπλων αὐτῶν καὶ τῶν σκοπῶν
τῶν προσώπων ἀλλάσσει τὸν τρόπον τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ.

Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ὄντας ραθυμούς τῇ προαιρέσει θεωρεῖ καὶ 5
ἐν τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν ἀσθενεῖς, καὶ ἐξ ἀρχῆς σφοδρῶς πολεμεῖ
αὐτούς, ὥστε ἐγείρειν κατ' αὐτῶν πειρασμοὺς στερεοῦς καὶ ἰσχυ-
ροῦς, ὅπως γεύσασθαι αὐτούς ποιῆση τῶν τρόπων τῆς πονηρίας
αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ, ἵνα ἐκ τοῦ πρώτου ἀγῶνος κατὰ-
σχη αὐτούς δειλία, καὶ φανῇ αὐτοῖς ἡ ὁδὸς αὐτῶν τραχεῖα καὶ 10
δύσβατος καὶ εἴπωσιν οὕτως: “Ἐάν καὶ ἡ ἀρχὴ οὕτως δυσχερὴς 270
καὶ σκληρὰ, ἕως τοῦ τέλους αὐτῆς τίς ὑποφέρει ἀπαντῆσαι τοῖς
ἀγῶσι τοῖς πολλοῖς, τοῖς ἐν μέσῳ αὐτῆς τεταγμένοις;” Καὶ ἔκτοτε
οὐ δύνανται πάλιν στήναι ἢ ἐλθεῖν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ἀλλ' οὐδὲ
πρὸς ἄλλο τί ἰδεῖν ἐκ τῆς ἐπειξεως τῆς φροντίδος τῆς περὶ τού- 15
των. Καὶ πρὸς ὀλίγον σφίγγει τὸν πόλεμον αὐτοῦ ὁ διάβολος πρὸς
αὐτούς, ἵνα οὕτως φύγωσι, μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρα-
χωρῶν αὐτῷ ἰσχύειν κατ' αὐτῶν, ἐν μηδενὶ αὐτοῖς βοηθῶν, διότι
ἐν δισταγμῷ καὶ ψυχρότητι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Κυρίου εἰσηλθον-
λέγει γάρ, *Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς καὶ 20*
κωλύει τὴν χεῖρα ἐκ τοῦ αἵματος, καὶ πάλιν Ἐγγὺς Κύριος τοῖς
φοβουμένοις αὐτόν. Ἄνευ γὰρ φόβου καὶ ψυχρότητος, ἀπαντῆσαι

Cuvântul 28*

*Despre diferitele feluri de război din partea diavolului
împotriva celor care umblă pe calea strămtă,
cea mai presus de lume*

Diavolul, potrivnicul nostru, are vechiul obicei de a-și îm-
părți cu măiestrie atacurile împotriva celor care se pogoară¹ la
lupta aceasta. El își schimbă felul luptei după felul armelor lor
și după felurile urmărite de diferite persoane.

Pe cei pe care îi vede că au voința slabă² și că sunt neputin-
cioși în gânduri îi războiește de la început cu tărie, așa încât să
ridice împotriva lor ispite tari și puternice, așa încât să-i facă
să guste din felurile răutății lui încâ de la începutul căii, ca să-i
cuprindă frica de la prima luptă și să li se pară calea lor aspră
și greu de umblat și să zică astfel: „Dacă începutul este atât de
greu și de aspru, cine va putea răbda până la sfârșitul ei, ca să
înfrunte luptele cele multe așezate la mijlocul cursului ei?” Iar
de atunci nu mai pot să stea sau să înainteze, dar nici să priveas-
că spre altceva, din cauza apăsării grijii pentru acestea. Diavolul
își strânge puțin câte puțin războiul împotriva lor ca să fugă.
Dar mai degrabă Dumnezeu Însuși este Cel care îi îngăduie să
aibă putere împotriva lor, neajutându-le cu nimic, pentru că au
intrat în lupta pentru Domnul cu îndoială³ și răceală. Căci zice:
„Blestemat să fie tot cel ce face lucrurile Domnului cu trândă-
vie și își împiedică mâna lui de la sânge.” Și iarăși: „Aproape

lec. 48, 10

* Aici începe Cuvântul 51 în FR 10 și Memra 36 în BD.

ἀπὸ *οἰήσεως καὶ ἐπάρσεως* ἢ λογισμοῦς διαταγμοῦ καὶ διφυ-
 χίας. Τοὺς τοιούτους ὁ διάβολος ἐξαιτεῖται τοῦ πειράσαι· τοὺς
 δὲ ἀρχαρίους καὶ ἀπλοῦς καὶ ἀπειροὺς οὐκ ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ
 Θεοῦ, ὥσπερ τοὺς ἀγίους καὶ μεγάλους, τοῦ πειράσαι αὐτούς, διό-
 τι γινώσκει ὅτι οὐ παραχωρεῖ αὐτούς ὁ Θεὸς πεσεῖν εἰς τὰς χειρας
 αὐτοῦ – οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι οὐχ' ἱκανοῦσι πρὸς τοὺς πειρασμοὺς
 τοῦ διαβόλου –, εἰ μὴ σχώσι μίαν αἰτίαν ἐκ τῶν αἰτιῶν ὧν προεῖ-
 πον, καὶ τότε ἡ δύναμις τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ μακρύνεται ἐξ
 αὐτῶν. Οὗτός ἐστιν ὁ εἰς τρόπον τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου.

Τρόπος δευτέρος τῶν πολέμων τοῦ διαβόλου

Οὗς δὲ ἀνδρείους καὶ δυνατοὺς θεωρεῖ ὁ διάβολος, καὶ τὸν
 θάνατον εἰς οὐδὲν λογιζομένους, καὶ ἐν μεγάλῳ ζήλῳ ἐξεληθόντας,
 καὶ εἰς πάντα πειρασμὸν καὶ θάνατον ἐκδεδωκότας ἑαυτούς, καὶ
 καταφρονοῦντας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ σώματος καὶ
 πάντων τῶν πειρασμῶν, τούτοις οὐκ ἀπαντᾷ παραυτίκα ὁ διά-
 βολος, οὐδὲ δεικνύει ἑαυτὸν τούτοις ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ συστέλλει
 ἑαυτὸν καὶ τόπον δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀπαντᾷ αὐτοῖς *πρὸς
 τὴν πρώτην ὁρμὴν αὐτῶν*, οὐδὲ παρατάσσεται πρὸς αὐτούς εἰς
 πόλεμον· γινώσκει γὰρ ὅτι πᾶσα ἀρχὴ θερμοτέρα ὑπάρχει τοῦ
 πολέμου, καὶ οἶδεν ὅτι πολὺν ζήλον ἔχει ὁ ἀγωνιστὴν, καὶ ὅτι
 οὐχ' ὡς ἔτυχε νικῶνται οἱ ζηλωταὶ τῶν πολεμιστῶν. Καὶ οὐχὶ ὡς
 δειλιῶν ὁ διάβολος ποιεῖ τοῦτο, *ἀλλ' ἐκ τῆς περικειμένης αὐτοῖς
 θείας δυνάμεως τῆς φοβεριζούσης αὐτόν*. Ἄλλ' ὅσον θεωρεῖ
 αὐτούς οὕτως, οὐ τολμᾷ προσπαῦσαι αὐτοῖς, ἕως ὅτε ἴδῃ αὐτούς
 ψυχανθέντας ἀπὸ τοῦ ζήλου αὐτῶν καὶ ἀπορρίψαντας τὰ

* Aici începe *Cuvântul* 52 în *FR* 10.

51 οἰήσεως... ἐπάρσεως] *Syr habet* *ܥܣܘܟܐ* (BD 271, 11) = μετεωρισμοῦ/ρεμβασιμῶ 67-68
 πρὸς... αὐτῶν] *Syr habet* *ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ* (BD 272, 1) = ἐν τῇ ὁρμῇ αὐτοῦ τῇ πρώτῃ
 72-73 ἀλλ'... αὐτόν] *Syr habet* *ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ*

Pe unii ca aceștia diavolul îi cere ca să-i ispitească. Dar pe
 cei începători, simpli și lipsiți de experiență, nu îi cere de la
 Dumnezeu ca să-i ispitească, așa cum o face cu sfinții și cu cei
 mari, deoarece cunoaște că Dumnezeu nu îngăduie ca aceștia
 să cadă în mâinile lui, fiindcă Dumnezeu știe că ei nu sunt la
 măsura de a fi ispitiți de diavolul, decât dacă vor avea vreuna
 din pricinile despre care am vorbit mai înainte, iar atunci pu-
 terea ocrotirii lui Dumnezeu se îndepărtează de la ei. Acesta
 este primul dintre felurile de război ale diavolului.

*Al doilea fel al războaielor diavolului**

Însă diavolul nu îi întâmpină de îndată și nici nu se arată
 multă vreme celor pe care îi vede că sunt plini de bărbăție și
 puternici, că socotesc moartea ca nimic, că ies din lume cu
 o mare râvnă, că se predau pe ei înșiși la toată încercarea și
 moartea, că disprețuiesc viața, lumea și trupul și toate ispitele.
 Diavolul se înfrânează pe sine și le face loc acestora fără să-i
 întâmpine de la primul lor avânt, nici nu intră în război cu
 ei. Fiindcă știe că tot începutul războiului este mai fierbinte și
 că luptătorul are multă râvnă și că aceia dintre luptători care
 au mai multă râvnă nu pot fi biruiți oricum. Diavolul nu face
 aceasta din frică, ci pentru că vede acea putere dumnezeiască
 arzătoare pe care ei o poartă, până când leapădă de bunăvoie,
 puțin câte puțin, plinătatea ei, fiindcă își pun încrederea în ei
 înșiși. Dar, cât timp îi vede pe ei în acest fel, nu îndrăznește
 să se atingă de ei, până când nu vede că li s-a răcit râvna și că

ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ ܥܘܟܘܟܐ (BD 272, 5-7) = ἀλλὰ ἐκείνην τὴν
 ἀναφλέγουσαν αὐτοῦς θεῖαν δύναμιν διὰ τὸ πλήρωμα, ὃ φέρουσιν, ἕως ἂν ἐκουσίως
 ἀπορρίψωσιν αὐτὸ κατὰ μικρὸν μικρὸν, πεποιωτές ἑαυτοῖς

ὄπλα, ἅπερ ἠτοίμασαν ἑαυτοῖς *ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν*, ἐν τῇ
 ἀλλοιώσει τῶν θείων λογίων καὶ τῶν μνημῶν τῶν συνεργοῦσάν
 καὶ βοηθουσῶν αὐτοῖς· καὶ προσέχει εἰς τὸν καιρὸν τῆς ῥαθυμί-
 ας αὐτῶν. Καὶ ὅτε στραφῶσι μικρὸν ἐκ τῶν πρώτων λογισμῶν
 αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἄρχονται ἐφευρίσκειν ἐφευρέσεις
 τῆς ἥτιης αὐτῶν ἐκ τῶν κολακευμάτων τοῦ φρονήματος αὐτῶν 80
 τῶν βρύντων ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν αὐτοὶ ὀρῦσσοι βό-
 θρον ἀπωλείας ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν λο-
 γισμῶν, τοῦ ἐκ τῆς ὀκνηρίας γινομένου ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν,
 ἀφ' ὧν ἢ ψυχρότης ἐβασίλευσεν ἐν αὐτοῖς.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ διάβολος οὐχ' ἔκουσίως ποιεῖ, ἥνικα ἐμποδί- 85
 ζεται τοῦ πολεμεῖν αὐτούς, ἢ ὡς φειδόμενος αὐτῶν *οὐδὲ αἰσχυ-
 νόμενος παρ' αὐτῶν*· εἰς οὐδὲν γὰρ ἔχει αὐτούς. Ἀλλὰ λογίζομαι
 ὅτι δυνάμεις τις περικυκλοῖ τοὺς ἐν θερμότητι ζήλου διακεκλιμένους
 πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τοὺς νηπιωδῶς ἐξερχομένους καὶ ἀλογίστως
 ἀποτασσομένους, τοὺς ἐλπίζοντας δὲ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πιστεύ- 273
 οντας, καὶ ἀγνοῦντας πρὸς τίνα τὴν πάλιν ἔχουσι. Διατοῦτο
 ὁ Θεὸς διώκει τὴν δεινότητα τῆς πονηρίας αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τοῦ
 μὴ ἐγγίσει αὐτοῖς· χαλινούται γὰρ θεωρῶν τὸν φύλακα τὸν αἰ-
 αὐτοὺς φυλάττοντα.

Ἐὰν γὰρ τὰς αἰτίας τῆς βοηθείας ἐξ ἑαυτῶν μὴ ἀπορρίψωσιν, 95
 αἰτινες εἰσι δέησις καὶ κόποι καὶ ταπεινοφροσύνη, ὁ ἀντιλήπτωρ
 καὶ βοηθὸς οὐκ ἀναχωρεῖ ἐξ αὐτῶν ποτέ.

Βλέπε καὶ γράψον ταῦτα εἰς τὴν καρδίαν σου, ὅτι ἡ φιληδο-
 νία καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὴν ἀνάπαυσιν, αἴτια ἐστὶ τῆς *παραχωρήσεως*.
 Ἐὰν δέ τις ἐκ τούτων ὑπομείνῃ ἰσχυρῶς ἐγκρατευόμενος, ἐκ τῆς 100
 συνεργίας τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε ἀπολιμπάνεται, καὶ ὁ ἐχθρὸς οὐ
 συγχωρεῖται προσβαλεῖν αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἅπαξ ἅπαξ συγχωρηθῇ
 προσβαλεῖν αὐτῷ πρὸς παιδείαν, ἀλλ' ἀκολουθεῖ αὐτῷ καὶ

76 ἐν... αὐτῶν] Syr habet ~~καὶ πρὸς~~ (BD 272, 9) = καὶ ἐν οἷς ἄπλισαν τὴν διάνοιαν
 αὐτῶν 84 ἀφ' ὧν] subintell. τῆς ὀκνηρίας 86-87 οὐδὲ... αὐτῶν] Syr habet

au aruncat armele pe care și le-au pregătit și prin care și-au
 intrarmat *cugetul*, părăsind cuvintele dumnezeiești și aduceri-
 le-aminte care împreună-lucrează cu ei și îi ajută. Deci diavolul
 ia aminte la vremea lenevirii lor și la vremea în care ei se întorc
 puțin de la primele lor gânduri și încep să născocoască – din
 linguşirile *cugetării* lor, care izvorăsc în ei – meşteşuguri care
 îi duc la înfrângere și își sapă ei înșiși o groapă de pierzanie
 pentru sufletele lor prin împrăstierea gândurilor, venită din
 lenea înstăpănită în *cugetele* lor, din care lene împărățește în
 ei răceala.

Iar diavolul nu face aceste lucruri din voia lui atunci când
 are piedici ca să-i războiască, nici nu se ferește de ei, ca și
 cum i-ar fi milă de ei, pentru că îi socotește ca nimic. Dar
 eu socotesc că o putere oarecare îi înconjoară pe cei care, în
 fierbințeala râvnei, au o astfel de dispoziție față de Dumnezeu
 și ies copilărește⁶ din lume, supunându-se fără gânduri, care
 nădăjduiesc și cred în Dumnezeu și nu știu cu cine au de dus
 lupta. De aceea Dumnezeu alungă răutatea vicleniei diavolu-
 lui de la ei, ca să nu se apropie de ei. Pentru că el este ținut în
 frâu atunci când îl vede pe păzitorul care pururea îi păzește.

Pentru că dacă ei nu alungă de la sine pricinile ajutorului,
 care sunt cererile, ostenele și smerita-cugetare, nici apărăto-
 rul și ajutorul lor nu se îndepărtează niciodată de la ei.

Privește și scrie aceste lucruri în inima ta, anume că iubirea
 de plăcere și iubirea de odihnă sunt pricinile părăsirii. Dar
 dacă cineva rabdă cu tărie, înfrânându-se de la acestea, nu
 este părăsit niciodată de împreuna-lucrare a lui Dumnezeu,
 iar vrăjmașul nu este lăsat să-l atace. Și dacă i se îngăduie
 câteodată să-l atace, spre învățătură, totuși sfânta putere îl

~~καὶ πρὸς~~ (BD 272, 19) = φυλάσσειται ἀπὸ αὐτῶν 99 παραχωρήσεως]
 Syr habet ~~καὶ πρὸς~~ (BD 273, 6) = ἐγκαταλείψω, cf. l. 97 ἀναχωρεῖ (ἐγκαταλείπει)

συνέχει αὐτὸν ἡ ἅγια δύναμις, καὶ οὐ φοβεῖται τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, διότι ὁ λογισμὸς αὐτοῦ θαρρεῖ καὶ καταφρονεῖ αὐτῶν δι' αὐτήν. 105

Αὕτη γὰρ ἡ θεία δύναμις ἐκδιδάσκει τοὺς ἀνθρώπους, ὡσπερ τις διδάσκει τινὰ νεώτερον μικρὸν πλεῦσαι. Καὶ ὅταν ἄρξηται ποντίζεσθαι ἀναφέρει αὐτόν, διότι ἐπάνωθεν τῶν χειρῶν τοῦ διδάσκοντος αὐτὸν πλέει ὁ νεώτερος. Καὶ ὅταν ἄρξηται ὀλιγωρεῖν, ἵνα μὴ βυθισθῇ, αὐτὸς ὁ βασιάζων αὐτὸν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ κράζει αὐτῷ· 'Μὴ φοβοῦ, ἐγὼ βασιάζω σε'. Καὶ ὡσπερ μήτηρ διδάσκει τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν μικρὸν τὸ περιλάττημα, καὶ μακρύνει ἑαυτήν ἐξ αὐτοῦ καὶ *προσκαλεῖται* αὐτόν. Ὅταν δὲ αὐτὸς ἄρξηται ἐρχόμενος πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ τοῖς μικροῖς καὶ ἀσθενέσι, διὰ τὴν ἀπαλότητα αὐτῶν τρέμουσι. Καὶ ὅταν ἄρξηται πίπτειν, τρέχει ἢ μῆτηρ αὐτοῦ καὶ βασιάζει αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκύλαις αὐτῆς. Οὕτως βασιάζει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς τε καθαρῶς καὶ μετὰ ἀπλότητος ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς εἰς χεῖρας τοῦ πλάσαντος αὐτούς, καὶ τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας τῷ κόσμῳ ἀποταξαμένους καὶ ὀπίσω αὐτοῦ πορευομένους. 110 115 120

Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, ἐξερχόμενος ὀπισθεν τοῦ Θεοῦ, ἐν παντὶ καιρῷ τοῦ ἀγῶνος σου, ἀεὶ τῆς ἀρχῆς μνημόνευε καὶ τοῦ πρώτου ζήλου τῆς ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ θερμοῦ λογισμοῦ, *ὄν ἐξηλθες ἐν προομιόις ἔχων ἐκ τοῦ οἴκου* σου, καὶ εἰσηνεγκας σεαυτὸν εἰς τὴν παράταξιν τοῦ πολέμου· καὶ οὕτως δοκίμασον σεαυτὸν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, *ὅπως μὴ* ψυχρανθῇ ἡ θερμότης τῆς ψυχῆς σου ἐκ τοῦ ζήλου τοῦ ἐξαφθέντος ἐν σοὶ ἐξ ἀρχῆς· μήπως ζημιωθῆς τινὸς τῶν ὀπλων, ὧν ἦς ἐνδεδυμένος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος σου. Καὶ ἀεὶ ὑψωσον τὴν φωνήν σου ἐντὸς τῆς παρεμβολῆς, καὶ τὰ τέκνα τῶν δεξιῶν, ἤγουν τοὺς οἰκείους λογισμοὺς, θάρσυνον καὶ ἀνδρείωσον καὶ δεῖξον τοῖς ἄλλοις, ἥτοι τῷ μέρει τοῦ ἐναντίου, ὅτι νηφάλιος εἶ. Καὶ ἐὰν ἐν προομιόις ὄρῃς ὀρμὴν φοβερίζουσάν σε τοῦ πειράζοντος, μὴ χαννωθῆς. Ἴσως αὕτη συμφέρει 125 130

însosește pe om și îl ține aproape, iar [omul] nu se teme de ispitele demonilor, pentru că gândul lui e plin de încredere și îi disprețuiește datorită [acelei sfinte puteri].

167 Această putere dumnezeiască îi învață pe oameni așa cum învață cineva un băiat să înoate. Când acesta începe să se afunde, îl ridică, pentru că tânărul plutește pe mâinile celui care îl învață. Iar când începe să-și piardă curajul, cel care îl ține pe mâinile sale, ca să nu se afunde, îi strigă: „Nu te teme, eu te țin!” Precum mama își învață pruncul să umble și se depărtează de el și îl cheamă – iar când acesta pornește către ea pe picioarele lui cele mici și slabe, tremurând din cauza frăgezimii lor, și începe să se clatine și să cadă, atunci mama aleargă și îl prinde în brațe –, tot așa și harul lui Dumnezeu îi ține și îi învață pe oamenii care se predau cu curăție și simplitate în mâinile Celui ce i-a făcut și care s-au lepădat de lume din toată inima și călătoresc în urma Lui.

112 Tu, omule, care ai ieșit în urma lui Dumnezeu, amintește-ți pururi, în toată vremea luptei tale, de început și de prima răvnă a începutului căii și de gândul fierbinte cu care ai ieșit din primul tău fel de viețuire și te-ai adus pe tine însuți în linia de luptă. Și așa să te încerci pe tine însuți în fiecare zi, ca nu cumva căldura sufletului tău, venită din răvna aprinsă în tine la început, să se răcească și ca nu cumva să te păgubești la vreuna din armele cu care ai fost îmbrăcat la începutul luptei tale. Înaltă-ți pururea glasul înăuntrul taberei, dă curaj și îmbărbătează-i pe fiii tăi cei de-a dreapta, adică gândurile tale, și arată-le celorlalți, aflați de partea vrăjmașului, că ești trezvit. Și dacă la început vezi vreun atac înfricoșător al ispititorului, să nu te moleșești. Poate că acesta îți este de folos. Cel ce te

114 προσκαλεῖται] *intell.* προσκαλεῖ
τῆς πρώτης διαγωγῆς/πολιτείας

124–125 ὄν... οἴκου] *intell.* μεθ' οὗ ἐξηλθες ἐκ
127 ὅπως μὴ] *Syr habet* ܥܕܠܝ (BD 274, 9) = μήπως

σοι· οὐ παραχωρεῖ δωρεὰν ὁ σῶζων σε, τινὰ προσεγγίσει σοι, εἰ
 μὴ οἰκονομίαν τινὰ προξενῶν πρὸς τὸ συμφέρον σοι. 135

Ἄλλὰ μὴ δείξης ῥαθυμίαν ἐξ ἀρχῆς, ἵνα μὴ, δείξας ὦδε ῥαθυ-
 μίαν, εἰς τοῦμπροσθεν βαίνων καταπέσης, καὶ μηκέτι εὐρήσεις
 ἀναστήναι ἐκ τῶν λοιπῶν τῶν ἐπερχομένων σοι, λέγω δὴ ἐκ τοῦ
 λιμοῦ καὶ τῆς ἀσθενείας, καὶ ἐκ τῶν φαντασιῶν τῶν φοβερῶν 140
 καὶ τῶν λοιπῶν. Μὴ στρέψης τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνοθέτου σου,
 ὅτι βοήθειαν κατὰ τοῦ ἐναντίου προξενεῖ σοι, ὅπως μὴ εὕρη 145
 ὁ ἐχθρὸς σου ὡς προσδοκᾷ. Ἄλλὰ παρακάλεσον τὸν Θεὸν ἀδι-
 αλείπτως καὶ κλαῦσον ἐνώπιον τῆς χάριτος αὐτοῦ καὶ πένθησον
 καὶ μόχθησον, ἕως ἂν ἐξαποστείλῃ σοι βοηθόν· ἐὰν γὰρ προσά-
 παξ ἴδῃς τὸν σῶζοντά σε πλησίον σου, οὐκέτι ἠττηθήσῃ ἐκ τοῦ
 ἐχθροῦ σου τοῦ ἐναντιουμένου σου. Οὗτοι οἱ δύο τρόποι τῆς πά-
 λης τοῦ διαβόλου ἔως ὧδε.

*Ἔτερος τρόπος τοῦ πολέμου τοῦ διαβόλου τρίτος·
 πρόρρησις δυνατῆ πρὸς τοὺς ἀνδρείους*

150

Ὅταν οὖν μετὰ ταῦτα ὅλα ἐπαναστῆ ὁ διάβολος τινὶ, καὶ οὐ
 δύναται πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγωνί, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸν ἐνισχύοντα
 αὐτὸν καὶ βοηθοῦντα αὐτῷ, δι' ὃν ὁ ἄνθρωπος κατεπαίρεται
 αὐτοῦ καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ δύναμιν καὶ ὑπομονήν, ὥστε τὸ
 παχυμερές σῶμα καὶ ὑλικόν νικήσῃ τὸν ἀσώματον καὶ νοερόν, 155
 ἥνικα οὖν ἴδῃ ὁ ἐχθρὸς πάσαν αὐτήν τὴν δύναμιν, ἤνπερ ἐδέ-
 ξατο ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἔξω αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐκ
 τῶν ὀρωμένων πραγμάτων καὶ τῶν φωνῶν τῶν ἀκουομένων μὴ
 ἠττωμένας, καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κολακευμάτων
 καὶ θωπευμάτων αὐτοῦ μὴ χαννομένους, τότε λοιπὸν ἐπιθυμεῖ 160
 ὁ διάβολος ζητήσαι τρόπον τινὰ τοῦ ἀποστήσαι *τὸν ἄγγελον ἐκεῖ-
 νον, τὸν βοηθοῦντα τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπ' αὐτοῦ*. μᾶλλον δὲ ἐπιθυμεῖ
 ὁ δόλος τυφλῶσαι τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ βοηθουμένου,

mântuieste în dar nu îngăduie să se apropie cineva de tine
 decât din vreo iconomie care îți aduce folos⁷.

Dar să nu arăți lenevire de la început, ca nu cumva, arătând
 această lenevire, să cazi când pășești înainte și să nu te mai poți
 ridica din celelalte care vin asupra ta, adică din foame, din slăbi-
 ciune, din nălucirile înfricoșătoare și din celelalte. Nu te întoarce
 de la scopul pe care ți l-a pus Orânduitorul luptei tale, pentru
 că îți aduce ajutor împotriva potrivnicului, astfel încât vrăjma-
 șul să nu te găsească așa cum se așteaptă. Ci roagă-L neîncetat
 pe Dumnezeu și plângi înaintea harului Lui, și tânguiește-te, și
 ostenește-te, până când îți va trimite ajutor. Fiindcă dacă Îl vezi
 o dată pe Cel ce te mântuiește fiind aproape de tine, nu vei mai
 fi biruit de vrăjmașul tău care ți se împotrivesțe. Până aici au fost
 înfățișate aceste două feluri de luptă ale diavolului.

*Al treilea fel de război al diavolului. Cuvânt prevenitor
 către cei plini de bărbăție**

Așadar, când, după toate acestea, diavolul se ridică asupra
 cuiva și nu-l poate birui în luptă, mai bine zis pe Cel care îl
 întărește și îl ajută, din pricina Căruia omul se ridică deasupra
 diavolului și primește de la El putere și răbdare, așa încât trupul
 cel gros și material să-l biruască pe cel netrupesc și inteligibil,
 când așadar vrăjmașul vede toată această putere pe care omul a
 primit-o de la Dumnezeu și simțurile lui din afară nebiruite de
 lucrurile văzute și de glasurile care se aud, iar gândurile lui nemo-
 leșite de lingușirile și laudele lui, atunci diavolul dorește să caute
 un oarecare fel prin care să-l îndepărteze pe om de îngerul care

* Aici începe *Cuvântul* 53 în *FR* 10.

161-162 τὸν!... αὐτοῦ] Syr habet τῷ ἀνθρώπῳ ἡ βοήθεια αὐτοῦ (BD 275, 17) = αὐτὸν ἀπὸ
 τοῦ ἀγγέλου τοῦ βοηθοῦντος αὐτῷ

καὶ εὐρεθῆναι αὐτὸν ἀβοήθητον, καὶ κινήσαι ἐν αὐτῷ λογισμοὺς
 ὑπερηφανίας, ἵνα δοκῇ ὅτι ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ὅλη ἡ ἰσχύς
 αὐτῆ, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν πλοῦτον τοῦτον ἐκτίσατο, καὶ τῆ δυ-
 νάμει αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ φονευτοῦ. Καὶ
 ποτὲ μὲν λογίζεται ὅτι ἐκ συμβεβηκότος ἐνίκησε τὸν ἔχθρὸν, ποτὲ
 δὲ ὅτι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἔχθροῦ.

Καὶ σιωπῶ ἐκ τῶν ἄλλων τρόπων καὶ τῶν λογισμῶν τῆς βλα-
 σφημίας, ἐξ ὧν ἐμίπτει ἡ ψυχὴ εἰς φόβον ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν
 καὶ μόνον.

Ποτὲ δὲ ἐν σχήματι τῶν ἀποκαλύψεων τῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν
 πλάνην αὐτοῦ εἰς τὸ μέσον φέρει, καὶ ἐν τοῖς ἐνυπνίοις αὐτοῦ
 δεικνύει αὐτῷ πράγματα, καὶ πάλιν ἐν ἐγρηγόρσει μορφοῦται εἰς
 ἄγγελον φωτός· καὶ εἰς ὅλα ταῦτα, ἐὰν δυνηθῆ, κατὰ μικρὸν καὶ
 μικρὸν, ἵνα συμφρονήσῃ ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἔχθροῖς, ἕως ἂν ἐμπέ-
 ση εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ κρατήσῃ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ φρόνι-
 μος ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ κρατήσῃ τὴν μνήμην τοῦ συνεργοῦντος
 αὐτῷ, καὶ ἀτενίσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄμμα τῆς καρδίας αὐτοῦ,
 ἵνα μὴ βλέπῃ τοὺς ψιθυρίζοντας ταῦτα ἐν αὐτῷ, πάλιν ὁ ἔχθρὸς
 ἐπιτηδεύεται μηχανήσασθαι ἄλλους τρόπους.

Τέταρτος ἀντιρρητικός τοῦ πολέμου τοῦ ἔχθροῦ

Λοιπὸν τοῦτο μόνον ὑπελείφθη αὐτῷ, διότι ἔχει συγγένειαν
 ἢ φύσιν πρὸς αὐτό, καὶ διατοῦτο ἐξαιρέτως ἐκδέχεται ποιήσα-
 σθαι τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ. Ποῖον δέ; Τοῦτο
 ἐστὶ· τὸ προσβαλεῖν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν ταῖς φυσικαῖς χρεῖαις
 αὐτοῦ. Πολλάκις γὰρ τυφλοῦται ὁ νοῦς τοῦ ἀθλητοῦ ἐκ τῆς
 δόρασεως καὶ τοῦ πλησιασμοῦ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, καὶ εὐ-
 χερῶς ἐν τῷ ἀγῶνι ἡττᾶται, ὅταν πλησίον αὐτῶν γένηται, πολὺ
 δὲ μᾶλλον ὅταν εὐρεθῶσι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ἐν

il ajută. Dar mai degrabă vicleanul dorește să orbească *mintea*
 omului care este ajutat, și acesta să se afle fără ajutor, și să miște
 în el gânduri de mândrie ca să i se pară că toată această tărie
 ține de puterea lui și că el și-a dobândit sieși această bogăție și
 că prin puterea lui s-a păzit de cel potrivnic și ucigaș. Iar uneori
 i se pare că l-a învins pe vrăjmaș din întâmplare, iar alteori că
 din pricina neputinței vrăjmașului.

Trec sub tăcere celelalte feluri și gânduri de hulă din cauza
 căroră sufletul se înfricoșează numai când își amintește de ele.

Alteori [diavolul] își folosește înșelăciunea sub forma unor
 descoperiri de la Dumnezeu și îi arată omului anumite lucruri
 în vis, iar când este treaz, diavolul se preschimbă „în înger de
 lumină”. Și toate acestea [diavolul le face] pentru ca omul,
 dacă e cu putință, să ajungă, puțin câte puțin, de un cuget cu
 vrăjmașii săi, până când va cădea în mâinile lui.

Dar dacă omul chibzuit își păzește gândurile sale în siguranță,
 mai bine zis dacă va ține pomenirea Celui care împreună-lucreează
 cu el și își ațintește ochii inimii sale la Cer, ca să nu-i vadă pe
 cei ce șușotesc aceste lucruri în el, atunci vrăjmașul încearcă din
 nou să uneltească alte feluri de luptă [împotriva lui].

Al patrulea fel de război al vrăjmașului*

Așadar, vrăjmașului i-a mai rămas doar acest [fel de război]
 și, pentru că firea [omului] se înrudește cu acesta, de aceea și
 vrăjmașul se așteaptă, în mod cu totul osebit, să-l piardă pe
 om prin acesta. Care este acest fel de război? Este următorul:
 să-l atace pe om în trebuințele lui firești. Pentru că adeseori
mintea luptătorului este orbită de vederea și apropierea lucrurilor

* Aici începe Cuvântul 54 în FR 10.

γνώσει γὰρ καὶ πείρα χράται τὴν μέθοδον ταύτην ὁ διάβολος 277
 δεινῶς, ἤγουν ἐκ τῆς πείρας τῆς μετὰ τῶν πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν 195
 καὶ δυνατῶν ἀγωνιστῶν τῶν ἐκ τούτων ἐλπεσόντων· καὶ τοῦτο
 σοφιστικῶς ποιεῖ. Κὰν γὰρ μὴ δυναθῆῃ πρακτικῶς ποιῆσαι τὸν
 ἄνθρωπον ἐνεργῆσαι, διὰ τὴν *ἀσφάλειαν* τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ
 καὶ τὴν ἀποχὴν τῆς κατοικήσεως αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀφορμῶν καὶ
 αἰτιῶν, ὅμως ἀγωνίζεται φαντάσαι τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ μορφῶσαι 200
 αὐτοῖς φαντασίας ψευδεῖς ἐν σχήματι ἀληθείας, ὥστε κὰν ἐλθεῖν
 εἰς ἐπιθυμίαν αὐτῶν, γαργαλίζων αὐτούς, καὶ κινήσεις κινῶν ἐν
 αὐτοῖς τοῦ διαλογίζεσθαι αὐτούς εἰς ἀισχυροὺς λογισμοὺς καὶ
 συγκατατίθεσθαι καὶ γενέσθαι *ὑπευθύνους*, ὥστε ἀποστήναι
 ἀπ' αὐτῶν τὸν βοηθὸν αὐτῶν.

Ἐπίσταται γὰρ ὅτι ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἦττα αὐτοῦ 205
 καὶ ὁ θησαυρὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ τοῦ
 ἀσκητοῦ ἐν τῷ λογισμῷ συνίστανται, καὶ ἐν μικρῷ νεύματι γίνε-
 ται ἵνα μόνον ὁ λογισμὸς ἐκ τοῦ τόπου κινήθῃ καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ
 ὑψους εἰς γῆν κατέλθῃ καὶ προαιρέσει δείξει ὅση νεύματος 210
 τὴν συγκατάθεσιν, ὡς συνέβη τοῖς πολλοῖς τῶν ἁγίων ἐν φαντα-
 σίαις ἀλλοῦς γυναικῶν. Πολλάκις δὲ καὶ τοῖς πλησιάζουσι τῷ
 κόσμῳ ὡς ἀπὸ *μιλίου ἢ δύο ἢ διαστήματος ἡμέρας*, αὐτὰς τὰς
 γυναῖκας ἐν ἀληθείᾳ ἐτροπώσατο ἀγαγεῖν πρὸς αὐτούς· τοὺς
 δὲ ἀπέχοντας ἐκ τοῦ κόσμου καὶ οὐ δύναται τοῦτο ποιῆσαι, ἐν
 φαντασίαις δεικνύει αὐτοῖς τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν, ποτὲ μὲν ἐν
 καλλωπισμῷ ἱματίων καὶ θεωρίᾳ ἀσελγείας, ποτὲ δὲ ἐν σχήματι 215
 γυμνῆς γυναικὸς δεικνύων αὐτοῖς· ἐνίκησε γὰρ διὰ τούτων καὶ
 τῶν τοιούτων τινάς. *Τοὺς* μὲν εἰς αὐτὸ τὸ πρῶγμα, οἱ δὲ ἐν
 φαντασίαις ἐνεπαίχθησαν διὰ τὴν ὀρθομίαν τῶν λογισμῶν αὐτῶν,
 ὥστε εἰς ἀπογνώσεως βυθὸν ἐλθεῖν αὐτούς, καὶ πρὸς τὸν κόσμον
 ἐξέκλιναν καὶ τῆς ἐπουρανίου ἐλπίδος ἐξέπεσαν αἱ ψυχὰι αὐτῶν. 220

197 ἀσφάλειαν| Syr habet $\alpha\sigma\alpha\lambda\epsilon\iota\alpha\nu$ (BD 277, 2) = ἀκριβείαν 203 ὑπευθύνους| *intell.*
 ὑπαίτους, ἐνοχοὺς 208 ὑψους| Syr habet $\upsilon\psi\epsilon\upsilon\sigma$ (BD 277, 10) = τῆς νεοσσίας τῆς

percepute cu simțurile și este biruită cu ușurință în luptă când
 el este aproape de ele și, cu atât mai mult, când ele se află
 înaintea ochilor lui. Pentru că diavolul folosește cu dibăcie
 această metodă, întru cunoștință și cu experiență, adică având
 experiența câștigată cu mulți luptători tari și puternici care au
 căzut prin aceste viclesuguri. Iar aceasta o face cu viclenie⁸.
 Fiindcă, chiar dacă nu îl poate face pe om să lucreze prin fap-
 te, datorită acriviei isihiei lui și a îndepărtării sălașului său de
 prilejurile și pricinile [de păcătuire], totuși se luptă să-i facă
cugetul să-și imagineze și să își închipuie năluciri mincinoase
 cu chip de adevăr, așa încât să vină la poftirea lor, gâdilân-
 du-l și stărnind în el mișcări ca să cugete gânduri rușinoase
 și, ajungând la consimțire, să fie vinovat, și așa îngerul care îl
 ajută⁹ să se depărteze de la el.

Fiindcă știe că biruința omului și înfrângerea lui, comoara
 lui și ajutorul lui și toate cele ale ascetului se găsesc în gândul
 lui. O mică mișcare a voinței e de ajuns pentru ca gândul să fie
 urnit din locul său și din cuibul vieții și să coboare pe pământ
 și, prin alegerea sa liberă, să ajungă la consimțire, într-o clipită
 hotărâtoare a mișcării voinței, așa cum li s-a întâmplat mul-
 tor sfinți prin nălucirile frumuseții unor femei. Dar, adeseori,
 chiar și celor care s-au apropiat la două sau chiar zece para-
 sanghe¹⁰ de lume le-a adus grabnic femei în carne și oase. Iar
 celor depărtați de lume, căroră nu le poate face aceasta, le ara-
 tă prin năluciri frumusețea femeilor, uneori înveșmântate cu
 podoabe și oferind privesți desfrânate, alteori li se arată sub
 chipul unei femei goale. Fiindcă prin aceasta i-a biruit și pe
 unii dintre aceștia. Pe unii [i-a biruit] cu fapta însăși, iar alții
 au fost batjocoriți prin năluciri, din cauza lenevirii gândurilor

8ωης 211 μιλίου... ἡμέρας| Syr habet $\mu\iota\lambda\iota\upsilon\sigma\ \eta\ \mu\epsilon\rho\alpha\varsigma$ (BD 277, 13-14)
 = παρασάγγας ἢ δύο ἢ καὶ δέκα - μίλιον 217 Τοὺς| *intell.* Oī

Οἱ ἰσχυροὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος πεφωτισμένοι ἐνίκησαν 278
αὐτὸν καὶ τὰς φαντασίας αὐτοῦ καὶ ἐπάτησαν τὰς τοῦ σώματος
ἡδονὰς καὶ ἠϋρέθησαν δόκιμοι ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πολλαῖς φαντασίαις χρυσοῦ καὶ τιμίων πραγμάτων καὶ 225
θησαυροῦς κρυπτοῦς ἐφάντιασεν αὐτούς· καὶ ἔστιν ὅτε ἐν ἀλη-
θείᾳ ὑπέδειξεν αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα διὰ τῶν διαφορῶν τοιοῦτων
φαντασιῶν ἴσως δυνηθῇ ἐμποδίσαι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ ὁρόμου
αὐτοῦ καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν διὰ μίας τῶν παγίδων αὐτοῦ καὶ
τῶν δικτύων αὐτοῦ.

“Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς, Κύριε, εἰς πειρασμοὺς τοιοῦτους, ἐξ ὧν 230
μόλις δυνατοὶ καὶ δόκιμοι ἐξερχονται ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης
νικήσαντες”.

Καὶ ταῦτα ὅλα παραχωρεῖται ὁ πειράζων διάβολος πολεμῆ-
σαι πρὸς τοὺς ἁγίους ἐν πειρασμοῖς, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ 235
Θεοῦ ἢ ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς τοιοῦτοις πειρασμοῖς, ἐὰν διὰ τὴν ἀπο-
χὴν τῶν τοιοῦτων πραγμάτων καὶ ἀναχώρησιν καὶ στέρησιν καὶ
ἀπορίαν αὐτῶν φιλόθεοι ὑπάρχωσι καὶ ἐμμένωσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ
τοῦ Θεοῦ ἢ ἐξ ἀληθείας τὸν Θεὸν ἀγαπῶσι· κἂν πλησιάζωσι τοῖς
πράγμασι τούτοις, ἀγωνίζονται καταφρονῆσαι καὶ ἐξουθενῆσαι
αὐτὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχ' ἠτῶνται ὑπ' αὐτῶν, οὐδὲ 240
ἀλλάσσουσι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ κολακευόμενοι ὑπ' αὐτῶν.
Καὶ οὕτως πειράζονται, οὐχὶ διὰ *τοῦτο*, ἵνα γνωσθῶσι τῷ Θεῷ
μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ, ὅτι ἐπιποθεῖ πολλὰ πειράσαι
καὶ δοκιμάσαι πάντας, εἰ ἐνεδέχεται, καὶ ἐξαιτήσασθαι αὐτοὺς
παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ πειράσαι αὐτούς, ὥσπερ τὸν δίκαιον Ἰώβ 245
ἐξητήσατο. Καὶ ἡνίκα μικρὰ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ γένηται,
προσεγγίζει ὁ διάβολος πειράζων σφοδρῶς κατὰ τὴν ἀναλογίαν 279
τῆς ποσότητος τῆς δυνάμεως τῶν πειραζομένων ὑπ' αὐτοῦ. Καί

242 τοῦτο] Syr habet ܘܠܡ ܘܘ (BD 278, 18) = διὰ τούτων (τῶν πειρασμῶν)

lor, așa încât au ajuns într-un abis de deznădejde și sufletele
lor au înclinat către lume și au căzut de la nădejdea cerească.

221 — Însă cei puternici și luminați de har l-au biruit pe el și nă-
lucirile lui și au călcat peste plăcerile trupului și au fost găsiți
încercați întru iubirea lui Dumnezeu.

224 Adeseori diavolul le-a stârnit în imaginație năluciri ale a-
rului, ale unor lucruri scumpe și ale unor comori ascunse.
Uneori le-a arătat pe acestea cu adevărat, pentru ca prin astfel
de năluciri felurite poate va reuși să-l împiedice pe vreunul
dintre ei din calea sa și să-l poticnească printr-una din cursele
și mrejele lui.

230 Nu ne duce pe noi, Doamne, în astfel de ispite, din care
abia cei puternici și încercați ies biruitori dintr-o astfel de
înșelăciune! *cf. Mt. 6, 13*

235 Diavolul are îngăduință ca prin toate aceste feluri să îi lupte
pe sfinți prin ispite, ca prin astfel de ispite să fie încerca-
tă iubirea pentru Dumnezeu aflată în ei, anume dacă rămân
iubitori de Dumnezeu și stăruie în iubirea lui Dumnezeu și
dacă Îl iubesc cu adevărat când se depărtează de la astfel de
lucruri, când pustnicesc și când sunt lipsiți de cele de trebu-
ință. Și chiar dacă se apropie de aceste lucruri, se luptă să le
disprețuiască și să le nesocotească pentru iubirea de Dumne-
zeu și nu sunt biruiți de ele, nici nu schimbă iubirea de Dum-
nezeu atunci când sunt lingușiți de ele. Și astfel sunt puși
la încercare prin aceste ispite — nu ca să fie făcuți cunoscuți
doar lui Dumnezeu, ci și diavolului însuși —, pentru că dia-
volul dorește foarte mult să-i ispitească și să-i încerce, de s-ar
putea, pe toți și să-i ceară de la Dumnezeu ca să-i ispitească,
așa cum l-a cerut pe dreptul Iov. Și când i se dă o mică îngă-
duință de la Dumnezeu, diavolul se apropie ispitind cumplit,
pe măsura puterii celor ispițiți de el. Iar nelegiuitul diavol

Οἱ ἰσχυροὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῆς χάριτος πεφωτισμένοι ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ τὰς φαντασίας αὐτοῦ καὶ ἐπάτησαν τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς καὶ ἠύρεθθησαν δόκιμοι ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ. 276

Καὶ πολλὰκις φαντασίας χρυσοῦ καὶ τιμίων πραγμάτων καὶ θησαυροῦς κρυπτοῦς ἐφάντασεν αὐτούς· καὶ ἔστιν ὅτε ἐν ἀληθείᾳ ὑπέδειξεν αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα διὰ τῶν διαφορῶν τοιούτων φαντασιῶν ἴσως δυνηθῇ ἐμποδίσαι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ δρόμου αὐτοῦ καὶ ὑποσκελίσαι αὐτὸν διὰ μιᾶς τῶν παγίδων αὐτοῦ καὶ τῶν δικτύων αὐτοῦ. 225

“Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς, Κύριε, εἰς πειρασμοὺς τοιούτους, ἐξ ὧν μόλις δυνατοὶ καὶ δόκιμοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης νικήσαντες”. 230

Καὶ ταῦτα ὅλα παραχωρεῖται ὁ πειράζων διάβολος πολεμῆσαι πρὸς τοὺς ἁγίους ἐν πειρασμοῖς, ἵνα δοκιμασθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἢ ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς, ἐὰν διὰ τὴν ἀποχήν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ ἀναχώρησιν καὶ στέρησιν καὶ ἀπορίαν αὐτῶν φιλόθεοι ὑπάρχωσι καὶ ἐμμένωσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἢ ἐξ ἀληθείας τὸν Θεὸν ἀγαπῶσι· κἂν πλησιάζωσι τοῖς πράγμασι τοῦτοις, ἀγωνίζονται καταφρονῆσαι καὶ ἐξουθενῆσαι αὐτὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχ' ἠττώνται ὑπ' αὐτῶν, οὐδὲ ἀλλάσσουσι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ κολακευόμενοι ὑπ' αὐτῶν. 235
Καὶ οὕτως πειράζονται, οὐχὶ διὰ *τοῦτο*, ἵνα γνωσθῶσι τῷ Θεῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ, ὅτι ἐπιποθεῖ πολλὰ πειράσαι καὶ δοκιμάσαι πάντας, εἰ ἐνεδέχεται, καὶ ἐξαιτήσασθαι αὐτοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ πειράσαι αὐτούς, ὡσπερ τὸν δίκαιον Ἰωβ ἐξητήσατο. Καὶ ἡνίκα μικρὰ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ γένηται, προσεγγίζει ὁ διάβολος πειράζων σφοδρῶς κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῆς δυνάμεως τῶν πειραζομένων ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ 240 245 250

242 τοῦτο] Syr habet ܩܪܘܢܐ (BD 278, 18) = διὰ τούτων (τῶν πειρασμῶν)

lor, așa încât au ajuns într-un abis de deznădejde și sufletele lor au înclinat către lume și au căzut de la nădejdea cerească.

Însă cei puternici și luminați de har l-au biruit pe el și nălucirile lui și au călcat peste plăcerile trupului și au fost găsiți încercați întru iubirea lui Dumnezeu. 221

Adeseori diavolul le-a stărnit în imaginație năluciri ale aurlui, ale unor lucruri scumpe și ale unor comori ascunse. Uneori le-a arătat pe acestea cu adevărat, pentru ca prin astfel de năluciri felurite poate va reuși să-l împiedice pe vreunul dintre ei din calea sa și să-l poticnească printr-una din cursele și mrejele lui. 224

Nu ne duce pe noi, Doamne, în astfel de ispite, din care abia cei puternici și încercați ies biruitori dintr-o astfel de înșelăciune! 230 *cf Mt. 6, 13*

Diavolul are îngăduință ca prin toate aceste feluri să îi lupte pe sfinți prin ispite, ca prin astfel de ispite să fie încercată iubirea pentru Dumnezeu aflată în ei, anume dacă rămân iubitori de Dumnezeu și stăruie în iubirea lui Dumnezeu și dacă Îl iubesc cu adevărat când se depărtează de la astfel de lucruri, când pustnicesc și când sunt lipsiți de cele de trebuință. Și chiar dacă se apropie de aceste lucruri, se luptă să le disprețuiască și să le nesocotească pentru iubirea de Dumnezeu și nu sunt biruiți de ele, nici nu schimbă iubirea de Dumnezeu atunci când sunt lingușiți de ele. Și astfel sunt puși la încercare prin aceste ispite – nu ca să fie făcuți cunoscuți doar lui Dumnezeu, ci și diavolului însuși –, pentru că diavolul dorește foarte mult să-i ispitească și să-i încerce, de s-ar putea, pe toți și să-i ceară de la Dumnezeu ca să-i ispitească, așa cum l-a cerut pe dreptul Iov. Și când i se dă o mică îngăduință de la Dumnezeu, diavolul se apropie ispitind cumplit, pe măsura puterii celor ispițiți de el. Iar nelegiuitul diavol 235

προσβάλλει ὁ ἄνομος διάβολος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, καὶ 250
 ἐκ τούτου δοκιμάζονται οἱ ἀληθινοὶ καὶ βέβαιοι ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ
 ἀγάπῃ· εἰ ὄλων τούτων καταφρονοῦσι, καὶ ὡς οὐδὲν λογίζονται
 ταῦτα κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν πρὸς σύγκρισιν τῆς ἀγά-
 πης τοῦ Θεοῦ, ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς αἰεὶ καὶ τῷ εἰς πάντα συνε-
 γοῦντι αὐτοῖς καὶ αἰτίῳ τῆς νίκης αὐτῶν ἀποδιδόντες τὴν νίκην,
 καὶ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ παραδιδόντες ἑαυτοὺς ἐν τῷ ἀγῶνι, λέ- 255
 γοντες τῷ Θεῷ ὅτι “Σὺ εἶ ὁ δυνατός, Κύριε, καὶ σὸς ἐστὶν ὁ ἀγών,
 πολέμησον καὶ νίκησον ἐν αὐτῷ, Κύριε, ὑπὲρ ἡμῶν”. Τότε δοκι-
 μάζονται ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ ἐν τούτοις οὗτοι.

Evagrius,
Ad mon 60

Οἵτινες εἰσὶ κίβδηλοι, ἐν τοῖς τοιοῦτοις πειρασμοῖς δοκιμά-
 ζονται καὶ γνωρίζονται καὶ πίπτουσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς σκύβαλα, 260
 δεδωκότες χεῖρα τῷ ἐχθρῷ αὐτῶν, καὶ ἐξέρχονται *ὑπεύθυνοι*
 διὰ τὴν ῥαθυμίαν τῆς διανοίας αὐτῶν ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν
 αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἠξιώθησαν δέξασθαι τὴν δύναμιν, ἥνπερ εἶχον οἱ
 ἅγιοι ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς.

Διότι οὐχ' ἠττάται ἡ δύναμις τοῦ συνεργοῦντος ἡμῖν – ἔστι 265
 γὰρ παντοδύναμος καὶ ἰσχυρότερος πάντων καὶ ἐν παντὶ καιρῷ
 νικητὴς –, ἐν τῷ σώματι τῶν θνητῶν, ὅταν συγκατέλθῃ αὐτοῖς
 ἐν πολέμῳ· εἰ δὲ καὶ νικηθήσονται, ἐκτὸς αὐτοῦ νικῶνται. Οὔτοι
 εἰσὶν οἱ γυμνοῦντες ἑαυτοὺς, τῇ προαιρέσει αὐτῶν, ἐξ αὐτοῦ διὰ
 τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἠξιώθησαν τῆς δυνάμεως τῆς 270
 ἀντιλαμβανούσης τῶν νικητῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας δυνά-
 μεως αὐτῶν τῆς συνήθους, ἧς εἶχον ἐν τοῖς καιροῖς τῶν πολέ-
 μων αὐτῶν τῶν σφοδρῶν, αἰσθάνονται ἑαυτοὺς κενοὺς εἶναι ἐξ
 αὐτῆς. Πῶς δὲ αἰσθάνονται; Θεωροῦσι τὴν πτώσιν αὐτῶν ἠδέϊαν
 καὶ γλυκεῖαν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, καὶ ὅτι δύσκολόν ἐστιν ὑπο- 280
 μεῖναι αὐτοὺς τὴν δυσχέρειαν τοῦ *ἀγῶνος* τοῦ ἐχθροῦ, ἣν ἐνί-
 κων ἔκπαλα καθαρῶς μετὰ ζήλου, ἐκ τῆς ὀρμῆς τῆς κινήσεως
 τῆς φύσεως, ἧς εἶχον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μετὰ θερμότητος καὶ
 ὀξύτητος, καὶ ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν νῦν οὐχ' εὐρίσκουσι.

atacă după pofta lui și prin aceasta sunt încercați cei adevărați
 și statornici în iubirea de Dumnezeu: dacă le disprețuiesc pe
 toate acestea și le socotesc ca nimic înaintea ochilor lor în
 comparație cu iubirea de Dumnezeu, smerindu-se pururea pe
 ei înșiși și punând biruința lor pe seama Celui care pururea
 împreună-lucează cu ei și care este Pricinuitoarea biruinței lor
 și, punându-se pe ei înșiși în mâinile Lui în vremea luptei, Îi
 zic lui Dumnezeu: „Tu ești Cel puternic, Doamne, și a Ta este
 lupta! Luptă și biruieste în ea, Doamne, pentru noi!” Atunci
 aceștia „sunt încercați ca aurul în topitoare“.

cf. Iov 1, 9 f.u.

Întel. Sol. 3, 6

Cei falși¹¹ sunt încercați și se vădesc în astfel de ispite și
 cad de la Dumnezeu ca gunoaiele, dând mâna cu vrăjmașul
 lor, și ies [din luptă] învinși, fie din cauza trândăviei *cugetului*
 lor, fie din cauza mândriei lor, fiindcă nu s-au învrednicit să
 primească puterea pe care sfinții o aveau lucrând în ei.

Pentru că puterea Celui care împreună-lucează cu noi nu
 este biruită – fiindcă El este atotputernic și mai tare decât toți
 și biruitor în toată vremea – în trupul muritorilor, când co-
 boară să fie împreună cu ei la război. Și chiar dacă sunt biruiți,
 sunt biruiți când sunt fără El. Aceștia sunt cei care se dezbracă
 de El din libera lor alegere, prin lipsa lor de recunoștință,
 neînvednicindu-se de puterea care îi ajută pe învingători.
 Dar se simt pe ei goliți chiar și de puterea lor obișnuită, pe
 care au avut-o în timpul războaielor lor celor cumplite. Dar
 cum simt aceasta? Văd căderea lor plăcută și dulce în propriii
 ochi și că e greu să rabde povara luptei împotriva vrăjmașului,
 în care biruiau odinioară în chip curat, cu răvnă, din imbol-
 dul mișcării firii, pe care o aveau în acea vreme cu căldură și
 agerime, iar acum nu le mai găesc pe acestea în sufletul lor.

261 ὑπεύθυνοι] Syr habet ~~hoc~~ (BD 279, 10) = hoc et ἠττημένοι (cf. Isaac I, 57, 32-33 et
 I, 65, 118) 276 p. ἀγῶνος] subintell. κατὰ

Καὶ οἱ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν ῥάθυμοι καὶ χαῦνοι ὑπά-
 280 ρχοῦντες, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ
 καὶ ἀπὸ ἡχοῦ φύλλων δένδρου δειλιῶσι καὶ ταράσσονται, καὶ
 ἀπὸ μικρᾶς ἀνάγκης τῆς ἀπὸ τῆς χρείας τοῦ λιμοῦ καὶ ἀπὸ μικρᾶς
 ἀσθενείας νικῶνται καὶ ἀπαρνοῦνται καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφονται.
 Οἱ δὲ ἀληθινοὶ καὶ δόκιμοι, οὐδὲ ἐκ τοῦ χόρτου καὶ λαχάνου χορ-
 285 τάζονται, οὐδὲ διαιτώμενοι ῥίζαις βοτανῶν ξηρῶν, πρὸ τῆς νε-
 νομισμένης ὥρας τῆς τροφῆς καταδέχονται τινὸς γεύσασθαι, ἀλλὰ
 καὶ χαμευνοῦσιν ἐν ἀτονίᾳ ὄντες τοῦ σώματος, καὶ ἀμβλυωποῦσιν
 οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἄγαν κενώσεως τοῦ σώματος· κἂν δὲ ἐκ
 τῆς *ἀνάγκης* ἐγγίση (ἢ ψυχῆ) ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σ(τό)ματος, οὐδὲ
 290 οὕτως χεῖρα διδοῦσιν ἠτηθῆναι καὶ πεσεῖν ἐκ τῆς ἐρρωμένης προ-
 αιρέσεως· ποθοῦσι γὰρ καὶ ἐφίενται τοῦ βιάσασθαι ἑαυτοὺς διὰ
 τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ κοπιᾶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς αἰροῦνται ἢ
 τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἔχειν καὶ πᾶσαν ἀνάπαυσιν τὴν ἐν αὐτῇ. Καὶ
 295 ὅταν ἐπέλθωσιν αὐτοῖς *οἱ πειρασμοί*, μᾶλλον εὐφραίνονται, ὅτι
 ἐν αὐτοῖς τέλειοι γίνονται· ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν μοχθηρῶν κόπων τῶν
 γινομένων αὐτοῖς διστάζουσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ,
 ἀλλ' ἕως ἂν ἐκλείψωσιν ἐκ τῆς ζωῆς, προθυμοῦνται
 281 δέξασθαι γενναίως τὰς ἐπιρρείας καὶ
 οὐκ ἀναχωροῦσι.

290 ἀνάγκης] cf. Isaac I, 30, 110-111

Iar cei ce sunt trândavi și moleșiți la începuturile lor se tem
 și se tulbură nu doar de aceste lupte și de cele asemănătoare, ci
 până și de foșnetul frunzelor pomilor, și sunt biruiți de o mică
 silire venită din trebuința foamei și dintr-o mică slăbiciune, și
 cf. Lev. 26, 36
 se leapădă și se întorc înapoi. Însă cei adevărați și încercați nu
 se satură nici de ierburi și legume, nici nu primesc să mănân-
 ce rădăcini de plante uscate înainte de ceasul rânduitor pentru
 hrană, ci se întind pe jos, fiind fără vlagă în trup, iar vederea
 ochilor lor slăbește din marea slăbire a trupului. Dar chiar
 dacă sufletul se apropie de clipa ieșirii din trup din cauza ne-
 nevoii, nici atunci nu dau mâna [cu diavolul] ca să fie biruiți și
 să cadă din libera lor alegere întărită. Pentru că doresc și tind
 să se silească pe ei înșiși pentru iubirea de Dumnezeu și aleg
 să se ostenească pentru virtute în loc să aibă viața vremelnică
 și toată odihna din ea. Iar când le vin necazurile, mai degrabă
 se veselesc, pentru că prin ele ajung desăvârșiți. Dar nu șovăie
 în iubirea pentru Hristos nici din cauza ostenețelor obositoare
 care li se întâmplă, ci, până când vor încera din
 viață, preferă să primească cu vitejie
 atacurile și nu dau
 înapoi.

295 οἱ πειρασμοί] Syr habet ܩܘܕܘܥܐ (BD 280, 17) = αἱ θλίψεις

Του αὐτοῦ· Λόγος ΚΘ'

Περὶ τῆς ἀδιαλείπτου νηστείας καὶ τοῦ συνάξει ἑαυτὸν ἐν ἐνὶ τόπῳ, καὶ τί τὰ ἐκ τούτου γεννώμενα, καὶ ὅτι γνώσει τῆς διακρίσεως ἐδιδάχθην τὴν ἀκρίβειαν τῆς χρήσεως τοιούτων

Ἐν πολλῷ καιρῷ πειραζόμενος ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς, καὶ ἑαυτὸν δοκιμάσας ἐν τοῖς δυοῖν τρόποις τούτοις πολλάκις, καὶ δεξάμενος ἐκ τοῦ ἐναντίου πληγὰς ἀναριθμήτους, καὶ ἀξιωθείς μεγάλων ἀντιλήψεων κρυπτῶς, *ἐκομισάμην ἑαυτῷ πείραν* ἐκ τῶν μακρῶν χρόνων τῶν ἐτῶν· καὶ ἐν *δοκιμασίᾳ* ταῦτα ἔμαθον, ὅτι ὁ θεμέλιος πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν, οὗτοι οἱ δύο τρόποι εἰσὶ· τὸ συνάξει ἑαυτὸν εἰς ἓνα τόπον καὶ τὸ ἀεὶ νηστεῦσαι, τουτέστι τὸ κανονίσει ἑαυτὸν ἐν ἐγκρατεῖᾳ γαστροῦ σοφῶς καὶ φρονίμως, ἐν ἀκινήτῳ καθέδρᾳ καὶ ἀδιαλείπτῳ τῆς σχολῆς ταύτης.

Ἐντεῦθεν ἡ τῶν αἰσθήσεων ὑποταγή· ἐντεῦθεν ἡ τοῦ νοῦ νῆψις· ἐντεῦθεν τὰ ἄγρια πάθη ἡμεροῦνται, τὰ ἐν τῷ σώματι κινούμενα· ἐντεῦθεν ἡ πραότης τῶν λογισμῶν· ἐντεῦθεν αἱ τῆς διανοίας φωτειναὶ κινήσεις· ἐντεῦθεν ἡ σπουδὴ ἡ πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς· ἐντεῦθεν τὰ ὑψηλὰ νοήματα καὶ λεπτά· ἐντεῦθεν τὰ ἄμετρα δάκρυα, τὰ ἐν παντὶ καιρῷ γινόμενα· ἐντεῦθεν ἡ σωφροσύνη ἡ καθαρὰ, ἡ τελείως ἀπέχουσα ἐκ πάσης φαντασίας τῆς τὴν διάνοιαν πειραζούσης· ἐντεῦθεν ἡ *ὀξυδορκία καὶ ὀξύτης* τῶν

* Αἰεὶ ἴσχευε *Cuvântul* 26 ἰν *FR* 10 καὶ *Memra* 37 ἰν *BD*.

4 ἐκομισάμην... πείραν] *Syr habet* ܩܘܡܝܬܐ ܩܘܡܝܬܐ ܩܘܡܝܬܐ (*BD* 281, 8) = καὶ ὑπομείνας τὴν

Cuvântul 29*

Despre postul neîncetat și despre adunarea într-un singur loc și despre cele care vin din aceasta și că prin cunoștința cu dreaptă-socoteală am fost învățat sârguința¹ cu care trebuie folosite unele ca acestea

Fiind ispitit multă vreme în cele de-a dreapta și în cele de-a stânga, după ce m-am încercat pe mine însumi adeseori în aceste două feluri de asceză², după ce am primit de la potrivnicul nenumărate răni, după ce m-am învrednicit într-ascuns de mari ajutorări și după ce am răbdat să mă pun pe mine însumi la încercare vreme de mulți ani, am învățat prin această încercare că temelia tuturor bunățăților și întoarcerea sufletului din robia vrăjmașului și calea care duce la lumină și viață sunt aceste două feluri de asceză: să te aduni pe tine însuși într-un loc și să postești pururea, adică să-ți pui o măsură pentru înfrânarea pântecelui cu înțelepciune și chibzuință, locuind fără să te muți și fără întrerupere în această sedere.

De aici vine supunerea simțurilor. Din ea, trezvia *minții*, iar de aici patimile sălbatice care se mișcă în trup se îmblânzesc. De aici vine blândețea gândurilor. Din ea vin *mișcările* luminoase ale *cugetului*. De aici, silirea către faptele virtuții. Din ea, *înțelesurile* înalte și subțiri. De aici vin lacrimile nemăsurate, care curg în toată vremea. De aici, *cugetarea* feciorelnică și curată, care este cu totul depărtată de orice imaginație care

ἑαυτοῦ δοκιμασίαν 5 δοκιμασία] *hac et* δοκιμῆ/πείρα 19 ὀξυδορκία... ὀξύτης] *Syr habet* ܩܘܡܝܬܐ ܩܘܡܝܬܐ ܩܘܡܝܬܐ (*BD* 281, 21) = ἡ ταχέια καὶ ὀξεία ὄρασις

μακρὰν ὄντων· ἐντεῦθεν *τὰ βαθυτέρα τῶν μυστικῶν νοημάτων, 28
 ἄπερ ἢ διάνοια καταλαμβάνει, ἢ δύναμις τῶν θείων λόγων καὶ
 αἱ ἐσώτεροι κινήσεις αἱ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμεναι*, καὶ ἡ διαφορὰ
 καὶ ἡ διάκρισις τῶν πνευματικῶν ἐκ τῶν ἁγίων δυνάμεων, καὶ
 τῶν ἀληθινῶν ὁράσεων ἐκ τῶν ματαίων φαντασιῶν· ἐντεῦθεν ὁ
 φόβος τῶν ὁδῶν καὶ τῶν τριβῶν, ὁ ἐν τῷ πελάγει τῆς διανοίας, 25
 ὁ κόπτων τὴν ῥαθυμίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἡ φλόξ τοῦ ζήλου
 ἢ καταπατοῦσα πάντα κίνδυνον καὶ διαβαίνουσα πάντα φόβον,
 καὶ ἡ θέρη ἢ καταφρονοῦσα πάσης ἐπιθυμίας καὶ ἐκ τῆς δια-
 νοίας ἐξαλείφουσα αὐτὴν καὶ λήθην ἐμποιοῦσα πάσης μνήμης
 τῶν παρερχομένων, μετὰ τῶν ἄλλων· καὶ ἵνα συντόμως εἴπω, ἢ 30
 ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἡ *χαρὰ* τῆς ψυχῆς,
 καὶ ἡ ἀνάστασις ἢ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἐντεῦθεν.

Εἴ τις δὲ ἀμελήσει ἐν τοῖς δυοῖν τούτοις, γνώτω ὅτι οὐ μόνον
 ἐκ πάντων τούτων τῶν προειρημένων ζημιῶν ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ
 τὸν θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν διασείει ἐν τῇ καταφρονήσει 35
 τῶν δύο τούτων ἀρετῶν. Καὶ ὡσπερ εἰσὶν αὐταὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἀρχὴ
 καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας καὶ θύρα καὶ ὁδὸς πρὸς τὸν Χρι-
 στὸν, ἐὰν τις κρατήσῃ αὐτάς καὶ ἐν αὐταῖς ὑπομείνῃ, οὕτως ἐὰν
 ἀναχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀποπηδήσῃ ἀπ' αὐτῶν, πρὸς ταῦτα τὰ 40
 δύο τὰ ἐναντία τούτων κατανατᾷ, λέγω δὴ τὸ μετεωρισθῆναι τῷ
 σώματι καὶ γαστρομαργεῖν ἀθέσμως. Αὐταὶ ἀρχαὶ εἰσι τῶν ἐναντί-
 ων τῶν προειρημένων, καὶ τόπον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐμποιοῦσι
 τοῖς πάθεσι.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀρχὴ τῆς μιᾶς, ἐν πρώτοις τὰς αἰσθήσεις τὰς
 ὑποταγείσας ἀπολύει τῶν δεσμῶν τῆς *συστολῆς*. Καὶ τί λοιπὸν
 ἐκ τούτου γίνεται; Ἐντεῦθεν ἄποιοι ἀπαντήσεις, ἀπροσδόκητοι, 45

20–22 τὰ... γινόμεναι] Syr habet ~~τὰς~~ ~~κατάληξις~~ ~~καὶ~~ ~~ἐκ~~ ~~τῶν~~ ~~μυστικῶν~~ ~~νοημάτων~~ ~~καὶ~~ ~~ἐκ~~ ~~τῶν~~ ~~ἀληθινῶν~~ ~~ὁράσεων~~ ~~καὶ~~ ~~ἐκ~~ ~~τῶν~~ ~~ματαίων~~ ~~φαντασιῶν~~ (BD 282, 1-3) = κατάληξις βαθεῖα, ἢ εισδύουσα καὶ καταλαμβάνουσα τὰ κρυπτά πάντων τῶν βαθῶν, τὴν δύναμιν τῶν (θείων) λόγων καὶ τὰς κρυπτάς κινήσεις τὰς ἐν τῇ ψυχῇ (γενομένας)

ispitește *cugetul*. De aici, vederea ageră și pătrunzătoare a celor
 aflate departe. De aici vine adâncă înțelegere, care pătrunde și
 pricepe cele ascunse ale tuturor adâncurilor, puterea dumneze-
 ieștilor cuvinte și *mișcările* din suflet; și [tot de aici vine] darul
 deosebirii și discernerii duhurilor [necurate] de sfintele puteri
 și a vederilor adevărate de nălucirile deșarte. De aici vine frica
 de căile și cărările din noianul *cugetului*, [iar această frică] taie
 trândăvia și nepăsarea; și de aici mai vine flacăra râvnei, care
 zdrobește orice primejdie și trece peste orice frică, precum și
 căldura care disprețuiește toată pofta și o șterge din *cugetare*
 și aduce uitarea oricărei amintiri de cele trecătoare, împreună
 cu altele. Și, ca să spun pe scurt, de aici vine libertatea omului
 adevărat, înnoirea sufletului și învierea cu Hristos în Împărăție.

Dar dacă cineva va fi nepăsător față de aceste două feluri
 de asceză, să știe că se va păgubi pe sine nu numai de toate
 cele mai înainte spuse, ci și clatină temelia tuturor virtuși-
 lor prin disprețuirea acestor două virtuți³. Și așa cum acestea,
 dacă le va ține cineva și va răbda în ele, sunt începutul lucrării
 dumnezeiești în suflet, ușa și calea către Hristos, tot așa, dacă
 se va depărta de ele și va umbla departe de ele, le întâlnește
 pe cele potrivnice acestor două, zic adică de împrăștierea cu
 trupul⁴ și de îmbuibarea nelegiuită a pântecelui. Acestea sunt
 începutul celor potrivnice celor zise mai înainte și care dau
 loc patimilor în sufletul lui.

Primul început al uneia dezleagă mai întâi simțurile su-
 puse prin legăturile vieții monahale. Și ce urmează apoi din
 aceasta? De aici vin întâlnirile nepotrivite și neașteptate, frica

31 χαρὰ] cum Syroc ~~κατάληξις~~ (S 24, 54' V 125, 50' V 124, 168' V 562, 82'), Syroc autem habet ~~κατάληξις~~ (BD 282, 9) = ἀνακαίνωσις 44 συστολῆς] Syr habet ~~κατάληξις~~ (BD 282, 21) = τοῦ βίου τοῦ μοναστικοῦ/τῆς ἀναχωρήσεως/τῆς ἡσυχίας

(φόβοι) πλησιόχωροι τῶν πτώσεων, ἢ ταραχὴ τῶν ἰσχυρῶν κυ- 283
μάτων, ἢ ἐκ τῆς ὀράσεως τῶν ὀφθαλμῶν ἐξυπνιζομένη, πύρωσις
ὀξεῖα κρατοῦσα τοῦ σώματος καὶ συνέχουσα, ὀλισθήματα εὐ-
χερῆ ἐν τῷ φρονήματι γινόμενα, λογισμοὶ ἀκρατεῖς πρὸς πτώ-
σιν σπουδάζοντες, ἢ χλιαρότης τοῦ πόθου τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, 50
καὶ ἀτονία κατὰ μικρὸν μικρὸν τῆς *διαφορᾶς* τῆς ἡσυχίας, καὶ
τὸ τελείως καταλεῖψαι τὸν κανόνα τῆς πολιτείας αὐτοῦ, ἐγκαι-
νισμὸς τῶν ἐπιλησθέντων κακῶν καὶ διδαχὴ ἑτέρων, ὧν οὐκ
ἠπίστατο, ἐκ τῶν αἰεὶ ἐπιγινόμενων *αὐτῷ* δι' ἀκουσίων (καὶ)
πολυτρόπων ὀράσεων τῶν ἐκ τῆς μεταναστάσεως ἀπὸ χώρας 55
εἰς χώραν καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον συναντῶντων αὐτῷ. Καὶ
τὰ πάθη, ἅπερ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἤδη ἐκ τῆς ψυχῆς νε-
κρωθέντα διὰ τῆς λήθης τῶν μνημῶν τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ ἀπολε-
σθέντων, πάλιν ταῦτα πρὸς κίνησιν ἄρχονται διεγείρεσθαι καὶ
τὴν ψυχὴν πρὸς ἐργασίαν αὐτῶν ἄρχονται ἀναγκάσαι. Καὶ ἵνα 60
μὴ ὅλα τὰ λοιπὰ διηγῆσθαι, ταῦτα μὲν ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης
αἰτίας ἀνοίγονται ἐπ' αὐτῷ, τουτέστιν, ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ
σώματος, τὸ ὑπομεῖναι ταῦτα ἐν ταλαιπωρίᾳ.

Τί δὲ ἐκ τῆς ἄλλης; *τουτέστι*, τοῦ ἄρξασθαι ἐν τῷ ἔργῳ τῶν
χοίρων. Καὶ τί ἐστι τὸ ἔργον τῶν χοίρων, ἢ τὸ ἀόριστον ἀφήσαι
τὴν γαστέρα καὶ διαπαντὸς ἐμπιπλᾶν αὐτήν, καὶ μὴ ἔχειν καιρὸν 65
δεδηλωμένον πρὸς τὴν τοῦ σώματος χρείαν, καθὼς οἱ λογικοὶ
Καὶ τί λοιπὸν γίνεται ἐκ τούτου; Ἐντεῦθεν *κάρος καὶ βάρος* καὶ
βάρῃσις πολλὴ τοῦ σώματος μετὰ χαλασμοῦ τῶν ὤμων, ἀνάγκη 284
ὑπολειφθῆναι ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀκνηρία τοῦ μὴ
ποιεῖν μετανοίας ἐν αὐτῇ, ἀμέλεια τῶν συνήθων προσκυνήσεων, 70
σκοτώσις καὶ ψυχρότης τῆς διανοίας, νοῦς παχὺς καὶ ἀδιάκρι-
τος *ἐκ ταραχῶν καὶ πολλῶν σκοτώσεων* τῶν λογισμῶν, γνόφος

cf. Evagrius, Cog 9

51 διαφορᾶς] *intell.* διακρίσεως54 p. αὐτῷ] *Syr habet* ~~καταλεῖψαι~~ ~~καταλείπει~~ ~~ἐπι~~ο ~~καταλείπει~~ (BD 283, 8) = διὰ ποικίλων καὶ συνεχῶν ἀκροάσεων καὶ

apropiată de căderi, tulburarea produsă de valurile puternice,
trezită din vederea ochilor, aprinderea sălbatică ce stăpânește
și cuprinde trupul, alunecările lesnicioase petrecute în *cugeta-*
re, gânduri neînfrânate care se grăbesc spre cădere, răcirea do-
rului după lucrările lui Dumnezeu, slăbirea, puțin câte puțin,
a diferitelor lucrări ale isihiei, părăsirea deplină a canonului
propriu *viețuirii* sale, înnoirea relelor uitate și învățarea alto-
ra, pe care nu le cunoștea, din cele care pururea i se întâmplă
prin diferite și neîncetate auziri și felurite vederi fără de voie,
care îl întâmpină în strămutarea sa din țară în țară și din loc
în loc. Iar patimile care, prin harul lui Dumnezeu, au fost
deja omorâte în suflet prin uitarea amintirilor nimicite în *cu-*
get iarăși încep să fie trezite spre *mişcare* și încep să silească
sufletul spre lucrarea lor. Și ca să nu le mai istorisesc pe toate
celelalte, [spun numai că] toate acestea, adică a le răbda pe
acestea într-o necaz, vin asupra lui din acea primă cauză, adică
din împrăștierea trupului.

63 Dar ce urmează din cealaltă? Aceasta este începutul lu-
crării porcești. Și ce altceva este lucrul porcilor decât a lăsa
pântelele fără măsură și a-l umple neîncetat⁶ și a nu avea o
vreme rânduie pentru trebuința trupului, așa cum au ființele
raționale. Și ce vine apoi din aceasta? De aici vine un somn
adânc și greu, o îngreuiere mare a trupului unită cu slăbirea
umerilor, nevoia părăsirii liturghiei lui Dumnezeu și lenea de a
face metanii la vremea lor, lipsa de grijă pentru închinăciunile
obișnuite, întunecarea și răceala *cugetării*, o *minte* groasă și fără
discernământ, o tulburare și multă întunecare a gândurilor, un

63 τουτέστι] *intell.* τούτο ἐστι 67 κάρος... βάρος] *trad. litt., intellig.* ὑπνος βαθὺς καὶ
βαρὺς 73 ἐκ... σκοτώσεων] *Syr habet* ~~καταλείπει~~ ~~καταλείπει~~ ~~καταλείπει~~ (BD 284, 3-4) = ταραχὴ
καὶ πολλὴ σκοτώσις

παχὺς καὶ ζοφώδης ἠπλωμένος ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ, ἀκηδία πολλή ἐν παντί ἔργῳ τοῦ Θεοῦ, ἅμα δὲ καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει διὰ τὸ μὴ γεύσασθαι αὐτὸν τῆς ἡδύτητος τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, ἀργία πολλή τῶν ἀναγκαίων, νοῦς ἀκράτητος, μετεωριζόμενος ἐν πάσῃ τῇ γῆ, χυμὸς πολλὸς συναγόμενος ἐν τοῖς μέλεσι, φαντασίαι ἀκάθαρτοι ταῖς νυξί, διὰ φασμάτων καὶ βεβήλων καὶ ἀτόπων εἰκόνων, πεπληρωμένων ἐπιθυμίας *τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἀκολουθούσης*, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὰ ἑαυτῶν θελήματα ἀποπληροῦσιν ἀκαθάρτως· καὶ ἡ στρωμνὴ αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα ὅλον μολύνεται διὰ τοῦ πλήθους τῆς ρεύσεως τῆς αἰσχύνης, ὡς ἀπὸ πηγῆς ἐξ αὐτοῦ ῥεούσης, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ νυκτί ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμέρᾳ συμβαίνει αὐτῷ – τὸ γὰρ σῶμα πάντοτε ῥεεῖ καὶ μαιίνει τὴν διάνοιαν –, ὥστε αὐτὸν διὰ τούτων τῶν πραγμάτων τὴν σωφροσύνην ἀπαρνήσασθαι· καὶ ἡ ἡδύτης τῶν γαργαλισμῶν ἐνεργεῖται ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἐν ἀδιαλείπτῳ πυρώσει καὶ ἀνυπομονήτῳ, καὶ λογισμοὶ δὲ ἀπατηλοὶ συμβαίνουσιν αὐτῷ, εἰκονίζοντες *κάλλος* κατέναντι αὐτοῦ καὶ ἐρεθίζοντες αὐτὸν ἐν παντί καιρῷ καὶ *γαργαλίζοντες τὸν νοῦν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῶν, καὶ ἀδιστάκτως* συνδυάζει αὐτοῖς ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν διὰ τὸ σκοτισθῆναι αὐτοῦ τὸ διακριτικόν.

Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ εἶπεν ὁ προφήτης· Τοῦτο τὸ *ἀνταπόδομα* τῆς ἀδελφῆς σου Σοδόμων, ἡ τρυφῶσα, ὅτι ἦσθιεν ἄρτον εἰς πλησμονήν, καὶ τὰ ἐξῆς· Καὶ τοῦτο ἐρρέθη ἔκ τινος τῶν μεγάλων φιλοσόφων, ὅτι «εἴ τις θρέψει τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τρυφῇ μεγάλῳ, εἰς *πόλεμον* ἐμβάλλει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν»· καὶ ἐὰν ποτὲ ἔλθῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ ζητήσῃ ἑαυτὸν βιάσασθαι, ἵνα ἑαυτὸν κρατήσῃ, οὐ δύναται διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πύρωσιν τῶν κινήσεων τοῦ σώματος καὶ διὰ τὴν βίαν καὶ ἀνάγκην καὶ τὸν ἐρεθισμὸν τῶν

79 τῆς... ἀκολουθούσης] Syr habet *ܩܘܠܘܡܢܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 284, 11) = τῶν τῇ ψυχῇ προσκεκολλημένων 88 p. κάλλος] Syror autem habet *ܩܘܠܘܡܢܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 284, 18) = προσώπων 88 p. κάλλος] Syror autem habet *ܩܘܠܘܡܢܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 284, 18) = προσώπων 89-90 γαργαλίζοντες... ἀδιστάκτως] Syr habet *ܩܘܠܘܡܢܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 284, 20-21)

întuneric gros și pâcios răspândit în tot sufletul, akedie multă în împlinirea oricărui lucru al lui Dumnezeu și în citire, fiindcă el nu gustă din dulceața cuvintelor lui Dumnezeu, multă nelucrare a celor de trebuință, o *minte* lipsită de stăpânire, împrăștiată în tot pământul, suc mult adunat în mădulele, năluciri necurate în vremea nopților din cauza imaginilor nălucite, spurcate și necuvenite, pline de poftă și lipite de suflet, iar sufletul își împlinește în el însuși voile sale în mod necurat. Așternutul său și tot trupul i se întinează prin mulțimea scurgerii de rușine, care curge din el ca dintr-un izvor, iar aceasta nu i se întâmplă doar în timpul nopții, ci și ziua – pentru că trupul întotdeauna are scurgere și îi întinează *cugetul* –, așa încât el se leapădă de cugetarea feciorelnică prin aceste lucruri. Iar dulceața gădilărilor este mișcată în tot trupul într-o aprindere neîncetată și de nesuportat, și îi vin gânduri înșelătoare care îi înfățișează dinainte diferite chipuri și îl așăță în toată vremea, gădilându-l, iar *mintea* ia aminte fără șovăire la tovărășia lor și se unește cu ele prin îndeletnicirea cu ele și în poftirea lor, fiindcă puterea ei de discernământ s-a întunecat.

Iar aceasta este ceea ce a spus Prorocul: această fărădelege a surorii tale, Sodoma, care s-a desfătat că a mâncat pâine până la săturare și celelalte. Aceasta s-a spus și de către unul dintre marii filozofi, anume că: „Dacă cineva își hrănește trupul întru desfătare mare, își împinge sufletul său spre război”. Iar dacă își va veni cândva în sine însuși și se va sili pe sine ca să se stăpânească, nu va putea, din cauza înfierbântării covârșitoare a mișcărilor trupului și din cauza silei, a constrângerii firii și a

cf. lez. 16, 49

= γαργαλίζοντες· καὶ (καὶ om. V 124, 169^v V 562, 82^v) ὁ νοῦς προσέχει τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῶν ἀδιστάκτως 92-93 ἀνταπόδομα] cum Syroc *ܩܘܠܘܡܢܐ ܕܥܘܠܡܐ* (V 562, 82^v), sed Vet. Test. Syr. habet *ܩܘܠܘܡܢܐ*: ἀνόμημα cum LXX 96 πόλεμον] hoc et συμφορὰν = κατὰ (BD 285, 2)

περισσότεραν συμπλοκὴν καὶ καταποντίσαι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πτώμασι. Διατοῦτο ἔδει ἡμῖν, ὥσπερ ὁ ἐχθρὸς γινώσκει τοὺς καιροὺς, οὕτως καὶ ἡμᾶς γνωρίζαι τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ τὴν δύναμιν τῆς φύσεως ἡμῶν, ὅτι ἀνίκανός ἐστι πρὸς τὰς ὁρμάς καὶ τὰς κινήσεις ἐκείνων τῶν καιρῶν καὶ πρὸς τὴν λεπτότητα τῶν λογισμῶν κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, τῶν ὡς χνοὺς ὑπαρχόντων ἐν λεπτότητι, καὶ ὅτι οὐ δυνάμεθα ὄραν ἑαυτοὺς καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν.

Καὶ διὰ τὴν πολλὴν δοκιμασίαν, ἣν ἐπειράσθημεν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐν ταλαιπωρίᾳ ἐξ αὐτοῦ ἐλάβομεν πολλάκις, λοιπὸν σοφισώμεθα καὶ μὴ ἀφήσωμεν ἑαυτοὺς ῥιφθῆναι τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημα τῆς ἀναπαύσεως ἡμῶν καὶ ἠττώμεθα ἐκ τῆς πείνης, *ἀλλὰ μάλλον, κἂν καταπονθήσῃ ἡμᾶς ἢ πείνα ἢ στενώση, μὴ* σαλευθῶμεν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἡσυχίας ἡμῶν, καὶ κατανήσωμεν ὅπου εὐχερῶς συμβαίνουσιν ἡμῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ σκευάσωμεν ἑαυτοῖς ἀφορμάς καὶ τρόπους ὅπως ἐκ τῆς ἐρήμου ἐξέλθωμεν ταῦτα γὰρ εἰσι τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ ἐχθροῦ τὰ φανερά.

Ἐὰν δὲ ὑπομείνης ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐ μὴ πειρασθῆς· οὐ γὰρ ὄρεῖς γυναῖκα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὔτε τί βλάπτου τὴν πολιτείαν σου, οὔτε φωνὰς ἀπρεπεῖς ἀκούσεις.

Τί σοι καὶ τῇ ὁδῷ τῆς Αἰγύπτου, ἵνα πίης τὸ ὕδωρ Γαιών; Νόει τὸ τί λέγω σοι· δεῖξον τῷ ἐχθρῷ τὴν ὑπομονὴν σου καὶ τὸ δοκίμιόν σου ἐν τοῖς μικροῖς, ἵνα μὴ ζητήσῃ παρὰ σοῦ τὰ μεγάλα. Ὅρος δὲ ἔστωσάν σοι τὰ μικρὰ ταῦτα, ἵνα διὰ τούτων καταβάλης τὸν ἀντίπαλον, ὅπως μὴ σχολάσῃ καὶ ὀρύξῃ σοι παγίδας μεγάλας. Ὁ μὴ πειθόμενος τῷ ἐχθρῷ μὴ δὲ πρὸς πέντε βήματα ἐξέλθειν ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐτοῦ, πῶς πείσαι δύναται αὐτὸν ἐκ τῆς ἐρήμου ἐξέλθειν ἢ πλησιάσαι κόμη; Καὶ ὁ μὴ καταδεχόμενος παρακῆναι διὰ θυρίδος ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐτοῦ, πῶς πείσει

140 ἀλλὰ... μὴ] Syr habet *οὐκ ἐπιτηδεύματα* (BD 286, 17) = κἂν στενώση (ἡμᾶς) πολὺ, ἢ

puternice și să-l afunde pe om în căderi. De aceea, așa cum și vrăjmașul cunoaște momentele [prielnice], tot așa trebuie ca și noi să ne cunoaștem slăbiciunea și puterea frii noastre, anume că ea e neputincioasă față de atacurile și *mişcările* din acele momente și față de subțirimea gândurilor de dinaintea ochilor noștri, care sunt ca un praf din cauza subțiririi lor, și că nu putem să ne vedem pe noi înșine și să înfruntăm cele care ni se întâmplă.

Din pricina multei încercări cu care am fost ispitiți de către vrăjmașul și a chinului pe care adeseori l-am suferit de la el, să ne înțeleptăm de acum și să nu ne lăsăm împinși să ne împlinim dorința de odihnă și să fim biruiți de foame, chiar dacă ne va strâmtora foarte tare, sau să ne clătinăm din locul liniștirii noastre și să sfârșim prin a ajunge acolo unde ni se întâmplă cu ușurință astfel de lucruri și să ne pregătim nouă înșine prilejuri și stratageme de ieșire din pustie¹¹. Pentru că acestea sunt uneltirile vădite ale vrăjmașului.

Dacă însă rabzi în pustie, nu vei fi ispitit, pentru că nu vezi femeie în pustie, nici ceva vătămător pentru *viețuirea* ta, nici nu vei auzi vorbe nerușinate.

„Ce îți este ție și căii Egiptului ca să bei din apa Ghionului?” Înțelege ce îți spun: arată-i vrăjmașului răbdarea ta și punerea ta la încercare în cele mici, ca să nu le ceară de la tine pe cele mari. Aceste lucruri mici să-ți fie ție un hotar, pentru ca prin ele să-l dobori pe cel potrivit, ca să nu zăbovească și să-ți sape curse mari. Cine nu se lasă convins de vrăjmașul nici măcar să iasă cinci pași din chilia sa, cum va putea să-l convingă să iasă din pustie sau să se apropie de vreun sat? Iar pe cel care nu primește să se aplece prin fereastra chiliei sale, cum îl va convinge să iasă dintr-însa? Și cel care nu se lasă convins să guste seara târziu cât de puțin, pentru că urmează

αὐτὸν ἐξελεθῆν ἐξ αὐτοῦ; Καὶ ὁ μὴ δὲ ἐν ἐσπέρᾳ βαθεῖα πειθόμενος μετασχεῖν ἐλαχίστης *τροφῆς*, πῶς πρὸ καιροῦ δελεασθήσεται ὑπὸ τῶν λογισμῶν αὐτοῦ ἐσθίειν; Ὁ ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐρουθριῶν ἐμπλησθῆναι, πῶς εἰς τὰ μεγάλα αὐτὸν προτρέψεται; 160
Καὶ ὁ μὴ δὲ πρὸς τὸ ἴδιον σῶμα πειθόμενος κατιδεῖν, πῶς πρὸς τὰ ἀλλότρια κάλλη τοῦτον δελεάσει ἀτενίσαι; Ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς μικροῖς ἤττάται τις, ὡς καταφρονῶν, καὶ τότε ἀφορμὴν παρέχει ἐμβαλεῖν αὐτὸν εἰς τὰ μεγάλα. Ὁ τῆς προσκαιροῦ ζωῆς μὴ ποιούμενος πρόνοιαν τοῦ ἐμμεῖναι ἐν αὐτῇ μὴ δὲ πρὸς βραχύ, πῶς φοβηθήσεται τὰς κακώσεις καὶ τὰς θλίψεις τὰς πρὸς τὸν θάνατον τὸν προσφιλεῖ φερούσας; 165

Οὗτός ἐστιν ὁ πόλεμος τῆς διακρίσεως, ὅτι οὐ συγχωροῦσιν οἱ σοφοὶ *πρὸς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἑαυτοὺς παρασκευάσαι*. ἄλλ' ἢ ὑπομονὴ ἢ ἐνδεικνυμένη ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς μικροῖς, αὕτη ἐστὶν ἡ 288
φυλάττουσα αὐτοὺς τοῦ μὴ πεσεῖν εἰς τοὺς μεγάλους κόπους. 170

Πρῶτον μὲν ὁ διάβολος τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν τῆς καρδίας ἀγωνίζεται καταργῆσαι, καὶ οὕτως πείθει καὶ τοὺς δεδηλωμένους καιροὺς τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κανόνος τοῦ σωματικῶς γινομένου, καταφρονῆσαι. Καὶ οὕτως πρῶτον χαννοῦται ὁ λογισμὸς, πρὸ τοῦ καιροῦ *μετασχεῖν τροφῆς* ἐν τοῖς 175
ἐλαχίστοις καὶ μικροῖς καὶ οὐδαμινοῖς, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἐγκρατείας αὐτοῦ διολισθαίνει εἰς ἀκρασίαν καὶ ἀσωτείαν. Καὶ πρῶτον μὲν ἠττάται, μᾶλλον δὲ ἐλάχιστον φαίνεται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀτενίσαι εἰς τὴν γύμνωσιν αὐτοῦ, ἢ εἰς καλλονὴν τινὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀτενίσαι, ὅταν ἀποδύσῃται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 180
ἢ ὅταν ἐξελεθῆ ἔξω πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος [ἢ πρὸς ὕδωρ] καὶ χαννώσῃ τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ, ἢ εἰσαγάγῃ θαρσαλέως τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐσωθεν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ ψηλαφήσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ τότε ἀνακύπτουσιν ἐν αὐτῷ ἄλλα καὶ ἄλλα.

158 p. τροφῆς] Syr habet *ⲁⲗⲗⲁ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ* (BD 287, 13) = ὅτι ἀγρυπνίσαι μέλλει

să privegheze, cum va fi otrăvit de gândurile sale ca să mănânce înainte de vreme? Cel care se rușinează să se sature din cele mai neînsemnate bucate, cum va putea fi îndemnat la cele mari? Și cel care nu poate fi înduplecat să privească nici spre propriul trup, cum va fi amăgit să-și așintească privirea spre frumusețile străine? Dacă cineva este învins de la început în cele mici, fiindcă le disprețuieste, dă prilej prin aceasta [vrăjmașului] ca să-l ducă la cele mari. Cel care nu se îngrijește de viața cea vremelnică pentru a mai rămâne în ea cât de puțin, cum se va înfricoșa de răutățile și de necazurile aduse [asupra lui de vrăjmașul, ca să-l ducă] la moartea pe care o îndrăgește?

167 Acesta este războiul cu dreaptă-socoteală, că cei înțelepți nu îngăduie vrăjmașului lor să-i împingă la lupte mari, ci răbdarea arătată de ei în cele mici e cea care îi păzește să nu cadă în ostenelele cele mari.

171 Mai întâi diavolul se luptă să oprească rugăciunea neînțată a inimii¹², și astfel convinge să fie disprețuite și ceasurile rânduite pentru rugăciune și canonul săvârșit cu trupul. Și astfel mai întâi mintea se moleșește ca să fie condus înainte de vreme la cele mai neînsemnate, mai mici și mai de nimic lucruri, iar după căderea sa din înfrânare, alunecă în neînfrânare și desfrânare. Mai întâi este învins, ba mai degrabă i se pare în ochii lui un lucru foarte mic să-și așintească iscoditor privirile la goliciunea sa sau la frumusețea vreunuia dintre mădularele lui când se dezbracă de haine sau când iese afară pentru trebuința trupului, și își moleșește simțurile, sau își vârbă cu îndrăzneală mâna înlăuntrul hainelor și-și pipăie trupul, iar atunci se ivesc în el altele și altele.

168 πρὸς... παρασκευάσαι] Syr habet *ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ ⲁⲓⲁⲓ* (BD 288, 1) = τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν τοῦ προτρέψαι αὐτοὺς πρὸς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας 175
μετασχεῖν τροφῆς] Syr habet *ⲁⲓⲁⲓ* (BD 288, 6) = ὀδηγηθῆναι

Καὶ ὁ ἐν πρώτοις τὴν *ἀσφάλειαν* τοῦ νοῦς καταλύων καὶ
 εἰς ἓνα τούτων ῥαθυμίαν ἐνδεικνύμενος, τότε ἀνοίγει καθ' ἑαυ-
 τοῦ μεγάλας καὶ χαλεπὰς εἰσόδους. Οἱ λογισμοὶ γὰρ ὡς ὕδωρ
 εἰοῖν, ὡς ἐν ὑποδείγματι, καὶ ὅσον συνεχόνται πάντοθεν, ἐν
 τῇ εὐταξίᾳ αὐτῶν πορεύονται· ἐὰν δὲ <μικρὰν ἔξοδον πάντως
 εὐρωσιν>, ἐκείθεν ἐπὶ τὰ ἔξω ἔξέλθωσι <καὶ> καταλύσιν φραγμοῦ
 καὶ ἐρήμωσιν πολλὴν κατεργάζονται.

Ἰσταται γὰρ ὁ ἐχθρὸς διατηρῶν καὶ ἐκδεχόμενος, νυκθιμερῶς
 κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καθήμενος, καὶ περισκοπῶν διὰ
 ποίας εἰσόδου τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ἀνοιχθείσης αὐτῷ εἰσέλθη-
 ἄμελείας δὲ τινὸς τῶν προορηθέντων ἐν ἡμῖν γεναμένης, τότε καὶ
 αὐτὸς ὁ δόλιος τὰ αὐτοῦ ἡμῖν ἐξαποστέλλει. Καὶ ποτὲ μὲν αὐτὴ ἡ
 φύσις ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀνάπαυσιν ἀγαπᾷ καὶ τὴν παρρησίαν καὶ
 τὸν γέλωτα καὶ τὸν μετεωρισμὸν καὶ τὴν ῥαθυμίαν, καὶ γίνεται
 πηγὴ τῶν παθῶν καὶ πέλαγος τῆς ταραχῆς, ποτὲ δὲ ὁ ἐναντίος
 ὑποβάλλει ταῦτα. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀλλάξωμεν λοιπὸν τοὺς μεγάλους
 κόπους ἐν τοῖς μικροῖς κόποις ἡμῶν, οὓς ἡγούμεθα μηδὲν εἶναι, εἰ
 γὰρ οὗτοι, ὡς ἐδείχθη, οἱ παρ' ἡμῶν καταφρονούμενοι, τοσοῦτους
 μεγάλους ἀγῶνας καὶ κόπους δυσκατορθώτους καὶ πάλας συγκε-
 χυμένους καὶ πληγὰς μεγάλας ἐπιφέρουσι. Τίς μὴ διὰ *μικροῦ κό-
 που τῆς εἰσαγωγῆς* μὴ ἀναπαυτῆ τὴν γλυκεῖαν ἀνάπαυσιν;

“Ὡ σοφία, πόσον θαυμαστὴ ὑπάρχεις, καὶ πῶς προβλέπεις τὰ
 πάντα πόρρωθεν. Μακάριος ὁ εὐρών σε· ἐκ γὰρ τῆς ῥαθυμίας τῆς
 νεότητος ἠλευθέρωται”. *Εἴ τις ἐμπορεύεται διὰ μικρᾶς περιποιή-
 σεως, τὴν ἰατρειάν τῶν μεγάλων παθῶν καλῶς ποιεῖ*. Τίς γὰρ τῶν
 φιλοσόφων, ποτὲ ἐν χαυνότητι κινήθεις, διωρθώσατο ἑαυτὸν κα-
 θήμενος ἐξαίφνης, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἄλλος ἐγάλασε χάριν τούτου· ὁ
 δὲ ἀπεκρίθη, “Ὁὐ διατοῦτο ἐφοβήθην, ἀλλ' ἐκ τῆς καταφρονήσε-
 ως φοβοῦμαι, διότι πολλάκις καὶ ἡ μικρὰ καταφρόνησις, μεγάλων

185 ἀσφάλειαν] *intell.* φυλακῆν

187 Cel care a dezlegat paza *cugetului* de la început și arată le-
 nevire într-una din acestea deschide împotriva sa intrări mari
 și cumplite. Pentru că gândurile sunt ca apa, ca să vorbesc în
 pilde, și pe cât sunt îngrădite de pretutindeni, pe atât umblă
 în bună rânduială, dar dacă găsec o mică ieșire, de acolo ies
 spre cele dinafară, surpă zidul și pustiesc.

192 Căci vrăjmașul privește și așteaptă, stând zi și noapte îna-
 intea ochilor noștri și iscodind care intrare a simțurilor noas-
 tre i s-a deschis ca să intre. Iar când se întâmplă vreo nepăsare
 față de ceva din cele spuse înainte, atunci și acest viclean ne
 trimite cele ale sale¹³. Uneori însăși firea iubește de la sine
 tihna, îndrăzneala, râsul, împrăștierea și trândăvia, și se face
 izvor al patimilor și noian de tulburare, iar alteori potrivnicul
 le strecoară pe acestea. Dar noi să schimbăm de acum îna-
 inte ostenele cele mari cu micile noastre ostenele, pe care
 le socotim că sunt nimic. Pentru că, dacă acestea care sunt
 disprețuite de noi, după cum s-a arătat, aduc asupra-ne lupte
 atât de mari și ostenele greu de împlinit și lupte învolburate
 și răni mari, atunci cine oare nu se va odihni, printr-o mică
 cheltuială, cu dulcea odihnă?

206 O, înțelepciune! Cât de minunată ești și cum le prevezi pe
 toate cu mult înainte! Fericit cel ce te-a aflat, pentru că a fost
 eliberat din somnul adânc al tinereții¹⁴! El, printr-o mică dis-
 prețuire, produce mari necazuri. Pentru că unul dintre filo-
 zofi¹⁵, fiindcă era înboldit spre trândăvie, s-a dezmeticit ridi-
 cându-se dintr-odată și a răspuns unuia care, văzându-l, a răs
 de el: „Nu m-am temut de aceasta, ci mă tem de disprețuire,
 pentru că adeseori chiar și o mică disprețuire devine pricina

204–205 μικροῦ... εἰσαγωγῆς] *Syr habet* *κλεισὺν κλεισὺν* (BD 289, 10) = μικρὰς δαπάνης
 208–209 εἰ... ποιεῖ] *Syr habet* *καὶ τοὶ κλεισὺν κλεισὺν κλεισὺν κλεισὺν*, *καὶ* (BD 289, 14–15)
 = ἤ τις διὰ μικρὰς περιφρονήσεως ἐμπορεύεται μεγάλας θλίψεις

κινδύνων πρόξενος γίνεται· τῷ γὰρ παρὰ τάξιν κινήθηται καὶ τα-
χέως διορθώσασθαι ἑαυτὸν, ἔδειξα ἑμαυτὸν νήφοντα καὶ μὴ δὲ τὸ
μὴ ἄξιον φόβου καταφρονούντα". 215

Φιλοσοφία γάρ ἐστιν, ἵνα τίς τοῖς ἐλαχίστοις καὶ μικροῖς τοῖς
γινομένοις παρ' αὐτοῦ ἄει νήφει· ἀναπαύσεις γὰρ μεγάλας θη-
σαυρίζει ἑαυτῷ καὶ οὐχ' ὑπνοί, ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον,
ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτει πρὸ καιροῦ, καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγ- 220
μάτων καταλύει τὴν μικρὰν *λύπην* ἑξαγοράζων διὰ τούτων
τὴν μεγάλην. Οἱ δὲ ἄφρονες προτιμῶσι τὴν μικρὰν ἀνάπαυσιν,
τὴν ἐγγύς, ὑπὲρ τὴν ἀπέχουσαν βασιλείαν. Κρεῖττον ὑπομείναι
βασάνους ἐν τῷ ἄγωνι, ὑπὲρ τοῦ ἀναπαυθῆναι ἐν τῇ στρωμνῇ
τῆς ἀναπαύσεως τῆς ἐπιγείου βασιλείας ἐν κατακρίσει ἡραθυμίας. 225
Τοῖς σοφοῖς ποθητός ἐστιν ὁ θάνατος ὑπὲρ τοῦ κατηγορηθῆ-
ναι ὅτι ἄνεν νήψεως ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν τί ἐχρήσαντο.

Sextus, *Sentințe* 5

Λέγει ὁ φιλόσοφος· «Γίνου ἐγρήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς
ζωῆς σου· συγγενῆς γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς διανοίας [καὶ εἰκῶν]
τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου». Ὁ φιλόσοφος θεοφόρος Βασίλειος λέ- 230
γει· «Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ὀκνηρός ἐστιν, εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι
μὴ πιστεύσης αὐτόν».

Sextus,
Sentințe 123

«Ἄπερ *δι' αὐτῶν* θέλεις ζῆσαι, μὴ ἀκηδιάσης ὑπὲρ
αὐτῶν ἀποθανεῖν».

221 λύπην] *intell.* ταραχὴν/ἐναντίωσιν

unor mari primejdii. Pentru că m-am arătat pe mine fiind cu
trezvie celui care se mișcă fără rânduială și m-am dezmeticit
grabnic și nu am disprețuit ceea ce nu era vrednic de frică.“

Fiindcă aceasta este filozofia, ca cineva pururea să fie treaz în
lucrurile cele mai neînsemnate și mai mici săvârșite de el. Întru-
cât își investiește sieși odihnă multă și nu doarme, ca să nu i se
întâmplesse ceva contrar, ci taie pricinile înainte de vreme și, prin
lucrurile cele mai mici, desface mica tulburare, răscumpărând-o
prin acestea pe cea mare. Nebunii însă preferă odihna cea mică,
cea la îndemână, mai mult decât împărăția care e departe. Mai
bine este să rabzi chinuri în luptă decât să te odihnești în așter-
nutul de odihnă al împărăției pământestești întru osânda leneviei.
Pentru cei înțelepți, moartea este dorită mai mult decât să fie
osândiți că s-au folosit fără trezvie de lucrurile lor.

Spune filozoful: „Priveghează și fii cu trezvie pentru viața
ta, fiindcă somnul *cugetului* este o rudenie și un chip al morții
celei adevărate.“ Filozoful purtător de Dumnezeu Vasile spu-
ne: „Să nu crezi că cine este trândav în cele mici va străluci în
cele mari.“¹⁶

„Să nu te lenevești să mori pentru cele pentru care
vrei să trăiești.“¹⁷

233 δι' αὐτῶν] *Syr habet* الله (BD 290, 18), *intell.* ὑπὲρ αὐτῶν

Τοῦ αὐτοῦ· Λόγος Δ΄

(Μικρὰ κεφάλαια περὶ διαφορᾶς τῶν κινήσεων τοῦ νόος) 291

Σημεῖον ἐστὶ τῆς ἀκηδίας ἡ μικροψυχία, μήτηρ δὲ τῶν δύο τούτων ἐστὶν ἡ καταφρόνησις.

Δειλὸς ἄνθρωπος σημαίνει ὅτι ὑπὸ δύο νόσους νοσεῖ, φιλοσωματίαν καὶ ὀλιγοπιστίαν· ἡ δὲ φιλοσωματία σημεῖον ἐστὶ τῆς ἀπιστίας. Ὅστις δὲ καταφρονῆσθαι τῆς φιλοσωματίας σημαίνει 5 ἑαυτὸν ὅτι τῷ Θεῷ πιστεύει ὀλοψύχως καὶ τὰ μέλλοντα ἐκδέχεται.

Ἐάν τις ἐκτὸς ἀγώνων καὶ κινδύνων καὶ πειρασμῶν τῷ Θεῷ προσήγγισε, καὶ σὺ αὐτὸν μίμησαι.

Ἡ εὐτολμία τῆς καρδίας καὶ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων ἀπὸ μίας τῶν δύο ἀφορμῶν τούτων γίνεται, ἢ ἐκ τῆς σκληροκαρδίας ἢ ἐκ τῆς πολλῆς πίστεως τῆς πρὸς τὸν Θεόν· καὶ τῇ μὲν σκληροκαρδία ἀκολουθεῖ ὑπερηφανία, τῇ δὲ πίστει ταπεινοφροσύνη καρδίας.

Οὐ δύναται ἄνθρωπος κτήσασθαι ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν εἰ μὴ πρῶτον ἐτελείωσεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ κατὰ μέρος. 15

Ἡ ἐλπίς ἢ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ τῆς καρδίας ἀνδρεία ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως γεννῶνται, καὶ διὰ τῆς ἀληθινῆς μαρτυρίας τῆς διανοίας ἡμῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθήσαν ἔχομεν· ἡ μαρτυρία δὲ τῆς διανοίας γίνεται ἐν τῷ μηδενί τινὰ κατακριθῆναι ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὅτι ἡμέλησεν εἰς τὸ ὀφειλόμενον κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. 20

Cuvântul 30*

Scurte capete despre feluritele mișcări ale cugetării

Micimea de suflet este un semn al akediei, iar maica amândurora este disprețuirea.

Om fricos este cel care boală de două boli: de iubirea de trup și de puținătatea credinței¹. Iubirea de trup este un semn al necredinței. Dar cine disprețuieste iubirea de trup arată că crede din tot sufletul în Dumnezeu și că le așteaptă pe cele viitoare.

Dacă cineva s-a apropiat de Dumnezeu fără lupte, primejdii și ispite, imită-l și tu!

Înrăzneala inimii și disprețuirea primejdiilor vin din una dintre aceste două pricini: fie din învârtșarea inimii, fie din multa credință în Dumnezeu. Învrăzșării inimii îi urmează mândria, iar credinței, smerita-cugetare a inimii.

Omul nu poate să câștige nădejdea în Dumnezeu dacă nu a împlinit mai întâi, în parte, voia lui Dumnezeu.

Nădejdea în Dumnezeu și bărbăția inimii se nasc „din mărturia conștiinței“, iar prin mărturia adevărată a *cugetului* 2 Cor. 1, 1 nostru avem încredere în Dumnezeu. Mărturia *cugetului* stă în a nu fi osândit întru nimic de către conștiință, cum că și-ar fi neglijat împlinirea îndatoririlor, după puterea sa.

* Aici începe Cuvântul 26 în FR 10 și Memra 38 în BD.

Ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ κατακρίνη ἡμᾶς, παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχομεν.

Ἡ παρρησία οὖν ἐκ *τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς καλῆς συνειδήσεως* προσγίνεται.

Σκληρὸν γάρ ἐστι τὸ δουλεῦσαι τῷ σώματι. Ὅστις δὲ ὀλίγον ἐκ πολλοῦ αἰσθηταὶ τῆς ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸν Θεόν, οὐκέτι πεισθήσεται κατ' ἀνάγκην δουλεῦσαι τῷ σκληρῷ τούτῳ δεσπότη, τῷ σώματι.

Τὸ αἶσιωπᾶν καὶ ἡ φυλακὴ τῆς ἡσυχίας ἐκ τῶν τριῶν τούτων αἰτίων ἐν τινι γίνεται, ἢ διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ἢ διὰ τὴν θερμότητα τοῦ ζήλου τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅτι ὁμιλίαν τινὰ θείαν ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ ἔλκεται πρὸς αὐτήν. Εἰ τις δὲ ταῦτα τὰ ἔσχατα οὐκ ἔχει, ἔξ ἀνάγκης εἰς τὴν πρώτην ἀσθενεῖ.

Ἀρετὴ ἐστὶν οὐχὶ ἡ φανέρωσις τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων τῶν διὰ τοῦ σώματος γινομένων, ἀλλ' ἡ σοφωτάτη καρδία ἐν τῇ ἐλπίδι αὐτῆς συνάπτει γὰρ αὐτήν τοις κατὰ Θεὸν ἔργοις ὁ ὀρθὸς σκοπός. Πολλάκις *ἡ διάνοια δύναται χωρὶς πράξεων σωματικῶν ἐπιτελεῖσαι τὸ ἀγαθόν*, τὸ δὲ σῶμα ἐκτὸς τῆς σοφίας τῆς καρδίας, κἂν ἐργάσῃται, οὐ δύναται ὠφελῆθαι. Ὅμως οὐχ' ὑποφέρει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἄδειαν εὐρη ἀγαθοεργίας, εἰ μὴ δείξῃ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν κόπῳ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ. Ἡ πρώτη μὲν τάξις πάντοτε κατευοδοῦται, ἡ δὲ δευτέρα πολλάκις κατευοδοῦται, ποτὲ δὲ οὐ.

Μὴ νομίσης ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο μικρόν ἐστιν, ἵνα τίς ἐκ τῶν αἰτίων τῶν παθῶν ἀπέχη πάντοτε· ἡ δὲ κίνησις τῶν κάτω μελῶν τοῦ σώματος, ἡ ἐκτὸς λογισμῶν ὀξυτέρως γινομένη, *τῆς ἀτόπου ἡδονῆς*, ἥτις κινεῖται μετὰ πυρῶσεως καὶ ἔλκει τὴν ψυχὴν εἰς

* Aici începe *Cuvântul 27* în *FR 10*, purtând titlul *Despre mișcările trupului*. 24-25 τῶν... συνειδήσεως] *Syr habet* τὸν σκεπτικὸν τὸν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀρετῆς (BD 291, 19-20) = (ἐκ) τῶν σταθερῶν κατορθωμάτων (intell. τῆς κραταῖας πολιτείας) καὶ τῆς καλῆς διανοίας

22 „Dacă inima noastră nu ne va osândi, avem îndrăzneală
către Dumnezeu.” *1 In. 3, 21*

24 Ἰνδράzneala așadar vine din reușitele statornice și din *cu-*
getarea bună.

26 Aspru lucru este a robi trupului. Cine simte puțin din mă-
rimea nădejdiei către Dumnezeu nu va mai fi înduplecat că
trebuie să slujească acestui stăpân aspru, adică trupului.

30 Tăcerea necurmată și păzirea isihiei se săvârșesc din una
din aceste trei pricini: fie pentru slava de la oameni, fie datori-
tă râvnei pentru virtute, fie pentru că omul are înlăuntru său
o convorbire dumnezeiască tainică, iar *cugetul* său e atras de
aceasta. Iar dacă cineva nu le are pe acestea din urmă, atunci
bolește în mod necesar de prima.

35 Virtutea nu este arătarea a multe și felurite fapte săvârșite
prin trup, ci inima preînțeleaptă în nădejdea ei. Pentru că
scopul drept o unește cu faptele cele după Dumnezeu. Adese-
ori, când faptele nu susțin virtutea, *cugetul* poate și fără ele să
aducă folos virtuții. Dar trupul nu poate să aducă niciun folos
fără înțelepciunea inimii, oricât ar trudi. Însă, când omul lui
Dumnezeu are puțința împlinirii lucrării celei bune, el nu
poate răbda dacă nu-și arată iubirea față de Dumnezeu în *os-*
teneala faptuirii lui. Prima ceață înaintează bine întotdeauna,
iar cea de-a doua uneori înaintează bine, dar alteori nu².

4) Să nu socotești că este un lucru mic ca întotdeauna omul să se
deparțeze de pricinile patimilor. Iar* mișcarea mădularelor de jos
ale trupului³, petrecută dintr-odată, fără gânduri, adică plăcerea
necuenită care se mișcă cu aprindere și atrage sufletul la chin,

38-39 η... ἀγαθόν] cum *Syroc* τὸν σκεπτικὸν τὸν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀρετῆς (S 24, 57; V 125, 54; V 124, 172; V 562, 85) = ὅτε τὰ ἔργα οὐ δίδουσι χῶραν (intell. στηρί(ουσι) τῆ ἀρετῆ/τελειώσει, ἡ διάνοια δύναται ἀνευ αὐτῶν ὠφελῆθῃναι (ἀρετῆ: *Syroc habet* τὸν σκεπτικὸν πράξει/γεωργία, cf. BD 292, 11) 47-48 τῆς... ἡδονῆς] *Syr habet* τὸν σκεπτικὸν τὸν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀρετῆς (BD 292, 20) = ἡγῶν ἡ ἀτοπος ἡδονή

ταλαιπωρίαν ἀπροαιρέτως, ἀδιστάκτως ἐκ τῆς πλημονῆς τῆς γαστρὸς ἐστιν. [Εἰ δέ γε ἴσως ἢ μὲν γαστήρ εὐτακτεῖ ἐν τῇ διαίτῃ, 50 τὰ δὲ μέλη ἀπροαιρέτως εἴτε κἀν ὅποσοῦν κινούνται, γινώθι ὅτι ἐν τῷ σώματι βρῦει τὸ πάθος].

Ἔσθλον ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταμάχητον λογίζου εἶναι ἐν τῷ ἀγῶνι 55 τοῦτῳ τὸ ἀπέχεσθαι ἐκ τῆς θέας τῶν γυναικῶν, διότι ὁ ἐναντίος οὐ δύναται ἐνεργῆσαι ἐν ἡμῖν, ἅπερ ἡ φύσις πρᾶξις οὐ δύναται ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς.

Μὴ νομίσης ὅτι ἡ φύσις ἐπιλανθάνεται τῶν ἐν αὐτῇ φυσικῶς ἐνσπαρέντων ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τεκνογονίαν καὶ δοκιμασίαν ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἀλλὰ ἡ ἀποχὴ τῶν πραγμάτων νεκροὶ τὴν ἐπιθυμίαν 60 ἐν τοῖς μέλεσι καὶ λήθην καὶ ἀπώλειαν ἐμποιεῖ *αὐτῆ*.

Ἄλλοι εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῶν μακρὰν ἀπεχόντων πραγμάτων καὶ ἀπλῶς παρερχομένων ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ κίνησιν ψυχρὰν καὶ ἀμυδρὰν ἐμποιοῦντων ἀπ' ἑαυτῶν. Ἄλλοι δὲ εἰσὶν οἱ λογισμοὶ οἱ ἐν ὁράσει τῆς ὕλης βυθίζοντες τὴν διάνοιαν ἀληθαργῆτως καὶ ἐκ τοῦ πλησιασμοῦ κινούμενες τὰ πάθη καὶ τρέφοντες τὸν ἄνθρωπον, 65 ὡς τὸ ἔλαιον τρέφει τὴν ἕξαψιν τοῦ λύχνου, καὶ τὸ πάθος τὸ ἦδη *νεκρωθὲν καὶ σβεσθὲν* ἔξάπτοντες, καὶ ταράσσοντες τὸ πέλγας τοῦ σώματος διὰ *τῆς κινήσεως ἐν τῷ πλοίῳ* τῆς διανοίας.

Αὕτη δὲ ἡ κίνησις ἢ φυσικὴ, ἢ ἐν ἡμῖν *κατοικοῦσα διὰ τὴν τεκνογονίαν καὶ μόνην*, χωρὶς τῆς ἕξω προσθήκης τὴν προαίρεσιν 70 ταράξει ἐκ τῆς καθαρότητος καὶ ὀχλήσει τὴν σωφροσύνην οὐ δύναται. οὐ γὰρ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῇ φύσει δύναμιν νικῆσαι τὴν καλὴν προαίρεσιν τὴν πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν τις νικηθῇ, ἢ ἐκ τοῦ θυμοῦ ἢ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, οὐχὶ ἡ φυσικὴ δύναμις βιάζεται αὐτὸν ἐξελεθεῖν ἐκ τοῦ ὄρου τῆς φύσεως καὶ γενέσθαι ἔξωθεν ἐκ 75

60 αὐτῆ] Syr habet *μαρμα* (BD 293, 9) = τῆ μνήμη αὐτῆς 67 νεκρωθὲν... σβεσθὲν] Syr habet *κατακλιθεὶς καὶ ἀποκλιθεὶς* (BD 293, 14-15) = σαλευόμενον καὶ πλησίον τοῦ σβεσθῆναι 68 τῆς... πλοίῳ] Syr habet *ἐπιπλοῦσα* (BD 293, 16) = τῶν κινήσεων κατὰ τοῦ πλοίου

fără ca el să aleagă aceasta, se produce, fără îndoială, din săturarea pânteceului. Iar dacă pântecele își ține buna lui rânduială în ceea ce privește hrana, dar mădulele totuși se mișcă fără de voie, fie cât de puțin, cunoaște că în trup țâșnește patima.

Înfrânarea de la vederea femeilor să o socotești armă tare și de nebiruit în lupta aceasta, pentru că potrivnicul nu poate să lucreze în noi cele pe care firea nu le poate împlini cu fapta prin puterea ei.

Să nu socotești că firea uită cele semănate în mod firesc în ea de Dumnezeu pentru nașterea de prunci și pentru punerea la încercare în luptă. Dar depărtarea de lucruri omoară în mădulele pofta și aduce uitare și pierderea amintirii ei.

61 Alteva sunt gândurile lucrurilor aflate departe și care trec în mod simplu prin *cuget* și pricinuiesc o *mișcare* rece și neclară. Și alteva sunt gândurile care afundă *cugetarea*, fără uitare, în vederea materiei și patimile care se mișcă din apropierea de materie și îl hrănesc pe om, așa cum untdelemnul hrănește arderea lămpii, și aprind patima care pâlpaia și era aproape să se stingă, și tulbură marea trupului prin *mișcările* împotriva luntrei *cugetării*.

69 Dar această mișcare firească e pusă în noi de către Dumnezeu Ziditorul pentru sporirea lumii trupești și nu poate, fără un adaos din afară, să tulbure alegerea liberă de la curăție, nici să împiedice *cugetarea* feciorelnică. Pentru că Dumnezeu nu a dat firii putere să poată birui buna intenție [a omului] către El. Dar când cineva este biruit fie de mânie, fie de poftă, nu puterea firească îl silește să iasă din hotarul firii și să ajungă

69-70 κατοικοῦσα... μόνην] Syr habet *κατακλιθεὶς καὶ ἀποκλιθεὶς* (BD 293, 17-18) = ἢ ἐτέθη ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ δημιουργοῦ διὰ τὴν αὐξήσειν τοῦ κόμου τοῦ σώματος

τῶν ὀφειλομένων, ἀλλ' ἢ προσθήκη ἦν ποιούμεν ἐπὶ τῇ φύσει διὰ τῶν ἀφορμῶν τοῦ θελήματος.

Ὁ Θεὸς γὰρ πάντα ὅσα ἐποίησε, καλῶς καὶ ἐμμέτρως ἐποίησε, καὶ ὅσον τὸ μέτρον τῆς ἀναλογίας τῶν φυσικῶν ἐν ἡμῖν ὀρθῶς φυλάττεται, τοσοῦτον αἱ φυσικαὶ κινήσεις οὐ δύναται βιάσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐξελεθεῖν, ἀλλὰ μόνον εὐτάκτοις κινήσει κινεῖται τὸ σῶμα, ὥστε εἰδέναι μόνον ὅτι ἐστὶν ἐν ἡμῖν τὸ πάθος τὸ φυσικόν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ γαργαλίσει καὶ ὀχλήσει, ὥστε ἐμποδίσει τὸν δρόμον τῆς σωφροσύνης, οὔτε πάλιν (εἰς) τὸ σκοτώσει τὸν νοῦν ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς ὀργὴν κινήσει. Ἐάν δὲ ἡμεῖς συναπαχθῶμεν ποτὲ τοῖς αἰσθητοῖς, δι' ὧν τινων καὶ ὁ θυμὸς παρὰ φύσιν εἴωθε λαβεῖν ὀρμὴν ἢ ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἐν ὑπερβαλλούσῃ ποσότητι, ἢ ἐν πλησιασμῶ γυναικῶν, καὶ θεωρία τούτων σχολάσει ἢ ταῖς ὀμιλίαις ταῖς περὶ αὐτῶν, ἐξ ὧν φλόξ ἐπιθυμίας ἀναφλέγεται καὶ σκιρτᾷ ἐν τῷ σώματι, ἐντεῦθεν τὴν πραότητα τὴν φυσικὴν εἰς ἀγριότητα μεταβάλλομεν, ἢ διὰ τὸ πλῆθος ἐν ἡμῖν τοῦ χυμοῦ, ἢ διὰ τὰς διαφοροὺς ὁράσεις τῶν πραγμάτων.

Ἔστι δὲ ποτε καὶ κινήσις τούτων ἐκ παραχωρήσεως τῆς διὰ τὴν οἴησιν ἡμῶν γινόμενης· καὶ αὕτη οὐκ ἔστιν ὡς ἐκείνη. Ἐκείνους γὰρ τοὺς πολέμους τῆς ἐλευθερίας καλοῦμεν, οἵτινες εἰσὶν ὁδὸς τῆς κοινῆς φύσεως. Τὸν δὲ πόλεμον τὸν ἐκ παραχωρήσεως, *τὸν ἐξ αἰτίας τῆς οἴησεως ἡμῶν γινόμενον*, γινώσκομεν ὅταν ἐν προσοχῇ καὶ κόποις καὶ πλείονι χρόνῳ γενώμεθα, καὶ ἔλθωμεν εἰς οἴησιν καὶ παραχωρούμεθα πολεμηθῆναι ἵνα μάθωμεν τὴν ταπεινώσιν. Οἱ λοιποὶ δὲ πόλεμοι, [οἱ ἄνευ τῆς αἰτίας ταύτης γινόμενοι ἡμῖν ὑπὲρ δύναμιν], ἐκ τῆς ῥαθυμίας ἡμῶν γίνονται, διότι ἡ φύσις, ὅταν προσθήκη δέξηται ἐκ γαστρομαργίας *τί τῶν αἰσθητῶν*, οὐ πείθεται λοιπὸν φυλάξαι τὴν τάξιν τῆς πρώτης διαπλάσεως αὐτῆς.

96–97 τὸν... γινόμενον] τῆς... γενομένης (cf. Syr BD 294, 21)

în afara celor cuvenite, ci adaosul pe care îl facem firii prin prilejurile oferite voinței⁴.

Pentru că Dumnezeu, pe toate câte le-a făcut, le-a făcut bine și cu măsură potrivită. Cu cât păzim în mod drept cele ale firii noastre la măsura potrivită ei, pe atât mișcările trupești nu pot să ne silească să ieșim de pe cale, ci trupul doar se mișcă cu mișcări bine rânduite, astfel încât doar să cunoaștem că patima firească se află în noi, și nu ca să ne gâdile și să ne supere, împiedicându-ne din drumul cugetării feciorelnice, nici ca să întunece mintea prin partea irascibilă și să o miște din pacea ei la mânie. Dar⁵ dacă noi suntem uneori atrași de cele supuse simțurilor, de la care și mânia obișnuiește să își ia imboldul împotriva firii, fie din pricina mâncării, fie pentru băutura într-o măsură prea mare, fie din pricina apropierii de femei, zăbovind în vederea acestora sau în discuțiile despre ele, din care flacăra poftelor se aprinde și saltă în trup, preschimbăm de aici blândețea firii în sălbăticiie, fie din cauza mulțimii sucului din noi, fie din cauza diferitelor vederi ale lucrurilor.

Uneori, mișcarea acestora se petrece din îngăduința lui Dumnezeu, din cauza părerii de sine. Iar această mișcare nu este ca cealaltă. Pe acelea le numim războaie ale libertății, care sunt calea firii comune. Dar războiul din îngăduința lui Dumnezeu îl cunoaștem după ce, petrecând mult timp în atenție și osteneți, am ajuns la părerea de sine și suntem lăsați să fim războiți ca să învățăm smerenia. Însă celelalte războaie care ni se întâmplă fără această pricină și sunt mai presus de puterea noastră vin din cauza trândăviei noastre, pentru că firea, când primește un adaos din îmbuibarea pântecelui sau de la simțuri, nu mai este înduplecată să-și păzească rânduiala primei ei creații.⁶

102 τι... αἰσθητῶν] *intell.* ἢ τῶν αἰσθήσεων

Ὁ τὰς θλίψεις καὶ τὸ ἀπρόϊτον ἀποβαλῶν, ἀκουσίως τὰς
ἀμαρτίας ἀγαπᾶν βιάζεται· ἄνευ γὰρ τούτων, χωρισθῆναι ἐκ
τῶν κολακευμάτων τοῦ φρονήματος οὐ δυνάμεθα. Ὅσον γὰρ
οἱ πόνοι πληθύνονται, *οὔτοι* ἐλαττοῦνται, ἐπειδὴ αἱ θλίψεις
καὶ οἱ κίνδυνοι ἀποκτένουσι τὴν ἠδυπάθειαν τῶν παθῶν, ἣ δὲ
ἀνάπαισις τρέφει καὶ αὖξι *αὐτήν*.

cf. Evagrie, Pr 56

Λοιπὸν σαφῶς ἐγνώσθη ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐν
ἀνάγκαις χαίρουσιν, ὁ δὲ διάβολος καὶ οἱ ἐργάται αὐτοῦ ἐν
ἀναπαύσει. Εἰ δὲ ἐν θλίψει καὶ στενοχωρίαις τελειοῦνται αἱ
ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς ταύτας ἐξουθενῶμεν, λοιπὸν αὐτοῦ
τοῦ ἐντειλαμένου τὰς ἐντολάς καταφρονεῖν μηχανώμεθα διὰ τὰ
πάθη, ἅπερ γεννῶνται ἐκ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ καταργοῦμεν τὴν
αἰτίαν τῆς ἀρετῆς, ἧγουν τὴν στένωσιν καὶ τὴν θλίψιν.

Καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀναπαύσεως τῆς προσαγομένης ἡμῖν,
κατὰ τοσοῦτον τόπον ποιοῦμεν τοῖς πάθεσιν ἐν ἡμῖν, διότι ἐν
σώματι στενοχωρουμένῳ οὐ δύνανται οἱ λογισμοὶ μετεωρισθῆναι
εἰς τὰ μάταια.

Ὅταν δὲ τις ἐν χαρᾷ ὑπομείνη τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις,
καὶ τοὺς λογισμοὺς χαλιῶσαι δύναται κραταιῶς, διότι αὐτοὶ οἱ
λογισμοὶ ἀργοῦσιν ἐν κόποις.

Ὅταν δὲ, ἄνθρωπος μνημονεύῃ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀμαρ-
τίας καὶ κολάσῃ ἑαυτὸν, τότε καὶ ὁ Θεὸς φροντίδα ποιεῖ τοῦ
ἀναπαῦσαι αὐτόν, διότι χαίρεται ὁ Θεὸς ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ τῷ
ἐπιτίμῳ δέδωκε διὰ τὴν παράβασιν τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ
σημεῖον ἐστὶ τῆς μετανοίας. Καὶ ὅσον αὐτὸς πολλὰ βιάσῃται
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοσοῦτον πληθύνεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ἡ τιμὴ
αὐτοῦ.

Πᾶσα δὲ χαρὰ ἥτις οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐγένετο ἢ αἰτία αὐτῆς,
αὕτη παραυτίκα κινήσεις ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ εὐρηκότι αὐτὴν
διεγείρει. Σύνες δὲ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἐμπαθῆ,
οὐκ ἐπὶ τὴν φυσικὴν (μόνον), τοῦτο εἰρήκαμεν.

Cel ce respinge necazurile și viața de liniștire⁷ este silit,
fără de voie, să iubească păcatele. Pentru că, fără acestea, nu
putem să ne despărțim de lingușelile *cugetării*. Fiindcă pe cât
se înmulțesc durerile, aceste lingușeli se împuținează, întrucât
necazurile și primejdiile omoară dulceața patimilor, în timp
ce odihna le hrănește și le sporește pe acestea.

Prin urmare, s-a făcut cunoscut în mod limpede că Dum-
nezeu și îngerii Lui se bucură de necazuri, iar diavolul și slu-
jitorii lui, de odihnă. Iar dacă poruncile lui Dumnezeu se
împlinesc în necazuri și strâmtorări, iar noi le nesocotim, în-
seamnă că punem la cale, din cauza patimilor – fiindcă ele se
nasc din odihnă –, disprețuirea a Însuși Celui care le-a porun-
cit și că oprim pricina virtuții, adică strâmtorarea și necazul.

cf. 2 Cor. 6, 4

Pe cât ne împărtășim de odihnă, pe atât facem loc în noi
patimilor, pentru că într-un trup strâmtorat gândurile nu pot
să se împrăști spre cele deșarte.

Dar când cineva rabdă cu bucurie ostenele și necazurile,
poate și să-și țină în frâu gândurile cu stăpânire, pentru că
aceste gânduri încetează în ostenele.

Dar când omul își amintește primele sale păcate și se pe-
depsește pe sine însuși, atunci și Dumnezeu Se îngrijește să-l
odihnească, fiindcă Dumnezeu Se bucură că el însuși și-a dat
o pedeapsă pentru faptul că a pășit pe lângă calea lui Dum-
nezeu, ceea ce este un semn de pocăință. Și pe cât își silește el
mai mult sufletul, pe atât se înmulțește cinstirea lui din partea
lui Dumnezeu.

Toată bucuria a cărei cauză nu vine din virtute stărnește, în cel
ce o găsește, *mişcările* poftelor. Înțelege așadar, că am spus aceasta
despre toată pofta pătimasă, și nu numai despre cea firească.

107 οὔτοι| *intell.* τὰ κολακεύματα 109 αὐτήν| *intell.* αὐτά
habet ۛۛۛۛ (BD 295, 10) = θλίψεις (cf. Isaac 1, 28, 289-290).

111 ἀνάγκαις| *Syr*

NOTE ȘI COMENTARII

NOTE LA CUVÂNTUL 1

¹ „Frica de Dumnezeu... a credinței“. Prin „virtute“, Sfântul Isaac rezumă aici toate câte urmează după câștigarea fricii de Dumnezeu. Pentru alte învățături legate de virtute, *vide infra* I, 36, 28 sq. Formularea clasică a acestei înlănțuiri a virtuților și a dependenței lor de credință o întâlnim la Avva Evagrie în *Prologul* său la *Făptuitorul*: „Credința, fiilor, o întărește frica de Dumnezeu, iar pe aceasta înfrânarea; pe aceasta o fac neclintită răbdarea și nădejdea, din care se naște nepătimirea, a cărei fiică este iubirea, iar iubirea este poarta cunoștinței naturale, după care urmează *theologia* și fericirea ultimă“ (EVAGRIE, *Pr, Prolog* 8). Dependența lui Isaac de Evagrie a fost sesizată și de unul dintre cititorii athoniți ai amintitei scrieri evagriene, cititor care a lăsat pe marginea manuscrisului de secol XI *Athos, Lavra Γ 93*, f. 234^v însemnarea: „De aici a luat marele Isaac“ (SC 171, p. 671, n. 81). Pentru Isaac, frica de Dumnezeu este o simțire duhovnicească a prezenței Lui în inimă, fiind numită și „frică pentru suflet“, căreia Avva Isaac îi opune „frica pentru trup“, născută din necredință (*vide infra* I, 2, 232 ș.u.). Frica de Dumnezeu e doar o etapă incipientă, care trebuie depășită prin „iubirea care desființează frica“ (I, 52, 20). Este semnificativ faptul că în aceeași perioadă în care Biserica Siro-Orientală păstra și transmitea, prin glasul unui Isaac, vechea tradiție filocalică potrivit căreia credința naște frica de Dumnezeu, în Apus, prin papa Grigorie cel Mare, ordinea era inversată, credința fiind prezentată ca născându-se din frica de Dumnezeu, inversiune psihologizantă care a înrăurit întreaga dezvoltare a spiritualității apusene (*cf.* BOULARAND, *Crăinte*, DS 2, 2489-2490). În Bizanț, la fel ca la siro-orientali, ordinea tradițională a fost păstrată neschimbată, așa încât putem regăsi acest fragment isaachian la sfinții CALIST ȘI IGNATIE (*Metoda* 17).

² „Pentru a-și aduna... printr-o meditare“. Sfântul Isaac are în vedere momentul fulgerător în care mișcările împrăștiate ale cugetului se adună prin lucrarea harului, devenind „imbolduri“ trăite ca o meditație foarte concentrată. Prin „meditare“ am tradus aici siriacu *ܡܪܢܝܬܐ* (*marnita* – BD 1, 11, redat în greacă prin ἄδολεσχία, „indeletnicire cu“, „pălăvrăgeală“, „cugetare“, „meditare“), având sensurile de „gând“, „reflecție dezvoltată“, „grijă“ și construit pe radicalul *ܡܐ* – „a reflecta la ceva“, „a gândi“, „a purta grijă de ceva“, iar la forma cauzativă *Aphel*, „a genera un raționament“, „a face să gândească“. Este vorba aici așadar de folosirea reflecțiilor dezvoltate în jurul temei schimbării firii oamenilor la Parusie ca metodă ascetică de adunare a minții din împrăștiere. Regăsim îndemnul la Sfântul Iosif Isihastul, ca remediu pentru delăsare (IOSIF VAT, *Cuviosul Iosif*, p. 155).

³ „Înnoirea viitoare [a lumii]“. În sintagma siriacă *ܡܘܠܘܬܐ ܕܡܪܢܝܬܐ* (BD 1, 11), redată în greacă prin ἀποκατάστασις, „apocatastază“, substantivul *tuqana* are sensurile de „realitate“, „restaurare“, „refacere“, cu referire la cerul nou și pământul nou eshatologic (cf. 2 Ptr. 3, 13). Cât despre „apocatastază“, el este un termen nou-testamentar, căzut în dizgrație după Sinodul V Ecumenic (553). În semnificația sa ortodoxă, nou-testamentară, apocatastaza nu exprimă decât momentul eshatologic al celei de-a Doua Veniri a lui Hristos, denumind „așezarea din nou/restaurarea tuturor“ (cf. FA. 3, 21). Termenul a fost tradus în *Peshitta* perifrastic, *ܡܘܠܝܬܐ ܕܡܘܠܝܬܐ* (*mulaya d-zabne*), sintagmă care înseamnă „plinirea, sfârșitul, consacrară timpurilor“. Nu ne aflăm așadar în fața „apocatastazei“ origeniste, condamnate în anul 553. Merită să notăm că, încă de la început, Sfântul Isaac își precizează orientarea puternic eshatologică a îndrumării sale. Astfel, o cheie a creșterii lăuntrice a pustnicului este chiar meditația la starea pe care o vom avea în lumea ce va să fie după Parusie, viața duhovnicească fiind „actualizarea

stării eshatologice“ (cf. SEPPĂLĂ, *Holy Spirit*, pp. 147-148), adică o eshatologie „dublă“, situată între o realizare parțială și împlinirea viitoare. Prin urmare, pustnic adevărat este, pentru Isaac, doar cel care are o singură cerere în rugăciunea sa: dorul după lumea ce va să fie (I, 6, 67-68) și înaintarea în meditația la ea (III, 1, 8). Această lucrare este „mortificarea sufletească“ (*ܡܘܠܝܬܐ ܕܡܘܠܝܬܐ*), născută din „mortificarea trupească“ (*ܡܘܠܝܬܐ ܕܡܘܠܝܬܐ*). În timpul săvârșirii ei, chiar dacă gândurile încă sunt împrăștiate, cugetul „însetează, năzuiește și așteaptă fără odihnă nădejdea celor viitoare, iar inima meditează neîncetat, îndeletnicindu-se, mergând și venind în ceea ce va fi starea oamenilor după înviere, în viața cea nouă“ (KG 1, 87). Numită de Isaac și „reflecție limpede la cele viitoare“, meditația la realitățile eshatologice are putere să preschimbe cugetul în starea de uimire (II, 8, 14). Despre gheenă și alte aspecte al „apocatastazei“ la Sfântul Isaac, *vide infra* I, 22, 131-145 și notele aferente.

⁴ „Semn“. În siriacă *ܡܘܠܝܬܐ ܕܡܘܠܝܬܐ* (*mbawyanita* – BD 2, 3), care mai are și sensurile: „reper“, „dovadă“, „demonstrație“. Rămâne în continuare de identificat referința biblică avută în vedere de Sfântul Isaac, pe care unii traducători o consideră a fi „făclia“ (λύχνος) din Ps. 118, 105 (cf. CHIALĂ în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 5, p. 48).

⁵ Adică să nu cadă în slava deșartă atunci când este laudat sau cinstit de alții.

⁶ „... mintea să se îndeletnicească cu cuvintele lui Dumnezeu“. Sensul literal și deplin al fragmentului este: „pentru ca mintea să se îndeletnicească și să asculte lăuntric cuvintele lui Dumnezeu“. Îndeletnicirea monahului cu Scriptura nu este o lucrare exclusiv a rațiunii, pe care „o încălzește“ (I, 6, 313), ci pretinde, odată cu citirea cuvântului lui Dumnezeu, și o auzire, o ascultare lăuntrică

a lui și o împreună-petrecere cu El în *minte* (ܠܘܡܢ – *hawna*). Aceste sensuri sunt condensate în infinitivul *Aphel* cu prepoziție ܠܘܡܢ al verbului ܠܘܡܢ ('*na* – BD 2, 7), „a acorda atenție la ceva“, „a se îndeletnici cu ceva“, „a discuta“, dar care, la forma *Aphel*, înseamnă și „a auzi cu claritate“, „a asculta“. În versiunea greacă avem varianta τὸ αἰ μελετῆσαι, „să mediteze pururea“.

⁷ „Virtutea... în cugetul său“. În siriacă, substantivul ܡܝܬܪܘܬܐ (*myatruta* – BD 2, 14), „virtute“, derivă din radicalul ܡܬܪ – „a avea din belșug“, „a avea profit“. Sensurile termenului sunt fundamentale pentru a înțelege felul paradoxal prin care Sfântul Isaac explică natura virtuților monahale: pe măsură ce pustnicul dobândește virtutea, el se îmbogățește și se umple de Dumnezeu, dar în același timp și în aceeași măsură se și golește de lume. Prin forma pasivă a participiului ܡܝܬܪܘܬܐ (*spiq* – BD 2, 15) verbului ܡܝܬܪܘܬܐ (*spaq*), „a fi golit“ (redat inexact în greacă prin σκολάζω, „a se opri“, „a-și lua răgaz“), Isaac sugerează că golirea cugetului de lume nu este lucrarea omului, ci a harului care, pe măsură ce umple cugetul, îl și golește de lume. De aceea atenția ascetului trebuie îndreptată prin trezvie spre urmărirea lucrării Duhului Sfânt înlăuntrul său, nu asupra gândurilor și amintirilor lumești care vor dispărea singure.

⁸ „Inima nu poate... nu încetează“. Cu cât simțurile trupești sunt mai active, cu atât se întunecă lucrarea celor lăuntrice. Retragerea în pustie este un mijloc pentru a reduce expunerea simțurilor la informațiile exterioare. *Vide infra* și I, 1, 61.

⁹ „Beția credinței în Dumnezeu“. Sintagma denumeste experiența mistică a revărsării de nestăvilit în om a Duhului Sfânt, trăită cu uimire. Fără beția credinței, monahul nu va depăși etapa naturală a viețuirii sale, întemeiată exclusiv pe simțurile trupești, întrucat

„fără beția în Dumnezeu, nimeni nu poate dobândi prin fire o calitate care nu ține de aceasta“ (II, 10, 35). Iar această calitate nouă câștigată doar în stare de ebrietate în Dumnezeu este iubirea dumnezeiască (cf. II, 5, 21; 10, 41; 14, 30; 18, 2; 30, 8).

¹⁰ „Partea rațională“. Termenul siriacă ܡܠܝܘܬܐ (*mliluta* – BD 3, 1) are sensurile de „rațiune“, „capacitate de vorbire“, „vorbire“, „logică“, „dialectică“.

¹¹ „Înclinația spre abatere de la cale“. Așa am tradus substantivul siriacă ܡܫܬܠܝܢܘܬܐ (*mestalyanuta* – BD 3, 2), care poate avea atât sens pozitiv, cât și negativ. Sfântul Isaac îl utilizează aproape exclusiv în sens peiorativ, de „înclinație spre rău“, ca expresie a slăbiciunii firii omenești (cf. CHIALĂ în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 9, p. 49). În versiunea greacă, el a primit mai multe echivalențe: ἐκκλινομός, ῥοπτή, ἀλλοίωσις ș.a.

¹² „Prima“ este partea rațională. „A doua“ este libertatea, cu sensul de autodeterminare, de independență. „A treia“ este tendința de abatere de la cale, adică de peregrinare a minții. Ca și în paragrafele anterioare, Sfântul Isaac se adresează tot începătorilor: ei au nevoie de un frâu, canonul, care să lege libertatea pătimășă, proprie minții lor încă lumești și întunecate, din care vine înclinația pătimășă de a cutreiera încolo și încoace. Frâul acesta, va spune Isaac (I, 19, 34-55), este, pentru chilie, canonul fix de rugăciuni și de metanii, iar pentru slujba din biserică este rânduiala tipiconală. Sfântul Isaac se exprimă foarte eliptic și aluziv, în stilul capetelor Avvei Evagrie și ale Avvei Marcu Ascetul, lucru care a dus la interpretări și traduceri foarte diferite, unele chiar fanteziste, ale acestui pasaj, primii fiind chiar traducătorii în greacă Avramie și Patrichie, care au confundat genul numeralilor din siriacă.

¹³ „Ispitele din îngăduință“ sunt spre pedepsirea mândriei inimii – și se deosebesc de ispitele prin care diavolul încearcă să împiedice înaintarea celor râvnitori și conștiincioși (*vide infra*, I, 31, 98-100) – sau însoțesc înaintarea în virtute (*cf.* II, 1, 15).

¹⁴ „Cunoștința“ are aici sensul de cunoaștere omenească, strict intelectuală.

¹⁵ Ultimele două paragrafe trebuie citite și meditate împreună, cuprinzând precizări ascetice privitoare la lucrarea simțurilor trupești. Există două feluri de simțuri și, respectiv, de simțiri sau percepții generate de acestea: simțuri sufletești, care percep mișcările lăuntrice, și simțuri trupești, care percep realitatea exterioară, transformată în psihicul uman într-o sumă de senzații și imagini, asociate apoi unor cuvinte sau concepte. Mișcările sufletești, odată pornite, sunt înrăurite de lucrarea excesivă a simțurilor fizice, care, generând senzații numeroase și diverse, „abat inima“ de la simțirea lucrării harului, denumită „plăcerea dată de Dumnezeu“ (*vide supra* și I, 1, 25 ș.u.). Spre deosebire de Babai, pentru care „simțurile trupești ocrotesc sufletul prin sprijinirea lucrării virtuții“ (BABAI, *Com KG* 4, 71), Sfântul Isaac este precaut în aprecierea simțurilor din cauza strânsei interdependențe dintre suflet și trup (*vide infra* I, 3, 139-152) și pentru că „lucrarea simțurilor naște pofta, fiindcă ceea ce nu este părtaș simțirii este și liber de patimă“ (EVAGRIE, *Pr* 4). De aceea Sfântul Isaac avertizează că atenția la activitatea simțurilor trupești este cauza a numeroase rele, a pierderii dulceaței lui Dumnezeu din inimă și a risipirii înțelesurilor luminoase din suflet (*vide infra* I, 3, 8-18). Simțurile trupești ațâță irațional și nefiresc părțile irascibilă și poftitoare (*vide infra* I, 30, 55).

¹⁶ „Dezbinarea inimii“. Termenul siriac ܩܠܝܒܐ (*pliguta* – *BD* 4, 3) are sensurile de „schismă“, „dezbinare“, „îndoială“, „duplicitate“.

tar imaginea pe care o mijlocește este importantă pentru teologia monastică, înfățișând o stare nefirească al cărei opus este unificarea lăuntrică. Dezbinarea inimii e cauza fricii lașe, opusă fricii de Dumnezeu, fiind generată de precumpănirea atenției la simțurile trupești și la trup. În greacă, *pliguta* a fost redat prin διαταγμός, „ezetare“, „nesiguranță“, „șovăire“.

¹⁷ „Cel iubit“ este trupul.

¹⁸ Textul siro-oriental (*BD* 4, 11) îl menționează pe Evagrie, al cărui nume a fost înlocuit de realizatorii versiunii siro-melchite după care s-a realizat traducerea greacă. Avva Evagrie este autorul pe care Sfântul Isaac îl amintește cel mai des cu numele: de 21 de ori în toate cele trei părți ale scrierilor sale, din care 12 numai în prima parte (*cf.* BROCK, *L'apport des Peres grecs*, p. 20).

¹⁹ Ultimele două paragrafe în siriacă sunt considerabil diferite: „Nu există om care să nu primească schimbări în mintea sa, corespunzătoare condițiilor exterioare. Dacă există într-adevăr o a doua percepție a simțurilor din care pofta se naște în mod firesc, după cum spune Evagrie, atunci să tacă cine socotește că poate păstra liniștea minții în mijlocul tulburărilor“ (*BD* 4, 8-13). Traducerea greacă, folosind verbul ὁμολογοῦντες, „mărturisind“, face aluzie la o posibilă mărturisire de credință mesaliană, care includea ideea posibilității păstrării păcii minții în condițiile activității senzoriale intense.

²⁰ Literal, potrivit textului siriac, este vorba de „mișcări detestate“, ba chiar „hidoase“, sensuri tari devenite în versiunea greacă eufemismul „rușinoase“. Sintagma ܙܘܘܬܐܝܢܐ (*zaw'e sanye*, *BD* 4, 14) reapare sub pana lui Isaac în *KG* 4, 23, unde el îi corectează radical sensul depreciativ, scriind că „mișcările urâte (ܙܘܘܬܐܝܢܐ) de defrânare [...] pot fi socotite drept jertfă curată și lucru sfânt al lui

Dumnezeu, chiar dacă pustnicul este încă slab în fața lor, dar le rabdă fără a ieși din chilie²¹, întrucât „acestea vin asupra lui doar în scop de luptă”. Pentru Isaac, doar sfinții sunt „mereu mai presus de mișcările trupului”, adică rămân cu totul neinfluențați în sens pătimăș de ele (II, 5, 27). Isaac va reveni cu multă subțirime, pătrundere teologică, realism ascetic și înțelegere umană asupra delicateții și, pentru unii, „detestabilei” probleme a mișcărilor trupești, aducând precizări în lumina cărora înțelegem că epitetul de „detestate”, „hidoase”, chiar dacă era o expresie în uz, este folosit aici de Isaac cu o doză de fină ironie la adresa celor care, prinși în capcana unei viziuni ascetice dualiste, nu reușesc să înțeleagă rațiunile creației din perspectiva curăției ei prime și a vocii lui Dumnezeu, Care a făcut-o așa, și nu altfel (*vide infra* I, 30, 45-103). Pentru Isaac, ca pentru întreaga patristică, asceza este expresia libertății și a credinței, aducându-l pe om la frumusețea și bucuria în Duhul Sfânt, nu un sistem depreciativ al trupului și al materiei create (discuția pe larg la HAGMAN, *The Asceticism*, pp. 3-15).

²¹ „Semn”. Siriicul cu prepoziție **ܒܢܝܫܐ** (*bniša* – BD 4, 13) are nu doar sensul de „scop”, reținut de versiunea greacă, ci și pe acelea de „semn”, „flamură”, „sens”, „aparență”.

²² „Puterea de vedere”. Deși în versiunea greacă apare substantivul **θεωρία**, totuși în siriacă întâlnim substantivul **ܚܘܪܐ** (*hawra* – BD 4, 15), cu sensurile de „privire”, „intenție”, „scop”. Este vorba, așadar, de puterea de vedere a cugetului, pe care omul și-o îndreaptă într-o anumită direcție, urmărind un anumit scop. Curățită prin făptuire, această putere de vedere devine feciorelnică.

²³ „Când mișcările se vor afunda [...] prin puterea (**ܘܒܝܕܐܗܘܢܐ** – *byad hayla*: BD 5, 2) care absoarbe din ele înțelegerea (**ܘܒܝܕܐܘܪܐܗܘܢܐ** – *buyana*, BD 5, 2)”. Este vorba de mișcările puterilor sufletești,

în mod special de puterea perceptivă a lucrărilor Duhului și de pofta naturală (**ܘܒܝܕܐܘܪܐܗܘܢܐ**), care „e pusă în mișcare de plăcerea marii iubiri față de Creatorul” (KG 3, 77). Sfântul Isaac surprinde aici momentul intrării puterilor sufletești în conlucrare simțită cu harul, trăită ca o desfătare duhovnicească prilejuită de „urmărirea înțelepciunii învisterite în cuvintele Scripturii”. Sinergia se realizează prin intermediul puterii sau părții sufletești care absoarbe înțelesurile din Scripturi, mintea (**ܘܒܝܕܐܘܪܐܗܘܢܐ**) sau raționalitatea simplă (**ܘܒܝܕܐܘܪܐܗܘܢܐ**), putere păstrată de suflet și după moarte. Despre puterile sufletești în general, *vide VESA, Cunoașterea*, pp. 96-102).

²⁴ „Când mișcările... se întrupează”. Fraza, destul de contorsionată, exprimă ideea că, în timpul citirii duhovnicești a Scripturii în chilie, mintea monahului simte dulceața înțelepciunii din cuvinte și absoarbe din ele înțelesurile duhovnicești. Această desfătare duhovnicească îi pătrunde întreaga gândire și minte, astfel încât monahul se desprinde lăuntric de toate cele ale lumii. În greacă, **φανερωσις**, „arătare”, „manifestare”, traduce defectuos substantivul siriac **ܒܘܝܢܐ** (*buyana* – BD 5, 2), „înțelegere”, „discernământ”, „pricepere”, înțelesuri pe care se sprijină interpretarea pasajului.

²⁵ „Dacă cugetul înoată... spre firea trupului”. Fragmentul reprezintă o descriere foarte condensată a felului în care pustnicul trece, în timpul citirii Scripturii, la o treaptă mai înaltă de cunoaștere a lui Dumnezeu. Sfântul Isaac deosebește între gândurile care apar în minte ca urmare a studiului intelectual, fie el cu subiect duhovnicesc, și gândurile de minunare, ivite din imboldurile harice în timpul citirii Scripturii. Acestea din urmă sunt prilejuite de studiul duhovnicesc dacă el e făcut „cu dor” (**ܘܒܝܕܐܘܪܐܗܘܢܐ** – *rehmta*, echivalent teologic aproximativ al grecescului **εὖρος**), care conferă minții avântul lăuntric necesar pentru a ajunge la minunare, prin „legarea” și

depășirea gândurilor de tip intelectual, inevitabil folosite în studiul duhovnicesc (cf. SCULLY, *Isaac*, pp. 61-62, 233-234). Isaac numește această îndeletnicire și „împrăștiere în Scripturi“ (cf. I, 2, 87). Tema citirii meditate a Scripturii este foarte vastă la Isaac. Pentru sfaturi practice privitoare la citirea monahală a Scripturii, *vide infra* I, 4, 218-228. Alte referințe în: II, 29, 2, 5; *KG* 2, 55, 56, 59; III, 9 ș.a.

²⁶ „Dacă inima nu se va îndeletnici cu învățătura“. În siriacă, ܝܘܠܦܢܐ (*yulpana* – *BD* 5,16) are sensurile de „învățare“, „studiu“, „doctrină“, „știință“. Probabil că Sfântul Isaac se referă la ocupația minții cu învățarea celor duhovnicești din Scriptură și scrierile Părinților, astfel încât inima să poată ajunge, prin minuire, la o cunoștință duhovnicescă.

²⁷ „Sporește în cuget libertatea primeia“. Înclinația de abatere de la cale devine tot mai greu de înfrânat.

²⁸ Întregul paragraf este o descrie foarte plastică a experienței mistice a citirii duhovnicesc-contemplative a Scripturii, prin care harul revelează sensurile tainice. Caracterul duhovnicesc al „razei“ care luminează prin mijlocul versetelor pentru a scoate la iveală înțelesurile imateriale este surprins în siriacă prin adjectivul de proveniență verbală ܡܝܬܝܘܢܐ (*metiyad'ana* – *BD* 6, 15), neologism tardiv aflat la capătul unui proces diacronic de sporire a sinonimelor pentru exprimarea ideii de „duhovnicesc“. La Sfântul Eftrem această noțiune era exprimată prin ܡܝܬܝܘܢܐ (*kasya*), „ascuns“, termen înlocuit succesiv prin ܡܝܬܝܘܢܐ (*ruhana*), apoi prin ܡܝܬܝܘܢܐ (*ruhanaya*) și în cele din urmă prin ܡܝܬܝܘܢܐ (*metiyad'ana*), intrat în circulație prin traducerile din grecește ca echivalent al lui νοητός, „perceput, cunoscut cu mintea“, „duhovnicesc“, „mistic“, și derivat din verbul ܡܝܬܝܘܢܐ – „a ști“, „a cunoaște“, „a înțelege“, „a fi capabil“ (cf. BROCK, *L'apport des Pères grecs*, pp. 13-14).

²⁹ „Citește trupește“. Este vorba de exegeza neduhovnicescă a Scripturii, considerată trupească, datorată învățării inimii, pe care totodată o și sporește. Acest lucru îl indică adverbul ܟܠܘܿܫܘܿܬܐ, care înseamnă „în mod simplu“, iar în context se referă la tâlcuirea „simplă“, adică literală, a Scripturii, exegeza biblică bazată doar pe elementele materiale care compun sensul literal fiind proprie etapei trupești. În siriacă, îi corespunde adverbul ܫܝܡܝܬܐ (*shimayt* – *BD* 6, 17), care înseamnă „în mod simplu“, „în mod obișnuit“, derivat din rădăcina ܫܝܡܝܬܐ – „a se întunece“, „a fi simplu, lumesc“. Textul trebuie citit în continuarea observațiilor anterioare ale Sfântului Isaac privitoare la citirea duhovnicescă, respectiv trupească a Scripturii (*vide supra* I, 1, 129-141).

³⁰ „Cuvântul... care s-a golit“. Apoftegma completează considerațiile de mai înainte asupra virtuții ca fiind deopotrivă golire de lume și umplere de Dumnezeu (*vide supra* 1, 25). Grecesul σχολάζω redă verbul siriac ܣܪܩܐ (*sraq* – *BD* 7, 6), „a zădărnici“, „a goli“, pe care l-am urmat în traducerea noastră.

³¹ Dorul după Dumnezeu acoperă dorul după cele pământești.

³² „Tot ce se lucrează în contemplație“. Sfântul Isaac are în vedere mintea care, după ce a atins treapta contemplației, desfășoară o anumită lucrare precum: meditație, rugăciune ș.a.

³³ „Orice lucru săvârșit în făptuire este compus“. În siriacă avem participiul pasiv ܡܪܟܒܐ (*mrakba* – *BD* 7, 18), al cărui sens este de „compus“, „construit din mai multe elemente strâns îmbinate“, fiind un antonim al lui ܡܫܝܬܘܿܬܐ (*pšituta*), „simplitate“. Ideea că tot ce ține de făptuire are o fire compusă va fi reluată de Avva Iosif Hazzaya și aplicată la cunoașterea din etapa trupească (cf. IOSIF HAZZAYA, *Epistola* 134).

³⁴ Întregul paragraf este construit pe distincția dintre cele două mari vârste ale vieții duhovnicești, făptuirea și contemplația. Aceasta corespund elementelor trupești, respectiv netrupești, care alcătuiesc omul. Cele care țin de făptuire sunt compuse din substratul material, vizibil și din elementul duhovnicesc, nevăzut cu ochii trupești. Cele care țin de etapa contemplației sunt simple, duhovnicești și „cu totul nevăzute ochilor trupului“. Poruncile dumnezeiești, deși țin de etapa făptuirii, urmăresc trecerea la contemplație. Sfântul Isaac aplică aceeași structură și la sensurile Scripturii în fragmentul care urmează doar în textul siriac: „Din acest motiv, mintea luminată percepe un sens îndoit [în Scriptură], așa cum s-a rânduit odinioară prin binecuvântatul Moise, adică sensul simplu (*i.e.* duhovnicesc sau contemplativ) și sensul compus (*i.e.* literal)“ (BD 8, 1-3). De subliniat că cele două sensuri coexistă.

³⁵ Următoarele trei paragrafe (I, 1, 172-190) sunt esențiale pentru înțelegerea învățării Sfântului Isaac despre milă ca temelie și cale către unirea contemplativă cu Dumnezeu, fiind totodată și un rezumat al învățării sale despre atingerea stării de minuire (*tehra*) pe calea asimilării în suflet a milei.

³⁶ „Urmează mila“. Mila este, pentru Isaac, specificul Evangheliei, dreptatea legalistă fiind proprie Vechiului Legământ. Termenul siriac *ܡܪܗܡܢܘܬܐ* (*mrahmanuta* – BD 8, 14) trebuie redat aici prin „milă“ – nu prin „milostenie“, cum sugerează traducerea greacă prin *ἐλεημοσύνη* –, socotită de Sfântul Isaac una dintre faptele dreptății. Prin îndemnul „urmează mila“ Sfântul Isaac orientează întreaga asceză a monahului, mai ales pe cea lăuntrică (rugăciune, meditație, trezvie), către despietirea inimii și transformarea ei într-o „inimă milostivă“, care „arde pentru întreaga zidire, pentru oameni și pentru păsări și pentru animale și pentru demoni și pentru toată făptura“ (I, 62, 13-15). Aceasta este

„frumusețea sfântă“ pe care, dacă o găsește în noi, Dumnezeu ne poate ridica la contemplarea Sa și la unirea cu Sine, care, la rândul lor, sunt „efectele“ lucrării milei dumnezeiești în inima milostivă. Isaac va dezvolta această învățătură în paragraful următor. Ideea milei ca stare necesară contemplației este prezentă și la Iosif Hazzaya: „Lumina naturală a minții strălucește în undele mii milei (ܡܘܨܬܐ ܡܠܘܚܘܬܐ)“ (IOSIF HAZZAYA, KG 3, 10). Pentru superioritatea milei față de dreptate, *vide infra* I, 4, 62-80 și notele aferente.

³⁷ Sintagma „efectele milei“ e tradusă după siriacă: *ܡܘܨܬܐ ܡܠܘܚܘܬܐ* (BD 8, 16), unde substantivul *ܡܘܨܬܐ* (*su'ra*) are sensurile de „acțiune“, „realitate“, „lucru concret rezultat în urma unei acțiuni“, „efect“. În greacă, expresia a fost tradusă prin *πράγμα τῆς ἐλεημοσύνης*, „faptă de milostenie/lucrul milosteniei“.

³⁸ „O pomenire... lipsită de întipăriri mentale“. Definiția unirii duhovnicești și a pomenirii lui Dumnezeu fără imagini mentale are ca fundal teologic spiritualitatea antoniană (*cf.* BUNGE, *Rugăciunea*, pp. 485-518), a cărei formulare clasică de către Avva Evagrie i-a fost accesibilă Sfântului Isaac prin intermediul traducerilor în siriacă, odată cu alte scrieri filocalice grecești care exprimă aceeași gândire antonian-evagriană. Adjectivul de proveniență verbală *ܡܘܨܬܐ* (*tabu'a* – BD 8, 19), tradus în greacă prin *ἀπεργιστος* („nepeccetluit“), este construit pe rădăcina *ܡܘܨܬܐ* – care are sensurile de „a afunda“, „a întipări“, „a imprima“, „a pecetlui“. El arată că pomenirea lui Dumnezeu la care se referă aici Isaac nu întipărește în minte imagini. Pomenirea lui Dumnezeu fără cuvinte care să întipărească o anumită imagine în minte este descrisă de Evagrie într-un pasaj devenit clasic în literatura filocalică: „Dintre imaginile mentale, unele întipăresc partea noastră conducătoare și îi dau o formă, iar altele dau numai o cunoștință, fără să întipărească mintea sau să-i dea vreo formă [...]. Cunoștința duhovnicescă

îndepartează mintea de reprezentările mentale care o întipăresc, dar o înfățișează neîntipărită (ἀτύπωτον) lui Dumnezeu“ (EVAGRIE, *Cog* 41). Expresia „pomenire nepecetluită“ din scrierea lui Isaac este tâlcuită în *Filocalia* greacă de Sfinții Calist și Ignatie Xantopoulos: „Rugăciunea mai presus de orice lărgime, pe care o au doar cei care, în toată simțirea și înștiințarea (πληροφορία), adică înlăuntrul inimii, sunt umpluți enipostatic mai presus de fire de iluminarea dumnezeiască a harului. Pe aceasta Sfântul Isaac o numește pomenire nepecetluită, adică fără formă (ἀσχημάτιστον), fără chip (ἀνείδειον) și simplă (ἀπλήν)“ (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 68). Aceeași învățătură și aceeași terminologie la Sfântul Grigorie Sinaitul, care îndeamnă la o rugăciune în inimă, fără chip și fără formă (Εἰ οὖν βουλόμεθα ἀπλάνως τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν καὶ γνῶναι, τὴν καρδιακὴν ζητήσομεν μόνον ἐνέργειαν ἔχειν, ἀνείδειον πάντη καὶ ἀσχημάτιστον – GRIGORIE SIN, *Despre isihie și rugăciune* 3).

³⁹ „Unirea duhovnicească... nici în mod natural.“ Puterea duhovnicească pentru unirea cu Dumnezeu prin pomenirea Lui fără imagini care să întipărească mintea este harul primit prin împlinirea stăruitoare a poruncilor. Această putere, deși este resimțită ca reală (adică nu în sens metaforic), totuși nu ține de firea creată a omului.

⁴⁰ „Acolo“, în inimă, după ce a luat chip „frumusețea sfântă“, se află acum cele din care contemplația sufletească își va lua „materie“ reprezentată de toate câte fac inima milostivă și, prin aceasta, primitoare a milei dumnezeiești și a harului contemplației. Acesta este fundamentul din inimă al contemplației și el are un caracter personal, așa cum arată textul siriac: *ܩܘܡܝܬܐ ܕܡܝܠܐ ܩܘܡܝܬܐ ܕܡܝܠܐ ܩܘܡܝܬܐ* (BD 9, 1-3). Adverbul *ܩܘܡܝܬܐ* (*qnumayt*) arată că e vorba de o substanță individuală, de mila „enipostaziată“ în inimă.

⁴¹ „De aceea inima ajunge la *minunare*“. Sensul locuțiunii conjuncționale cauzale „de aceea“ este că inima ajunge la minunare datorită contemplației sufletești. La rândul ei, adunarea în inimă a monahului se atinge treptat, prin împlinirea lucrărilor ascetice orientate spre a face inima milostivă și spre închiderea simțurilor trupești.

⁴² „Cuvântul care vine din făptuire“. Este vorba de cuvântul fără întorsături stilistice și înflorituri, adică folosit în sensul său literal, legat direct de realitate. Acestea sunt înțelesurile adjectivului siriac *ܩܘܡܝܬܐ* (*su'ranayta* – BD 9, 9), tradus interpretativ în greacă prin *πραῖς*, „faptă“. În continuare, Sfântul Isaac se va referi la acest fel de cuvânt adevărat, izvorât din experiența vieții ascetice, punându-l în opoziție cu cuvintele frumoase, izvodite speculativ de înțelepciunea omenească lipsită de experiența harului.

NOTE LA CUVÂNTUL 2

¹ „Mulțumirea... decât primele“. Citat de: CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 15; NICODIM în *Eort.*, p. 46 și *NS*, p. 99.

² „Nu este... nepocăit“. Citat de NICODIM, *Eort.*, p. 21.

³ „În mâhnirea înfricoșătoare și în oboseala săvârșirii păcatului“. Fragmentul, tradus aici după textul siriac (*BD* 11, 18-19), prezintă două trăsături sufletești ale celui stăpânit, prin păcat, de diavol. Prima este tristețea, ܕܘܘܬܐ (*dawyuta*), iar a doua, o stare de vlăguire spirituală, de oboseală trupestă și sufletească, ܕܘܘܬܐܘܬܐ (*ʿišuta*). În greacă, fragmentul a fost redat prin varianta „într-un chin dureros și o lucrare ostentitoare a păcatului“.

⁴ „Silește-te... pe amândouă“. Citat de NICODIM, *Paza*, p. 244. Intrând în inimă, mintea contemplă tainele cerești. Despre unitatea „dintre altarul liturgic, cel al inimii și cel ceresc (cf. Apoc. 8, 3), vide GOLTZIN, *Mistagogia*, pp. 152-153.

⁵ „Botează-te în tine însuși departe de păcat“. Verbul siriac ܕܡܕܐ (*mad* – *BD* 12, 14) are sensurile de „a afunda“, „a boteza“. Prin el, Isaac se referă metaforic la făptuire, așa cum o face și Iosif Hazzaya când folosește substantivul „botez“ în locul celui de „făptuire“ (IOSIF HAZZAYA, *KG* 3, 5-7). Aici Isaac vizează reducerea lucrării exterioare și a simțurilor, odată cu intensificarea lucrării lăuntrice, principiu ascetic foarte drag lui: „Viețuirea și purtările vieții acesteia înlesnesc lucrarea simțurilor, în timp ce viețuirea vieții viitoare înlesnește lucrarea duhovnicească“ (II, 13, 2). Astfel, pe cât mintea se adâncește în inimă prin rugăciune, pe atât se îndepărtează de înrăurirea lumii și de reflexele ei lăuntrice, care sunt gândurile. Pentru raportul dintre lucrarea simțurilor trupului și cea a minții, vide *supra* I, 1, 25-31.

Neclaritatea traducerii grecești, βαπτισον εαυτὸν ἐν εαυτῷ ἐκ τῆς ἀμαρτίας, „adâncește-te în tine însuși din păcat“, se datorează interpretării literale a prepoziției ἐν (*men*) din textul siriac (*BD* 12, 15).

⁶ „Vei găsi trepte“. Aluzia la temeiul baptismal al vieții duhovnicești este evidentă, baptisteriile antice siriace, și nu numai, având trepte pe care neofitul ieșea din apa Botezului, altele decât cele pe care intrase. Imaginea se regăsește și la Simon Taibuteh (*Cartea harului*, 4, 18) și Iosif Hazzaya (*KG* 3, 21, 93) (cf. CHIALĂ în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 10, p. 61). Ideea fundamentală este că progresul duhovnicesc e unul lăuntric, iar calea lui se deschide înaintea minții după ce ea a intrat în inimă. Întregul paragraf este citat de isihăștii bizantini din secolul al XIV-lea pentru argumentarea necesității intrării minții în inimă pentru săvârșirea rugăciunii lui Iisus (NICHIFOR, *Despre rugăciune*, p. 27; CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 45). Vrednică de remarcat este și identitatea experienței duhovnicești descrise în scrierile isihaste bizantine și în cele siro-orientale.

⁷ „Simțirea desfătării... a acestui loc“. Isaac se referă la simțirea desfătării de bunățțile viitoare încă de aici prin contemplație, înainte de schimbarea eshatologică a firii omenești și a locului de viețuire. Isaac folosește aici substantivul ܡܘܨܗܢܘܬܐ (*marghanuta* – *BD* 12, 18), care implică și sensul de „a fi în comuniune cu ceea ce este simțit“, întrucât derivă din participiul *Pael* al verbului ܪܘܥܐ (*rgas*), cu sensurile „a fremăta, a (se) tulbura, a simți, a fi conștient de ceva“, iar la *Etpeel* „a fi în comuniune“. În continuare, va arăta, pe temeiul Scripturii, care este natura acestei desfătării.

⁸ „Lucrare duhovnicească“. Sintagma ܐܝܠܐ are ca subiect pe Sfântul Duh, a cărui prezență vie este experiată în partea senzitivă a sufletului (ܕܘܚܘܬܐ ܕܘܚܘܬܐ ܕܘܚܘܬܐ ܕܘܚܘܬܐ – *BD* 13, 13-14) ca desfatare și arvnă sau parte a întregului ce va fi cunoscut

în viața viitoare. Această simțire cunoscătoare a lucrării Sfântului Duh mai este numită de Sfântul Isaac și „cunoștință pustnicească“ (I, 32, 44, *ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ* – *ida'ta ihidayta*: BD 304, 20), întrucât e specifică celor din pustie, a căror viețuire este numită de Isaac și „viețuirea vieții viitoare“ (II, 13, 2). Înainte de Isaac, Ioan de Apamea a precizat că viețuirea în viața cea nouă începe odată cu dobândirea stării de limpezime și înseamnă o „continuă creștere în cunoștință“ (IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* 1, 8).

⁹ Raționamentul Sfântului Isaac din acest paragraf urmărește să arate că desfătarea duhovnicească este o lucrare a harului dumnezeiesc. Harul fiind necreat, simțirea sa este o pregustare a Împărăției cerurilor, care nu poate fi de natură materială, după cum arată textele citate din Lc. 17, 21 și Mt. 6, 10. De aceea orice trăire și simțire duhovnicească autentice reprezintă conștientizarea lucrării nemijlocite a Sfântului Duh în om.

¹⁰ „Iubitor de virtute nu este cel care face cele bune cu râvnă“. În mod surprinzător, pentru Sfântul Isaac simpla râvnă pentru împlinirea lucrărilor ascetice, în ciuda „părutei ei cucernicii“ (Col. 2, 23), nu este și semnul sigur al unei autentice iubiri de virtute. De ce? Pentru că în râvna celui cu inima încă nedeplin curățită prin har se amestecă și lucrarea patimilor, mai ales a mâniei, a cărei fierbere e vizibilă sub multiple înfățișări: îngustime și parțialitate a gândirii, ipocrizie, intoleranță, ură împotriva celor de altă părere sau credință, fanatism, fundamentalism (cf. BURGAT, *La personne*, p. 210). Asupra consecințelor malefice ale râvnei pătimase, precum și ale activității „râvnitorilor“, *vide infra* I, 4, 166-168 și notele aferente. Ideea de râvnă este exprimată în siriacă prin adverbul *ܩܘܨܝܢܐ* (*hpitayt* – BD 13, 18), „cu râvnă“, „în mod energic“, sens reținut în traducerea românească. În greacă apare adverbul *ὀργωνιστικῶς*, cu sensurile de „în mod polemic“, „în stil teatral“, „în felul în care joacă actorii pe

scenă“, dar și „cu curaj“ (cf. LAMPE, *s.u.* p. 26), sensuri care explică rezerva Sfântului Isaac față de o asemenea râvnă bolnavă.

¹¹ EVAGRIE, *Or* 49: „După ce te-ai rugat cum trebuie, așteaptă-le pe cele care nu trebuie și stai cu bărbăție, păzindu-ți rodul. Pentru că de la început spre aceasta ai fost rânduit: să lucrezi și să păzești (Fc. 2, 15). Așadar, după ce ai lucrat, să nu-ți lași fără pază agoniseala, pentru că altfel nu te-ai folosit cu nimic rugându-te.“

¹² „Păreră de rău... nu aduce“. Substantivul siriacă *ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ* (*mettawyanuta* – BD 13, 22), tradus prin „păreră de rău“, are sensurile de „pocăință“, „străpungere“, fiind derivat din radicalul *ܩܘܨܝܢܐ* (*twa*), cu înțelesurile de „a regreta“, „a avea remușcări“. Această stare nu este încă pocăința curățitoare, harică, ci o atitudine oarecum duplicitară a celui care săvârșește păcatul și este robul lui, resimțind în același timp nefrescul stării sale și având remușcări pentru ea. Astfel de simțăminte nu aduc nicio roadă duhovnicească atâta timp cât omul și-a pierdut libertatea de alegere. Ideea de pierdere a libertății este exprimată în siriacă prin substantivul *ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ* (*mettrimanuta* – BD 13, 22), „ridicare“, „înălțare“, „îndepărtare“ a libertății de alegere, survenită în urma unor păcate de bunăvoie prin care omul intră în robie față de patimi și diavol.

¹³ „Împrăstie-ți vederea... atentă“. Îndemnul este tradus după textul siriacă, *ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ ܩܘܨܝܢܐ* (BD 14, 11), unde imperativul la forma cauzativă *Aphel* *ܩܘܨܝܢܐ* provine de la verbul *ܩܘܨܝܢܐ* (*pha*), cu sensurile de „a hoinări“, „a cutreiera“. El este folosit de Isaac în formularea învățăturii sale despre cele două feluri de împrăștiere (*ܩܘܨܝܢܐ* – *pahya*) a minții, bună și rea. „Împrăștierea bună“ este alcătuită din gânduri provenite din Scripturi și din meditarea la Dumnezeu, în timp ce „împrăștierea rea“ este reprezentată de gânduri deșarte, lumești și de meditarea la păcate

și patimi. Textul este un îndemn adresat, de bună seamă, începătorilor, care trebuie să câștige împrăștierea cea bună prin citirea neconcentrată a Scripturii, chiar cu voce tare, după cum arată sintagma *קריאת קול* (*qeriana d-puršana*). Scopul este trecerea de la o activitate a rațiunii la una duhovnicească, de minunare, procesul fiind expus de Isaac anterior într-un text condensat din I, 1, 85-109 (*vide supra* și comentariile aferente), precum și în *KG* 4, 68. *In extenso* despre cele două tipuri de împrăștiere, *vide* II, 15, 4-11.

¹⁴ „Priveliști străine“. Deși versiunea greacă are ἄλλοτριούς μολυσμοίς, „spurcăciuni străine“, am ales să traduc după siriacă prin „priveliști străine“ (*קריאת קול* – *hezwa nukraya*: *BD* 14, 12), deoarece sfatul Sfântului Isaac vizează înfrânarea simțului văzului în general de la orice fel de împrăștiere în lume, nu numai de la „spurcăciuni“.

¹⁵ Avva Evagrie tâlcuiește acest verset spunând că „își pune foc în sân cel care îngăduie ca gândul necurat, zăbovind în inimă, să-i nimicească gândurile drepte“ (*cf.* *EVAGRIE*, *S* 28 *in Prov*, 6, 27).

¹⁶ Simpla asceză nu aduce neapărat și experiență dacă mintea nu participă prin atenție și înțelegere la efortul ascetic. Acesta este sensul susținut de expresia siriacă *קריאת קול* (*la mnarquta* – *BD* 14, 17), „fără experiență“, redată în greacă prin χωρίς γυμνασίας, „fără exersare“.

¹⁷ Aici, termenul de „liturghie“ denumește rânduiala de chilie a pustnicului.

¹⁸ Apoftegma, tradusă aici din siriacă (*BD* 15, 7-9) pentru a-i reda sensul pierdut în greacă, privește momentele de ascundere a lucrării simțite a harului, precum și pe cele în care monahul nu se roagă, fie din neglijență, fie din lipsă de experiență, fie din alte

cauze independente de el. Astfel de situații în care el este despărțit de Sprijinitorul său sunt exploatate de „străini“, de diavolii care îi „cercetează“ puterea ispitindu-l. Soluția propusă de Isaac este mărturisirea propriei slăbiciuni înaintea lui Dumnezeu, așa încât „cercetarea“ diavolilor găsește nu slăbiciunea monahului, ci puterea lui Dumnezeu care îl acoperă. Această mărturisire este, pentru Avva Isaac, o formă de pomenire a lui Dumnezeu și o răstignire a cugetului prin care sunt risipite toate ispitele (*cf.* III 8, 3). Deși aparent independentă, apoftegma se leagă de învățătura despre cele două răstigniri, prezentată în continuare.

¹⁹ „Făptuirea crucii este îndoită“. Pentru Isaac, orice fel de asceză este o formă de răstignire, fie a trupului, fie a minții. Prima se realizează prin asceza trupească în etapa făptuirii, a doua prin rugăciune, meditație și contemplație în etapa contemplativă. După cum reiese din cele spuse în continuarea paragrafului, prin „făptuirea crucii“ (ἡ πρῶξις τοῦ σταυροῦ) Sfântul Isaac denumește, metaforic, întreaga asceză monahală, în întregimea etapelor și totalitatea planurilor pe care le cuprinde și în care se dezvoltă, expresie echivalentă cu o alta, tot metaforică: „suirea pe cruce“ (*cf.* I, 2, 128; 26, 47). După cum există două mari etape duhovnicești, făptuirea și contemplația, tot așa există și două feluri corespunzătoare de „făptuire a crucii“ sau de „suire pe cruce“: una a trupului, prin ostenele ascetice asumate de bunăvoie, proprie etapei făptuirii, alta a cugetului și a minții, proprie etapei contemplative. A doua crește din prima, fără să o îndeparteze (*cf.* II, 6, 4, 7; III, 8, 3; 10, 23). Citat de NICODIM, *Eort.*, p. 25; *NS*, p. 38.

²⁰ „Se numește făptuire... a sufletului“. Energia sufletească a părții irascibile este pusă în lucrare în mod pozitiv, potrivit scopului creării ei, prin răbdarea ostenelelor ascetice trupești liber asumate, a necazurilor fără de voie și prin împotrivirea față de momeli și patimi.

²¹ A doua formă de „suire pe cruce“ este lucrarea ascetică a minții sau răstignirea minții. Ea îl duce la contemplație pe cel răstignit cu mintea, dar îl va pedepsi pe cel care se apropie de contemplație, adică de a doua suire pe cruce, înainte de a înfăptui prima suire pe cruce, cum numește Isaac asceza trupească și răbdarea necazurilor (*vide supra* I, 1, 26, 36 ș.u., *infra* I, 2, 128).

²² „Comuniunea dumnezeiască“. Așa am redat expresia siriacă ܥܘܢܝܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ (‘*enyana alahaya* – BD 15, 14), unde dificilul ‘*enyana* poate însemna „trudă, lucrare, schimb de idei sau de lucruri“, „negot, legătură interpersonală, comuniune“. O altă traducere posibilă a sintagmei, de data asta restrictivă, ar fi „meditare dumnezeiască“, așa cum propune versiunea greacă, unde îl găsim pe ἁδολοσχία, „vorbărie“, dar și „meditare“ (*cf.* LAMPE, s.v. p. 36). Textul este utilizat de Sfântul Calist Patriarhul pentru a susține învățătura isihastă potrivit căreia rugăciunea lui Iisus „ține de partea contemplativă și contemplația este socotită de Părinți în loc de rugăciune“ (CALIST P., *Capete* 19).

²³ Expresia „rugăciune neîncetată“ este o formulare tehnică a Sfântului Isaac, întâlnită și în alte locuri ale operei sale: I, 7, 60; I, 10, 22; I, 27, 659; I, 29, 171; II, 14, 41-42; KG 2, 97; 4, 34; III, 8, 1-2, 4.

²⁴ „[Contemplația] săvârșită în partea poftitoare a sufletului“. Contemplația e inseparabilă de asceză și, prin aceasta, de făptuire, crescând organic din ea și fiind tocmai rodul care se coace pe măsura interiorizării lucrării ascetice. În formularea ܥܘܢܝܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ (BD 15, 3-141), substantivul ܥܘܢܝܘܢܐ (*pulhana*, în greacă ἐργασία) nu are numai sensul restrâns de *făptuire*, ca etapă a vieții duhovnicești, ci și pe acela, mai larg, de faptă sau lucrare ascetică săvârșită, în cazul de față, de către partea înțelegătoare (ܥܘܢܝܘܢܐ – *mad'a*) în cea poftitoare (ܥܘܢܝܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ – *mnata ragšanayta*: BD 15, 15), lucrare

numită, în mod cu totul neașteptat, „contemplație“. Surprinzătoare și deocamdată neclară, afirmația potrivit căreia contemplația se săvârșește în partea poftitoare, și nu în cea rațională, cum ne-am fi așteptat, va fi lămurită în rândurile următoare.

²⁵ „Cealaltă“, după cum arată contextul, nu este contemplația, cum s-ar putea crede, ci iubirea născută de har în partea poftitoare a sufletului în timpul contemplației.

²⁶ „Dorința firească“ (ܥܘܢܝܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ – *metyabanuta kyanayta*, în greacă ἐπιπόθησις φυσική) este puterea naturală de iubire a sufletului, denumită mai înainte prin substantivul ܥܘܢܝܘܢܐ (*huba*), iar în alte locuri prin ܥܘܢܝܘܢܐ (*rebmta*). Contemplația este prezentată aici de Sfântul Isaac ca un efect al înrăuririi harului asupra acestei puteri naturale de iubire a sufletului, harul susținând orientarea ei doar spre dorirea lui Dumnezeu și realizând unirea iubitoare cu El. Acesta este momentul firesc al contemplației în urcușul duhovnicesc, câtă vreme în etapa contemplativă se intră „prin ușa iubirii“ (*cf.* EVAGRIE, *Pr*, *Prolog* 8). Isaac mai precizează că iubirea, care ține de partea poftitoare a sufletului, filtrează în răstimpul contemplației necurățiile din partea rațională, trecând-o ca printr-o sită, și astfel o curăță. Contemplația și iubirea se trăiesc concomitent și așa se explică afirmația anterioară potrivit căreia „lucrarea contemplației se săvârșește în partea poftitoare“. Pornind de la această „dorință firească“ a sufletului după Dumnezeu, harul înrăurește apoi fără cuvinte înregul suflet, orientându-l în întregime spre El prin partea poftitoare în care iubirea se sălășluiește: „Când virtutea se află în partea poftitoare se numește cugetare feciorelnică, iubire și înfrânare“ (EVAGRIE, *Pr* 89.) Siriicul ܥܘܢܝܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ (*ma'bdanuta* – BD 15, 17), tradus în greacă prin ἐνέργεια, are, pe lângă sensurile de „lucrare“, „activitate“, și pe cele de „influențare“, „efect“.

²⁷ „Prima parte“ denumește aici făptuirea trupească.

²⁸ „Cea de-a doua“ este contemplația.

²⁹ „[Cel care] nu și-a tămăduit slăbiciunea gândurilor... în minte slava crucii“. Sfântul Isaac îi are în vedere pe cei care se grăbesc, sărind peste etapa făptuirii, să ajungă la „a doua răstignire“, adică la contemplație. Saltul peste etape își are originea în dorința după desfătări duhovnicești, care ascunde de fapt lenea pentru ostenețile trupești din „prima răstignire“. În prezentul context, expresia „slava crucii“ denumește harul de care se desfată cei care au depășit etapa făptuirii, au recâștigat starea de curăție a firii și lucrează cele ale contemplației. Această slavă nu poate fi contemplată în lipsa făptuirii și a curăției câștigate cu osteneală, orice „contemplație“ a celor întinați fiind produsul imaginației și o înșelare. Paragraful conține o seamă de avertismente asupra primejdiilor implicate de graba ajungerii la contemplația duhovnicească, fără dobândirea prealabilă a curăției de patimi, prin ostenețile ascetice din etapa făptuirii.

³⁰ Întregul paragraf continuă avertismentele privitoare la contemplație: ea este neprimejdioasă doar pentru cei tămăduiți duhovnicește, ajunși la curăție. Starea de curăție sufletească echivalează, în învățătura Sfântului Isaac și a majorității Părinților siro-orientali, cu starea firească a omului dinainte de cădere. Despățimirea și curăția obținute prin făptuire sunt văzute, astfel, ca o îndepărtare a adaosurilor nefirești apărute în suflet prin păcat (*vide infra* I, 3, 25), dar sunt inferioare stării de minunare și de cunoaștere a lui Dumnezeu prin vedere.

³¹ „Nălucirile gândurilor“. Imaginațiile sunt, pentru Avva Isaac, un semn al pierderii legăturii cu realitatea și al mândriei minții. Nălucirile apar „la două feluri de oameni: fie la cei simpli și neciopliți [...]

fie la cei care au dobândit marea osteneală a privegherii și stăruie în isihie“ (*KG* 2, 50). Primii sunt ispitiiți din cauza mândriei și a neștiinței, ceilalți, „pentru a se ține de smerenie“. Forma extremă a imaginațiilor sunt halucinațiile, ambele fiind denumite în siriacă cu același termen, *ܩܘܘܘܬܐ ܕܐܘܪܐܘܬܐ* (*šragragyata* – *BD* 16, 11), care, derivat din substantivul *ܩܘܘܬܐ* (*šraga*), „lampă“, „lumină“, sugerează caracterul luminos al nălucirilor prin care diavolul încearcă să imite adevărata contemplație a luminii dumnezeiești în minte și să-l încante pe monah. Fără răstignirea minții, monahul isihast nu poate decât să cadă în cursa luminoasă a nălucirilor diavolești, Isaac dând exemple nefericite cunoscute din *Pateric* și *Istoria lausiacă* (*cf. KG* 3, 86. Referințe suplimentare la Duca, *Pride*, n. 55, p. 145; n. 61, p. 146). În continuare, sunt vizați cei care au o cunoaștere intelectuală a vieții duhovnicești și mistice, dar sunt lipsiți de experiența ei din cauza necurăției sufletești, a lipsei ascezei și a îndrumării duhovnicești conforme cu felul lor de viață.

³² Paragraf citat în *KATASKEPENOS*, *VCF* 42, 2.

³³ „Locașurile duhovnicești“. Aceste „locașuri“ sunt de natură duhovnicească, „inteligibilă“, așa cum arată sintagma *ܩܘܘܘܬܐ ܕܐܘܪܐܘܬܐ* (*atrawata metyad'ane* – *BD* 17, 4-5). Ea corespunde grecescului *νοητός* și are sensul de „loc duhovnicesc, perceput cu mintea, imaterial“, în care au loc atât contemplația naturală, cât și luptele duhovnicești cu demonii (*cf. II*, 10, 37).

³⁴ În cele două paragrafe care urmează (*I*, 2, 161-170), Isaac aduce precizări esențiale privind rolul trupului ca instrument ascetic indispensabil pentru primirea harului contemplației. Pentru alte referiri la această temă, *vide infra* I, 4, 12-15; I, 38, 33-36.

³⁵ Partea materială a omului, „percepută cu simțurile“ trupești,

este trupul, iar partea imaterială sau inteligibilă, „percepută cu mintea“ și cu simțurile ei duhovnicești, este sufletul.

³⁶ „Nu-i este cu puțință contemplației... fără partea văzută a făptuirii virtuții“. La contemplație se ajunge, insistă Sfântul Isaac, doar după împlinirea etapei trupești a făptuirii. Succesiunea este fundamentată pentru Isaac în natura omului, al cărui trup a fost creat de Dumnezeu înaintea sufletului, după cum explică tradiția exegetică siriacă referatul biblic al creării omului (Fc. 2, 7). Frumoasa imagine a zămislirii duhovnicești a lui Hristos, prin Duhul, „în pânțele minții“ (ܒܝܕܝܗܘܢ ܕܡܝܢܝܗܘܢ – *b-karseh d-mad'a*, BD 17, 16) apare și la Avva Iosif Hazzaya, în rugăciunea sa dinainte de împărtășire (*Rugăciune* 36). În expresia „partea văzută a făptuirii virtuții“, Isaac rezumă toate formele de aseză săvârșite prin intermediul trupului. De altfel, acesta este și sensul expresiei ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ (BD 17, 17), care înseamnă literal „corporalitatea făptuirii virtuții“.

³⁷ „Nu în felul celor lipsiți de cunoștință, ci prin imboldurile gnostice“. Sunt prezentate două feluri de cunoaștere, luminează și duhovnicească. Prima formă este, în realitate, o lipsă de cunoaștere, după cum arată adverbul siriacă ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ (*bediutayt* – BD 18, 1), „în modul celor lipsiți de cunoștință“, tradus în grecește prin ἄδιωτοις, „în mod simplu“, „în mod profan“ și chiar „trivial“. Termenul se referă la felul în care cei cu cuget lumesc, lipsiți de cunoștința duhovnicească, înțeleg cuvântul „lume“. A doua formă de cunoaștere provine din „imboldurile gnostice“ (ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ – *zaw'e yadu'iane*, BD 18, 1), primite prin descoperire sau contemplație, cunoașterea împărtășită de ele fiind duhovnicească sau „gnoza“.

³⁸ „Pentru că dacă omul... legat de ea“. Numai cunoașterea duhovnicească poate lămuri ce este cu adevărat lumea și numai pe temelul unei asemenea cunoștințe monahul își poate diagnostica

sufletul, măsura vârsta duhovnicească la care a ajuns și cunoaște prin ce mai este rob lumii.

³⁹ „Cercetarea contemplării alcătuirii numelui“ (în siriacă, ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ – BD 18, 13-14) denumește lucrarea de înțelegere și de exprimare discursivă a celor contemplate și a imboldurilor și înțelesurilor duhovnicești primite la citirea meditată, contemplativă a Scripturilor.

⁴⁰ „Părți ale drumului lumii care curge“. Substantivul ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ (*mnuta* – BD 18, 17) are atât sensul spațial de „fragment de drum“, cât și pe cel temporal de „etapă“ a unei călătorii. Cuvântul pare intenționat ales tocmai pentru ambivalența sa semantică, deoarece în contextul „drumului lumii care curge“, adică al procesului de neîncetate transformări pe care le suferă lumea, ideea de „etapă“ a călătoriei duhovnicești este foarte sugestivă: fiecărei vârste duhovnicești, fiecărei „etape“ a drumului îi corespunde lupta cu un anumit tip de patimi, patimile fiind „părți“ ale lumii, numele lor generic. Abia când ajungem la nepătimire putem spune că am lepădat pe deplin lumea și că am părăsit „drumul lumii care curge“. Reamintim că Isaac vede patimile ca un adaos nefiresc apărut după cădere, fiind legate de procesul neîncetat de schimbare, în timp ce sufletul este simplu, fără patimi. Despre această simplitate a sufletului și despre patimile ca adaos nefiresc, *vide infra* I, 3, 1-169.

⁴¹ „Părerea omenească“. Așa am redat siriacul ܕܘܚܘܒܝܘܬܐ (*tesbubta* – BD 19, 1), care trebuie înțeles în sensul său fundamental de „opinie particulară“, opusă cunoașterii adevărate, dobândite prin contemplație.

⁴² „În măsura... alcătuirii ei“. Lumea capătă consistență și realitate prin patimi. În lipsa patimilor, avem de-a face cu creația

curată a lui Dumnezeu, lipsită de „adaosul patimilor“.

⁴³ „Cugetarea trupească“. Literal, potrivit textului siriatic este vorba de „cugetarea cărnii“ (ܬܪܝܬܐ ܕܒܫܪܐ – *tar'ita d-besra*)“.

⁴⁴ „Din schimbarea viețuirii și din schimbarea felului mișcărilor“. Schimbarea felului de viețuire e un semn exterior, iar schimbarea imboldurilor este un semn lăuntric. Fără acesta din urmă, înstrăinarea de lume rămâne încă la un nivel trupesc. Felurile mișcărilor lăuntrice și ale imboldurilor primite în cugetare în timpul citirii sau meditării Scripturilor se schimbă numai în măsura asimilării de către inimă a viețuirii pustnicești. Versiunea greacă este διαφορᾶς τῶν νοημάτων, „schimbarea reprezentărilor mentale“, în timp ce în siriacă avem sintagma ܬܪܝܬܐ ܕܒܫܪܐ (*puršana d-zaw'e* – BD 19, 12), „schimbarea mișcărilor“, echivalare pe care am reținut-o în traducere.

⁴⁵ „Din cele odrăslite... măsura felului tău de viețuire“. „Cele odrăslite“ sunt imboldurile și mișcărilor lăuntrice care apar sau pe care și le stârnește monahul prin meditație sau rugăciune, felul acestora reflectând întotdeauna măsura vârstei sale duhovnicești (cf. ISAAC, *KG* 1, 11). „Măsura felului tău de viețuire“ (ܬܪܝܬܐ ܕܒܫܪܐ – *mshuta d-dubarayk*, BD 19, 14) exprimă viziunea dinamică a Sfântului Isaac asupra a ceea ce, scolastic și static, sunt numite „etape“ ale vieții duhovnicești. În continuarea paragrafului Isaac va arăta cum să-și urmărească monahul mintea și cugetul pentru a vedea calitatea mișcărilor și a imboldurilor survenite lăuntric, ele dezvăluindu-i „măsura“.

⁴⁶ „Spre ce tinde firea fără osteneală“. Este vorba de înclinațiile pe care omul le resimte fără să cultive, cu efort lăuntric, niciun fel de gânduri sau raționamente.

⁴⁷ „Simțirea imboldurilor netrupești“. În siriacă, ܬܪܝܬܐ ܕܒܫܪܐ (BD 19, 16-17). Aceste imbolduri netrupești, numite și „înțelesuri netrupești“ sau „imateriale“, reprezintă pentru Isaac o comoră ascunsă în suflet (*vide infra*, I, 3, 14-24 și notele). Despre aceste imbolduri sau înțelesuri netrupești a scris pe larg Avva Iosif Hazzaya, arătând că ele „sunt o cunoștință duhovnicească lăuntrică, ascunsă în firea celor create, un înțeles plin de uimire legat de contemplația celor netrupești, precum și înțelesurile care se înalță din contemplarea Judecății și a Proniei dumnezeiești. Toate aceste imbolduri pot apărea în timpul rugăciunii și sunt imateriale. Ori de câte ori se arată în minte la vremea rugăciunii, ele îndulcesc simțul minții ca un fagure de miere și aprind toate puterile sufletești și trupești cu căldura lor, așa încât lacrimi fără număr curg din ochii omului datorită mișcării acestor imbolduri în mintea sa“ (IOSIF HAZZAYA, *Despre imbolduri* 5). De reținut caracterul involuntar al acestor imbolduri, fapt care le deosebește de „mișcărilor duhului“, produse voluntar, despre care va fi vorba în *Cuvântul* 3, 153-155 (*vide infra* textul și nota).

⁴⁸ Sfântul Isaac pare să se refere, în ultima parte a paragrafului, la un fel de meditație la virtuți, proprie începătorilor lipsiți de experiență, meditație prin care aceștia, folosindu-și imaginația în mod nepătimaș, își aprind râvna pentru asceză. Despre beneficiile, limitele și primejdiile folosirii imaginației ca pregătire pentru rugăciune au scris pe larg, în spațiul bizantin, autorii isihăști (cf. GRIGORIE SIN, *Capete în acrostih* 70-71; CALIST ȘI IGNAȚIE, *Metoda* 64-68; IOSIF ISIHASTUL, *Ep* 38; 48). O sinteză temeinică și practică a învățaturii patristice despre folosirea bună a imaginației, în armonie cu învățătura Sfântului Isaac, la IOSIF VAT, *Mistagogia*, pp. 39-42; 173 ș.u.

¹ Prima parte a acestui *Cuvânt* (1-169) poate fi considerată un mic tratat asupra naturii sufletului, simplu înainte de cădere, dar, după aceasta, având patimile ca pe niște adaosuri la firea sa simplă. Precizările Sfântului Isaac din acest fragment par uneori contradictorii, pentru că exprimă abordarea uneia și aceleiași teme din perspective diferite. Referentul Sfântului Isaac este, la începutul paragrafului, sufletul omenesc în general, fără niciun fel de precizare confesională, așa cum arată textul siriac (ܟܘܠܢܢܦܫܐ – *kull napša*, BD 20, 15), idee pierdută în greacă. Așadar, la începutul fragmentului nu este vorba de sufletul unui creștin și, cu atât mai puțin, de cel al unui pustnic, ci de un proces psihologic general uman, descris în 1-10, care se desfășoară „în mod firesc” (ܟܝܢܐܝܬ – *kyanait*, BD 20, 16; φυσικῶς) dacă sunt îndeplinite condițiile de separare de lume, de liniște și de ferire de împrăștierea minții venite prin amintirile de tot felul. În acest context de isihie fizică poate avea loc o primă cunoaștere naturală a lui Dumnezeu (cf. Rom. 1, 19 ș.u.), dar care, pentru a fi cultivată, are nevoie de revelația creștină și de harul Sfințelor Taine. Abia după descrierea procesului psihologic general uman aflat la începutul oricărei cunoașteri naturale a lui Dumnezeu, Sfântul Isaac va trece, fără alte precizări, la situația particulară a unui pustnic creștin, întemeiată pe harul revelației, al Sfințelor Taine și al ascezei creștine.

² „Grijă”. Siriacul ܟܝܘܢܝܬܐ (*marnita* – BD 20, 13) are sensul de „gânduri de grijă, gândire la ceva, îngrijorată și plină de neliniște”. După cum se va vedea îndată (*vide infra* I, 3, 25), starea de îngrijorare este deja o stare pătimașă, un adaos nefiresc peste firea simplă și senină a sufletului.

³ „Mișcările”. Aici Sfântul Isaac nu folosește obișnuitul termen *zaw'e*, ci substantivul ܢܒܚܐ (*nebha* – BD 20, 15), care are sensurile de „emoție”, „îmbold lăuntric”, fiind derivat din radicalul ܢܒܚ – cu înțelesurile de „a se trezi din somn”, „a se urni”, „a se ridica”, „a porni”. Utilizându-l, Sfântul Isaac ne pune în fața unor mișcări incipiente ale cugetării, de sesizare a înțelepciunii lui Dumnezeu, adevărate mișcări de dezmoțire, care sunt urmate de altele, mai puternice și mai profunde, numite mai jos „înțelesuri fulgerătoare”, ܟܘܠܐܠܘܟܐ (*sukale*). Ambele trebuie deosebite de ܙܘܘܐ (*zaw'a*), care denumește o mișcare sufletească aflată deja în desfășurare, ca urmare a unui îmbold sufletesc venit de la har sau de la ingerul păzitor. Distincțiile subțiri între acești termeni vor fi dezvoltate în detaliu de IOSIF HAZZAYA, *Epistola* 7-8.

⁴ „Înțelepciunea despre Dumnezeu” este tot ceea ce se poate cunoaște despre El prin simțuri și se poate rosti prin rațiune discursivă. Chiar și la păgâni se întâlnește o astfel de cunoaștere despre Dumnezeu întrucât „ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei; fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor. Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire” (Rom. 1, 19-20). Dar, pentru Isaac, doar sufletul creștinului poate depăși cunoașterea „despre El” și să ajungă la o cunoaștere a lui Dumnezeu fără concepte, fără mijlocirea materiei, deci fără lucrarea simțurilor trupului și a imaginilor din lumea creată și, prin urmare, la o cunoaștere a lui Dumnezeu din El Însuși. Această cunoaștere creștină are trepte, cea mai înaltă fiind dăruită sufletului în viețuirea duhovnicească, prin lucrarea Duhului Sfânt (*vide infra* I, 22, 73-98). În paragraful următor, Sfântul Isaac va transpune această idee într-o imagine poetică potrivită geniului său teologic siriac.

⁵ „Viața sa isihastă“. Așa am tradus substantivul cu pronume ܫܠܝܘܬܗ (*šelyuteh* – BD 20, 16), care desemnează la modul general isihia, cu tot ce implică ea, putând fi redat prin „viață pustnicească“, „viață de isihie“. Trebuie deosebit de ܫܠܝܘܬܗ (*šelya*), „tăcere“, „isihie“, „liniște“, prin care se înțelege mai ales o lucrare ascetică a cărei împlinire nu ține neapărat de locul fizic al pustiei.

⁶ „În mod firesc“. Adverbul ܕܝܢܝܬܝܢ (*kyanait* – BD 20, 16; $\varphi\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{\alpha}\nu\varsigma$) este una dintre cheile hermeneutice ale întregului paragraf. Datorită lui, sensul frazei converge spre o înțelegere naturală a sufletului, așa cum a ieșit el din mâinile lui Dumnezeu și înainte de a-și manifesta vreo credință.

⁷ „Înțelesuri fulgerătoare“. Așa am condensat sintagma ܕܝܢܝܬܝܢ ܕܝܢܝܬܝܢ (BD 20, 16-17), unde substantivul ܕܝܢܝܬܝܢ (*repta*) are înțelesurile de „zvâcnire“, „palpitație“, „impuls“, dar și „mișcare domoală“. El indică momentul și felul în care se înfiripează în suflet lucrarea harului, simțită ca înțelesuri apărute fulgerător, numite în continuare ܕܝܢܝܬܝܢ (*sukale*), întregul proces duhovnicesc fiind conștientizat și apoi dezvoltat de monah prin rugăciune.

⁸ În încheierea paragrafului, Sfântul Isaac surprinde foarte sintetic intrarea în etapa duhovnicească, moment în care Duhul preia conducerea sufletului, devenit complet pasiv în mâinile Lui (*vide infra* I, 19, 139-143). Termenul tehnic care denumește acest moment de mare har este ܕܝܢܝܬܝܢ (*temha*), „uimire“. Detaliile privind starea de uimire și de minunare în *Glosar*.

⁹ Întregul paragraf sintetizează poetic ideea fundamentală formulată anterior: dacă lumea nu-și revarsă apele murdare asupra sufletului prin simțurile trupești, atunci însăși firea sufletului izvorăște de la sine apele cunoașterii naturale a lui Dumnezeu.

Isihia este așadar cel mai potrivit mediu în care omul își poate redobândi simplitatea, adică nepățimirea originară. „Înțelesurile fulgerătoare“ sunt, după cum se va vedea în continuare, gândurile luminoase ieșite din sufletul curat și înrăurit de Dumnezeu.

¹⁰ „În afara acestora“. Adică este lipsit de înțelesurile duhovnicești care apar fulgerător în minte.

¹¹ Aceleași „înțelesuri netrupești“ (ܕܝܢܝܬܝܢ ܕܝܢܝܬܝܢ – *sukale la gšime*, BD 21, 7) au fost numite: „îmbolduri netrupești“ (I, 2, 219), „gânduri“ (I, 3, 22), „înțelesuri duhovnicești“ (II, 8, 14 – ܕܝܢܝܬܝܢ), dovedind fluiditatea terminologică a scrisului isaachian.

¹² Întregul paragraf conține răspunsul la întrebările anterioare: firea sufletului este simplă, el fiind creat fără patimi.

¹³ „Patimile sunt un adaos apărut în suflet prin greșeli“. În rezumat, sufletul a fost creat virtuos; patimile au apărut după păcat, ca urmare a unei minți care, neascultând de Dumnezeu, a început un mod greșit de lucrare, îndepărtându-se tot mai mult de firea ei și de Dumnezeu. De aceea Sfântul Isaac spune că patimile sunt „un adaos“, o excrescență, chiar o tumoare (sensuri ale siriacului ܕܝܢܝܬܝܢ – *tawsepta*, BD 21, 13) a sufletului, dezvoltată, paradoxal, din el însuși, din cauza propriilor sale greșeli (în siriacă, ܕܝܢܝܬܝܢ – *ellata*), adică a lucrării sale nefirești. Textul siriac $\text{ܕܝܢܝܬܝܢ ܕܝܢܝܬܝܢ ܕܝܢܝܬܝܢ}$ (BD 21, 13-17) a fost redat în versiunea greacă prin $\epsilon\tilde{\iota}\varsigma\ \alpha\iota\tau\iota\alpha\varsigma\ \psi\upsilon\chi\iota\kappa\acute{\alpha}\nu\varsigma$, „cauză sufletească“.

¹⁴ „Sufletul este prin fire nepățimăș“. Învățătura este dezvoltată pe larg de Ioan de Apamea (*DS* 2), ale cărui concluzii sunt preluate aici și în continuare de Sfântul Isaac (*cf.* KHALIFÉ-HACHEM, *L'âme et les passions*, pp. 201-218; *La prière pure*, pp. 157-173).

¹⁵ „Filozofii din afară“ sunt înțelepții în cele lumești și discipolii lor. Antropogonia greacă mitică și poetică susținea că oamenii au apărut din cenușa titanilor răzvrățiți împotriva lui Zeus și, de aceea, au un element pătimăș încă de la apariția lor pe pământ. Mai jos, în I, 3, 124, Sfântul Isaac va numi hulă învățătura potrivit căreia Dumnezeu ar fi așezat patimile și păcatul în firea umană.

¹⁶ Avem aici una dintre foarte rarele referiri ale Sfântului Isaac la crearea omului „după chipul lui Dumnezeu“ (Fc. 1, 27). Pentru Isaac, nu chipul dumnezeiesc din om are întâietate în dinamica mântuirii, ci iubirea lui Dumnezeu, care e necondiționată, veșnică și atotputernică, îndreptată nu doar spre o persoană anume, ci spre firea omenească în întregul ei (cf. III, 6, 31). Patimile sunt o prezență nefirească, un adaos datorat voinței rele a individului și, chiar dacă starea paradizică „după chip“ însemna și „fără patimi“, totuși acea stare era una provizorie și trebuia depășită (cf. BUMAZHNOV, *He loves*, pp. 279-282).

¹⁷ „Fiecare imagine... stă înainte“. Este vorba de formarea imaginilor mentale ca urmare a celor văzute prin intermediul simțului vederii.

¹⁸ Raționamentul din acest paragraf al Sfântului Isaac este următorul: sufletul este nevăzut pentru că este chipul lui Dumnezeu cel nevăzut. Dar o reprezentare, adică o imagine văzută a ceva invizibil, nu poate exista. Prin urmare, întrucât patimile sunt vizibile înseamnă că ele nu țin de firea nevăzută a sufletului, a cărui natură se dovedește, și pe această cale, nepătimașă.

¹⁹ „Firea sufletului era cândva curată și limpede“. Participiul pasiv سُفِي (*șpe* – BD 22, 8) provine dintr-un radical cu sensul de „a șlefui“, „a face neted“, de unde „a deveni curat de asperități“,

dar și de „păcate“. Sensul acestui adjectiv de proveniență verbală („limpede“, „transparent“) se referă la starea firii lui Adam de dinainte de cădere, dar și starea la care ajunge monahul după curățirea de patimi, denumită prin substantivul abstract سَاطِي (*șapyuta*), derivat din același radical (vide *Glosarul*).

²⁰ „Primitoare a fericitei lumini“. Faptul de a fi primitoare „a fericitei lumini“ reprezintă însăși rațiunea de a fi a chipului dumnezeiesc din om: „Mintea este chip al lui Dumnezeu nu pentru că e netrupească, ci pentru că este primitoare a Sfintei Treimi“ (EVAGRIE, *KG VI*, 73). Însușirea sufletului de a fi primitor al luminii dumnezeiești este exprimată în siriacă prin adjectivul ܡܟܒܠܢܐ (*mkablana* – BD 22, 8), derivat din forma *Pael* a verbului ܩܒܠ (*qbal*).

²¹ „Vechea rânduială“. Expresia denumeste starea de nepătimire a sufletului, aceasta reprezentând deopotrivă și intima sa întrepatrundere cu „fericita lumină“ dumnezeiască necreată (ܢܘܒܪܐ ܕܬܘܒܝܢܐ – *nubra tubtana*, BD 22, 8). La Ioan Dalyatha apare expresia tehnică „lumină necreată“ (IOAN DALYATHA, *Ep* 15, 10), marcând sporul de precizie în terminologia filocalică siriacă. Recăștigarea nepătimirii aduce cu sine în mod firesc recăpătarea capacității de vedere a luminii dumnezeiești.

²² Dificultatea principală a paragrafului se datorează omonimiei termenului de „patimă“. Prin el Isaac denumeste atât realități firești, cât și reprobabile, străine firii omului. Patimile „firești“ țin de fire în mod necesar pentru susținerea ei, nu depind de voia noastră, ci „conservă firea în viața de aici, nu se mută cu noi la viața nemuritoare și veșnică“ (MAXIM, *Talasia* 55). Deși au aceeași denumire de „patimi“, ele se deosebesc de cele reprobabile, care cresc, după cădere, din cele „firești“. În românește, aceste patimi firești au fost

redate uneori prin termenul de „afecte“, pentru a le deosebi terminologic de patimile reprobabile. Afectele „nu fac parte din constituția originară a firii, nefiind create odată cu ea [...]”; ele reprezintă aspectul de animalitate (necuvântător) al firii noastre, accentuat după căderea din viața paradizică spirituală, unită cu Dumnezeu. În această trăsătură animalică a lor stă și inferioritatea, dar și nevinovăția lor“ (STĂNILOAE, *Ascetica*, pp. 82-83). Caracterul omonimic al termenului „patimi“ a fost observat de mai mulți Părinți. De exemplu, Sfântul Grigorie Sinaitul spune: „Patimile au felurite numiri, dar se împart în trupești și sufletești. Cele trupești se subîmpart în dureroase (boli, suferințe) și păcătoase (patimile propriu-zise). Cele dureroase se subîmpart în boli și în pedepse povățuitoare. Cele sufletești, la rândul lor, se împart în patimi ale mâniei, ale poftei și ale părții raționale. Cele ale părții raționale se subîmpart în patimi ale imaginației și ale rațiunii discursive. Dintre aceste patimi, unele se nasc din voință, prin reaua întrebuițare, iar altele sunt fără voie, din necesitate, cum sunt patimile numite nevinovate (ἀδιάβλητα πάθη), pe care Părinții le-au numit și urmări sau însușiri firești“ (GRIGORIE SIN, *Capete în acrostih* 77). Astfel de patimi nevinovate a avut și firea umană a lui Hristos (pentru trimiteri patristice grecești, *vide* LAMPE, s.u. ἀδιάβλητος, 2, p. 32). Omonimia termenului „patimi“ este prezentă și în siriacă (ܩܘܨܝܐ – *hase*) și trebuie avută în vedere pentru a evita înțelegerea greșită a paragrafelor care urmează, în care Sfântul Isaac se referă alternativ la patimi păcătoase și la afectele nevinovate folosind același termen. Se va vedea că pentru Isaac, termenul de „patimă“, cu toată ambivalența sa, sfârșește prin a denumi aspecte naturale ale sufletului care pot fi îndreptate spre bine sau spre rău (*cf.* HAGMAN, *The Asceticism*, p. 75). În siriacă există și alți termeni înrudiți cu cel de „patimă“ și care sugerează ideea de slăbiciune, ispită, suferință (*cf.* VESA, *Cunoașterea*, pp. 106-107).

²³ „Patimile sufletești nu țin de fire“, adică de firea omului, așa cum a ieșit din mâinile lui Dumnezeu și cum a fost până la cădere. Ca afecte, patimile trupului, precum somnul, foamea, setea, sunt resimțite și de suflet (*vide supra* I, 3, 47-53) și, de aceea, sunt numite impropriu „sufletești“.

²⁴ „[Dacă ar ține de fire, atunci] sufletul ar fi îmboldit... de foame și de sete“. Setea și foamea nu depind de voia omului și, de aceea, nu pot fi evitate. Dacă patimile sufletești ar ține de fire, omul nu s-ar putea opune pornirilor acestora, așa cum nu se poate sustrage nevoii de hrană și de apă.

²⁵ „Acestea sunt patimile lui“. Imprecizia terminologică se vădește și în această propoziție, unde prin „patimi“ sunt denumite pofta și mânia, cele două părți ale laturii iraționale a sufletului. După cum sunt folosite spre bine sau spre rău, aceste părți ale sufletului pot fi considerate, odată cu Isaac, „patimi firești nevinovate“, respectiv „patimi păcătoase“.

²⁶ Răspunsurile care urmează trebuie citite împreună, întrucât Isaac analizează în toate una și aceeași problemă a raportului patimilor cu trupul și cu sufletul. El însă începe de la chestiunea spinoasă, cum am văzut deja, a denumirilor care se dau patimilor sufletului: sunt ele date în mod propriu, sau în mod figurat? Întrucât sufletul este prin creație lipsit de patimi, orice denumire dată patimilor este improprie firii lui. Ceea ce nu înseamnă că aceste denumiri nu pot fi folosite, conchide Isaac, bazat pe Scriptura care folosește din belșug expresii figurate, rămânând în seama cititorului să discearnă adevărata intenție a textului scrip-turistic și să evite capcana înțelegerii literale.

²⁷ „Dumnezeiasca Scriptură spune multe... despre dumnezeirea Lui“. Deși măreția celor dumnezeiești nu poate fi comparată cu cele ale trupului, totuși Scriptura le pune adeseori pe unele în seama altora. Sfântul Isaac exprimă, în această frază, aceleași idei ca în dogma calcedoniană a comunicării înșușirilor, dovedind că Biserica Siro-Orientală, deși folosește formule hristologice vechi, depășite în Bizanț datorită dezbaterilor teologice, totuși le dă o interpretare perfect ortodoxă, identică cu cea din Apusul ortodox. O altă formulare hristologică de perfectă rigoare calcedoniană găsim în *KG* 1, 49. Toate demontează mitul „nestorianismului“ atribuit Bisericii Asiriene a Răsăritului și uneori chiar Sfântului Isaac, episcop și pustnic siro-oriental.

²⁸ „... în mod firesc, sau în mod accidental“. Adverbul φυσικώς (în mod firesc) se referă la ceea ce aparține firii prin creație, în timp ce locuțiunea adverbială κατὰ συμβεβηκός (în mod accidental) se referă la ceea ce aparține firii în mod neesențial, fiind, potrivit lui Aristotel, care a consacrat acest termen, o proprietate, un caracter sau un atribut neesențial al unui lucru, lipsa „accidentului“ neafectând esența lucrului (cf. ARISTOTEL, *Analitica secundă* I, 2, 4, 8, 30; *Topica* I, 5, 102b ș.a.). Folosirea unei terminologii filozofice atât de precise de către Isaac nu trebuie să mire pe nimeni, întrucât în învățământul siro-oriental Aristotel își croise drum încă din secolul al VI-lea, prin traduceri și studiu sistematic (cf. A. VÖÖBUS, *History of the School*, pp. 103-106; BEULAY, *La Lumière*, p. 66).

²⁹ În acest context, Sfântul Isaac folosește termenul de „patimă“ (πασιμα – *haša*) cu sensul de „afect“.

³⁰ Prin „starea de bine“ am tradus adjectivul εὐθηνία, „prosperitate“, „abundență“, „confort“, „plenitudine“. La rândul său, acesta traduce siriacul ܚܫܘܫܘܬܐ (*hasušuta* – *BD* 25, 28), cu sensul de

„stare pătimitoare“, opusă celei de nepătimire. Trupul este silit să iasă din confortul său atunci când, de exemplu, sufletul îi impune diferite forme de asceză, precum postul sau priveghearea. Trupul trăiește și se conservă în această lume prin patimile nevinovate (afecte), dar acestea, când sunt satisfăcute, produc sufletului o suferință din cauza legăturii sale cu trupul.

³¹ Este vorba de cele două firi, a trupului și a sufletului.

³² „Patimile acestora“, respectiv ale trupului și ale sufletului.

³³ „[Sufletul] s-a împărțășit... printr-o neînțeleasă înțelepciune“. Deși distincte după natură, mișcările trupului și ale sufletului sunt legate și inseparabile. Orice se petrece în trup înrăurește sufletul și orice schimbare din suflet produce efecte asupra trupului. Această unire și interdependență sunt realizate „printr-o negrăită înțelepciune“, nu sunt contrare firii create, dar sunt puternic afectate de cădere și patimi. De aici vine și motivul prudenței maxime a Sfântului Isaac față de lucrarea simțurilor (*vide supra* I, 1, 62 și nota).

³⁴ „Însă firea... fie spre virtute“. După cum cele două firi ale lui Hristos sunt unite fără să se confunde și fără să se transforme una în cealaltă, tot așa și cele două elemente care alcătuiesc omul, trupul și sufletul, sunt unite fără să se confunde, fără să se transforme unul în altul și păstrându-și fiecare voința sa, îndreptată fie spre virtute, fie spre păcat. Avem aici reflexul în viața duhovnicească a unor învățături hristologice similare celor formulate la Calcedon și încă o confirmare a faptului că învățătura Sfântului Isaac, care este cea a Bisericii Siro-Orientale, „nu conține nici cel mai mic indiciu «nestorian»“ (BAUM – WINKLER, *Biserica Asiriană*, p. 44).

³⁵ „Mișcărilor sale se stârnesc cu totul în duh“. Propoziția este redată după siriacă (BD 27, 10-11) și descrie începutul mișcărilor voluntare ale duhului omului. Reamintim că antropologia siriacă, fidelă textului paulin din 1 Tes. 5, 23, distinge în om trupul, sufletul și duhul, structura antropologică întemeind și structurarea vieții ascetice în trupească, sufletească și duhovnicească. Practic, Isaac se referă aici la înfriparea unei forme foarte subțiri și înalte de „făptuire sufletească“, expresie tehnică pe care o va introduce în *Cuvântul următor* (*vide infra* I, 4, 10-15 și notele aferente). Această formă înaltă de făptuire constă în mișcări ale duhului omului dirijate în mod voluntar de el însuși, nicidecum în „iboldurile netrupești“ ale Duhului Sfânt, care nu țin de voința omului (*cf.* I, 2, 219 și nota). Desprins de acest cadru antropologic și de procesul ascetic la care se referă, textul Sfântului Isaac poate fi ușor răstălmăcit, așa cum s-a întâmplat cu versiunea greacă și, pornind de la ea, cu alte traduceri în care se spune că, părăsind grijile pentru trup, „sufletul își înflorește cu totul, prin Duhul (διὰ Πνεύματος), mișcările sale“. Deși nu a putut confrunța textul lui Theotokis cu originalul siriacă, totuși Părintele Stăniloae a intuit corect că Sfântul Isaac se referă aici la partea cea mai fină a sufletului, anume la duhul omului, nu la Duhul Sfânt (*cf.* FR 10, p. 413 și nota 515).

³⁶ „Frumusețile sufletului“. Sintagma siriacă *ܟܘܠܝܢܐ ܕܢܦܫܐ* (*šapirata d-napša* – BD 27, 13) a fost redată în greacă prin οἱ διαλογισμοὶ τῆς ψυχῆς, „gândurile sufletului“. Aceste „frumuseți“ exprimă înclinațiile spre bine înnăscute ale sufletului, tendințe care nu încetează să se manifeste chiar și atunci când omul se află în păcat.

³⁷ Sintagma „ispitirea gândurilor“, τῆς τῶν λογισμῶν πείρασ, poate fi înțeleasă atât ca un genitiv subiectiv – gânduri care ispitesc –, cât și ca un genitiv obiectiv – gânduri puse la încercare, „ispitite“, pentru a le cunoaște calitatea. Primul sens evidențiază prezența

ispitelor de gând în orice om purtător de trup. Al doilea sens, susținut de textul siriacă – *ܟܘܠܝܢܐ ܕܢܦܫܐ* (*nesyana d-huṣabe* – BD 27, 21), „punerea la încercare a gândurilor“ –, pivotează în jurul sensului rădăcinii *ܟܘܠ* – „a încerca ceva prin cântărire“, de unde cel de „a aprecia valoarea“. Iar această „cântărire“ a gândurilor înseamnă, o va spune Isaac îndată, a lupta cu ele, idee pe care o va detalia în paragrafele următoare.

³⁸ „Mișcarea gândurilor... mai înainte“. Textul în siriacă este ușor diferit: „Boldul patimilor îl ispitește pe om prin intermediul celor patru cauze: trupul, prin mișcările sale firești; lumea, prin elementele naturale care influențează prin lucrarea simțurilor; sufletul, prin gânduri, amintiri și înclinația spre greșeală; demonii, prin ațățările despre care am vorbit“ (BD 28, 7-10).

³⁹ „Sfârșitul lumii“. Expresia siriacă *ܩܘܬܠܐ ܕܥܠܡܐ* (*butaleh d-'alma* – BD 28, 13), „sfârșitul lumii“, a fost redată în greacă prin ἀπαλλαγῆς τοῦ κόσμου, „izbăvirea de lume“.

⁴⁰ „Slăbirii mișcărilor sale lăuntrice“. Termenul siriacă *ܩܘܬܠܐ ܕܥܠܡܐ* (*mbiluta* – BD 28, 20) are sensurile de „slăbiciune, slăbire, instabilitate, infirmitate“ și este un termen important pentru Sfântul Isaac. Asupra importanței cunoașterii proprii slăbiciuni, *vide infra* I, 7, 1-5 și notele aferente.

⁴¹ Răcirea râvnei pentru asceză este urmată de împuținarea, slăbirea sau pierderea echilibrului mișcărilor sufletești. Paradoxal, această sărăcire duhovnicească îl duce pe om la îngâmfare sau „obraznicie“, cum spune siriaca. De notat că mișcările lăuntrice generate de imboldurile venite de la har și de la îngeri nu depind de noi, în timp ce „luptele“, adică toate cele care țin de făptuire, depind. Remedii propus de Sfântul Isaac este înțelegerea trezviei,

ca mișcare sau lucrare lăuntrică de bunăvoie a minții. În siriacă, trezvia este denumită prin substantivul ܙܗܪܘܬܐ (*zhiruta* – BD 29, 2), derivat din rădăcina ܙܗܪ (*zhar*) și având sensul de „a fi limpede, transparent, strălucitor“, iar ca adjectiv participial, „sigur“. În cuvinte puține Isaac descrie o formă foarte subțire și eficientă de luptă cu mândria, prin răstignirea minții pe crucea trezviei.

⁴² „Simțul simțurilor“. Semitism care exprimă în siriacă ܙܗܪܘܬܐ ܙܗܪܘܬܐ – *rgel regšin*, BD 29, 7) ideea de superlativ: inima este organul suprem de simț al sufletului.

⁴³ „Când se eliberează de felul străin de viețuire“. Orice fel de viețuire care împrășteie și întinează mintea și cugetul este străin de firii – aceasta este ideea cuprinsă în textul siriac pe care l-am urmat aici: ܙܗܪܘܬܐ ܙܗܪܘܬܐ ܙܗܪܘܬܐ ܙܗܪܘܬܐ (BD 29, 11-12).

⁴⁴ „Alta este... nu se mai întinează“. Fragmentul (192-207) e citat de NICODIM, *Paza*, pp. 258-259.

⁴⁵ „Osteneli puține“. Pluralul, potrivit textului siriac (ܙܗܪܘܬܐ ܙܗܪܘܬܐ – *amle galile*, BD 30, 1), arată că este vorba de diversele lucrări ascetice (post, priveghere, metanii, citire, meditare ș.a.), nu de oboseala pe care o îndură cineva, așa cum sugerează traducerea la singular din versiunea greacă. „Puținătatea“ ostencilor trebuie înțeleasă ca lipsă de diversitate a lucrărilor ascetice și ca lipsă de echilibru și armonie între ele, unele fiind practicate în exces, altele neglijate. Despre primejdia unilateralității în practica ascetică, *vide* II, 1, 10.

⁴⁶ Este vorba de partea cea mai adâncă a sufletului: inima.

⁴⁷ Învățătura înfățișată de Sfântul Isaac în ultimele cinci paragrafe (I, 3, 193-218) se poate rezuma în câteva cuvinte: mintea se curăță

ușor și se întunecă ușor, în timp ce inima se curăță greu și se întunecă greu. Importanța ascetică fundamentală a acestor observații a dus la reținerea lor de către Sfântul Grigorie Palama, care îl citează pe Sfântul Isaac, fără să-l numească (PALAMA, *Capitole* 3).

⁴⁸ Despre adunarea simțurilor, *vide infra* I, 4, 239-240.

⁴⁹ „Iar când... fără luptă“. Citat de NICODIM, *Paza*, p. 211.

⁵⁰ „Prima curăție, care este limpede și simplă“. Pentru Sfântul Isaac, prima curăție este starea de limpezime, ܙܗܪܘܬܐ (*șapyuta* – BD 30, 7), caracteristică stării primordiale și recâștigată, după cădere, prin despățimire. Patimile, cunoașterea răului, precum și cea lumească în general, acoperă limpezimea firii umane.

⁵¹ „Al doilea fel“. Sfântul Isaac a arătat mai înainte că primul fel de întoarcere la starea de curăție originală, ܙܗܪܘܬܐ (*șapyuta*), este prin „curăția câștigată în grabă, în timp scurt și cu osteneală puțină“, aceasta fiind o curăție superficială, doar a minții, și de aceea „piere și se întinează repede“. Deosebit de primul fel de întoarcere la starea originală de neprihănire a firii este cel prin curățirea adâncă a inimii, „câștigată prin multe necazuri și zidită în timp îndelungat“ (I, 3, 213-217).

⁵² „Multa simplitate... a iertării“. Propoziția conține, în siriacă, un joc de idei pierdut în traducerea greacă. Adjectivul ܙܗܪܘܬܐ (*psituta* – BD 30, 12) „simplitate“, „nevinovăție“, este un derivat al verbului ܙܗܪ (*psat*), „a întinde“, „a lărgi“, de unde și sensul participiului său pasiv, „a netezi“, „a aplatiza“. Prin urmare, calitatea de simplitate și nevinovăție exprimată de adjectivul *psituta* este înrudită conceptual și vizual cu cea de limpezime și de frumusețe. E în frescul limbii și al gândirii siriace ca „multa

netezime“, în sensul ei abstract de simplitate, „să fie prin fire mai frumoasă (*šaypra*)“. Iertarea (ܩܘܨܘܥܐ – *šubqana*, BD 30, 12) primită e resimțită ca trăirea acestei stări „mai frumoase“ decât altele, fără nicio coloratură juridico-legalistă, și resimțită ca o eliberare din robia păcatului, așa cum arată verbul de origine ܥܘܒܘܐ „a lăsa să plece“, „a elibera“, de unde „a ierta“. În greacă, *šaypra* este redat prin εὐπρεπής, „bună-cuviință“.

⁵³ „Cunoștința duhovnicească“. Literal, în siriacă, este „cunoștința Duhului“ (ܘܘܝܬܐ ܕܪܘܚܐ – *ida'ta d-ruh*, BD 30, 15-16), adică acea cunoaștere pe care o are Duhul Sfânt Însuși și pe care o împărtășește fiecăruia, potrivit cu măsura sa de primire.

⁵⁴ *Vide supra* și considerațiile din I, 1, 1-5 despre frica de Dumnezeu și nota aferentă.

⁵⁵ Învățătură regăsită la CALIST ȘI IGNATIE (*Metoda* 37) și afirmată adeseori și răspicat de Sfântul IOSIF ISIHASTUL (*Ep* 48, p. 231).

⁵⁶ În continuare (paragrafele 256-317), Sfântul Isaac tratează problema cererilor în rugăciune.

⁵⁷ „Neștiință“. Potrivit textului siriacă, este vorba de ܕܠܘܘܬܐ ܕܥܘܒܘܐ (*la ida'ta* – BD 32, 16). Versiunea greacă are ἀγνωμοσύνη, „nechibzuință“.

⁵⁸ Îndemnul este preluat și tâlcuit literal de Sfinții Calist și Ignatie. Ei înțeleg însetarea după Hristos din textul isaachian ca pe un îndemn ascetic pentru a răbda setea, care „foarte mult ajută lacrimilor, dacă e însoțită de priveghere“ (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 32).

⁵⁹ „Fii liber... întru libertatea ta“. Pentru Sfântul Isaac, săvârșirea

oricărei fapte ascetice, și nu numai, trebuie să fie asumată liber. Orice impunere îi compromise caracterul duhovnicesc, pentru că, spune Isaac, Dumnezeu vrea ca oamenii să aleagă binele prin propria alegere liberă, „nu prin constrângere“ (II, 10, 20). Libertatea față de trup înseamnă adaptarea ascezei la propriile puteri trupești, normativă fiind „supunerea întru libertate“ la principiile generale ale viețuirii isihaste (*vide infra* I, 18, 227-232).

⁶⁰ „Din părăsire“. Este vorba de părăsirea din partea lui Dumnezeu. În siriacă, ܩܘܨܘܥܘܬܐ (*meštābqanuta* – BD 36, 6) denumește atât „îngăduința“ pentru ceva, cât și „părăsirea“, „abandonarea“ cuiva. Aici e vorba de părăsirea omului de către Dumnezeu ca „o gustare a gheenei“ (I, 31, 166) din cauza „cugetelor sale nebunești“. Adică omul este lăsat la mintea sa (*cf.* Rom. 1, 27) pentru a face experiența nimicniciei proprii, până când va învăța „smerenia inimii“ (I, 31, 175). Isaac mai vorbește și de o părăsire ca ascundere a prezenței simțite a lui Dumnezeu în scop pedagogic, monahul fiind lipsit de orice mângâiere duhovnicească, uneori vreme de decenii (*vide infra* I, 34, 214-236). Această formă de părăsire lărgeste inima și reprezintă un moment crucial în creșterea lăuntrică, nu însă lipsit de primejdii (asupra temei părăsirii *cf.* ANDERSON, *The Abandonment*, pp. 98-100).

⁶¹ Aici „cugetări“ are sensul de raționamente dezvoltate, mai mult sau mai puțin imaginare, nu pe acela de „gând“ simplu și trecător, fapt exprimat în siriacă prin ܩܘܨܘܥܘܬܐ (*tar'yata* – BD 36, 8).

⁶² „Dumnezeiescul dor“. Este vorba, în siriacă, de facultatea sufletească de dorire după Dumnezeu, ܩܘܨܘܥܐ (*huba* – BD 36, 17). Pentru explicații suplimentare, *vide supra* I, 2, 109-127 și notele aferente.

⁶³ Ultimele două paragrafe sunt reproduse integral, fără indicarea

provenienței isaachiene, în *Comentariul la Matei* al lui Ișodad de Merv (*Com Mat* 4, pp. 39-40), unul dintre cei mai importanți exegeți siro-orientali (cf. CHIALĂ, în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 68, p. 89).

⁶⁴ „Veșmântul sfințeniei“. Expresie metaforică siriacă, *ܩܘܨܬܐ ܕܩܕܝܫܘܬܐ* (*eskima d-qadišuta*: BD 38, 4), denumind viețuirea monahală și redată ca atare și în greacă.

⁶⁵ „Cuvintele dumnezeiești“ sunt ale Scripturii; citirea și înțelegerea lor duhovnicească cer un suflet înaintat. În schimb, „istorisirile despre cei drepiți“, cum sunt bunăoară viețile sfinților, sunt potrivite și pentru cei încă prunci duhovnicește, denumiți în siriacă, *ܬܡܝܡܝܐ* (*tamime* – BD 39, 12), „nevinovați“, „inofensivi“, termen tradus în greacă prin *πρᾶξις*, „blânzi“.

⁶⁶ „Un leac bun pentru cei cu vederea slăbită“. Contemplarea proniei este una dintre cele cinci forme ale contemplației naturale, iar meditarea la purtarea de grijă a lui Dumnezeu, o lucrare ascetică prin care cugetul capătă o formă contemplativă.

⁶⁷ „Ca să înveți să ai în sufletul tău pomenirea cu cinste a mării lui Dumnezeu“. Pomenirea lui Dumnezeu are rădăcini adânci în tradiția siriacă. Ea cunoaște multe feluri de realizare, are numeroase denumiri, iar Isaac dezvoltă pe larg această temă în III, 8 *passim*. Un istoric al învățaturii despre pomenirea lui Dumnezeu la siriieni, la HANSBURY, *Remembrance of God*, pp. 95-121.

⁶⁸ Formula „Unul în două firi“ (*ܐܝܢܐ ܕܘܢܘܢܐ ܕܡܝܢ ܕܘܢܘܢܐ* – BD 39, 19) exclude atât orice idei nestoriene despre pretinsele „două persoane“ în Hristos, cât și orice înțelegere monofizită a unei singure firi, rezultată din contopirea celor două firi, omească și dumnezeiască.

NOTE LA CUVÂNTUL 4

¹ Calist și Ignatie interpretează acest paragraf isaachian ca pe un îndemn la a nu iubi odihna trupului și a alege mai curând smerenia câștigată prin osteneală și pătimire (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 34).

² „Osteneli trupești“ (*ܩܘܨܬܐ ܕܩܕܝܫܘܬܐ* – *amle pagranaye*, BD 40, 18) sunt toate formele de asceză săvârșite prin intermediul trupului: postul, metaniile, închinăciunile, statul în picioare la rugăciune, privegherea etc.

³ „Făptuirea sufletească“ (*ܩܘܨܬܐ ܕܩܕܝܫܘܬܐ* – *pulhana napšanaya*, BD 40, 19) cuprinde „ostenelile sufletului“, cum Sfântul Isaac le va numi îndată, constând „în lucrări și o cugetare (*tar'ita*) virtuose, care urmăresc intrarea pustnicului în viețuirea duhovnicească“ (II, 20, 10). Făptuirea trupească, precum și cea sufletească „țin de măsura firii omenești de aici“, sunt dependente de voință, iar rodul lor este „deplinătea pocăinței“ (II, 20, 17). Isaac afirmă fără echivoc caracterul pregător al ostanelor trupești pentru cele sufletești, aflate la mare cinste în ochii săi. El îi scrie unui pustnic tânăr, care era tulburat de gândul că, ajuns la pustie, nu mai săvârșește ostaneli trupești prea mari: „Spune-mi, frate, oare faptul de a fi tăiat legăturile cu alții, de a simți plânsul și durerea cugetului sau revărsarea inimii de fiecare clipă îngeneuncheat în fața lui Dumnezeu nu sunt o osteneală? Osteneală sunt doar postul sau rostirea multor rugăciuni? Oare osteneala inimii și stăruierea în singurătate nu sunt și ele o nobilă osteneală? Nu e oare fericit și aproape de Dumnezeu cel ce, chiar dacă mănâncă și doarme toată ziua, rămâne în fiecare zi în sălașul singurătății sale, ceea ce este singura osteneală anevoioasă? Și care stă închinat la pământ în fața lui Dumnezeu, chiar dacă, fiind

suferind, se odihnește o dată pe zi? Spune-mi, cum se face că mulți sau aproape toți creștinii rabdă ușor și cu curaj ostenelele trupești și săvârșesc cu bucurie toate virtuțile de care am vorbit, dar nu se încumetă la aceste ostenele? Nu te mâhni, frate slab la trup în liniștire, dacă n-ai osteneala trupului, fiindcă partea ta e mai mare decât toate ostenelele și toate virtuțile practicate în afara liniștirii. Mare e darul pe care ți l-a dat Dumnezeu și care constă în stăruința în iubirea de liniștire, care e un dar mai mare decât darurile trupești date lor.“ Sfaturile Sfântului Isaac devin apoi un avertisment aspru dat egumenilor de chinovie care, „din cauza insistenței lor pe ostenelele trupești sau din invidie, îi împiedică“ de la viața pustnicească pe monahi, oprești pentru care egumenii „vor avea de-a face cu Dumnezeu și vor da seama înaintea Judecării lui Hristos“ (KG 2, 44). Pentru alte precizări despre cele două făptuiri, *vide infra* I, 32, 19 ș.u.

⁴ Tradiția exegetică siro-orientală a referatului biblic al facerii omului (Fc. 2, 7) afirmă unanim că Dumnezeu a creat mai întâi trupul lui Adam și după aceea a suflat în el „suflarea de viață“. Pe această succesiune Isaac întemeiază succesiunea făptuirilor, trupească și apoi sufletească, după cum și ierarhizarea lor (*cf.* I, 38, 33-37), prima ajutând-o pe a doua în creșterea în cunoaștere de la măsura de copil la cea matură (pentru analiza detaliată a raportului dintre cele două făptuiri, *vide* SCULLY, *Isaac*, pp. 41-47).

⁵ Sintagmele „ostenelele trupului“ și „ostenelele sufletului“ traduc din siriacă expresiile ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܥܡܘܬܐ și ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܢܦܫܐ (*'amle d-napsa* și *'amle d-napsa*, BD 40, 20-41, 1). Ele sugerează că așa cum există fapte ascetice săvârșite cu trupul fizic, tot așa există și fapte ascetice săvârșite cu sufletul. În originalul siriac, substantivul *'amle* este la plural, așa cum l-am redat și noi aici, în timp ce traducerea greacă l-a exprimat prin singularul ἡ ἐργασία, „lucrare“.

⁶ „Darurile Duhului“, în siriacă, ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܪܘܚܐ (*mawhabata d-ruh* – BD 41, 3), exprimă sintetic toate trăirile care împărtășesc cunoașterea lui Dumnezeu pustnicului ajuns pe treapta viețuirii duhovnicești. Contextul se referă la făptuirea sufletească a eremitului, arătând că expresia trebuie înțeleasă în legătură cu harismele pustnicești, mult mai subțiri, mai înalte și infinit mai tainice decât harismele apreciate de popor (vederea cu duhul, prorocia ș.a.), care au un rost pastoral, „slujind la zidirea trupului lui Hristos“ (Ef. 4, 12).

⁷ „Ostenelele ascetice pentru virtute“. Am reținut aici sintagma siriacă ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܥܡܘܬܐ (*l-'amlay b-myatruta* – BD 41, 5), redată în greacă prin expresia τοῖς κακοπαθοῦσιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, „celor care rău-pățimesc pentru cele bune“.

⁸ Dincolo de manifestarea materială a adunării de averi, patima iubirii de arginți are și o manifestare lăuntrică, diagnosticată aici de Sfântul Isaac ca dependență a voinței de anumite lucruri. Această dependență îl face pe monah să dorească să aibă sau să facă cele „de care este atârnată voința“ sa.

⁹ Literal, „pe cel care se ostenește în trupul său“, „care își chinuie trupul“ (ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܥܡܘܬܐ – BD 42, 5).

¹⁰ Nu aștepta să câștigi dreptatea și virtuțile prin pogorăminte făcute din milă de sine.

¹¹ Traducătorul grec a redat prin καρδία, „inimă“, siriacul ܡܘܨܒܘܬܐ ܕܥܡܘܬܐ (*tar'ita*, BD 42, 11), „cugetare“, „rațiune discursivă“, având în minte, probabil, textul paulin din 2 Cor. 6, 11, 13: „inima noastră s-a lărgit [...] lărgiți și voi inimile voastre“. De fapt, Sfântul Isaac se adresează aici începătorilor și le răstoarnă modul (greșit) de gândire expus mai înainte, inversând termenii: să fie cu „îngăduință“ – în

siriacă, ܚܝܘܨܬܢܘܬܐ (*hayustanuta* – BD 42, 10), redat în greacă prin κηδεμονία, „grijă” – în timp ce împlinesc o asceză riguroasă și „să-și lărgescă cugetarea” în timpul pogorământelor. „Îngăduința” e necesară pentru a nu distruge trupul prin asceză, iar „lărgirea cugetării”, pentru a nu cădea, din neatenție, în capcanele pogorământelor. În fundalul sfatului transpare dimensiunea rațională a ascezei și atitudinea pozitivă față de trup și față de asceză a Părinților duhovnicești siro-orientali.

¹² Omis în traducerea greacă, cuvântul siriacă ܘܠܝܬܐ (*walita* – BD 42, 14) desemnează, literal, „temă pentru acasă”, echivalent al bine cunoscutei expresii monahale „canon de chilie”.

¹³ „De vrei... neghina”. Citat de KATASKEPENOS, *VCF* 11, 1.

¹⁴ În cele ce urmează (I, 4, 62-80), Isaac dezvoltă tema superiorității absolute a inimii milostive față de dreptatea înțeleasă ca împlinire a unor legi, ca „transpunere în viață” a unui comportament și a unor regulamente, fie ele monahale. O astfel de dreptate poate fi, cel mult, o pregătire pentru câștigarea în suflet a milei, așa cum Vechiul Legământ l-a pregătit pe cel Nou. Doar mila pentru întreaga făptură, chiar și pentru demoni, exprimă cu adevărat împărtășirea sufletului de Dumnezeu cel milostiv și iubitor (cf. CHIALĂ, *Isaac*, pp. 316-340). A se vedea și considerațiile despre milă ca scop al lucrărilor ascetice și premisă a contemplației din I, 1, 172-190 și notele aferente.

¹⁵ În calea către desăvârșire, creștinul întâlnește momentul crucial al confruntării lăuntrice dintre mentalitatea legalistă, de tip vechi-testamentar, și mila pe care a arătat-o Hristos în Evanghelie. Verbul „biruiește” sugerează foarte bine această luptă dintre lege și milă, siriaca dispunând în acest caz de un termen foarte sugestiv:

ܘܠܝܬܐ (*zka* – BD 43, 6), cu sensurile de „a cuceri”, „a învinge”, „a fi liber de vină”. Lupta prin care mila „biruiește dreptatea” este urmată de adevărata încununare pe care sfinții o primesc. Cei care vor să împace dreptatea cu mila în sufletul lor sunt „asemenea omului care se închină și lui Dumnezeu, și idolilor în aceeași casă” (I, 41, 46-47). Această viziune este mai mult decât un simplu „ecou îndepărtat al unui creștinism «cu două viteze», care îi împărțea pe credincioși în două categorii, «drepti» și «desăvârșiți», ale căror tipuri de făptuire diferă [...] (cf. *Cartea treptelor*) și la care Isaac pare să adauge o a treia categorie: pustnicii” (LOUF, *Isaac II*, n. 25, p. 210). Pentru Isaac, dreptatea ține de măsurile duhovnicești ale Vechiului Legământ, în timp ce mila este proprie Evangheliei.

¹⁶ „Dacă aude... vreun cuvânt”. Citat de KATASKEPENOS, *VCF* 11, 1.

¹⁷ „Ca să-l scapi de împrăștierea viețuirii în isihia lui lăuntrică”. În expresia corespunzătoare siriacă ܘܠܝܬܐ ܘܠܝܬܐ ܘܠܝܬܐ ܘܠܝܬܐ (BD 44, 4) – „de împrăștierea viețuirii isihaste lăuntrice” – substantivul ܘܠܝܬܐ (*pulhada*) are sensurile de „împrăștiere”, „fragmentare”, iar substantivul ܘܠܝܬܐ (*shlyuta*) are și sensul de „viețuire în isihie”. Prin urmare, sfatul Sfântului Isaac pare să-i prevină pe pustnicii isihăști asupra unui fel aparte de împrăștiere, sfătuiindu-i să exerseze părăsirea grijii de multe și adunarea în sine. De notat că adjectivul ܘܠܝܬܐ (*gawayta*) mai are și sensul de „sfânt”, putând fi vorba așadar și de „isihia sfântă”. Neclaritatea exprimării a dus la traduceri aproximative și divergente: „ca să-l scapi din risipirea liniștii celei mai dinlăuntru” (versiunea greacă), „ca să-l mântuiești, din risipirea lui, în cea mai adâncă pace” (Stăniloae); „afin de la sauver de la dispersion qui détruit la sérénité intérieure” (Deseille); „so that you may save her innermost tranquillity from dispersion” (Miller); „perché la tua anima eviti di disperdere il suo stato di quiete interiore” (Chială).

¹⁸ „Păzește-te... cele mari“. Citat de KATASKEPENOS, *VCF* 17, 4.

¹⁹ În acest context libertatea înseamnă, pentru Sfântul Isaac, acea „putere asupra gândurilor care vine ca un dar de la Dumnezeu“ (II, 8, 23).

²⁰ Libertatea are aici sensul de „alegere“. Pentru a nu ajunge robul patimilor, ea trebuie folosită potrivit învățăturii evanghelice și ascetice (*cf.* I, 20, 50).

²¹ „Blând cu inima“. Am redat textul siriac ܕܚܝܒܐ ܥܝܢܐ (BD 44, 21), în care adjectivul ܚܝܒܐ (*nakiha*) are sensurile de „blând“, „aristocratic“, „cu purtări liniștite“, fiind redat în greacă prin ταπεινός, „smerit“.

²² „Pentru că... dobitoacelor“. Citat de NICODIM, *Paza*, p. 118.

²³ „Nelucrarea cea dintru isihie“. Sintagma traduce expresia siriacă ܕܒܠܐܢܐ ܕܐܒܫܝܗܐ (*betlana da-b-šelya* – BD 45, 14), în care substantivul ܕܒܠܐܢܐ denumește oprirea oricărei activități sau lucrări și, în general, a muncii în zilele de sărbătoare, în vederea cinstirii lor prin rugăciune și Liturghie. Sensul radicalului de origine (ܕܒܠܐ) este nu numai „a opri munca“, ci și „a se ocupa de ceva“. Reiese de aici că „nelucrarea“ pe care ne-o pune Sfântul Isaac la inimă este, de fapt, o lucrare subțire a duhului omului, la care nu se poate ajunge decât prin oprirea de la orice activități sau lucrări exterioare, care nu țin de grija pentru rugăciune și pentru cele duhovnicești.

²⁴ Pentru justificarea practică și teologică a acestui îndemn, *vide infra* I, 6, 175-177. Ultimele două paragrafe conțin, potrivit Sfântului Sofronie de la Essex, „cuvinte îndrăznețe“, care exprimă

„starea duhovnicească în care se afla Sfântul Isaac când a formulat această viziune ce întrece măsura omului obișnuit“ (SOFRONIE, *Despre rugăciune*, pp. 112-113).

²⁵ Paragraful este redat după textul siriac, sensibil diferit de versiunea greacă: ܕܚܝܒܐ ܥܝܢܐ ܕܚܝܒܐ ܥܝܢܐ ܕܚܝܒܐ ܥܝܢܐ ܕܚܝܒܐ ܥܝܢܐ (BD 46, 19-20). Așa cum e formulat, textul e obscur, dar analiza sa atentă și situarea lui în contextul gândirii Sfântului Isaac îi evidențiază sensul, conferindu-i claritate și prospețime. Astfel, în prima propoziție a frazei, lipsa pronumelui posesiv lasă loc sensului ironic că „neștiința“ este, de fapt, chiar a acelor „nebuni“ care te disprețuiesc, și nu a ta. În a doua propoziție, „încăpățănarea“, în sens de râvnă nebună și îndărătnică, este obiectul disprețului „celor cunoscători“, adică al monahilor ajunși la cunoștința duhovnicească, la gnoză. Sau parafrazat: „E mai bine să fii disprețuit de cei nebuni din cauză că le lipsește cunoștința și înțelegerea felului tău duhovnicesc de viațuire, decât să fii disprețuit de monahii duhovnicești din cauză că ești un zelotist încăpățânat.“ Prima situație este de dorit, pe când a doua trebuie evitată. În fundal se resimte aversiunea profundă a Sfântului Isaac față de „zelul nebun“ și fanatismele de orice fel, pe care le condamnă *expressis verbis*: „Omul zelotist nu ajunge niciodată la liniștea cugetului [...] Zelotismul este opus păcii și, de aceea, cel care are zel viclean suferă de o boală grea“ (I, 41, 1-4), are „inima spartă, simțurile tulburate și pornirea de a se sfădi pentru a avea dreptate. Cine a gustat adevărul nu se sfădește pentru el“ (KG 4, 77). Deși în limbile moderne, inclusiv în română, cuvântul „zel“ are conotații pozitive, „sub pana lui Isaac trebuie înțeles într-un sens peiorativ“, fiind „rodul unei patimi opuse iubirii“ (LOUF, *Pourquoi Dieu*, p. 42). În traducerea greacă găsim varianta: „Mai bine e să fii bănuț că ești dintre cei proști din pricina puținătății cunoștinței tale de împotrăvire în cuvânt, și nu că ești dintre cei înțelepți din pricina cutezanței [de a vorbi]“.

²⁶ „Iscusiți în cuvânt“. Termenul siriac ܕܪܘܫܐ (*daruša* – BD 47, 1) are sensul de „dialectician“, „persoană iscusită în controversă“. Formularea din originalul siriac este la modul general, în timp ce în traducerea greacă sensul a fost restrâns la „cei care învață o altă învățatură decât tine“ (οἱ ἀντιδογματίζοντες). Textul se află în legătură cu cel anterior din paragrafele 166-168 și se referă la atitudinea și armele omului duhovnicesc în situațiile spinoase ale controverSELOR doctrinare pătimășe: puterea virtuților, blândețea și liniștea buzelor.

²⁷ Grecescul εὐχέμετα (bună-cuviință, noblețe) redă siriacul ܕܘܓܪܘܬܐ (*yagruta* – BD 47, 3), cu sensul propriu de „greutate“, de unde cele metaforice de „seriozitate, sobrietate, demnitate, cinste“, bazate pe ideea că omul cu aceste trăsături duhovnicești, fiind „greu“, este anevoie de urnit spre rele.

²⁸ În cele două paragrafe care urmează, Isaac adresează mai multe sfaturi celor care doresc să îi învețe pe alții cele duhovnicești, esențial fiind ca mai întâi să își împrăzieze învățatura prin faptuire. Ele sunt importante pentru a discerne apariția pornirii de a-i îndrepta pe alții, pe care Isaac nu o privește cu ochi buni, considerând-o o „patimă foarte aspră“, cei stăpâniți de ea fiind „cenzorii și îndreptătorii defectelor celorlalți“ (KG 3, 39).

²⁹ „Primul pisc al cunoștinței“ este cel al contemplației naturale, la rândul ei împărțită în contemplația naturală secundă și, respectiv, primă. În siriacă, expresia ܕܐܟܡܐ ܕܩܕܡܝܐ ܕܐܝܕܐ ܕܐܝܕܐ (*akme qadmaya d-ida'ta*, BD 48, 4) desemnează, tehnic, atingerea stării de curăție, ܕܐܕܝܘܬܐ (*dakyuta*), care e cea a naturii umane originale, dinainte de cădere. Această stare corespunde în parte etapei contemplației naturale secunde din etapizarea evagriană și e momentul în care monahul se poate retrage la pustie pentru a-și continua urcușul duhovnicesc către ceea ce Avva Iosif Hazzaya

denumeste „al doilea pisc“, respectiv starea de deplină limpezime (cf. IOSIF HAZZAYA, *Epistola* 61, 136).

³⁰ Următoarele trei paragrafe conțin învățături practice privitoare la citirea ascetică a scrierilor Părinților și a Scripturii.

³¹ „Oamenilor sfinți“. *Syr habet* ܕܢܐܫܐ ܩܕܝܫܐ (*naše qadiše*, BD 48, 13). În greacă tradus prin „dascăli“.

³² „Să dobândească *ibolduri* luminoase din subțirimea lor“. Verbul ܩܢܐ (*qna* – BD 48, 15) are sensurile de „a câștiga ceva, a obține prin cumpărare și a avea“. Siriacul ܩܘܬܝܢܘܬܐ (*qatinuta* – BD 48, 16) are sensurile de „fin, eteric, subtil“ și este folosit și ca adjectiv calificativ pentru materiale și procese mentale. Aici, Sfântul Isaac îl utilizează pentru a sublinia o trăsătură a învățăturilor patristice: subțirimea duhovnicescă. Modelându-se prin citirea ascetică a acestor învățături subțiri, mintea se pregătește să primeascăiboldurile luminoase (ܕܐܝܘܬܐ ܩܕܝܫܐ – *zaw'e nahire*, BD 48, 15) ale Duhului.

³³ „Cu limpezime“. Adverbul folosit în siriacă, ܫܦܝܝܬܐ (*šapyayt* – BD 48, 16), are acest sens, fiind redat în greacă prin μετὰ καθαρότητος, „cu curăție“, deoarece traducătorii nu au adoptat un termen unic doar pentru acest concept specific siriac. Diferența însă nu este stilistică, ci tehnică, limpezimea fiind o stare care urmează după cea a curăției și este echivalentă celei dinaintea căderii, adverbul în cauză caracterizând tot ceea ce se săvârșește potrivit stării de limpezime. Momentul pe care îl descrie Sfântul Isaac aici se apropie de cel trăit de Adam în rai, când a început să cunoască prin har fapturne lui Dumnezeu și să le pună nume (cf. Fc. 2, 19-20).

³⁴ „Citirea să-ți fie în liniște față de tot ce se petrece în întregul univers“. Acesta este sensul precis din siriacă: ܕܢܐܫܐ ܩܕܝܫܐ ܕܢܐܫܐ ܩܕܝܫܐ ܕܢܐܫܐ ܩܕܝܫܐ

constituie activismul și furia edilitară care pune stăpânire unelor pe monahi, denumită prin polisemanticul substantiv *ʿabda* – BD 57, 9), „muncă“, „acțiune“, „ocupație“, „construire“, „avere“ etc., redat în greacă prin *ἐργα*, „lucrări“.

⁵⁵ Munca are aici un caracter ascetic, de ajutor împotriva akediei. E un pogorământ față de neputința celor săraci duhovnicește și leneși la lucrarea rugăciunii launtrice.

⁵⁶ Dreptatea cea din afară sunt faptele și activismul la care s-a referit în paragrafele anterioare, ca fiind o părăsire a vieții de rugăciune a monahului.

⁵⁷ „Strămtorarea chiliei“. Redată în grecește prin *ἡσυχία*, „isihie“, expresia *ܐܫܘܪܐ ܕܩܠܝܬܐ* (*asura d-qelaita* – BD 59, 3-4) denumește starea de maximă restrângere a posibilităților de activitate și a legăturilor cu lumea pe care o presupune stăruirea pustnicului în chilia sa, stare asimilată cu legarea monahului de chilie.

⁵⁸ O latură „a vieții“ este rugăciunea înaltă și rămânerea în strămtorarea chiliei, iar cealaltă latură sunt faptele exterioare și milosteniile. Acestea din urmă, chiar dacă nu reprezintă lucrarea prin excelență a monahilor, sunt totuși îngăduite de Sfântul Isaac ca o iconomie care nu trebuie părăsită de cei care nu pot duce greutatea singurătății depline.

NOTE LA CUVÂNTUL 5

¹ Din continuarea *Cuvântului* reiese că Sfântul Isaac are în vedere cunoașterea duhovnicească, dobândită pe de o parte prin legea naturală contemplată în creație, iar pe de altă parte, prin citirea ascetică a Scripturii și prin rugăciune.

² „Cere“ de la natura creată de Dumnezeu.

³ După ce părăsește primul dascăl, care e natura creată, monahul are „alt dascăl“, care este Sfânta Scriptură. Între cei doi există așadar o unitate, o continuitate și o ierarhie.

⁴ „Inima peregrină“. În siriacă: *ܠܒܐ ܦܚܝܬܐ* (*leba pahaya*, BD 60, 15-16), sintagmă în care adjectivul *ܦܚܝܬܐ* are sensul de „nomad“, „rătăcitor“, derivat din radicalul *ܦܚܐ* – cu sensurile „a rătăci“, „a fi nestatornic“, „a fi absorbit de ceva care produce plăcere, încântare“. Termenul nu desemnează așadar doar simpla împărășire a minții, ca grecescul *μετεωρισμός*, nici o stare în care patimile se manifestă prin gânduri rele, ci una mai primejdioasă prin subțirimea ei, în care patimile se ascund sub desfătarea aparent nevinovată a „peregrinării“ inimii. Am ales acest echivalent întrucât etimonul său latin, adverbul *peregre*, „departe de țară“, și familia generată de el includ sensurile originalului siriacă: *peregrinor*, „a călători prin lume“, *peregrinator*, „iubit de călătorii“, *peregrinatio*, „călătorie îndepărtată“.

⁵ Fragmentul este tradus după siriacă (BD 60, 17-61, 1). „Egalitatea“ la care se referă Sfântul Isaac este cea eshatologică. Formularea sa (în siriacă, *ܫܘܘܝܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ* – *šawuyuta ʿyda*, BD 60, 18) poate fi înțeleasă atât în sensul dispariției tuturor deosebirilor de rang social și al instaurării deplinei egalități între toți oamenii înaintea

lui Dumnezeu, cât și într-un sens care lasă deschisă și perspectiva unei apocatastaze generale. Problema egalității eshatologice a tuturor oamenilor este o temă teologică dragă Sfântului Isaac, prin care el trece dincolo de limitele sistemului ierarhic dionisian. Dacă, pentru Areopagit, ierarhiile se conservă și în eshaton, pentru Isaac, viața veacului viitor va fi caracterizată de această egalitate. Scopul și funcționarea ierarhiilor îngerești și omenești sunt văzute și înțelese de Sfântul Isaac drept elemente ale parcursului istoric către starea veacului viitor, în care Dumnezeu va fi totul în toate, situație în care ierarhiile omenești și îngerești nu mai au rostul actual de transmitere a harului și a învățaturii. „Până când această taină se va descoperi, există învățători și ucenici, mai mari și mai mici, dar în simțirea acestui har toate cunoașterile vor fi egale, căci în ea nu va mai fi nici urcuș, nici coborâș. [...] Odată ajunși la această descoperire [...] toți vor fi înălțați la una și aceeași împlinire, fără schimbare, fără variație, fiindcă nu vor fi nici bogați, nici săraci, nici dăruitori, nici primitori“ (KG 3, 57). Viziunea mistică a sirianului Isaac pătrunde mai adânc în taina vieții viitoare decât reușește să o facă sofisticatul sistem dionisian. Pentru aprofundarea acestor probleme delicate, textul trebuie citit și meditat împreună cu cele din I, 19, 115-123; I, 21, 69. Asupra chestiunilor legate de apocatastază, *vide infra* I, 22, 131-146, textul și comentariile aferente.

⁶ „Învățătura prin litere“ denumeste Sfintele Scripturi.

⁷ Că îl ajută la lucrarea virtuților.

⁸ Acest principiu ascetic va fi aplicat în continuare la câteva situații concrete: pierderea fecioriei, lăcomia de averi și lipsa de milostivire față de săraci, invidia.

⁹ Monedă mică, fără valoare.

¹⁰ Trinomul credință-răbdare-mângâiere venită din credință, prezent în acest paragraf, este de inspirație paulină (*cf.* 2 Cor. 1, 3-7; 1 Cor. 10, 13). Răbdarea încercărilor este atât semnul prezenței puterii dumnezeiești, cât și sursa mângâierii care vine din credință și împărtășește o cunoaștere nemijlocită a Duhului. Prins în șuvoiul încercărilor, în cazul de față al nedreptăților, monahul „așteaptă cu credință să urce în inima lui adevărul cunoașterii lui Dumnezeu“ (KG 2, 59), adică tocmai „mângâierea credinței“ (ⲛⲁⲩⲁⲛⲁ ⲛⲁⲩⲁⲛⲁ – *buyaa d-haimanuta*, BD 63, 20).

¹¹ Sfântul Isaac distinge două trepte duhovnicești de răbdare a necazurilor. Prima, „cu bucurie“, este posibilă după gustarea mângâierii Duhului Sfânt, în timp ce a doua, mult mai înaltă, este „cu smerită-cugetare“, fiind proprie etapei duhovnicești. Până la atingerea celei de-a doua trepte, răbdarea necazurilor se face doar pe temeiul credinței „din auzire“, ca silire spre păzirea și împlinirea cuvântului lui Hristos, strădanie a cărei primă încununare este bucuria.

¹² Faptul că mișcarea și, odată cu ea, schimbările de stare sunt constitutive naturii create este o învățătură comună Părinților. Omul suferă schimbări în fiecare ceas, spune Isaac (I, 60, 2-3), caracterul schimbător al stărilor sufletești fiind, pentru Părinții sirieni, parte a pedagogiei dumnezeiești: „Prin schimbarea în cele două direcții, adică spre bine și spre rău, și prin cunoașterea deosebiri dintre ele, oamenii să învețe să aleagă ceea ce vor. Fără acest caracter schimbător ar fi fost cu neputință ca ei să învețe această“ (*Com. Gen., Prolog*, text p. 2, trad. p. 2). Schimbările sunt așadar parte a procesului de cunoaștere prin comparație, propriu acestei lumi nedesăvârșite în care Dumnezeu ne-a adus la existență cu scopul de a ne face să apreciem și să dorim desăvârșirea lumii viitoare (*cf.* KAVVADAS, *Pneumatologia*, pp. 231-232). Despre schimbări, Isaac a lăsat un întreg *Cuvânt* (*vide I*, 46).

¹³ „Astfel fiind tu“, adică supus schimbărilor, „să ai pururea privirile ațintite către El“, singurul Care nu Se schimbă.

¹⁴ Teofanii sau anghelofanii sub forma unor oameni.

¹⁵ „Plângătorii“. Termenul siriatic ܐܒܝܠܐ (*abila*, BD 65, 20) înseamnă literal „plângător“, „cel care se pocăiește“, fiind unul dintre numeroasele sinonime pentru „monah“, „pustnic“.

¹⁶ „Dacă crezi... trăiești“. Citat de KATASKEPENOS, VCF 19, 2.

¹⁷ „Neconținerea citirii“. Formularea siriacă ܐܘܢܝܢܐ ܕܩܝܪܝܢܐ (*aminuta d-qeryana*, BD 68, 1-2), pe care am urmat-o în traducere, arată că citirea ascetică trebuie să fie stăruitoare, pretinzând un efort constant pentru a rămâne în ea. Cheia expresiei este substantivul *aminuta*, cu sensurile de „continuitate“, „stăruință“, „trăinicie dusă până la măsurile veșniciei“, termen format pe rădăcina ܩܪܐ (*eman*, de unde și cunoscutul „amin“), „a face ceva să stea ferm“; de aici vine și sensul de „a dura“, „a fi fără sfârșit“, la care se ajunge prin „perseverare“.

¹⁸ „Hotarul necesității“. Se rezumă să aibă doar cele strict necesare vieții, restul dând milostenie.

¹⁹ „Să socotești că... din pricina Lui“. Paragrafe citate de KATASKEPENOS, VCF 44, 1.

²⁰ „Nu învață și nu cunosc“ (*cf.* BD 70, 1). Textul grec este „nu slăbesc și nu învață“.

²¹ „Prin neîncetarea rugăciunii tale și să te sfințești prin pomenirea Lui neîncetată în inima ta“. Fragmentul este tradus după siriacă

(BD 70, 21-22) și conține o importantă distincție între „neîncetarea rugăciunii“ (ܐܘܢܝܢܐ ܕܒܪܝܢܐ – *aminuta d-ba'uta*) și „pomenirea Lui neîncetată în inimă“ (ܐܘܢܝܢܐ ܕܒܠܒܐ – *uhdana amina da-b-leba*). Prin cea dintâi, al cărei sens este „rugăciune de cerere“, monahul se apropie de Dumnezeu, iar prin pomenirea lui Dumnezeu în inimă el se sfințește.

²² „O școală vremelnică“. Lumea creată de Dumnezeu ca o școală a cunoașterii Sale este o temă specifică autorilor sirieni. Pentru Isaac, cunoașterea pe care o primim la școala lumii e nedeplină, dar ne pregătește pentru cea viitoare, eshatologică (*cf.* KG 3, 68-69, 71-72).

²³ „Cele mai înainte zise“: politeismul și autodivinizarea la care s-a referit anterior.

²⁴ „Datorită stăruinței tale în inimă prin plânsul tău amar“, potrivit textului siriatic ܘܚܝܠܐ ܠܘ ܘܚܠܐ ܡܗܠܐ ܘܚܝܠܐ ܕܘܚܠܐ (*BD 73, 2-3*). Textul grec are varianta: διὰ τῆς καρδιακῆς καὶ ἐπιμόνου ἐντεύξεως, „prin rugăciunea stăruitoare a inimii“.

²⁵ „Cugetarea“. Este vorba, în siriacă, de substantivul ܪܥܝܢܐ (*renya*, BD 73, 8), cu sensurile de „meditare“, „cugetare“, „reflecție dezvoltată“, „gând“, „neliniște“, „grijă“.

²⁶ În siriacă apare doar substantivul „minunare“ (ܬܗܪܐ – *tehra*, BD 73, 10), supratradus în greacă prin ἐκπληξην καὶ θαῦμα, două unități lexicale de traducere folosite în locul uneia singure.

²⁷ „Cei nedrepți... peste păcate“. În subtextul frazei descifram un sens surprinzător și deopotrivă întremător: iertarea păcatelor nu e un act juridic, ci starea pe care o câștigă omul prin împreună lucrare

cu Dumnezeu. Sensul îndemnelui, potrivit textului siriac, nu este doar de a alerga *către* Domnul, ci și *împreună* cu El: „Alergați împreună cu Domnul, cei care sunteți nedrepți, dacă vreți să vi se ierte nedreptatea...”; *syr habet* ܘܫܝܪܘܬܐ ܕܐܠܗܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ (BD 73, 13-14), unde prepoziția ܐܠܗܐ (*luat*) are nu doar sensul de „către” (ca grecescul πρὸς), ci și pe cel asociativ de „împreună cu”. Cât despre „iertare”, aceasta e exprimată de verbul ܫܒܚܐ (*šbaq*), „a lăsa să plece”, „a lăsa în urmă”, „a elibera”.

²⁸ După ce a vorbit despre necesitatea răbdării nedreptăților, Sfântul Isaac se va referi pe larg în paragrafele următoare la fiica acesteia, smerita-cugetare (I, 5, 380-434).

²⁹ „Cine aleargă... oamenii”. Citat de NICODIM, *Paza*, p. 188.

³⁰ Întrebarea, retorică și plină de tâlc, a fost preluată *ad litteram* de Sfântul Filotei Kokkinos în *Cuvântul despre viața Sfântului Grigorie Palama* (FILOTEI K., *Palama* 36, 23-25).

³¹ „Oare nu vei intra și tu cu ei în școl?” *Syr habet* ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ ܕܡܫܝܚܐ (BD 79, 2-3). Versiunea greacă este confuză.

³² Îndemnul în regului paragraf sunt adresate păstorilor și învățătorilor duhovnicești.

NOTE LA CUVÂNTUL 6

¹ Literal, este vorba de „putința firii omenești de a primi ispite”, substantivul siriac ܡܩܒܠܢܘܬܐ (*mqablanuta*, BD 81, 5) având sensul de „receptivitate”, „capacitate de primire”, fiind derivatul abstract al lui ܡܩܒܠܢܐ (*mqablana*), care înseamnă, literal, „capabil de primire”, „receptiv”. Din context reiese că Sfântul Isaac are în vedere situațiile în care monahul alunecă într-o greșeală sau într-un păcat și, de aceea, am redat prin „ispită” siriacul ܡܩܕܫܐ (*gedša*, BD 81, 6), care are sensul general de „întâmplare neplăcută”, prin urmare acela de „încercare”, „ispită”, în greacă fiind echivalat prin substantivul „patimi”.

² „Certarea”. Pe lângă acest sens, termenii corespunzători din siriacă (ܡܪܕܘܬܐ – *marduta*), respectiv din greacă (παιδεία) au și sensurile de „corectare”, „pedeapsă” și „învățătură”.

³ „Liniștea lăuntrică”. Este vorba de siriacul ܒܗܝܠܘܬܐ (*bhilita* – BD 81, 16), întâlnit și în I, 4, 377, unde a fost explicat în comentariul aferent.

⁴ „Făptuirea cerească”. Potrivit textului siriac, ܡܦܠܗܢܐ ܫܡܝܢܐ (*pulhana šmayana*, BD 81, 17), este vorba de făptuire. Versiunea greacă, τῆ ἐπουρανίου γεωργία, „plugărie cerească”, accentuează mai mult sensul de „cultivare” implicat de siriacul *pulhana*. Expresia Sfântului Isaac cuprinde ideea continuității și unității dintre ceea ce numim „etape” ale vieții duhovnicești.

⁵ „În cugetarea sa”. Precizarea, omisă în greacă, este proprie textului siriac (BD 81, 18).

⁶ „Frumusețea strălucitoare a cugetului”. În formularea Sfântului

¹⁷ Adică să fii detașat de toate, câtă vreme Sfântul Isaac mai precizează și că „hotarul isihiei este despărțirea de toate“ (I, 18, 311).

¹⁸ „Limpezimea milei“. *ἡ ἀποκαθάρσις τῆς ψυχῆς* (*šapyut d-mrahma-nuta*, BD 84, 16), expresie redată în grecește prin τῆς ἐλεημοσύνης ἡ ἀκριβεία, „precizia milosteniei“. În acest loc, Sfântul Isaac se referă la mila ca stare duhovnicească, nu la milostenia ca faptă bună. Deplinătatea acestei stări duhovnicești numită aici „milă“ este caracterizată prin limpezime și este verificată prin răbdarea fără murmur a nedreptăților. Despre importanța și sensurile milei la Sfântul Isaac, *vide supra* I, 1, 172-178 și comentariile aferente, iar despre limpezime ca împlinire a etapei curățirii, *vide supra* I, 3, 40-46 și notele.

¹⁹ Este vorba, din nou, de milă ca stare duhovnicească a sufletului. Aceasta „înghite“ (بلع – *bla'*, BD 84, 20) orice răutate sau nedreptate care ni se face.

²⁰ Iubirea are trepte, fiecare vârstă duhovnicească având măsura ei de iubire. Aici este vorba de iubirea celui care se împărtășește de harul limpezimii. În sintagma siriacă *ἡ ἀποκαθάρσις τῆς ψυχῆς* (*ata d-šapyuta* – BD 85, 1), substantivul *ἡ ἀποκαθάρσις* are sensul de „semn distinctiv“, dar și pe acelea de „semn minunat“, „minune“, ca în In. 2, 11.

²¹ „Cel cu adevărat... iertare“. Citat de KATASKEPENOS, *VCF* 29, 8.

²² Aluzie la Sfântul Simeon de Emesa, pomenit la 21 iulie. Despre nebunia în Hristos, Sfântul Isaac spune că este doar pentru cei „mari și desăvârșiți“, pentru ceilalți fiind vătămătoare (*vide infra* I, 18, 65-93).

²³ „Încearcă-te... când ești nedreptățit“. Așa cum este formulat, îndemnul are un îndoit înțeles: 1. Dacă ai smerită-cugetare,

atunci te supui pe tine însuși acestei încercări. 2. Dacă vrei să vezi ce măsură de smerită-cugetare ai, atunci trebuie să cercetezi dacă te tulburi sau nu când ești nedreptățit.

²⁴ Locul, denumit în siriacă *ἡ ἀποκαθάρσις* (*atra*, BD 86, 8), este cel în care se află sufletele celor mântuiți. Traducerea greacă are varianța ἐν τῇ χάριτι, „în țară“.

²⁵ „Ordinea harismelor“. Este vorba de ordinea în care se dobândesc și de ierarhizarea lor. O prezentare a ordinii harismelor și o ierarhizare din perspectiva puterii ziditoare a fiecăreia întâlnim la Sfântul Apostol Pavel (Rom. 12, 6-8; 1 Cor. 12, 4-11; 14, 1-40; Ef. 4, 11).

²⁶ „Treapta viețuirii sale“. *Syr habet τῆς ἀποκαθάρσεως* (*taksa d-dubareh*, BD 86, 22). În versiunea greacă este vorba de „măsura“ fiecăruia.

²⁷ „Oprirea din urcuș...“ Avem aici un ecou al scrierilor Sfântului Grigorie de Nyssa, traduse în siriacă încă din secolul al VI-lea. Despre înrâurirea sa asupra autorilor siro-orientali și despre progresul nesfârșit al sufletului în Dumnezeu, vezi BEULAY, *La Lumière*, pp. 126-158. *Vide infra* și I, 27, 12-13.

²⁸ „Această viețuire“. Este lucrarea de povățuire duhovnicească a oamenilor, fie din lume, fie din mănăstiri. Ea este „frumoasă“, cum a spus în paragraful anterior, dar, presupunând legături cu mulți, nu este pentru cei slabi.

²⁹ „Tulburarea minții“. Sintagma siriacă *ἡ ἀποκαθάρσις τῆς ψυχῆς* (*šgyšuta d-hawna*, BD 89, 8) are, literal, sensul de „amestecare, agitare a minții“, aceasta din urmă (*ἡ ἀποκαθάρσις*) reprezentând nivelul cel mai adânc al părții raționale a sufletului. Conotațiile formulării, vizibile mai ales în siriacă, arată că Sfântul Isaac se adresează aici monahilor

care, după ce au ajuns la o lucrare lăuntrică duhovnicească subțire, se vatămă prin slujirea altora și prin legăturile cu oamenii. Prin urmare, devine cert că „imaginea populară a pustnicului care revine în societate după ce a atins maturitatea duhovnicească prin viața sa ascetică este absolut incompatibilă cu viziunea lui Isaac asupra vieții ascetice“ (HAGMAN, *The Asceticism*, p. 189).

³⁰ „Atunci când se găsește departe... prin cuvinte“. Viața pustnicească are o dimensiune antinomică, reflex paradoxal al caracterului ei bisericesc: cu cât este mai izolat, mai separat de lume, cu atât pustnicul o poate ajuta mai mult prin rugăciune și cu atât este mai activ, în mod tainic, în Biserică. Acesta e temeiul practic și teologic al superiorității și întâietății vieții isihaste față de orice altă formă de activitate în Biserică, chiar și față de propovăduirea Evangheliei (*vide supra* I, 4, 134). Ar fi, neîndoielnic, o eroare să vedem aici doar un specific al gândirii lui Isaac, și nu cea trăsătură comună întregii spiritualități răsăritene, în care strădania dobândirii „perfecțiunii lăuntrice depășește, cu mult, xenofilia și prescripția umanitară“ (T. BACONSKY, *Iacob și ingerul*, Ed. Anastasia, București, 1996, p. 182).

³¹ „Exersare“. În siriacă, substantivul ܢܘܦܩܐ (*nupaqa*, BD 90, 3) are sensul de „exercițiu athletic sau militar“. În greacă a fost redat prin γυμνασία.

³² „Cugetul strălucitor“. Am redat și nuanțele din textul siriacă, ܪܘܚܢܐ ܕܘܚܪܐ (*ruhana zahya*, BD 90, 4-5), oculate în traducerea greacă. În continuare (I, 6, 185-201), este descrisă cu foarte mare subțirime dezvoltarea insidioasă a gândurilor de desfrânare în cei care-și păzesc cugetul, pentru ca apoi (I, 6, 202 ș.u.) să fie prezentate remediile.

³³ „Cei care-și păzesc cugetul“ sunt cei exersați în făptuirea sufletească.

³⁴ „În chip vădit“. Acesta este sensul adverbului siriacă ܕܘܪܘܚܐ (*artelait*, BD 90, 7), redat în greacă prin τάχιστα, „foarte repede“. Isaac face o distincție subțire între gândurile care, deși nu par păcătoase, totuși conduc la păcat, și cele „în chip vădit“ păcătoase. Cei experimentați duhovnicește înțeleg prin harisma discernământului despre ce este vorba, putând distinge sub aparența nevinovăției unui gând finalitatea sa distructivă.

³⁵ „Mintea conducătoare“. În siriacă, ܡܘܨܒܐ ܕܘܚܪܐ (*BD 90, 13*), unde ܡܘܨܒܐ (*mdabrana*) are sensuri multiple din sfera ideii de „conducere“: „conducător“, „judecător“, „păzitor“, „episcop“, „stareț“. Expresia este un adevărat concept filocalic: cf. EVAGRIE, *Ep 52, Cog 3*, IN APAM, *Isihie 7*.

³⁶ „Cugetarea ei de mai dinainte“. În siriacă, ܪܘܚܢܐ ܡܘܨܒܐ (*renyeh qadmaya*, BD 90, 14), sintagmă tradusă în greacă prin ή προτέρα ἄξια, „vrednicia anterioară“.

³⁷ „Amintirea de virtuți“ se face prin citirea Scripturii și a Părinților sau prin meditarea la ele.

³⁸ „Forme și idoli“. Avem aici un ecou al învățaturii evagriene despre „idolii“ pe care diavolul îi ridică în minte pentru a o împiedica de la rugăciune: „Trebuie să se ia aminte la aceste nălucri și grabnic să fie smulse din minte asemenea idolilor, pentru ca nu cumva, zăbovind în ele, mintea să ajungă în vremea rugăciunii o «festilă fumegândă» (cf. Is. 7, 4)“ (EVAGRIE, *Cog 16*).

³⁹ „Citirea ascetică“. Prin această sintagmă am redat termenul siriacă ܪܘܚܢܐ ܕܘܚܪܐ (*hegyana*, BD 91, 5, redat în greacă prin μελέτη), „meditare“, „studiu“, „citire rară, pe silabe“. Acesta denumește o citire cu voce tare, rară, silabă cu silabă, pătrunzătoare,

răbdătoare, atentă la înțelesurile textului sfânt, dezvoltată apoi printr-o meditație care conduce la rugăciune.

⁴⁰ „Osteneala ascetică cuprinzătoare“. Este vorba de toate formele de asceză, trupească și sufletească, incluzând atât „osteneala trupească“, la care Isaac s-a referit la început, cât și citirea și meditarea Sfințelor Scripturi dimpreună cu tot ce constituie osteneala sufletească. De aceea l-am tradus pe $\kappa\omicron\pi\omicron\varsigma$ (în siriacă, la plural: ܥܚܕܠܐ) prin expresia „osteneală ascetică cuprinzătoare“.

⁴¹ „Însemnările scrise cu cerneală“. Expresia siriacă ܕܘܒܘܝܢܐ ܕܥܘܠܡܐ (*rušme dadyuta*, BD 91, 8-9) are sensul de „însemnare făcută cu cerneală“ și denumește deopotrivă Sfințele Scripturi, scrierile patristice și însemnările ascetice făcute de monahi pentru uzul personal. Astfel de însemnări lămuritoare sunt și cele făcute de Isaac însuși pe marginea manuscrisului *Cuvintelor sale*, grupate ulterior sub forma unor capete în centuriile gnostice din *Partea a II-a* a operei sale.

⁴² Puterile cunoscătoare ale sufletului sunt, după Sfântul Isaac, patru: mintea (*hawna*), partea înțelegătoare (*mad'a*), cugetul (*re'yana*) și cugetarea (*tar'ita*). Pentru detalii, a se vedea *Glosarul*.

⁴³ Forma duhovnicească a minții nu mai este stricată, respectiv deformată de legătura cu cele stricătioase. Ideea este exprimată prin radicalul siriacă ܥܒܕܠܐ (*hbl*, BD 91, 22), „a (se) deforma“, „a se zvârcoli (în chinurile nașterii)“.

⁴⁴ „Cunoașterea aflată în ele“. Așa cum Sfântul Isaac va arăta îndată (I, 6, 258), sintagma trimite la „cele din lăuntrul lucrurilor“, la rașiunile lor duhovnicești. În textul de față, aceste „lucruri“ sunt realitățile cerești, inteligibile și nestrictioase, care

pot fi cunoscute doar cu această parte înțelegătoare a sufletului, atunci când este aflată sub înrăurirea Duhului Sfânt. În siriacă, substantivul ܡܕܘܢܐ (*metmad'anuta*, BD 91, 22) provine tot din radicalul ܡܕܐ ca și substantivul ܡܕܘܢܐ (*mad'a*), „parte înțelegătoare“, și are sensul de „cunoaștere“.

⁴⁵ Paragraful, deși scurt, cuprinde un rezumat al ideilor pe care Isaac își întemeiază învățătura despre răsplata dumnezeiască, făcută după un criteriu pe care l-am putea numi ontologic, anume starea inimii. Gândurile, bune sau rele, sunt doar mișcări de suprafață ale sufletului, fără să exprime cu adevărat starea sa profundă, adică inima, și prin urmare, „contează puțin la răsplătire“. Întregul paragraf este redat după BD 91, 22–92, 6. Pentru o dezvoltare mai amplă a temei răsplătirii păcatelor de către Dumnezeu, *vide infra* I, 8, 6-61.

⁴⁶ „Voință bună“. La singular în siriacă, expresia a fost redată în greacă la plural, „voiri bune“, traducerea estompând legătura dintre calitatea inimii și tendința ei generală, exprimată ca voință. Legătura inimă-voință este vizibilă și prin paralelismul dintre termenii primelor două propoziții: gânduri bune – gânduri urâte, pe de o parte, și voință bună – inimă urată, pe de altă parte.

⁴⁷ Derivat din radicalul ܥܘܠܡܐ – „a urî“, „a detesta“, participiul pasiv ܥܘܠܡܐ (*sanya*) are sensurile de „urât“, „neplăcut“, „dezgustător“. Pentru Isaac, aprecierea calității gândurilor și a stării inimii nu se face doar printr-o grilă morală de tip bun–rău.

⁴⁸ „Primele“ sunt gândurile, iar „cele de-al doilea“ sunt voința și inima. În continuare, gândurile sunt denumite „acelea“, iar voința și inima: „acestea“.

grabnic zburătoare“ și cugetul (*re'yanā*), care, spre deosebire de minte (*hawna*), poate zbura cu propriile sale aripi, dar nu în văzduhul inteligibil al contemplației, ci în lumea conceptelor, a imaginilor, a imaginațiilor. Cugetul, această „pasăre neastâmpărată și îndrăzneată“, trebuie să se oprească din zborurile sale pentru ca mintea să poată prinde aripi prin contemplație și simțirea harului (*vide infra* I, 19, 28-33).

⁶⁰ „Cele din lăuntru lucrurilor“ sunt rațiunile lor, numite de Sfântul Maxim Mărturisitorul *logoī* (λόγοι). Într-un paragraf anterior, Isaac vorbea de „cunoașterea aflată în realitățile duhovnicești“, percepută cu partea înțelegătoare a sufletului (I, 6, 228).

⁶¹ În acest paragraf, Sfântul Isaac descrie primele semne ale înfripării simțirii lucrării harice în sufletul monahului făptuitor.

⁶² „Făptuire frumoasă“. Traduce expresia siriacă ܦܘܠܗܢܐ ܫܦܝܪܐ (*pulhana šapira*, BD 93, 11), redată în greacă prin ἔργους ἀγαθοῖς, „fapte bune“.

⁶³ Aceste capete sunt fie *Capetele gnostice*, fie *Cuvinte* din celelalte părți ale scrierilor Sfântului Isaac. Literal, titlul lor se traduce *Capetele despre ordinea formelor de viață* (BD 94, 9).

⁶⁴ „Dacă nu ai... virtute“. Citat de ΚΑΤΑΣΚΕΠΕΝΟΣ, VCF 2, 5.

⁶⁵ „Limpezime“. Potrivit textului siriac, este vorba de starea sau etapa limpezimii, ܫܦܘܬܐ (*šapyuta*, BD 95, 4), termen redat în greacă prin καθαρότητα, „curăție“.

⁶⁶ Este vorba de răpirea minții de către har în lumea Duhului, exprimată în greacă prin verbul ἀρπάζω, care traduce siriacul ܫܦܘܬܐ (*šap*, BD 95, 10), „a lua cu forța“, „a răpi“.

⁶⁷ „Gândurile lor“. Tradus după siriacă: ܒܗܫܒܝܗܘܢ (*b-hušbayhun*, BD 95, 10). Textul grec are: διάνοια, „cuget“.

⁶⁸ Sfântul Isaac începe să vorbească treptat despre starea de curăție (ܕܟܘܬܐ – *dakyuta*), început al etapei sufletești și atinsă la capătul etapei făptuirii.

⁶⁹ În următoarele paragrafe (I, 6, 324-353) este vorba de două atitudini ale omului lăuntric, viețuirea prin credință și întemeierea pe rațiune, precum și de două categorii de monahi care corespund acestor atitudini lăuntrice: cei care trăiesc prin credință și cei care, sub aparența și pretextul dreptei-socoteli, se întemeiază pe logică, pe rațiune.

⁷⁰ „Cei care cugetă... poarta casei lor“. Cei care nu trăiesc prin credință, ci prin încrederea în rațiune, ܬܪܝܬܐ (*tar'ita*, BD 96, 7), a cărei activitate este hipertrofiată în dauna celorlalte puteri cognitive ale sufletului. Aceștia urmează în viețuirea lor sisteme și teorii izvorâte din „frământarea gândurilor“, doresc să-și controleze rațional tot parcursul vieții duhovnicești și, sub pretextul dreptei-socoteli, îndulcesc osteneala ascetică. Dar, pentru Isaac, „inima necredincioasă este vrednică de osândă“ (*cf.* II, 1, 3).

⁷¹ „Mulțimea înțelepciunii“ are aici sensul peiorativ de „înțelepciune a acestui veac“, cum o va numi în continuare.

⁷² „Harul lui Dumnezeu“. Redat după siriacă: ܠܗܘܘܬܐ ܕܥܠܡܐ (taybuteh d-alaha, BD 97, 18). În greacă este tradus: ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, „nădejdea în Dumnezeu“.

⁷³ „Osteneala făptuirii“. În siriacă: ܥܡܠܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ (ʿamla d-pulhanak, BD 97, 19). Textul grec are varianta: ἡ ἐργασία τῆς γεωργίας, „lucrarea plugărici“.

⁷⁴ Această metodă ascetică mai puțin obișnuită reprezintă o formă de căutare a adevăratei pocăințe prin disprețuirea de sine. Găsim referiri la ea la Sfântul Simeon Noul Teolog (*Cateheza* 30), Sfântul Iosif Isihastul (*Ep* 47) și la alți autori filocalici.

⁷⁵ Este vorba de rugăciuni scurte, săvârșite în ritmul metaniilor și numărate de obicei cu șiragul de metanii.

⁷⁶ „Partea sa înșelegătoare“. Tradus după siriacă: ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܠܡܐ (d-b-herg mad'eh, BD 98, 5), redat în greacă prin: μελέτη τῆς ἐνοίας, „meditarea înțeleșului“.

⁷⁷ „Îndoiala inimii“. Expresia nu se referă doar la îndoielile în credință, ci, potrivit sintagmei corespunzătoare din siriacă, ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܠܡܐ (pliguta d-leba, BD 98, 19), are o constelație de sensuri mult mai nuanțate: „dezbinare, înjumătățire, divizare, duplicitate a inimii“.

⁷⁸ „Vei ajunge la sfârșit“. Versiunea greacă e interpretativă: „Vei ajunge la desăvârșire“. Însă textul siriacă pe care l-am urmat în traducere are înțelesul de sfârșit al lucrărilor care țin de puterile și de voința omului. Acestui sens i se adaugă și cel de sfârșit al unei perioade, cuvintele ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܠܡܐ (šgal šulama, BD 99, 1) fiind, de fapt, cheia întregului paragraf, în care Sfântul Isaac

rezumă călătoria vieții duhovnicești, cu cele trei mari etape sau „viețuirii“: trupească, sufletească și duhovnicească. Trăsătura celei din urmă etape este tocmai pasivitatea sufletului care, după ce s-a curățit, este ridicat de Dumnezeu acolo unde nu poate ajunge nimeni prin lucrarea și voia sa, acesta fiind sfârșitul oricărei lucrări omenești: „Viețuirea duhovnicească [...] nu mai ține de libertatea voinței [...]. În orice viețuire care ține de voință sunt lupte și e nevoie de osteneala trupului și a gândirii. [...] Viețuirea duhovnicească însă nu e supusă libertății omului și lucrarea ei nu se dobândește prin povățuirea și învățătura care vine de la altul. [...] De aceea de-abia se găsește unul din zece mii de pustnici vrednic de viețuirea duhovnicească“ (*KG* 4, 15).

⁷⁹ Textul siriacă adaugă și nota: „Aici se termină *Cuvintele* despre viețuirea întru virtute“ (*BD* 99, 3). Într-adevăr, *Cuvintele* 1-6 prezintă o unitate tematică în interiorul *Părții I*, fapt care a dus la presupunerea, nesusținută de manuscrise, că ar fi circulat independent (cf. CHIALÀ în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 72, p. 155).

¹ Sfântul Isaac schițează șapte mari categorii de păcate, grupate după condițiile în care au fost săvârșite: 1) din slăbiciune; 2) fără voie; 3) cu voia; 4) din neștiință; 5) din pricina unei întâmplări neașteptate care a favorizat păcatul; 6) din cauza unei situații durabile; 7) din cauza obiceiului rău. De remarcat că, în a patra categorie, Sfântul Isaac nu se referă la neștiința ca lipsă a cunoștinței duhovnicești câștigate prin har, denumită ܠܐ ܝܕܘܘܬܐ (*la iadu'uta*), ci la lipsa de educație, de șlefuire și de învățatură omenească, exprimată prin termenul ܒܘܪܘܬܐ (*buruta*, BD 110, 9). Acesta din urmă e un derivat al verbului ܝܘܒ (*bur*), „a lăsa necultivat, înțelenit un teren“, de unde sensurile: „lipsă de educație“, „bădărănie“ și, ca atare, „neștiință“. Cea de-a șasea categorie cuprinde păcatele prilejuite de anumite situații care durează suficient de mult timp (exprimate în greacă prin διαμονή, „persistență“, iar în siriacă prin ܒܘܪܘܬܐ – *b-aminuta*, BD 110, 10: „în mod continuu“) pentru a-l slăbi pe monah și a favoriza păcatul. În cele ce urmează, folosind clasificarea amintită, Sfântul Isaac va cerceta importanta problemă a mărimii păcatelor și, legată de aceasta, spinoasa chestiune a pedepsei convenite, pe care a atins-o și în capetele anterioare, *vide supra* I, 6, 229-234.

² „E mai aproape de milă“. Adică se iartă mai ușor. Tradus după siriacă: ܕܘܪܘܬܐ ܕܘܫܘܪܐ ܕܘܫܘܪܐ (*BD 110, 14-15*). Textul grec e ușor diferit: ἐγγυτέρα ἐστὶν τῆς συγχωρήσεως, „este aproape de iertare“.

³ „Pentru fiecare om... față de păcat“. Traducerea frazei este nuanțată după textul siriacă (*cf. BD 110, 19-20*), unde substantivul ܕܝܢܐ (*dina*), tradus prin „osândă“, are atât sensul de „judecată“, cât și pe cel de „sentiță“ pronunțată după judecată. Versiunea greacă este: ἐκάστῳ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ καὶ τὸν πόθον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω καὶ τὸ σφοδρὸν τῆς κολάσεως, „fiecare, potrivit

cu dispoziția sa și cu pofta după păcat, tot așa [primește] și tăria chinului“.

⁴ Sunt prezentate în acest paragraf unele păcate în care alunecă monahii sânguincioși din cauza slăbiciunii, a lipsei de experiență, dar și pentru a le fi pusă la încercare libertatea.

⁵ Dacă mai sus „neștiință“ avea sensul de „lipsă de educație“ și chiar de „bădărănie“ (*vide supra* nota la I, 8, 5), acum Sfântul Isaac are în vedere neștiința, ܠܐ ܝܕܘܘܬܐ (*la ida'ta*, BD 111, 10), ca lipsă de cunoștință și experiență duhovnicească. Păcatele și greșelile de acest fel sunt inevitabile în înaintarea duhovnicească.

⁶ „Constrângere“. Substantivul siriacă ܩܬܝܪܐ (*qtira*, BD 112, 7) exprimă ideea unei siliri a omului la păcat.

⁷ „Nu trebuie să uite de iubirea Părintelui său“. Înainte să însemne „a uita“, verbul siriacă ܬܝܐ (*ta*, BD 112, 9) înseamnă „a cutreiera“, „a se abate de la cale“, „a rătăci“. Așadar, îndemnul adresat de Sfântul Isaac celor căzuți este de a nu-și abate gândirea de la Dumnezeu ca Tată iubitor, acesta fiind începutul pocăinței și, totodată, împlinirea ei. În continuare, urmează încurajări adresate celor căzuți.

⁸ „Făptuirea lui cea bună“. Redat după siriacă: ܕܝܘܒܐ ܕܘܫܘܪܐ (*BD 112, 11*), adjectivul ܕܝܘܒܐ (*šapira*) însemnând „corect“, „frumos“, „bun“. Traducerea greacă este: μὴ ἀμελῶν τοῦ ἀγαθοῦ, „să nu fie nepăsător față de bine“.

⁹ Avem aici o alegorie în care monahul căzut e asemănat cu un navigator a cărui corabie „s-a sfârșimat“, dar el e îndemnat să-și continue cu orice preț călătoria, chiar și împrumutând bani. Urcare „în alte corăbii“ sugerează că monahul căzut își poate schimba

NOTE LA CUVÂNTUL 10

¹ În siriacă este vorba de *ܐܝܗܝܕܝܘܬܐ* (*ihidayuta*, *BD* 119, 5), „pustnicie“, în timp ce textul grec vorbește despre *μοναχική πολιτεία*, „viețuirea monahală“.

² „Un îndemn“. Traduce siriacul *ܩܘܪܓܐ* (*gurga*, *BD* 119, 8), ale cărui sensuri sunt: „stimulent“, „provocare“, „momire“, „îndemn“. Așadar, Sfântul Isaac nu se referă la eventuale predici moralizatoare ale pustnicilor, ci la caracterul seducător, captivant al frumuseților duhovnicești întâlnite la pustnici, frumuseți care au puterea de a stârni râvna în cei care le văd. Felul de viață al pustnicilor este mai elocvent decât cuvintele.

³ „Viețuirea pustnicilor“. În siriacă: *ܕܘܒܪܐ ܕܝܗܝܕܝܘܬܐ* (*dubara d-ihidaye*, *BD* 119, 17). Din nou, traducerea greacă este *ἡ μοναχική πολιτεία*, „viețuirea monahală“.

⁴ „Să facă să strălucească... frumusețile felului său de viețuire“. Redat după siriacă (*BD* 119, 18-19), versiunea greacă fiind: *ἔχειν σχήματα ὄρατα*, „să aibă purtări frumoase“.

⁵ „Aproape“ în sensul de „la îndemână“, „în vecinătatea imediată“. Acesta este sensul siriacului *ܩܪܝܒܐ* (*qariba*, *BD* 120, 6) și, mai ales, al grecescului *ἐγγύς*.

⁶ „Rugăciune neîncetată“. Expresie tehnică a Sfântului Isaac, întâlnită în mai multe locuri ale scrierilor sale (*vide supra* I, 2, 113 și nota aferentă).

⁷ „A nu se bucura de venirea vizitatorilor“. Vizitele erau prilej de binecuvântată dezlegare la bucate și la vorbă, bucuria resimțită

cu acest prilej putând fi și simptomul unei akedii care, potrivit lui Evagrie, „îl silește pe monah să privească mereu la ferestre și să iasă din chilie, să urmărească atent soarele ca să vadă cât mai e până la ceasul al nouălea și să privească roată încoace și-ncolo dacă nu cumva dă peste unul dintre frați“ (*EVAGRIE, Pr* 12). Ideea apare și la Sfântul Ioan Casian (*CASIAN, Instit.* X, 2).

NOTE LA CUVÂNTUL 11

¹ „Schimbările“. La plural, potrivit cu textul siriac (*BD* 124, 1).

² „Cel ce s-a hotărât“. Este vorba de hotărârea de a îmbrățișa viețuirea pustnicească, luată după o cumpănire lăuntrică, exprimată prin verbul *ܦܣܩܐ* (*psaq*, *BD* 124, 6) „a hotărî“, „a lua o decizie“, „a face o înțelegere“. În greacă, verbul *συνέρομαι* are sensurile de „a se aduna pentru a merge împreună“, „a se sfătui“.

³ Tulburarea cu cugetarea este mulțimea de gânduri, îndoieli, dileme și socoteli lăuntrice care asfixiază partea discursivă a sufletului.

⁴ „Oameni dumnezeiești“. Sintagma (*ܢܘܫܐ ܐܠܗܝܝܬܐ* – *naša alaa haye*, *BD* 124, 16) exprimă ideea de îndumnezeire, care, deși în siriacă nu are un termen consacrat, ca în grecește (*θεώσις*), totuși e prezentă în scrierile autorilor siro-orientali (*cf.* SEPPÄLÄ, *Holy Spirit*, pp. 146-147; SEPPÄLÄ, *Deification*, pp. 449-453). Despre ideea de îndumnezeire la sirieni, *vide* RUSSELL, *Deification*, pp. 321-325). În greacă, sintagma „oameni dumnezeiești“ a fost tradusă prin *διδάσκαλοι*, „învățători“.

¹ „Lumea cea nouă”. Expresia siriacă ܩܘܡܐ ܗܘܘܐ (‘*alma hadta*, BD 125, 20) denumește lumea în starea ei eshatologică. Expresia tehnică este frecvent întâlnită la autori anteriori lui Isaac: *Odele lui Solomon* 33, 12; AFRAAT, *Dem* 12, 2; *Cartea treptelor* 10, 6; 15, 4; 19, 40; 25, 3; 30, 3; IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* 3, 56. Sintagma apare frecvent la Isaac: *vide infra* I, 19, 108, 130; 27, 591; 65, 47; II, 5, 5; 7, 2; 8, 4, 5, 7; 14, 39; 15, 8; 16, 6; 20, 6; 38 titlu; 41, 2 și foarte frecvent în *KG*.

² Imaginea nașterii „fătului duhovnicesc”, inspirată din In. 3, 3 („de nu se va naște cineva *din nou*” – cum traduce *Peshitta*), apare și la autori anteriori lui Isaac. Printre ei, Ioan de Apamea pune în paralel imaginea creșterii nevăzute a fătului în pânțele cu cea a dezvoltării omului lăuntric (IOAN DE APAMEA, *Despre suflet* 3, 60). Deși analogia apare și la alți autori, ea a atins cea mai largă utilizare și dezvoltare la Filoxen de Mabbug, care, pentru a descrie trecerea de la simplul act liturgic al Botezului la trăirea harului baptismal, aseamănă omul intrat în colimvitră cu fătul din pânțele mamei. Așa cum după nașterea fizică, fătul crește și cunoaște treptat această lume, tot așa și după nașterea duhovnicească din Duhul Sfânt, fătul duhovnicesc crește în cunoașterea lui Dumnezeu (cf. FILOXEN, *Omilia* 9, pp. 260-261; BROCK, *Some Paths*, pp. 89-90).

³ Apostolul Pavel este, pentru Sfântul Isaac, unul dintre pușinii „inițiați în taina adevărului [...] care, prin Duhul, au primit înțelegeri și lămuriri” (*KG* 4, 89). Pentru a înțelege și tâlcui scrierile pauline, e nevoie de o experiență duhovnicească asemănătoare cu a Apostolului Pavel, pentru că „cine n-a avut parte de Duhul nu poate simți numai din epistolele lui ce anume a gustat el” (*KG* 4, 18). Până și anumite întâmplări din viața lui „s-au făcut

spre povățuirea tuturor făpturilor” (*KG* 2, 59). Invocarea lui Pavel în acest context nu are scopul banal de a oferi „baze biblice” unor construcții teoretice, ci Sfântul Isaac recurge la Apostolul Pavel ca la un povățuitor duhovnicesc, scrierile sale fiind, odată cu întreaga Scriptură, citite ca un ghid în lupta duhovnicească și în contemplație, nu ca o colecție sau arhivă de învățături intelectuale, morale și dogmatice (cf. DUCA, *Pauline Echoes*, p. 5). S-a observat, pe bună dreptate, că adeseori Isaac citește și interpretează Scriptura din perspectiva scrierilor pauline (cf. KAVVADAS, *Pneumatologia*, p. 150).

⁴ Cf. syr BD 127, 3-4.

⁵ „Contemplarea Scripturilor” (ܩܘܡܐ ܕܩܘܪܐܢܐ – *teoriya da-ktabe*, BD 127, 6-7) este citirea meditată a Sfintei Scripturi în chilie de către monah, uneori recitată pe de rost, în scopul primirii, ca pe o contemplație, a sensurilor ascunse, venite sub forma imboldurilor harice și a înțelesurilor duhovnicești. De aceea progresul duhovnicesc este, pentru Isaac, „o creștere treptată a pătrunderii în dulceața pe care Duhul a pus-o în Scriptură”, existând o „dependență reciprocă între citirea Scripturii și revelarea Duhului, Scriptura fiind automanifestarea Sa prin intermediul graiului” (KAVVADAS, *Pneumatologia*, pp. 147-154). Atingerea sensului duhovnicesc, mistic al Scripturii e un dar al Duhului, dar ține încă de treapta contemplației naturale (cf. KAVVADAS, *Pneumatologia*, p. 160).

¹ „Cugetul părăsește împrăsierea cea rea și amintirile pătimăse“. Fragmentul este redat după siriacă (BD 121, 17-18). Pentru lămuriri privind distincția între împrăștierea bună și cea rea, *vide supra* nota aferentă la I, 2, 87-89.

² „Trei sunt etapele“. Substantivul *تاكسا* (*taksa*, BD 121, 19) are sensurile de „etapă“, „stadiu“, „tagmă“, „rang“, „treaptă ierarhică“, iar Isaac îl folosește aici pentru a desemna intervalul temporal distinct în cursul evoluției duhovnicești. Există trei astfel de etape ale vieții duhovnicești, numite în alte locuri și „viețuirii“, pe care Isaac le prezintă aici din perspectiva creșterii lăuntrice în cunoașterea lui Dumnezeu. În paragrafele următoare, prezentarea celor trei „etape“ devine o descriere a dinamicii înaintării în cunoașterea iubirii lui Dumnezeu și a „epifaniei progresive“ a lui Dumnezeu în Hristos, în istoria mântuirii și în viața duhovnicească personală (*cf.* LOUF, *Pourquoi Dieu*, pp. 52-53). Pentru detalii legate de cele trei etape, *vide supra* lema „Viețuire“ în glosarul din *Studiul introductiv*, precum și II, 20; KG 3, 100; 4, 12-15, 42-47. Un istoric al etapizării bi-, respectiv, tripartite la siriieni poate fi găsit la BROCK, *Some Paths*, pp. 79-89. Pentru etapizarea la Isaac, *cf.* MAROKI, *Les trois étapes*, pp. 214-229.

³ „Chiar dacă gândirea... în patimi“. Este starea amestecată a celui nedespățimit, dar care se străduiește să-și orienteze viața după poruncile lui Hristos. Prin „gândire“ am tradus siriacul *ܐܢܝܢܐ* (*enyana*, BD 122, 1), termenul denumind aici intențiile bune, formulate rațional de omul care vrea să facă binele și se bucură de legea lui Dumnezeu, deși, pe de altă parte, are „cugetul“ (*ܐܢܝܢܐ* – *re'yana*, BD 122, 2) încă supus patimilor. În greacă, *enyana* a fost redat prin φρόνημα, „cuget“.

⁴ „Cugetarea la cele dumnezeiești“. În siriacă apare substantivul *ܐܢܝܢܐ* (*sragragita*, BD 122, 7), care are o bogată constelație de sensuri: „sclipire (ca a stelelor)“, „imaginație“, „miraj“, „fata morgana“, iar la plural „halucinații“. Deși la Isaac termenul are, în general, conotații negative (*cf.* DUCA, *Pride*, p. 145, n. 49), aici el denumește folosirea pozitivă a imaginației în timpul citirii Scripturilor. La acest fel de folosire pozitivă și îngăduită a imaginației se referă și unii autori filocalici greci, avertizând că ea este îngăduită doar ca formă introductivă în lucrarea rugăciunii fără imagini (*cf.* CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 65-66). Despre această formă de rugăciune fără imagini, Sfântul Isaac scrie: „A sta, în suflet, înaintea Adevărului este isihia minții (ܐܢܝܢܐ ܥܠܝܐ – *shelyeh d-hawna*). Adevărul este cunoscut fără imagini“ (KG 2, 35), pentru că „adevărul nu întipărește nimic în minte (ܐܢܝܢܐ ܥܠܝܐ ܐܠ – *la tba' l-hawna*) atunci când aceasta se gândește la el“ (KG 2, 36).

⁵ „Cele care vin din afară“ sunt cele care vin în minte prin simțurile trupești.

⁶ Adică fără să vadă încă realitatea celor nădăjduite.

⁷ „Să găsească“. În siriacă avem verbul *ܢܫܐܚܐ* (*nšakah*, BD 123, 3), cu sensurile de „a găsi“, „a se întâlni cu“, „a obține“, „a descoperi“. În greacă e tradus prin καταλαβεῖν, „a înțelege“.

⁸ „Ultima treaptă“ desemnează aici ceata începătorilor, despre care Sfântul Isaac a vorbit la începutul *Cuvântului* și unde ea era prima.

⁹ Semitismul „a fi adunat împreună cu părinții săi“ (*ܡܬܟܢܝܐ ܠܐܒܐܐܝܗܘܢ* – *metknes' lwat abahaw*, BD 123, 9) are sensul de „a muri“. Este așadar vorba de cei care nu au ajuns la măsura

desăvârșită a harului, dar mor având nădejdea aceasta. Seria de întrebări retorice din acest paragraf nuanțează învățătura despre restaurarea finală a tuturor: cei care au dorit desăvârșirea și s-au luptat pentru ea în acest veac vor putea asimila după moarte revărsarea harului lui Dumnezeu, fără a li se sili voința. Pentru alte detalii, *vide supra* nota la I, 5, 10.

¹⁰ „Frumos“ traduce siriacul ܘܨܦܝܪ (*šapir*, BD 123, 14), redat în greacă prin termenul cu conotații moralizante εὐπρεπές, „cuvios“.

¹¹ „Îndeletnicirea netrupească a părții înțelegătoare“ (ܠܘܥܘܒܐ ܘܢܘܨܘܬܐ – BD 123, 14) este o formă de meditare, de cugtare discursivă la iubirea lui Dumnezeu și apare exprimată în multe din rugăciunile Sfântului Isaac.

NOTE LA CUVÂNTUL 14

¹ „Mulțimea poftelor“. Sintagma traduce rarismul substantiv στρογγος (cu dubletul στροίνος), al cărui sens este de „mândrie, trufie, desfrânare, poftă intensă“ (Cf. LAMPE, s.v.).

² Este vorba, în siriacă, de ܬܘܟܠܢܐ (*tuklana*, BD 101, 12), „nădejde“ nu de πεποιθήση – „încredințare“, cum e în greacă.

³ Atât siriacul ܡܪܕܘܬܐ (*marduta*, BD 101, 15), cât și grecescul παιδεία, care îl echivalează, au atât sensurile de „învățare“ și „educație“, cât și pe cel de „pedeapsă“, dată desigur spre înțelepțire.

⁴ Ultimele două fraze au fost reorganizate potrivit cu textul siriac (BD 101, 16-18).

⁵ „Că îmi va da de mâncare“. Redat după siriacă, în versiunea greacă nădejdea falsă fiind mai cuprinzătoare τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, „cele de trebuință“.

⁶ Când te ostenești ascetic pentru Dumnezeu, El, potrivit textului siriac (BD 102, 7), „îți va răspunde“, nu doar „te va auzi“ (ἐπακούσεται), așa cum citim în versiunea greacă.

⁷ „Ceilalți oameni“ sunt cei obișnuiți, nu sfinții și drepții.

⁸ Adică prin cunoștința omenească, științifică, dobândită prin învățare.

NOTE LA CUVÂNTUL 16

¹ „Seninătatea și starea de isihie lăuntrică“. În siriacă: ܢܗܘܬܐ ܡܢ ܗܘܬܐ ܡܢ ܗܘܬܐ (nihuteh w-bhiluteh, BD 130, 13-14). Substantivul ܢܗܘܬܐ (nihuta) derivă din verbul ܢܗܘܐ (nah), „a se odihni“, „a se opri“, „a sta tăcut“, și are sensurile de „gingășie“, „delicatețe“, „blândețe“, câștigate prin oprirea de la activismul de orice fel. Textul siriacă mai adaugă: „În lipsa împrăștiilor, satana nu găsește niciun mod de a intra în suflet“.

² „Cele care intră și ies“ sunt gândurile care fie îi vin monahului în minte, fie le dezvoltă el singur.

³ Sfinții Calist și Ignatie folosesc acest text isaachian pentru a arăta că, într-un șir de zece virtuți, lipsa de griji este a cincea pe care trebuie să o aibă isihastul: dreapta credință, credința lucrătoare, pacea cu toți, lipsa de împrăștiere, lipsa de griji, tăcerea, liniștirea, mulțumirea pentru toate, recunoașterea neputinței proprii, răbdarea cu bărbăție a încercărilor (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 15).

⁴ Despre rugăciunea neîncetată, *vide* III, 18 *passim*. Regăsim această axiomă duhovnicească citată de CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 29.

⁵ În siriacă: ܠܒܐ (leba, BD 131, 9), versiunea greacă având διὰ-voia, „cuget“.

⁶ E aici un avertisment implicit asupra aceluși fel de extaz care nu e „vrednic de laudă“, ci dimpotrivă, este un semn al înșelării. Pentru Evagrie, extazul, în sens de ieșire din minți, este un semn sigur al înșelării (*cf.* EVAGRIE, *Pr* 14; *Cog* 21, 23).

⁷ „Cei fără minte și neștiutori“ sunt monahii care fug de isihie

și la care s-a referit anterior, caracterizați acum prin epitetele deloc măgulitoare ܦܩܝܒܐ (pakihe), „întunecați la minte“, „fără gust“, „insipizi“, „nebuni“, și ܠܘܢܐܘܬܐ (hedyute, BD 132, 15), „fără carte, neînvățați“.

NOTE LA CUVÂNTUL 17

¹ „Asceților“. De data aceasta, Sfântul Isaac îi denumește pe pustnici printr-un termen rar, ܐܢܘܘܝܐ (anwaye, BD 134, 5), format pe radicalul ܐܢܘܐ (anwi), cu sensul de „a practica asceza“.

² „Ușurința“ se datorează lipsei de griji, de gânduri și de împrăștiere, cum adaugă greaca prin concentratul substantiv ڪουφοτης.

³ În siriacă, la plural (BD 134, 20).

⁴ „Grija pentru treburi“. Sfântul Isaac îi îndeamnă pe monahi să se ferească în timpul zilei de febra diferitelor munci administrative, edilitare etc., care depășesc nevoile lor reale.

⁵ „Celelalte“ sunt ostelile din timpul privegherii.

⁶ „Comuniunea inimii“. Sintagma ܠܒܐ ܠܒܐ – 'enyana d-leba, BD 136, 11-12) denumește unirea cu Dumnezeu în inimă prin meditare și rugăciune. Acest 'enyana corespunde grecescului ομολογια din *Capetele despre rugăciune* ale lui Evagrie (*Or* 3).

⁷ „Să înțeleagă... cuvintelor“. Aceste „cuvinte“ pot fi cele ale Scripturii, citite la priveghere. Dar ele pot fi înțelese și ca referindu-se la învățăturile Sfântului Isaac despre priveghere. În acest din urmă sens, doar experiența personală îi va arăta cititorului

„importanța“, „măreția“ și „valoarea“ (sensuri ale siriacului ܪܒܘܬܐ – *rabuta*, BD 137, 3) cuvintelor lui Isaac. Iar aceasta se poate petrece numai „întru libertate“, fără să-i fie impuse „cuvintele“ ca o dogmă la care e silit să adere, ci prin propria sa experiență.

⁸ „Trezvia minții... în Dumnezeu“. Formularea siriacă ܐܝܘܒܐ ܐܝܘܒܐ ܐܝܘܒܐ (*iruta d-hawna da-b-alaha*, BD 137, 10-11) evidențiază faptul că trezvia este o făptuire săvârșită „în Dumnezeu“. Versiunea greacă vorbește despre „mintea trează (voûç νηφάλειος) îndreptată către Dumnezeu“.

⁹ „Felul de viață al privegherii“. Pentru Isaac, privegherea nu este un simplu element tipiconal, ci un mod de viață, așa cum arată și formularea sa în siriacă ܕܘܒܪܐ ܕܫܒܪܐ (*dubara d-šabra*, BD 137, 12). De aceea am și optat pentru traducerea: „felul de viață al privegherii“, formulare care exprimă sintetic o întreagă filozofie ascetică siriacă pe care o împărtășește și Sfântul Isaac. „Practic, erau folosite orice metode ar fi putut reduce somnul și face cât mai puțin tihnite momentele de odihnă“ (VOÖBUS, *History of Asceticism* II, p. 264).

¹⁰ Trebuie ca trupului să îi pretindem o asceză adecvată puterilor lui, dar „în celelalte“ aspecte ale vieții monahale monahul trebuie să aibă cât mai multă acrivie.

¹¹ Precizare prezentă în siriacă (BD 139, 3-4), omisă în greacă.

NOTE LA CUVÂNTUL 18

¹ „Să citească“. Acum Sfântul Isaac se referă la citirea Scripturii și a cărților patristice, după cum arată termenul folosit de el, ܩܪܝܢܐ (*qeriana*, BD 141, 1), tradus prin cunoscutul substantiv grecesc ἀνάγνωσις.

² „Cu măsură“. Sensul precis al îndemnulului este „potrivit cu măsura proprie“.

³ Literal, „să nu-ți întinzi piciorul peste putere“.

⁴ „Lucra argila... seara“. Precizarea, provenită din textul siriac, reflectă un aspect al vieții dintr-o mănăstire siro-orientală în vremea Sfântului Isaac și este important să o redăm, întrucât textul grec se referă doar la „munca împreună cu frații care aveau nevoie de ajutorul lui“. Munca la argilă avea ca scop pregătirea materialului de construcție pentru chiliile noilor monahi care treceau de la chinovie la pustie, chiliile pustnicești fiind dispuse în jurul nucleului construcțiilor chinovite ale mănăstirii, unele în interiorul zidurilor, altele în afara lor. Aceste chilii cuprindeau mai multe încăperi, un paraclis și o curte interioară, fiind realizate din piatră lipită cu argilă sau erau săpate direct în stâncă. Alteori chiliile erau foarte strâmte, încât au fost numite chiar „închisoare“ (ܒܝܬܐ ܕܫܒܪܐ – *beth asire*), iar cel care viețuia în ele, „prizonier“ (ܒܝܬܐ – *hbiša*). Mutarea în chilie a unui nou monah era o adevărată sărbătoare a întregii mănăstiri, zi în care se sfințea noua chilie și la care lua parte toată obștea lavrei. Sfințirea era săvârșită în cursul unei privegheri de toată noaptea, terminată cu Sfânta Liturghie, cerându-se ajutorul dumnezeiesc pentru pustnicul începător. Există câteva texte esențiale despre sfințirea chiliei: SIMON TAIBUTEH, *Cuvânt la sfințirea chiliei*, IOSIF HAZZAYA,

Epistola 65-66. Despre raporturile chinovie-pustnici în monahismul sirian, *vide* VÖÖBUS, *History of Asceticism II*, pp. 303-307.

⁵ În mănăstirile siriene, organizate ca lavre, după modelul egiptean, Sfânta Liturghie se săvârșea sâmbătă și duminică. În unele mănăstiri se săvârșea Liturghia și vineri, păstrându-se Sfintele Taine până sâmbătă seara pentru pustnicii care veneau să se împărtășească, dar nu doreau să se întâlnească cu nimeni, pentru a nu-și întrerupe starea de rugăciune și de isihie a minții.

⁶ Este vorba de practicarea nebuniei în Hristos, la care Sfântul Isaac s-a mai referit (*vide supra I*, 6, 108-112 și nota).

⁷ „Dezlegarea simțurilor“. Pentru simularea nebuniei, monahul își părăsește regula obișnuită de viață, în cazul de față mâncând fără rânduială. Această abandonare a programului monahal atrage după sine schimbări lăuntrice vătămătoare.

⁸ Adică să nu ai legături cu un astfel de om.

⁹ „Împlinirea datoriei iubirii... neîncetat [din pustie]“. Această observație lămurește paragraful precedent, subliniind caracterul absolut al programului isihast, fără să îi aibă în vedere și pe monahii din chinovii, care pot practica faptele de iubire prin primirea străinilor, ajutorarea săracilor etc. (*cf.* VÖÖBUS, *History of Asceticism II*, pp. 361-387). *Cuvântul 67 din Partea I* dezbate în amănunt această problemă delicată.

¹⁰ „Neîncetata... inimii“. Este vorba de reflecția sau meditația săvârșită de cuget în inimă (ܪܢܝܐ ܠܠܒܐ – *renya d-leba*). Redat după siriacă (*BD 150*, 13-14), în versiunea greacă fiind inversate raporturile: „pomenirea inimii neîncetat îndreptată către Dumnezeu“.

¹¹ Cei care „se îngrijesc de copiii Lui“ sunt păstorii de suflète din chinovii și din lume, iar cei „care liturghisesc înaintea Sa“ sunt pustnicii.

¹² Ioan Tebeul, cunoscut și ca Ioan de Lycopolis. Îi este atribuit în mod eronat un *Dialog despre patimile sufletului*, scris de Ioan de Apamea, unul dintre principalii mentori ai lui Isaac. Despre Ioan de Lycopolis, *vide* PALADIE, *HL 35*. Isaac îl mai amintește în I, 67, 62; III, 12, 17.

¹³ „Lucrarea îngerilor“. Importantă și foarte veche expresie siriacă, ܪܘܚܢܐ ܕܡܠܟܐ (*pulhana d-malake*, *BD 152*, 15), atestată încă din *Liber Graduum* 25, 8. Pentru Sfântul Isaac, „lucrarea îngerilor“ este „cugetarea continuă la iconomia lui Dumnezeu pentru noi... [lucrare] prin care creștem cu putere în cunoașterea iubirii Lui“ (III, 6, 44). În greacă este τῆ ἀγγελικῆ τάξει, „în ceata îngerească“.

¹⁴ „Cugetarea la sine“. Sintagma, redată după siriacă, ܪܢܝܐ ܠܠܒܐ (*renya d-napseh*, *BD 152*, 15-16), trebuie înțeleasă ca acel exercițiu ascetic pregătitor, dar necesar al pustnicilor pentru a putea împlini „lucrarea îngerilor“. Nu este vorba de o autoanaliză psihologică, cu atât mai puțin de o autopsihanalizare, ci este vorba de o neîncetată atenție la sine a pustnicului și o meditare la grija lui Dumnezeu pentru el, prin care descoperă cu uimire mărimea iubirii dumnezeiești. Traducerea noastră urmează echivalarea lui S. Brock, care, în versiunea sa engleză la *Partea a II-a*, redă expresia prin „reflection on himself“ (II, 7, 3, n. 9, p. 25). În versiunea greacă, pronumele reflexiv siriacă *napša* a fost luat drept substantivul „suflet“, rezultând contrasensul „grija pentru suflet“.

¹⁵ „Grija pentru Dumnezeu“ privește problemele credincioșilor din lume, iar „grija pentru cele ale vieții“ este legată de lucrurile

necesare traiului. Pustnicul nu trebuie să se îngrijească nici de unele, nici de altele.

¹⁶ Definiția isihiei a fost preluată de isihăștii bizantini (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 16, g).

NOTE LA CUVÂNTUL 19

¹ „Voluntare“. În textul siriac există și acest amănunt, ܙܘܘܥܝܢܝܐ (*zaw'e sebyanaye*, BD 163, 13-14), omis de traducătorii greci.

² „A deschis inima noastră oarbă pentru înțelegerea...“ Redat după siriacă (BD 164, 3), versiunea greacă fiind: „a deschis în-vârtoșarea inimii noastre ca să înțeleagă...“.

³ „Plăcerea rugăciunii“ (ܚܙܘܬܐܢܝܐ – *haniuta d-sluta*, BD 164, 9) poate fi gustată în intensități reduse și forme incipiente și de începători, în timp ce „vederea duhovnicească“ (ܚܙܘܬܐܢܝܐ – *hzata da-b-sluta*, BD 164, 10), petrecută în timpul rugăciunii, este proprie celor înaintași.

⁴ Sfântul Isaac folosește alternativ în acest pasaj termenii „vedere“ (ܚܙܘܬܐܢܝܐ – *hzata*) și „contemplație“ (ܬܘܪܝܐ – *teoriya*). Pentru deosebirile de nuanță semantică dintre ei, *vide supra* *Glosarul*.

⁵ „Gândul“. În siriacă: ܚܘܫܒܐܢܝܐ (*hušaba*, BD 164, 21). Traducerea greacă are ἡ δὲ αὖτοια, „cugetul“.

⁶ „Lucru care este mai presus de el“, adică de gând. Trecerea dincolo de hotarul rugăciunii, înțeală ca mișcare voluntară a minții prin gânduri, depășește ceea ce poate face omul prin puterile sale

sufletești. În cursul acestui *Cuvânt* va arăta felul în care rugăciunea este depășită prin non-rugăciune.

⁷ „Comorile vistieriei“. L-am tradus pe ܩܙܐ perifrastic, potrivit cu originalul siriac ܩܙܐ (*gaza*, BD 165, 3), care are sensurile de „comoară“, „vistierie“, iar metaforic, „Euharistie“. Acest din urmă sens devăluie discret fundalul sacramental al ascezei și al rugăciunii.

⁸ „Aici să se oprească toată gura... Stăpânul casei“. Sfântul Isaac descrie starea puterilor sufletești ale monahului care a depășit stadiile incipiente ale rugăciunii și a intrat prin acestea în „vistierie“, adică în inimă. În această stare, el nu trebuie să se mai îngrijească de niciun fel de cereri sau de mișcări ale minții, ale inimii sau ale cugetului, ci să stăruie încremenit în trăirea unitivă și văzătoare a prezenței lui Hristos în el.

⁹ „Mișcări“. În siriacă, la plural: ܙܘܘܥܝܢܝܐ (*zaw'e*, BD 165, 16). Pe treapta duhovnicească sufletul e pasiv, nu mai are mișcări voluntare, ci doar mișcarea Duhului în el, care „nu e supusă libertății omului, iar lucrarea ei nu se câștigă prin povățuirea și învățătura care vine de la altul“ (KG 4, 15). La această mișcare duhovnicească nu se ajunge automat, ci prin „curăția inimii, dobândită departe de orice osteneală a trupului și a minții“. Fiind foarte înaltă, această mișcare duhovnicească „de-abia se găsește la unul din zece mii“, ea fiind conținutul viețuirii duhovnicești (KG 4, 15).

¹⁰ Isaac exprimă în acest paragraf concepția sa despre treptele rugăciunii. Despre rugăciunea propriu-zisă se poate vorbi doar până când aceasta atinge curăția deplină, încă fiind dependentă de voința omului. După intrarea cugetului înlăuntru, adică în ceea ce numea mai înainte „vistierie“, nu mai putem vorbi despre rugăciune, ci despre o non-rugăciune, care nu mai ține de

voința omului, ci de lucrarea exclusivă a harului.

¹¹ Prezentul paragraf recapitulează, în toată scurtimea sa, întreaga învățătură despre rugăciune formulată mai înainte, exprimând-o acum din perspectiva mișcărilor care se petrec în suflet. Există, astfel, două feluri de mișcări, sufletești și duhovnicești, numite așa după numele etapei căreia îi aparțin: mișcările sufletești, *ܙܘܘܥܐ ܙܘܘܥܐ* (*zaw'e napšanaye*, BD 166, 4), sunt cele care țin de etapa sufletească; se va arăta în continuare care sunt acestea (*vide infra* I, 19, 79-88). Nu e așadar vorba de mișcări „ale sufletului”, cum vedem în traducerea greacă, pentru că sufletul are mișcări și în etapa trupească, fără ca acestea să fie rugăciune. Mișcările duhovnicești, *ܙܘܘܥܐ ܕܪܘܚܢܘܬܐ* (*zaw'e d-ruhanuta*, BD 166, 5), țin de etapa duhovnicească și nu mai depind de voința rugătorului, ci de cea a Duhului Sfânt în sufletul curățit și sunt, potrivit lui Isaac, de trei feluri, reprezentând tot atâtea forme de cunoaștere harică, anume: cunoașterea naturală secundă, prin care mintea este învățată; cunoașterea naturală primă, prin care mintea este dusă la desăvârșire; cunoașterea Sfintei Treimi, încununare a primelor două și „taina exactă a Duhului” (KG 3, 100; 4, 7). Despre mișcările sufletești și duhovnicești, *vide infra* și I, 27, 670-699.

¹² Termenul „văzători” (*ܙܘܘܥܐ* – *hazzaye*, BD 166, 17) îi desemnează pe pustnicii care au ajuns la vederea lui Dumnezeu, stare pe care Sfântul Isaac o situează dincolo de orice fel de rugăciune, într-un „loc” al Duhului și al non-rugăciunii. Literal, *hazzaya* înseamnă în siriacă „martor ocular”.

¹³ „Cereră”. Termenul grecesc ζήτησις are sensurile de „căutare, examinare, inspectare, cercetare (filozofică), discuție, dezbateră”, traducându-l pe siriacul *ܙܘܘܥܐ* (*șuale*, BD 166, 19), al cărui sens este doar de „(rugăciuni de) cerere”.

¹⁴ „Limpezimea sufletului”. Este vorba de starea omului dinainte de cădere, *ܙܘܘܥܐ ܙܘܘܥܐ* (*șapyuta d-napša*, BD 167, 1).

¹⁵ „Din zeci de mii de oameni... rugăciunea curată”. Observația este citată și scoliată de Sfântul VASILE DE LA POIANA MĂRULUI (*Cuvânt înainte la Cuv. Grigorie Sinaitul*, FR 8, p. 692).

¹⁶ „Așa cum... ci doar puțini”. Întreaga frază a fost preluată de Calist și Ignatie pentru a justifica ierarhia adevărată de valori duhovnicești, rugăciunea curată fiind mai presus de orice altă lucrare ascetică (CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 38).

¹⁷ „Forme de rugăciune”. Expresia siriacă *ܙܘܘܥܐ ܕܙܘܘܥܐ* (*es-kyme d-sluta*, BD 167, 11) denumește toate felurile de rugăciune care se săvârșesc sau se pot săvârși de către monah, ca expresie a dorinței sale de a se ruga, reprezentând tot atâtea forme de „mișcare” a sufletului, cum traduce textul grecesc.

¹⁸ „Și aceasta se află între cele ale rugăciunii”, adică se cuprinde sub numele generic de „rugăciune”. Cel care nu înțelege sensul terminologiei folosite de Părinți crede, în mod greșit, că și așa-numita rugăciune duhovnicească este tot o rugăciune în felul celor săvârșite în mod obișnuit. Textul grec are, în mod greșit, expresia πνευματική προσευχή, „rugăciune duhovnicească”, epitetul lipsind în siriacă.

¹⁹ „Este o hulă... rugăciunea duhovnicească”. Hula constă în a considera că rugăciunea duhovnicească ține de voința și puțința omului. Ea este un dar și o lucrare a harului și nu poate fi realizată prin niciun fel de metode sau strădania omenești.

²⁰ „Este eliberat de mișcare și de rugăciune”. Rugăciunea fiind, după cum Isaac a arătat mai sus, orice fel de mișcare a sufletului

îndreptată spre Dumnezeu cu cereri, laude, mulțumiri etc., este clar că, încetând mișcarea, încetează și rugăciunea, precizare existentă în textul siriac și absentă în cel grecesc (BD 168, 11-12). Ceea ce urmează de acum este numit impropriu „rugăciune”, în lipsa unui termen adecvat, fiind mai degrabă o „non-rugăciune”. Pentru Sfântul Isaac, ca și pentru ceilalți Părinți filocalici, atât sirieni, cât și greci, „mișcarea” este posterioară căderii. Ea are înțelesul de dezlipire a minții omului de starea netulburată în Dumnezeu și de intrare în dinamica lumii create printr-o mișcare tot mai diversificată. Ideea din spatele formulării Sfântului Isaac: „Orice lucru duhovnicesc este eliberat de mișcare și de rugăciune” este că orice lucrare duhovnicească este și o stare care depășește fenomenul schimbător și perceput cu simțurile. În KG 2, 35, Isaac numește rugăciunea duhovnicească „oprire” și „stare înaintea Adevărului”.

²¹ În greacă, substantivul „lucrare” este redat la plural, deoarece a fost considerat ca denumind faptele ascetice săvârșite de monahi. În siriacă însă, el este la singular, alcătuind importanta sintagmă „lucrare duhovnicească” (ܡܠܝܘܬܐ ܕܗܘܘܘܢܐܝܬܐ – *ma bdanuta ruhanuta*, BD 168, 15), prin care Sfântul Isaac nu denumeste atât faptele ascetice săvârșite de monah, cât lucrarea Duhului Sfânt în el, cunoscută cu simțurile suflatești și care este arvnă a vieții viitoare (*vide infra* I, 2, 62-65).

²² „Contemplație”. Întâlnim în acest punct unul dintre numeroasele exemple posibile de confundare a cuvintelor de către copiii sirieni. În manuscrisele siro-orientale apare ܕܘܘܪܗܐ (*d-teoriya*, „contemplație”), iar în cele siro-occidentale apare forma greșită ܕܘܘܪܗܐ (*d-urha*, „cale”), formă care a pătruns și în versiunea greacă.

²³ Este vorba de „gnoză”, termen tehnic care denumeste, în scrierile filocalice, cunoașterea lui Dumnezeu prin experiență.

²⁴ „Descoperirea celor inteligibile” reprezintă revelarea de către Duhul Sfânt a tainelor duhovnicești ale creației și a lui Dumnezeu În-suși (ܡܠܝܘܬܐ ܕܗܘܘܘܢܐܝܬܐ – *gebyane d-metyad'anyata*, BD 168, 21).

²⁵ Rugăciunea duhovnicească aparține, potrivit Sfântului Isaac, lumii de după înviere, și de aceea nu i se poate găsi un nume adecvat. Orice nume aparține în mod fatal acestei lumi căzute și trecătoare, conceptele, cuvintele și logica umană ținând de partea rațională discursivă a sufletului sau „raționalitatea compusă” (ܡܠܝܘܬܐ ܕܗܘܘܘܢܐܝܬܐ – *mliluta mrakbata*), cum o numește Sfântul Isaac, și care îi slujește omului doar în această viață, dispărând la moarte (KG 3, 77).

²⁶ Când Părinții vor să-și exprime experiența rugăciunii duhovnicești, care este „cunoștința simplă”, harică, a lumii de după înviere, se folosesc de cuvintele create ale acestei lumi: nume, exemple, alegorii, raționamente etc. Toate acestea sunt numite de Sfântul Isaac „gânduri suflatești” (ܡܠܝܘܬܐ ܕܗܘܘܘܢܐܝܬܐ – *shabe napšanaye*, BD 169, 7) și pe ele „se sprijină” cel care dorește să își exprime prin cuvânt experiența duhovnicească. Reiese limpede din acest paragraf că diferențele de terminologie nu exprimă întotdeauna și diferențe dogmatice de fond, dogmele fiind pentru Isaac un simplu construct verbal abstract, ulterior experienței duhovnicești și dependent de ea. De aceea doritorul de viață duhovnicească trebuie să se ferească de disputele dogmatice „ca de leu” (*cf. SEPÄLLÄ, Holy Spirit*, p.143).

²⁷ Acesta este singurul loc în care Isaac îl citează textual și cu numele pe Dionisie Areopagitul. Fragmentul provine dintr-un florilegiu de citate dionisiene, păstrat în manuscrisul *Sinai Syr 52*, care cuprinde și *Partea I* a scrierilor Sfântului Isaac. Traducerea îi aparține lui Serghie de Reșaina, neintrată în circuitul de lectură monastică în

Biserica Siro-Orientală, dar din care s-a cristalizat de timpuriu un repertoriu de citate, fosilizate în acest florilegiu utilizat de autorii mistici siro-orientali, printre care și Isaac. Acești autori, arată Beulay (*La Lumière*, pp. 161, 208), îl socoteau pe Dionisie o autoritate în calitatea sa de „ucenic“ al Sfântului Pavel, dar, pe de altă parte, nu îl citeau, ca pe restul dascălilor vieții monahale, ci foloseau uneori doar aceste extrase din florilegii. Astfel că opera dionisiană a rămas cvasinecunoscută și lipsită de influență asupra autorilor siro-orientali, cu câteva excepții, cum ar fi Sfântul Ioan Dalyatha. Pe lângă obârșia siro-occidentală a lui Dionisie, terminologia sa neoplatonică, stilul filozofic speculativ și interesul său pentru chestiuni liturgice l-au făcut puțin atractiv pentru pustnicii siro-orientali, fără să existe contestări ale lui. Astfel că și Isaac, care nu pare să fi citit întregul corpus dionisian, folosește citatul din Dionisie fără să-l integreze organic în învățătura sa (cf. FIORI, *Dionysius*, pp. 81-82, 95-97). Pentru alte considerații despre raportul lui Isaac cu viziunea dionisiană, *vide supra* I, 5, 9-11 și *infra*, I, 21; DIONISIE, *ND IV*, 11. Traducerea greacă a lui Isaac conține o retroversiune din siriacă, mai puțin reușită, a originalului dionisian.

²⁸ Cele două substantive, „lucrare“ și „înfrăurire“, corespund siriacului ܡܘܕܢܘܬܐ (*ma'bdanuta*, *BD 170*, 11), cu sensurile „lucrare“, „acțiune“, „influență“.

²⁹ „Iconomul“. În siriacă, substantivul ܡܬܟܣܢܐ (*metaksana*, *BD 170*, 11) are sensurile de „conducător care dă ordine, care pune lucrurile în ordine, disciplinează“.

³⁰ Nimeni nu poate determina prin propria voință și lucrare intrarea minții în starea de rugăciune duhovnicească. Cum se va vedea îndată, Sfântul Isaac îi are în vedere pe mesalieni, singurii eretici pe care i-a învrednicit de dojenile sale.

³¹ Acești „rugători“ (ܡܫܠܝܢܐ – *msalyane*, *BD 171*, 1) sunt cei din secta „mesalienilor“ (potrivit denumirii siriace) sau a „evhiților“ (după denumirea grecească), apăruiți în Mesopotamia secolului al IV-lea, numiți așa deoarece pretindeau că se află în starea de rugăciune duhovnicească neîncetată. Disprețuiau Sfintele Taine ale Bisericii, inclusiv Botezul, și ierarhia sacramentală. Accentuau până la patologic simțirea prezenței Sfântului Duh, la care susțineau că se ajunge exclusiv pe calea rugăciunii, simțirea indicându-le adevărata eliberare de sub tirania diavolului.

³² Expresia ἰδιώται τῆ γνώσει, „simpli cu cunoștința“, îi are în vedere atât pe cei fără carte, cât și pe oamenii obișnuiți, lipsiți de experiență duhovnicească înaltă. Ambele sensuri sunt conținute în termenul siriac ܗܕܝܘܬܐ (*hedyuta*, *BD 171*, 1), pe care ἰδιώτης îl traduce. Textul Sfântului Isaac, întemeindu-se pe ambivalența termenului, sugerează o foarte subțire ironie la adresa mesalienilor: acești oameni sunt și proști, și fără har...

³³ „Gândurilor lor“. În siriacă: ܗܘܫܒܝܗܘܢ (*husabayhun*, *BD 171*, 5). În versiunea greacă este διόνοια, „cuget“.

³⁴ „Această rugăciune“, săvârșită din proprie voință, este cadrul în care Duhul poate înfrăuri cu putere mintea monahului pentru a-i insufla rugăciunea duhovnicească, numită acum și „acea fericire“.

³⁵ „Plină de gânduri“. Participiul medio-pasiv πεφουμένως al verbului φύρω („a uda“, de unde „a întina“, a amesteca“) arată că mintea este amestecată, îmbibată cu gânduri, griji, temeri, planuri, probleme, frământări. În textul siriac corespunzător avem participiul ܡܦܠܗܕ (*mpalhad*, *BD 172*, 4) al verbului ܡܦܠܗܕ „a împrăștia“, „a îndepărta“.

³⁶ „Privirea *cugetului*“. Este vorba de privirea ochiului *cugetului* (ܩܘܨܝܘܢܝܘܬܐ – *hwareh d-re'jana*, BD 172, 11), curățit prin făptuire, denumită în textul grec τοῦ νοῦς ἡ θεωρία, „contemplația minții“.

³⁷ Sfântul Isaac are în vedere că toți cei prezenți la Liturghie se roagă împreună cu preotul, cerând prefacerea Cinstitelor Daruri prin venirea Duhului Sfânt. Pasajul acesta este una dintre puținele, dar importante referințe explicite la Sfânta Liturghie și la Sfânta Euharistie, ceea ce infirmă, încă o dată, acuzațiile de mesalianism aduse în epocă lui Isaac și celorlalți Părinți filocalici sirieni. Alte referințe isaachiene la Sfintele Taine în: I, 18, 60; I, 27, 427; II, 5, 25-26; III, 11, 6-33.

³⁸ „Nu va mai fi deosebire între suflet și trup“. Etapa duhovnicească este o pregustare intensă a realităților eshatologice, antropologia Sfântului Isaac fiind legată structural de viziunea sa eshatologică (cf. LOUF, *L'histoire*, p. 49). Actuala etapă a istoriei lumii este caracterizată de diferențe și de inegalitate, în timp ce în catastaza eshatologică va domni egalitatea și unitatea tuturor. Pronia dumnezeiască veghează activ la conducerea lumii spre împlinirea acestui scop, „prevăzut dinainte în gândul Semănătorului“ (KG 2, 3) și, de aceea, în etapa duhovnicească omul gustă în parte această egalitate și unitate dintre suflet și trup. Despre egalitatea eshatologică, *vide supra* I, 5, 9-11 și nota, precum și *infra* I, 22, 130-146.

³⁹ Până aici Isaac a arătat că există două trepte de rugăciune. El citează traducerea siriacă a unui text evagrian care, în originalul grec, este diferit: „Rugăciunea este o stare a minții survenită numai sub înrăurirea luminii Sfintei Treimi“ (Προσευχή ἐστὶ κατάστασις νοῦ ὑπὸ φωτὸς μόνου γινόμενη τῆς ἁγίας Τριάδος, EVAGRIE, *Sk* 27). Traducătorul sirian a redat participiul γινόμενη

(„survenită“) prin ܩܘܨܝܘܢܝܘܬܐ (*metpasqa*), „tăiată“, „întreruptă“, specificând în plus că această întrerupere a rugăciunii se produce „din cauza minunării“: ܩܘܨܝܘܢܝܘܬܐ ܕܒܝܘܬܐ (*byad tehra*). Descifrarea învățaturii despre rugăciune a lui Isaac din acest paragraf a cunoscut trei etape. Inițial, cercetătorii au crezut că Sfântul Isaac își întemeiază întreaga învățătură despre rugăciune doar pe acest text evagrian greșit tradus (HAUSHERR, *Par delà l'oraison pure*, p. 10). Într-o a doua fază, studierea mai aprofundată a textelor, mai ales după descoperirea *Părilor a II-a și a III-a*, a arătat că nu se poate admite că Isaac și-ar fi sprijinit întreaga sa învățătură despre rugăciune doar pe acest text. Câștigul celei de-a doua faze în descifrarea învățaturii lui Isaac despre rugăciune a fost o revelație, întrucât s-a dovedit că el „nu pare să fi asimilat integral doctrina lui Evagrie și, de aceea, a rămas dependent în mod fundamental de Ioan Pustnicul [...]. Dacă ar fi înțeles și asimilat bine doctrina lui Evagrie, Isaac nu ar fi fost amăgit de o lectură falsă, căreia să-i fi dat atâta importanță“ (KHALIFÉ-HACHEM, *La prière pure*, pp. 169-172). Astfel că Sfântul Isaac rămâne, mai înainte de orice, ucenicul îndepărtat al Sfântului Ioan de Apamea, în ciuda terminologiei preponderent evagriene pe care o folosește. A treia etapă și ultima în elucidarea acestui text o reprezintă analizele Părintelui Gabriel Bunge, care arată că, în ciuda erorii de traducere a textului evagrian, atât Isaac, cât și Evagrie descriu una și aceeași trăire duhovnicească, de natură contemplativă, în care termenul specific siriac „minunare“ corespunde termenului grecesc „extaz“, astfel încât se poate spune că „Patrichie și Avramie au tradus corect (în grecește) siriacul ܩܘܨܝܘܢܝܘܬܐ (*metpasqa*) prin τέμνεται („este întreruptă“), iar adaosul siriac ܕܒܝܘܬܐ (*byad tehra*), prin μετὰ ἐκπλήξεως“ (BUNGE, *The Misadventures*, p. 145). Aceste trei faze ale studierii academice a unei propoziții din scrierile lui Isaac aduc cu ele încă un câștig: evidențierea unității experienței duhovnicești în sânul tradiției filocalice a Bisericii,

indiferent de conotațiile culturale, lingvistice sau geografice ale autorilor și dincolo de limitările lingvistice inevitabile, datorate caracterului creat și determinat contextual al limbii. Traducerea în siriacă a lui Evagrie nu redă adecvat raporturile logice din originalul evagrian grec, exprimând o învățătură diferită de cea a monahului pontic. De remarcat că Sfântul Grigorie Palama citează textul distorsionat din Sfântul Isaac fără să pară deranjat de nepotrivirea cu originalul evagrian, pe care fără îndoială îl cunoștea (PALAMA, *În apărarea* 1, 3, 21). În ciuda traducerii eronate, Sfântul Isaac integrează corect acest contrasens în ansamblul învățăturii sale despre rugăciune, care este întotdeauna prezentată ca o mișcare voluntară a minții. Prin urmare, rugăciunea nu este încă experiența negrăită a darului Sfântului Duh, Care, atunci când coboară peste cel aflat în rugăciune, face ca rugăciunea ca manifestare a voinței personale să înceteze, urmând stări despre care Sfântul Isaac vorbește în cele ce urmează.

⁴⁰ Este vorba de starea duhovnicească descrisă mai înainte.

⁴¹ EVAGRIE, *Sk* 4: Νου κατάστασις ἐστὶν ὕψος νοητὸν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερές· ὃ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς. Textul este citat și de DADIȘO, *Isihie*, I, 55.

⁴² Cf. EVAGRIE, *Pr* 64, *Sk* 2, *KG* V, 39; *Ep* 38; *Cog* 40. Textul a trecut de la Evagrie la Isaac, sub al cărui nume este citat de CALIST ȘI IGNATIE (*Metoda* 66, g), PALAMA (*Xenia* 61; *În apărarea* 1, 3, 6) și FILOTEI KOKKINOS (*Gregoras* 11, 2264-2268), moștenirea evagriană devenind un loc comun în întreaga literatură filocalică greacă și siriacă. La alți Părinți siriieni: IOAN DALYATHA (cf. *Ep* 17, 2; 48, 12), IOSIF HAZZAYA (*Despre rugăciune* 8; *Cartea întrebărilor* 5; *Lucrările harului* 12).

⁴³ Siriacul ܬܡܒܗ (*temba*, *BD* 175, 8) a fost redat în greacă prin ἔκστασις, „extaz“.

⁴⁴ Potrivit textului siriac: „nu poate fi întrecută“, iar potrivit textului grec: „nedespărțită de rugăciune“. Cf. EVAGRIE, *KG* III, 88.

¹⁴ Felurile pricinilor de păcătuire și ale patimilor sunt diverse, dar rezultatul amestecării lor prin păcatele propriu-zise este același, adică acea confuzie asemănătoare unei beții, despre care Sfântul Isaac a vorbit mai înainte.

¹⁵ „Cele potrivnice unele altora” sunt, în general, stările de har, respectiv de ispită sau păcat, în care omul se poate afla.

¹⁶ Fie în timpul vieții, fie la sfârșitul ei. Probabil de aceea traducătorii în greacă au simțit nevoia să mai adauge și cuvintele „și atunci să treacă”, evident, din această viață.

¹⁷ „Acea libertate”. Sfântul Isaac are în vedere falsa libertate, asumată prematur față de rânduielele și obligațiile vieții ascetice.

¹⁸ „Păzește-te... o cauză”. Redat după siriacă (BD 213, 19). Când este stăpânit de bucurie, omul tinde să slăbească încordarea atenției și, de aceea, poate suferi schimbări duhovnicești în rău, deoarece intră în mijlocul cauzelor care duc la păcat.

¹⁹ „Nu se schimbă”. Acesta este sensul negativ al adjectivului siriacă *ἰσότης* (*isawwuta* – BD 213, 17), care, literal, înseamnă „egalitate”, „plancitate”. Isaac îl folosește aici pentru a caracteriza stări de aparentă liniște, dar primejdioase, întrucât camuflează oprirea din înaintare (cf. CHIALĂ în ISACCO, *Prima Coll.*, n. 14, p. 294).

²⁰ Adică în lume.

²¹ „Împrăștierea”. Siriicul *ἄσκησις* (*ahya*, BD 213, 21) are sensurile de „împrăștiere, risipire, vagabondare”. În traducerea greacă găsim substantivul *ἔκστασις*, „extazul”.

²² „Prima risipire” vine din tihna mădulelor.

²³ „A doua risipire” este cea venită din osteneala peste măsură.

²⁴ Prin „chilie” (*κλίμα* – *kurha*, BD 214, 1) trebuie înțeleasă locuința pustnicească, aflată fie într-o lavră, fie în deplină singurătate.

²⁵ Întregul paragraf este citat de CALIST ȘI IGNATIE (*Metoda* 36).

²⁶ „Fiindcă... cuvânt”. Citat de NICODIM, *NS*, p. 157.

²⁷ „Viață lipsită de lingușire”. Contextul pare să indice că Sfântul Isaac se referă la viețuirea duhovnicească.

NOTE LA CUVÂNTUL 21

¹ În acest *Cuvânt*, Sfântul Isaac își îndeamnă cititorul să se înalțe la măsuri duhovnicești mai înalte, cum este cea a uimirii înaintea lucrărilor lui Dumnezeu. De aceea începe prin a descrie caracterul ierarhic al lumii, treptele superioare fiind ascunse sau învăluite pentru cele inferioare, dar putând și să se dezvăluie. Avem aici unul dintre puținele ecouri ale învățăturii Sfântului Dionisie Areopagitul în scrierile lui Isaac: „Nu e cu putință să fim luminați de lumina dumnezeiască începătoare, dacă ea nu este învăluită în chip înălțător de felurimea sfințelor acoperăminte“ (cf. DIONISIE, *IC* I, 2, trad. rom. p. 15).

² „Ființă inteligibilă“. Așa sunt numiți îngerii, care vor primi în continuare și alte apelative, precum „minți“, „sfinite puteri“, „ființele aflate în cele mai de sus“, „duhuri slujitoare“.

³ „Înlăuntrul... cetei sale“. Mișcările proprii fiecărui membru al unei cete îngerești sunt, pe de o parte, definitorii pentru toți cei din ceata respectivă, dar și specifice fiecărui membru în parte. Deosebirea dintre felurile mișcărilor în interiorul cetelor îngerești individualizează fiecare membru al cetei și întemeiază ierarhia din interiorul fiecărei cete. În acest text, „mișcărilor“ trebuie înțeles în sensul de însușiri definitorii, vizibile ca „lucrări“, care exprimă esența respectivă. Precizarea „care o deosebesc în interiorul cetei sale“ lipsește din versiunea greacă.

⁴ „Măsura minților“. Atât ceata îngerilor, cât și ceata oamenilor sunt numite „minți“ (ܠܘܡܢܐ – *hawne*, *BD* 183, 7), întrucât, în cazul omului, prin intermediul acestei puteri cunoscătoare a sufletului are loc primirea descoperirilor și a contemplațiilor dumnezeiești, precum și unirea cu Dumnezeu. Și ceata demonilor

este tot o ceată de „minți“, dar incapabile să primească vreo descoperire dumnezeiască din cauza răzvrătului permanent în care se află prin libera lor alegere.

⁵ „Nu într-un loc anume... mai înalte“. Partea finală a paragrafului este tradusă după siriacă ܠܘܡܢܐܐ ܕܠܘܡܢܐܐ ܕܠܘܡܢܐܐ ܕܠܘܡܢܐܐ ܕܠܘܡܢܐܐ ܕܠܘܡܢܐܐ (BD 183, 7-8). Substantivul ܠܘܡܢܐܐ (msalluta, *BD* 183, 7) denumește curăția deplină, câștigată prin asceza fapturii, curăție pe temeiul căreia ascetul poate primi harul limpezimii. Adjectivul de proveniență verbală ܠܘܡܢܐܐ (slita) provine din același radical (ܠܘܡܢܐܐ – sal), „transparent“, „limpede“, „clarificat prin curățire“, și este numai parțial sinonim cu mult mai frecventul *dakyuta*. „Semnele mai înalte“ sunt diferitele contemplații prin care Dumnezeu Își face cunoscută voia, acesta fiind sensul figurat al siriacului ܠܘܡܢܐܐ (*remza*, *BD* 183, 8).

⁶ „Cetele sfințelor puteri, ale sufletelor și ale demonilor“. Sunt cele trei clase de ființe raționale create, potrivit lui EVAGRIE (*KG* 6, 69).

⁷ Firile care au aceeași măsură duhovnicească și același fel de mișcări duhovnicești se cunosc între ele.

⁸ Adică sunt pe aceeași treaptă sau măsură de împărtășire din „Lumina primă“.

⁹ „Printr-o vedere... adevărată“. Se văd așa cum sunt în realitate, fără ca privitorul să proiecteze asupra obiectului vederii sale ceva din conținutul său mental sau sufletesc.

¹⁰ „Cauza tuturor“ este Dumnezeu, Care, în transcendența Sa totală, este dincolo de orice categorie gnoseologică a ființelor raționale create.

¹¹ La fel ca îngerii de lumină, demonii sunt împărțiți în mai multe subcete.

¹² Nu pot vedea duhovnicește cetele îngerești și sufletele sfinților.

¹³ „Oglinda și ochii“. În Antichitate, oglinzile erau făcute din metal. Pentru a putea fi folosite, trebuiau ținute cât mai lustruite și mai curate. Așa se face că ele au servit și ca o analogie foarte potrivită cu viața duhovnicească. Sfântul Efrem Sirul a dezvoltat imaginea „oglinzii inimii“, iar traducerile din Sfântul Grigorie de Nyssa au adăugat elemente de antropologie teologică acestei viziuni. Sfântul Isaac se face aici ecoul învățăturii despre vederea Celui Nevăzut în oglinda sufletului, respectiv în oglinda mișcărilor curate ale minților îngerești, învățatură specifică Sfântului Grigorie de Nyssa (cf. BEULAY, *La Lumière*, pp. 155-157). Pentru diferitele întrebări ale analogiei oglinzii, vezi studiile profesorului Sebastian BROCK, *Spiritual Mirror*, pp. 3-17; *Efrem Sirul*, pp. 92-95; *Some Paths*, pp. 90-91.

¹⁴ „Dacă se curăță... ceata duhovnicească“. Starea dintru început este cea a omului dinainte de cădere, caracterizată prin limpezime. Ajunse în această stare prin făptuirea curățitoare de patimi, sufletele nu mai au nevoie, pentru a vedea celelalte cete, ca membrii acestora să ia o formă trupească. De aceasta au nevoie doar sufletele încă necurățite sau insuficient curățite.

¹⁵ Obiecția e ipotetică, formulată ca din partea cuiva care, nefiind la măsura curăției și a limpezimii, nu a avut parte de cunoașterea personală a celor spuse mai înainte de Sfântul Isaac. De aceea el afirmă că sufletele pot să-i vadă pe membrii celorlalte cete doar dacă iau o formă trupească.

¹⁶ „Cetele cele mai de sus... sunt denumite după deosebirea și ceata lor“. „Ceata“ corespunde genului, iar „deosebirea“ corespunde diferenței specifice care particularizează specia într-un gen anume. Afirmția Sfântului Isaac se face ecoul aristotelismului care era dominant în școlile siro-orientale și în teologia antiohiană, potrivit căruia „definiția se formează din gen și diferență“ (ARISTOTEL, *Topica* I, 8, 103b).

¹⁷ Citarea lui Diodor ca autoritate în problema ierarhiilor îngerești, și nu a lui Dionisie Areopagitul, așa cum ne-am putea aștepta, confirmă încă o dată restrânsa răspândire și circulație a scrierilor dionisiene în mediul monastic siro-oriental. Dacă ierarhiile dionisiene durează și în eshaton, pentru Isaac ele au un caracter didactic și tranzitoriu, pierzându-și rostul în veacul viitor, în care Dumnezeu va fi totul în toate și fiecare va primi întreaga cunoaștere direct de la Duhul (cf. HAGMAN, *The Asceticism*, pp. 183-184).

¹⁸ „Cetele proprii“ sunt cetele de rang inferior cetei prime, de care depind. Cetele îngerești de rang superior sunt mai puțin numeroase decât cetele inferioare lor. Cu cât se urcă în ierarhie, cu atât locurile sunt mai puține, dar mai pline de slavă.

¹⁹ Potrivit Sfântului Dionisie Areopagitul, aceasta este „ceata numită a tronurilor sau a serafimilor“ (cf. DIONISIE, *ICV*, p. 25, 14-15).

²⁰ Adică pe Fiul.

²¹ Mai prejos de pronia înțelepciunii lui Dumnezeu.

²² În ciuda terminologiei dionisiene, este surprinzătoare absența oricărei referințe nominale la Dionisie Areopagitul, precum și lipsa vreunei influențe substanțiale a acestuia din urmă asupra

anghelologiei lui Isaac, în afara împărțirii în nouă cete, preluată cu unele modificări (SEPPĀLĀ, *Angelology*, p. 100). Aceeași absență a celui care în Apus este considerat autoritatea supremă în materie de anghelologie o întâlnim și în *Partea a III-a* a operei lui Isaac (7, 16). Constatarea se constituie într-un argument *ex silentio* pentru relativa ignorare a corpusului areopagitic în mediul monastic siro-oriental, corpus din care s-au folosit doar extrasele fosilizate în florilegii. „Cunoștințele lui Isaac de anghelologie dionisiană par a fi pur școlărești și nu derivă deloc dintr-o citire directă a tratatelor lui Dionisie despre ierarhia cerească“ (FIORI, *Dionysius*, p. 85), Isaac asimilând și utilizând expresii izolate din opera lui Dionisie (cf. BROCK, *Introduction*, în II, p. XXXIX), pe care, în întregul ei, o ignoră, fără să o disprețuiască. Toate acestea nu înseamnă că anghelologia Sfântului Isaac ar avea de pierdut în bogăție, în nuanțe și în profunzime, așa cum arată excelentul studiu pe această temă al lui Serafim SEPPĀLĀ (*Angelology*, pp. 97-113). Cf. DIONISIE, *IC VII*, 2.

²³ Crearea luminii, potrivit tradiției exegetice siriene, a avut loc în seara primei zile a creșiei. Îngerii, creați „dimineața“, au fost ținuți în beznă timp de 12 ceasuri, pentru a avea un termen de comparație cu lumina. Văzându-i frumusețea, ei au izbucnit în laude la adresa Creatorului ei și al lor (cf. *Com. Gen.* text p. 8, trad. p. 10).

²⁴ S-a observat că partea *Cuvântului* care începe aici și până la sfârșitul lui nu are o legătură organică cu restul *Memrei*, fapt care a dus la presupunerea că ea constituie niște marginalii ale unui cititor sau copist instruit care a dorit să aducă informații suplimentare. Din simplă glosă, aceasta ar fi trecut în cursul copierilor ulterioare în textul propriu-zis, cu care însă nu fuzionează structural (cf. ISACCO, *Discorsi ascetici*, p. 226, n. 3; FIORI, *Dionysius*, p. 85).

NOTE LA CUVÂNTUL 22

¹ „Firea necompusă și subțire a trupurilor duhovnicești“, adică îngerii. În siriacă, ~~ܩܘܡܐ ܕܩܘܡܐܝܐ~~ (*gušme yadu'tane*, *BD* 195, 3-4), „trupuri raționale, înzestrate cu cunoștință“.

² „Partea groasă a substanței“ se referă la manifestările materiale, percepute de simțuri, prin care sfinții îngeri se arată. Prin „substanță“ am tradus grecescul ὑπόστασις, „ipostas“, care redă, eronat, siriicul ~~ܩܘܡܐ~~ (*qnomā*, *BD* 195, 5). Or, *qnomā*, termen specific siriic, este greu de echivalat printr-un singur cuvânt, având sensul de *substantia*, „substanță“, și denumind firea existentă real într-o individualitate dată. De aceea el a fost tradus în mod înșelător prin „ipostas“, cum încă mai este tradus uneori în limbile europene (cf. THOPPIL, *Christology*, p. 162). Pentru siro-orientali, în Hristos există două firi, două *qnome* și o singură Persoană, cea a Fiului lui Dumnezeu. Faptul că Sinodul de la Calcedon a restrâns termenul de „ipostas“ doar la înțelesul de „persoană“, care pentru sirieni e denumită ~~ܩܘܡܐ ܥܝܢܐ~~ (*parsopa*), a generat în Orient dificultăți în receptarea teologică a orosului sinodal, care, li se părea sirienilor, ar afirma că în Persoana unică a lui Hristos ar exista doar o singură fire sau substanță (cf. Brock, *Christology*, pp. 169-173).

³ „În chip neființial“ înseamnă că în acest tip de cunoaștere nu este cunoscută esența sau substanța duhovnicească a îngerilor.

⁴ Părintele Stăniloae consideră că această „contemplație ființială“ pare a fi „o contemplare a realității spirituale în ea însăși, neîmbrăcată în chipuri, printr-o comuniune deplină cu ea. În acest om nu mai lucrează decât Duhul Sfânt“ (*FR* 10, n. 521a, p. 416).

⁵ „Vederea sufletească“, în siriacă ~~ܩܘܡܐ ܕܩܘܡܐܝܐ~~ (*hawra napsanaya*,

a deschiderii depline pentru primirea învățăturii, așa cum și-ar dori de fapt Sfântul Isaac să fie monahii, mai cu seamă pustnicii.

¹⁹ „Așa cum este și el condus“. Grecescul οἰκονομία, „chiverisire a gospodăriei“, „governare a cetății“, „purtare de grijă“, traduce termenul siriac ܕܒܪܐ (dubara), „povățuire“, „instrucție“, „îndrumare“, „obicei“, „fel de viață“, de la rădăcina ܕܒܪܐ (d-bar), „a conduce“, „a lua cu sine“. Prin urmare, expresia „așa cum este și el condus“ indică felul de viață în care îngerul este inițiat de cetele îngerești superioare lui și spre care îi îndeamnă pe oamenii cu care intră în legătură. Chiar și cu astfel de dascăli îngerești, oamenii rămân mult inferiori în cunoașterea pe care îngerii o au și de care vor să ne facă părtași, fie și în parte. Pe de altă parte, demonii îi ispitesc pe oameni potrivit cu „specializarea“ pe care o au, stărnind gânduri de îmbuibare, desfrânare, mânie, tristețe ș.a.m.d.

²⁰ „Pe bună dreptate“. Acesta este sensul adverbului siriac ܕܟܝܠܝܬܐ (tkilayt, BD 198, 3), redat în greacă prin participiul cu nuanță modală θαρροῦσα, „cu îndrăzneală“.

²¹ În scara ierarhică a contemplațiilor avem, în mod descendent, după vederea lui Dumnezeu, contemplarea ființelor îngerești, apoi a lumii create, acestea două din urmă reprezentând contemplația naturală primă, respectiv secundă, potrivit sistematizării evagriene. Doar contemplația Sfintei Treimi este o vedere exclusiv harică, pe când contemplația naturală include și elemente create. De aceea Sfântul Isaac precizează că vederea lui Dumnezeu „nu se numără împreună cu celelalte feluri de contemplare“. Întregul paragraf exprimă distincția dintre energiile necreate dumnezeiești și natura creată, fiind fundamental pentru atestarea acestei deosebiri în teologia siro-orientală.

²² Înțelegerea lucrurilor și proceselor din lumea creată este diferită de înțelegerea lucrărilor necreate ale harului dumnezeiesc.

²³ Adică fără „contemplația din minte și descoperirile“ care, după întruparea lui Hristos, au prins putere.

²⁴ „Prin minte“. Textul siriac are construcția instrumentală ܒܗܘܢܐ (b-hawna, BD 199, 1), „prin intermediul minții“, „la nivelul minții“. Raționamentele (διανοήματα) nu sunt nici contemplații, nici descoperiri, ci activitatea minții în plan creat.

²⁵ „Mintea noastră nu are o astfel de putere“. Din ultimele fraze reiese că Sfântul Isaac se referă la imposibilitatea atingerii contemplației duhovnicești prin metode și mijloace omenești.

²⁶ „Înțelesuri cu privire la ele“. Redat după siriacă, înțelesurile fiind în legătură cu iconomia lui Dumnezeu (cf. BD 199, 9-10). În textul grec apare versiunea διάγνωσις, „discernere“.

²⁷ „Care nu poate fi predată“. Vederea luminii dumnezeiești nu se învață școlărește, nu e o cunoaștere predată prin concepte și raționamente. Este o trăire spontană, dincolo de puterile și știința omului, un dar dumnezeiesc și, totodată, adevărata școală a cunoașterii lui Dumnezeu. Sintagma ܕܠܐ ܡܝܬܝܠܥܐ (d-la metylep, BD 200, 17-18) are exact acest sens, redat prin grecescul ἄδιδακτον, „care nu a fost predat“, „spontan“.

²⁸ „După măsura virtuților“. Virtuțile sunt vasele în care primim darurile lui Dumnezeu. Potrivit cu măsura lor este și darul vărsat în ele. (BD 201, 4)

²⁹ „Este absurd... de obște“. În aceste două fraze se cuprinde

în nuce învățătura Sfântului Isaac despre rolul pedagogic al gheenei. Ea reprezintă experiența de către păcătoși a iubirii lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă, pentru Isaac, o anumită cunoaștere adevărată a lui Dumnezeu, chiar dacă este chinuitoare, gheena fiind înțeleasă într-o perspectivă soteriologică, dezvoltată pe larg în *Partea a II-a* (*Cuvintele* 38-41). Ea trebuie legată, de asemenea, de învățătura lui Isaac despre planul lui Dumnezeu privitor la mântuirea omului, plan care includea de la început, pe temeiul preștiinței Sale, căderea lui Adam, scoaterea lui din rai și moartea fizică, înțelese ca etape pedagogice spre dobândirea maturizării duhovnicești (cf. SCULLY, *Isaac*, pp. 42-47; KORNARAKIS, *Ἀγάπη πρὸ Θεοῦ*, p. 35). Subțirimea duhovnicească a temei pretinde câteva distincții fundamentale. În câteva locuri din *Partea I* (I, 6, 139-156; I, 22, 131-146; *Memra* 26 din ediția Bedjan, netradusă în greacă, p. 189), Sfântul Isaac exprimă veșnicia gheenei, în timp ce în alte texte formulează mai multe argumente pentru existența unei limite temporale (II, 38-41). Această observație trebuie proiectată pe fundalul unei vechi distincții terminologice datorate lui Efreim Sirul, care deosebește între expresiile „ce este în veac” (*da-la-alam*) și „în vecii vecilor” (*l-alam almin*), formule care corespund, la rândul lor, distincției nou-testamentare dintre αἰδιος (veșnic) și αἰώνιος (ceea ce aparține de veacul viitor). Dacă primul adjectiv are un sens absolut, fiind folosit exclusiv în legătură cu Dumnezeu, cel de-al doilea are un sens relativ, cu care este întrebuințat pentru a caracteriza temporal focul gheenei (cf. Mt. 18, 9). Niciunde în Biblia greacă αἰδιος nu este folosit în legătură cu gheena și cu pedepsele de după moarte, „veșnicia” gheenei fiind deci relativă, în niciun caz identică cu cea a lui Dumnezeu (cf. RAMELLI – KONSTAN, *Terms for eternity*, pp. 37-69). Pornind de la aceste precizări semantice, se poate înțelege mai bine poziția suplă a Sfântului Isaac în privința veșniciei iadului, care, transpusă în termenii absoluți ai veșniciei lui Dumnezeu, este un nonsens și chiar o hulă împotriva planului pe care Dumnezeu îl are cu lumea și cu

omul. În cele din urmă, pentru Isaac, gheena are un rol pozitiv, ca experiență spirituală prin care sufletele vor cunoaște iubirea, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, către Care se vor întoarce în cele din urmă (II, 39, 6). Gheena este astfel, pentru Isaac, „o școală care ne înțelepțește”, situată pe linia înțelegerii vieții ca „o creștere continuă în trăirea iubirii, care este Dumnezeu, toate eforturile vieții creștine, ascetice sau nu, neavând scopul de a ne face mai buni decât alții sau de a ne asigura un loc special în Ceruri, ci scopul de a trăi iubirea lui Dumnezeu aici și acum. Tendința de a-I atribui lui Dumnezeu voința de a pedepsi și chiar pedepsirea «veșnică» poate foarte bine să fie proiecția propriei noastre dorințe de a pedepsi, sugerează Isaac” (DEN BIESEN, *The Irresistible Love*, pp. 444-447). Prezentând gheena ca ultimă școală a iubirii dumnezeiești, Sfântul Isaac evită orice determinism dumnezeiesc care refuză omului darul alegerii libere, situație care face din apocatastază o doctrină străină Evangheliiei (cf. LOSSKY, *Teologia dogmatică*, p. 222). În același timp, trebuie respinsă înțelegerea învățăturii lui Isaac despre gheena ca fiind „un fel de purgatoriu” (explicație propusă de ALFEYEV, *Lumea duhovnicească*, p. 284), întrucât aceasta înseamnă a susține că suferințele au un rol curățitor și că ele ar mântui, nu iubirea lui Dumnezeu, ideea sacrului care se impune necredincioșilor cu prețul unor suferințe fiind de altfel precreștină (cf. MESCHONNIC, *Les Noms*, pp. 11-12). Dimpotrivă, Isaac afirmă doar că „gheena, la fel ca și Împărăția, sunt realități milostive, gândite de Dumnezeu din pricina bunătății Lui veșnice, și nu ca răsplătire, chiar dacă li s-a dat numele de răsplătire. A spune că în ele e amestecată o lipsă de iubire sau de milă e o opinie blasfemiatoare și o insultă la adresa lui Dumnezeu” (II, 39, 22). În favoarea poziției lui Isaac pledează și consecințele deloc ortodoxe ale teoriei predestinaționiste a lui Augustin, teorie diametral opusă teologiei lui Isaac. Dezvoltarea până la ultimele consecințe a teologiei lui Augustin în Occident a dus la determinismul radical din protestantism, mai ales în specia sa calvină, sub

forma predestinării absolute la rai sau la iad (cf. BAUMER, *The Church of the East*, pp. 6, 135). N. Kavvadas a argumentat existența unei legături între învățătura Sfântului Isaac despre gheenă și cea a lui Teodor de Mopsuestia (KAVVADAS, *Relations*, pp. 245-250). Ideea că gheena are scop pedagogic și că este spre folosul păcătoșilor apare și la Evagrie, *S I in Ps. 2, 5*: „Mânia lui Dumnezeu este pedeapsa dure-roasă (κόλασις ἐπιπονος) spre folosul celui care a păcătuit.“ Pentru lărgirea orizontului asupra temei apocatastazei, *vide supra* I, 5, 9-11 și nota aferentă, precum și KIMEL, *Preaching*, pp. 198-213; PĂUNOIU, *Le Monde à venir*, pp. 323-345, CHIALĂ, *Isaac*, pp. 341-361; VESA, *Cunoașterea*, p. 295. O foarte bună și recentă sinteză asupra temei apocatastazei, la PLEȘA, *Apocatastaza, passim*.

³⁰ Una și aceeași iubire dumnezeiască îi desfată pe „fiii de Sus“, adică sufletele celor mântuiți, și îi chinuie pe cei din gheenă prin părerea de rău pe care le-o stârnește pentru păcatele săvârșite.

NOTE LA CUVÂNTUL 23

¹ În siriacă titlul este: *Expunere alegorică despre contemplarea sabbatului și a duminicii* (BD 202, 11). Substantivul siriacă ܫܒܬܐ (*sabta*) înseamnă „sabat“, fiind a șaptea zi a săptămânii, redat în greacă prin σάββατον, „sâmbătă“. Întrucât sensul biblic al sabbatului este de „zi de odihnă“, l-am redat și astfel în cursul prezentului *Cuvânt*.

² „Opiniile oamenilor“. În siriacă, ܡܫܒܪܢܘܬܐ (*msabranute*, BD 202, 13) are sensurile de „cunoștință nesigură, bazată pe informații parțiale“, „opinie“, „părere“, „supoziție“.

³ „S-a odihnit“. Verbul ܠܫܒܘܬܐ are atât sensul de „a se odihni“, cât și de „a se opri“. În cele ce urmează îl vom reda în funcție de context, precum și substantivele corespunzătoare „odihnă“, respectiv „oprire“.

⁴ „Hotarul“ denuște aici moartea, datorată caracterului pământesc al omului. În tradiția exegetică siro-orientală, Adam a fost creat muritor. Isaac însuși scrie: „Nu suntem muritori pentru că păcătuim, ci suntem împinși spre păcat pentru că suntem muritori“ (KG 3, 2).

⁵ „Făptuirea“. Termenul siriacă ܦܘܠܗܢܐ (*pulhana*) are sensul tehnic de „făptuire“, dar și înțelesurile de „cultivare“, „agricultură“, „plugărie“, pe acesta din urmă reținându-l traducerea grecească (γεωργία). În continuare, Sfântul Isaac va arăta că în porunca dată lui Adam de a lucra („plugărie“) raiul se cuprinde și ideea de făptuire ascetică. Ea se menține și după cădere, dar i se schimbă radical condițiile: de acum ea rodește omului „spini și pâlămidă“, adică până la Patima lui Hristos făptuirea nu-l duce pe om

la cunoașterea lui Dumnezeu, nici la unirea cu El. În paragraful următor Sfântul Isaac va dezvolta această idee fundamentală pentru gândirea sa ascetică. Finalul paragrafului este tradus după textul siriatic (BD 203, 18), cel grec având ἄτινὰ ἐστὶ μυστήριον τῆς γεωργίας τοῦδε τοῦ βίου, „care [cuvinte] sunt taina plugăriei din această lume“.

⁶ Patima și Învierea lui Hristos nu aduc „odihna“, în sensul că nu elimină asceza, aceasta fiind, potrivit lui Isaac, constitutivă omului prin creație. Se schimbă doar perspectiva pe care o deschide asceza creștină.

⁷ „Plugăria trupului pământesc“. Formularea în siriatică, *ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ* (BD 204, 7-8), are un sens foarte transparent, deoarece *ܩܘܠܘܬܐ* (*pulhana*), așa cum am văzut, cuprinde și înțelesurile de „cultivare“, „agricultură“, alături de cel de „făptuire“.

⁸ „Evhiți“ este un alt nume dat ereticilor mesalieni, de care Sfântul Isaac ține să se distanțeze în mod radical.

⁹ „Despre duminică... să vorbim“. Fiind simbolul vieții de după înviere, tainele simbolizate de ziua a opta, duminica, sunt mai presus de cuvânt.

¹⁰ „Cu adevărat“. Odihna de după învierea lui Hristos este împlinirea sabatului tipologic din Vechiul Legământ.

NOTE LA CUVÂNTUL 24

¹ „Nimeni... cunoașterea duhovnicească“. Prin „virtuți percepute cu simțurile“ (în siriatică, *ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ* – *myatrute metragšanite*, BD 217, 14) trebuie înțelese toate virtuțile care sunt lucrate prin trup și pot fi sesizate cu simțurile fizice ale acestuia: înfrânarea, postul, privegherea, milostenia etc. Cât despre „indeletnicirea cu cunoașterea duhovnicească“, aceasta nu e nicidecum de factură livrescă, ci e înțeleasă de Isaac ca o adâncire, o absorbire a minții în simțirea lucrării harice a lui Hristos în propriul trup și suflet: „Meditarea la ceea ce simt din Tine să covârșească în mine asprimea luptei. [...] Dulceața cunoașterii Tale să mă despartă de calea firii“ (III, 7, 27).

² „Virtuțile arătate“, numite mai înainte „percepute cu simțurile“, sunt virtuțile dobândite prin asceză constantă și prin har. „Virtuțile ascunse“, numite mai jos „virtutea firească a sufletului“, sunt constitutive chipului dumnezeiesc din om, pe care căderea nu le-a distrus, ci doar le-a ascuns în spatele zidului patimilor.

³ „Îndeletnicirea cu citirea“. În siriatică: *ܩܘܠܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ* (*enyana d-qeryana*, BD 218, 6).

⁴ „Iar fără acestea... devin trupești“. Isaac învață că elementele făptuirii sunt prezente tot timpul în această viață, indiferent de măsura duhovnicească atinsă. Odată cu înaintarea, ele se înduhovnesc și se interiorizează, dar nu sunt părăsite deplin.

⁵ „Fiecare virtute... de la tine“. Lucrarea virtuților trebuie să fie gradată, fără sărirea peste etape. Virtuțile înalte, pentru care nu ești încă pregătit, devin vipere, dacă te ocupi de ele; de aceea trebuie părăsite. Citat de KATASKEPENOS, VCF 42, 14.

NOTE LA CUVÂNTUL 25

¹ „Puterea de a sta drept“. În siriacă, ܚܘܠܐܢܐ ܕܫܘܬܐ (*hayla d-sutata*, BD 219, 16) are sensul literal de „puterea statorniciei“. Cel cerceat de acest har cade cu fața la pământ, nu se mai poate ține pe picioare. Versiunea greacă are η δύναμις η συνάγουσα τὸν νοῦν, „puterea care adună mintea“.

² Adjectivul ܚܘܢܢܐܝܐ (*hawnanaya*, BD 219, 20) are sensul de „duhovnicesc“, „care ține de minte“.

³ „Prin mijlocirea imaginilor“. Adverbul ܚܘܓܘܓܝܬܐ (*hagagayt*, BD 219, 20), „prin imagini“, este format pe rădăcina ܚܘܓܘܓܝܬܐ cu sensul de „a forma imagini“, iar la *Etpael*, „a gândi prin mijlocirea imaginilor“. Sfântul Isaac descrie aici o cunoaștere duhovnicească încă nedesăvârșită, în care mintea mai folosește imagini și reprezentări mentale, rămânând, cu toate acestea, adunată în ea însăși sau neîmpărțită. Imaginile, în acest caz, nu sunt cele ale lumii căzute, ci par să corespundă greu traductibilului ܫܘܟܠܐ (*sukale*), redat aproximativ prin „înțelesuri“, „străfulgerări“, „intuiții“.

⁴ În siriacă, ܕܘܕܘܥܐ ܕܠ (*la mestdeq*, BD 219, 19-20), „nu se divide“, adică rămâne unitară, adunată.

⁵ „Vederea ei este firească“. Deși Sfântul Isaac nu spune în ce etapă a urcușului duhovnicesc au loc stările și trăirile pe care le descrie în acest paragraf, totuși din descriere se vede că ele corespund etapei limpezimii (ܫܘܦܘܬܐ – *sapyuta*), considerată în tradiția duhovnicească siro-orientală drept etapă în care omul a redobândit starea sa firească, de dinainte de cădere. În acest sens, monahul ajuns aici are o „vedere firească“.

⁶ Substantivul ܚܘܫܒܐ (*husaba*, BD 220, 2) denumește aici acțiunea gândirii discursive, prin gânduri, cuvinte și concepte (în greacă, ἄδολοσιᾶ).

⁷ Aceleași stări și procese duhovnicești le descrie și Avva Iosif Hazzaya, care precizează că înțelesurile duhovnicești vin din Sfântul Scriptură, a cărei citire este luminată de Sfântul Duh: „Așa cum soarele luminează toate făpturile creației în față, tot așa sunt luminate înaintea minții toate versetele scrise de Duhul. Iar când mintea a prins înțelesul unui verset, aceasta atrage mintea în uimire, vreme de o oră sau două sau chiar întreaga zi, apoi lasă acel verset pentru a trece la un altul.“ După aceasta monahul primește contemplarea propriei minți „în lumina slăvită a Celui care locuiește în el“, iar apoi contemplarea Judecării și a Proniei, urmată de îmbătarea de dragostea pentru oameni „ca de un vin“ (IOSIF HAZZAYA, *Epistola* 136-137).

⁸ Sfântul Isaac aseamănă etapa făptuirii cu o călătorie către ținuturile virtuților, călătorie în care, pe neașteptate, monahul întâlnește odihnă duhovnicească, a cărei autenticitate este probată de prezența smereniei. O altă traducere ar fi: „atunci când străbați sălașurile virtuților...“, sensul fiind că virtuțile fără smerenie nu aduc odihnă.

NOTE LA CUVÂNTUL 26

¹ „Roadele firești“. În siriacă: ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ (*yalde kyanaye*, BD 221, 3). Textul grec vorbește despre „felurile virtuților“.

² „Asceza este maica sfințeniei“. În siriacă, ܡܝܢ ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ (BD 221, 4), substantivul ܟܝܢܝܬܐ (*anwayuta*) având sensurile de „lepădare de sine“, „sărăcie de bunăvoie“, „înfrânare“, „asceză“, „viață ascetică“. Provine din verbul ܟܢܐ (*ana*), „a răspunde“, „a asculta“, „a se îndeletnici cu ceva“.

³ „Să-și nălucească vreo vedenie“. Textul, extrem de confuz, arăt în greacă, cât și în siriacă, pare un îndemn al Sfântului Isaac împotriva încercărilor de a ajunge la vederi dumnezeiești prin anumite metode. Vederile și contemplațiile dumnezeiești sunt un dar exclusiv al harului, așa cum va arăta Sfântul Isaac în continuarea *Cuvântului* său.

⁴ „Feciorie“. În acest loc σωφροσύνη traduce substantivul siriac feminin ܢܟܦܘܬܐ (*nakputa*, BD 221, 12), cu sensurile de „modestie“, „feciorie“, „sfințenie“, „cugetare sănătoasă“ (cf. Rom. 12, 3), construit pe radicalul ܢܟܦ (*nkap*), „a se rușina“, „a ajunge feciorelnic, modest“, „a avea mintea trezvitoare“.

⁵ „Punerea la încercare a iubirii“. Răbdarea, fără pogorâmintele nejustificate, a strămtorărilor ascetice alese de bunăvoie este expresia măsurii iubirii ascetului pentru Dumnezeu.

⁶ „Mulțumirea conștiinței“. Formularea grecească νόσος τῆς συνειδήσεως traduce literal sintagma siriacă ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ (*sab'a d-tirta*, BD 222, 7), care poate fi redată fie prin „plinătate a conștiinței“, fie prin „mulțumire a conștiinței“, ultima variantă

exprimând ideea unei conștiințe satisfăcute de ea însăși și, prin urmare, lipsită de puterea autoobservării critice. Contextul pare să ceară această din urmă variantă.

⁷ „Dacă nu împreună-pătimește... și trupul“. Dumnezeu vrea ca sufletul și trupul să conlucreze în vederea aceluiași scop, fixat în lumea viitoare. Sfântul Grigorie Palama arată că „avem nevoie să simțim [...] durerea postului, a privegherii și a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune, căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a trupului“ (PALAMA, *Despre rugăciune* 6, FR 7, p. 276). Precizările sale, exprimând tradiția ascetică patristică, au fost făcute împotriva scolasticismului profesat de Varlaam Calabrezul, care pretindea necesitatea feririi de orice osteneală trupească în timpul rugăciunii, pentru a nu stingheri lucrarea minții.

⁸ „Modestie“. Aici traducătorul grec a redat prin σωφροσύνη adjectivul siriac ܟܢܝܟܐ (*knika*, BD 222, 17), cu sensurile de „modest“, „discret“. Toate cele trupești ale monahului trebuie să fie și „modeste“, nu numai feciorelnice.

⁹ Aici Sfântul Isaac se referă la partea cea mai duhovnicească, mai înaltă a sufletului, *hawna*. Sintagma ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ (*pul-hadeh d-hawna*, BD 223, 2) desemnează nu atât mintea împărățiată, ca parte a sufletului, cât forma de cunoaștere profană care împrăștie mintea și îi produce o plăcere lumească. Acesteia Sfântul Isaac îi opune starea de „răstignire a minții“ (ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ – *slibuteh d-hawna*), corespunzând unei cunoașteri duhovnicești, din vedere.

¹⁰ „Prin exercițiul învățaturii“. În siriacă, sintagma ܟܝܢܝܬܐ ܟܝܢܝܬܐ (*nupaka hwaya da-b-yulpana*, BD 223, 2-3) are sensul

literal de „exercițiu care se află în învățură“, Isaac denumind aici cunoașterea livrescă. Versiunea greacă are doar termenul γυμνασία, „exersare“.

¹¹ „Vederea prin voia proprie, care naște imaginațiile“. Dacă despre folosirea pozitivă a imaginației Isaac a vorbit într-un *Cuvânt* anterior (*vide supra* I, 13, 9 și nota aferentă), acum arată că folosirea imaginației este doar un punct de pornire spre o rugăciune lăuntrică fără imagini și reprezentări mentale și că ea nu poate da o cunoaștere duhovnicească.

¹² „A doua răstignire, cea a *minții*“. În paragrafele următoare Sfântul Isaac va preciza că răstignirea minții este „înălțarea la contemplație“.

¹³ „Leacul astringent“. Autorul are în vedere o alifie astringentă (ρεσοίς – *sarupa*, *BD* 223, 9), care oprește excesul de secreții organice și hemoragiile. Prin această imagine Sfântul Isaac sugerează că oprirea lucrării excesive a imaginației este consecința prezenței vindecătoare a harului.

¹⁴ În etapa făptuirii, monahului i se pare că efortul ascetic depus în mod liber este singurul element al vieții duhovnicești, lucrarea harului fiind încă ascunsă simțirii. În sufletul care a atins nepătimirea și a intrat în etapa contemplativă lucrează aproape exclusiv Duhul Sfânt.

¹⁵ „Rațiune“. Prin rațiune, așa cum arată termenul siriac *ܠܠܝܘܬܐ* (*mliluta*, *BD* 223, 19), Sfântul Isaac înțelege capacitatea discursivă, de gândire logică și de exprimare prin cuvânt.

¹⁶ Greu lucru... vârstă“. Citat de *KATASKEPENOS*, *VCF* 42, 15.

NOTE LA CUVÂNTUL 27

¹ Greaca are doar „Întrebare“. Întregul *Cuvânt* este structurat sub formă de întrebare și răspuns, prima aparținând unui „ucenic“ (رهال – *yulpana*), cel de-al doilea unui „învățător“ (معلم – *malpana*). El pare consemnarea unor convorbiri duhovnicești.

² Versiunea greacă are doar „Răspuns“.

³ „Hotarul alergării“. Sensul întrebării este confuz în versiunea greacă, deoarece traducătorul grec a confundat substantivul رهتا (*rehta*, *BD* 224, 19), „alergare“, „călătorie“, „efort“, cu رهمتا (*rehmta*), „iubire“, și l-a redat prin infinitivul aorist al verbului στέγω, „a iubi cu putere, a accepta cu bucurie, a se mulțumi cu ceva“.

⁴ Avem aici un ecou al teoriei epectazelor a Sfântului Grigorie de Nyssa. În acest sens, *vide supra* I, 6, 156.

⁵ „Înțelept“. În siriacă, adjectivul *ܣܘܠܬܢܐ* (*sakultana*, *BD* 225, 11) are sensul de „inteligent“, „priceput“, „înzestrat cu înțelegere“, construit pe radicalul *ܣܘܠ* – „a explica“, „a învăța“, „a înțelege“, „a percepe“, același pe care este construit și substantivul *ܣܘܠܬܢܐ* (*skulaya*), „elev de școală“. În contextul întrebărilor ulterioare, întrebarea pusă Sfântului Isaac are următorul sens: „Cine este vrednic să fie numit învățăcel al înțelepciunii?“.

⁶ „Își subțiază mișcările ca să pătrundă în tainele tuturor firilor“. „Mișcările“ (în siriacă: *ܙܘܘܐ* – *zaw'e*, *BD* 225, 17) se referă aici la efortul intelectual de neîncetată rafinare a conceptelor și a cunoașterii științifice a creației. În greacă este redat prin νοήματα, „gânduri“.

⁷ „Lărgimea“. Acest πλατυμός înseamnă într-adevăr „lărgime“, dar e traducerea siriacului ܠܘܚܬܐ (*rwahta*), ale cărui sensuri mai sunt, pe lângă „loc deschis, larg“, și cele de „eliberare“, „ușurare“. De aici reiese că Sfântul Isaac vorbește de monahul puternic duhovnicește, care, în vreme de ispită, nu dorește să se elibereze de ea, ci e capabil să poarte greutatea retragerii în pustie.

⁸ „Necazuri“. Substantivul siriac ܘܠܫܢܐ (*ulsane*, *BD* 226, 9) are sensul de „necazuri care silesc, apasă, strămtorează“, fiind derivat din rădăcina ܠܫܢ (*elas*), cu înțelesurile de „a fi apăsător, a fi presat de o necesitate, de o urgență“.

⁹ Întrebarea este redată după siriacă (ܠܘܚܬܐ ܘܠܘܠܐܢܐ – *aynaw nahir zaw'e*, *BD* 226, 15-16). Versiunea greacă este: „Cine este cel luminat în reprezentările sale mentale?“.

¹⁰ „Lumea... îl va goli de toate“. Citat de KATASKEPENOS, *VCF* 46, 4.

¹¹ Aluzie la o întâmplare păstrată în colecția siriacă a *Patericului* sub numele Avvei Avraam (*Raiul*, vol. I, 558), iar în greacă în seria anonimă (*Sentences* 1456): „Se spunea despre un mare bătrân (sir. Avraam) că a venit într-o chinovie unde trăia un băiat. Bătrânul nu a vrut să doarmă în acel loc. Frații care îl însoțeau l-au întrebat: «Deci și tu te temi, Avva?» El le-a răspuns: «Sigur că nu mă tem, fiii mei, dar la ce bun să am o luptă de prisos?»“

¹² Paragrafele următoare, până la rândul 289, tratează tematica generoasă și importantă a postului și a privegherii.

¹³ „Această pereche“. Adică postul, după cum precizează textul siriac, și privegherea, care se subînțelege din context.

¹⁴ „Atenția“. În siriacă, este vorba de substantivul ܐܘܬܢܝܘܬܐ (*iruta*, *BD* 238, 14), „atenție“, „stare de veghe“, tradus prin grecescul γρηγοροσις, „veghe“, „minte trează“.

¹⁵ „Liturghia“. Este vorba de lucrarea duhovnicească săvârșită de monah în chilie.

¹⁶ „Împreună cu Dumnezeu“. Textul grecesc τῆς ὁμιλίας τοῦ Θεοῦ traduce expresia siriacă ܠܘܠܬܐ ܠܠܘܬܐ (*L'enyana d-alaha*, *BD* 239, 1), unde întâlnim polisemanticul și dificilul substantiv ܠܘܠܬܐ (*enyana*), „grijă“, „contemplație“, „răvnă“, „sens“, „conversație“, „tovărășie“, „familiaritate“, „unire sexuală“, „corespondență“. Dintre toate acestea, trebuie reținută ideea de a fi împreună cu Dumnezeu, dincolo de cuvinte, concepte și reprezentări mentale. Unde? În „partea înțelegătoare“ a sufletului, ܡܘܕܐ (*mad'a*).

¹⁷ În siriacă, ܢܦܫܐ (*napša*, *BD* 239, 16). Textul grecesc are ὁ λογισμὸς, „gândul“.

¹⁸ „Martiriul nevăzut“. Paralela dintre martiriul sângeros și aceea creștină poate fi urmărită până la Clement Alexandrinul (*Stromate* IV, 15, 3), Origen (*Numeri* X, 2, 1-2), Atanasie al Alexandriei (*VA* 46, 2-47, 1).

¹⁹ „Îndreptată spre cele din afară“ (*BD* 243, 21). Versiunea greacă are ἔξω τῆς θύρας, „din afara ușii“.

²⁰ Urmează un paragraf în care Sfântul Isaac analizează deosebită dintre diferitele feluri de lacrimi.

²¹ „Înțelesuri bogate“. Expresia siriacă ܫܘܟܠܐ ܫܦܐܢ (*sukale šep'an*, *BD* 246, 3) a fost redată în greacă prin genitivul singular συνέσεως,

„înțelegere“, termen care desemnează în literatura filocalică virtu-
tea înțelegerii duhovnicești.

²² „Noima“. Termenul grecesc δύναμις are, pe lângă sensurile de
„putere“, „autoritate“, „putință“, „destoinicie“, și pe cele de „sens“,
„semnificație“, variantă pentru care am optat, întrucât este susți-
nută și de siriacul ܐܘܢܐ (*hayla*), care are aceleași înțelesuri.

²³ „Celor împlinite“. În siriacă, substantivul ܐܘܪܘܬܐ (*sa'oruta*)
are sensurile de „activitate“, „acțiune“, „tranziție“, „lucrare“. Tre-
buie deosebit de termenul tehnic „făptuire“, ܦܘܠܗܢܐ (*pulhana*),
echivalentul lui πρῶξις, cum e tradus în grecește.

²⁴ Precizarea este citată de Calist Angelicude în *Cuvântul despre
războiul cel înțelegător și despre sfânta isihie care-i urmează* (CALIST
A., *Tratate, Cuvântul XVI*, 1).

²⁵ Mângâierile sunt darul liber făcut de Dumnezeu celor pe care
îi socotește pregătiți pentru a le primi fără să se vatâme.

²⁶ Sfinții ingeri mijlocesc descoperirile, vederile duhovnicești sau
transmit porunci, îndemnuri și povești celor vrednici și care au
neapărată trebuință de ele.

²⁷ „Se fac prin înțelesuri“. Acesta este textul original, pentru care
descoperirile sunt mijlocite de înțelesuri sau de „razele înțelege-
rii duhovnicești“, cum mai este tradus acest important termen
siriac ܫܘܟܠܐ (*sukale*, BD 250, 6). Textul grecesc precizează că
descoperirile au loc ἐν τῷ νοῒ, „în minte“.

²⁸ „Simplitatea cea dintâi a firii“. Adică la starea lui Adam de
dinainte de cădere.

²⁹ „Meditare și indeletnicire“. Prin „meditare“ am tradus aici
grecescul μελέτη, în siriacă ܡܠܝܬܐ (*herga*, BD 251, 15), redat
în alte contexte prin „studiu duhovnicesc“, „silire“, iar prin „in-
deletnicire“ l-am redat pe ἀδολεσχία, care traduce aici siriacul
ܡܘܫܐ (*enyana*, BD 251, 15), „legătură“, „indeletnicire“, „grijă“,
dar și „conversație“, „tovărășie“, „muncă“.

³⁰ „Meditarea“. Atât în siriacă, cât și în greacă apare, în mod
surprinzător, acest termen, dificil de asociat cu plânsul.

³¹ În siriacă, ܡܫܒܐ (*husaba*, BD 251, 22) are nu numai sensul
de „gând“, cum e redat în greacă, ci și pe acelea de „socoteală“,
„păreră“, „intenție“, „formă de gândire“, „dorință“.

³² „Cel ce plânge“. Substantivul siriac ܐܒܝܠܐ (*abila*, BD 252, 4)
înseamnă „plângător“, de unde „monah“, „persoană evlavioasă“,
construit pe rădăcina ܐܒܠ (*ebal*), „a boci“, „a plânge“, „a jeli“. Este
unul dintre numeroasele denumiri siriace pentru monah. În greacă a fost
redat prin πενθικός, „jeluitor“, „plângător“.

³³ „Cu ce gânduri să-și pricinuiască lacrimi“. Gândul pricinuit
de lacrimi la care se referă Sfântul Isaac este, de fapt, o meditație
discursivă, realizată prin cuvinte, la care se referă întrebarea, me-
ditație prin care se urmărește atingerea unei stări de străpungere
a inimii și de umilință a sufletului.

³⁴ „Se află deasupra părții pătimitoare“. Prin plâns mintea mo-
nahului este scoasă de sub influența pătimașă a părții iraționale
sau pătimitoare a sufletului, alcătuită din poftă și mânie. Această
parte a sufletului, potrivit precizărilor ulterioare ale Sfântului
Grigorie Palama, nu este mortificată, ci înduhovnicită, primind
energiile dumnezeiești necreate de la mintea care se roagă în har,

⁴⁷ Fragmente generoase din acest răspuns sunt citate de CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 6; 38.

⁴⁸ „Rugăciunea neîncetată“ este roada ostenețelor, potrivit textului siriac ܪܘܓܐܥܝܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ (aminuta da-sluta, *BD* 259, 7). Versiunea greacă este διαμονή τῆς προσευχῆς, „stăruirea în rugăciune“. Despre rugăciunea neîncetată, *vide* și I, 2, 113; I, 7, 60; I, 10, 22; I, 29, 171; II, 14, 41-42; *KG* 2, 97; 4, 34; III, 8, 1-2, 4.

⁴⁹ Rugăciunea nu încetează nici în timpul odihnei trupești a monahului ajuns la această stare.

⁵⁰ „Înlăuntrul minții“. În siriacă, avem expresia ܡܘܬܘܪܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ (hawra itaw hawnanaya, *BD* 260, 9), care arată că vederea duhovnicească are loc în minte (ܥܝܢܐ – hawna). În greacă, este vorba de νοητὴ θεωρία, „contemplație înțelegătoare“.

⁵¹ Citat de CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 90.

⁵² „Pomenirea lui Dumnezeu“. Pentru detalii privitoare la „mișcarea“ pomenirii lui Dumnezeu în cuget, *vide supra* I, 1, 179 și nota.

⁵³ „Când pomenirea... cei iubiți“. Citat de NICODIM în *Eort.*, p. 439 și *Paza*, p. 265.

⁵⁴ Întrebarea și răspunsul sunt citate de KATASKEPENOS, *VCF* 42, 3.

⁵⁵ „Puterea sufletului său“. Formulare ironică despre așa-zisa „putere“ proprie prin care omul și-ar putea câștiga singur virtuțile, fără ajutorul lui Dumnezeu.

⁵⁶ „Oaste“. Siriacele ܩܘܨܬܐ (tegma, *BD* 262, 18) are aici înțelesul de „legiune“ sau „divizie militară“.

⁵⁷ „Liturghia firilor duhovnicești“ este liturghia cerească a îngerilor (*BD* 266, 18-19). Versiunea greacă are λειτουργία πνευματικῆ, „liturghie duhovnicească“.

⁵⁸ „Ca Adam“. Adverbul siriac ܕܥܕܡܝܢܐ (adamayt, *BD* 266, 22) are sensul de „în felul lui Adam“, „îmbrăcat ca Adam“, adică gol, desigur, în sens metaforic: golit de toate averile, legăturile cu oamnenii, prejudecățile și voile proprii. Pentru imaginea lui Adam în scrierile lui Isaac, *vide* BARSKY – KALININ, *Adam*, pp. 115-122.

⁵⁹ Aici începe *Cuvântul* 47 din *FR* 10.

⁶⁰ Ultimul paragraf exprimă radicalismul viziunii ascetice, specific tuturor Părinților filocalici siriieni și greci, pentru care moartea față de păcat este preferabilă oricărui compromis. Ar fi greșit și chiar blasfemiator să vedem în aceste rânduri o pledoarie pentru sinucidere. Sfântul Isaac va relua în mod lămuritor problema morții de bunăvoie pentru Dumnezeu în *Cuvântul* următor (*vide infra* I, 28, 27-29).

NOTE LA CUVÂNTUL 28

- ¹ „Se pogoară“. Imaginea intrării în lupta duhovnicească este, pentru Isaac, aceea a unei coborâri din trăsură sau a unei descălecări pentru a duce lupta piept la piept, sensuri ale verbului ܘܢܗܬ (*nhet*, BD 269, 13).
- ² „Au voința slabă“. Sfântul Isaac se referă la monahii care prin fire au o voință slabă (ܕܫܝܘܢܗܘܢ ܪܦܝܘܬܐ – *d-sebyonhun rape*, BD 269, 16), situație pe care diavolul a constatat-o, observându-i îndelung. Nu este vorba așadar de cei „leneși cu libertatea de alegere“, așa cum este versiunea greacă (ῥαθύμους τῆ προαιρέσει).
- ³ „Îndoială“. Siriacleul ܦܘܠܓܐ (*pulaga*, BD 270, 8) înseamnă atât „îndoială“, cât și „ezitare“, „neclaritate“, „ambiguitate“.
- ⁴ „Căci dacă... martirilor“. Citat de NICODIM, *NS*, p. 297.
- ⁵ „Puterea inteligibilă“ este puterea harului care îi umbrește pe sfinți, ܗܝܠܐ ܡܝܕܡܝܘܬܐ ܕܥܝܢܐ (*hayla medem metyad'ana*, BD 271, 5).
- ⁶ „Copilărește“, respectiv „cu simplitate“, cum arată adverbul siriacle ܫܒܪܝܬܐ (*šabrayt*, BD 272, 21).
- ⁷ „Cel ce te mântuiește... îți aduce folos“. Tema meditării la iconomia lui Dumnezeu care ne mântuiește în dar, și nu datorită faptelor noastre ascetice, este expusă pe larg în III, 6 *passim*.
- ⁸ „Cu viclenie“. Adverbul ܫܡܝܐܝܬܐ (*sni'ayt*, BD 277, 1) a fost redat în greacă prin σοφιστικῶς, „în mod sofistic“.

⁹ „Îngerul care îl ajută“ (ܡܠܐܟܐ ܡܳܐܕܪܢܐ – *malaka m'adrana*, BD 275, 17) este expresia uzuală prin care Isaac îl denuște pe îngerul păzitor (*vide supra* I, 3, 377).

¹⁰ „Parasanghe“. Unitate de măsură persoană având aproximativ 6 km.

¹¹ „Cei falși“ sunt a doua categorie de monahi intrați în luptă, prezența în antiteză cu „cei adevărați“, despre care Sfântul Isaac a vorbit mai înainte.

NOTE LA CUVÂNTUL 29

¹ Grecesul ἀκριβεία traduce aici substantivul siriac ܚܬܝܬܘܬܐ (*hatituta*, *BD* 281, 3), cu sensurile de „sânguință”, „hârnicie”, „poruncă”, „severitate”, „realitate”, „actualitate”, format de la rădăcina ܚܬܝܬܐ (*hatet*) – „a fi precis”, „a fi făcut cu grijă”.

² Aceste „două feluri de asceză” sunt postul și adunarea într-un singur loc, despre ele fiind vorba în continuare. Sub presiunea contextului, am tradus aici substantivul τροπος („fel”, „purtare”, „obișnuință”, „viețuire”, „dispoziție”) prin „fel de asceză”. Faptul că textul siriac folosește termenul ܫܘܒܠܘܥ (*šublupa*, *BD* 281, 6) – având sensuri foarte diverse: „schimbare”, „anotimp”, „transformare”, „alterare”, „interval”, „fel”, „diferență”, termen derivat din verbul ܫܘܒܠ (*hlap*), „a schimba”, „a transforma” – sugerează că aceste două feluri de asceză produc o transformare duhovnicească a întregii ființe a ascetului.

³ „Aceste două virtuți” sunt cele două feluri de asceză despre care este vorba: postul neîncetat și adunarea într-un singur loc.

⁴ „Împrăștierea cu trupul”. Pare să denumească, în context, părăsirea chiliei de către monah și cutreierarea pe la vecini, pe la hramuri, în pelerinaje, în oraș, sub pretextul treburilor sau al misiunii. Despre vătămările cauzate de părăsirea chiliei se va vorbi amănunțit în paragraful următor.

⁵ „Cealaltă” este îmbuibarea pântecelui.

⁶ „Dar ce urmează... neîncetat”. Citat de NICODIM, *Paza*, p. 162.

⁷ „Război”. Desfătarea trupului prilejuiește sufletului năpasta

războiului gândurilor. Ideea este sugerată de substantivul siriac ܩܥܝܪܥܐ (*qersa*, *BD* 285, 2), un calc după grecescul καιρός, care are sensurile de „prilej”, „timp potrivit”, dar și de „năpasta”, „război”, „luptă”.

⁸ Întrebarea se referă la filozoful păgân citat puțin mai înainte.

⁹ „Plăcerea pântecelui”. În siriacă, ܢܝܗܐ ܕܩܥܝܪܥܐ (*niha d-karsa*, *BD* 286, 5), tradus în greacă prin ἀνάπαυσις τῆς γαστρῶς, „odihna pântecelui”.

¹⁰ „Gândurile de desfrânare”. Conform cu textul siriac (ܠܘܫܒܐ ܕܙܢܝܢܐ – *hušabe d-zanain*, *BD* 286, 7), varianta greacă fiind σχήματα λογισμῶν, „chipurile gândurilor”.

¹¹ „Prilejuri și stratageme de ieșire din pustie”. Viclenia patimilor îl poate face pe monah să inventeze astfel de pretexte aparent binecuvântate pentru a ieși din pustie.

¹² „Rugăciunea neîncetată a inimii”. Rugăciunea neîncetată este rodul ostenețelor ascetice (*vide supra* I, 27, 660 și nota aferentă). Isaac vorbește și despre legătura rugăciunii inimii cu meditarea, care întărește, lămurește și dă rugăciunii inimii biruință (III, 9, 14). Pentru rolul inimii în spiritualitatea siriacă *vide* BROCK, *Spirituality of the heart*, pp. 93-115.

¹³ „Căci vrăjmașul... ale sale”. Citat de NICODIM în *NS*, p. 295 și *Paza*, pp. 209-210.

¹⁴ „Somnul adânc al tinereții”. În siriacă, ܕܡܝܬܐ ܕܬܝܢܝܘܬܐ (*damkuta d-talyuta*, *BD* 289, 13-14). Versiunea greacă are ὄθυμία τῆς νεότητος, „trândăvia tinereții”.

Isaac va preciza îndată că tocmai acest adaos exterior, survenit prin lucrarea dezordonată și fără pază a simțurilor, face ca omul să cadă din starea de curăție în care a fost creat și să îi întineze „mişcărilor“ (*infra* I, 30, 102). Tema lipsei de păcat a „mişcărilor trupești“ a mai fost atinsă de Sfântul Isaac din perspectiva puterii de vedere a cugetului, iar prezența lor în firea umană face parte din actul creator al lui Dumnezeu, care trebuie asumat și contemplat fără adaosul patimilor (*vide supra* I, 1, 76-84 și notele aferente). Regăsim și în spațiul bizantin, la Sfântul Maxim Mărturisitorul, contemporan cu Sfântul Isaac, descrierea luptei monahului ca fiind tocmai efortul de îndepărtare a „adaosului“ pătimăș de la ideile și înțelesurile simple, pentru a putea privi creația lui Dumnezeu fără patimă (MAXIM, *CD* 3, 41-44).

⁶ „Adaosul“ la firea curată a mai fost denumit, sintetic, de Sfântul Isaac „patimi“ (*vide supra* I, 3, 25 și comentariile).

⁷ „Viața de liniștire“. Sfântul Isaac folosește aici substantivul *κῆπος* (*kawša*, *BD* 195, 5), care înseamnă „mod monahal de viațuire în tăcere și liniște“, „retragere monahală“. Traducătorii în greacă ai lui Isaac au ales foarte bine aici rarismul adjectiv verbal substantivizat τὸ ἀποῦτον, „cel care nu iese afară“, „cel rămas închis undeva“, atestat în vechiul lexicon alexandrin al lui Isihie (sec. V) și format din verbul ἀποῦνμι.

CUPRINS

Prolog la ediția românească (al editorului textului grec) VII

STUDIU INTRODUCȚIV

Partea istorică	XIII
1. Biserica Sfântului Isaac: istorie și geografie	XIV
a) O Biserică apostolică	XIV
b) Începuturile creștinismului siriac	XV
c) Schisme și polarizări în lumea bizantină	XVI
d) Schisme și polarizări în lumea siriacă	XVII
e) Expansiune și misiune	XVIII
f) Nestorianismul – un eres fără adepți	XIX
2. Viața Sfântului Isaac	XXI
2.1. Reperle unei formări intelectuale și duhovnicești	XXIV
a) Școlile	XXIV
b) Autorii filocalici sirieni și greci	XXV
2.2. Sfântul Isaac și „secolul de aur“	XXVII
al literaturii mistice siro-orientale	XXVII
3. Scrierile Sfântului Isaac	XXIX
a) Partea I: <i>Cuvintele ascetice</i>	XXX
b) Partea a II-a	XXX
c) Partea a III-a	XXXI

d) Partea a IV-a	XXXII
e) Partea a V-a	XXXII
3.1. Traducerile Sfântului Isaac	XXXIII
Traducerile vechi	
(până în secolul al XVI-lea) ale Partii I	XXXIII
a) în greacă	XXXIII
b) în arabă	XXXIII
c) în georgiană	XXXIV
d) în slavona bisericească	XXXIV
e) în latină	XXXV
f) în etiopiană	XXXVI
Traduceri moderne	XXXVII
3.2. Istoria versiunii grecești	XXXVIII
a) Traducerea greacă de la Lavra Sfântului Sava: trăsăturile și transmiterea ei	XXXIX
b) Ediții ale vechii traduceri grecești	XLI
c) Epopeea ediției critice a textului grecesc	XLII
d) Caracteristicile ediției Pirard	XLIV

Partea teologică: *Terminologia Sfântului Isaac,*
purtătoare a învățurii sale duhovnicești XLVI

Contemplație	L
Cuget	LV
Cugetare	LXI
Făptuire	LXIII
Înțeleșuri	LXV
Înviere / înnoirea viitoare	LXVIII
Limpezime	LXXIII
Meditare / meditație	LXXXI
Minte	LXXXIV
Minunare – uimire	LXXXVI
Mișcări / imbolduri	XC
Osteneală	XCV
Partea înțelegătoare	XCVIII
Reflecție	C
Simț – simțire	CII
Viețuire	CVI

Bibliografie	CXIII
1. Sigle și abrevieri	CXIII
2. Izvoare	CXVI
3. Literatură secundară	CXXIX
4. Gramatici, dicționare și resurse electronice	CXXXIX
Principiile prezentei ediții	CXLI
Siglele aparatului critic	CXLVII

SFÂNTUL ISAAC SIRUL, *Cuvinte Ascetice*

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Λόγοι Ἀσκητικοί*

Cuvintele I - XXX

Λόγος Α' Cuvântul 1	3
Λόγος Β Cuvântul 2	21
Λόγος Γ Cuvântul 3	39
Λόγος Δ' Cuvântul 4	75
Λόγος Ε' Cuvântul 5	107
Λόγος Ζ Cuvântul 6	143
Λόγος Ζ Cuvântul 7	173
Λόγος Η' Cuvântul 8	183
Λόγος Θ' Cuvântul 9	193
Λόγος Ι' Cuvântul 10	201
Λόγος ΙΑ Cuvântul 11	205
Λόγος ΙΒ Cuvântul 12	209
Λόγος ΙΓ Cuvântul 13	215
Λόγος ΙΔ' Cuvântul 14	221
Λόγος ΙΕ Cuvântul 15	231
Λόγος Ις Cuvântul 16	237
Λόγος ΙΖ' Cuvântul 17	243
Λόγος ΙΗ Cuvântul 18	253
Λόγος ΙΘ Cuvântul 19	277
Λόγος Κ Cuvântul 20	297
Λόγος ΚΑ Cuvântul 21	311
Λόγος ΚΒ Cuvântul 22	321

CUPRINS

Λόγος ΚΓ	Cuvântul 23	333
Λόγος ΚΔ	Cuvântul 24	339
Λόγος ΚΕ	Cuvântul 25	343
Λόγος ΚΖ	Cuvântul 26	347
Λόγος ΚΖ	Cuvântul 27	353
Λόγος ΚΗ	Cuvântul 28	415
Λόγος ΚΘ	Cuvântul 29	437
Λόγος Λ	Cuvântul 30	455

NOTE ȘI COMENTARII

Note la Cuvântul 1	467
Note la Cuvântul 2	482
Note la Cuvântul 3	496
Note la Cuvântul 4	513
Note la Cuvântul 5	527
Note la Cuvântul 6	533
Note la Cuvântul 7	548
Note la Cuvântul 8	550
Note la Cuvântul 9	553
Note la Cuvântul 10	554
Note la Cuvântul 11	555
Note la Cuvântul 12	556
Note la Cuvântul 13	558
Note la Cuvântul 14	561
Note la Cuvântul 15	562
Note la Cuvântul 16	564
Note la Cuvântul 17	565
Note la Cuvântul 18	567
Note la Cuvântul 19	570
Note la Cuvântul 20	582
Note la Cuvântul 21	586
Note la Cuvântul 22	591
Note la Cuvântul 23	599

CUPRINS

Note la Cuvântul 24	601
Note la Cuvântul 25	602
Note la Cuvântul 26	604
Note la Cuvântul 27	607
Note la Cuvântul 28	616
Note la Cuvântul 29	618
Note la Cuvântul 30	621